

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Η
Τέχνη
του
Πολέμου

Ζομίνι ☘ Η Τέχνη του Πολέμου

Antoine-Henri Jomini

Μετάφραση-Επιστημονική Επιμέλεια
Ματζάκος Ανδρέας, Αντγος ε.α.

Τίτλος πρωτοτύπου: Précis de l'Art de la Guerre
Συγγραφέας: Antoine-Henri Jomini

Τίτλος: Η Τέχνη του Πολέμου
Μετάφραση-Επιστημονική επιμέλεια: Ανδρέας Ματζάκος, Αντγος ε.α.

Copyright © 2015 για την ελληνική γλώσσα: ΓΕΕΘΑ
Λεωφόρος Μεσογείων 227-231
15451 Χολαργός
Τηλ. +30 210 6576242
Ιστοσελίδα: www.geetha.mil.gr

Αθήνα, Ιούλιος 2015

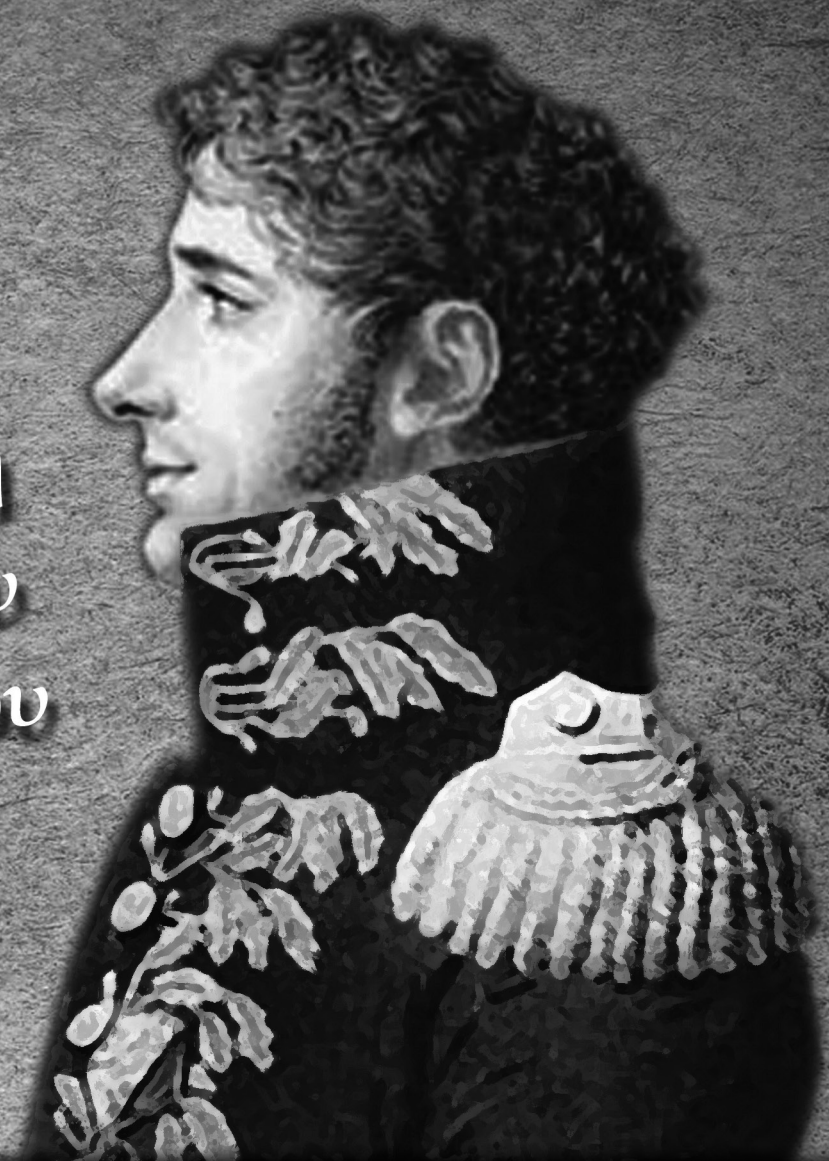
Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, ή απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς την προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

ISBN: 978-960-99796-4-1

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Η
Τέχνη
του
Πολέμου

Antoine-Henri Jomini

Μετάφραση-Επιστημονική Επιμέλεια
Ματζάκος Ανδρέας, Αντγος ε.α.

Antoine-Henri Jomini

Ο **Antoine-Henri, Baron Jomini** (6 Μαρτίου 1779 – 24 Μαρτίου 1869), Ελβετός αξιωματικός, ο οποίος υπηρέτησε ως στρατηγός στον Γαλλικό και στον Ρωσικό Στρατό.

Είναι φημισμένος συγγραφέας της Ναπολεόντειας τέχνης του πολέμου. Θεωρείται ο ιδρυτής της σύγχρονης «στρατηγικής».

Εργάστηκε στην αρχή στο Παρίσι στον τραπεζικό κλάδο, αλλά ήθελε να γίνει αξιωματικός. Το 1798, μετά τη δημιουργία της Ελβετικής Δημοκρατίας, ανέλαβε Υπουργός Πολέμου, με τον βαθμό του Λοχαγού. Το 1799 προήχθη σε

Ταγματάρχη και ανέλαβε την αναδιοργάνωση του Υπουργείου.

Μετά τη συνθήκη της Lunéville το 1801, επέστρεψε στο Παρίσι. Εκεί έγραψε το πρώτο του βιβλίο «*Traité des grandes operations militaires*» (Treatise on Major Military Operations), το οποίο εκδόθηκε μεταξύ 1804 και 1810 σε πολλά αντίτυπα και μεταφράστηκε σε όλη την Ευρώπη.

Υπηρέτησε κατά την εκστρατεία του 1805 στο Επιτελείο του Στρατηγού του Ναπολέοντα Ney. Πολέμησε στη μάχη του Ulm και στη συνέχεια προήχθη σε Συνταγματάρχη του Γαλλικού Στρατού.

Πολέμησε με τον Ναπολέοντα στις μάχες Jena και Eylau και τιμήθηκε με τον Σταυρό της Λεγεώνας της Τιμής.

Μετά τη συνθήκη της Tilsit έγινε επιτελάρχης του Ney και πήρε τον τίτλο του Βαρώνου.

Το 1807 εισήλθε στον Ρωσικό Στρατό. Ο Ναπολέων τον προήγαγε σε Ταξίαρχο, προκειμένου να μείνει στον Γαλλικό Στρατό. Για μερικά χρόνια παρέμεινε ως αξιωματικός ταυτόχρονα του Γαλλικού και του Ρωσικού Στρατού.

Ως αξιωματικός του Γαλλικού Στρατού συμμετείχε στη μάχη της Lutzen και στη συνέχεια ως Επιτελάρχης του Ney στη μάχη του Bautzen, προταθείς για προαγωγή στο βαθμό του Υποστράτηγου. Ωστόσο, επειδή κατηγο-

ρήθηκε για επιτελικά λάθη και μάλιστα συνελήφθη, θεώρησε ότι αδικήθηκε και πήγε στον Ρωσικό Στρατό.

Ο Τσάρος τον προήγαγε στον βαθμό του Αντιστράτηγου και Υπασπιστή του.

Ως Ελβετός πατριώτης και ως Γάλλος Αξιωματικός αρνήθηκε να συμμετάσχει στη διάβαση του Ρήνου στη Basel και την εισβολή στη Γαλλία που ακολούθησε.

Το 1815 ευρισκόμενος στο Παρίσι με τον Τσάρο Αλέξανδρο, προσπάθησε να σώσει τη ζωή του Ney και αυτό του στοίχισε τη θέση του στον Ρωσικό Στρατό.

Κατάφερε μετά από μερικά χρόνια να επιστρέψει στον Ρωσικό Στρατό και προήχθη το 1823 στον βαθμό του Στρατηγού. Μέχρι την αποστρατεία του το 1829, εργάστηκε για τη στρατιωτική διαπαιδαγώγηση του διαδόχου Νικολάου και στην οργάνωση της Ρωσικής Ακαδημίας Πολέμου. Το 1828 συμμετείχε στον Ρωσο-Τουρκικό Πόλεμο.

Μετά την αποστρατεία του μετέβη στις Βρυξέλλες, όπου έζησε για τα επόμενα 30 χρόνια.

Το 1853 εκλήθη στη Ρωσία, προκειμένου να αναλάβει στρατιωτικός σύμβουλος του Τσάρου κατά τη διάρκεια του Πολέμου της Κριμαίας, μετά το πέρας του οποίου (1856) επέστρεψε στις Βρυξέλλες.

Πέθανε στο Passy, κοντά στο Παρίσι, το 1869.

Έργα του Jomini:

- ❖ *Traité de grande tactique.*
- ❖ *Précis de l'Art de la Guerre.*
- ❖ *Histoire critique et militaire des campagnes de la Revolution.*
- ❖ *Vie Politique et Militaire de Napoleon recontée par lui-meme au Tribunal de Cèsar d'Alexandre et de Frederic.*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος Μεταφραστών (Από αρχικούς μεταφραστές)	v
Σημείωμα του Μεταφραστή (Από αγγλικά στα ελληνικά)	vii
Αξία του Βιβλίου	xi
Ορισμοί των Κλάδων της Τέχνης του Πολέμου	3
Εξάσκηση Πολιτικής στη Σχέση της με τον Πόλεμο	4
Πολιτική Περί τα Στρατιωτικά Πράγματα	27
Ορισμός της Στρατηγικής και η Θεμελιώδης Αρχή του Πολέμου	53
Υψηλή Τακτική και Μάχες	154
Περί Αρκετών Μικτών Επιχειρήσεων, οι οποίες είναι στον Χαρακτήρα μερικώς Στρατηγικές και μερικώς Τακτικές	192
Διοικητική Μέριμνα ή η Πρακτική Τέχνη της Μετακίνησης Στρατευμάτων	224
Περί της Συγκρότησης των Τμημάτων για Μάχη και η Ξεχωριστή ή η Συνδυασμένη Χρήση των Τριών Όπλων	247
Συμπέρασμα	285
Παράρτημα στην Περίληψη της Τέχνης του Πολέμου	289
Σημείωση επί του Τρόπου Απόκτησης μιας Καλής Στρατηγικής Ματιάς	297
Προσθήκη Επί της Συγκρότησης των Τμημάτων για Μάχη	304
Σύντομη Περιγραφή των Κύριων Θαλάσσιων Εκστρατειών	317

Πρόλογος Μεταφραστών

(Αρχική Μετάφραση από Γαλλικά στα Αγγλικά)

Στην εκτέλεση οποιασδήποτε αποστολής υπάρχουν άκρα και στα δυο χέρια τα οποία θα πρέπει να αποφεύγονται με τον ίδιο τρόπο. Ισχύει ένας ειδικός κανόνας στην παραγωγή μιας μεταφράσεως. Υπάρχει από τη μια πλευρά, το άκρο της αυστηρής προσκολλησεως στη λέξη προς λέξη, γραμμική προς γραμμική μετάφραση ως προς το πρωτότυπο και, από την άλλη πλευρά υπάρχει ο κίνδυνος της χρήσης υπερβολικά ελευθέρου λεξιλογίου. Και στις δυο περιπτώσεις η αίσθηση του συγγραφέα μπορεί να μην αποδοθεί αληθινά. Δεν είναι πάντοτε εύκολο να κινηθείς στο κέντρο αυτών των δυο άκρων. Οι μεταφραστές¹ του έργου του Ζομινί «Περίληψη των Αρχών της Τέχνης του Πολέμου», προσπάθησαν να τον αποδώσουν σε απλά αγγλικά, χωρίς να περικόψουν τις ή να προσθέσουν στις ιδέες του, χωρίς προσπάθεια για επίδειξη γνώσεων ή πραγματοποίηση κριτικής.

Σε όσους είναι συνηθισμένοι να διαβάζουν για να διδάξουν στρατιωτικά αντικείμενα, δεν υπάρχει λόγος να προστεθεί ούτε λέξη για την αξία του έργου του Ζομινί. Γι' αυτούς που δεν είναι συνηθισμένοι, αλλά που ενδιαφέρονται για τέτοια θέματα (και σ' αυτήν την κατηγορία πρέπει να περιλάβουμε και το μεγαλύτερο μέρος του αμερικανικού κοινού), είναι αρκετό να ειπωθεί και πρέπει να ειπωθεί με πλήρη αλήθεια, ότι ο Στρατηγός Ζομινί είναι αποδεκτός από όλους τους ικανούς να κρίνουν, ως ένας από τους ικανότερους κριτές στρατιωτικών θεμάτων και ιστορικούς, όχι μόνο αυτής της εποχής, αλλά και διαχρονικά.

Η μετάφραση που παρουσιάζεται τώρα στον κόσμο, έγινε με την ένθερμη ελπίδα και την ειλικρινή προσδοκία να φανεί χρήσιμη. Καθώς η ύπαρξη ενός μεγάλου και καλώς εκπαιδευμένου ενεργού στρατού φαίνεται μη συμβατή με τους θεσμούς μας, καθίσταται αναγκαίο η γνώση για τα στρατιωτικά θέματα να διαδοθεί όσο πιο πολύ γίνεται μεταξύ των απλών

¹ Σε όλη τη μετάφραση από τα αγγλικά στα ελληνικά, όπου χρησιμοποιώ τη λέξη «μεταφραστές» και την ένδειξη «ΣΜεσ» στον πληθυντικό, εννοώ τους δυο Αμερικανούς αξιωματούχους που πραγματοποίησαν την αρχική μετάφραση από τα γαλλικά στα αγγλικά, το 1862.

ανθρώπων. Εάν οι μεταφραστές ανακάλυπταν από την παρούσα εργασία ότι συνεισέφεραν έστω και σε αμελητέο βαθμό σ' αυτό το σημαντικό αντικείμενο, θα αισθάνονταν πλήρως ικανοποιημένοι για τη φροντίδα και τον κόπο που ξόδεψαν γι' αυτήν.

Για όσους η σπουδή της τέχνης του πολέμου είναι νέα, συνιστάται να ξεκινήσουν την ανάγνωση με το άρθρο «Στρατηγική», στο Κεφάλαιο III, να συνεχίσουν την ανάγνωση μέχρι το Δεύτερο Παράρτημα και μετά να ξαναγυρίσουν πίσω για να διαβάσουν τα Κεφάλαια I και II. Πρέπει δε να έχουν κατά νου για να εκτιμηθεί η αξία του βιβλίου, ότι αυτό θα πρέπει να διαβαστεί με χάρτη ανά χείρας. Αυτή η σημείωση γίνεται ιδιαίτερος για τα αναφερόμενα στη Στρατηγική. Μια γνωριμία με τις εκστρατείες του Ναπολέοντα I είναι αρκετά σημαντική, καθώς αυτές αναφέρονται συνεχώς από τον Ζομινί και από όλους τους νεότερους συγγραφείς που έχουν γράψει για τη στρατιωτική τέχνη.

Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων των ΗΠΑ, Νέα Υόρκη, Ιανουάριος, 1862.

Σημείωμα του Μετάφραστή

Η αρχική μετάφραση του βιβλίου από τα γαλλικά στα αγγλικά έγινε το 1862, από τον Λοχαγό Τοπογράφο Μηχανικό G.H Mendell και τον Υπολοχαγό (MX) W.P Craighill.

Μετάφραση του βιβλίου στα ελληνικά δεν υπήρχε μέχρι σήμερα, ούτε από την κοινότητα των Στρατηγικών Σπουδών που θα μπορούσε να την είχε κάνει. Η παρούσα μετάφραση έγινε από τα αγγλικά στα ελληνικά.

Σκοπός

Ο σκοπός των σημειώματος είναι η διευκόλυνση του αναγνώστη, όχι μόνο στην ανάγνωση, αλλά και στην κατανόηση του βιβλίου. Το βιβλίο έχει γραφεί από τον Ζομίνι κυρίως για στρατιωτικούς και πολιτικούς που ασχολούνται με την Υψηλή Στρατηγική, αλλά μπορεί να διαβαστεί και από άλλες κατηγορίες ανθρώπων που μπορεί να ενδιαφέρονται να μάθουν περισσότερα για την Τακτική και τον Πόλεμο.

Λογική με την οποία έγινε η μετάφραση

α. Γενικά

Το δίλημμα κάθε ανθρώπου που ασχολείται με τη μετάφραση ενός κειμένου, είναι εάν θα μεταφράσει κατά λέξη, ή εάν θα αποδώσει το νόημα μιας λέξεως ή προτάσεως.

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε για τη μετάφραση είναι αυτή της «μέσης οδού», αποδίδοντας άλλοτε το νόημα και άλλοτε μεταφράζοντας κατά λέξη, βλέποντας ότι πχ η λέξη "retreat" που χρησιμοποιείται κατά κόρον από τον Ζομίνι στο βιβλίο, μπορεί να αποδοθεί και ως υποχώρηση, αλλά και ως σύμπτυξη. Και όπως γνωρίζουμε όλοι οι επαγγελματίες στρατιωτικοί, είναι άλλη επιχείρηση η σύμπτυξη και άλλη η υποχώρηση με την έννοια είτε της άτακτης υποχωρήσεως που συνέβαινε στις περισσότερες των περιπτώσεων την εποχή του Ζομίνι, είτε της αποχωρήσεως προκειμένου να δοθεί η αποφασιστική μάχη σε άλλο χώρο και χρόνο, ασχέτως αν και οι δυο λέξεις αποδίδουν ενέργειες στο ευρύτερο πλαίσιο των Αμυντικών Επιχειρή-

σεων. Άρα, σε κάποιες περιπτώσεις η λέξη έπρεπε να αποδοθεί ως υποχώρηση και σε άλλες ως σύμπτυξη.

Με τη μέθοδο αυτή εκτιμώ πως δεν χάθηκε ούτε η κυριολεξία, ούτε η ομορφιά ενός κειμένου του 1836. Ουδεμία σκέψη ή κρίση του μεταφραστή έχει προστεθεί στο κείμενο. Το κείμενο είναι όπως το έχει γράψει ο Ζομινί. Λίγες γραμμές για την αξία του βιβλίου δίδονται στο επόμενο τμήμα.

Πολλά σημεία του βιβλίου χρειάζονται και προσφυγή σε χάρτη για να γίνουν αντιληπτά και μάλιστα γεωμορφολογικό. Συνιστώ σε κάποιον που θέλει να εμβαθύνει στο βιβλίο, μαζί με τον αναγκαίο χάρτη, να γνωρίζει στοιχεία του Επταετούς Πολέμου² και των εκστρατειών του Ναπολέοντα, από το 1796 στην Ιταλία, μέχρι και το τέλος του στο Βατερλό το 1815.

β. Ορισμοί

Εντός του κειμένου υπάρχουν πάρα πολλοί ορισμοί, στους οποίους ο αναγνώστης θα καταφύγει αρκετές φορές για την κατανόηση του τμήματος που διαβάζει τη συγκεκριμένη στιγμή. Οι ορισμοί αυτοί, δεν έχουν κάποια ιδιαίτερη σήμανση στο αγγλικό κείμενο και διαχέονται μέσα στο βιβλίο. Ο μεταφραστής έκρινε σκόπιμο να γράψει με έντονα γράμματα τη λέξη ή τις λέξεις που προσδιορίζονται από τον ορισμό, για την ταχύτερη ανεύρεση των ορισμών, αλλά και για να ξεχωρίζουν από το υπόλοιπο κείμενο.

Και αυτό διότι, κάποιος που δεν είναι μνημένος στα στρατιωτικά πράγματα και ειδικώς στην τακτική του πεζικού, θα προστρέξει οπωσδήποτε σε κάποια στιγμή της αναγνώσεως, για να δει την έννοια κάποιας λέξεως για την οποία ο συγγραφέας δίδει ένα συγκεκριμένο ορισμό.

γ. Κύρια Ονόματα

Το κείμενο βρίθει κυρίων ονομάτων, πόλεων, τοποθεσιών, στρατηγών κλπ. Από αυτά τα κύρια ονόματα, μεταφράστηκαν στα ελληνικά, μόνο όσα είναι παγκοίμως γνωστά, όπως πχ του Ναπολέοντα, του Ρωμαίου στρατηγού Σκιπίωνα, του Αντίβα κλπ. Τα υπόλοιπα διατηρούνται όπως τα γράφει ο συγγραφέας, με λατινικά γράμματα, ώστε να διευκολύνεται η αναζήτηση περισσότερων στοιχείων από τον αναγνώστη για το συγκεκριμένο όνομα. Απόδοση κάποιου αγνώστου ονόματος πχ πόλης στα ελληνικά, θα μπορούσε να επιφέρει σύγχυση λόγω κακής αποδόσεως της προφοράς, ή του τονισμού της.

δ. Διευκρινιστικές Σημειώσεις

Σε όλη τη μετάφραση από τα αγγλικά στα ελληνικά, όπου απαιτείται διευκρίνιση κατά την άποψη του μεταφραστή για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου, τίθεται η ένδειξη εντός παρενθέσεως «ΣΜ» (Σημεί-

² Ο Επταετής Πόλεμος (1756–1763) έφερε αντιμέτωπες την Πρωσία και τη Μεγάλη Βρετανία από τη μια πλευρά, με τη Γαλλία, την Αυστρία και τη Ρωσία από την άλλη.

ωση του Μεταφραστή δηλαδή), σε αντιπαραβολή με την ένδειξη «ΣΜων», που θα τίθεται όπου την παρατήρηση/σημείωση έκαναν οι αρχικοί μεταφραστές και υπάρχει ενσωματωμένη στο αρχικό κείμενο.

ε. Υποσημειώσεις

Σε όλη τη μετάφραση, δίδονται διευκρινήσεις για κύρια ονόματα, ή περιοχές, ή τοπογραφικά χαρακτηριστικά, για τη διευκόλυνση της αναγνώσεως του βιβλίου. Οι υποσημειώσεις αυτές αριθμούνται με αραβικούς αριθμούς, στο τέλος κάθε σελίδας. Σε κάθε σελίδα, η αρίθμηση αρχίζει από τον αριθμό 1, για να μην αυξηθεί υπερβολικά ο αριθμός των υποσημειώσεων μέχρι το τέλος του βιβλίου.

Βέβαια δεν θα ήταν πρακτικό να δοθούν διευκρινίσεις για όλα τα κύρια ονόματα που υπάρχουν στο βιβλίο.

Από αυτά τα ονόματα, δίδονται πληροφορίες για τα πλέον άγνωστα και για ονόματα είτε μαχών, είτε περιοχών, είτε ηγητόρων που επαναλαμβάνονται συχνά από τον συγγραφέα.

Ανδρέας Ματζάκος
Αντγος ε.α.
MSc Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές
Ξάνθη, 11 Νοεμβρίου 2014

Αξία του Βιβλίου

Γενικά

Διαβάζοντας ένα βιβλίο που αναφέρεται στην Τέχνη του Πολέμου, πρέπει πρώτα από όλα να σκεφτούμε, σε ποιά εποχή αυτό γράφτηκε, τι σχέση μπορεί να έχει ο συγγραφέας με το αντικείμενο που πραγματεύεται και τι στοιχεία υπήρχαν γι' αυτό το θέμα μέχρι την εποχή της συγγραφής του βιβλίου.

Ο Ζομινί γράφει στο βιβλίο του για την Τέχνη του Πολέμου, έχοντας ο ίδιος αποφοιτήσει από στρατιωτικά σχολεία, έχοντας σημαντική στρατιωτική εμπειρία λαμβάνοντας μέρος στις εκστρατείες του Ναπολέοντα, έχοντας υπηρετήσει ως επιτελής αξιωματικός και στη συνέχεια ως Επιτελάρχης του Ney, ενός εκ των Στραταρχών του Ναπολέοντα και, έχοντας λάβει μέρος σε μια σειρά από μεγάλες μάχες που άλλαξαν τη ροή των στρατιωτικών πραγμάτων όπως αυτή στο Ουλμ, στην Ιένα και στο Eylau. Οι απόψεις του συνεπώς έχουν βαρύτητα όχι μόνο γιατί γράφει με βάση τις γνώσεις και την εμπειρία του, αλλά γιατί και ο ίδιος συνομίλησε με τους πρωταγωνιστές εκείνης της εποχής, όπως τον Ναπολέοντα και Ουέλινγκτον και ερώτησε για ενέργειες και το σκεπτικό τους.

Ξεκινώντας το βιβλίο ο Ζομινί, κάνει διάκριση της πολιτικής από τη στρατιωτική εξουσία, η οποία πολιτική εξουσία έχει και την ευθύνη διεξαγωγής του πολέμου. Η διάκριση αυτή δεν είναι τόσο χαρακτηριστική όσο θα περίμενε κάποιος σήμερα, ή δεν εκφράζεται με όρους που απαντώνται στη διεθνή βιβλιογραφία για τις Διεθνείς Σχέσεις, αλλά θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι την εποχή που έζησε, ένας μονάρχης συγκέντρωνε στα χέρια του και την πολιτική και τη στρατιωτική εξουσία, όπως στις περιπτώσεις της Αυστρίας, της Πρωσίας, της Ρωσίας, κα. Επίσης ο Ναπολέων, στον οποίο αναφέρεται το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου, είχε και την πολιτική και τη στρατιωτική εξουσία την εποχή που μεσουρανούσε στη Γαλλία. Η διάκριση αυτή φαίνεται από τις πρώτες κιόλας σελίδες του βιβλίου, οι οποίες και απευθύνονται και σε πολιτικούς, αφού εξετάζει τη σχέση της Πολιτικής με τον Πόλεμο και την Πολιτική ενός κράτους σε Σχέση με τη Στρατιωτική Ισχύ.

Από στρατιωτική καθαρά άποψη, η αξία του βιβλίου έγκειται κατά την άποψή μου, στο ότι μέσα από κάθε σελίδα του, ξεπηδούν οι αρχές του πολέμου, όπως αυτές ισχύουν σήμερα και στο ότι ο Ζομινί καθιστά σαφές, πως δεν είναι δυνατόν ένας διοικητής στο πεδίο της μάχης να παραβιάσει αυτές τις αρχές, χωρίς να υποστεί συνέπειες. Και αυτό το σημείο είναι και το βασικό επιχείρημα του βιβλίου: «Η Στρατιωτική Επιστήμη στηρίζεται σε αρχές, που δεν μπορούν να παραβιαστούν με ασφάλεια». Τηρώντας αυτές τις αρχές στον πόλεμο, όχι μόνο σώζονται ανθρώπινες ζωές, αλλά και περιφρουρείται το κύρος ενός έθνους. Και αυτό το επιχείρημα, έχω την άποψη ότι θα πρέπει να τηρείται από όλους τους στρατιωτικούς διοικητές και να είναι γνωστό σε κάθε πολιτική εξουσία που θα κληθεί να καθορίσει τον πολιτικό σκοπό ενός πολέμου.

Δεν πρέπει επίσης να ξεχνάμε, ότι ο Ζομινί ήθελε να μεταδώσει τις γνώσεις του στις νέες γενεές αξιωματικών που ακολουθούν, μέσω αυτού του βιβλίου, όταν θα εκπαιδεύονται στα στρατιωτικά σχολεία των χωρών τους. Μοιραία λοιπόν υπεισέρχεται σε πολλές λεπτομέρειες επί της τακτικής και οργανώσεως ενός στρατού, σε κάποια άρθρα.

Τέχνη του Πολέμου

Ο Ζομινί όχι μόνο έδωσε στο βιβλίο του τον τίτλο «Τέχνη του Πολέμου», αλλά και κατάφερε να την περιγράψει πολύ καλά.

Η Τέχνη συνίσταται όχι μόνο στην απόκτηση γνώσεων όπως αυτές της λειτουργίας και τακτικής χρησιμοποίησεως των διαφορετικών όπλων, αλλά και άλλων όπως γεωγραφίας, ιστορίας κλπ, οι οποίες και δημιουργούν τον πυρήνα της στρατιωτικής επιστήμης, αλλά και στον τρόπο εφαρμογής αυτής της γνώσης στο πεδίο της μάχης.

Ο Ζομινί καθιστά σαφές ότι το ταλέντο και η γρήγορη ματιά ενός στρατηγού για την εκτίμηση της στρατιωτικής καταστάσεως, παίζουν τεράστιο ρόλο στον τρόπο εφαρμογής αυτής της γνώσης, πεμπτουσία της οποίας είναι ο ελιγμός και το σχέδιο που θα τον περιγράφει. Το ταλέντο μαζί με την απαραίτητη γνώση, οδηγούν στην επιλογή του σωστού τρόπου ενεργείας.

Γι' αυτό και γράφει ξεκάθαρα, ότι το να διαβάσει απλά εγχειρίδια και να παρακολουθήσει σχολεία, δεν κάνουν κάποιον αυτομάτως και καλό στρατηγό.

Στρατηγική – Τακτική

Πρέπει να παρατηρήσω ότι ο Ζομινί αντιλαμβάνεται ότι άλλο θέμα είναι η Στρατηγική και άλλο η Τακτική. Αποδέχεται ασφαλώς ότι συνδέονται μεν, κινούνται όμως σε διαφορετικά επίπεδα δε. Και πάλι με όρους του σήμερα, η διάκριση που κάνει δεν είναι πλήρης, αλλά γίνεται σε ικανοποι-

ητικό βαθμό. Εισάγεται δηλαδή ένας σπουδαστής στρατιωτικής σχολής σ' αυτές τις ξεχωριστές έννοιες, με τρόπο αρκετά ικανοποιητικό.

Θεωρεί ότι η Στρατηγική είναι η τέχνη του να κάνεις πόλεμο επί χάρτου, με την έννοια ότι, η επιλογή του πεδίου της μάχης, οι αντικειμενικοί σκοποί του πολέμου, ο τρόπος κινήσεως των στρατευμάτων, τα ακολουθητέα δρομολόγια, αλλά και η γραμμή συμπύξεως σε περίπτωση δυσμενούς εξελίξεως, είναι όλα θέματα που ένας ηγέτης πρέπει να έχει εκ των προτέρων καθορίσει επί χάρτου. Επί χάρτου πρέπει να κάνει σενάρια ένας ηγέτης και να ετοιμάζεται να αντιμετωπίσει κάθε ενδεχόμενο, στη διάρκεια της ειρήνης.

Τοποθετεί τη Στρατηγική στο ανώτερο δυνατό επίπεδο της Τέχνης του Πολέμου και αυτή η σκέψη τον οδηγεί να προτείνει την υποταγή των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών του πολέμου σ' αυτήν, με την έννοια του ότι θα πρέπει στην εκλογή τους, να λαμβάνονται υπόψη οι θεμελιώδεις αρχές της Τέχνης. Βεβαίως σε αυτή τη σκέψη εκτιμώ ότι τον οδηγεί η Ναπολεόντειος Στρατηγική που την είδε να εφαρμόζεται στην πράξη και που δεν χρησιμοποιούσε άλλον συντελεστή ισχύος για την επιτυχία των πολιτικών σκοπών των πολέμων του, από τη στρατιωτική ισχύ.

Νομίζω επίσης ότι ο Ζομινί αντελήφθη από τον Ναπολεόντειο τρόπο διεξαγωγής του πολέμου, ότι ο μεγάλος αυτός ηγέτης, θα άλλαζε για πάντα τον τρόπο που διεξάγονταν ο πόλεμος. Η δημιουργία των ανεξαρτήτων σωμάτων στρατού, που είχαν δυνατότητα κινήσεως και μάχης κατά μόνες, με οργανικό ιππικό, πυροβολικό, μηχανικό και οργανικά κλιμάκια διοικητικής μέριμνας, κάτω από έναν κεντρικό σχεδιασμό και έναν διοικητή, έφερε πραγματική επανάσταση στα στρατιωτικά πράγματα. Η καταγραφή λοιπόν που κάνει ο Ζομινί προέρχεται από την οξυδέρκεια του και από το στρατιωτικό του ταλέντο.

Την τακτική διακρίνει σε Υψηλή Τακτική και Τακτική Δευτερευούσης Σημασίας. Στην Υψηλή Τακτική, ανήκει η ικανότητα ενός στρατηγού να ελίσσεται στο πεδίο της μάχης ώστε να φέρει τον όγκο των δυνάμεων του επί τμήματος της δυνάμεως του αντιπάλου στρατού, με την κατάλληλη διάταξη μάχης και στον κατάλληλο χρόνο, για την επίτευξη αποφασιστικού αποτελέσματος.

Το σημαντικότερο σημείο από όλα όσα λέει για την Τακτική είναι ότι δεν πρέπει να μείνουν αυτές οι γνώσεις σε θεωρητικό επίπεδο και μόνο. Η θεωρία δεν δίνει λύσεις σε έκτακτες καταστάσεις. Πρέπει τα στελέχη να ασκούνται στο πεδίο και να αποκτούν εμπειρίες δοκιμάζοντας σε πρακτικό επίπεδο αυτά που έμαθαν στη θεωρία.

Ο Ζομινί συλλαμβάνει και συστήνει τη χρήση των τριών όπλων εκείνης της εποχής, πεζικού, ιππικού και πυροβολικού, σε συνδυασμό, ώστε να υπάρχει αλληλοβοήθεια και συνέργεια, ενώ δεν παραλείπει να δώσει βαρύ-

τητα στο όπλο του πεζικού, το οποίο αποτελούσε εκείνη την εποχή τα 2/3 ενός στρατού, με την προτροπή που βγαίνει από το βιβλίο, για τον εξοπλισμό και την εκπαίδευση του.

Ακόμη, τα όσα γράφει για την τακτική του ιππικού, αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό την τακτική των τεθωρακισμένων σήμερα, ενώ δεν παραλείπει να στρέψει την προσοχή του αναγνώστη και στο πυροβολικό. Μάλιστα η περιγραφή των αποστολών του ελαφρού ιππικού, συμπίπτει με μεγάλο μέρος των αποστολών των σημερινών τμημάτων αναγνωρίσεως, είτε του πεζικού, είτε των τεθωρακισμένων.

Αρχές Πολέμου

Θα έλεγα ότι σχεδόν σε κάθε σελίδα του βιβλίου, ο αναγνώστης θα βρει τη λέξη ελιγμός. Αυτή είναι και η πεμπτούσια των σημερινών όπλων ελιγμού, του πεζικού και των τεθωρακισμένων δηλαδή. Ο Ζομινί υποστηρίζει με πάθος τον ελιγμό επί του πεδίου της μάχης και την ανάγκη να έχεις την πρωτοβουλία των κινήσεων μέσω της διεξαγωγής επιθετικών επιχειρήσεων. Χωρίς τον ελιγμό, δεν επιτυγχάνεται αποφασιστικό αποτέλεσμα.

Από τις συμβουλές που δίνει σ' έναν στρατηγό, να φέρει τον όγκο των δυνάμεων του, στον κατάλληλο χρόνο, εκμεταλλευόμενος το έδαφος, προσέχοντας να έχει πάντοτε μια ασφαλή γραμμή συμπτώξεως, επί τμήματος της δυνάμεως του αντιπάλου, με την κατάλληλη διάταξη μάχης κάθε φορά, ευρισκουμε τις κυριότερες και σήμερα αρχές του πολέμου, που είναι:

Επιθετικό Πνεύμα, Συγκέντρωση, Ασφάλεια, Αιφνιδιασμός, Ενότητα Διοικήσεως³.

Αντλεί τα περισσότερα ιστορικά παραδείγματα με τα οποία στηρίζει τη θεωρία του, κυρίως από τις εκστρατείες του Ναπολέοντα, τον θαυμασμό προς τον οποίο δεν κρύβει. Μάλιστα φαίνεται και κάποια πικρία μέσα στο βιβλίο, που δεν του ανατέθηκε ποτέ διοίκηση σώματος στρατού, καίτοι όπως γράφει, υπήρξε επιτελάρχης 100.000 ανδρών.

Ζομινί/Κλαούζεβιτς

Ο Ζομινί συμφωνεί με τον Κλαούζεβιτς στο ότι ο αντικειμενικός σκοπός ενός στρατού δεν μπορεί παρά να είναι η καταστροφή του αντιπάλου στρατού. Με αυτή την έννοια, είναι υπέρ της αμέσου προσεγγίσεως και υπέρ της αιματοχυσίας. Θεωρεί ότι με την καταστροφή του στρατού, υποκύπτει και το κράτος γιατί δεν υπάρχει πλέον ο μηχανισμός που το υπερασπίζεται.

Υιοθετεί πλήρως τη Ναπολεόντεια λογική της αποφασιστικής συγκρούσεως μεταξύ μεγάλων στρατιωτικών δυνάμεων που έχουν ως βάση τον στρατιώτη πολίτη, που προέρχεται από επιστράτευση και που πολεμά για την πατρίδα του. Τον στρατιώτη που έχει γαλουχηθεί με εθνικά ιδεώδη και που είναι πρόθυμος να αγωνιστεί για το εθνικό συμφέρον.

³ Η σειρά αναγραφής είναι τυχαία και δεν υποδεικνύει και προτεραιότητα στη χρήση τους.

Είναι σαφές όμως η αντιπαλότητα και η διαφωνία του με τον Κλαούζεβιτς σε άλλα σημεία, ενώ ευρίσκει ελαττωματική τη λογική του Κλαούζεβιτς σε ότι αφορά τον ελιγμό αμυνομένου στρατού, που θέλει τον αμυνομένο να μην αναλαμβάνει επιθετική πρωτοβουλία για να μην χάσει τα πλεονεκτήματα μιας ισχυρής αμυντικής θέσης.

Αγώνας επί Ποταμίων Γραμμών

Η ανάλυση που κάνει για τον αγώνα επί ποταμίων γραμμών είναι εξαιρετική. Αντιλαμβάνεται πλήρως ότι ο ποταμός είναι από τα σοβαρότερα κωλύματα τόσο στις αμυντικές, όσο και στις επιθετικές επιχειρήσεις.

Θα επισήμανα ένα σημείο από όλα όσα γράφει για το θέμα, το οποίο θα πρέπει κάθε στρατός που βασίζει κομμάτι της άμυνας του σε ποτάμια γραμμή, να κατανοήσει: Είναι αδύνατον να οργανώσεις άμυνα σε όλο το μήκος του ποταμού. Η προσφορότερη μέθοδος άμυνας είναι επιτήρηση κυρίων σημείων με ελαφρά και ταχυκίνητα τμήματα και τήρηση του όγκου των δυνάμεων σε εφεδρεία, με ετοιμότητα επεμβάσεως σε απειλούμενα σημεία. Η σκέψη αυτή εφαρμοζόμενη πρακτικά, οδηγεί ασφαλώς την οργάνωση του εδάφους, τη φύση και συγκρότηση των τμημάτων για άμυνα και κυρίως, τη σχεδίαση.

Ακόμη συμπληρώνει, ότι εάν ο εχθρός επιτύχει διάβαση, είναι σημαντικό αμέσως μετά τη διάβαση, να επιπέσεις με όγκο δυνάμεων, συνεπώς να μην τον έχεις διασπείρει για άμυνα σε πολλά σημεία επί του ποταμού, προκειμένου να τον καταστρέψεις.

Κράτος και Ένοπλες Δυνάμεις

Θεωρεί ότι είναι ευθύνη της πολιτείας όχι μόνο να εκπαιδεύει τους εφέδρους της, αλλά να συντηρεί και το στρατιωτικό πνεύμα στην κοινωνία, ώστε αν χρειαστεί, οι πολίτες να προστρέξουν με προθυμία στα όπλα για το εθνικό συμφέρον. Σημειώνω επίσης ότι τονίζει ως ένα από τα πιο λεπτά σημεία της πολιτικής διακυβερνήσεως, την επιλογή των στρατηγών, στους οποίους ανατίθεται η διοίκηση των στρατών. Και αυτό δεν μπορεί να γίνει, εάν μια κυβέρνηση δεν περιβάλλει τις Ένοπλες Δυνάμεις με πραγματικό ενδιαφέρον και αν η πολιτική ηγεσία ενός Υπουργείου Εθνικής Αμύνης δεν είναι κοντά στην ηγεσία τους, ώστε να είναι σε θέση να κάνει αυτή την επιλογή αξιοκρατικά.

Επίσης ο Ζομίνι αντιλαμβάνεται το δίλημμα ασφαλείας που υπήρχε και υπάρχει για τα κράτη, χωρίς να το ονομάζει έτσι, συμβουλευοντας τις ηγεσίες των πολιτισμένων κρατών να είναι πάντοτε έτοιμα για πόλεμο με μικρή προειδοποίηση, ώστε να μην βρεθούν ποτέ απροετοίμαστα. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να παρακολουθούν και να συγκεντρώνουν πληροφορίες για τους πιθανούς τους αντιπάλους, ώστε να κάνουν σωστές εκτιμήσεις.

Με σημερινούς όρους δηλαδή, καταλαβαίνει την αξία του παράγοντα ισχύος, πληροφορίες.

Μια κυβέρνηση που αδιαφορεί για τον στρατό της για οποιοδήποτε λόγο, για τις Ένοπλες Δυνάμεις με σημερινούς όρους, προετοιμάζει τη χώρα της για ταπείνωση και θα είναι υπόλογη στις επερχόμενες γενεές.

Για το ίδιο θέμα, χωρίς να αναφέρεται στον Θουκυδίδη, αναγνωρίζει ότι ένα κράτος που αφήνει ένα αντίζηλο κράτος να αυξάνει την ισχύ του, όχι μόνο δρομολογεί την πτώση του, αλλά επιτρέπει και σε δευτερεύουσες δυνάμεις της περιοχής του, να εμπλέκονται σε θέματα ασφαλείας με τρόπο που να επηρεάζουν σοβαρά την ισορροπία ισχύος στην περιοχή. Αυτές οι δευτερεύουσες δυνάμεις, δεν θα έπαιζαν ρόλο, εάν το ενδιαφερόμενο κράτος φρόντιζε να προασπίζει τα εθνικά του συμφέροντα με όλους τους συντελεστές ισχύος του και φυσικά εάν ήταν απαραίτητο και με τη στρατιωτική του ισχύ.

Αφήνω τελευταία την άποψη του για το πώς θα εξασφαλίσει ένα κράτος ότι στις τάξεις του στρατού του θα υπηρετούν πάντοτε άξιοι και έξυπνοι άνθρωποι:

«Το πρώτο μέσο για να ενθαρρύνεις το στρατιωτικό πνεύμα είναι να περιβάλλεις τον στρατό με όλο τον δυνατό σεβασμό από το δημόσιο και την κοινωνία. Κακοτυχία θα βρει σίγουρα τη γη όπου ο πλούτος του φοροεισπράκτορα ή η απληστία των παικτών μετοχών, τυγχάνει δημοσίας εκτιμήσεως, πάνω από τη στολή του γενναίου άνδρα που θυσιάζει τη ζωή του, την υγεία του ή την περιουσία του για την άμυνα της χώρας.»

Ανδρέας Ματζάκος

Αντγος ε.α.

MSc Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές

Ξάνθη, 11 Νοεμβρίου 2014

Η Τέχνη του Πολέμου

Ορισμοί των Κλάδων της Τέχνης του Πολέμου

Η τέχνη του πολέμου, όπως αυτή εξετάζεται γενικά, αποτελείται από πέντε καθαρά στρατιωτικούς κλάδους: Στρατηγική, Υψηλή Τακτική, Διοικητική Μέριμνα, Μηχανική και Τακτική.

Ένας έκτος κλάδος μη αναγνωρισμένος μέχρι σήμερα, μπορεί να ορισθεί η *Διπλωματία στη σχέση της με τον Πόλεμο*. Παρότι ο κλάδος αυτός είναι πιο στενά συνδεδεμένος με το επάγγελμα του πολιτικού παρά με αυτό του στρατιώτη, δεν μπορούμε να αρνηθούμε ότι αν αυτός ο κλάδος φαίνεται δευτερεύων για έναν υφιστάμενο στρατηγό, είναι απαραίτητος για κάθε στρατηγό που διοικεί έναν στρατό. Ο κλάδος αυτός υπεισέρχεται σε όλους τους συνδυασμούς οι οποίοι ενδεχομένως να οδηγήσουν σε πόλεμο και συνδέεται με τις διάφορες επιχειρήσεις που θα αναληφθούν σ' αυτόν. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να έχει θέση σε μια εργασία σαν αυτή.

Ανακεφαλαιώνοντας, η τέχνη του πολέμου αποτελείται από έξι ξεχωριστά μέρη:

1. Εξάσκηση Πολιτικής στη σχέση της με τον πόλεμο.
2. Στρατηγική ή τέχνη της διευθύνσεως μαζών δυνάμεων με σωστό τρόπο στο θέατρο του πολέμου, είτε για άμυνα, είτε για εισβολή.
3. Υψηλή Τακτική.
4. Διοικητική Μέριμνα ή τέχνη της μετακίνησης στρατών.
5. Μηχανική, η επίθεση και η άμυνα οχυρωματικών θέσεων.
6. Τακτική Δευτερεύουσας Σημασίας

Προτείνεται η ανάλυση των κύριων συνδυασμών των πρώτων τεσσάρων κλάδων, παραλείποντας την εξέταση της τακτικής και της τέχνης της μηχανικής.

Εξοικείωση με όλα αυτά τα μέρη δεν είναι ουσιαστική για να είσαι ένας καλός αξιωματικός του πεζικού, του ιππικού ή του πυροβολικού. Αλλά για έναν στρατηγό ή έναν επιτελή αξιωματικό, αυτή η γνώση είναι απαραίτητη.

Εξάσκηση Πολιτικής στη Σχέση της με τον Πόλεμο

Κάτω από αυτήν την επικεφαλίδα περιλαμβάνονται οι παράγοντες από τους οποίους ένας πολιτικός καταλήγει στο εάν ένας πόλεμος είναι ορθός, εύθετος ή απαραίτητος και καθορίζει τις διάφορες επιχειρήσεις που απαιτούνται για την επίτευξη του σκοπού του πολέμου.

Μια κυβέρνηση προσφεύγει στον πόλεμο:

α. Για να επανακτήσει κάποια δικαιώματα ή για να τα υπερασπισθεί.

β. Για να υπερασπιστεί ή διατηρήσει τα μεγάλα συμφέροντα του κράτους, όπως το εμπόριο, τα βιομηχανικά προϊόντα ή την γεωργία.

γ. Για την υποστήριξη γειτονικών κρατών των οποίων η ύπαρξη είναι αναγκαία είτε για την ασφάλεια της κυβερνήσεως ή την ισορροπία ισχύος.

δ. Για την εκπλήρωση υποχρεώσεων επιθετικών ή αμυντικών συμμαχιών.

ε. Για τη διάδοση πολιτικών ή θρησκευτικών θεωριών, την εξάλειψή τους ή την υπεράσπισή τους.

στ. Για να αυξήσει την επιρροή και την ισχύ του κράτους με την απόκτηση εδαφών.

ζ. Για να εκδικηθεί προσβολή της τιμής του.

η. Από μανία για κατάκτηση.

Μπορεί να σημειωθεί ότι αυτά τα διαφορετικά είδη πολέμων επηρεάζουν σε κάποιο βαθμό τη φύση και την έκταση των απαραίτητων προσπαθειών και επιχειρήσεων για την επίτευξη του σκοπού του πολέμου. Η πλευρά που προκάλεσε τον πόλεμο μπορεί να περιοριστεί στην άμυνα και η πλευρά που δέχθηκε την επίθεση, μπορεί να αναλάβει επίθεση. Μπορεί επίσης να υπάρξουν άλλες συγκυρίες, οι οποίες να επηρεάσουν τη φύση και τη διεξαγωγή του πολέμου όπως:

1. Ένα κράτος μπορεί απλά να κηρύξει πόλεμο εναντίον άλλου κράτους.

Jomíni ☼ Η Τέχνη του Πολέμου

2. Ένα κράτος μπορεί να διεξάγει πόλεμο εναντίον αρκετών άλλων κρατών που έχουν συμμαχία μεταξύ τους.

3. Ένα κράτος σε συμμαχία με ένα άλλο μπορεί να διεξάγει πόλεμο εναντίον ενός μόνο εχθρού.

4. Ένα κράτος μπορεί να είναι το κύριο μέρος ή ένα δευτερεύον κράτος.

5. Στην τελευταία περίπτωση, ένα κράτος μπορεί να εμπλακεί στη διαμάχη στην αρχή της ή αφού αυτή έχει αρχίσει.

6. Το Θέατρο Πολέμου μπορεί να είναι στο έδαφος του εχθρού, στο έδαφος ενός από τους συμμαχούς ή στο έδαφος του ίδιου του κράτους.

7. Εάν ο πόλεμος είναι για εισβολή, αυτή μπορεί να γίνεται είτε σε έδαφος που συνορεύει με το κράτος είτε σε μακρινό έδαφος. Ένας τέτοιος πόλεμος μπορεί να είναι συνετός και συγκρατημένος ή μπορεί να είναι τολμηρός και περιπετειώδης.

8. Μπορεί να είναι ένας εθνικός πόλεμος, είτε εναντίον των εαυτών μας, είτε εναντίον του εχθρού.

9. Ο πόλεμος μπορεί να είναι εμφύλιος ή θρησκευτικός.

Ο πόλεμος πρέπει πάντοτε να διεξάγεται σύμφωνα με τις μεγάλες αρχές της τέχνης, αλλά μεγάλη διακριτικότητα πρέπει να επιδεικνύεται στη φύση των υπό ανάληψη επιχειρήσεων, οι οποίες θα εξαρτώνται από τις συνθήκες της περιπτώσεως κάθε φορά.

Για παράδειγμα: 200.000 Γάλλοι που θέλουν να υποτάξουν τον ισπανικό λαό, ενωμένου σαν ένας άνδρας εναντίον τους, δεν θα ελίσσονταν όπως θα ελίσσονταν ο ίδιος αριθμός ανδρών σε πορεία εναντίον της Βιέννης ή εναντίον οποιασδήποτε άλλης πρωτεύουσας προκειμένου να αναγκάσει έναν αντίπαλο να συνάψει ειρήνη. Ούτε ένας γαλλικός στρατός θα πολεμούσε τους αντάρτες του Μίνα όπως πολέμησε τους Ρώσους στο Μποροντίνο. Ούτε ένας γαλλικός στρατός θα επιχειρούσε ποτέ να βαδίζει εναντίον της Βιέννης χωρίς να εξετάσει την ατμόσφαιρα και τη διάθεση των κυβερνήσεων και των κοινοτήτων μεταξύ του Ρήνου και του Ινν ή μεταξύ του Δούναβη και του Έλβα. Ένα σύνταγμα θα πολεμήσει σχεδόν πάντοτε με πανομοιότυπο τρόπο. Αλλά στρατηγικοί διοικητές θα πρέπει να καθοδηγούνται από τις συνθήκες και τα γεγονότα.

Σε αυτούς τους διαφορετικούς συνδυασμούς που ανήκουν λίγο πολύ στη σφαίρα της εξασκήσεως της πολιτικής, μπορούν να προστεθούν και άλλοι που ανήκουν καθαρά στη διοίκηση στρατών.

Αυτοί οι συνδυασμοί ορίζονται ως **Πολιτική περί τα Στρατιωτικά Πράγματα**⁴, επειδή δεν ανήκουν πλήρως ούτε στη διπλωματία, ούτε στη στρατηγική, αλλά έχουν μέγιστη σημασία στα σχέδια τόσο ενός πολιτικού, όσο και ενός στρατηγού.

Άρθρο I Επιθετικοί Πόλεμοι για την Επανάκτηση Δικαιωμάτων

Όταν ένα κράτος έχει διεκδικήσεις από ένα άλλο, δεν είναι πάντοτε η καλύτερη λύση να τις επιβάλλει δια των όπλων. Το δημόσιο συμφέρον πρέπει να συνεκτιμηθεί πριν από την ανάληψη ενεργείας.

Ο πιο δίκαιος πόλεμος είναι αυτός που βασίζεται πάνω σε αναμφισβήτητα δικαιώματα και ο οποίος, υπόσχεται στο κράτος πλεονεκτήματα που θα αντισταθμίσουν τους κινδύνους και τις θυσίες που θα υποστεί. Δυστυχώς στον καιρό μας, υπάρχουν τόσα πολλά αναμφισβήτητα και διεκδικούμενα δικαιώματα που οι περισσότεροι πόλεμοι, ενώ φαινομενικά βασίζονται σε κληρονομικά δικαιώματα ή θελήσεις ή γάμους, δεν είναι στην πραγματικότητα παρά πόλεμοι σκοπιμοτήτων. Η ερώτηση της διαδοχής του ισπανικού στέμματος από τον Λουδοβίκο XIV ήταν ξεκάθαρη, αφού διευθετήθηκε απλά από μια σοβαρή θέληση και υποστηρίχθηκε από οικογενειακούς δεσμούς και από τη γενική συγκατάθεση του ισπανικού έθνους. Παρά ταύτα αμφισβητήθηκε με αποφασιστικότητα από όλη την Ευρώπη προκαλώντας μια γενικευμένη σύρραξη εναντίον του νομίμου κληρονόμου.

Ο Φρειδερίκος ο II, ενώ η Αυστρία και η Γαλλία ήταν σε πόλεμο, έφερε στην επιφάνεια μια παλαιά διεκδίκηση, εισέβαλε στη Σιλεσία την οποία και κατέλαβε, διπλασιάζοντας έτσι τη δύναμη της Πρωσίας. Αυτή ήταν μια έξυπνη κίνηση η οποία ακόμα και αν αποτύγχανε, δεν θα μπορούσε να έχει επικριθεί, επειδή το μεγαλείο και η σημασία της επιχειρήσεως δικαιολογούσαν στον Φρειδερίκο την προσπάθεια, σε όποιο βαθμό βέβαια τέτοιες προσπάθειες μπορούν να δικαιολογούνται.

Σε πολέμους τέτοιας φύσης, δεν μπορούν να καθορισθούν κανόνες. Το να παρακολουθείς τις εξελίξεις και να εκμεταλλεύεσαι κάθε ευκαιρία είναι όλα όσα μπορούν να ειπωθούν. Οι επιθετικές κινήσεις θα πρέπει να συμβαδίζουν με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Το πιο φυσιολογικό βήμα θα ήταν η κατάκτηση του αμφισβητούμενου εδάφους. Τότε θα μπορούσαν να αρχίσουν επιθετικές επιχειρήσεις αφού ληφθούν υπόψη οι συνθήκες και η ισχύς των εμπλεκόμενων μερών, με αντικειμενικό σκοπό τη μη εκχώρηση εδάφους στον εχθρό και μέσα από την απειλή του εχθρού στην καρδιά της δικής του χώρας. Τα πάντα εξαρτώνται από τις συμμαχίες τις οποίες τα μέρη μπορούν να εξασφαλίσουν με άλλες χώρες και από τους στρατιωτικούς τους πόρους. Μια επιθετική κίνηση πρέπει να έχει εξεταστεί επιμελώς από πριν, ώστε να

4 Ο όρος στο αγγλικό κείμενο είναι Military Policy.

μην προκαλέσει την ζήλεια οποιουδήποτε άλλου κράτους, το οποίο μπορεί να προστρέξει σε βοήθεια του εχθρού. Είναι μέρος των καθηκόντων ενός πολιτικού να προβλέψει αυτήν την πιθανότητα και να την προλάβει παρέχοντας επαρκείς δικαιολογίες και δίνοντας εγγυήσεις σε άλλα κράτη.

Άρθρο II

Περί Πολέμων που είναι Αμυντικοί από Πολιτική Σκοπιά και Επιθετικοί από Στρατιωτική Άποψη

Ένα κράτος που υφίσταται επίθεση από ένα άλλο που ανανεώνει μια παλιά διεκδίκηση, σπάνια υποχωρεί χωρίς πόλεμο. Προτιμά να υπερασπιστεί το έδαφός του, καθώς αυτό είναι πιο τιμητικό. Αλλά μπορεί να είναι πλεονεκτικό να αναλάβει επίθεση αντί να περιμένει να την υποστεί στα σύνορά του.

Συχνά υπάρχουν πλεονεκτήματα σ' έναν πόλεμο εισβολής, όπως υπάρχουν επίσης και στην περίπτωση που περιμένεις τον εχθρό στο δικό σου έδαφος. Μια δύναμη χωρίς εσωτερικές έριδες και που δεν είναι κάτω από κίνδυνο να υποστεί επίθεση από ένα τρίτο μέρος, θα βρίσκει πάντοτε πλεονεκτικότερη τη διεξαγωγή του πολέμου στο εχθρικό έδαφος. Αυτός ο τρόπος ενεργείας θα γλυτώσει το φίλιο έδαφος από καταστροφή, θα επιτρέψει τη διεξαγωγή του πολέμου σε βάρος του εχθρού, θα διεγείρει το πάθος των στρατιωτών του φίλιου κράτους, ενώ θα επηρεάσει αρνητικά τη σκέψη του εχθρού. Παρόλα αυτά, με καθαρά στρατιωτικούς όρους, είναι βέβαιο ότι ένας στρατός που ενεργεί στο δικό του έδαφος, σ' ένα θέατρο που όλα τα φυσικά και τεχνητά χαρακτηριστικά είναι γνωστά, όπου όλες οι μετακινήσεις βοηθούνται από τη γνώση της χώρας, που γίνονται υπό την εύνοια του τοπικού πληθυσμού και τη βοήθεια των νόμιμων αρχών, έχει μεγάλα πλεονεκτήματα.

Αυτές οι απλές αλήθειες έχουν εφαρμογή σε όλες τις εκφάνσεις ενός πολέμου. Αλλά εάν οι αρχές της στρατηγικής είναι πάντοτε οι ίδιες, είναι διαφορετικά με το πολιτικό μέρος του πολέμου, το οποίο διαφοροποιείται από τα χαρακτηριστικά των κοινοτήτων, τις τοπικές ιδιαιτερότητες και τους χαρακτήρες των ανδρών στην κεφαλή κρατών και στρατών. Η ύπαρξη αυτών των διαφοροποιήσεων έχει χρησιμοποιηθεί για να αποδειχθεί ότι ο πόλεμος δεν έχει κανόνες. Η στρατιωτική επιστήμη στηρίζεται σε αρχές οι οποίες δεν μπορούν να παραβιαστούν με ασφάλεια από την παρουσία ενός επιδέξιου και ενεργητικού εχθρού και ενώ το ηθικό και πολιτικό μέρος του πολέμου παρουσιάζει αυτές τις διαφοροποιήσεις. Τα σχέδια επιχειρήσεων εκπονούνται όπως απαιτούν οι συνθήκες. Για την εκτέλεση των σχεδίων όμως, οι μεγάλες αρχές του πολέμου πρέπει να τηρούνται.

Για παράδειγμα, το σχέδιο πολέμου εναντίον της Γαλλίας, της Αυστρίας ή της Ρωσίας θα πρέπει να διαφέρει σοβαρά από ένα άλλο εναντίον των γενναίων αλλά απείθαρχων συμμοριών των Τούρκων, οι οποίες δεν μπορούν να τηρηθούν σε τάξη, δεν είναι ικανές να ελιχθούν καλά και δεν επιδεικνύουν σταθερότητα όταν τους συμβούν κακοτυχίες.

Άρθρο III **Πόλεμοι Σκοπιμότητας**

Η εισβολή στη Σιλεσία από τον Φρειδερίκο τον II και ο Πόλεμος για την Ισπανική Διαδοχή ήταν πόλεμοι σκοπιμότητας.

Υπάρχουν δύο είδη πολέμων σκοπιμότητας:

α. Όταν ένα ισχυρό κράτος αναλαμβάνει επιχείρηση για την απόκτηση φυσικών συνόρων για πολιτικούς και εμπορικούς λόγους.

β. Για να περιοριστεί η δύναμη ενός επικίνδυνου αντίζηλου ή για να παρεμποδιστεί η ανάπτυξή του.

Αυτοί οι τελευταίοι, είναι πόλεμοι παρέμβασης, επειδή ένα κράτος σπάνια θα επιτεθεί μόνο του σ' έναν επικίνδυνο αντίπαλο. Θα επιδιώξει να σχηματίσει μια συμμαχία γι' αυτόν τον σκοπό.

Αυτές οι απόψεις ανήκουν μάλλον στην εξάσκηση της πολιτικής ή στη διπλωματία, παρά στον πόλεμο.

Άρθρο IV **Περί Πολέμων με ή Χωρίς Συμμάχους**

Ασφαλώς σ' έναν πόλεμο, όλων των υπόλοιπων παραγόντων σε ισοροπία, ένα σύμμαχο πρέπει να τον θέλεις για τέτοιον.

Παρότι ένα μεγάλο κράτος, κατά πάσα πιθανότητα θα επιτύχει κατά μιας συμμαχίας που στρέφεται εναντίον του από ότι δυο αδύναμα κράτη, η συμμαχία είναι δυνατότερη από ότι δυο κράτη που ενεργούν ξεχωριστά. Ένας σύμμαχος όχι μόνο παρέχει στρατιωτικά τμήματα, αλλά επί πλέον παρενοχλεί τον εχθρό σε μεγάλο βαθμό, απειλώντας τμήματα των συνόρων του τα οποία σε άλλη περίπτωση θα ήταν ασφαλή. Η ιστορία διδάσκει ότι ουδείς αντίπαλος είναι τόσο ασήμαντος ώστε να περιφρονηθεί και να μην ληφθεί υπόψη από οποιαδήποτε δύναμη, όσο ισχυρή και αν είναι αυτή.

Άρθρο V Πόλεμοι Παρέμβασης

Η παρέμβαση σε μια διαμάχη που έχει ήδη ξεσπάσει, υπόσχεται περισσότερα πλεονεκτήματα σ' ένα κράτος από ότι ο πόλεμος κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες. Ο λόγος είναι απλός. Η δύναμη που επεμβαίνει, βάζει στη μια μεριά της ζυγαριάς όλο το βάρος και την επιρροή της. Επεμβαίνει την πιο εύθετη στιγμή, όταν μπορεί να χρησιμοποιήσει τους πόρους της με αποφασιστικό τρόπο.

Υπάρχουν δυο είδη παρεμβάσεων:

- α. Παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις γειτονικών κρατών.
- β. Παρέμβαση στις εξωτερικές σχέσεις.

Οτιδήποτε και αν μπορεί να ειπωθεί για τον ηθικό χαρακτήρα των παρεμβάσεων της πρώτης κατηγορίας, τέτοιες περιπτώσεις είναι συχνές. Οι Ρωμαίοι απέκτησαν ισχύ μέσω τέτοιων παρεμβάσεων και η Εταιρεία Αγγλίας – Ινδιών εξασφαλιζόνταν με παρόμοιο τρόπο. Αυτές οι παρεμβάσεις δεν είναι πάντοτε επιτυχείς. Ενώ η Ρωσία προσέθεσε στη δύναμη της με την παρέμβασή της στην Πολωνία και Αυστρία, σε άλλη περίπτωση, σχεδόν καταστράφηκε από την προσπάθεια της να παρέμβει στις εσωτερικές υποθέσεις της Γαλλίας κατά τη διάρκεια της γαλλικής επανάστασης.

Παρέμβαση στις εξωτερικές σχέσεις κρατών είναι πιο νόμιμη και πιθανόν και πιο πλεονεκτική. Ίσως να υπάρχει αμφιβολία για το αν ένα κράτος έχει το δικαίωμα να παρεμβαίνει στις εσωτερικές υποθέσεις ενός άλλου λαού. Αλλά έχει οπωσδήποτε το δικαίωμα να αντιδράσει όταν ένα κράτος μεταδίδει την αναρχία η οποία μπορεί να φθάσει και στα συνορεύοντα με αυτό κράτη.

Υπάρχουν τρεις λόγοι για παρέμβαση σε εξωτερικούς ξένους πολέμους:

1. Στη βάση συνθήκης η οποία δεσμεύει για παροχή βοήθειας.
2. Για τη διατήρηση πολιτικής ισορροπίας
3. Για να αποφύγεις ορισμένες δυσμενείς επιπτώσεις εξ αιτίας πολέμου που έχει ήδη αρχίσει ή για να εξασφαλίσεις πλεονεκτήματα από πόλεμο, που δεν θα τα εξασφάλιζες με άλλον τρόπο.

Η ιστορία είναι γεμάτη με παραδείγματα δυνάμεων που κατέρρευσαν επειδή αγνόησαν αυτές τις αρχές. «Ένα κράτος αρχίζει να πέφτει όταν επιτρέπει την υπερβολική μεγέθυνση ενός αντίζηλου και μια δευτερεύουσα

δύναμη μπορεί να παίξει τον ρόλο του διαιτητή μεταξύ εθνών όταν εισάγει το δικό της ειδικό βάρος στην εξίσωση τον κατάλληλο χρόνο».

Από στρατιωτικής πλευράς φαντάζει αυτονόητο ότι η ξαφνική εμφάνιση ενός μεγάλου στρατού ως τρίτου μέρους σε έναν πόλεμο που διεξάγεται καλά, θα είναι αποφασιστικής σημασίας. Πολλά θα εξαρτηθούν από τη γεωγραφική του θέση σε σχέση με τους στρατούς που ευρίσκονται ήδη στο πεδίο της μάχης. Για παράδειγμα, τον χειμώνα του 1807, ο Ναπολέων διέβη τον Βιστούλα και επεχείρησε ενέργεια κατά των τειχών του Königsberg, αφήνοντας την Αυστρία πίσω του και έχοντας τη Ρωσία μπροστά του. Εάν η Αυστρία είχε διαθέσει έναν στρατό 100.000 ανδρών από τη Βοημία προς τον ποταμό Oder, είναι πιθανό, η δύναμη του Ναπολέοντα να είχε τελειώσει. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για να σκεφθεί κανείς ότι ο στρατός του⁵, δεν θα είχε ξανακερδίσει τον Ρήνο. Η Αυστρία προτίμησε να περιμένει μέχρι να μπορέσει να συγκεντρώσει 400.000 άνδρες. Δυο χρόνια μετά, η Αυστρία μπήκε στη μάχη με τέτοια δύναμη και ηττήθηκε, ενώ 100.000 άνδρες αναπτυγμένοι στον κατάλληλο χρόνο θα μπορούσαν να είχαν αλλάξει τη μοίρα της Ευρώπης.

Υπάρχουν αρκετά είδη πολέμων που προκύπτουν από αυτά τα δυο είδη παρεμβάσεων:

1. Η παρέμβαση είναι καθαρά δευτερεύουσα και με δύναμη καθορισμένη από προηγούμενες συνθήκες.
2. Η παρέμβαση γίνεται για την υποστήριξη ενός αδύναμου γείτονα με άμυνα του εδάφους του, μετατοπίζοντας έτσι το σκηνικό του πολέμου σε άλλο έδαφος.
3. Ένα κράτος παρεμβαίνει ως κύριο μέρος όταν αυτό γειτνιάζει με το Θέατρο Πολέμου, πράγμα το οποίο προϋποθέτει την ύπαρξη μιας συμμαχίας αρκετών δυνάμεων κατά μιας άλλης.
4. Ένα κράτος παρεμβαίνει είτε σε μια σύγκρουση που έχει ήδη αρχίσει ή παρεμβαίνει πριν την κήρυξη του πολέμου.

Όταν ένας κράτος παρεμβαίνει μ' ένα μικρό τμήμα στρατού μόνο σε εφαρμογή όρων συνθήκης, έχει απλά βοηθητικό ρόλο και δεν έχει παρά περιορισμένη άποψη στις κύριες επιχειρήσεις. Αλλά όταν παρεμβαίνει ως κύριο μέρος και με μια σημαντική δύναμη, η περίπτωση είναι τελείως διαφορετική.

Οι στρατιωτικές πιθανότητες σ' αυτούς τους πολέμους διαφέρουν. Ο ρωσικός στρατός στον Επταετή Πόλεμο ήταν στην ουσία βοηθητικός αυτού της Αυστρίας και της Γαλλίας. Παρά ταύτα ήταν κύριο μέρος στον

5 ΣΜ: του Ναπολέοντα

βορρά μέχρι την κατάληψη του από την Πρωσία. Αλλά όταν οι στρατηγοί Fermor και Soltikoff οδήγησαν τον στρατό μέχρι το Βρανδεμβούργο, αυτός ενήργησε μόνο για τα συμφέροντα της Αυστρίας. Η τύχη αυτών των στρατευμάτων, μακριά από τη βάση τους, εξαρτάτο από τους καλούς ή κακούς ελιγμούς των συμμάχων τους.

Τέτοιες ενέργειες μακριά από το εθνικό έδαφος είναι επικίνδυνες και γενικά λεπτές επιχειρήσεις. Οι εκστρατείες του 1799 και 1805 παρήγαγαν λυπηρά παραδείγματα αυτής της διαπιστώσεως, στα οποία θα αναφερθούμε και πάλι στο άρθρο XXIX, πραγματευόμενοι τον χαρακτήρα τέτοιων εκστρατειών.

Συνεπώς η ασφάλεια ενός στρατού μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο με τέτοιες μακρινές παρεμβάσεις. Το αντιστάθμισμα στον κίνδυνο αυτό είναι ότι το δικό σου έδαφος δεν μπορεί να δεχθεί εύκολα εισβολή, αφού η σκηνή των εχθροπραξιών είναι τόσο μακριά. Έτσι αυτό που μπορεί να αποτελεί κακοτυχία για ένα στρατηγό μπορεί, σε κάποιο βαθμό, να είναι πλεονέκτημα για το κράτος.

Σε πολέμους τέτοιου χαρακτήρα, το ουσιαστικό είναι να εξασφαλίσεις έναν στρατηγό ο οποίος να είναι και πολιτικός και στρατιώτης. Αυτός θα πρέπει να έχει σαφώς καθορισμένο έργο σε συνδυασμό με τους συμμάχους, ως προς το μέρος που αναλογεί στον καθένα στις κύριες επιχειρήσεις. Τέλος αυτός θα πρέπει να συμφωνήσει για τον αντικειμενικό σκοπό, ο οποίος θα πρέπει να είναι σε αρμονία με τα κοινά συμφέροντα. Αγνοώντας αυτά τα προληπτικά μέτρα, ο μεγαλύτερος αριθμός συμμαχιών απέτυχε ή είχαν δυσκολία στη διαμάχη εμφανίζοντας δύναμη πιο ενωμένη αλλά πιο αδύνατη από τους συμμάχους.

Το τρίτο είδος παρέμβασης το οποίο συνίσταται στην παρέμβαση με όλη τη δύναμη του κράτους και κοντά στα σύνορά του, υπόσχεται περισσότερα από τα άλλα είδη. Η Αυστρία είχε μια τέτοια ευκαιρία το 1807, αλλά απέτυχε να την εκμεταλλευτεί. Είχε πάλι μια ευκαιρία το 1813. Ο Ναπολέοντας είχε μόλις συγκεντρώσει τις δυνάμεις του στη Σαξονία, όταν η Αυστρία διασχίζοντας το μέτωπο των επιχειρήσεων του από τα νότια του, ενεπλάκη στον αγώνα με 200.000 άνδρες, με σχεδόν απόλυτη βεβαιότητα για επιτυχία. Η Αυστρία ξανακέρδισε σε δυο μήνες την Ιταλική Αυτοκρατορία και αποκάτεστησε την επιρροή της στη Γερμανία, η οποία είχε χαθεί μετά από 15 χρόνια καταστροφών. Σ' αυτήν την παρέμβαση, η Αυστρία δεν είχε με το μέρος της μόνο τις πολιτικές αλλά και τις στρατιωτικές πιθανότητες, ένα διπλό αποτέλεσμα που συνδύαζε τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα.

Η επιτυχία της Αυστρίας έγινε πιο σίγουρη και από το ότι παρά το γεγονός ότι το θέατρο πολέμου ήταν αρκετά κοντά στα σύνορα της ώστε να επιτρέπει την μέγιστη επίδειξη δύναμης, αυτή ενεπλάκη συγχρόνως και σε

μια σύγκρουση που ήταν ήδη σε εξέλιξη, στην οποία εισήλθε με όλους της τους πόρους στον πλέον εύθετο γι' αυτήν χρόνο.

Αυτό το διπλό πλεονέκτημα είναι τόσο ισχυρό ώστε να επιτρέπει όχι μόνο σε ισχυρές μοναρχίες, αλλά ακόμα και σε μικρά κράτη, να εξασκούν ελεγχόμενη επιρροή όταν γνωρίζουν πώς να επωφελούνται από αυτήν.

Δυο παραδείγματα μπορούν να το επιβεβαιώσουν. Το 1552, ο Εκλέκτορας της Σαξονίας Μαυρίκιος, κήρυξε θρασύτατα πόλεμο κατά του Καρόλου του V, ο οποίος ήταν κύριαρχος σε Ισπανία, Ιταλία και την Γερμανική Αυτοκρατορία, είχε νικήσει τον Francis I και είχε τη Γαλλία υπό τον έλεγχό του. Αυτή η κίνηση έφερε τον πόλεμο μέσα στο Τιρόλο και σταμάτησε την καριέρα του μεγάλου κατακτητή.

Το 1706, ο Δούκας της Σαβοΐας, Βίκτωρ Αμαντέους, ανακηρύσσοντας τον εαυτόν του εχθρό του Λουδοβίκου XIV, άλλαξε τη ροή των πραγμάτων στην Ιταλία και προκάλεσε την ανάκληση του γαλλικού στρατού από τις όχθες του ποταμού Adige στα τείχη του Τορίνο, όπου τον βρήκε μεγάλη καταστροφή, κάτι που έδωσε φήμη στον Πρίγκιπα Ευγένιο. Αρκετά ειπώθηκαν για να καταδειχθεί η σημασία και η αποτελεσματικότητα τέτοιων ευθέτων παρεμβάσεων. Περισσότερα παραδείγματα μπορούν να δοθούν, αλλά δεν θα προσθέσουν κάτι στο να πεισθεί ο αναγνώστης.

Άρθρο VI

Επιθετικοί Πόλεμοι για Κατάκτηση και Άλλους Λόγους

Υπάρχουν δυο διαφορετικά είδη εισβολής:

α. Ένας επιτίθεται σ' ένα κράτος με το οποίο συνορεύει.

β. Ένας άλλος επιτίθεται σ' ένα μακρινό σημείο, παρεμβαίνοντας μέσα από εκτεταμένο έδαφος του οποίου οι κάτοικοι μπορεί να είναι ουδέτεροι, διχασμένοι ή εχθρικοί.

Κατακτητικοί πόλεμοι προσφέρουν δυστυχώς συχνά οφέλη στους κατακτητές, όπως έδειξαν ο Αλέξανδρος, ο Καίσαρας και ο Ναπολέων κατά τη διάρκεια μέρους της καριέρας τους. Πάντως υπάρχουν φυσικά όρια σε αυτούς τους πολέμους, τα οποία δεν μπορεί να παραβιασθούν χωρίς να προκληθεί μεγάλη καταστροφή. Ο Καμβύσης στην Nubia, ο Δαρείος στη Σκυθία, ο Κράσσος και ο Αυτοκράτωρ Julian μεταξύ των Πάρθων και ο Ναπολέων στη Ρωσία, παρέχουν αιματηρές αποδείξεις αυτών των αληθειών. Η αγάπη για την κατάκτηση, παρόλα αυτά, δεν ήταν το μόνο κίνητρο του Ναπολέοντα: η προσωπική του διάθεση και ο ανταγωνισμός του με την Αγγλία, τον ώθησαν σε τολμηρές ενέργειες των οποίων ο σκοπός ήταν να τον καταστήσουν κύριαρχο. Είναι αλήθεια ότι αγαπούσε τον πόλεμο και τις

πιθανότητες που αυτός παρέχει. Όμως ήταν και θύμα της αναγκαιότητας να επιτύχει στις προσπάθειες του και να μην ενδώσει στην Αγγλία. Μπορεί να ειπωθεί ότι ο Ναπολέων είχε σταλεί σ' αυτόν τον κόσμο για να διδάξει στρατηγούς και πολιτικούς, τι αυτοί θα έπρεπε να αποφεύγουν. Οι νίκες του διδάσκουν τι μπορεί να επιτευχθεί με την ενεργητικότητα, την τόλμη και την επιδεξιότητα. Οι ήττες του μπορεί να είχαν αποφευχθεί εάν είχε επιδείξει σύνεση.

Ένας πόλεμος εισβολής χωρίς σοβαρό λόγο, όπως αυτός του Τζέγκινς Χαν, είναι ένα έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Αλλά ένας τέτοιος πόλεμος μπορεί να δικαιολογηθεί ή και να γίνει αποδεκτός, όταν προκαλείται από μεγάλα συμφέροντα ή όταν ωθείται από σοβαρά κίνητρα.

Οι εισβολές στην Ισπανία του 1808 και του 1823 διέφεραν τόσο στον αντικειμενικό σκοπό, όσο και σε αποτελέσματα. Η πρώτη ήταν μια ύπουλη και απρόκλητη επίθεση η οποία απείλησε την ύπαρξη του ισπανικού έθνους και ήταν μοιραία για τον εμπνευστή της. Η δεύτερη καίτοι έγινε κατά παράβαση επικίνδυνων αρχών, προώθησε τα γενικά συμφέροντα του κράτους και οδηγήθηκε εύκολα σε επιτυχή έκβαση, επειδή ο αντικειμενικός της σκοπός ετύγγανε της αποδοχής της πλειονότητας του λαού, του οποίου το έδαφος είχε υποστεί την εισβολή.

Αυτά τα παραδείγματα δείχνουν ότι όλες οι εισβολές δεν έχουν τον ίδιο χαρακτήρα. Η πρώτη συνέβαλε ευρέως στην πτώση του Ναπολέοντα. Η δεύτερη αποκατέστησε τις σχέσεις μεταξύ Γαλλίας και Ισπανίας, οι οποίες δεν θα έπρεπε ποτέ να είχαν μεταβληθεί.

Ας ελπίσουμε ότι οι εισβολές μπορεί να είναι σπάνιες. Όμως ακόμα και έτσι, είναι καλύτερα το να επιτίθεσαι από το να δέχεσαι εισβολή. Και ας θυμηθούμε ότι ο ασφαλέστερος τρόπος για να ελέγξεις το πνεύμα της κατακτήσεως και του σφετερισμού, είναι η ικανότητα να αντισταθείς με παρέμβαση σε εύθετο χρόνο. Μια εισβολή για να είναι επιτυχής, πρέπει να είναι ανάλογη με την σημασία του τελικού σκοπού και των δυσκολιών που πρέπει να υπερπηδηθούν.

Μια εισβολή εναντίον ενός εξοργισμένου λαού, έτοιμου για κάθε θυσία και που πιθανόν να βοηθηθεί και από έναν ισχυρό γείτονα, είναι μια επικίνδυνη επιχείρηση όπως απεδείχθη με τον πόλεμο στην Ισπανία (1808) και με τους πολέμους της επανάστασης το 1792, 1793 και 1794. Σ' αυτούς τους τελευταίους πολέμους, αν και η Γαλλία ήταν καλύτερα προετοιμασμένη από ότι η Ισπανία, δεν είχε ισχυρό σύμμαχο και δέχθηκε επίθεση από όλη την Ευρώπη από ξηρά και θάλασσα.

Παρότι οι συνθήκες ήταν διαφορετικές, η ρωσική εισβολή στην Τουρκία διέγειρε, από κάποια πλευρά, τα ίδια συμπτώματα εθνικής αντίστασης. Το θρησκευτικό μίσος των Οθωμανών τους παρακίνησε να πάρουν τα όπλα. Το ίδιο κίνητρο ήταν ανίσχυρο κατά των Ελλήνων οι οποίοι είχαν

διπλάσια αριθμητική δύναμη από τους Τούρκους. Εάν τα συμφέροντα Ελλήνων και Τούρκων ήταν σε αρμονία, όπως αυτά της Αλσατίας και της Γαλλίας, ο ενωμένος λαός θα ήταν δυνατότερος αλλά θα του έλειπε το στοιχείο του θρησκευτικού φανατισμού. Ο πόλεμος του 1828 απέδειξε ότι η Τουρκία ήταν φοβερή μόνο επί των συνόρων της όπου ενεργούσαν τα πιο γενναία στρατεύματα της, ενώ στο εσωτερικό της υπήρχε αδυναμία.

Όταν μια εισβολή σε γειτονικό έδαφος δεν έχει τίποτα να φοβηθεί από τους ντόπιους κατοίκους, οι αρχές της στρατηγικής διαμορφώνουν την εξέλιξή της. Το λαϊκό αίσθημα έκανε τις εισβολές σε Ιταλία, Αυστρία και Πρωσία να γίνουν τόσο γρήγορα⁶. Αλλά όταν η εισβολή είναι μακρινή και παρεμβάλλονται εκτεταμένα εδάφη, η επιτυχία της εξαρτάται περισσότερο από τη διπλωματία παρά από την στρατηγική. Το πρώτο βήμα σ' αυτήν την περίπτωση είναι να εξασφαλίσεις την ειλικρινή και αφοσιωμένη συμμαχία ενός κράτους που να έχει σύνορα με τον εχθρό, κάτι που θα προσφέρει ενισχύσεις με δυνάμεις και κάτι που είναι ακόμα πιο σημαντικό, θα εξασφαλίσει μια βάση επιχειρήσεων, αποθήκες εφοδίων και ένα ασφαλές καταφύγιο σε περίπτωση καταστροφής. Ο σύμμαχος πρέπει να μοιράζεται τα ίδια συμφέροντα με τους εισβολείς για να γίνουν αυτά δυνατά.

Η διπλωματία ενώ παίζει αποφασιστικό ρόλο σε μακρινές εκστρατείες, δεν είναι αχρείαστη και σε εισβολές που γίνονται σε γειτονικά κράτη, αφού μια εχθρική εισβολή μπορεί να αναχαιτίσει και τις πιο λαμπρές επιτυχίες. Οι εισβολές της Αυστρίας το 1805 και το 1809 θα μπορούσαν να είχαν τελειώσει διαφορετικά αν είχε παρέμβει η Πρωσία. Η εισβολή στο βόρειο τμήμα της Γερμανίας το 1807, έγινε ας πούμε, με την άδεια της Αυστρίας. Η εισβολή στη Rumelia⁷ το 1829 θα μπορούσε να είχε καταλήξει σε καταστροφή, εάν μια σοφή πολιτική μέσω διαπραγματεύσεων δεν είχε αποσοβήσει κάθε πιθανότητα παρέμβασης.

Άρθρο VII Πόλεμοι για Ιδεολογίες

Παρότι οι πόλεμοι για διάδοση ιδεολογιών, οι εθνικοί πόλεμοι και οι εμφύλιοι μερικές φορές συγχέονται, έχουν αρκετές διαφορές ώστε να χρειάζονται ξεχωριστή μνεία.

Οι πόλεμοι για διάδοση ιδεολογιών μπορεί να είναι εσωτερικοί, εσωτερικοί και εξωτερικοί ταυτόχρονα και τέλος (κάτι που πάντως είναι σπάνιο), μπορεί να είναι εξωτερικοί χωρίς να είναι εσωτερικοί ή εμφύλιοι.

⁶ Αυτά τα στρατιωτικά θέματα αναλύονται στο άρθρο XXIX.

⁷ Rumelia: ονομαζόταν ολόκληρη η Βαλκανική Χερσόνησος όσο ήταν υπό την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Οι πόλεμοι ιδεολογιών μεταξύ δυο κρατών ανήκουν επίσης στους πολέμους παρέμβασης. Γιατί προκύπτουν είτε από δόγματα τα οποία το ένα μέρος θέλει να διαδώσει μεταξύ των γειτόνων του ή για δόγματα τα οποία θέλει να εξαλείψει, κάτι το οποίο οδηγεί σε παρέμβαση και στις δυο περιπτώσεις. Παρότι τέτοιοι πόλεμοι έχουν ως αρχή θρησκευτικά ή πολιτικά δόγματα, είναι πολύ άξιοι περιφρονήσεως. Γιατί όπως και οι εθνικοί πόλεμοι, περιέχουν τα χειρότερα πάθη και εξελίσσονται σε εκδικητικούς, φονικούς και φοβερούς πολέμους.

Οι πόλεμοι του Ισλαμισμού, οι Σταυροφορίες, ο Τριακονταετής Πόλεμος, οι πόλεμοι της League, παρουσιάζουν σχεδόν τα ίδια χαρακτηριστικά. Η θρησκεία είναι συχνά το πρόσχημα για την απόκτηση πολιτικής ισχύος και ο πόλεμος δεν είναι πραγματικά για το δόγμα. Οι διάδοχοι του Μωάμεθ νοιάζονταν περισσότερο για την επέκταση της αυτοκρατορίας τους παρά για τη διάδοση του Κορανίου και ο Φίλιππος II, ως μισαλλόδοξος που ήταν, δεν υποστήριξε τη League στη Γαλλία για να προωθήσει τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Συμφωνούμε με τον M. Ancelot, ότι ο Λουδοβίκος IX, όταν πήγε σε σταυροφορία στην Αίγυπτο, σκεπτόταν περισσότερο το εμπόριο με τις Ινδίες παρά την κατάκτηση του Παναγίου Τάφου.

Το δόγμα κάποιες φορές δεν είναι μόνο το πρόσχημα αλλά και ένας ισχυρός σύμμαχος, γιατί εξάπτει τα πάθη του κόσμου, και δημιουργεί μια παράταξη. Για παράδειγμα οι Σουηδοί στον Τριακονταετή Πόλεμο και ο Φίλιππος II στη Γαλλία, είχαν συμμάχους στις χώρες πιο ισχυρούς από ότι οι στρατοί τους. Μπορεί πάντως να συμβεί, όπως έγινε στις Σταυροφορίες και τους πολέμους του Ισλάμ, το δόγμα για το οποίο κηρύχθηκε ο πόλεμος, αντί για φίλους να δημιουργήσει εχθρούς στην χώρα που υφίσταται εισβολή και έτσι η σύγκρουση να γίνει επικίνδυνη.

Οι πιθανότητες υποστήριξης ή αντίστασης σ' έναν πόλεμο για τη διάδοση πολιτικών ιδεολογιών είναι περίπου ίσες. Μπορεί να θυμάστε πως το 1792 οργανώσεις φανατικών πίστευαν ότι θα ήταν δυνατόν να διαδώσουν σε όλη την Ευρώπη, την περίφημη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και πως πολλές κυβερνήσεις ανησύχησαν δίκαια και κατέφυγαν στα όπλα με σκοπό να υποχρεώσουν τη λάβα να επιστρέψει στον κρατήρα του ηφαιστείου και εκεί να την σβήσουν. Τα μέσα όμως δεν ήταν κατάλληλα, γιατί ο πόλεμος και η βία είναι ακατάλληλα μέσα για την αναχαίτιση ενός κακού το οποίο στηρίζεται εξ ολοκλήρου σε ανθρώπινα πάθη τα οποία φθάνουν σε προσωρινό παροξυσμό, ο οποίος διαρκεί λιγότερο αφού είναι η πιο βίαιη στιγμή. Ο χρόνος είναι η πραγματική θεραπεία για όλα τα κακά πάθη και για όλα τα αναρχικά δόγματα. Ένα πολιτισμένο έθνος μπορεί να σηκώσει τον ζυγό ενός ριζοσπαστικού και αχαλίνωτου πλήθους για ένα μικρό διάστημα, αφού αυτές οι θύελλες περνούν σύντομα και ξανακυριαρχεί η λογική. Το να προσπαθήσεις να συγκρατήσεις έναν τέτοιο όχλο με εξωτερική δύναμη, είναι σαν να προσπαθείς να συγκρατήσεις την έκρηξη μιας νάρκης ενώ

η πυρίτιδα έχει ήδη ανάψει. Είναι πολύ καλύτερο να περιμένεις την έκρηξη και μετά να βουλώσεις τον κρατήρα από το να προσπαθήσεις να προλάβεις την έκρηξη και να χαθείς στην προσπάθεια.

Μετά από μια ενδελεχή μελέτη της Επανάστασης, είμαι πεπεισμένος ότι εάν οι Γιρονδίνοι και η Εθνική Βουλή δεν είχαν απειληθεί από ξένα στρατεύματα, δεν θα είχαν τολμήσει ποτέ να βάλουν τα βέβηλα χέρια τους στο ασθενές και σεβαστό κεφάλι του Λουδοβίκου XVI. Οι Γιρονδίνοι δεν θα είχαν ποτέ συνθλιβεί από τους Ορεινούς⁸, εκτός από τις αναποδιές που βρήκαν τον Dumouriez⁹ και τις απειλές για εισβολή. Και αν τους είχε επιτραπεί να συγκρουστούν μεταξύ τους, είναι πιθανόν αντί να είχαν δώσει θέση στην τρομερή Convention¹⁰, η Βουλή θα είχε στραφεί αργά στην αποκατάσταση της καλής και μετριοπαθούς μοναρχίας σε αρμονία με τις πανάρχαιες γαλλικές παραδόσεις και τις ανάγκες.

Από στρατιωτικής πλευράς, αυτοί οι πόλεμοι είναι επίφοβοι, καθόσον η εισβάλουσα δύναμη όχι μόνο αντιμετωπίζεται από τον στρατό του εχθρού, αλλά εκτίθεται επίσης και στις επιθέσεις ενός εξοργισμένου πλήθους. Μπορεί να ειπωθεί ότι η βία που ασκείται από ένα μέρος, αναγκαστικά θα προκαλέσει υποστήριξη στους εισβολείς με τον σχηματισμό ενός αντιπάλου μέρους. Αλλά εάν η εξοργισμένη πλευρά διαθέτει όλους τους δημοσίους πόρους, τους στρατούς, τα φρούρια, τα οπλοστάσια και εάν αυτή η πλευρά υποστηρίζεται από μια μεγάλη πλειοψηφία του λαού, θα ήταν ματαιότητα η υποστήριξη της παράταξης εκείνης που δεν διαθέτει τέτοια μέσα. Τι υπηρεσία παρέσχον 100.000 Vendéans και 100.000 οπαδοί της Ομοσπονδίας στον Συνασπισμό του 1793;

Η ιστορία δεν παρέχει παρά ένα τέτοιο παράδειγμα, αυτό της γαλλικής επανάστασης. Και φαίνεται να δείχνει καθαρά τον κίνδυνο που συνεπάγεται η επίθεση σ' ένα άκρως διεγερμένο έθνος. Ανεξάρτητα από το πόσο κακή ήταν η διεύθυνση των στρατιωτικών επιχειρήσεων, ως αποτέλεσμα του μη αναμενομένου αποτελέσματος και πριν εξάγουμε ορισμένα συμπεράσματα από αυτόν τον πόλεμο, θα πρέπει να εξακριβώσουμε ποιο θα ήταν το αποτέλεσμα εάν μετά την φυγή του Dumouriez, αντί οι σύμμαχοι να κατέστρεφαν και να κατελάμβαναν φρούρια, είχαν ενημερώσει του διοικητές αυτών των φρουριών ότι αυτοί¹¹, δεν θα έκαναν κακό στη Γαλλία, στα φρούρια της ή στους γενναίους στρατούς της και είχαν βαδίσει κατά του Παρισιού με 200.000 άνδρες. Ίσως να είχαν αποκαταστήσει την μοναρχία και πάλι, ίσως να μην είχαν επιτύχει, χωρίς τουλάχιστον την προστασία μιας

8 Ριζοσπαστική γαλλική πολιτική παράταξη, Montagnards στα γαλλικά, όνομα που τους δόθηκε λόγω της θέσης που κατελάμβαναν στα ορεινά έδρανα της Εθνοσυνελεύσεως.

9 Charles-François Dumouriez: Γάλλος Στρατηγός κατά τη διάρκεια των γαλλικών επαναστατικών πολέμων 1792-1802.

10 Ήταν η Συντακτική Συνέλευση στα χρόνια της γαλλικής επανάστασης

11 ΣΜ: οι σύμμαχοι

ίσης αριθμητικά δύναμης, τη σύμπτυξή τους προς τον Ρήνο. Είναι δύσκολο να πεις ότι θα είχε γίνει έτσι, αφού το πείραμα δεν έγινε ποτέ και καθώς όλα θα εξαρτιόνταν από την πορεία του γαλλικού έθνους και του στρατού. Έτσι το πρόβλημα προσφέρει δυο εξ ίσου σοβαρές λύσεις. Η εκστρατεία του 1793 έδωσε μία. Εάν θα είχε επιτευχθεί άλλο αποτέλεσμα, είναι δύσκολο να το πεις. Μόνο το πείραμα θα μπορούσε να το είχε διευκρινίσει.

Οι στρατιωτικοί κανόνες για τέτοιους πολέμους είναι σχεδόν ίδιοι με αυτούς των εθνικών πολέμων, διαφέροντας όμως ως προς ένα ζωτικό σημείο. Σε εθνικούς πολέμους, η χώρα πρέπει να καταληφθεί και υποδουλωθεί, οι οχυρωμένες περιοχές να πολιορκηθούν και περιοριστούν και οι στρατοί να καταστραφούν, ενώ στους πολέμους για ιδεολογικούς λόγους είναι λιγότερο σημαντικό να υποδουλώσεις τη χώρα. Εδώ οι μεγαλύτερες προσπάθειες πρέπει να καταβληθούν για την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού γρήγορα, χωρίς να καθυστερείς για λεπτομέρειες, ενώ προσέχεις διαρκώς να αποφεύγεις ενέργειες που θα προκαλούσαν ανησυχία στο έθνος σχετικά με την ανεξαρτησία του ή την εδαφική του ακεραιότητα.

Ο πόλεμος στην Ισπανία το 1823 είναι ένα παράδειγμα που μπορεί να παρατίθεται υπέρ αυτού του τρόπου ενεργείας σε αντιπαράβολή με αυτόν της Επανάστασης. Είναι αλήθεια ότι οι συνθήκες ήταν ελαφρώς διαφορετικές, επειδή ο Γαλλικός Στρατός το 1792 αποτελούνταν από πιο συμπαγή στοιχεία από ότι αυτός των ριζοσπαστικών της Isla de Leon. Ο πόλεμος της Επανάστασης ήταν ταυτόχρονα πόλεμος εθνικός, ιδεολογίας και εμφύλιος, ενώ, εάν ο πρώτος πόλεμος στην Ισπανία το 1808 ήταν καθ' ολοκληρία εθνικός, αυτός του 1823 ήταν μια μερική πάλη ιδεολογιών χωρίς το εθνικό στοιχείο. Εξ αυτού και η μεγάλη διαφορά στα αποτελέσματα.

Επί πλέον, η εκστρατεία του Δούκα της Αηγουλême εξελίχθηκε καλά. Αντί να επιτεθεί σε φρούρια, ο Δούκας ενήργησε σύμφωνα με τους κανόνες που μνημονεύτηκαν ανωτέρω. Ενεργώντας γρήγορα προς τον ποταμό Ebro¹², χώρισε τις δυνάμεις του για να καταλάβει όλα τα στοιχεία ισχύος των αντιπάλων του στις πηγές τους, κάτι που μπορούσε να κάνει με ασφάλεια αφού είχε την υποστήριξη της πλειοψηφίας των κατοίκων. Εάν είχε ακολουθήσει τις οδηγίες του Υπουργείου για μεθοδική κατάληψη της χώρας και τον περιορισμό των φρουριών μεταξύ των Πυρηναίων και του Έβρου ποταμού, ώστε να αποκτήσει μια βάση επιχειρήσεων, πιθανόν να είχε αποτύχει στην αποστολή του ή κατ' ελάχιστον να είχε κάνει τον πόλεμο αιματηρό και διαρκή, εξάπτοντας τα πνεύματα με κατάκτηση της χώρας όπως έγινε και το 1807.

Ενθαρρυσμένος από το εγκάρδιο καλωσόρισμα του κόσμου, αυτός αντελήφθη ότι επρόκειτο για μια πολιτική παρά για στρατιωτική επιχείρηση και ότι έπρεπε να την ολοκληρώσει ταχύτατα. Η συμπεριφορά του, τόσο διαφορετική από αυτήν των συμμάχων το 1793, αξίζει προσοχής από όλους όσους

12 Πρόκειται για τον Έβρο ποταμό στην Ισπανία.

είχαν παρόμοιες αποστολές. Σε 3 μήνες, ο στρατός ήταν κάτω από τα τείχη της Cadiz¹³. Εάν τα γεγονότα που τώρα συμβαίνουν στη Χερσόνησο αποδείξουν ότι η πολιτική δεν ήταν ικανή να εκμεταλλευτεί τα πλεονεκτήματα της επιτυχίας ώστε να βρει μια στερεή και βολική τάξη πραγμάτων, το λάθος δεν ήταν ούτε στον στρατό, ούτε στους διοικητές του, αλλά στην ισπανική κυβέρνηση, η οποία ενδίδοντας στις συμβουλές για βίαιες αντιδράσεις, παρουσιάστηκε ανίκανη να σταθεί στο ύψος της αποστολής της. Ο ρυθμιστής μεταξύ δυο μεγάλων συγκρουομένων συμφερόντων ο Φερδινάνδος, έσπρωξε τυφλά τον εαυτό του στις αγκάλες του μέρους εκείνου που προσποιούνταν βαθύ σεβασμό για τον θρόνο, αλλά είχε πρόθεση να χρησιμοποιήσει τη βασιλική εξουσία για την προώθηση των δικών του σκοπών ανεξαρτήτως των συνεπειών. Το έθνος παρέμεινε διαιρεμένο σε δυο εχθρικά στρατόπεδα, αλλά δεν θα ήταν απίθανο να τα ηρεμήσεις και συμφιλιώσεις εκείνη την εποχή. Αυτά τα στρατόπεδα συγκρούστηκαν και πάλι, όπως προέβλεψα στη Βερόνα το 1823, ένα εντυπωσιακό μάθημα από το οποίο ουδείς είναι διατεθειμένος να μάθει σε αυτήν την όμορφη αλλά δυστυχημένη χώρα, παρά το ότι η ιστορία δεν θέλει να αποδείξει με παραδείγματα ότι βίαιες αντιδράσεις, πιο πολύ και από τις επαναστάσεις, δεν είναι στοιχεία με τα οποία μπορείς να οικοδομήσεις. Ίσως ο Θεός να παραχώρησε από αυτήν τη φοβερή σύγκρουση να αναδυθεί μια σεβαστή και ισχυρή μοναρχία, εξ ίσου ανεξάρτητη από όλες τις παρατάξεις, βασισμένη σ' έναν πειθαρχημένο στρατό, καθώς επίσης και στα γενικά συμφέροντα του κράτους, μια μοναρχία ικανή να κινητοποιεί για την υποστήριξη της αυτό το ακατανόητο ισπανικό έθνος, το οποίο με τα απίθανα χαρίσματα, αλλά και τα απίθανα λάθη του ήταν πάντοτε ένα πρόβλημα για όσους ήταν σε θέση να το γνωρίζουν.

Άρθρο VIII Εθνικοί Πόλεμοι

Οι Εθνικοί Πόλεμοι στους οποίους αναφερθήκαμε μιλώντας για πολέμους εισβολής, είναι οι πιο φοβεροί όλων. Αυτός ο ορισμός μπορεί μόνο να χαρακτηρίσει αυτούς που κηρύσσονται κατά ενωμένου λαού ή κατά μιας μεγάλης πλειοψηφίας αυτού, που είναι πόλεμοι γεμάτοι με ένα ευγενικό σθένος και αποφασισμένοι να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους. Κάθε βήμα αμφισβητείται, ο στρατός κατέχει μόνο το έδαφος του στρατοπέδου του, τα εφόδια μπορούν να εξασφαλιστούν μόνο με την απειλή του ξίφους, οι δε εφοδιοπομπές του απειλούνται παντού ή καταλαμβάνονται.

Το θέαμα ενός αυθόρμητου ξεσηκωμού ενός έθνους, σπάνια παρατηρείται και παρότι υπάρχει κάτι το μεγαλειώδες και το ευγενικό σ' ένα ξεσηκωμό ο οποίος προκαλεί τον θαυμασμό μας, οι συνέπειες είναι τόσο φοβε-

13 Οχυρωμένη πόλη της Ανδαλουσίας στον νότο της Ισπανίας.

ρές που για το καλό της ανθρωπότητας ελπίζουμε να μην ξαναδούμε. Ένας τέτοιος ξεσηκωμός δεν πρέπει να συγχέεται με την εθνική άμυνα που διεξάγεται σε αρμονία με τους θεσμούς τους κράτους και διευθύνεται από την κυβέρνηση. Ένας τέτοιος ξεσηκωμός μπορεί να προκληθεί από τις πιο αντίθετες αιτίες. Οι δουλοπάροικοι μπορεί να ξεσηκωθούν σχηματίζοντας ένα σώμα σε πρόσκληση της κυβερνήσεως και τα αφεντικά τους, επηρεασμένα από την ευγενική αγάπη του κυβερνήτη και της χώρας, μπορεί να δώσουν το παράδειγμα και να αναλάβουν τον έλεγχο τους. Παρομοίως, ένα φανατισμένο πλήθος μπορεί να εξοπλιστεί στο κάλεσμα των ιερωμένων του ή ένας λαός με τον ενθουσιασμό από την ιδεολογία του ή παρακινούμενος από μια ιερή αγάπη για τους θεσμούς του, μπορεί να προστρέξει για την αντιμετώπιση του εχθρού για να υπερασπιστεί όλα αυτά που αγαπά.

Ο έλεγχος της θάλασσας έχει μεγάλη σημασία σε μια εθνική εισβολή. Εάν ο λαός κατέχει μια εκτενή λωρίδα ακτής και κυριαρχεί στη θάλασσα ή είναι σύμμαχος με μια δύναμη που την ελέγχει, η δυνατότητα του για αντίσταση πενταπλασιάζεται, όχι μόνο από την ευκολία υποστηρίξεως της ανταρσίας και παρενοχλήσεως του εχθρού σε όλα τα σημεία που μπορεί να κατέχει, αλλά από τις δυσκολίες που αυτός θα αντιμετωπίζει για τον ανεφοδιασμό του από τη θάλασσα.

Η φύση ενός κράτους μπορεί να είναι τέτοια που να διευκολύνει την εθνική άμυνα. Σε ορεινές χώρες ο λαός είναι πάντοτε πιο φοβερός. Αμέσως μετά έρχονται οι χώρες που καλύπτονται από εκτεταμένα δάση.

Η αντίσταση των Ελβετών στην Αυστρία και στον Δούκα της Βουργουνδίας, αυτή των Καταλανών το 1712 και το 1809, οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι Ρώσοι στην υποδούλωση των φυλών του Καυκάσου και τέλος οι συνεχείς προσπάθειες των Τιρολέζων, καταδεικνύουν καθαρά ότι οι κάτοικοι ορεινών περιοχών αντιστέκονταν πάντοτε επί μακρότερον από αυτούς των πεδιάδων, κάτι που οφείλεται τόσο στη διαφορά στον χαρακτήρα και τις συνήθειες, όσο και στα διαφορετικά φυσικά χαρακτηριστικά των χωρών.

Στενωποί και μεγάλα δάση καθώς επίσης βραχώδεις περιοχές ευνοούν αυτό το είδος της άμυνας και η φημισμένη περιοχή Bocage of la Vendée¹⁴, αποδεικνύει ότι μια χώρα ακόμα και αν έχει μόνο φράκτες από θάμνους και χαντάκια ή κανάλια, επιτρέπει θαυμάσια άμυνα.

Τα φυσικά εμπόδια στον δρόμο ενός στρατού σε πολέμους για ιδεολογία καθώς επίσης και σε εθνικούς πολέμους, καθιστούν την αποστολή ενός στρατηγού πολύ δύσκολη. Τα γεγονότα στα οποία αναφερθήκαμε, η διαμάχη για τις Κάτω Χώρες με τον Φίλιππο II και αυτή των Αμερικανών με τους Άγγλους, παρέχουν αποδείξεις αυτού. Αλλά η ακόμα μεγαλύτερη διαμάχη της la Vendée με τη νικηφόρο Δημοκρατία, οι διαμάχες της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, του Τιρόλο με τον Ναπολέοντα και τέλος, αυτή του Μοριά με

14 Περιοχή στην κεντροδυτική Γαλλία που βρέχεται από τον Ατλαντικό.

τους Τούρκους και του Navarre εναντίον των στρατών της Βασίλισσας Χριστίνας, είναι ακόμα πιο χτυπητά παραδείγματα.

Οι δυσκολίες είναι εξόχως μεγάλες όταν ο λαός υποστηρίζεται από ένα σημαντικό πυρήνα πειθαρχημένων στρατευμάτων. Ο εισβολέας έχει μόνο τον στρατό του. Οι αντίπαλοί του έχουν ένα στρατό και ένα λαό πλήρως ή σχεδόν πλήρως υπό τα όπλα, ο οποίος εφευρίσκει μέσα αντίστασης από το τίποτα και του οποίου κάθε άτομο συνωμοτεί κατά του κοινού εχθρού. Ακόμα και οι άμαχοι έχουν συμφέρον από την καταστροφή του εχθρού και συμβάλλουν σ' αυτήν με κάθε μέσο που έχουν στη διάθεσή τους. Ο εχθρός κατέχει με δυσκολία έδαφος, εκτός αυτού επί του οποίου στρατοπεδεύει. Εκτός των ορίων του στρατοπέδου τα πάντα είναι εχθρικά, πολλαπλασιάζοντας επί χίλια τις δυσκολίες που συναντά σε κάθε βήμα του.

Αυτά τα εμπόδια γίνονται σχεδόν αξεπέραστα σε δύσκολες χώρες. Ο κάθε οπλισμένος κάτοικος γνωρίζει και το παραμικρό μονοπάτι και τις διακλαδώσεις του. Βρίσκει παντού ένα συγγενή ή ένα φίλο που τον βοηθά. Οι διοικητές γνωρίζουν επίσης τη χώρα και μαθαίνοντας άμεσα την παραμικρή κίνηση του εισβολέα, μπορούν να υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα για την ανατροπή των σχεδίων του εχθρού. Ενώ ο εισβολέας χωρίς πληροφορίες για τις κινήσεις των αμυνόμενων και χωρίς να είναι σε θέση να στείλει αποσπάσματα για συλλογή, μη έχοντας πόρους εκτός από αυτούς που εξασφαλίζει με τις ξιφολόγες του και έχοντας ασφάλεια μόνο μέσα στις πυκνές φάλαγγες του, είναι σαν τυφλός. Οι συνδυασμοί του αποτυγχάνουν. Ακόμα και μετά από τις πιο προσεκτικά σχεδιασμένες κινήσεις και τις πιο κουραστικές και σύντομες πορείες, ενώ νομίζει ότι είναι κοντά στο να επιτύχει τον στόχο του και να καταφέρει ένα φοβερό κτύπημα, δεν βρίσκει σημάδια του εχθρού παρά μόνο τις φωτιές της στρατοπεδιάς του. Έτσι ενώ σαν τον Δον Κιχώτη επιτίθεται σε ανεμόμυλους, ο αντίπαλός του έχει φθάσει στις γραμμές επικοινωνίας του, καταστρέφει τα αποσπάσματα που έμειναν πίσω για τη φύλαξή τους, αιφνιδιάζει τις εφοδιοπομπές του, τις αποθήκες του και συνεχίζει έναν πόλεμο τόσο καταστροφικό για τον εισβολέα, οπότε αυτός πρέπει αναπόφευκτα να υποχωρήσει μετά από λίγο διάστημα.

Στην Ισπανία υπήρξα μάρτυρας δυο φοβερών τέτοιων παραδειγμάτων. Όταν τα σώματα στρατού του Ney¹⁵ αντικατέστησαν αυτά του Soult¹⁶ στην Κορούνια, είχα στρατοπεδεύσει τα παρελκόμενα των πυροβολαρχιών μεταξύ του Betanzos και της Κορούνια, εν μέσω τεσσάρων Ταξιαρχιών, μακριά από το στρατόπεδο 2-3 λεύγες¹⁷ και χωρίς να έχουν παρατηρηθεί ισπανικές δυνάμεις σε ακτίνα 50 μιλίων. Ο Soult κατείχε ακόμα το Santiago de Compostela. Η μεραρχία του Maurice-Mathieu ήταν στην περιοχή Ferrol

15 Michel Ney: Γάλλος Στρατάρχης στα χρόνια των Ναπολεόντειων πολέμων και ένας από τους πιο έμπιστους συνεργάτες του Ναπολέοντα.

16 Nicolas Soult: Γάλλος Στρατάρχης που διακρίθηκε στον πόλεμο της Ιβηρικής Χερσονήσου.

17 Παλαιά μονάδα μετρήσεως αποστάσεων. 1 Λεύγα = 4.452 μέτρα στην Ξηρά.

και Lugo, ενώ αυτή του Marchand στην Κορούνια και στο Betanzos. Παρά ταύτα, μια νύκτα οι λόχοι - άνδρες και άλογα - εξαφανίστηκαν και δεν μπορούσαμε ποτέ να ανακαλύψουμε τι απέγιναν. Ένας μοναχικός και τραυματίας δεκανέας ξέφυγε για να αναφέρει ότι αγρότες οδηγούμενοι από καλογέρους και ιερείς τους πήραν όλους. Τέσσερις μήνες μετά, ο Ney με μια και μόνη μεραρχία, βάδισε για να κατακτήσει την περιοχή της Asturias κατεβαίνοντας την κοιλάδα της Navia, ενώ ο Kellermann εξόρμησε από το Leon μέσω της οδού του Oviedo. Ένα μέρος του σώματος στρατού του La Romana που φύλαγε την Asturias βάδισε πίσω από τα υψώματα τα οποία περιβάλλουν την κοιλάδα της Navia, το πολύ μια λεύγα μακριά από τις φάλαγγες μας, χωρίς ο στρατάρχης να έχει ιδέα γι' αυτό. Όταν ο στρατάρχης έμπαινε στο Gijon, ο στρατός του La Romana επιτέθηκε στο κέντρο της διάταξης στα συντάγματα της μεραρχίας Marchand, η οποία όντας διασκορπισμένη σε αποστολή φυλάξεως της Γαλικίας, μόλις και μετά βίας ξέφυγε και αυτό, λόγω της έγκαιρης επιστροφής του στρατάρχη στο Lugo. Αυτός ο πόλεμος είχε χιλιάδες χτυπητά περιστατικά σαν κι' αυτό. Ούτε όλο το χρυσάφι του Μεξικό θα μπορούσε να παρέξει αξιόπιστες πληροφορίες στους Γάλλους. Ότι πληροφορίες τους δίνονταν δεν ήταν παρά ένα δέλεαρ για να πέσουν εύκολα στις παγίδες.

Κανένας στρατός όσο πειθαρχημένος και να είναι, μπορεί να παλέψει με επιτυχία εναντίον ενός τέτοιου συστήματος που εφαρμόζεται από ένα μεγάλο έθνος, εκτός και αν είναι τόσο ισχυρός ώστε να είναι ικανός να υπερασπιστεί όλα τα ζωτικής σημασίας σημεία της χώρας, να καλύψει τις γραμμές επικοινωνιών του και ταυτόχρονα να έχει ικανές ενεργές δυνάμεις για να νικήσει τον εχθρό οπουδήποτε και αν παρουσιαστεί. Εάν αυτός ο εχθρός έχει τακτικό στρατό σημαντικής δύναμης ώστε να αποτελέσει τον πυρήνα γύρω από τον οποίο να ενεργοποιηθεί ο λαός, τότε ποια δύναμη θα είναι ικανή να κυριαρχεί σε όλα τα σημεία και να εξασφαλίζει τις μακρές γραμμές επικοινωνιών από τις επιθέσεις πολυάριθμων εχθρικών τμημάτων;

Ο Πόλεμος της Χερσονήσου¹⁸ θα πρέπει να μελετηθεί με προσοχή, για να μάθουμε τις δυσκολίες που ένας στρατηγός και τα γενναία τμήματα του μπορούν να αντιμετωπίσουν κατά την κατοχή ή κατάκτηση μιας χώρας της οποίας ο λαός είναι όλος υπό τα όπλα. Πόσες προσπάθειες υπομονής, θάρρους και αυταπαρνήσεως δεν κατέβαλαν τα στρατεύματα του Ναπολέοντα, του Massena¹⁹, του Soult, του Ney και του Suchet για να αντέξουν 6 χρόνια εναντίον 300-400.000 οπλισμένων Ισπανών και Πορτογάλων υποστηριζόμενων από τους τακτικούς στρατούς των Ουέλλιγκτον, Beresford, Blake, La Romana, Cuesta, Castanos, Reding και Ballasteros!

18 Έτσι ονομάστηκε ο πόλεμος στην Ιβηρική Χερσόνησο (1808-1814) στη διάρκεια των Ναπολεόντειων πολέμων, όπου ισπανικές, πορτογαλικές και αγγλικές δυνάμεις αντιμετώπισαν τον γαλλικό στρατό.

19 André Massena: Γάλλος Στρατάρχης στη διάρκεια των Ναπολεοντείων πολέμων. Διακρίθηκε ιδιαίτερα στις μάχες που δόθηκαν στην Ιταλία.

Εάν η επιτυχία είναι πιθανή σ' έναν τέτοιο πόλεμο, ο ακόλουθος γενικός τρόπος ενεργείας πιθανόν να την εξασφαλίσει: κάνει μια επίδειξη του όγκου του στρατού, ο οποίος θα πρέπει να είναι ανάλογος των εμποδίων και της αντίστασης που πιθανόν να αντιμετωπίσει, καθισχύχασε τα λαϊκά πάθη με κάθε δυνατό τρόπο, κάνει τα να εξατμιστούν με χρόνο και υπομονή, δείξε ευγένεια, αβρότητα και αυστηρότητα μαζί και διαπραγματεύσου με δικαιοσύνη. Τα παραδείγματα του Ερρίκου του V στους πολέμους της League, του στρατάρχη Berwick στην Καταλονία, του Suchet στην Aragon και στη Βαλένθια, του Hoche στην la Vendée, είναι παραδείγματα αυτού του είδους, τα οποία μπορούν να εφαρμοστούν ανάλογα των συνθηκών με την ίδια επιτυχία. Η αξιοθαύμαστη τάξη και πειθαρχία των στρατών του Diebitsch Paskevitch στον τελευταίο πόλεμο, είναι επίσης παραδείγματα και δεν είναι μικρή η συμμετοχή τους²⁰ στην επιτυχή έκβαση των επιχειρήσεων τους.

Τα τεράστια εμπόδια που αντιμετώπισε μια εισβάουσα δύναμη σ' αυτούς τους πολέμους, οδήγησαν μερικούς θεωρητικούς να ελπίζουν ότι δεν θα υπάρξουν άλλα είδη πολέμων, αφού οι πόλεμοι θα γίνονταν όλο και πιο σπάνιοι και ότι η κατάκτηση θα γινόταν όλο και δυσκολότερη, οπότε θα ήταν μικρότερος πειρασμός για φιλόδοξους ηγέτες. Αυτό το σκεπτικό είναι μάλλον εύσημο παρά βάσιμο, επειδή για να αποδεχτείς όλες τις συνέπειες του, θα ήταν πάντοτε αναγκαίο να είσαι ικανός να παρακινήσεις τον λαό να πάρει τα όπλα και θα ήταν επίσης αναγκαίο για μας να πεισθούμε ότι στο μέλλον δεν θα υπάρξουν άλλοι πόλεμοι πλην των κατακτητικών και ότι όλοι οι νόμιμοι αλλά δευτερεύοντες πόλεμοι, οι οποίοι διεξάγονται μόνο για να διατηρηθεί η πολιτική ισορροπία ή για την υπεράσπιση των δημόσιων συμφερόντων, δεν θα ξανασυμβούν ποτέ. Αλλιώς πώς θα ήταν δυνατόν να γνωρίζεις πότε και πώς να ξεσηκώσεις έναν λαό για έναν εθνικό πόλεμο; Για παράδειγμα, εάν 100.000 Γερμανοί περνούσαν τον Ρήνο και έμπαιναν στη Γαλλία αρχικά με την πρόθεση να προλάβουν την κατάκτηση του Βελγίου από τη Γαλλία και χωρίς κανένα άλλο φιλόδοξο σχέδιο, δεν θα ήταν αυτό μια περίπτωση όπου όλος ο πληθυσμός, άνδρες, γυναίκες, παιδιά της Αλσατίας, της Λορένης, της Καμπανίας και της Βουργουνδίας θα έπρεπε να προσφύγουν στα όπλα; Να προκαλέσουν μια Σαραγόσα σε κάθε πόλη με τείχη και να δημιουργήσουν μια κατάσταση μέσω αντιποίνων, φόνων, λεηλασιών και εμπρησμών σε όλη τη χώρα; Εάν όλα αυτά δεν γίνουν και οι Γερμανοί συνεπεία μερικής επιτυχίας κατελάμβαναν αυτές τις επαρχίες, ποιος μπορεί να πει ότι δεν επιχειρούσαν να προσεταιριστούν στη συνέχεια μέρος αυτών των επαρχιών, ακόμα και αν αρχικά δεν το είχαν σκεφτεί; Η δυσκολία να απαντηθούν οι δυο αυτές ερωτήσεις, φαίνεται να συνηγορούν υπέρ των εθνικών πολέμων. Δεν υπάρχουν όμως μέσα για να αποκρουστεί μια τέτοια εισβολή χωρίς να προκληθεί ξεσηκωμός όλου του πληθυσμού και ένας πόλεμος εξολοθρευσεως; Δεν υπάρχει μέση οδός σ' αυτές τις διαμά-

20 ΣΜ: της τάξης και της πειθαρχίας

χες, μεταξύ του πληθυσμού και της παλιάς κανονικής μεθόδου του πολέμου μεταξύ τακτικών στρατών; Δεν θα ήταν αρκετό για την αποτελεσματική άμυνα της χώρας, να οργανώσεις μια πολιτοφυλακή ή έναν εθνικό στρατό, ο οποίος αφού κληθεί από την κυβέρνηση και καταταγεί, θα μπορούσε να ρυθμίσει τη συμμετοχή μέρους του λαού στον πόλεμο και να βάλει όρια στις βαρβαρότητες του;

Απαντώ καταφατικά και εφαρμόζοντας αυτό το μικτό σύστημα στις περιπτώσεις που ανέφερα παραπάνω, εγγυώμαι ότι 50.000 γαλλικός τακτικός στρατός υποστηριζόμενος από την Εθνική Φρουρά της Ανατολής, θα έκαναν το καλύτερο εναντίον του γερμανικού στρατού που θα είχε περάσει τα Βόσγια όρη. Γιατί αν και μόνο 50.000 αρχικά με διάφορα αποσπάσματα, πλησιάζοντας προς τον Μεύση ποταμό ή φθάνοντας στην Argonne²¹, θα έφθανε τις 100.000. Για να επιτευχθεί όμως αυτό, έχουμε καθορίσει ως αναγκαιότητα την ύπαρξη μιας καλής εθνικής εφεδρείας για τον στρατό, κάτι το οποίο δεν θα χρειαζόταν πολλά έξοδα σε περίοδο ειρήνης, ενώ θα εξασφάλιζε την άμυνα της χώρας σε περίοδο πολέμου. Αυτό το σύστημα χρησιμοποιήθηκε από τη Γαλλία το 1792, το αντέγραψε η Αυστρία το 1809 και όλη η Γερμανία το 1813.

Ανακεφαλαιώνω αυτήν τη συζήτηση υποστηρίζοντας ότι χωρίς να είναι ουτοπιστής ή φιλάνθρωπος, κάποιος μπορεί να επιθυμεί να απαγορευτούν οι πόλεμοι εξολοθρεύσεως από τον κώδικα των εθνών και να θεωρεί ότι η άμυνα των χωρών από μια πειθαρχημένη εθνοφυλακή με τη βοήθεια καλών πολιτικών συμμαχιών, είναι αρκετή για την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας τους.

Ως στρατιώτης που προτιμά ιπποτική και εντός των κανόνων συμπεριφορά στο πόλεμο από τις οργανωμένες δολοφονίες, εάν ήμουν υποχρεωμένος να διαλέξω, παραδέχομαι ότι είμαι υπέρ των παλιών καλών καιρών όπου Άγγλοι και Γάλλοι φρουροί, ευγενικά προσκαλούσαν τον άλλον να πυροβολήσει πρώτος, όπως έγινε στο Fenteno, προτιμώντας αυτούς από την τρομακτική εποχή που ιερείς, γυναίκες και παιδιά σε όλη την Ισπανία απεργάζονταν τη δολοφονία μεμονωμένων στρατιωτών.

Άρθρο ΙΧ Εμφύλιοι και Θρησκευτικοί Πόλεμοι

Εσωτερικοί πόλεμοι όταν δεν έχουν σχέση με φιλονικία με εξωτερικό εχθρό, είναι γενικά το αποτέλεσμα συγκρούσεως ιδεολογιών πολιτικών ή θρησκευτικών παρατάξεων. Κατά τον Μεσαίωνα, πιο συχνές ήταν οι συγκρούσεις μεταξύ φεουδαρχικών μερών. Οι θρησκευτικοί πόλεμοι είναι πάνω από όλα οι πιο θλιβεροί.

21 Περιοχή της Γαλλίας στα σύνορα με το Λουξεμβούργο και την Γερμανία.

Μπορούμε να καταλάβουμε το ότι μια κυβέρνηση μπορεί να θεωρεί αναγκαίο να χρησιμοποιήσει βία εναντίον των ιδίων των υπηκόων της προκειμένου να συντρίψει παρατάξεις που θα αδυνατίζαν την εξουσία του θρόνου και την εθνική ισχύ. Αλλά το ότι θα σκότωνε τους υπηκόους της προκειμένου να τους υποχρεώσει να λένε τις προσευχές τους στα λατινικά ή στα γαλλικά ή για να αναγνωρίζουν την κυριαρχία ενός ξένου Ποντίφικα, είναι δύσκολο να το συλλάβει κανείς.

Δεν υπήρξε ποτέ πιο αξιολύπητος βασιλιάς από τον Λουδοβίκο τον XIV, ο οποίος κατεδίωξε 1.000.000 πιστούς προτεστάντες οι οποίοι είχαν βάλει στον θρόνο τον προτεστάντη συγγενή του. Οι πόλεμοι εξ αιτίας φανατισμού είναι τρομεροί όταν αναμιγνύονται και με εξωτερικούς πολέμους. Είναι επίσης τρομεροί όταν αποτελούν ενδοοικογενειακές συγκρούσεις. Η ιστορία της Γαλλίας την εποχή της League θα έπρεπε να αποτελέσει ένα εσωτερικό μάθημα για τα έθνη και τα βασίλεια. Είναι δύσκολο να πιστέψεις ότι ένας λαός τόσο ευγενικός και ιπποτικός την εποχή του Francis I, μέσα σε 20 χρόνια θα κατέφευγε σ' ένα τόσο αξιολύπητο επίπεδο βαρβαρότητας.

Το να εκφράσεις αρχές για τέτοιους πολέμους θα ήταν ανόητο. Υπάρχει ένας κανόνας με τον οποίο κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος θα συμφωνήσει: θα πρέπει να ενώνεις τις δυο αντιμαχόμενες παρατάξεις ώστε να εκδιώξουν τους ξένους από το έδαφος και στη συνέχεια να συμβιβάζεις με συνθήκη τα συγκρουόμενα δικαιώματα και τις διεκδικήσεις. Πράγματι, η παρέμβαση μιας τρίτης δύναμης σε μια θρησκευτική διαμάχη, μπορεί να γίνει μόνο με φιλόδοξες απόψεις.

Κυβερνήσεις μπορεί να παρεμβαίνουν με καλή πίστη προκειμένου να προλάβουν τη διάδοση μιας πολιτικής ασθενείας, οι αρχές της οποίας απειλούν την κοινωνική τάξη. Και παρότι αυτοί οι φόβοι συνήθως διογκώνονται και συχνά δεν είναι παρά προσχήματα, είναι πιθανό ένα κράτος να πιστεύει πράγματι ότι απειλούνται οι θεσμοί του. Αλλά σε θρησκευτικές διαμάχες, δεν είναι ποτέ αυτή η περίπτωση. Ο Φίλιππος II δεν μπορεί να είχε άλλο στόχο στην επέμβασή του στις υποθέσεις της League, από το να θέσει τη Γαλλία υπό την επιρροή του ή να την διαμελίσει.

Άρθρο X

Διπλοί Πόλεμοι και ο Κίνδυνος Ανάληψης δυο Πολέμων Ταυτόχρονα

Το περίφημο ρητό των Ρωμαίων να μην αναλαμβάνεις δυο μεγάλους πολέμους ταυτόχρονα, είναι τόσο γνωστό και εκτιμάται τόσο πολύ, ώστε να μην υπάρχει λόγος να αποδείξεις πόσο σοφό είναι.

Μια κυβέρνηση μπορεί να υποχρεωθεί να βρίσκεται σε πόλεμο με δυο γειτονικά κράτη. Θα ήταν όμως τελείως ατυχές εάν δεν εύρισκε έναν σύμ-

μαχο να προστρέξει σε βοήθειά του με βάση την ίδια του την ασφάλεια²² και τη διατήρηση της πολιτικής ισορροπίας. Σπάνια θα υπάρξει περίπτωση σύμμαχοι να έχουν τα ίδια συμφέροντα στον πόλεμο και να διαθέσουν σ' αυτόν όλους τους πόρους τους και αν ένα εξ αυτών των κρατών παίζει δευτερεύοντα ρόλο, τότε αυτός θα είναι ένας συνηθισμένος πόλεμος.

Ο Λουδοβίκος ο XIV, ο Μέγας Φρειδερίκος, ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος και ο Ναπολέων, μπήκαν σε παρατεταμένες γιγάντιες διαμάχες με την Ευρώπη ενωμένη. Όταν ξεσπούν τέτοιες διαμάχες από επιθέσεις που γίνονται εκουσίως, αυτές είναι απόδειξη ότι το κράτος που προκαλεί την επίθεση διαπράττει ένα τεράστιο σφάλμα. Αλλά όταν προκύπτουν από επιτακτικές ή αναπόφευκτες συνθήκες, πρέπει να αντιμετωπίζονται με την αναζήτηση συμμαχιών ή με την ανάπτυξη τέτοιων μέσων αντίστασης, που να αποκαθιστούν την ισορροπία μεταξύ της ισχύος των αντιμαχόμενων.

Η δημιουργία μιας μεγάλης συμμαχίας κατά του Λουδοβίκου XIV που προήλθε από τα σχέδια του κατά της Ισπανίας, είχε την πραγματική της αιτία σε προηγούμενες επιθέσεις που είχαν ανησυχήσει τους γείτονές του. Εναντίον των συνδυασμένων δυνάμεων της Ευρώπης, ο Λουδοβίκος μπορούσε να αντιτάξει την πιστή συμμαχία του Εκλέκτορα της Βαυαρίας και μια πιο διφορούμενη συμμαχία αυτή του Δούκα της Σαβοΐας, ο οποίος πράγματι δεν άργησε να προστεθεί στον αριθμό των εχθρών του. Ο Φρειδερίκος με μόνη βοήθεια τις επιδοτήσεις της Αγγλίας και 50.000 βοηθητικούς από 6 διαφορετικά κράτη, συντήρησε έναν πόλεμο εναντίον των τριών πιο ισχυρών μοναρχιών της Ευρώπης. Η διχόνοια και η ανοησία των αντιπάλων του ήταν οι καλύτεροι του φίλοι.

Και οι δυο αυτοί πόλεμοι καθώς και αυτός του Αλεξάνδρου το 1812 ήταν σχεδόν αδύνατον να αποφευχθούν.

Η Γαλλία είχε όλη την Ευρώπη στα χέρια της το 1793, ως συνέπεια των υπερβολικών προκλήσεων των Ιακωβίνων και των ουτοπικών ιδεών των Γιρονδίνων, οι οποίοι υπερηφανεύονταν ότι με την υποστήριξη των αγγλικών στόλων, θα αψηφούσαν όλους τους βασιλείς στον κόσμο. Το αποτέλεσμα αυτών των ανόητων εκτιμήσεων ήταν μια τρομερή εξέγερση της Ευρώπης, από την οποία η Γαλλία ξέφυγε με θαυμαστό τρόπο.

Ο Ναπολέων είναι, σε κάποιο βαθμό, ο μόνος κυβερνήτης ο οποίος ενεπλάκη εκουσίως σε δυο και μάλλον και τρεις τρομερούς πολέμους, με την Ισπανία, την Αγγλία και τη Ρωσία, χωρίς να πούμε γι' αυτόν με την Τουρκία και τη Σουηδία επί της οποίας υπολόγιζε με σιγουριά. Έτσι η επιχείρηση δεν ήταν τόσο περιπετειώδης από την πλευρά του, όσο υπολογιζόταν γενικά. Πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει τεράστια διαφορά μεταξύ ενός πολέμου εναντίον ενός μόνο κράτους το οποίο βοηθιέται από ένα τρίτο, το οποίο ενεργεί ως βοηθητικό και δυο ταυτοχρόνων πολέμων εναντίον δυο ισχυρών

22 ΣΜ: του συμμάχου

κρατών ανήκοντα σε διαφορετικά στρατόπεδα, τα οποία χρησιμοποιούν όλους τους πόρους και τις δυνάμεις τους. Για παράδειγμα η διπλή διαμάχη του Ναπολέοντα το 1809 εναντίον της Αυστρίας και της Ισπανίας την οποία βοήθωσε η Αγγλία ήταν μια πολύ διαφορετική υπόθεση από μια διαμάχη με την Αυστρία βοηθούμενης από μια δευτερεύουσα δύναμη δεδομένης ισχύος. Αυτές οι τελευταίες διαμάχες ανήκουν στους συνηθείς πολέμους.

Έτσι προκύπτει γενικά, ότι οι διπλοί πόλεμοι πρέπει να αποφεύγονται εάν είναι δυνατόν και εάν η αιτία του πολέμου προκαλείται από δυο κράτη, είναι πιο συνετό να υποκριθείς ή να αγνοήσεις τις αδικίες που υπέστης από ένα εξ αυτών, μέχρι να βρεθεί η κατάλληλη ευκαιρία για να τις απαντήσεις. Ο κανόνας πάντως δεν είναι χωρίς εξαίρεση: οι σχετικές δυνάμεις, τα εδάφη, η πιθανότητα ανευρέσεως συμμάχων για την αποκατάσταση, σ' ένα βαθμό, της ισότητας στην ισχύ μεταξύ των μερών, είναι συνθήκες που θα επηρεάσουν μια κυβέρνηση που απειλείται τόσο. Τώρα έχουμε συμπληρώσει την αποστολή μας, σημειώνοντας τον κίνδυνο και τα μέσα για να τον αντιμετωπίσουμε.

Πολιτική Περί τα Στρατιωτικά Πράγματα

Έχουμε ήδη εξηγήσει τι καταλαβαίνουμε από αυτόν τον τίτλο. Περιλαμβάνει τους λογικούς συνδυασμούς που σχετίζονται με τις επιχειρήσεις των στρατευμάτων. Εάν οι πολιτικές προσεγγίσεις των θεμάτων που έχουμε συζητήσει είναι επίσης λογικές, υπάρχουν και άλλοι συνδυασμοί οι οποίοι επηρεάζουν, σε κάποιο βαθμό, τη διεξαγωγή του πολέμου και οι οποίοι δεν εμπίπτουν ούτε στη διπλωματία, ούτε στη στρατηγική, ούτε στην τακτική. Τους συνδυασμούς αυτούς τους κατατάσσουμε κάτω από την επικεφαλίδα της **Πολιτικής περί τα Στρατιωτικά Πράγματα**.

Μπορεί να ειπωθεί ότι η Πολιτική περί τα Στρατιωτικά πράγματα περιλαμβάνει όλους τους συνδυασμούς κάθε σχεδιασμένου πολέμου, πλην αυτών που σχετίζονται με τη διπλωματική τέχνη και την στρατηγική. Και επειδή ο αριθμός τους είναι μεγάλος, δεν είναι δυνατόν να αφιερωθεί ένα ξεχωριστό άρθρο για κάθε έναν εξ αυτών χωρίς να αυξηθούν σημαντικά τα όρια αυτού του πονήματος και χωρίς να παρεκκλίνω του σκοπού μου, ο οποίος δεν ήταν να κάνω μια μελέτη επί αυτών των αντικειμένων, αλλά να τονίσω τη σχέση τους με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Πράγματι σ' αυτήν την κατηγορία μπορούμε να εντάξουμε τα πάθη ενός έθνους που πρέπει να καταπολεμηθούν, το στρατιωτικό του σύστημα, τα άμεσα διαθέσιμα μέσα του και τις εφεδρείες του, τους οικονομικούς του πόρους, την προσκόλληση του στην κυβέρνηση και τους θεσμούς του, τον χαρακτήρα της εκτελεστικής εξουσίας, τον χαρακτήρα και τις στρατιωτικές ικανότητες των διοικητών των στρατευμάτων του, την επιρροή που ασκούν σύμβουλοι στην κυβέρνηση ή πολεμικοί σύμβουλοι στην πρωτεύουσα, το σύστημα του πολέμου που προτιμά το επιτελείο, την παρατακτική δύναμη του στρατού και τον εξοπλισμό της, τη στρατιωτική γεωγραφία και τα δεδομένα της χώρας στην οποία πρόκειται να γίνει η εισβολή και τέλος, τους πόρους και τα εμπόδια όλων των ειδών που ενδεχομένως να αντιμετωπισθούν, στοιχεία τα οποία δεν περιλαμβάνονται ούτε στη διπλωματία, ούτε στη στρατηγική.

Δεν υφίστανται προκαθορισμένοι κανόνες σε τέτοια θέματα, εκτός του ότι η κυβέρνηση δεν πρέπει να αγνοήσει τίποτα στην προσπάθεια να

αποκτήσει γνώση γι' αυτές τις λεπτομέρειες και του ότι είναι απαραίτητο να λάβει υπόψη της αυτές τις γνώσεις κατά την εκπόνηση όλων των σχεδίων της. Προτείνουμε να σκιαγραφήσουμε τα βασικά σημεία τα οποία πρέπει να οδηγούν την υιοθέτηση αυτού του είδους των συνδυασμών.

Άρθρο XI Στρατιωτικά Δεδομένα και Γεωγραφία

Με την πρώτη από αυτές τις επιστήμες καταλαβαίνουμε στο μεγαλύτερο δυνατό βάθος τη γνώση των στοιχείων της ισχύος και των στρατιωτικών πόρων του εχθρού τον οποίο καλούμεθα να αντιμετωπίσουμε. Η δεύτερη συνίσταται στην τοπογραφική και στρατηγική περιγραφή του Θεάτρου Πολέμου με όλα τα κωλύματα, φυσικά και τεχνητά που πρόκειται να αντιμετωπιστούν και την εξέταση όλων των μόνιμων αποφασιστικών σημείων που θα παρουσιαστούν σε όλο το μήκος των συνόρων ή σε όλη την έκταση της χώρας. Εκτός από τον Υπουργό του Πολέμου και ο στρατηγός που θα ηγείται και ο επιτελάρχης του, θα πρέπει να έχουν αυτές τις πληροφορίες, για να μην κάνουν εσφαλμένες εκτιμήσεις καταστρώνοντας τα σχέδια τους, όπως συχνά συμβαίνει στις μέρες μας, παρά τη μεγάλη πρόοδο που έχουν κάνει τα πολιτισμένα έθνη, στις επιστήμες της στατιστικής, της διπλωματίας, της γεωγραφίας και της τοπογραφίας. Θα παραθέσω δυο παραδείγματα που υπέπεσαν στην αντίληψη μου. Το 1796 ο στρατός του Moreau μπαίνοντας στο Μαύρο Δάσος, περίμενε να αντιμετωπίσει φοβερά βουνά, τρομακτικές διαβάσεις και δάση και έμεινε έκπληκτος όταν ανακάλυψε ανεβαίνοντας τα πρανή του οροπεδίου πάνω από τον Ρήνο, ότι αυτά τα πρανή με τα παρακλάδια τους ήταν τα μόνα βουνά και ότι η χώρα από τις πηγές του Δούναβη μέχρι και το Donauwerth ήταν μια πλούσια και επίπεδη πεδιάδα.

Το δεύτερο παράδειγμα ήταν το 1813. Ο Ναπολέων και όλος ο στρατός του υπέθεταν ότι το εσωτερικό της Βοημίας θα ήταν πολύ ορεινό, ενώ δεν υπάρχει πιο επίπεδη περιοχή στην Ευρώπη μετά τη διάβαση των βουνών που την περιβάλλουν, κάτι το οποίο μπορεί να γίνει με μια πορεία.

Όλοι οι Ευρωπαίοι αξιωματικοί είχαν την ίδια εσφαλμένη άποψη σχετικά με τα Βαλκάνια και την τουρκική δύναμη στο εσωτερικό. Φαίνεται πως κυκλοφόρησε στην Κωνσταντινούπολη ότι αυτή η επαρχία ήταν ένας σχεδόν απροσπέλαστος φράκτης και το ιερό αντικείμενο της αυτοκρατορίας, ένα λάθος που εγώ, έχοντας ζήσει στις Άλπεις, δεν δέχομαι. Άλλες προκαταλήψεις, όχι λιγότερο ριζωμένες, έχουν οδηγήσει στην πίστη ότι ένας λαός του οποίου τα μέλη είναι συνεχώς οπλισμένα θα σχημάτιζε μια πολύ καλή πολιτοφυλακή και ότι θα υπερασπιζόνταν τον εαυτόν του μέχρι το τελευταίο άκρο της χώρας. Η πείρα απέδειξε ότι οι παλαιές ρυθμίσεις που τοποθέτησαν την ελίτ των Γενίτσαρων στις πόλεις-σύνορα του Δούναβη, έκαναν

τους κατοίκους αυτών των πόλεων πιο πολεμοχαρείς από τους κατοίκους του εσωτερικού. Στην πραγματικότητα, τα σχέδια για μεταρρυθμίσεις του Σουλτάνου Μαχμούντ απαιτούσαν την ανατροπή του παλαιού συστήματος, ενώ δεν υπήρχε χρόνος για την αντικατάστασή του μ' ένα νέο. Έτσι η αυτοκρατορία έμεινε χωρίς άμυνα. Η πείρα επίσης έδειξε κατ' επανάληψη ότι ένα μόνο πλήθος γενναίων ανδρών οπλισμένων μέχρι το κόκκαλο, δεν κάνουν ούτε έναν καλό στρατό, ούτε μια εθνική άμυνα.

Αλλά ας γυρίσουμε στην αναγκαιότητα της καλής γνώσης της στρατιωτικής γεωγραφίας και των δεδομένων μιας αυτοκρατορίας. Αυτές οι επιστήμες δεν εκτίθενται σε πραγματείες και θέλουν ακόμα ανάπτυξη. Ο Lloyd που έγραψε ένα δοκίμιο επ' αυτών, στην περιγραφή των συνόρων των μεγάλων κρατών της Ευρώπης, δεν ευτύχησε στα γνωμικά και στις προβλέψεις του. Έβλεπε κωλύματα παντού. Παρουσιάζει ως ανυπέροβλητα τα αυστριακά σύνορα επί του ποταμού Inn, μεταξύ του Τιρόλο και του Passau, όπου ο Ναπολέων και ο Moreau ελίχθησαν με στρατούς των 150.000 ανδρών και θριάμβευσαν το 1800, το 1805 και το 1809.

Αλλά αφού αυτές οι επιστήμες δεν διδάσκονται δημόσια, τα αρχεία των ευρωπαϊκών επιτελείων πρέπει οπωσδήποτε να κατέχουν πολλά έγγραφα ωφέλιμα για διδασκαλία σ' αυτά και το λιγότερο για τη διδασκαλία στο ειδικό σχολείο επιτελών. Περιμένοντας τον χρόνο που κάποιος επιμελής αξιωματικός, εκμεταλλευόμενος δημοσιευθέντα ή μη έγγραφα θα εμφανίσει στην Ευρώπη μια καλή στρατιωτική και στρατηγική γεωγραφία, μπορούμε χάρις στην τεράστια πρόοδο της τοπογραφίας τα τελευταία έτη, να ικανοποιήσουμε έστω και μερικώς αυτήν την ανάγκη με τους εξαιρετικούς χάρτες που έχουν εκδοθεί σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες μέσα στα τελευταία 20 χρόνια. Κατά την έναρξη της Γαλλικής επανάστασης, η τοπογραφία ήταν σε βρεφική ηλικία. Αν εξαιρέσουμε τον ημι-τοπογραφικό χάρτη του Cassini²³, μόνο οι εργασίες του Bakenberg εδικαιούνται τέτοια ονομασία. Τα αυστριακά και ρωσικά σχολεία επιτελών ήταν καλά και έφεραν από τότε αποτελέσματα. Οι χάρτες που εκδόθηκαν πρόσφατα στη Βιέννη, το Βερολίνο, το Μόναχο, τη Στουτγάρδη και το Παρίσι, καθώς και αυτοί του ινστιτούτου Herder στο Φράιμπουργκ, υπόσχονται στους στρατηγούς τεράστια βοηθήματα άγνωστα στους προκατόχους των.

Τα στρατιωτικά δεδομένα δεν είναι πιο γνωστά από ότι η γεωγραφία. Δεν έχουμε παρά ασαφή και επιφανειακά καταγεγραμμένα δεδομένα, από τα οποία η ισχύς των στρατών και των στόλων εικάζεται, καθώς επίσης και τα έσοδα που εκτιμάται ότι έχει ένα κράτος, κάτι το οποίο είναι πολύ μακριά από την απαραίτητη γνώση για τη σχεδίαση επιχειρήσεων.

23 César-François Cassini, Γάλλος αστρονόμος, η οικογένεια του οποίου δημιούργησε τον πρώτο χάρτη του βασιλείου της Γαλλίας τον 18ο αιώνα.

Άρθρο XII

Άλλοι Λόγοι που Επηρεάζουν την Επιτυχία ενός Πολέμου

Καθώς τα πάθη ενός λαού αποτελούν πάντοτε έναν ισχυρό εχθρό από μόνα τους, τόσο ο στρατηγός όσο και η κυβέρνησή του πρέπει να προσπαθούν να τα καθησυχάζουν. Δεν έχουμε τίποτα άλλο να πούμε πάνω σ' αυτό το σημείο, πέραν των όσων ειπώθηκαν υπό τον τίτλο εθνικοί πόλεμοι.

Από την άλλη, ο στρατηγός θα πρέπει να κάνει ότι περνάει από το χέρι του για να ξεσηκώσει τους δικούς του στρατιώτες και για να τους μεταδώσει τον ίδιο ενθουσιασμό με το οποίον προσπαθεί να καταπνίξει τους αντιπάλους του. Όλοι οι στρατοί επηρεάζονται το ίδιο από αυτό το πνεύμα. Μόνο τα κίνητρα της δράσης και τα μέσα ποικίλουν με τον εθνικό χαρακτήρα. Η στρατιωτική ευγλωττία είναι ένα μέσο, το οποίο έχει υπάρξει αντικείμενο πολλών πραγματειών. Οι διακηρύξεις του Ναπολέοντα και του Paskevitch, οι λόγοι των παλαιότερων προς τους στρατιώτες τους και τα λόγια του Suwaroff στους άνδρες του με μεγάλη απλότητα, είναι διαφορετικά υποδείγματα στρατιωτικής ευγλωττίας. Η ευγλωττία των Ισπανικών Juntas²⁴ και τα θαύματα της Madonna del Pilar, οδήγησαν στα ίδια αποτελέσματα με διαφορετικά μέσα. Γενικά πάντως ένας δημοφιλής σκοπός²⁵ και ένας στρατηγός που εμπνέει εμπιστοσύνη λόγω προηγούμενων επιτυχιών του, είναι ισχυρά διεγερτικά μέσα ενός στρατού και συμβάλλουν στη νίκη. Μερικοί αμφισβητούν τα πλεονεκτήματα ενός τέτοιου ενθουσιασμού, προτιμώντας απόλυτη ψυχραιμία στη μάχη. Και οι δυο περιπτώσεις έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Ο ενθουσιασμός σπρώχνει στην πραγματοποίηση μεγάλων πράξεων. Η δυσκολία είναι να τον συντηρείς συνεχώς γιατί όταν τον διαδέχεται η αποθάρρυνση, εύκολα προκύπτει η αταξία.

Η μεγαλύτερη ή μικρότερη δραστηριότητα και η τόλμη των διοικητών των στρατευμάτων είναι στοιχεία επιτυχίας ή αποτυχίας, τα οποία δεν μπορούν να υπαχθούν σε κανόνες. Μια κυβέρνηση και ένας διοικητής πρέπει να εξετάσουν την εσωτερική αξία των στρατευμάτων τους και την αξία που συνάγεται από την οργάνωσή τους και να τη συγκρίνουν με αυτήν του εχθρού. Ένας Ρώσος στρατηγός διοικητής των πιο στιβαρά οργανωμένων τμημάτων στην Ευρώπη, δεν χρειάζεται να φοβάται να αναλάβει οποιαδήποτε αποστολή κατά απείθαρχων και ανοργάνωτων τμημάτων σε μια ανοικτή χώρα, όσο γενναίοι και αν είναι οι στρατιώτες αυτής της χώρας ως άτομα²⁶. Συντονισμός στην προσπάθεια προσθέτει ισχύ. Η τάξη παράγει

24 Έτσι ονομάζονταν τοπικές διοικήσεις στην Ισπανία που δεν συνεργάστηκαν με τους Γάλλους, κατά τη διάρκεια του πολέμου στην Ιβηρική Χερσόνησο.

25 ΣΜ: εννοεί επιχειρήσεων

26 Τμήματα ατάκτων υποστηριζόμενα από πειθαρχημένα τμήματα μπορεί να είναι πολύτιμα στην καταστροφή εφοδιοπομπών, στο να εμποδίζουν επικοινωνίες κλπ και μπορεί, όπως στην περίπτωση των Γάλλων το 1812, να μετατρέψουν μια υποχώρηση σε καταστροφή.

αυτόν τον συντονισμό και η πειθαρχία εξασφαλίζει την τάξη. Χωρίς τάξη και πειθαρχία, δεν είναι δυνατή η επιτυχία. Ο Ρώσος στρατηγός δεν θα ήταν τόσο τολμηρός στην αντιμετώπιση ευρωπαϊκών στρατευμάτων αν αυτά είχαν την ίδια εκπαίδευση και πειθαρχία όπως τα δικά του. Τέλος ένας στρατηγός μπορεί να προσπαθήσει έχοντας έναν Mack²⁷ σαν ανταγωνιστή του να κάνει ότι θα ήταν σκέτη τρέλα αν το έκανε απέναντι στον Ναπολέοντα.

Το πώς ενεργεί μια κυβέρνηση για τον έλεγχο των στρατευμάτων, επηρεάζει την τόλμη που επιδεικνύεται στις επιχειρήσεις. Ένας στρατηγός του οποίου η ευφύια και τα χέρια είναι δεμένα από ένα Συμβούλιο Αυλικών 500 μίλια μακριά, δεν μπορεί να συγκριθεί μ' έναν άλλο στρατηγό ο οποίος έχει ελευθερία ενεργείας, με όλους τους άλλους παράγοντες ίδιους.

Σε ότι αφορά την υπεροχή σε δεξιότητα, είναι ένα από τα πιο σίγουρα εχέγγυα για νίκη, με όλους τους άλλους παράγοντες ίσους. Είναι αλήθεια ότι όλοι οι μεγάλοι στρατηγοί έχουν συχνά νικηθεί από υποδεέστερους τους, αλλά μια εξαίρεση δεν κάνει τον κανόνα. Μια διαταγή που κατανοήθηκε λάθος, ένα τυχαίο γεγονός, μπορεί να πετάξουν στα χέρια του εχθρού όλες τις πιθανότητες της επιτυχίας τις οποίες ένας ικανός στρατηγός είχε προετοιμάσει για τον εαυτόν του με τους ελιγμούς του. Αλλά αυτά είναι ρίσκα τα οποία ούτε μπορούν να προβλεφθούν, ούτε να αποφευχθούν. Θα ήταν δίκαιο γι' αυτούς τους λόγους να αρνηθούμε την επιρροή της επιστήμης και των αρχών σε συνηθισμένες υποθέσεις; Αυτό το ρίσκο αποδεικνύει τον θρίαμβο των αρχών, γιατί συμβαίνει να εφαρμόζονται κατά τύχη από έναν στρατό εναντίον του οποίου είχε σχεδιαστεί η εφαρμογή τους και να είναι η αιτία της επιτυχίας του. Αλλά παραδεχόμενος αυτή την αλήθεια, μπορεί να υποστηριχθεί ότι είναι ένα επίχειρημα κατά της επιστήμης. Αυτή η αντίθετη άποψη δεν είναι καλά θεμελιωμένη, επειδή η τέχνη ενός στρατηγού συνίσταται στο να εξασφαλίσει για την δική του πλευρά όλες τις πιθανότητες επιτυχίας που μπορούν να προβλεφθούν και φυσικά αυτή η πρόβλεψη δεν μπορεί να πιάσει και τα καπρίτσια του πεπρωμένου. Ακόμα και αν ο αριθμός των μαχών που κερδήθηκαν από επιδέξιους ελιγμούς δεν υπερβαίνει αυτόν που κερδήθηκαν από ατυχήματα, το γεγονός αυτό δεν μπορεί να ακυρώσει τον ισχυρισμό μου.

Εάν η δεξιότητα ενός στρατηγού είναι από τα πιο σίγουρα στοιχεία της νίκης, θα γίνει εύκολα κατανοητό ότι η νουνεχής επιλογή στρατηγών είναι ένα από τα πιο λεπτά σημεία στην τέχνη της πολιτικής διακυβερνήσεως και ένα από τα πιο ουσιαστικά μέρη της Πολιτικής Περί τα Στρατιωτικά Πράγματα ενός κράτους. Δυστυχώς αυτή η επιλογή επηρεάζεται από τόσα

27 Jacques Joseph Alexandre MacDonald: Στρατάρχης του Μεγάλου Ναπολέοντα, έλαβε μέρος σε πολλές εκστρατείες. Κύρια κατορθώματα του το πέραςμα της διαβάσεως του Αγίου Βεγράδου πριν τη μάχη στο Marengo και η διάρρηξη του κέντρου των Αυστριακών στη μάχη του Wagram. (Στο αγγλικό κείμενο, άλλοτε γράφεται με το πλήρες επίθετο του, άλλοτε ως Mack και άλλοτε χωρίς κ. Το όνομα αυτού του Στρατάρχη θα αναφερθεί πολλές φορές στο βιβλίο)

πολλά ασήμαντα πάθη, ώστε η τύχη, η ηλικία, ο βαθμός, η εύνοια, το παραταξιακό πνεύμα, η ζήλια συμμετέχουν τόσο στην επιλογή, όσο και το δημόσιο συμφέρον και η δικαιοσύνη. Αυτό το θέμα είναι τόσο σημαντικό που θα του αφιερώσουμε ένα ξεχωριστό άρθρο.

Άρθρο XIII Στρατιωτικοί Θεσμοί

Ένα από τα πιο σημαντικά σημεία της πολιτικής περί τα Στρατιωτικά Πράγματα ενός κράτους, είναι και η φύση των στρατιωτικών του θεσμών.

Ένας καλός στρατός που διοικείται από έναν στρατηγό συνηθισμένων ικανοτήτων μπορεί να επιτύχει μεγάλα κατορθώματα. Ένας κακός στρατός μ' έναν καλό στρατηγό μπορεί επίσης να τα πάει το ίδιο καλά. Αλλά ένας στρατός θα επιτύχει σίγουρα περισσότερα, εάν συνδυάσει την ανωτερότητά του με την ικανότητα του στρατηγού.

Δώδεκα σημαντικές προϋποθέσεις πρέπει να συνυπάρχουν για να δημιουργηθεί ένας άριστος στρατός:

1. Ένα καλό σύστημα στρατολογήσεως.
2. Μια καλή οργάνωση.
3. Ένα καλά οργανωμένο σύστημα εθνικών εφεδρειών.
4. Καλή εκπαίδευση αξιωματικών και ανδρών σε ασκήσεις και εσωτερική λειτουργία, καθώς και σε καθήκοντα στην εκστρατεία.
5. Μια αυστηρή αλλά όχι ατιμωτική πειθαρχία και πνεύμα υποταγής και ακρίβειας στην ιεραρχία, που να βασίζονται στην πειθώ και όχι στις τυπικότητες του κλάδου.
6. Ένα καλά εμπεδωμένο σύστημα ανταμοιβών, κατάλληλο για να προάγει την άμιλλα.
7. Καλά εκπαιδευμένα τα ειδικά όπλα του πυροβολικού και του μηχανικού.
8. Εξοπλισμό ει δυνατόν ανώτερο από αυτόν του εχθρού, τόσο σε αμυντικά όσο και σε επιθετικά όπλα.
9. Ένα γενικό επιτελείο ικανό να εφαρμόζει στην πράξη αυτά τα στοιχεία και οργανωμένο έτσι, ώστε να προάγει τη θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση των αξιωματικών.

10. Ένα καλό σύστημα επιμελητείας, νοσοκομείων και γενικής διοίκησης.

11. Ένα καλό σύστημα τοποθετήσεως διοικητών και διευθύνσεως των κύριων πολεμικών επιχειρήσεων.

12. Διατήρηση ζωντανού και παρακίνηση του στρατιωτικού πνεύματος του πληθυσμού.

Σ' αυτές τις προϋποθέσεις μπορεί να προστεθεί και ένα καλό σύστημα ένδυσης και εξοπλισμού, γιατί ακόμα και αν αυτό έχει λιγότερη άμεση σημασία επί του πεδίου της μάχης, έχει επιπτώσεις στη δυνατότητα συντηρήσεως των τμημάτων. Και είναι πάντοτε πολύ σπουδαίο να προφυλάσσει τις ζωές και την υγεία των βετεράνων.

Ουδενμία από τις ανωτέρω δώδεκα προϋποθέσεις μπορεί να αγνοηθεί χωρίς να υπάρξουν σημαντικές επιπτώσεις. Ένας καλός στρατός, καλά εκπαιδευμένος και πειθαρχημένος, αλλά χωρίς εθνική εφεδρεία και με μη ικανή ηγεσία ήταν η αιτία που η Πρωσία έπεσε από τις επιθέσεις του Ναπολέοντα μέσα σε 15 ημέρες. Από την άλλη πλευρά, έχει πολλαπλά διαπιστωθεί πόσο πλεονεκτικό είναι για ένα κράτος να έχει αξιόμαχο στρατό. Ήταν η φροντίδα και η επιδεξιότητα του Φιλίππου και του Αλεξάνδρου στο να σχηματίζουν και να εκπαιδεύουν τις φάλαγγες τους ώστε να είναι ικανές να κινούνται εύκολα και ικανές για γρήγορους ελιγμούς, που διευκόλυνε τους Μακεδόνες να υποτάξουν την Ινδία και την Περσία με μια χούφτα εκλεκτά τμήματα. Ήταν η υπερβολική αγάπη του πατέρα του Φρειδερίκου του Μεγάλου για τους στρατιώτες, που προετοίμασε έναν στρατό ικανό να διεξάγει τις μεγάλες επιχειρήσεις.

Μια κυβέρνηση που αδιαφορεί για τον στρατό της κάτω από οποιοδήποτε πρόσχημα, είναι ένοχη στις επόμενες γενιές καθόσον προετοιμάζει την ατίμωση για τους πολίτες και για την χώρα της, αντί ακολουθώντας μια διαφορετική πορεία να εργάζεται για την επιτυχία της. Είμαστε μακριά από το να λέμε ότι μια κυβέρνηση πρέπει να θυσιάσει τα πάντα για τον στρατό, γιατί αυτό δεν θα ήταν λογικό. Αλλά πρέπει για την κυβέρνηση ο στρατός να αποτελεί αντικείμενο συνεχούς φροντίδας και εάν ο πρίγκιπας δεν έχει στρατιωτική εκπαίδευση θα του είναι πολύ δύσκολο να εκπληρώσει τα καθήκοντά του. Σ' αυτήν την περίπτωση, που δυστυχώς συμβαίνει πολύ συχνά, το μειονέκτημα αυτό θα πρέπει να αντιμετωπίζεται από σοφούς θεσμούς, στην κεφαλή των οποίων πρέπει να τοποθετείται το σύστημα του γενικού επιτελείου, ένα καλό σύστημα στρατολογίας και ένα καλό σύστημα εθνικών εφεδρειών.

Πράγματι υπάρχουν μορφές διακυβερνήσεως οι οποίες δεν επιτρέπουν πάντα στην εκτελεστική εξουσία να υιοθετήσει τα καλύτερα συστήματα. Εάν οι στρατοί της Γαλλικής και της Ρωμαϊκής δημοκρατίας και αυτοί

του Λουδοβίκου XIV και του Φρειδερίκου της Πρωσίας αποδεικνύουν ότι ένα καλό στρατιωτικό σύστημα και μια επιδέξια διεύθυνση των επιχειρήσεων μπορούν να βρεθούν σε κυβερνήσεις που είναι αντίθετες κατά βάση με τέτοια συστήματα, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι στην παρούσα κατάσταση του κόσμου, η μορφή διακυβερνήσεως εξασκεί μεγάλη επιρροή στην ανάπτυξη της στρατιωτικής ισχύος ενός έθνους και στην αξία των στρατευμάτων του.

Όταν ο έλεγχος των δημόσιων πόρων είναι στα χέρια όσων επηρεάζονται από τοπικά συμφέροντα ή το παραταξιακό πνεύμα, αυτοί μπορεί να είναι υπερβολικά σχολαστικοί και φιλοχρήματοι ώστε να πάρουν όλη την εξουσία για τη διεξαγωγή του πολέμου από την κυβέρνηση, την οποία αρκετοί άνθρωποι βλέπουν ως δημόσιο εχθρό αντί να την βλέπουν ως αφοσιωμένη σε όλα τα εθνικά συμφέροντα. Η κατάχρηση των κακώς εννοουμένων δημόσιων ελευθεριών μπορεί επίσης να συμβάλει σ' αυτό το αξιολύπητο αποτέλεσμα. Με τέτοιες συνθήκες θα είναι αδύνατο ακόμα και για μια κυβέρνηση που βλέπει μακριά να προετοιμαστεί εκ των προτέρων για ένα πόλεμο, είτε αυτός απαιτείται να διεξαχθεί σε κάποια στιγμή στο μέλλον για τα πιο σημαντικά εθνικά συμφέροντα της χώρας, είτε αυτός είναι άμεσα αναγκαίος προκειμένου να αντισταθεί το κράτος σε ξαφνικές επιθέσεις.

Με τη μάταια ελπίδα να καταστήσουν εαυτούς δημοφιλείς, δεν είναι πιθανό τα μέλη της αιρετής νομοθετικής εξουσίας, η πλειοψηφία των οποίων δεν μπορεί να είναι Richelieu, Pitts ή Louvois, μέσα σ' ένα κακώς εννοούμενο πνεύμα οικονομίας, να επιτρέψουν σε θεσμούς απαραίτητους για τη διαχείριση ενός μεγάλου και πειθαρχημένου στρατού, να περιπέσουν σε παρακμή; Εξαπατημένοι από τις σαγηνευτικές πλάνες μιας υπερβολικής φιλανθρωπίας, δεν μπορεί να καταλήξουν πείθοντας τους εαυτούς τους και τους εκλογείς τους, ότι οι χαρές της ειρήνης είναι πάντοτε προτιμότερες ακόμα και από τις πιο οξυδερκείς προετοιμασίες για πόλεμο;

Είμαι μακριά από το να υποδεικνύω ότι τα κράτη θα πρέπει να είναι πάντοτε με το χέρι στο ξίφος και ότι θα πρέπει να ευρίσκονται επί ποδός πολέμου. Τέτοια κατάσταση θα ήταν μάστιγα για την ανθρωπότητα και δεν θα ήταν δυνατή, εκτός κάτω από συνθήκες που δεν θα μπορούσαν να ισχύουν για όλα τα κράτη. Με αυτά απλά εννοώ ότι τα πολιτισμένα κράτη θα πρέπει να είναι πάντοτε έτοιμα να διεξάγουν πόλεμο με μικρή προειδοποίηση και ότι δεν θα πρέπει ποτέ να βρεθούν απροετοίμαστα. Και η σοφία των θεσμών τους πρέπει να κάνει τόσα στην κατεύθυνση της προετοιμασίας, προβλέψεως για μελλοντική δράση από την κυβέρνηση και τελειοποίηση του συστήματος επί της Πολιτικής περί τα Στρατιωτικά Πράγματα.

Παρότι σε περίοδο ειρήνης, κάτω από τους κανόνες της διακυβερνήσεως σύμφωνα με το σύνταγμα, οι κυβερνήσεις που υφίστανται όλες τις αλλαγές που επιφέρει μια αιρετή νομοθετική εξουσία, είναι λιγότερο έτοι-

μες από άλλες κυβερνήσεις για τη δημιουργία ή προετοιμασία μιας τρομερής στρατιωτικής ισχύος, σε περιόδους μεγάλων κρίσεων αυτοί οι φορείς διαβουλεύσεως έχουν μερικές φορές επιτύχει πολύ διαφορετικά αποτελέσματα και έχουν συμπέσει στην ανάπτυξη στον μέγιστο δυνατό βαθμό της εθνικής ισχύος. Και πάλι όμως, τα λίγα αυτά παραδείγματα μάλλον δημιουργούν μια λίστα εξαιρέσεων, στις οποίες ένα ταραχώδες και βίαιο κοινοβούλιο όντας κάτω από την ανάγκη να κατακτήσει ή να χαθεί, εκμεταλλεύτηκε τον υπερβολικό ενθουσιασμό του έθνους για να σώσει τη χώρα και τον εαυτόν του, ενώ ταυτόχρονα κατέφυγε στα πιο φοβερά μέτρα καλώντας μάλιστα σε βοήθεια του μια χωρίς όρια δικτατορική δύναμη, η οποία ανέτρεψε και την ελευθερία και τον νόμο υπό το πρόσχημα της υπερασπίσεως τους. Εδώ είναι η δικτατορία ή ο απόλυτος και τερατώδης σφετερισμός της εξουσίας αντί ο τύπος του ελευθέρου κοινοβουλίου, που είναι η πραγματική πηγή της εμφανίσεως τέτοιας ενεργείας. Αυτό που συνέβη στην Convention²⁸ μετά την πτώση του Ροβεσπιέρου και στην τρομερή Επιτροπή Δημόσιας Ασφάλειας²⁹ το αποδεικνύει, καθώς επίσης και το Chambers³⁰ του 1815.

Τώρα εάν μια δικτατορική δύναμη, που ευρίσκεται στα χέρια λίγων, υπήρξε πάντοτε σανίδα σωτηρίας σε περιόδους μεγάλων κρίσεων, φαίνεται φυσικό να συμπεράνουμε ότι οι χώρες που ελέγχονται από εκλεγόμενα κοινοβούλια πρέπει να είναι ασθενέστερα πολιτικά και στρατιωτικά από τις μοναρχίες, παρά το γεγονός ότι από άλλες απόψεις παρουσιάζουν σαφή πλεονεκτήματα.

Είναι ιδιαίτερα αναγκαίο να παρακολουθείς τη συντήρηση των στρατών στα μεσοδιαστήματα περιόδων ειρήνης, επειδή τότε είναι πιο πιθανό οι στρατοί να εκφυλιστούν. Είναι επίσης σημαντικό να καλλιεργείται το στρατιωτικό πνεύμα στους στρατούς και να εξασκούνται σε ασκήσεις μεγάλης κλίμακας, οι οποίες παρά του ότι δεν μοιάζουν με τον πραγματικό πόλεμο, είναι αποφασιστικής σημασίας για την προετοιμασία τους γι' αυτόν. Δεν είναι λιγότερο σημαντικό να εμποδίσεις τον στρατό από το να γίνει μαλθακός, κάτι το οποίο μπορεί να επιτευχθεί χρησιμοποιώντας τον σε εργασίες για την άμυνα της χώρας.

Η απομόνωση των τμημάτων σε στρατόπεδα ανά συντάγματα είναι από τα χειρότερα συστήματα και το ρωσικό και το πρωσικό σύστημα των μεραρχιών και των ενεργών σωμάτων στρατού μοιάζει προτιμότερο. Σε

28 Convention Nationale στα Γαλλικά. Πρόκειται για μια μόνο βουλή που προέκυψε στα χρόνια της γαλλικής επανάστασης, διήρκεσε από το 1792 μέχρι το 1795 και θεμελίωσε την πρώτη Γαλλική Δημοκρατία.

29 Επιτροπή Δημόσιας Ασφάλειας: Δημιουργήθηκε στη Γαλλία τον Μάρτιο του 1793 και τον Ιούλιο του ίδιου έτους, απετέλεσε την εκτελεστική εξουσία στα πρώτα στάδια της γαλλικής επανάστασης. Μέλος της ήταν και ο Ροβεσπιέρος.

30 Με αυτήν τη λέξη περιγράφονται και η Άνω και η Κάτω Βουλή, που προέκυψαν από το Σύνταγμα του 1815 στη Γαλλία.

γενικές γραμμές, ο ρωσικός στρατός μπορεί να ληφθεί ως υπόδειγμα από πολλές απόψεις. Και αν από μερικά σημεία οι συνθήκες του θα ήταν άχρηστες και ανεφάρμοστες κάπου αλλού, θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι πολλοί θεσμοί θα μπορούσαν να αντιγραφούν απ' αυτόν.

Σε ότι αφορά τις αμοιβές και τις προαγωγές, είναι ουσιαστικό να σέβεται την μακρά υπηρεσία, αλλά ταυτόχρονα να διατηρεί ανοικτή και την οδό για την αξία. Τα τρία τέταρτα των προαγωγών σε κάθε βαθμό θα πρέπει να γίνονται με βάση την αρχαιότητα και το υπόλοιπο ένα τρίτο θα πρέπει να συμπληρώνεται από αυτούς που διακρίθηκαν στην αξία και στον ζήλο. Αντίθετα, σε περίοδο πολέμου, η κανονική σειρά των προαγωγών θα πρέπει να αναβάλλεται ή το λιγότερο να αποτελεί το ένα τρίτο των προαγωγών, αφήνοντας τα δυο τρίτα γι' αυτούς που επιδεικνύουν εξαιρετική συμπεριφορά και σημαντικές υπηρεσίες.

Η ανωτερότητα των εξοπλισμών μπορεί να αυξήσει τις πιθανότητες επιτυχίας στον πόλεμο. Δεν θα κερδίσει μάχες από μόνη της, αλλά αποτελεί ένα μεγάλο στοιχείο επιτυχίας. Όλοι μπορούν να θυμηθούν πόσο σχεδόν μοιραία ήταν για τους Γάλλους η κατωτερότητά τους σε πυροβολικό, στο Eylau και στο Marengo. Μπορούμε επίσης να αναφερθούμε στα μεγάλα οφέλη που είχε το βαρύ γαλλικό ιππικό με την επαναφορά του θώρακα, ο οποίος είχε για τόσο πολύ καιρό αγνοηθεί. Όλοι γνωρίζουν το μεγάλο πλεονέκτημα του ακοντίου. Αναμφισβήτητα, ακροβολιστές με ακόντια δεν θα ήταν πιο αποτελεσματικοί από τους Ουσάρους³¹, αλλά όταν η επίθεση γίνεται σε ευθεία γραμμή τότε η περίπτωση είναι διαφορετική. Πόσοι γενναίοι στρατιώτες του ιππικού δεν υπήρξαν θύματα της προκαταλήψεως που είχαν κατά του ακοντίου επειδή ήταν λίγο πιο μετελάς να φέρουν ακόντιο από ότι να φέρουν σπαθί.

Ο εξοπλισμός των στρατών υπόκειται ακόμα σε μεγάλες βελτιώσεις. Το κράτος που θα πάρει την πρωτοπορία κάνοντας τέτοιες βελτιώσεις θα εξασφαλίσει μεγάλα πλεονεκτήματα. Για το πυροβολικό έμειναν λίγα που μπορεί να επιθυμεί κάποιος, αλλά τα επιθετικά και αμυντικά όπλα του πεζικού και του ιππικού αξίζουν της προσοχής μιας προνοητικής κυβερνήσεως.

Οι νέες ανακαλύψεις των τελευταίων 20 χρόνων φαίνεται να φέρνουν μια μεγάλη επανάσταση στην οργάνωση του στρατού, στον εξοπλισμό και στην τακτική. Η στρατηγική αυτή καθ' αυτή, θα μείνει αμετάβλητη με τις ίδιες αρχές που ίσχυαν και επί Σκιπίωνα και Καίσαρα, Φρειδερίκου και Ναπολέοντα, καθώς αυτές οι αρχές είναι ανεξάρτητες από τη φύση των όπλων και την οργάνωση των τμημάτων.

³¹ Έτσι ονομαζόταν το συγγρικό ελαφρύ ιππικό που λόγω αποτελεσματικότητας, υιοθετήθηκε από όλους τους ευρωπαϊκούς στρατούς ως τρόπος αντιμετώπισεως του πεζικού και του πυροβολικού.

Τα μέσα καταστροφής πλησιάζουν την τελειότητα με τρομακτική ταχύτητα³². Τα βλήματα του Congreve, την αποτελεσματικότητα και την κατεύθυνση των οποίων λέγεται ότι οι Αυστριακοί μπορούν τώρα να ρυθμίσουν, τα πυροβόλα καμπύλης τροχιάς, το οποία μπορούν να ρίξουν τώρα στο βεληνεκές μιας σφαίρας, τα όπλα ατμού του Perkins τα οποία ξερνούν όσες σφαίρες μπορεί να ρίξει ένα τάγμα μαζί, θα πολλαπλασιάσουν τις πιθανότητες καταστροφής, σαν οι εκατόμβες νεκρών του Eylau³³, του Μποροντίνο, της Λειψίας και του Βατερλό να μην ήταν αρκετές για να αποδεκατίσουν τους Ευρωπαίους.

Εάν οι κυβερνήσεις δεν αποφασίσουν σε μια κοινή συνεδρίαση να κηρύξουν εκτός νόμου αυτές τις εφευρέσεις της καταστροφής, δεν θα μείνει άλλος τρόπος αντίδρασης από να κάνεις τον μισό στρατό να αποτελείται από ιππικό με θώρακα, ώστε να πάρει γρήγορα τον έλεγχο αυτών των μηχανών. Ακόμα και το πεζικό θα υποχρεωθεί να αναλάβει τον θώρακα του Μεσαίωνα, χωρίς τον οποίο, ένα τάγμα θα καταστραφεί προτού καν εμπλακεί με τον εχθρό.

Μπορεί τότε να ξαναδούμε το περίφημο άνδρες υπό τα όπλα καλυμμένοι πλήρως με θώρακα, αλλά και τα άλογα να θέλουν την ίδια προστασία. Ενώ δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτοί οι φόβοι θα πραγματοποιηθούν, εν τούτοις είναι σίγουρο ότι το πυροβολικό και η τέχνη κατασκευής πυρομαχικών έχουν κάνει τέτοιες προόδους που πρέπει να μας οδηγήσουν στο να σκεφθούμε την τροποποίηση των σχηματισμών με βάθος, που τόσο καταχράστηκε ο Ναπολέων.

Θα επανέλθουμε σ' αυτό στο κεφάλαιο για την Τακτική.

Θα ανακεφαλαιώσουμε με λίγες λέξεις, αναφερόμενοι στις βάσεις για την Πολιτική επί των Στρατιωτικών Πραγμάτων, οι οποίες θα πρέπει να υιοθετούνται από κάθε σώφρονα κυβέρνησης.

1. Ο πρίγκιπας θα πρέπει να λαμβάνει εκπαίδευση τόσο στρατιωτική όσο και πολιτική. Αυτός θα συναντά στους συμβούλους του ανθρώπους με διοικητικές ικανότητες μάλλον, παρά καλούς πολιτικούς και στρατιώτες. Έτσι ο ίδιος θα πρέπει να είναι τα δυο τελευταία.

32 ΣΜων: Θα θαυμάστε ότι ο συγγραφέας το έγραψε αυτό πριν πολλά χρόνια, που έκτοτε η ευφυΐα των καιρών εστιάστηκε επιμελώς στη βελτίωση των πυροβόλων όπλων. Το πυροβολικό που ο συγγραφέας θεωρούσε σχεδόν τέλειο, υπέστη ασφαλώς σημαντικές βελτιώσεις και η αποτελεσματικότητά των φορητών όπλων είναι επίσης σημαντική, ενώ δεν ακούμε τίποτα πλέον για τα όπλα ατμού του Perkins. Και μέχρι τώρα, ουδείς πολιτισμένος στρατός έχει οργανωθεί σύμφωνα με το σχέδιο που συνιστά ο συγγραφέας ώστε να αποστέρησι από αυτές τις καταστροφικές μηχανές την αποτελεσματικότητά τους.

33 Η μάχη στο Eylau, περιλαμβάνεται στην επαρχία Καλίνινγκραντ της Ρωσίας σήμερα, έλαβε χώρα το 1807 μεταξύ της Μεγάλης Στρατιάς του Ναπολέοντα και του τσαρικού στρατού υπό τον στρατηγό Benningsen, που κατέληξε με μεγάλη νίκη του Ναπολέοντα. Το Eylau και το όνομα του Benningsen, θα επαναληφθούν πολλές φορές στο βιβλίο.

2. Εάν ο πρίγκιπας δεν ηγείται των στρατευμάτων του αυτοπροσώπως, τότε το πρώτο του καθήκον θα είναι να βρει κάποιον γι' αυτήν την θέση. Πρέπει να εμπιστευτεί τη δόξα της βασιλείας του και την ασφάλεια των κρατιδίων του στον πιο ικανό στρατηγό για τη διοίκηση των στρατευμάτων του.

3. Ο τακτικός στρατός δεν πρέπει να ευρίσκεται συνεχώς σε ετοιμότητα, αλλά θα πρέπει να είναι ικανός να διπλασιάσει τη δύναμή του, αν παραστεί ανάγκη, με εφέδρους οι οποίοι θα πρέπει να είναι πάντοτε έτοιμοι. Η εκπαίδευση και η πειθαρχία τους θα πρέπει να είναι υψηλού επιπέδου, καθώς επίσης και η οργάνωσή τους, ο δε εξοπλισμός τους θα πρέπει να είναι στο ίδιο επίπεδο με αυτό των γειτονικών κρατών και εάν είναι δυνατόν και ανώτερος.

4. Το πολεμικό υλικό επίσης θα πρέπει να είναι άφθονο και στο καλύτερο επίπεδο. Τα αποθέματα θα πρέπει να είναι αποθηκευμένα σε αποθήκες και οπλοστάσια. Εθνική ζήλεια δεν πρέπει να αφήνεται να εμποδίζει την υιοθέτηση όλων των δυνατών βελτιώσεων σ' αυτό το υλικό που κατασκευάστηκε σε άλλες χώρες.

5. Είναι σημαντικό η σπουδή των στρατιωτικών επιστημών να ενθαρρύνεται και να ανταμείβεται, όπως θα πρέπει να ανταμείβεται το θάρρος και ο ζήλος. Το επιστημονικό στρατιωτικό σώμα θα πρέπει να τιμάται και να αναγνωρίζεται. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να εξασφαλίσεις ότι στον στρατό θα υπηρετούν άξιοι και έξυπνοι άνθρωποι.

6. Το γενικό επιτελείο θα πρέπει σε περιόδους ειρήνης να χρησιμοποιείται σε προπαρασκευαστικές εργασίες για όλα τα πιθανά ενδεχόμενα σε περίπτωση πολέμου. Τα αρχεία του πρέπει να έχουν πολλά ιστορικά στοιχεία του παρελθόντος, να είναι δε ενημερωμένα με όλες τις στατιστικές, γεωγραφικές, τοπογραφικές και στρατηγικές μελέτες και έγγραφα για το παρόν και το μέλλον. Γι' αυτό είναι σημαντικό ο αρχηγός του επιτελείου μ' έναν αριθμό επιτελών να σταθμεύει μονίμως στην πρωτεύουσα στην περίοδο της ειρήνης, το δε γραφείο πολέμου να είναι στο γενικό επιτελείο, αλλά θα πρέπει να υπάρχει ένα μυστικό τμήμα για εκείνα τα έγγραφα τα οποία δεν πρέπει να έρθουν σε γνώση των κατωτέρων αξιωματικών του σώματος.

7. Πρέπει να γίνεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την απόκτηση στοιχείων επί της γεωγραφίας και των στρατιωτικών δεδομένων άλλων κρατών, έτσι ώστε να γνωρίζεις για το υλικό και την ικανότητά τους για επίθεση και άμυνα, καθώς επίσης και για τα στρατηγικά πλεονεκτήματα των δυο μερών. Σ' αυτές τις επιστημονικές εργασίες θα πρέπει να χρησιμοποιούνται διακεκριμένοι αξιωματικοί, οι οποίοι και θα πρέπει να ανταμείβονται όταν θα έχουν φθάσει σε σημείο να έχουν ιδιαίτερες ικανότητες.

8. Όταν η κήρυξη ενός πολέμου έχει αποφασιστεί, είναι αναγκαίο να προετοιμάσεις όχι ένα ολοκληρωμένο σχέδιο επιχειρήσεων, κάτι το οποίο είναι πάντοτε αδύνατον, αλλά ένα σύστημα επιχειρήσεων σε σχέση με τον προκαθορισμένο σκοπό. Να προετοιμάσεις μια βάση καθώς και όλα τα αναγκαία υλικά μέσα που θα εγγυηθούν την επιτυχία της επιχειρήσεως.

9. Το σύστημα των επιχειρήσεων θα πρέπει να καθοριστεί με βάση τον αντικειμενικό σκοπό του πολέμου, το είδος των δυνάμεων του εχθρού, τη φύση και τους πόρους του κράτους, τον χαρακτήρα των εθνών και των αρχηγών, τόσο του στρατού όσο και του κράτους. Το σύστημα αυτό θα πρέπει να βασιστεί επάνω στα ηθικά και υλικά μέσα επίθεσης ή άμυνας, τα οποία ο εχθρός είναι ικανός να εμπλέξει στον αγώνα και θα πρέπει να λάβει υπόψη τις πιθανές συμμαχίες οι οποίες μπορούν να δημιουργηθούν είτε υπέρ, είτε κατά και των δυο μερών κατά τη διάρκεια του πολέμου.

10. Η οικονομική κατάσταση ενός έθνους πρέπει να ζυγιστεί προκειμένου να εκτιμηθούν οι πιθανότητες ενός πολέμου. Παρά ταύτα, θα ήταν παρακινδυνευμένο να αποδίδεται συνεχώς στην οικονομική κατάσταση, η σημασία την οποία της είχε αποδώσει ο Φρειδερίκος ο Μέγας την εποχή του. Πιθανόν να είχε δίκιο για εκείνη την εποχή, όταν οι στρατοί αντλούσαν το προσωπικό τους από εθελοντική κατάταξη, όταν ο τελευταίος βασιλιάς έφερε και τον τελευταίο στρατιώτη. Αλλά όταν οι επιστρατεύσεις που γίνονται σε εθνικό επίπεδο είναι καλά οργανωμένες, το χρήμα θα πάψει να ασκεί την ίδια επιρροή, τουλάχιστον για μια-δυο εκστρατείες. Εάν η Αγγλία απέδειξε ότι το χρήμα φέρνει στρατιώτες και βοηθητικό προσωπικό, η Γαλλία απέδειξε ότι η αγάπη για την πατρίδα και η τιμή είναι το ίδιο παραγωγικά και ότι όταν είναι αναγκαίο, πόλεμος μπορεί να γίνει για να υποστηρίξει τον πόλεμο. Πράγματι, η Γαλλία βρήκε στο εύφορο έδαφος και στον ενθουσιασμό των ηγετών της, προσωρινές πηγές ισχύος, οι οποίες δεν μπορεί να υιοθετηθούν σαν μια γενική βάση ενός συστήματος, αλλά τα αποτελέσματα αυτών των προσπαθειών της είναι παρόλα αυτά εντυπωσιακά. Κάθε χρόνο, πολλές αναφορές της κυβερνήσεως του Λονδίνου και ιδιαίτερα του M. d' Yvernois ανέφεραν ότι η Γαλλία ήταν στα πρόθυρα της καταρρέυσεως λόγω έλλειψης χρημάτων, ενώ ο Ναπολέων είχε στα θησαυροφυλάκια του Tuileries³⁴ 200.000.000 φράγκα³⁵, καλύπτοντας εν τω μεταξύ όλα τα έξοδα της κυβερνήσεως περιλαμβανομένων και των πληρωμών του στρατού.

Μια δύναμη μπορεί να ξεχειλίζει από χρυσό και παρόλα αυτά να υπερασπίζεται τον εαυτόν της πολύ άσχημα. Η ιστορία αποδεικνύει πράγματι ότι το πλουσιότερο έθνος δεν είναι ούτε το ισχυρότερο, ούτε το ευτυχέ-

34 Το Tuileries Palace ήταν η έδρα των περισσότερων Γάλλων μοναρχών.

35 Με την πτώση του Ναπολέοντα, υπήρχε έλλειμμα στα οικονομικά της Γαλλίας. Ήταν το αποτέλεσμα των ηττών του και των τεράστιων προσπαθειών που είχε υποχρεωθεί να κάνει. Δεν υπήρχε έλλειμμα το 1811

στερο. Το σίδηρο ζυγίζει τουλάχιστον όσο και το χρυσάφι στη ζυγαριά της στρατιωτικής ισχύος. Πάντως πρέπει να αποδεχθούμε ότι ένας σωστός συνδυασμός από έξυπνους στρατιωτικούς θεσμούς, πατριωτισμού, καλά ρυθμισμένων οικονομικών, εσωτερικής υγείας και λαϊκής πίστης, προσδίδει σ' ένα έθνος τη μεγαλύτερη ισχύ και το καθιστά ικανό να υποστηρίξει έναν πόλεμο που τραβά σε μήκος χρόνου.

Θα χρειαζόταν ένας τόμος για να πραγματευτείς όλες τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ένα έθνος μπορεί να αναπτύξει περισσότερη ή λιγότερη ισχύ, είτε με τον χρυσό του, είτε με το σίδηρό του και για τον καθορισμό των περιπτώσεων που πόλεμος μπορεί να υποστηρίξει πόλεμο. Αυτό το αποτέλεσμα μπορεί να επιτευχθεί μόνο μεταφέροντας τον στρατό εντός του εδάφους του αντιπάλου και όλες οι χώρες δεν είναι το ίδιο ικανές για να παρέξουν τους πόρους σ' έναν επιτιθέμενο.

Δεν είναι ανάγκη να επεκταθούμε άλλο στην εξέταση αυτών των θεμάτων τα οποία δεν είναι άμεσα συνδεδεμένα με την τέχνη του πολέμου. Είναι αρκετό για τον σκοπό μας να υποδείξουμε τις σχέσεις τους μ' έναν σχεδιαζόμενο πόλεμο, οπότε εναπόκειται στον πολιτικό να επιφέρει τις απαραίτητες τροποποιήσεις τις οποίες απαιτούν οι συνθήκες και οι τοπικές παράμετροι σ' αυτές τις σχέσεις.

Άρθρο XIV

Η Διοίκηση των Στρατών και ο Κύριος Έλεγχος των Επιχειρήσεων

Αποτελεί πλεονέκτημα για ένα κράτος, να έχει ο μονάρχης προσωπικά τον έλεγχο των στρατευμάτων; Οποιαδήποτε και αν είναι η απάντηση επί του ερωτήματος, είναι βέβαιο ότι αν ο πρίγκιπας έχει την ευφυΐα του Φρειδερίκου, του Μεγάλου Πέτρου ή του Ναπολέοντα, δεν θα αφήνει στους στρατηγούς του την τιμή να κάνουν μεγάλες πράξεις τις οποίες θα μπορούσε να κάνει ο ίδιος. Γιατί αν το έκανε, δεν θα ήταν ειλικρινής με την ίδια του τη δόξα και την ευημερία της χώρας του.

Καθώς δεν είναι στην αποστολή μας να συζητήσουμε την ερώτηση, αν είναι πιο τυχερό ένα έθνος που έχει πολεμοχαρή ή ειρηνόφιλο πρίγκιπα³⁶, θα πούμε μόνο επί αυτού του σημείου, ότι με την ίδια αξία και πιθανότητες σε άλλες απόψεις, ο αυτοκράτορας θα έχει πάντοτε πλεονέκτημα έναντι ενός στρατηγού ο οποίος δεν ηγείται αυτοπροσώπως ενός κράτους. Αφήνοντας εκτός ερωτήσεως το ότι αυτός είναι υπεύθυνος μόνο έναντι του εαυτού του για τολμηρές ενέργειες του, μπορεί να κάνει πολλά από την βεβαιότητα που έχει ότι μπορεί να διαθέτει όλους τους δημοσίους πόρους για την επιτυχία

36 Μια φιλανθρωπική ερώτηση που είναι ξένη προς το θέμα μας

του σκοπού του. Αυτός διαθέτει επίσης ένα ισχυρό εργαλείο στα χέρια του, αυτό των ανταμοιβών και των τιμωριών. Όλα αυτά θα διατεθούν για την εκτέλεση των εντολών του και για να εξασφαλίσουν τη μεγαλύτερη επιτυχία στις επιχειρήσεις του. Δεν θα προκύψει ζήλια στη διάρκεια της εκτελέσεως των σχεδίων του ή τουλάχιστον η εμφάνιση της θα είναι σπάνια και μόνο σε δευτερεύουσες επιχειρήσεις. Υπάρχουν ασφαλώς πολλά κίνητρα για να παρακινήσουν έναν πρίγκιπα να ηγηθεί των στρατευμάτων του, εάν διαθέτει στρατιωτική ικανότητα και η διαμάχη είναι τέτοιας βαρύτητας ώστε να αξίζει η παρουσία του. Εάν αυτός δεν διαθέτει στρατιωτική ικανότητα, εάν ο χαρακτήρας του είναι ασθενικός και επηρεάζεται εύκολα, η παρουσία του στον στρατό αντί να φέρει καλά αποτελέσματα, θα ανοίξει τον δρόμο για κάθε είδους ίντριγκες. Κάθε ένας θα παρουσιάζει τα σχέδια του σ' αυτόν και καθώς αυτός δεν θα έχει την εμπειρία να τα εκτιμήσει, θα τα προωθή στους στενούς του συνεργάτες για να τα εκτιμήσουν. Ο στρατηγός του, δεχόμενος παρεμβάσεις και αντιμετωπίζοντας αντιρρήσεις σε όλες του τις επιχειρήσεις, θα είναι ανίκανος να επιτύχει, ακόμα και αν διαθέτει την απαιτούμενη ικανότητα. Μπορεί να ειπωθεί ότι ένας αυτοκράτορας μπορεί να συνοδεύει τον στρατό και όχι μόνο να μην ανακατεύεται στα καθήκοντα του στρατηγού του, αλλά αντίθετα να τον βοηθά με την επιρροή και το βάρος της θέσης του. Σε μια τέτοια περίπτωση, η παρουσία του θα προκαλέσει καλά αποτελέσματα, αλλά μπορεί επίσης να οδηγήσει και σε μεγάλη αναστάτωση. Εάν ο στρατός υπερφαλαγγίζονταν και απεκόπτετο από τις επικοινωνίες του και υποχρεώνονταν να βγάλει τον εαυτόν του από την δύσκολη θέση με το ξίφος, τι άσχημα αποτελέσματα δεν θα μπορούσαν να προκύψουν από την παρουσία του αυτοκράτορα στο στρατηγείο!

Όταν ένας πρίγκιπας αισθάνεται την ανάγκη να είναι στο πεδίο της μάχης επικεφαλής των στρατευμάτων του, αλλά του λείπει η απαραίτητη αυτοπεποίθηση για να αναλάβει την ανωτάτη διεύθυνση των υποθέσεων, ο καλύτερος τρόπος ενεργείας είναι αυτός που υιοθετήθηκε από την πρωσική κυβέρνηση με τον Blücher. Ο πρίγκιπας θα πρέπει να συνοδεύεται από τους δυο ικανότερους στρατηγούς, ο ένας εξ αυτών με διοικητική ικανότητα και ο άλλος να είναι καλά εκπαιδευμένος επιτελικός αξιωματικός. Εάν αυτή η τριάδα λειτουργεί αρμονικά, μπορεί να φέρει καταπληκτικά αποτελέσματα, όπως στην περίπτωση του στρατού της Σιλεσίας το 1813.

Το ίδιο σύστημα μπορεί να εφαρμοστεί και στην περίπτωση που ο αυτοκράτορας κρίνει ότι πρέπει να εμπιστευτεί τη διοίκηση σ' έναν πρίγκιπα του οίκου του, όπως συχνά έχει συμβεί από την εποχή του Λουδοβίκου του XIV. Προέκυψε συχνά ο πρίγκιπας να έχει μόνο τον τίτλο του διοικητή και ένας σύμβουλος, ο οποίος στην πραγματικότητα και διοικούσε, του είχε επιβληθεί. Αυτή ήταν η περίπτωση με τον Δούκα της Ορλεάνης και τον Marsin στην Ξακουστή μάχη του Τορίνο, μετά με τον Δούκα της Βουργουνδίας και τον Vendôme στην μάχη του Audenarde και νομίζω επίσης στο Ουλμ με τον

Αρχιδούκα Φερδινάνδο και τον Mack. Αυτό το σύστημα είναι αξιολύπητο καθώς ουδείς είναι υπεύθυνος για ότι γίνεται. Είναι γνωστό ότι στη μάχη του Τορίνο ο Δούκας της Ορλεάνης επέδειξε μεγαλύτερη σοφία από ότι ο Marsin και κατέστη αναγκαίο για τον τελευταίο να δείξει ότι είχε, κατόπιν μυστικής συμφωνίας με τον βασιλιά, πλήρη εξουσία πριν ο πρίγκιπας πει την εκτίμηση του και επιτρέψει στη μάχη να χαθεί. Το ίδιο και στο Ουλμ, ο αρχιδούκας έδειξε μεγαλύτερη επιδεξιότητα και θάρρος από ότι ο Mack, ο οποίος υποτίθεται ότι ήταν ο μέντορας του.

Εάν ο πρίγκιπας διαθέτει την ευφυΐα και την εμπειρία του Αρχιδούκα Καρόλου, τότε σ' αυτόν πρέπει να δοθεί διοίκηση χωρίς περιορισμούς και να του επιτραπεί ελεύθερη επιλογή όλων των εργαλείων του. Εάν αυτός δεν έχει αποκτήσει ακόμα τους ίδιους τίτλους για διοίκηση, τότε θα μπορούσε να του δοθεί για βοήθεια ένας καλά εκπαιδευμένος επιτελικός στρατηγός και άλλος διακεκριμένος για το ταλέντο του στην εκτέλεση. Αλλά σε ουδεμία περίπτωση είναι σοφό να δώσεις και στους δυο αυτούς συμβούλους περισσότερη δικαιοδοσία, από ότι μια φωνή σε διαβούλευση.

Έχουμε ήδη πει ότι αν ο πρίγκιπας δεν καθοδηγεί ο ίδιος τους στρατούς του, το πιο σοβαρό καθήκον του είναι να εξασφαλίσει την κάλυψη της θέσης του διοικητή με τον καλύτερο τρόπο, κάτι το οποίο δυστυχώς δεν γίνεται πάντοτε. Χωρίς να πάμε πίσω στα αρχαία χρόνια, θα είναι αρκετό να ξαναθυμηθούμε τα πιο πρόσφατα παραδείγματα από τον Λουδοβίκο XIV και XV. Η αξία του Πρίγκιπα Ευγενίου εκτιμάτο από το παραμορφωμένο πρόσωπό του και αυτό τον οδήγησε στις τάξεις του εχθρού³⁷. Μετά τον θάνατο του Louvois, ο Tallard, ο Marsin και ο Villeroi συμπλήρωσαν τις θέσεις των Turenne, Condé και Luxembourg και ακολούθως ο Soubise και ο Clermont διαδέχθηκαν τον στρατάρχη Saxe. Μεταξύ των επιλογών της μόδας που έγιναν στα σαλόνια της Pompadours³⁸ και της Dubarrys³⁹ και την προτίμηση του Ναπολέοντα στους καθαρούς στρατιώτες, υπάρχουν πολλές διαβαθμίσεις και το περιθώριο είναι αρκετά μεγάλο ώστε να παρέχει και στη λιγότερο έξυπνη κυβέρνηση μέσα ώστε να κάνει λογικές επιλογές. Αλλά πάντοτε, οι ανθρώπινες αδυναμίες θα εξασκούν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο επιρροή και η πανουργία θα κερδίζει πάντοτε το βραβείο από την ταπεινή και ντροπαλή αξία, η οποία αναμένει μια κλήση για να προσφέρει τις υπηρεσίες της. Αλλά παραβλέποντας όλες αυτές τις επιρροές, θα ήταν επωφελές να εξετάσουμε από ποιες απόψεις αυτή η επιλογή διοικητή θα είναι δύσκολη, ακόμα και όταν η κυβέρνηση είναι διατεθειμένη να κάνει νουνεχή κρίση. Εν πρώτοις, για να επιλέξεις έναν επιδέξιο στρατηγό απαιτείται είτε το πρόσωπο που κάνει την επιλογή να είναι στρατιωτικός, ικανός να διαμορφώσει γνώμη, είτε αυτό το πρόσωπο να καθοδηγείται από τις γνώμες άλλων,

37 Εθεωρείτο ως ο ικανότερος στρατιωτικός διοικητής της εποχής του.

38 Ήταν ερωμένη του Λουδοβίκου XIV, αλλά ανακατευόταν πολύ με τις κρατικές υποθέσεις.

39 Ήταν ερωμένη του Λουδοβίκου XV.

πράγμα που ανοίγει τον δρόμο για την επιρροή από κλίκες. Η ενόχληση είναι σίγουρα λιγότερη όταν υπάρχει διαθέσιμος ένας ήδη διάσημος από τις νίκες του στρατηγός. Αλλά έξω από το γεγονός ότι κάθε στρατηγός δεν είναι ένας μεγάλος ηγέτης επειδή έχει κερδίσει μια μάχη (για παράδειγμα ο Jourdan, ο Scherer και πολλοί άλλοι) δεν συμβαίνει πάντοτε ένας τέτοιος στρατηγός να είναι διαθέσιμος στην κυβέρνηση. Μπορεί να συμβαίνει μετά από μια μακρά περίοδο ειρήνης, να μην υπάρχει ούτε ένας στρατηγός στην Ευρώπη που να έχει διοικήσει σε πόλεμο. Σε αυτήν την περίπτωση θα είναι δύσκολο να αποφασιστεί εάν ένας στρατηγός είναι καλύτερος από κάποιον άλλον. Αυτοί που έχουν μακρά υπηρεσία σε ειρηνική περίοδο θα είναι επικεφαλής σωμάτων στρατού ή των όπλων τους και θα φέρουν τον κατάλληλο βαθμό γι' αυτήν τη θέση. Αλλά θα είναι πάντοτε οι πιο κατάλληλοι που κατέχουν αυτήν τη θέση; Πλέον αυτού, η σχέση των επικεφαλής μιας κυβέρνησεως με τους υφισταμένους τους είναι γενικά τόσο σπάνια και τόσο παροδική που δεν θα είναι έκπληξη να έχουν δυσκολία να τοποθετήσουν άνδρες στις κατάλληλες θέσεις. Η κρίση του πρίγκιπα καθοδηγούμενη λάθος από τις εξωτερικές εμφανίσεις, μπορεί να σφάλλει ακόμα και αν αυτός έχει τις πιο αγνές προθέσεις και να ξεγελαστεί στις επιλογές του.

Ένα από τα πιο σίγουρα μέσα για να αποφύγεις αυτήν την κακοτυχία, φαίνεται να είναι ότι έγινε στην όμορφη φανταστική ιστορία του Τηλέμαχου του Fénelon⁴⁰, με την εύρεση ενός πιστού, ειλικρινούς και μεγαλόψυχου Φιλοκλή, ο οποίος, ευρισκόμενος μεταξύ του πρίγκιπα και όλων των επίδοξων για την διοίκηση, θα είναι ικανός, μέσω των πιο άμεσων σχέσεων με το κοινό, να φωτίσει τον μονάρχη στην επιλογή των υποψηφίων που έχουν τις καλύτερες συστάσεις λόγω του χαρακτήρα και των ικανοτήτων τους. Αλλά μήπως ακόμα και αυτός ο πιστός φίλος ενδώσει κάποτε σε προσωπικές προτιμήσεις; Θα είναι πάντοτε ανεπηρέαστος από προκαταλήψεις; Ο Suwaroff απερρίφθη από τον Potemkin λόγω της εμφανίσεως του και χρειάστηκε όλη η τέχνη της Αικατερίνης για να εξασφαλιστεί ένα σύνταγμα στον άνθρωπο, που εκ των υστέρων έδωσε τόση λάμψη στα ρωσικά όπλα.

Θεωρείται ότι η κοινή γνώμη είναι ο καλύτερος οδηγός. Τίποτα δεν μπορεί να είναι πιο επικίνδυνο. Αυτή η γνώμη ψήφισε τον Dumouriez για Καίσαρα, ενώ αυτός αγνοούσε τις μεγάλες επιχειρήσεις του πολέμου. Θα είχε ποτέ τοποθετήσει αυτή η κοινή γνώμη τον Βοναπάρτη επικεφαλής του στρατού της Ιταλίας, όταν αυτός ήταν γνωστός μόνο σε δυο διευθυντές; Πάντως πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι αν και δεν είναι αλάνθαστο, το δημόσιο αίσθημα πρέπει να μην αγνοείται, ειδικά αν αυτό επέζησε σε μεγάλες κρίσεις και βίωσε μεγάλα γεγονότα.

Οι πιο σημαντικές αρετές ενός στρατηγού θα έχουν πάντοτε ως εξής:

α. Υψηλό ηθικό σθένος, που να τον καθιστά ικανό για μεγάλες αποφάσεις.

40 François Fénelon, 1651-1715. Γάλλος Ρωμαιοκαθολικός επίσκοπος και ποιητής που έγραψε τις περιπέτειες του Τηλέμαχου που εκδόθηκαν το 1699.

β. Φυσικό σθένος ώστε να μην υπολογίζει τον κίνδυνο.

Τα επιστημονικά ή στρατιωτικά του προσόντα έρχονται δεύτερα σε σχέση με τα παραπάνω χαρακτηριστικά, που όμως αν είναι μεγάλα θα αποτελούν ανεκτίμητα συμπληρώματα. Δεν είναι απαραίτητο να είναι άνθρωπος απέραντης ευρυμάθειας. Οι γνώσεις του μπορεί να είναι περιορισμένες, αλλά θα πρέπει να είναι σε βάθος και θα πρέπει να κατέχει πλήρως τις αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται η τέχνη του πολέμου.

Αμέσως μετά σε σημασία, έρχονται οι αρετές του χαρακτήρα του. Ένας άνθρωπος που είναι γενναϊόδωρος, δίκαιος, σταθερός, τίμιος, ικανός να εκτιμά την αξία των άλλων αντί να τους ζηλεύει και επιδέξιος ώστε να κάνει αυτήν την αξία να συμβάλει στη δική του δόξα, θα είναι πάντοτε ένας καλός στρατηγός που μπορεί να διαμορφωθεί και σ' έναν μεγάλο άνδρα. Δυστυχώς αυτή η διάθεση για δικαιοσύνη και αναγνώριση της αξίας δεν είναι σε άλλους το πιο κοινό προσόν. Οι μέτριοι είναι πάντοτε ζηλιάρηδες και ρέπουν στο να περιχαρακώνουν τους εαυτούς τους με άτομα περιορισμένων ικανοτήτων, φοβούμενοι τη φήμη ότι καθοδηγούνται και χωρίς να συνειδητοποιούν ότι ο νόμιμος διοικητής ενός στρατού λαμβάνει πάντοτε όλη τη δόξα των επιτυχιών του, ακόμα και αν ο ίδιος έχει τη λιγότερη συμμετοχή σ' αυτήν την επιτυχία.

Η ερώτηση έχει πολλές φορές συζητηθεί, το εάν είναι προτιμότερο να αναθέτεις τη διοίκηση σ' ένα στρατηγό με μεγάλη εμπειρία σε υπηρεσία με τμήματα ή σ' έναν αξιωματικό του επιτελείου, ο οποίος να έχει γενικά λίγη εμπειρία στη διοίκηση τμημάτων. Δεν τίθεται θέμα ότι ο πόλεμος είναι μια ξεχωριστή τέχνη από μόνος του και ότι είναι αρκετά πιθανόν να είναι κάποιος ικανός να συνδυάζει επιχειρήσεις με επιδεξιότητα χωρίς ποτέ να έχει ηγηθεί ούτε συντάγματος εναντίον εχθρού. Ο Μεγάλος Πέτρος, ο Condé, ο Φρειδερίκος και ο Ναπολέον είναι τέτοιες περιπτώσεις. Δεν μπορεί τότε να αμφισβητηθεί ότι ένας αξιωματικός από το επιτελείο μπορεί πολύ καλά, όπως οποιοσδήποτε άλλος, να αποδειχθεί ότι είναι μεγάλος στρατηγός, αλλά δεν θα οφείλεται στο ότι άσπρισε σε καθήκοντα επιμελητείας που θα είναι ικανός για την ανωτάτη διοίκηση, αλλά επειδή έχει τη φυσική ευφυΐα για πόλεμο και επειδή διαθέτει τα απαραίτητα χαρακτηριστικά. Επίσης ένας στρατηγός προερχόμενος από τις τάξεις του πεζικού ή του ιππικού μπορεί να είναι ικανός να διεξάγει μια εκστρατεία όπως ο καλύτερος τακτικιστής. Έτσι λοιπόν αυτή η ερώτηση δεν επιδέχεται μια οριστική απάντηση είτε θετική είτε αρνητική, καθόσον σχεδόν τα πάντα θα εξαρτηθούν από τις προσωπικές αρετές των ατόμων. Οι παρακάτω παρατηρήσεις θα είναι χρήσιμες για να οδηγηθούμε σ' ένα λογικό συμπέρασμα:

1. Ένας στρατηγός επιλεγμένος από το γενικό επιτελείο, το μηχανικό ή το πυροβολικό, ο οποίος έχει διοικήσει μια μεραρχία ή ένα σώμα στρα-

τού, θα μπορεί να είναι με ίσες πιθανότητες, ανώτερος από έναν που είναι εξοικειωμένος με την υπηρεσία σ' ένα μόνο όπλο ή ειδικό σώμα.

2. Ένας στρατηγός από την επετηρίδα, ο οποίος έχει κάνει σπουδές στην επιστήμη του πολέμου, θα είναι εξ ίσου κατάλληλος για την διοίκηση.

3. Ο χαρακτήρας του προσώπου είναι πάνω από όλα τα άλλα απαιτούμενα για ένα διοικητή στο πεδίο της μάχης.

Τέλος, θα είναι ένας καλός στρατηγός αυτός που συγκεντρώνει τα απαιτούμενα προσωπικά χαρακτηριστικά και μια βαθειά γνώση των αρχών της τέχνης του πολέμου.

Η δυσκολία πάντοτε της επιλογής ενός καλού στρατηγού οδήγησε στη συγκρότηση ενός καλού γενικού επιτελείου, το οποίο όντας κοντά στον στρατηγό μπορεί να τον συμβουλεύει και έτσι να εξασκεί μια επωφελή επιρροή επί των επιχειρήσεων. Ένα καλά εκπαιδευμένο γενικό επιτελείο είναι ένας από τους πιο χρήσιμους οργανισμούς, αλλά πρέπει να δοθεί προσοχή ώστε να αποτραπεί η εισαγωγή σ' αυτό λάθος αρχών, καθώς σ' αυτήν την περίπτωση μπορεί να αποδειχθεί μοιραίο. Ο Φρειδερίκος, όταν καθιέρωσε το στρατιωτικό σχολείο του Πότσταμ, δεν σκέφτηκε ποτέ ότι θα οδηγούσε στο «δεξιό ώμο προς τα εμπρός» του στρατηγού Ruchel⁴¹ και στη διδασκαλία ότι η λοξή γραμμή είναι ο αλάνθαστος κανόνας για όλες τις μάχες. Πόσο αληθινό είναι ότι δεν απέχει παρά μόνο ένα βήμα το θαυμάσιο από το γελοίο!

Επί πλέον, πρέπει να υφίσταται απόλυτη αρμονία μεταξύ του στρατηγού και του επιτελάρχη του και αν είναι αλήθεια ότι ο επιτελάρχης πρέπει να είναι άτομο αναγνωρισμένης ικανότητας, είναι επίσης σωστό να δοθεί η ευκαιρία στον στρατηγό να επιλέξει αυτούς που θα είναι οι σύμβουλοί του. Με το να επιβάλλεις έναν επιτελάρχη σ' ένα στρατηγό δημιουργείς αναρχία και προκαλείς έλλειψη αρμονίας. Ενώ το να του επιτραπεί να επιλέξει για την θέση αυτή ένα μηδενικό, είναι ακόμα πιο επικίνδυνο. Γι' αυτό, εάν ο στρατηγός είναι άτομο περιορισμένης ικανότητας, υποχρεωμένος σε χάρη ή στην τύχη για την θέση του, η επιλογή⁴² αποκτά ζωτική σημασία. Ο καλύτερος τρόπος για να αποφύγεις αυτούς τους κινδύνους είναι να δώσεις τη δυνατότητα στον στρατηγό, της επιλογής από έναν αριθμό συγκεκριμένων αξιωματικών αναμφισβήτητων ικανοτήτων.

Έχει επικρατήσει σχεδόν σε όλους τους στρατούς, σύμβουλοι επί του πολέμου, βοηθώντας τον διοικητή με τις συμβουλές τους, να δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα και αποτέλεσμα στη διεύθυνση των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Αναμφίβολα, εάν ο διοικητής ήταν ένας Soubise, ένας Clermont ή ένας Mack, θα μπορούσε να βρει σ' ένα πολεμικό συμβούλιο γνώ-

41 Ernst von Ruchel, 1754-1823: Πρώτος στρατηγός που πολέμησε στη διάρκεια των γαλλικών επαναστατικών πολέμων.

42 ΣΜ: του επιτελάρχη

μες πολυτιμότερες από την δική του. Η πλειοψηφία των γνωμών θα μπορούσε να ήταν προτιμότερες από την δική του. Αλλά τι επιτυχία θα μπορούσε να αναμένεται από επιχειρήσεις που διεξάγονται από άλλους από αυτούς που τις σχεδίασαν; Ποιο πρέπει να είναι το αποτέλεσμα μιας επιχειρήσεως που δεν είναι παρά μόνο μερικώς κατανοητή από τον διοικητή αφού δεν είναι δική του σύλληψη;

Έχω περάσει μια οδυνηρή εμπειρία όντας συντονιστής έργου σε στρατηγείο και ουδείς έχει καλύτερη άποψη για την αξία αυτών των υπηρεσιών από εμένα. Και είναι ιδιαίτερα σ' ένα πολεμικό συμβούλιο που ένα τέτοιο καθήκον είναι χωρίς νόημα. Όσο μεγαλύτερος ο αριθμός και ο βαθμός των αξιωματικών που απαρτίζουν το συμβούλιο, τόσο δυσκολότερο θα είναι να θριαμβεύσει η αλήθεια και η λογική, άσχετα του πόσο ασήμαντες ήταν οι διαφωνίες εντός του συμβουλίου.

Ποια θα ήταν η αντίδραση ενός πολεμικού συμβουλίου στο οποίο ο Ναπολέων θα είχε προτείνει την κίνηση της Arcola, το πέραςμα της διάβασης του Αγίου Βερνάρδου⁴³, τον ελιγμό στο Ουλμ ή αυτόν στη Gera και στην Ιένα; Ένας άτολμος θα είχε δει αυτές τις κινήσεις ως παράτολμες, ακόμα και τρέλα, άλλοι θα είχαν βρει χιλιάδες δυσκολίες στην εκτέλεση και όλοι θα ήταν σύμφωνοι στην απόρριψή τους. Και αν αντίθετα είχαν υιοθετηθεί και είχαν εκτελεστεί από κάποιον άλλον εκτός του Ναπολέοντα, δεν θα είχαν αποτύχει σίγουρα;

Κατά τη γνώμη μου, οι σύμβουλοι πολέμου είναι μια αξιολύπητη πηγή, οι οποίοι μπορεί να είναι χρήσιμοι μόνο όταν συμφωνούν με τον διοικητή, περίπτωση κατά την οποία τον κάνουν να έχει πιο πολλή εμπιστοσύνη στην κρίση του και επί πλέον του δίνουν τη σιγουριά ότι οι υφιστάμενοί του, συμφωνώντας μαζί του, θα χρησιμοποιούσαν κάθε μέσον ώστε να επιτύχει η κίνηση. Αυτό είναι το μόνο πλεονέκτημα ενός πολεμικού συμβουλίου, το οποίο θα πρέπει να είναι απλά συμβουλευτικό χωρίς να έχει περαιτέρω εξουσία. Αλλά εάν αντί γι' αυτήν την αρμονία, υπάρχει διαφορά στις απόψεις, αυτό μπορεί να προκαλέσει μόνο ατυχή αποτελέσματα.

Κατά συνέπεια νομίζω ότι είναι ασφαλές να συμπεράνω ότι ο καλύτερος τρόπος για να οργανώσεις τη διοίκηση ενός στρατού ελλείψει ενός πεπειραμένου στρατηγού, είναι:

1°. Να δώσεις τη διοίκηση σ' έναν άνδρα δοκιμασμένης γενναιότητας, τολμηρό στη μάχη και ακλόνητης σταθερότητας στον κίνδυνο.

2°. Να ορίσεις ως επιτελάρχη του, έναν άνδρα μεγάλων ικανοτήτων, ανοικτού και πιστού χαρακτήρα, μεταξύ του οποίου και του διοικητή θα μπορεί να υπάρχει τέλεια αρμονία.

⁴³ Πέρασμα στις Άλπεις από το οποίο διήλθαν οι δυνάμεις του Ναπολέοντα για να προσβάλλουν τις αυστριακές δυνάμεις στην Ιταλία, το 1800.

Ο νικητής θα κερδίσει τόση δόξα που θα μπορεί να δώσει μερική στον φίλο που συνέβαλε στην επιτυχία του. Με αυτόν τον τρόπο ο Blücher, βοηθούμενος από τον Gneisenau και τον Muffling, κέρδισε δόξα την οποία πιθανόν να μην είχε κερδίσει μόνος του. Είναι αλήθεια ότι αυτή η διπλή διοίκηση είναι πιο αμφισβητήσιμη από μια αδιαίρετη, όπου ένα κράτος έχει έναν Ναπολέοντα, έναν Φρειδεरिकό, έναν Suwaroff να την καλύπτει. Αλλά στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει μεγάλος στρατηγός να ηγηθεί του στρατού, είναι σίγουρα το προτιμότερο σύστημα.

Πριν να φύγω από αυτό το σημαντικό σκέλος του θέματος, ένας άλλος τρόπος για να επηρεάσεις στρατιωτικές επιχειρήσεις: αυτό ενός πολεμικού συμβουλίου στην έδρα της κυβερνήσεως, αξίζει προσοχής. Ο Louvois για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα διηύθυνε από το Παρίσι τα στρατεύματα του Λουδοβίκου του XIV. Ο Carnot επίσης από το Παρίσι διηύθυνε τα στρατεύματα της Δημοκρατίας. Το 1793 το έκανε καλά και έσωσε τη Γαλλία. Το 1794, η ενέργεια του ήταν αρχικά ατυχής, αλλά διόρθωσε τα λάθη του στη συνέχεια κατά τύχη. Πρέπει παρ' όλα αυτά να παρατηρηθεί ότι και ο Louvois και ο Carnot ήλεγχαν προσωπικά τα στρατεύματα και ότι δεν υπήρχε πολεμικό συμβούλιο. Το Αυλικό συμβούλιο, παραμένοντας στη Βιέννη ήταν συχνά εξουσιοδοτημένο να διευθύνει τις επιχειρήσεις των στρατευμάτων. Και δεν υπήρξε ποτέ παρά μόνο μια άποψη στην Ευρώπη ως προς τη μοιραία επιρροή του. Ανεξάρτητα από το αν αυτή η άποψη είναι σωστή ή λάθος, οι Αυστριακοί στρατηγοί μόνοι τους είναι ικανοί να αποφασίσουν.

Η προσωπική μου άποψη είναι ότι οι λειτουργίες ενός τέτοιου σώματος θα έπρεπε να περιορίζονται στην υιοθέτηση ενός γενικού σχεδίου επιχειρήσεων. Με αυτό δεν εννοώ ένα σχέδιο που να περιλαμβάνει τις λεπτομέρειες της εκστρατείας, περιορίζοντας τους στρατηγούς και αναγκάζοντας τους να δώσουν μάχη χωρίς να βλέπουν τις συνθήκες, αλλά ένα σχέδιο το οποίο θα έπρεπε να καθορίζει τον αντικειμενικό σκοπό της εκστρατείας, τη φύση των επιχειρήσεων, αν θα είναι αμυντικές ή επιθετικές, τα υλικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν σ' αυτές τις πρώτες επιχειρήσεις, μετά για τους εφέδρους και τέλος για τις επιστρατεύσεις που θα χρειαστούν σε περίπτωση που η χώρα υποστεί εισβολή. Αυτά τα σημεία, είναι αλήθεια, πρέπει να συζητηθούν σ' ένα κοινό συμβούλιο στρατηγών και υπουργών και σ' αυτά τα σημεία θα πρέπει ο έλεγχος του συμβουλίου να είναι περιορισμένος. Γιατί αν αυτό δεν έπρεπε μόνο να διατάζει τον στρατηγό να βαδίζει κατά της Βιέννης ή κατά του Παρισιού, αλλά έπρεπε επίσης να έχει την τόλμη να υποδεικνύει και τον τρόπο με τον οποίο ο στρατηγός θα έπρεπε να ελιχθεί για να επιτύχει αυτόν τον σκοπό, ο ταλαίπωρος ο στρατηγός θα έχανε σίγουρα και όλη η ευθύνη για τις αναποδιές του θα έπεσε στους ώμους αυτών που όντας εκατοντάδες μίλια μακριά, πήραν πάνω τους την ευθύνη να διευθύνουν τον στρατό, ένα καθήκον τόσο δύσκολο για οποιονδήποτε, ακόμα και αν ευρίσκεται στο πεδίο των επιχειρήσεων.

Άρθρο XV Το Στρατιωτικό Πνεύμα των Εθνών και το Ηθικό των Στρατευμάτων

Η υιοθέτηση των καλύτερων κανονισμών για την οργάνωση ενός στρατού θα είναι μάταιη, εάν η κυβέρνηση ταυτόχρονα, δεν καλλιεργήσει ένα στρατιωτικό πνεύμα στους πολίτες της. Μπορεί να είναι η περίπτωση στο Λονδίνο, το οποίο ευρίσκεται επάνω σ' ένα νησί και προστατεύεται από εισβολή από τους μεγάλους στόλους του, όπου ο τίτλος ενός πλουσίου τραπεζίτη προτιμάται από ένα στρατιωτικό παράσημο. Αλλά ένα ηπειρωτικό έθνος διαποτισμένο με αισθήματα και συνήθειες από τους εμπόρους του Λονδίνου ή των τραπεζιτών του Παρισιού, αργά ή γρήγορα, θα έπεφτε θύμα των γειτόνων του. Οι Ρωμαίοι όφειλαν το μεγαλείο τους στους θεσμούς τους, που ενοποίησαν τις πολιτικές αρετές και έθρεψαν το στρατιωτικό πνεύμα. Και όταν έχασαν αυτές τις αρετές και όταν η στρατιωτική θητεία δεν θεωρείτο πλέον τιμητική και ως καθήκον εγκαταλείποντας την σε Γότθους και Γαλάτες μισθοφόρους, η πτώση της αυτοκρατορίας ήταν αναπόφευκτη. Είναι χωρίς αμφιβολία αληθινό ότι οτιδήποτε αυξάνει την ευημερία της χώρας δεν πρέπει ούτε να αγνοείται, ούτε να περιφρονείται. Είναι επίσης αναγκαίο να τιμώνται οι κλάδοι της βιομηχανίας, οι οποίοι είναι τα πρώτα εργαλεία αυτής της ευημερίας. Αλλά θα πρέπει αυτοί να είναι πάντοτε υποδεέστεροι των σημαντικών θεσμών που συγκροτούν την ισχύ των κρατών ενθαρρύνοντας την καλλιέργεια των ανδρικών και ηρωικών αρετών. Η πολιτική και η δικαιοσύνη συμφωνούν επί αυτού του σημείου. Γιατί ότι και να λέει ο Boileau, είναι σίγουρα πιο ένδοξο να αντιμετωπίζεις τον θάνατο στα χνάρια του Καίσαρα, παρά να παχαίνεις πάνω στις δημόσιες γκρύνιες στοιχηματίζοντας πάνω στα σκαμπανεβάσματα της εθνικής πιστώσεως. Κακοτυχία θα βρει σίγουρα τη γη όπου ο πλούτος του φοροεισπράκτορα ή η απληστία των παικτών μετοχών, τυγχάνει δημοσίας εκτιμήσεως, πάνω από τη στολή του γενναίου άνδρα που θυσιάζει τη ζωή του, την υγεία του ή την παρουσία του για την άμυνα της χώρας.

Το πρώτο μέσο για να ενθαρρύνεις το στρατιωτικό πνεύμα είναι να περιβάλλεις τον στρατό με όλο τον δυνατό σεβασμό από το δημόσιο και την κοινωνία. Το δεύτερο μέσο είναι να δώσεις την επιλογή σε όσους παρείχαν υπηρεσίες στο κράτος, να συμπληρώσουν κενές θέσεις στα διοικητικά τμήματα της κυβερνήσεως ή να υπάρχει ως προαπαιτούμενο ένα ορισμένο χρονικό διάστημα στρατιωτικής θητείας, σαν προσόν για ορισμένες εργασίες.

Μια σύγκριση των αρχαίων στρατιωτικών θεσμών της Ρώμης με αυτούς της Ρωσίας και Πρωσίας, είναι ένα αντικείμενο που αξίζει σοβαρής προσοχής. Και θα είναι επίσης ενδιαφέρον αν αντιπαραβάλλεις αυτούς με τα δόγματα των συγχρόνων θεωρητικών, οι οποίοι αντιτίθενται στη χρησι-

μοποίηση αξιωματικών του στρατού σε άλλες δημόσιες λειτουργίες και οι οποίοι δεν επιθυμούν να βλέπουν σε σημαντικές θέσεις στη δημόσια διοίκηση κανέναν άλλον εκτός από λογοκόπους⁴⁴. Είναι αλήθεια ότι πολλές δημόσιες θέσεις απαιτούν ειδικές σπουδές, αλλά δεν μπορεί ένας στρατιώτης την περίοδο της ειρήνης να προετοιμάσει τον εαυτόν του για την καριέρα που θα προτιμούσε αφού τελειώνει με την υποχρέωση του στην χώρα στο επάγγελμα των όπλων; Εάν αυτές οι διοικητικές θέσεις προσφέρονταν σε αποστράτους αξιωματικούς με βαθμό όχι μικρότερο του λοχαγού, δεν θα ήταν ένα κίνητρο ώστε οι αξιωματικοί να φθάνουν σ' αυτό τον βαθμό και δεν θα τους οδηγούσε, όταν παραμένουν σε στρατόπεδα να διαθέτουν τον ελεύθερο τους χρόνο αλλού και όχι σε θέατρα και δημόσια κλαμπ;

Θα μπορούσε να ήταν δυνατό, αυτή η ευκολία μεταφοράς από τη στρατιωτική στην πολιτική ζωή να είναι μάλλον επιβλαβής παρά επωφελής για ένα υψηλό στρατιωτικό πνεύμα και για να ενθαρρύνεις αυτό το πνεύμα θα ήταν σκόπιμο να τοποθετήσεις το επάγγελμα του στρατιώτη πάνω από όλα τα άλλα. Αυτή ήταν η αρχική πρακτική των Μαμελούκων και των Γενιτσάρων. Οι στρατιώτες τους μαζεύονταν σε ηλικία περίπου επτά ετών και εκπαιδούνταν με την ιδέα ότι θα πέθαιναν με τους κανόνες τους. Ακόμα και οι Άγγλοι, που ζηλεύουν τόσο τα δικαιώματά τους, έχουν όρο στο συμβόλαιό τους κατατάσσονται ως στρατιώτες, την υποχρέωση παραμονής στον στρατό για όλη τους τη ζωή, ενώ οι Ρώσοι ζητούν παραμονή για 25 χρόνια, κάτι που κάνει την κατάσταση σχεδόν ισοδύναμη. Σε τέτοιους στρατούς και σε όσους στρατολογούν εθελοντές, πιθανόν να μην είναι σοφό να δεχθείς αυτή τη μίξη στρατιωτικών και πολιτικών καθηκόντων, αλλά εκεί που η στρατιωτική θητεία είναι ένα προσωρινό καθήκον που επιβάλλεται στον λαό, η περίπτωση είναι διαφορετική και οι παλαιοί ρωμαϊκοί νόμοι που είχαν ως προϋπόθεση δεκαετή στρατιωτική θητεία για όσους ήθελαν δημόσιες θέσεις, φαίνεται να αντιμετωπίζουν καλύτερα τη συντήρηση του στρατιωτικού πνεύματος, ιδιαίτερα αυτήν την εποχή όπου η επίτευξη υλικών ανέσεων και ευημερίας φαίνεται να κυριαρχεί στα πάθη του κόσμου.

Όπως και να έχει το θέμα, κατά την άποψή μου και ανεξάρτητα από τη μορφή διακυβερνήσεως, θα ήταν σοφό να τιμάται το στρατιωτικό επάγγελμα, προκειμένου να ενθαρρυνθεί η αγάπη για τη δόξα και όλες τις πολεμικές αρετές, υπό τον φόβο να δεχθείς τη μομφή των επερχομένων γενεών και να υποφέρεις από αυτήν την προσβολή.

Δεν είναι αρκετό να καλλιεργήσεις το στρατιωτικό πνεύμα μεταξύ του λαού, αλλά πλέον αυτού, πρέπει να το ενθαρρύνεις μέσα στον στρατό. Ποια η ωφέλεια εάν η στολή τιμάται στο έδαφος της χώρας και αν φαίνεται

⁴⁴ Για παράδειγμα στη Γαλλία αντί να αποκλείουν από όλους τους αξιωματικούς το δικαίωμα να εκλέγονται σε αιρετές θέσεις, αυτό θα έπρεπε να δίδεται στους συνταγματάρχες. Και οι στρατηγοί θα έπρεπε να δικαιούνται εκλογής στο νομοθετικό σώμα. Οι πιο αργυρώνητοι βουλευτές δεν θα είναι οι προερχόμενοι από την στρατιωτική ζωή.

ως καθήκον η υπηρεσία στο στρατό, αλλά λείπουν οι στρατιωτικές αρετές; Μπορεί ο στρατός να έχει αριθμητική δύναμη, αλλά δεν θα έχει αξία.

Ο ενθουσιασμός ενός στρατού και το στρατιωτικό του πνεύμα, είναι δυο αρκετά διαφορετικά πράγματα και δεν πρέπει να συγχέονται, παρότι παράγουν τα ίδια αποτελέσματα. Το πρώτο είναι το αποτέλεσμα συναισθημάτων λίγο-πολύ προσωρινού χαρακτήρα, πολιτικής ή θρησκευτικής φύσης για παράδειγμα ή της μεγάλης αγάπης για τη χώρα, ενώ το δεύτερο που εξαρτάται από την ικανότητα του διοικητή και παράγεται από τους στρατιωτικούς θεσμούς, είναι πιο μόνιμο και εξαρτάται λιγότερο από τις συνθήκες, θα πρέπει δε να είναι αντικείμενο προσοχής για κάθε κυβέρνηση που βλέπει μακριά⁴⁵. Το θάρρος θα πρέπει να ανταμείβεται και να τιμάται, να αποδίδεται σεβασμός στους διαφορετικούς βαθμούς και η πειθαρχία θα πρέπει να υπάρχει στις πεποιθήσεις και τα πιστεύω, παρά να είναι μόνο εξωτερική.

Οι αξιωματικοί θα πρέπει να πιστεύουν ότι η εγκαρτέρηση, η ανδρεία και η προσκόλληση στο καθήκον, είναι αρετές χωρίς τις οποίες δεν επιτυγχάνεται δόξα, ουδείς στρατός τυγχάνει σεβασμού και ότι η σταθερή συμπεριφορά μέσα στους εφέδρους είναι πιο τιμητική από ότι ο συνεχής ενθουσιασμός, γιατί θάρρος χρειάζεται για να επιτεθείς σε μια θέση, ενώ χρειάζεται ηρωισμός για την πραγματοποίηση μιας δύσκολης συμπτύξεως ενώπιον εχθρού που έχει κερδίσει μάχες και είναι εφευρετικός και που για να τον αντιμετωπίσεις χρειάζεται να σχηματίσεις ένα σταθερό και αδιάσπαστο μέτωπο. Μια επιτυχής σύμπτυξη πρέπει να αντιμετωπίζεται με το ίδιο έπαθλο που δίδεται για μια μεγάλη νίκη.

Εθίζοντας τον στρατό στην εργασία και στον κόπο, προφυλάσσοντας τον από την ανία όταν ευρίσκεται εντός στρατοπέδων σε περίοδο ειρήνης, εμφυσώντας του την ανωτερότητα έναντι των εχθρών του, χωρίς να υποτιμώνται οι τελευταίοι, με το να εμπνέεις στον στρατό την αγάπη για μεγάλα κατορθώματα, με μια λέξη, με το να διεγείρεις τον ενθουσιασμό με κάθε μέσο και σε αρμονία με τον τρόπο σκέψης του στρατού, με το να τιμάς το θάρρος τιμωρώντας την αδυναμία και απαξιώνοντας τη δειλία, πρέπει να αναμένεται η διατήρηση ενός υψηλού στρατιωτικού πνεύματος.

Η μαλθακότητα ήταν ο κύριος λόγος καταρρέυσεως των ρωμαϊκών λεγεώνων. Αυτοί οι τρομεροί στρατιώτες που προηγουμένως φορούσαν την περικεφαλαία, έφεραν ασπίδα και θώρακα την εποχή του Σκιπίωνα κάτω από τον καυτό αφρικανικό ήλιο, βρήκαν τον εξοπλισμό αυτόν πολύ βαρύ στο κρύο κλίμα της Γερμανίας και της Γαλατίας και έτσι χάθηκε η αυτοκρατορία.

Έχω υπογραμμίσει ότι δεν είναι σωστό να δημιουργήσεις μια πολύ μεγάλη περιφρόνηση για τον εχθρό, από φόβο μήπως και κλονισθεί το ηθικό

⁴⁵ Είναι ιδιαίτερα σημαντικό αυτό το πνεύμα να έχει διαποτίσει τους αξιωματικούς και τους παξιωματικούς. Εάν αυτοί είναι ικανοί και το έθνος γενναίο, δεν υπάρχει φόβος για τους άνδρες.

του στρατιώτη αν αυτός συναντήσει μια πείσμωνα αντίσταση. Ο Ναπολέων στην Ιένα, απευθυνόμενος στα τμήματα του Lanne, επαίνεσε το πρωσικό ιππικό, αλλά υποσχέθηκε ότι αυτό θα πάλευε ματαίως εναντίον των ξιφολογών των Αιγυπτίων του.

Οι αξιωματικοί και στρατιώτες πρέπει να προειδοποιούνται εναντίον αυτών των ξαφνικών πανικών οι οποίοι καταλαμβάνουν συχνά και τους γενναιότερους στρατούς όταν αυτοί δεν ελέγχονται καλά από την πειθαρχία και συνεπώς δεν αναγνωρίζουν ότι η τάξη, είναι η ασφαλέστερη ελπίδα της ασφάλειας. Δεν ήταν από έλλειψη θάρρους που 100.000 Τούρκοι νικήθηκαν στο Peterwardein⁴⁶ από τον Πρίγκιπα Ευγένιο και στην Kagoul⁴⁷ από τον Romanzoff. Νικήθηκαν επειδή όταν αποκρούστηκαν οι άτακτες επιθέσεις τους, ο καθένας ενέδωσε στα προσωπικά του αισθήματα και επειδή πολεμούσαν ατομικά, αλλά όχι μαζικά και με τάξη. Ένας στρατός που καταλαμβάνεται από πανικό, μοιάζει μ' ένα κράτος που χάνει το ηθικό του. Γιατί όταν η αταξία επικρατήσει, κάθε συντονισμένη ενέργεια από άτομα γίνεται αδύνατη, οι φωνές των αξιωματικών είναι αδύνατον να ακουστούν πλέον, δεν μπορεί να αναληφθεί ελιγμός για επιστροφή στη μάχη και δεν υπάρχει διέξοδος παρά μόνο ατιμωτική φυγή.

Τα έθνη με ισχυρή φαντασία είναι ιδιαίτερα επιρρεπή στον πανικό και τίποτα λιγότερο από ισχυρούς θεσμούς και επιδέξιους ηγέτες μπορεί να θεραπεύσει αυτή την αδυναμία. Ακόμα και οι Γάλλοι των οποίων οι στρατιωτικές αρετές, όσες φορές οδηγήθηκαν σωστά δεν τέθηκαν σε αμφισβήτηση, πραγματοποίησαν συχνά τέτοιες βιαστικές κινήσεις, οι οποίες ήταν τελειώς γελοίες. Μπορούμε να αναφέρουμε τον μη αναμενόμενο πανικό που κατέλαβε το πεζικό του Στρατάρχη Villars αφού είχε κερδίσει τη μάχη του Friedlingen το 1704. Το ίδιο συνέβη και με το πεζικό του Ναπολέοντα μετά τη νίκη στο Wagram⁴⁸ και όταν ο εχθρός συμπτυσσόταν πλήρως. Ένα ακόμα πιο χτυπητό παράδειγμα ήταν η φυγή της 97^{ης} ημι-ταξιαρχίας δύναμης 15.000, κατά την πολιορκία της Γένοβας, στη θέα ενός ουλαμού ιππικού. Δυο ημέρες μετά, αυτοί οι ίδιοι άνδρες κατέλαβαν το φρούριο Diamond⁴⁹ με μια από τις πιο ισχυρές εφόδους που αναφέρονται στη σύγχρονη ιστορία.

Ακόμα νομίζω ότι θα φαινόταν εύκολο να πείσεις γενναίους άνδρες ότι ο θάνατος έρχεται πιο γρήγορα και πιο σίγουρα σ' αυτούς που φεύγουν σε αταξία από ότι σ' αυτούς που παραμένουν ενωμένοι και παρουσιάζουν ένα σταθερό μέτωπο στον εχθρό ή σ' αυτούς που ανασυντάσσονται γρήγορα όταν οι γραμμές έχουν προσωρινά διασπασθεί.

46 Τοποθεσία στη Σερβία όπου το 1716, έγινε μάχη μεταξύ Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Αυστρίας.

47 Πόλη στην σημερινή Μολδαβία όπου έγινε μάχη μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κατά τον Α΄ Ρωσοτουρκικό πόλεμο.

48 Η μάχη στο Wagram έγινε το 1809. Αντιμέτωποι ήταν η Μεγάλη Στρατιά του Ναπολέοντα και οι Αυστριακοί υπό τον Αρχιδούκα Κάρολο. Η νίκη του Ναπολέοντα ανάγκασε την Αυστρία να συνθηκολογήσει. Η μάχη αυτή θα αναφερθεί πολλές φορές από τον συγγραφέα.

49 Φρούριο βράχος, που δεσπόζει στην είσοδο της νήσου Μαρτινίκα στην Καραϊβική.

Υπό αυτήν την άποψη, ο ρωσικός στρατός μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα σε άλλους. Η συνοχή που έχει επιδείξει σε όλες τις συμπύξεις οφείλεται εξ ίσου στον εθνικό χαρακτήρα, το φυσικό ένστικτο των στρατιωτών και τα υπέροχα και πειθαρχημένα στρατιωτικά τους ιδρύματα. Πράγματι, η ζωντάνια της φαντασίας δεν είναι πάντοτε η αιτία εισαγωγής της αταξίας. Η έλλειψη της συνήθειας της τάξης που προκαλεί συχνά και η έλλειψη προληπτικών μέτρων από την πλευρά των στρατηγών για τη διατήρηση της τάξης, συμβάλλει στην αταξία. Πολλές φορές έχω μείνει έκπληκτος από την αδιαφορία των περισσότερων στρατηγών γι' αυτό το θέμα. Όχι μόνο δεν καταδέχονται να πάρουν το παραμικρό μέτρο ώστε να δώσουν τις κατάλληλες κατευθύνσεις σε μικρά αποσπάσματα ή διασκορπισμένους άνδρες, αποτυγχάνουν να υιοθετήσουν συνθηματικά σήματα για να διευκολύνουν την ανασύνταξη στο εσωτερικό κάθε μεραρχίας τμημάτων που μπορεί να διασκορπιστούν σ' ένα στιγμιαίο πανικό ή σε μια ακαταμάχητη έφοδο του εχθρού, αλλά αντίθετα αισθάνονταν προσβολή από κάποιον που θα σκεπτόταν να προτείνει τέτοια μέτρα. Παρά ταύτα, το πιο αναμφισβήτητο θάρρος και η πιο αυστηρή πειθαρχία, θα είναι συχνά αδύναμη να επανορθώσει μια μεγάλη αταξία, η οποία μπορεί σε μεγάλο βαθμό να προληφθεί με τη χρήση συνθηματικών ανασυγκροτήσεως για τις διαφορετικές μεραρχίες.

Είναι αλήθεια, ότι υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες όλες οι ανθρωπίνες δυνάμεις είναι ανεπαρκείς για τη διατήρηση της τάξης, όπως όταν οι φυσικές κακουχίες των στρατιωτών ήταν τόσο μεγάλες ώστε να τους καταστήσουν κουφούς σε όλα τα καλέσματα και όταν οι αξιωματικοί τους το βρίσκουν αδύνατο να κάνουν κάτι για να τους οργανώσουν, όπως στην περίπτωση της υποχωρήσεως του 1812. Αφήνοντας αυτές τις εξαιρετικές περιπτώσεις, καλές συνήθειες τάξης, καλά προληπτικά μέτρα ανασυγκροτήσεως και καλή πειθαρχία, θα είναι τις περισσότερες φορές επιτυχή, εάν όχι στο να προλάβουν την αταξία, τουλάχιστον στο να την διορθώσουν.

Είναι τώρα καιρός να αφήσουμε αυτόν τον κλάδο, τον οποίο θέλησα μόνο να περιγράψω και να προχωρήσουμε στην εξέταση καθαρά στρατιωτικών θεμάτων.

Ορισμός της Στρατηγικής και η Θεμελιώδης Αρχή του Πολέμου

Η τέχνη του πολέμου, ανεξάρτητα από τη συνάφεια της με την πολιτική και την ηθική, αποτελείται από πέντε κύρια μέρη:

- α. Στρατηγική
- β. Υψηλή Τακτική
- γ. Διοικητική Μέριμνα
- δ. Τακτική των διαφορετικών όπλων
- ε. Τέχνη του Μηχανικού

Θα ασχοληθούμε με τους πρώτους τρεις κλάδους ξεκινώντας από τους ορισμούς τους. Για να το κάνουμε αυτό, θα ακολουθήσουμε τη σειρά των ενεργειών ενός στρατηγού, όταν κηρύσσεται πόλεμος αρχικά, ο οποίος ξεκινά με τα πιο σημαντικά σημεία, όπως ένα σχέδιο εκστρατείας και μετά καταπιάνεται με τις απαραίτητες λεπτομέρειες. Η τακτική αντίθετα, ξεκινά με τις λεπτομέρειες και ανεβαίνει στους συνδυασμούς και τη γενίκευση που χρειάζεται για τον σχηματισμό και τον χειρισμό ενός μεγάλου στρατού.

Θα υποθέσουμε ότι ένας στρατός ευρίσκεται στο πεδίο: η πρώτη μέριμνα του διοικητή του θα πρέπει να είναι η συμφωνία με την κεφαλή του κράτους επί του χαρακτήρα του πολέμου. Μετά θα πρέπει αυτός να μελετήσει προσεκτικά το Θέατρο Πολέμου, ώστε να επιλέξει την πιο βολική βάση των επιχειρήσεων, λαμβάνοντας υπόψη τα σύνορα του κράτους και αυτά των συμμάχων του.

Η επιλογή αυτής της βάσης και ο προταθείς σκοπός του πολέμου θα καθορίσουν τη ζώνη των επιχειρήσεων. Ο στρατηγός τότε θα επιλέξει ένα πρώτο αντικειμενικό σημείο: θα επιλέξει τη γραμμή των επιχειρήσεων που οδηγεί σ' αυτό το σημείο, είτε ως προσωρινή, είτε ως μόνιμη γραμμή, δίνοντας της την πιο πλεονεκτική κατεύθυνση, ειδικότερα αυτήν που υποσχεται τον πιο μεγάλο αριθμό ευνοϊκών ευκαιριών με τον μικρότερο δυνατό

κίνδυνο. Ένας στρατός που βαδίζει επί αυτής της γραμμής των επιχειρήσεων θα έχει ένα μέτωπο επιχειρήσεων και ένα στρατηγικό μέτωπο. Οι προσωρινές θέσεις που το σώμα στρατού θα καταλάβει επάνω σ' αυτό το μέτωπο επιχειρήσεων ή επί της γραμμής άμυνας θα αποτελούν **Στρατηγικές Θέσεις**.

Όταν θα είναι κοντά σ' αυτό το αντικειμενικό σημείο και όταν ο στρατός θα αρχίσει να συναντά αντίσταση, αυτός είτε θα επιτεθεί στον εχθρό, είτε θα ελιχθεί ώστε να τον αναγκάσει να συμπυκνωθεί. Και γι' αυτόν τον σκοπό, θα υιοθετήσει μια ή δυο στρατηγικές γραμμές ελιγμών, οι οποίες όντας προσωρινές, μπορεί να αποκλίνουν σε κάποιο βαθμό από τη γενική γραμμή των επιχειρήσεων, με την οποία δεν πρέπει να συγχέονται.

Για να συνδεθεί το στρατηγικό μέτωπο με τη βάση, καθώς εξελίσσεται η προέλαση, θα εγκατασταθούν γραμμές ανεφοδιασμού, αποθήκες εφοδίων κλπ.

Εάν η γραμμή των επιχειρήσεων είναι μακρά και υπάρχουν εχθρικά τμήματα σε ενοχλητική εγγύτητα με αυτήν, αυτά τα τμήματα είτε πρέπει να υποστούν επίθεση και να διασκορπιστούν ή απλά να επιτηρούνται ή οι επιχειρήσεις κατά του εχθρού μπορεί να διεξαχθούν χωρίς αναφορά σ' αυτά. Εάν πρόκειται να ακολουθηθεί ο δεύτερος τρόπος ενεργείας, το αποτέλεσμα θα είναι διπλό στρατηγικό μέτωπο και μεγάλα αποσπάσματα.

Με τον στρατό κοντά στο πρώτο αντικειμενικό σημείο, εάν ο εχθρός αντισταθεί θα ακολουθήσει μάχη. Εάν δεν υπάρξει νικητής, η μάχη θα επαναληφθεί. Εάν ο στρατός κερδίσει τη μάχη, θα εξασφαλίσει το σημείο ή θα προχωρήσει για την κατάληψη του δεύτερου. Εάν ο πρώτος σκοπός έπρεπε να ήταν η κατοχή ενός σημαντικού φρουρίου, θα άρχιζε πολιορκία. Εάν ο στρατός δεν ήταν αρκετά ισχυρός ώστε να συνεχίσει την προέλασή του, αφού αποσπούσε μια ικανή δύναμη για να συντηρήσει την πολιορκία, θα έπαιρνε μια στρατηγική θέση για να καλύψει την πολιορκία, όπως έκανε ο στρατός της Ιταλίας το 1796, που όντας μικρότερος από 50.000, δεν μπορούσε να περάσει την Mantua για να μπει στην Αυστρία, αφήνοντας 25.000 εχθρούς εντός των τειχών της και έχοντας 40.000 επί πλέον μπροστά επί της διπλής γραμμής Τιρόλο και Frioül.

Εάν ο στρατός είναι αρκετά ισχυρός ώστε να εκμεταλλευτεί με τον καλύτερο τρόπο τη νίκη του ή αν δεν έχει να κάνει πολιορκία, θα επιχειρήσει κατά ενός δεύτερου και πιο σημαντικού αντικειμενικού σημείου.

Εάν αυτό το σημείο είναι μακριά, θα είναι αναγκαία η εγκατάσταση ενός ενδιάμεσου σημείου υποστηρίξεως. Μια ή περισσότερες ασφαλείς πόλεις που κατέχονται ήδη, θα αποτελέσουν μια ενδεχόμενη βάση. Όταν αυτό δεν μπορεί να γίνει, μια μικρή στρατηγική εφεδρεία μπορεί να συγκροτείται, η οποία θα προστατεύει τα μετόπισθεν και τις αποθήκες αποθεμάτων με προσωρινά οχυρωματικά έργα. Όταν ο στρατός διαβαίνει μεγάλους χειμάρρους, θα εγκαθιστά προγεφυρώματα και αν οι γέφυρες ευρίσκο-

νται εντός πόλεων με τείχη, θα ξεκινήσουν χωματουργικές εργασίες προκειμένου να αυξηθούν τα μέσα άμυνας και για να εξασφαλισθεί η ενδεχόμενη βάση ή η στρατηγική εφεδρεία η οποία μπορεί να καταλαμβάνει αυτές τις θέσεις.

Εάν χαθεί η μάχη, ο στρατός θα συμπτυχθεί προς τη βάση του, προκειμένου εκεί να δεχθεί ενισχύσεις με αποσπάσματα ή κάτι που είναι ισοδύναμο, για να ενισχύσει τη θέση του μέσω της καταλήψεως οχυρωμένων θέσεων και στρατοπέδων και έτσι να υποχρεώσει τον εχθρό είτε να σταματήσει, είτε να χωρίσει τις δυνάμεις του.

Όταν πλησιάζει ο χειμώνας, τα στρατεύματα είτε θα μπουκν μέσα σε στρατόπεδα ή το πεδίο θα διατηρηθεί από τον στρατό που επέτυχε αποφασιστικές επιτυχίες και επιθυμεί να εκμεταλλευτεί στο έπακρο την υπεροχή του. Οι χειμερινές εκστρατείες είναι πολύ επίπονες και για τους δυο στρατούς, αλλά από άλλες απόψεις δεν διαφέρουν από συνηθισμένες εκστρατείες, εκτός και αν γίνονται αναζητώντας γρήγορη επιτυχία.

Αυτός είναι ο συνηθισμένος τρόπος πολέμου και αυτόν θα εξετάσουμε συζητώντας συνδυασμούς που απορρέουν από τέτοιες επιχειρήσεις.

Η στρατηγική περιλαμβάνει τα ακόλουθα σημεία:

1. Την επιλογή του θεάτρου πολέμου και τη συζήτηση για τους διαφορετικούς συνδυασμούς που μπορεί αυτό να δεχτεί.
2. Τον καθορισμό των αποφασιστικών σημείων γι' αυτούς τους συνδυασμούς και την πιο πλεονεκτική κατεύθυνση για τις επιχειρήσεις.
3. Την επιλογή και την εγκατάσταση της σταθερής βάσης και της ζώνης επιχειρήσεων.
4. Την επιλογή του αντικειμενικού σημείου επίθεσης ή άμυνας.
5. Τα στρατηγικά μέτωπα, τις γραμμές άμυνας και τα μέτωπα επιχειρήσεων.
6. Την επιλογή γραμμών επιχειρήσεων που να οδηγούν στο αντικειμενικό σημείο ή στο στρατηγικό μέτωπο.
7. Για μια δεδομένη επιχείρηση, την καλύτερη στρατηγική γραμμή και τους διαφορετικούς ελιγμούς που θα απαιτηθούν για την αντιμετώπιση όλων των πιθανών περιπτώσεων.
8. Τις ενδεχόμενες βάσεις επιχειρήσεων και τις στρατηγικές εφεδρείες.
9. Τις πορείες των στρατευμάτων που λογίζονται ως ελιγμοί.

10. Τη σχέση μεταξύ της θέσης των αποθηκών αποθεμάτων και των δρομολογίων επί των οποίων θα διεξαχθούν οι πορείες του στρατού.

11. Φρούρια που θεωρούνται ως στρατηγικά μέσα, ως καταφύγια για έναν στρατό, σαν εμπόδια στην αποστολή του. Τις πολιορκίες που πρέπει να γίνουν ή να καλυφθούν.

12. Σημεία για τη δημιουργία οχυρωμένων στρατοπέδων, προγεφυρωμάτων κλπ.

13. Τις παραπλανητικές ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν και τα μεγάλα αποσπάσματα που θα απαιτηθούν.

Αυτά τα σημεία είναι σημαντικά, κυρίως στον καθορισμό των πρώτων βημάτων της εκστρατείας. Αλλά υπάρχουν άλλες επιχειρήσεις μικτής φύσης, όπως διαβάσεις χειμάρρων, συμπτύξεις, αιφνιδιασμοί, αποβάσεις, εφοδιοπομπές, χειμερινή διαβίωση, η εκτέλεση των οποίων ανήκει στην τακτική, αλλά η σύλληψη και η ρύθμισή τους στη στρατηγική.

Ο ελιγμός ενός στρατού επί του πεδίου της μάχης και οι διαφορετικοί σχηματισμοί των τμημάτων για επίθεση, αποτελούν την **Υψηλή Τακτική**. Η **Διοικητική Μέριμνα (ΔΜ)** είναι η τέχνη της μετακίνησης στρατευμάτων. Περιλαμβάνει τη σειρά και τις λεπτομέρειες των πορειών και στρατοπεδεύσεων⁵⁰ και τη στέγαση και τροφοδοσία των τμημάτων. Με μια λέξη είναι η εκτέλεση στρατηγικών και τακτικών ενεργειών.

Επαναλαμβάνω, **Στρατηγική** είναι η τέχνη του να κάνεις πόλεμο επάνω σ' έναν χάρτη και περιλαμβάνει όλο το θέατρο των επιχειρήσεων. **Υψηλή Τακτική** είναι η τέχνη της τοποθετήσεως τμημάτων επί του πεδίου της μάχης ανάλογα με τις ανωμαλίες του εδάφους, το να φέρεις τα τμήματα σε κατάσταση να ενεργήσουν και η τέχνη να πολεμάς στο έδαφος, σε αντιπαράβολή με τον σχεδιασμό επί του χάρτη. Οι επιχειρήσεις της μπορεί να εκτείνονται σ' ένα πεδίο έκτασης 10 ή 20 μιλίων. Η **ΔΜ** περιλαμβάνει τα μέσα και τις ρυθμίσεις που υλοποιούν τα σχέδια της στρατηγικής και της τακτικής. Η Στρατηγική αποφασίζει πού θα ενεργήσεις. Η **ΔΜ** φέρνει τα τμήματα σ' αυτό το σημείο. Η Υψηλή Τακτική αποφασίζει τον τρόπο εκτελέσεως και τη χρησιμοποίηση των τμημάτων.

Είναι αλήθεια ότι η μοίρα πολλών μαχών καθορίσθηκε από στρατηγικές κινήσεις, ως συνέχειά τους. Αλλά αυτό συμβαίνει μόνο στην εξαιρετική περίπτωση ενός διασκορπισμένου στρατού. Για τη γενική περίπτωση των μαχών εκ παρατάξεως, ισχύει ο παραπάνω κανόνας.

Η Υψηλή Τακτική πλέον των ενεργειών τοπικού χαρακτήρα, σχετίζεται με τα ακόλουθα αντικείμενα:

1. Την εκλογή θέσεων και αμυντικών γραμμών μάχης.

50 ΣΜ: που θα χρειαστούν στη διάρκεια των πορειών

Jomíni ☩ Η Τέχνη του Πολέμου

2. Το επιθετικό κομμάτι σε μια αμυντική μάχη.
3. Τις διαφορετικές διατάξεις μάχης ή τους καταλλήλους ελιγμούς για την επίθεση στη γραμμή του εχθρού.
4. Τη σύγκρουση δυο στρατών που ευρίσκονται σε πορεία ή μάχες εκ συναντήσεως.
5. Αιφνιδιασμοί στρατευμάτων που ευρίσκονται σε ανοικτό πεδίο.
6. Τις διευθετήσεις για να οδηγηθούν τμήματα στη μάχη.
7. Την επίθεση θέσεων και οχυρωμένων στρατοπέδων.
8. Καταδρομικές ενέργειες.

Η Θεμελιώδης Αρχή του Πολέμου

Προτείνεται να δειχθεί ότι υπάρχει μια μεγάλη αρχή που υποκρύπτεται κάτω από όλες τις πολεμικές επιχειρήσεις, μια αρχή που πρέπει να τηρείται σε όλους τους καλούς συνδυασμούς. Περιλαμβάνεται στα ακόλουθα αποφθέγματα:

1. Να φέρεις με στρατηγικές κινήσεις τον κύριο όγκο ενός στρατού, διαδοχικά, στα αποφασιστικά σημεία του θεάτρου πολέμου και επίσης επί των γραμμών επικοινωνιών του εχθρού, χωρίς να εκθέτεις σε κίνδυνο τις δικές σου.
2. Να ελίσσεσαι για να εμπλέξεις τμήματα του εχθρικού στρατού με τον όγκο των δικών σου δυνάμεων.
3. Ευρισκόμενος επί του πεδίου της μάχης, να φέρεις τον όγκο των δικών σου δυνάμεων κατά του αποφασιστικού σημείου ή επί αυτού του τμήματος της εχθρικής γραμμής, η ανατροπή του οποίου είναι πρωταρχικής σημασίας.
4. Να ρυθμίσεις ώστε αυτές οι μάζες δυνάμεων όχι μόνο να ριχτούν επί του αποφασιστικού σημείου, αλλά να εμπλακούν με ορμή και στον κατάλληλο χρόνο.

Αυτή η αρχή είναι τόσο απλή που δεν μπορεί να αποφύγει την κριτική. Μια αντίρρηση είναι ότι είναι εύκολο να συνιστάς οι μάζες δυνάμεων να ριχτούν επί των αποφασιστικών σημείων, αλλά η δυσκολία έγκειται στην αναγνώριση αυτών των σημείων.

Αυτή η αλήθεια είναι προφανής και θα ήταν κάτι λιγότερο από γελοίο το να διατυπώνεις μια τέτοια αρχή χωρίς να τη συνοδεύεις από όλες

τις αναγκαίες εξηγήσεις για τον τρόπο εφαρμογής της επί του εδάφους. Στο άρθρο XIX θα περιγραφούν αυτά τα αποφασιστικά σημεία και στα Άρθρα από XVIII μέχρι το XXII, θα αναπτυχθούν οι σχέσεις τους με τους διαφορετικούς συνδυασμούς. Όσοι σπουδαστές παρά το ότι έχουν διαβάσει προσεκτικά τι έχει γραφεί μέχρι αυτό το σημείο συνεχίζουν να θεωρούν τον καθορισμό αυτών των σημείων σαν ένα πρόβλημα χωρίς λύση, δεν πρέπει να ελπίζουν ότι θα καταλάβουν ποτέ στρατηγική.

Το γενικό θέατρο επιχειρήσεων σπάνια περιέχει πάνω από τρεις ζώνες, τη δεξιά, την αριστερή και το κέντρο και κάθε ζώνη, μέτωπο επιχειρήσεων, στρατηγική θέση και μια γραμμή άμυνας. Επίσης κάθε γραμμή μάχης έχει τις ίδιες υποδιαίρεσεις, δυο άκρα και το κέντρο. Το να ακολουθήσεις μια εξ αυτών των τριών κατευθύνσεων, θα είναι πάντοτε βολικό για την επίτευξη του επιθυμητού σκοπού. Μια κατεύθυνση από τις δυο που απομένουν, θα έχει λιγότερα πλεονεκτήματα, ενώ η τρίτη κατεύθυνση θα είναι μη πρακτική. Εξετάζοντας τον σκοπό σε σχέση με τις θέσεις του εχθρού και τη γεωγραφία της χώρας, θα φανεί ότι σε κάθε στρατηγική κίνηση ή τακτικό ελιγμό, το ερώτημα για απόφαση θα είναι πάντοτε, εάν θα πρέπει να ελιχθείς στο δεξιό, στο αριστερό ή να πας κατά μέτωπο. Η επιλογή μιας εξ αυτών των τριών απλών εναλλακτικών, σίγουρα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αίνιγμα. Η τέχνη του να δώσεις την κατάλληλη κατεύθυνση στις μάζες των δυνάμεων, είναι σίγουρα η βάση της στρατηγικής, παρότι δεν είναι το όλον της τέχνης του πολέμου. Ταλέντο στην εκτέλεση, επιδεξιότητα, ενέργεια και μια ταχεία αντίληψη των γεγονότων είναι αναγκαία για την εφαρμογή των συνδυασμών που έχουν αποφασισθεί.

Θα εφαρμόσουμε αυτήν τη μεγάλη αρχή στις διαφορετικές περιπτώσεις στρατηγικής και τακτικής και θα δείξουμε, από την ιστορία 20 διασημών εκστρατειών, ότι εκτός ολίγων εξαιρέσεων, οι πιο επιφανείς επιτυχίες και οι πιο μεγάλες αποτυχίες, προήλθαν από την προσκόλληση σε αυτήν την αρχή στην μια περίπτωση και στην παράβλεψη της στην άλλη.

Περί Στρατηγικών Συνδυασμών Άρθρο XVI Περί του Συστήματος Επιχειρήσεων

Εφόσον ορίστηκε προσφυγή σε πόλεμο, το πρώτο σημείο για το οποίο πρέπει να ληφθεί απόφαση είναι εάν αυτός θα είναι επιθετικός ή αμυντικός. Και πρώτα θα εξηγήσουμε τι εννοούμε με αυτούς τους όρους. Υπάρχουν αρκετές φάσεις ενός επιθετικού πολέμου: εάν αυτός γίνεται κατά ενός μεγάλου κράτους, στο σύνολο μιας μεγάλης περιοχής του εδάφους που δέχεται επίθεση, τότε αυτό ονομάζεται **εισβολή**. Εάν γίνεται σε μια επαρχία μόνο ή σε μια αμυντική γραμμή μετρίου αναπτύγματος, τότε είναι η **συνηθισμένη επίθεση**. Τέλος, εάν η επιθετική ενέργεια δεν είναι παρά μια επίθεση σε μια

εχθρική θέση και περιορίζεται σε μια μόνο επιχείρηση, αποκαλείται **λήψη πρωτοβουλίας**. Από ηθική και πολιτική άποψη, η επιθετική ενέργεια είναι πάντοτε πλεονεκτική: μεταφέρει τον πόλεμο σε ξένο έδαφος, προφυλάσσει το έδαφος του επιτιθέμενου από καταστροφή, αυξάνει τους πόρους του επιτιθέμενου ενώ μειώνει αυτούς του αντιπάλου του, ανεβάζει το ηθικό του επιτιθέμενου και γενικά καταπιέζει τον αντίπαλο. Συμβαίνει μερικές φορές, η εισβολή να διεγείρει το πάθος και την ενέργεια του αντιπάλου, ιδιαίτερα όταν αυτός αισθάνεται ότι απειλείται η ανεξαρτησία του κράτους του.

Από στρατιωτική πλευρά, η επιθετική ενέργεια έχει καλή και κακή πλευρά. Στρατηγικά, μια εισβολή οδηγεί σε βαθιές γραμμές επιχειρήσεων, οι οποίες είναι πάντοτε επικίνδυνες σε εχθρικό κράτος. Όλα τα εμπόδια στο εχθρικό κράτος, τα βουνά, οι ποταμοί, οι στενωποί και τα φρούρια, ευνοούν την άμυνα, ενώ οι κάτοικοι και οι αρχές της χώρας, δεν είναι εργαλεία στα χέρια του εισβάλλοντος στρατού, αλλά είναι γενικά εχθρικός διακείμενοι. Όμως εάν σημειωθεί επιτυχία, χτυπάς τον εχθρό σε αποφασιστικό σημείο: ο εχθρός αποστερούμενος των πόρων του, είναι υποχρεωμένος να ζητήσει γρήγορο τερματισμό της αντιπαράθεσης.

Για μια μόνο επιχείρηση την οποία έχουμε ονομάσει λήψη πρωτοβουλίας, η επιθετική ενέργεια είναι σχεδόν πάντοτε πλεονεκτική, ειδικά στη στρατηγική. Πράγματι εάν η τέχνη του πολέμου συνίσταται στο να φέρεις τις μάζες των δυνάμεων στα αποφασιστικά σημεία, για να το κάνεις αυτό, πρέπει να έχεις την πρωτοβουλία. Ο επιτιθέμενος ξέρει τι κάνει και τι θέλει να κάνει. Οδηγεί τις μάζες των δυνάμεων του στο σημείο που θέλει να προσβάλει. Αυτός που περιμένει, περιμένει επίθεση παντού. Ο εχθρός πέφτει με μεγάλη δύναμη εναντίον τμημάτων της δύναμης του αμυνόμενου, ο οποίος δεν ξέρει ούτε πού ο αντίπαλός του σκοπεύει να επιτεθεί, ούτε με ποιον τρόπο να τον αποκρούσει.

Η επιθετική ενέργεια παρουσιάζει πλεονεκτήματα και από τακτικής πλευράς, αλλά αυτά είναι λιγότερο θετικά, αφού η επιχείρηση εξελίσσεται επί περιορισμένου πεδίου, ο δε έχων την πρωτοβουλία, δεν μπορεί να αποκρούσει την επιχείρηση από τον εχθρό, ο οποίος μπορεί να εντοπίσει το σχέδιο και να το ματαιώσει με τη βοήθεια καλών εφεδρειών.

Το επιτιθέμενο μέρος παλεύει κάτω από τα μειονεκτήματα που προκύπτουν από τα εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν πριν φθάσει στη γραμμή του εχθρού, επί της οποίας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της τακτικής επιθετικής ενεργείας είναι ισορροπημένα.

Ότι αποτελέσματα και να αναμένονται πολιτικά ή στρατηγικά από την επιθετική ενέργεια, μπορεί να μην είναι δυνατόν να τη διατηρήσεις αποκλειστικά καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου. Γιατί μια εκστρατεία που είναι επιθετική στο ξεκίνημά της, μπορεί να μεταβληθεί σε αμυντική πριν τελειώσει.

Δεν είναι ότι ένας αμυντικός πόλεμος δεν έχει πλεονεκτήματα, εφόσον διεξάγεται με σύνεση. Μπορεί να είναι παθητικός ή ενεργητικός, ανα-

λαμβάνοντας επιθετικές ενέργειες κατά καιρούς. Η παθητική άμυνα είναι πάντοτε επιζήμια. Η ενεργητική μπορεί να αποφέρει μεγάλες επιτυχίες. Με τον αντικειμενικό σκοπό του αμυντικού πολέμου να είναι η προστασία, για όσο το δυνατόν μεγαλύτερο διάστημα, η απειλούμενη χώρα, θα πρέπει να σχεδιάσει τις επιχειρήσεις της έτσι ώστε να καθυστερήσει την εχθρική προχώρηση, να παρενοχλεί τις επιχειρήσεις του εχθρού πολλαπλασιάζοντας τα εμπόδια και τις δυσκολίες, χωρίς όμως να δυσκολεύει τον δικό της στρατό. Αυτός που εισβάλλει, το κάνει με τη λογική ότι έχει κάποια ανωτερότητα. Ο επιτιθέμενος θα φροντίσει να ολοκληρώσει τον αντικειμενικό του σκοπό όσο πιο γρήγορα γίνεται. Η άμυνα αντίθετα, επιζητεί να καθυστερήσει μέχρι ο αντίπαλός της να εξασθενήσει με την αποστολή αποσπασμάτων για την αντιμετώπιση των εμποδίων, με πορείες και με στερήσεις και κόπωση που συμβαίνουν κατά την προχώρησή του.

Ένας στρατός αναγκάζεται να περιοριστεί στον αμυντικό πόλεμο μόνο λόγω ατυχιών ή από μια θετική κατωτερότητα. Τότε επιζητεί, μέσω της υποστηρίξεως φρουριών, μέσω τεχνητών και φυσικών εμποδίων, τα μέσα για να αποκαταστήσει την ισορροπία, με αυτόν τον πολλαπλασιασμό των εμποδίων στην κατεύθυνση προελάσεως του εχθρού. Αυτό το σχέδιο, αν δεν οδηγηθεί σε υπερβολή, υπόσχεται πολλές πιθανότητες επιτυχίας, αλλά μόνο όταν ο στρατηγός έχει την καλή αίσθηση να μην μετατρέψει την άμυνα σε παθητική. Δεν πρέπει να παραμείνει στις θέσεις του για να δεχτεί ότι χτυπήματα μπορεί να του δώσει ο αντίπαλός του. Πρέπει αντίθετα, να διπλασιάσει τη δραστηριότητά του και πρέπει να διατηρείται συνεχώς σε εγρήγορση για να εκμεταλλευτεί κάθε ευκαιρία για επίθεση στα ασθενή σημεία του αντιπάλου. Αυτό το σχέδιο πολέμου μπορεί να καλείται αμυντικό-επιθετικό και μπορεί να έχει τόσο στρατηγικά όσο και τακτικά πλεονεκτήματα.

Συνδυάζει τα πλεονεκτήματα και από τα δυο συστήματα. Γιατί κάποιος που περιμένει τον αντίπαλό του σ' ένα προετοιμασμένο πεδίο, με όλα του τα μέσα διαθέσιμα, περιβάλλεται από όλα τα πλεονεκτήματα γιατί ευρίσκεται σε φίλιο έδαφος, μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλία ελπίζοντας σε επιτυχία, ευρισκόμενος σε θέση να κρίνει πού και πότε να χτυπήσει.

Στη διάρκεια των πρώτων τριών εκστρατειών στον Επταετή Πόλεμο, ο επιτιθέμενος ήταν ο Φρειδερίκος. Στις υπόλοιπες τέσσερις η συμπεριφορά του ήταν ένα υπέροχο μοντέλο του αμυντικού-επιθετικού. Πάντως, σ' αυτό είχε τη θαυμάσια βοήθεια των αντιπάλων του, που του επέτρεπαν κάθε φορά που το επιθυμούσε να αναλάβει την επίθεση με επιτυχία. Ο τρόπος ενεργείας του Ουέλλιγκτον ήταν βασικά ο ίδιος στην Πορτογαλία, την Ισπανία και το Βέλγιο και ήταν ο πιο κατάλληλος στις συγκυρίες του. Φαντάζει απλό το ότι ένα από τα μεγαλύτερα ταλέντα ενός στρατηγού είναι να γνωρίζει πώς να χρησιμοποιεί (μπορεί να είναι εναλλάξ) αυτά τα δυο συστήματα και ιδιαίτερα να είναι ικανός να αναλάβει την πρωτοβουλία κατά την εξέλιξη ενός αμυντικού πολέμου.

Άρθρο XVII Περί του Θεάτρου των Επιχειρήσεων

Το **Θέατρο του Πολέμου** περιλαμβάνει όλο το έδαφος επί του οποίου τα μέρη μπορεί να επιτεθούν το ένα στο άλλο, είτε αυτό ανήκει σ' αυτά, στους συμμάχους τους ή σε ασθενέστερα κράτη τα οποία μπορεί να συρθούν στον πόλεμο λόγω φόβου ή συμφέροντος. Όταν ο πόλεμος είναι και ναυτικός, το θέατρο μπορεί να περιλάβει και τα δυο ημισφαίρια, όπως συνέβη σε διαμάχες μεταξύ Γαλλίας και Αγγλίας από την εποχή του Λουδοβίκου XIV. Με αυτόν τον τρόπο, το θέατρο του πολέμου δεν είναι πλήρως καθορισμένο και δεν πρέπει να συγχέεται με το θέατρο επιχειρήσεων του ενός ή του άλλου στρατού. Το θέατρο ενός ηπειρωτικού πολέμου μεταξύ Γαλλίας και Αυστρίας μπορεί να περιορίζεται στην Ιταλία ή μπορεί επί πλέον, να περιλαμβάνει και τη Γερμανία εάν τα γερμανικά κρατίδια παίρνουν μέρος σ' αυτόν.

Στρατοί μπορεί να ενεργούν σε συνεργασία ή ξεχωριστά. Στην πρώτη περίπτωση όλο το θέατρο επιχειρήσεων μπορεί να θεωρηθεί ως ένα μοναδικό πεδίο επί του οποίου η στρατηγική διευθύνει τους στρατούς για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου σκοπού. Στη δεύτερη περίπτωση, κάθε στρατός θα έχει το δικό του ανεξάρτητο θέατρο επιχειρήσεων. Το **Θέατρο των Επιχειρήσεων** ενός στρατού περιλαμβάνει όλο το έδαφος στο οποίο αυτός επιθυμεί να εισβάλει και όλο το απαραίτητο για άμυνα. Εάν ο στρατός επιχειρεί ανεξάρτητα, δεν θα πρέπει να προσπαθήσει οποιονδήποτε ελιγμό πέραν του δικού του θεάτρου (παρότι θα πρέπει να το εγκαταλείψει εάν διατρέξει κίνδυνο περικυκλώσεως) αφού η υπόθεση είναι ότι ουδείς συντονισμός ενεργειών έχει ρυθμιστεί με στρατούς που επιχειρούν σε άλλα πεδία. Εάν αντίθετα, υπάρξει συντονισμός ενεργειών, το θέατρο επιχειρήσεων κάθε στρατού μεμονωμένα, δεν είναι παρά μια ζώνη επιχειρήσεων του γενικού πεδίου, που καταλαμβάνεται από τις δυνάμεις για την επίτευξη του κοινού σκοπού.

Ανεξάρτητα από τα τοπογραφικά του χαρακτηριστικά, κάθε θέατρο επί του οποίου ένας ή περισσότεροι στρατοί επιχειρούν, αποτελείται και για τα δυο μέρη, από τα ακόλουθα:

1. Από μια σταθερή βάση επιχειρήσεων.
2. Από έναν κύριο αντικειμενικό σκοπό.
3. Από μέτωπα επιχειρήσεων, στρατηγικά και γραμμές άμυνας.
4. Από ζώνες και γραμμές επιχειρήσεων.
5. Από προσωρινές στρατηγικές γραμμές και γραμμές επικοινωνιών.
6. Από φυσικά ή τεχνητά καλύμματα είτε για να παρακαμφθούν είτε για την αντιμετώπιση του εχθρού.

7. Από γεωγραφικά στρατηγικά σημεία, των οποίων η κατοχή είναι σημαντική, είτε για επιθετικό, είτε για αμυντικό πόλεμο.

8. Από τυχαίες ενδιάμεσες βάσεις επιχειρήσεων μεταξύ του αντικειμενικού σημείου και της κύριας βάσης.

9. Από σημεία στα οποία θα καταφύγουν τα τμήματα σε περίπτωση ατυχίας.

Για την απεικόνιση των σημείων, ας υποθέσουμε ότι η Γαλλία εισβάλλει στην Αυστρία με δυο ή τρεις στρατιές, υπό έναν διοικητή και ξεκινώντας από το Μάιντς⁵¹, από τον Άνω Ρήνο, από τη Σαβοΐα ή τις Maritime Alps⁵², αντίστοιχα. Το εδαφικό διαμέρισμα κάθε χώρας το οποίο διασχίζει κάθε μια από τις στρατιές μπορεί να θεωρηθεί ως μια ζώνη του γενικού πεδίου επιχειρήσεων. Αλλά εάν ο στρατός της Ιταλίας πηγαίνει εναντίον του Adige⁵³ χωρίς συντονισμό με τον στρατό του Ρήνου, τότε αυτό που προηγούμενως εθεωρείτο ως μια ζώνη γι' αυτόν, μετατρέπεται σε θέατρο επιχειρήσεων.

Σε κάθε περίπτωση, κάθε θέατρο πρέπει να έχει τη δική του βάση, το δικό του αντικειμενικό σημείο, τις δικές του ζώνες και γραμμές επιχειρήσεων που να συνδέουν το αντικειμενικό σημείο με τη βάση, είτε πρόκειται για επιθετικές, είτε για αμυντικές επιχειρήσεις.

Έχει δημοσιευθεί και διδάσκεται, ότι οι ποταμοί είναι οι καλύτερες γραμμές επιχειρήσεων. Τώρα, καθώς μια τέτοια γραμμή θα πρέπει να διαθέτει δυο ή τρία δρομολόγια για να κινείται ο στρατός εντός της ακτίνας των επιχειρήσεων του και κατ' ελάχιστον μια γραμμή συμπτώξεως, οι ποταμοί έχουν αποκληθεί γραμμές συμπτώξεως ή ακόμα γραμμές ελιγμού. Θα ήταν πολύ πιο ακριβές να πούμε ότι οι ποταμοί είναι τέλειες γραμμές ανεφοδιασμού και ισχυρές βοηθητικές γραμμές στην προσπάθεια για εγκατάσταση μιας καλής γραμμής επιχειρήσεων, αλλά ποτέ η γραμμή⁵⁴ από μόνη της.

Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι εάν μπορούσε κάποιος να δημιουργήσει μια χώρα ακριβώς για να γίνει ένα καλό θέατρο πολέμου, συγκλίνοντες δρόμοι θα αποφεύγονταν, επειδή διευκολύνουν εισβολή. Κάθε χώρα έχει την πρωτεύουσά της, τις πλούσιες πόλεις της από εργοστάσια ή εμπόριο και όπως έχουν τα πράγματα, αυτά τα σημεία θα πρέπει να είναι τα κέντρα συγκλινόντων δρομολογίων. Εάν μπορούσε η Γερμανία να γίνει έρημος, ώστε να διαμορφωθεί ένα θέατρο πολέμου κατά την επιθυμία κάποιου

51 Πόλη της Γερμανίας, πρωτεύουσα του κρατίδιου της Ρηνανίας.

52 Maritime Alps, έτσι ονομάζεται η οροσειρά των Άλπεων, βορείως της Νίκαιας, κοντά στη Μεσόγειο.

53 Adige ποταμός της Ιταλίας που πηγάζει από τις αυστριακές Άλπεις στην περιοχή του Τιρόλο και εκβάλλει στην Αδριατική.

54 ΣΜ: επιχειρήσεων

ατόμου, εμπορικές πόλεις και κέντρα εμπορίου θα ξεφύτρωναν και οι δρόμοι και πάλι θα συνέκλιναν υποχρεωτικά σ' αυτά τα σημεία. Πλέον αυτού, δεν διευκολύνθηκε ο Αρχιδούκας Κάρολος να νικήσει τον Jourdan το 1796 με τη χρήση των συγκλινόντων δρομολογιών;

Εκτός αυτού, αυτοί οι δρόμοι είναι πιο ευνοϊκοί για άμυνα παρά για επίθεση, καθώς δυο μεραρχίες που συμπύσσονται επί αυτών των ακτινωτών γραμμών, μπορούν να συνενωθούν πολύ πιο γρήγορα από ότι δυο στρατοί που καταδιώκουν και μπορούν έτσι ενωμένοι, να νικήσουν κάθε μια από τις καταδιώκουσες δυνάμεις ξεχωριστά.

Κάποιοι συγγραφείς έχουν υποστηρίξει ότι οι ορεινές χώρες βρίθκουν από στρατηγικές θέσεις. Άλλοι έχουν υποστηρίξει ότι αντίθετα, αυτά τα σημεία είναι πιο σπάνια μέσα στις Άλπεις από ότι στις πεδιάδες, αλλά και ότι αν είναι πιο σπάνια, είναι και πιο αποφασιστικής σημασίας.

Κάποιοι συγγραφείς έχουν παρουσιάσει τις υψηλές οροσειρές, στον πόλεμο, ως απροσπέλαστα εμπόδια. Ο Ναπολέων αντίθετα, μιλώντας για τις Rhetian Άλπεις, είπε ότι «ένας στρατός μπορεί να περάσει από παντού όπου μπορεί ένας άνδρας να πατήσει το πόδι του».

Στρατηγοί όχι λιγότερο πεπειραμένοι από αυτόν στον ορεινό αγώνα συμφώνησαν με τη γνώμη του, αναγνωρίζοντας τις μεγάλες δυσκολίες της διεξαγωγής ενός αμυντικού πολέμου σε τέτοια εδάφη εκτός και αν πλεονεκτήματα του πολέμου με αντάρτες και του τακτικού πολέμου μπορούν να συνδυαστούν, με τον πρώτο πόλεμο να χρειάζεται για τη φύλαξη των βουνών και την παρενόχληση του εχθρού, του δε δευτέρου για να δίδονται μάχες στα αποφασιστικά σημεία, τα σημεία που ενώνονται μεγάλες πεδιάδες.

Αυτές οι διαφορετικές απόψεις σημειώνονται εδώ, απλά και μόνο για να δείξουν στον αναγνώστη ότι όχι μόνο η τέχνη δεν έχει φθάσει σε τελειότητα, αλλά και ότι υπάρχουν πολλά σημεία που επιδέχονται συζήτηση.

Τα πιο σημαντικά τοπογραφικά και τεχνητά χαρακτηριστικά που αποτελούν το θέατρο του πολέμου, θα εξεταστούν στα επόμενα τμήματα αυτού του κεφαλαίου, ως προς τη στρατηγική τους αξία. Αλλά εδώ ίσως είναι σωστό να σημειωθεί ότι αυτή η αξία θα εξαρτηθεί κατά πολύ από το πνεύμα και την ικανότητα του στρατηγού. Ο μεγάλος ηγέτης που πέρασε τη διάβαση του Αγίου Βερνάρδου και διέταξε το πέρασμα του Slugen, απείχε πολύ από το να πιστεύει ότι αυτές οι γραμμές ήταν απόρθητες. Αλλά απείχε επίσης πολύ από το να πιστεύει ότι ένα λασπώδες ποταμάκι και μια περιφραξη με τείχος, θα μπορούσε να αλλάξει το πεπωμένο του στο Βατερλό.

Άρθρο XVIII Βάσεις Επιχειρήσεων

Μια **βάση επιχειρήσεων** είναι το έδαφος εκείνο της χώρας από το οποίο ο στρατός αποκτά τις ενισχύσεις και τους πόρους του, από το οποίο ξεκινά όταν αναλαμβάνει επιθετική ενέργεια, στο οποίο συμπύσσεται όταν είναι αναγκαίο και από το οποίο υποστηρίζεται όταν παίρνει θέσεις για να καλύψει τη χώρα αμυντικά.

Η βάση επιχειρήσεων είναι γενικά η βάση ανεφοδιασμού, παρότι δεν είναι απαραίτητο υποχρεωτικά, τουλάχιστον όσον αφορά την τροφή. Για παράδειγμα ένας γαλλικός στρατός επί του Έλβα, μπορεί να συντηρείται από τη Βεστφαλία ή τη Φρανκονία, αλλά η πραγματική του βάση θα ήταν σίγουρα επί του Ρήνου.

Όταν ένα σύνολο διαθέτει καλά φυσικά και τεχνητά εμπόδια, μπορεί να αποτελεί εναλλάξ είτε μια εξαιρετική βάση για επιθετικές επιχειρήσεις ή μια γραμμή άμυνας όταν το κράτος δέχεται εισβολή. Στην τελευταία περίπτωση θα ήταν πάντοτε συνετό να υπάρχει μια δεύτερη βάση στα μετόπισθεν, γιατί παρά του ότι ένας στρατός που ενεργεί στη χώρα του θα βρει παντού ένα σημείο υποστηρίξεως, υπάρχει τεράστια διαφορά μεταξύ των τμημάτων της χώρας που δεν διαθέτουν στρατιωτικές θέσεις και μέσα όπως φρούρια, οπλοστάσια και οχυρωμένες αποθήκες και άλλα μέρη όπου μπορούν να βρεθούν τέτοιοι στρατιωτικοί πόροι. Και μόνον αυτά τα τελευταία μέρη μπορούν να θεωρηθούν ως ασφαλείς βάσεις επιχειρήσεων. Ένας στρατός μπορεί να διαθέτει έναν αριθμό διαδοχικών βάσεων. Παραδείγματος χάριν, ένας γαλλικός στρατός στη Γερμανία θα έχει τον Ρήνο ως πρώτη βάση του. Μπορεί να έχει και άλλες μπροστά από αυτήν, οπουδήποτε έχει συμμάχους ή μόνιμες γραμμές άμυνας, αλλά αν αναγκαστεί να πάει πίσω, θα έχει ως βάση είτε τον Μεύση⁵⁵ ποταμό είτε τον Μοζέλα⁵⁶. Μπορεί να έχει και μια τρίτη επί του Σηκουάνα και μια τέταρτη επί του Λίγηρα. Οι διαδοχικές βάσεις μπορεί να μην είναι τελείως ή μερικώς παράλληλες προς την πρώτη. Αντίθετα, μια πλήρης αλλαγή κατευθύνσεως μπορεί να είναι αναγκαία. Ένας γαλλικός στρατός που απωθείται πέραν του Ρήνου μπορεί να βρει μια καλή βάση στο Βέφορτ ή στη Βεσαζον, στο Μέσιερς ή στο Sedan, όπως ο ρωσικός στρατός μετά την εκκένωση της Μόσχας άφησε τη βάση στο βορρά και στην ανατολή και εγκαταστάθηκε στη γραμμή της Οκα και των νοτίων επαρχιών. Αυτές οι πλάγιες βάσεις που είναι κάθετες ως προς το μέτωπο της άμυνας, είναι αποφασιστικής σημασίας στο να εμποδιστεί ο εχθρός να εισχωρήσει στην καρδιά της χώρας ή κατ' ελάχιστο να καταστή-

55 Ο Μεύσης ποταμός, Meuse στα γαλλικά, διαρρέει τη Γαλλία, το Βέλγιο και την Ολλανδία και εκβάλλει στη Βόρεια Θάλασσα.

56 Ο Μοζέλας ποταμός, Moselle στα γαλλικά, είναι παραπόταμος του Ρήνου και διαρρέει Γαλλία, Λουξεμβούργο και Γερμανία.

σουν δύσκολη την παραμονή του σ' αυτήν. Μια βάση επί ενός φαρδύ και με γρήγορη ροή ποταμού, του οποίου και οι δυο όχθες κατέχονται και έχουν οχυρωθεί με έργα, θα ήταν τόσο πλεονεκτική όσο κάποιος θα επιθυμούσε.

Όσο πιο εκτεταμένη είναι μια βάση, τόσο περισσότερες δυσκολίες έχει η κάλυψή της, αλλά και η αποκοπή ενός στρατού από αυτήν. Ένα κράτος του οποίου η πρωτεύουσα είναι πολύ κοντά στα σύνορα, δεν μπορεί να έχει μια τόσο πλεονεκτική βάση σε αμυντικό πόλεμο, όσο ένα κράτος του οποίου η πρωτεύουσα είναι πιο πίσω.

Μια βάση, για να είναι τέλεια, πρέπει να έχει δυο-τρία οχυρωμένα σημεία που να έχουν τη δυνατότητα εγκατάστασης αποθηκών εφοδίων. Πρέπει επίσης να υπάρχει ένα προγεφύρωμα σε κάθε αδιάβατο χείμαρρο της.

Όλοι τώρα συμφωνούν επί αυτών των αρχών, αλλά επί άλλων σημείων, οι γνώμες δίστανται. Μερικοί έχουν υποστηρίξει ότι μια τέλεια βάση είναι αυτή που είναι παράλληλη προς αυτήν του εχθρού. Η γνώμη μου είναι ότι βάσεις κάθετες προς αυτές του εχθρού είναι πιο πλεονεκτικές, ειδικά δε αυτές που έχουν δυο πλευρές σχεδόν κάθετες η μια στην άλλη, σχηματίζοντας ένα τρίγωνο με δυο εισόδους παρέχοντας έτσι μια διπλή βάση εφόσον απαιτηθεί και οι οποίες δίνοντας τον έλεγχο των δυο πλευρών στο στρατηγικό πεδίο, εξασφαλίζουν δυο γραμμές συμπτώξεως, μακριά η μια από την άλλη και διευκολύνουν οποιαδήποτε αλλαγή στη γραμμή των επιχειρήσεων, κάτι το οποίο μπορεί να επιβάλλει μια απρόσμενη εξέλιξη των πραγμάτων.

Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι από την πραγματεία μου επί των Μεγάλων Στρατιωτικών Επιχειρήσεων:

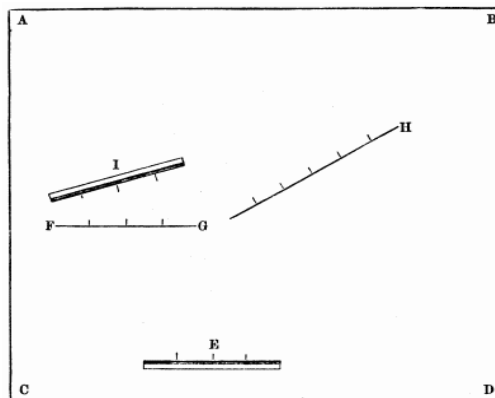
«Η γενική διαμόρφωση του θεάτρου του πολέμου μπορεί επίσης να επηρεάσει την κατεύθυνση των γραμμών επιχειρήσεων και συνεπώς, την κατεύθυνση των βάσεων.

Εάν κάθε θέατρο πολέμου αποτελεί ένα σχήμα με τέσσερις πλευρές λίγο-πολύ κανονικές, ένας από τους στρατούς στο ξεκίνημα της εκστρατείας, μπορεί να κρατά μια από τις πλευρές, ίσως και δυο, ενώ ο εχθρός κατέχει την άλλη και με την τετάρτη να είναι κλειστή από ανυπέρβλητα εμπόδια. Οι διαφορετικοί τρόποι καταλήψεως αυτού του θεάτρου, θα οδηγήσουν σε τελείως διαφορετικούς συνδυασμούς. Για να το δείξουμε αυτό, θα αναφέρουμε το θέατρο των γαλλικών στρατών στην Βεσφαλία από το 1757 μέχρι το 1762 και αυτό του Ναπολέοντα το 1806. Και τα δυο θέατρα απεικονίζονται στην Εικόνα 1.

Στην πρώτη περίπτωση, η πλευρά AB ήταν η Βόρεια Θάλασσα, η BD η γραμμή του Weser⁵⁷ και η βάση του Δούκα Φερδινάνδου, η CD η γραμμή του Main⁵⁸ και η βάση του γαλλικού στρατού, και η AC η γραμμή του Ρήνου, η οποία φυλασσόταν από γαλλικά τμήματα.

57 Ποταμός της βορειοδυτικής Γερμανίας που ρέει μόνο εντός γερμανικού εδάφους.

58 Ποταμός της Γερμανίας που διαρρέει Βαυαρία και Βάδη-Βυρτεμβέργη.

Εικόνα 1

Οι Γάλλοι κατείχαν δυο πλευρές, με τη Βόρεια Θάλασσα να είναι η τρίτη και έτσι ήταν αναγκαίο γι' αυτούς, μέσω ελιγμών, μόνο να κερδίσουν την πλευρά BD για να είναι κύριαρχοι των τεσσάρων πλευρών, περιλαμβάνοντας τη βάση και τις επικοινωνίες του εχθρού. Ο γαλλικός στρατός ξεκινώντας από τη βάση του CD και κερδίζοντας το μέτωπο των επιχειρήσεων FGH, μπορούσε να αποκόψει τον συμμαχικό στρατό από τη βάση του BD. Ο συμμαχικός στρατός θα ωθείτο στη γωνία A, που σχηματίζεται από τις γραμμές του Ρήνου, του Ems⁵⁹ και της θάλασσας, ενώ ο στρατός E μπορούσε να επικοινωνεί με τις βάσεις του επί του Main και του Ρήνου.

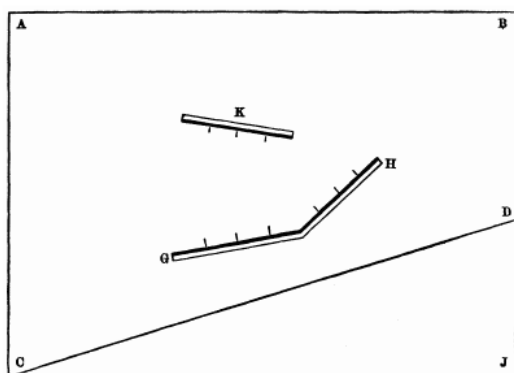
Η κίνηση του Ναπολέοντα το 1806 επί του ποταμού Saale ήταν παρόμοια. Κατείχε στην Ιένα και στο Naumburg την γραμμή FGH, μετά βάδισε μέσω του Halle και του Dessau για να σπρώξει τον πρωσικό στρατό στη θάλασσα, όπως απεικονίζεται από την πλευρά AB. Το αποτέλεσμα είναι γνωστό.

Η τέχνη λοιπόν της επιλογής γραμμών επιχειρήσεων είναι να τους δίνεις τέτοιες κατευθύνσεις ώστε να καταλαμβάνεις τις επικοινωνίες του εχθρού, χωρίς να χάνεις τις δικές σου. Η γραμμή FGH, με την ευρεία της θέση και την στροφή που κάνει στο πλευρό του εχθρού, προστατεύει πάντα τις επικοινωνίες με την βάση CD. Και αυτοί ακριβώς ήταν οι ελιγμοί στο Marengo, το Ουλμ και την Ιένα.

Όταν το θέατρο του πολέμου δεν βρέχεται από θάλασσα, περιορίζεται πάντοτε από ένα ισχυρό ουδέτερο κράτος, το οποίο φυλάει τα σύνορα του και κλείνει τη μια πλευρά του τετραγώνου. Αυτό μπορεί να μην είναι ένα ανυπέροβλο εμπόδιο όπως η θάλασσα, αλλά γενικά μπορεί να θεωρηθεί ως ένα εμπόδιο επί του οποίου θα ήταν επικίνδυνο να συμπυκωθείς μετά

59 Ποταμός της νοτιοδυτικής Γερμανίας.

από μια ήττα. Έτσι θα ήταν πλεονέκτημα να υποχρεώσεις τον εχθρό να πάει επάνω του. Το έδαφος μιας δύναμης που μπορεί να φέρει στο πεδίο 150.000-200.000 άνδρες, δεν μπορεί να παραβιαστεί χωρίς να τιμωρηθεί ο εισβολέας. Και αν την προσπάθεια την έκανε ένας ηττημένος στρατός, τότε αυτός θα είχε αποκοπεί από τη βάση του. Εάν το όριο του θεάτρου του πολέμου ήταν το έδαφος ενός αδύναμου κράτους, αυτό θα είχε απορροφηθεί εντός του θεάτρου και το τετράγωνο θα μεγάλωνε μέχρι να φθάσει τα σύνορα του ισχυρού κράτους ή τη θάλασσα. Το περίγραμμα των συνόρων πιθανόν να τροποποιήσει το σχήμα του τετραπλεύρου, έτσι ώστε να το κάνει να πλησιάζει το σχήμα ενός παραλληλογράμμου ή τραπεζοειδούς, όπως στην Εικόνα 2.

Εικόνα 2

Και στις δυο περιπτώσεις το πλεονέκτημα του στρατού, ο οποίος ελέγχει τις δυο πλευρές του σχήματος και έχει την ισχύ να εγκαταστήσει επί κάθε μιας, μια διπλή βάση θα είναι ακόμα πιο αποφασιστικό, καθώς θα είναι πιο εύκολα ικανός να αποκόψει τον εχθρό από τη συντομότερη πλευρά, όπως ήταν η περίπτωση με τον πρωσικό στρατό το 1806, με την πλευρά BDJ του παραλληλογράμμου που σχηματίζονταν από τις γραμμές του Ρήνου, του ποταμού Όντερ, της Βόρειας Θάλασσας και των ορεινών συνόρων της Φρανκονίας.

Η επιλογή της Βοημίας ως βάσης το 1813 αποδεικνύει την ορθότητα της γνώμης μου, γιατί ήταν η καθετότητα αυτής της βάσης επί αυτής του γαλλικού στρατού, η οποία διευκόλυνε τους συμμάχους να εξουδετερώσουν τα μεγάλα πλεονεκτήματα που θα παρείχε σε άλλη περίπτωση η γραμμή του Έλβα στον Ναπολέοντα και έκανε τα πλεονεκτήματα αυτά να λειτουργήσουν υπέρ τους. Καθ' όμοιο τρόπο το 1812, εγκαθιστώντας τη βάση τους κάθετα επί της Οκα και Καλουγα, οι Ρώσοι ήταν ικανοί να εκτελέσουν την πλευρική τους πορεία εναντίον των Wiazma και Krasnoi.

Εάν χρειάζεται κάτι παραπάνω για την εμπέδωση αυτών των αληθειών, θα ήταν απαραίτητο να σκεφθούμε μόνο ότι αν η βάση επρόκειτο να είναι κάθετη σ' αυτήν του εχθρού, το μέτωπο των επιχειρήσεων θα είναι παράλληλο προς αυτήν τη γραμμή των επιχειρήσεων και τότε θα είναι εύκολο να προσβάλλεις τις γραμμές επικοινωνιών και τη γραμμή συμπτώξεως.

Έχει διατυπωθεί ότι οι κάθετες βάσεις είναι ιδιαίτερα πλεονεκτικές στην περίπτωση ενός διπλού μετώπου, όπως φαίνεται και στα τελευταία σχήματα. Κάποιοι μπορεί να αντιπαραβάλουν ότι αυτό δεν συμφωνεί με αυτό που έχει διατυπωθεί αλλού υπέρ των συνόρων που προεξέχουν προς την πλευρά του εχθρού και κατά των διπλών γραμμών επιχειρήσεων, όταν οι δυνάμεις είναι ισοδύναμες (Άρθρο XXI). Η αντίρρηση δεν είναι καλά θεμελιωμένη γιατί το μεγαλύτερο πλεονέκτημα μιας κάθετης βάσης συνίσταται στο ότι σχηματίζει μια τέτοια εξέχουσα, που παίρνει από την αντίθετη πλευρά ένα τμήμα του θεάτρου επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, μια βάση με δυο πλευρές, με ουδένα τρόπο σημαίνει ότι και οι δυο πρέπει να κατέχονται. Αντίθετα, αρκεί να έχεις κάποια οχυρωμένα σημεία επί μιας εξ αυτών, τα οποία να επανδρώνονται από μικρά τμήματα, τη στιγμή κατά την οποία ο μεγάλος όγκος των δυνάμεων μένει επί της άλλης πλευράς, όπως έγινε στις εκστρατείες του 1800 και του 1806. Η σχεδόν 90° γωνία που σχηματίστηκε από τμήμα του Ρήνου από την Κωσταντζα μέχρι τη Βασιλεία και εκείθεν στο Kehl⁶⁰, έδωσε στον στρατηγό Moreau μια βάση παράλληλη και μια κάθετη προς αυτήν του ανταγωνιστή του. Αυτός έριξε δυο μεραρχίες από το αριστερό του προς το Kehl στην πρώτη βάση για να τραβήξει την προσοχή του εχθρού σ' αυτό το σημείο, ενώ ο ίδιος κινήθηκε με εννέα μεραρχίες επάνω στο άκρο της κάθετης πλευράς προς το Schaffhausen, κίνηση που τον έφερε σε μερικές μέρες προ των πυλών του Augsburg, με τις δυο αποσπασμένες μεραρχίες⁶¹ να έχουν ήδη έρθει προς συνένωση μαζί του.

Το 1806, ο Ναπολέων είχε επίσης τη διπλή βάση του Ρήνου και του Main, που σχημάτιζε σχεδόν ένα κανονικό τρίγωνο με είσοδο. Άφησε τον Mortier επί της πρώτης και παράλληλης, ενώ με τον όγκο της δύναμης του κατέλαβε το άκρο της κάθετης βάσης και έτσι αναχαίτισε τους Πρώσους στη Gera και στο Naumburg φθάνοντας στη γραμμή συμπτώξεως τους.

Εάν τόσα πολλά κραυγαλέα στοιχεία αποδεικνύουν ότι οι βάσεις με δυο πλευρές, με τη μια εξ αυτών να είναι σχεδόν κάθετη προς αυτήν του εχθρού, είναι καλύτερες, είναι καλό να θυμόμαστε ότι ελλείψει τέτοιας βάσης μπορεί μερικώς να αναπληρωθούν από μια αλλαγή στο στρατηγικό μέτωπο, όπως θα δούμε στο Άρθρο XX.

Ένα άλλο πολύ σημαντικό σημείο σχετικά με την κατάλληλη κατεύθυνση των βάσεων, συνδέεται με αυτές που εγκαθίστανται επί της ακτής.

60 Πόλη της Γερμανίας απέναντι από το Στρασβούργο.

61 ΣΜ: του αριστερού

Αυτές οι βάσεις μπορεί να είναι πλεονεκτικές υπό κάποιες συνθήκες, αλλά είναι εξίσου μειονεκτικές σε άλλες, όπως μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτό από όσα προηγήθηκαν. Ο κίνδυνος που πάντοτε υφίσταται για έναν στρατό να οδηγηθεί στη θάλασσα, φαίνεται τόσο καθαρά από την περίπτωση εγκατάστασης βάσης επί αυτής (βάσεις που μπορεί να προσφέρουν πλεονεκτήματα μόνο σε ναυτικές δυνάμεις), που είναι εκπληκτικό να ακούς επαίνους στις μέρες μας για τέτοιες βάσεις. Ο Ουέλλιγκτον ερχόμενος μ' έναν στόλο για να ανακουφίσει την Πορτογαλία και την Ισπανία, δεν μπορούσε να έχει εξασφαλίσει καλύτερη βάση από αυτήν της Λισαβόνας ή μάλλον της χερσονήσου Torres-Verdas⁶², η οποία καλύπτει όλους τους άξονες προς αυτήν την πρωτεύουσα από την πλευρά της ξηράς. Η θάλασσα και ο Tagus⁶³ όχι μόνο προφύλασσαν και τα δυο πλευρά, αλλά εξασφάλισαν και τη μόνη δυνατή γραμμή συμπτώξεως, η οποία ευρίσκονταν επάνω στον στόλο.

Τυφλωμένοι από τα πλεονεκτήματα που προσέφερε το οχυρωμένο στρατόπεδο στο Torres-Verdas που ήταν ασφαλές για τους Άγγλους και χωρίς να συνδέουν γεγονότα με τις πραγματικές τους αιτίες, πολλοί στρατηγοί κατά τα άλλα συνετοί, ισχυρίζονται ότι δεν υπάρχουν καλές βάσεις εκτός από αυτές που στηρίζονται στη θάλασσα και παρέχουν στον στρατό ευκολία ανεφοδιασμού και καταφύγιο που έχει και τα δυο πλευρά ασφαλή. Ενθουσιασμένος από τέτοιες σκέψεις ο Συνταγματάρχης Carion-Nizas ισχυρίστηκε ότι ο Ναπολέων το 1813, θα έπρεπε να έχει τοποθετήσει τον μισό του στρατό στη Βοημία και ότι θα έπρεπε να έχει ρίξει 150.000 στις εκβολές του Έλβα προς Αμβούργο, ξεχνώντας ότι ο πρώτος κανόνας για έναν ηπειρωτικό στρατό είναι να εγκαταστήσει τη βάση επάνω στο μέτωπο που είναι μακρύτερα από τη θάλασσα, έτσι ώστε να εκμεταλλευτεί όλα τα στοιχεία της ισχύος του από τα οποία θα μπορούσε να αποκοπεί, εάν η βάση είχε εγκατασταθεί στην ακτή.

Μια νησιωτική και ναυτική δύναμη που ενεργεί σε χερσαίο χώρο θα ακολουθούσε έναν εκ διαμέτρου αντίθετο τρόπο ενεργείας, αλλά με βάση την ίδια αρχή: «Να εγκαθιστάς τη βάση επί σημείων που να μπορούν να υποστηριχθούν με όλους τους διατιθέμενους από τη χώρα πόρους, ενώ ταυτόχρονα να εξασφαλίζει μια ασφαλή σύμπτυξη».

Ένα ισχυρό σε θάλασσα και ξηρά κράτος, του οποίου οι ναυτικές μοίρες ελέγχουν τη θάλασσα που γειτνιάζει με το θέατρο επιχειρήσεων, μπορεί να εγκαταστήσει έναν στρατό δύναμης 40.000-50.000 επί της ακτής, καθώς η σύμπτυξή του από τη θάλασσα και ο ανεφοδιασμός του μπορούν κάλλιστα να εξασφαλισθούν. Αλλά το να εγκαταστήσεις έναν ηπειρωτικό στρατό δύναμης 150.000 ανδρών επί μιας τέτοιας βάσης, όταν αυτός έχει αντίπαλο μια πειθαρχημένη και σχεδόν ισοδύναμη δύναμη, θα ήταν τρέλα.

62 Περιοχή 50 Χλμ βορείως Λισαβόνας.

63 Ποταμός που διαρρέει Ισπανία και Πορτογαλία και εκβάλλει στον Ατλαντικό κοντά στη Λισαβόνα.

Πάντως, όπως κάθε απόφθεγμα έχει και τις εξαιρέσεις του, υπάρχει μια περίπτωση που η εγκατάσταση ενός ηπειρωτικού στρατού σε βάση στη θάλασσα μπορεί να γίνει αποδεκτή: είναι όταν ο αντίπαλός σας δεν είναι φοβερός στην ξηρά και εσείς, όντας κύριαρχοι στην θάλασσα μπορείτε να ανεφοδιάζετε τον στρατό πιο εύκολα από ότι από το εσωτερικό. Σπάνια βλέπουμε αυτές τις συνθήκες να πληρούνται: ήταν έτσι πάντως, στη διάρκεια του τουρκικού πολέμου του 1828 και 1829. Όλη η προσοχή των Ρώσων είχε επικεντρωθεί στη Βάρνα και στο Μπουργκάς, ενώ η Shumla ελέγχονταν μόνο με παρατήρηση. Ένα σχέδιο που δεν θα μπορούσαν να έχουν εφαρμόσει παρουσία ενός ευρωπαϊκού στρατού (ακόμα και έχοντας τον έλεγχο της θάλασσας) χωρίς να διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο ήττας.

Παρά τα όσα έχουν ειπωθεί από ασήμαντους, οι οποίοι προσποιούνται ότι αποφασίζουν για την τύχη αυτοκρατοριών, αυτός ο πόλεμος διεξήχθη στα βασικά του σημεία, καλά. Ο στρατός κάλυψε τον εαυτόν του με την απόκτηση των οχυρών του Brailoff, της Βάρνας και της Silistria και στη συνέχεια με την προετοιμασία μιας αποθήκης εφοδίων στη Sizeboli. Μόλις η βάση του εξασφαλίστηκε, μετακινήθηκε στην Αδριανούπολη, κάτι το οποίο θα ήταν τρέλα προηγουμένως. Εάν δε η εποχή μπορούσε να διαρκέσει ένα-δυο μήνες περισσότερο ή εάν ο στρατός δεν είχε διανύσει τόσο μακρινή απόσταση το 1828, ο πόλεμος θα είχε τερματιστεί από την πρώτη εκστρατεία. Εκτός των μονίμων βάσεων, οι οποίες εγκαθίστανται συνήθως επί των δικών μας συνόρων ή εντός του εδάφους ενός πιστού συμμάχου, υπάρχουν ενδεχόμενες ή προσωρινές βάσεις, οι οποίες προέρχονται από τις επιχειρήσεις στο έδαφος του εχθρού. Αλλά καθώς αυτές αποτελούν προσωρινά σημεία υποστηρίξεως, θα εξεταστούν για να αποφύγουμε σύγχυση, στο Άρθρο XXIII.

Άρθρο XIX

Στρατηγικές Γραμμές και Σημεία, Αποφασιστικά Σημεία του Θεάτρου Πολέμου και αντικειμενικά Σημεία Επιχειρήσεων

Οι στρατηγικές γραμμές και τα στρατηγικά σημεία είναι διαφορετικών ειδών. Μερικά δικαιούνται τον τίτλο μόνο από τη θέση τους, η οποία και τους δίνει τη σημασία τους: αυτά είναι μόνιμα γεωγραφικά στρατηγικά σημεία. Αλλά έχουν αξία από τη σχέση που έχουν με τη θέση των συγκεκριμένων των εχθρικών τμημάτων και των ενεργειών που πιθανόν να αναληφθούν κατ' αυτών. Τέτοια είναι στρατηγικά σημεία ελιγμού και είναι ενδεχόμενα. Τέλος, υπάρχουν σημεία που έχουν μόνο δευτερεύουσα σημασία και άλλα των οποίων η σημασία είναι διαρκής και μεγάλη. Τα τελευταία ονομάζονται **αποφασιστικά στρατηγικά σημεία**.

Κάθε σημείο του θεάτρου του πολέμου το οποίο έχει στρατιωτική αξία, είτε από τη θέση του ως κέντρου επικοινωνιών, είτε από την παρουσία στρατιωτικών εγκαταστάσεων ή οχυρώσεων, είναι ένα **γεωγραφικό στρατηγικό σημείο**.

Ένας διακεκριμένος στρατηγός βεβαιώνει ότι ένα τέτοιο σημείο δεν θα ήταν αναγκαστικά ένα στρατηγικό σημείο, εκτός και αν ευρίσκονταν σε ευνοϊκή θέση για μια σχεδιαζόμενη επιχείρηση. Εγώ σκέπτομαι διαφορετικά: γιατί ένα στρατηγικό σημείο είναι τέτοιο κυρίως και από τη φύση και ανεξάρτητα του πόσο μακριά ευρίσκεται από τη σκηνή των πρώτων ενεργειών, μπορεί να ενταχθεί στο πεδίο από κάποια απρόβλεπτα γεγονότα και έτσι να αποκτήσει όλη την αξία του. Θα ήταν τότε πιο ακριβές να πούμε ότι όλα τα στρατηγικά σημεία δεν είναι αναγκαστικά και αποφασιστικά σημεία.

Οι γραμμές είναι στρατηγικές είτε από τη γεωγραφική τους θέση, είτε από τη σύνδεσή τους με προσωρινούς ελιγμούς. Η πρώτη κατηγορία μπορεί να υποδιακριθεί ως ακολούθως: οι γεωγραφικές γραμμές, οι οποίες λόγω της μόνιμης σημασίας τους ανήκουν στα αποφασιστικά σημεία⁶⁴ του θεάτρου του πολέμου και γραμμές οι οποίες έχουν αξία απλά και μόνον επειδή συνδέουν δυο στρατηγικά σημεία.

Για να προλάβουμε σύγχυση, θα ασχοληθούμε αλλού με τις στρατηγικές γραμμές και τη σχέση τους με τους ελιγμούς, περιοριζόμενοι σ' αυτό το σημείο σε όσα σχετίζονται με τα αποφασιστικά και αντικειμενικά σημεία της ζώνης επιχειρήσεων εντός των οποίων γίνονται ενέργειες.

Παρότι αυτά τα στοιχεία είναι στενά συνδεδεμένα, καθόσον κάθε αντικειμενικό σημείο πρέπει αναγκαστικά να είναι και ένα από τα αποφασιστικά σημεία του θεάτρου πολέμου, εν τούτοις υφίσταται διάκριση μεταξύ τους. Όλα τα αποφασιστικά σημεία δεν μπορεί ταυτόχρονα να αποτελούν τον αντικειμενικό σκοπό των επιχειρήσεων. Έτσι θα καθορίσουμε τα πρώτα, ώστε να οδηγηθούμε ευκολότερα στην επιλογή των δεύτερων.

Νομίζω ότι το όνομα των **αποφασιστικών σημείων** θα πρέπει να δοθεί σε όλα αυτά που μπορούν να εξασκήσουν έντονη επιρροή είτε επί του αποτελέσματος της εκστρατείας ή επί μιας μεμονωμένης επιχειρήσεως. Όλα τα σημεία των οποίων η γεωγραφική θέση και αυτών των οποίων τα φυσικά ή τεχνητά πλεονεκτήματα ευνοούν την επίθεση ή των άμυνα ενός μετώπου επιχειρήσεων ή μιας γραμμής άμυνας, περιλαμβάνονται σ' αυτήν την κατηγορία. Και τα μεγάλα και σε καλές θέσεις φρούρια, καταλαμβάνουν την πρώτη θέση μεταξύ αυτών.

64 Μπορεί να κατηγορηθώ για ανακρίβεια εκφράσεως, αφού μια γραμμή δεν μπορεί να είναι ένα σημείο και παρά ταύτα, ονομάζω γραμμές ως αποφασιστικά ή αντικειμενικά σημεία. Φαίνεται σχεδόν άχρηστο να σημειώσω ότι αντικειμενικά σημεία δεν είναι γεωμετρικά σημεία, αλλά ότι το όνομα είναι μια μορφή εκφράσεως που χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει τον σκοπό τον οποίο ένας στρατός επιθυμεί να επιτύχει.

Τα αποφασιστικά σημεία ενός θεάτρου πολέμου είναι πολλών ειδών. Το πρώτο είδος είναι τα γεωγραφικά σημεία και γραμμές των οποίων η αξία είναι διαρκής και αποτελούν σπουδαία στοιχεία της διαμορφώσεως της χώρας. Για παράδειγμα, πάρτε την περίπτωση των Γάλλων στο Βέλγιο: όποιος και να είναι ο κύριος της γραμμής του Μεύση ποταμού, θα έχει τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα για την κατάληψη της χώρας. Γιατί ο αντίπαλός του, έχοντας υποστεί υπερκέρραση και όντας κλεισμένος μεταξύ του Μεύση και της Βόρειας Θάλασσας, θα εκτεθεί στον κίνδυνο ολικής καταρρέυσεως εάν δώσει μάχη παράλληλη προς αυτήν τη θάλασσα⁶⁵. Παρομοίως, η κοιλάδα του Δούναβη παρουσιάζει μια σειρά από σημαντικά σημεία, τα οποία έχουν κάνει τον Δούναβη να θεωρείται σαν το κλειδί της Νότιας Γερμανίας.

Τα σημεία η κατοχή των οποίων θα έδινε τον έλεγχο της συνενώσεως αρκετών κοιλάδων και του κέντρου των κυρίων γραμμών επικοινωνιών σε μια χώρα, είναι επίσης **αποφασιστικά γεωγραφικά σημεία**. Για παράδειγμα η Λυών, είναι ένα σημαντικό στρατηγικό σημείο, επειδή ελέγχει την κοιλάδα του ποταμού Ροδανού και του Saône⁶⁶ και είναι στο κέντρο των επικοινωνιών μεταξύ Γαλλίας και Ιταλίας και μεταξύ Νότου και Ανατολής. Αλλά δεν θα ήταν ένα αποφασιστικό σημείο εκτός και αν ήταν πολύ καλά οχυρωμένο ή αν διέθετε ένα μεγάλο χώρο στρατοπεδιάς με προγεφυρώματα. Η Λειψία είναι ασφαλώς ένα στρατηγικό σημείο, εν όσω ευρίσκεται στη διασταύρωση όλων των επικοινωνιών της Βόρειας Γερμανίας. Αν ήταν και οχυρωμένη και μπορούσε να κατέχει και τις δυο όχθες του ποταμού, θα ήταν σχεδόν το κλειδί της χώρας, εάν υποθεθεί ότι μια χώρα μπορεί να έχει κλειδί ή εάν αυτή η έκφραση σημαίνει κάτι παραπάνω από αποφασιστικό σημείο.

Όλες οι πρωτεύουσες είναι στρατηγικά σημεία για δυο λόγους, δεν είναι μόνο τα κέντρα επικοινωνιών, αλλά και οι έδρες της ισχύος και της κυβερνήσεως. Σε ορεινές χώρες υπάρχουν διαβάσεις οι οποίες είναι οι μόνες οδοί εξόδου για έναν στρατό και αυτές μπορεί να είναι αποφασιστικής σημασίας σε επιχείρηση σχετική μ' αυτήν τη χώρα. Είναι πολύ γνωστό, πόσο μεγάλη ήταν η σημασία της διάβασης του Bard, που προστατεύονταν από ένα και μόνο μικρό φρούριο το 1800.

Το δεύτερο είδος αποφασιστικών σημείων είναι τυχαία σημεία ελιγμών, τα οποία προκύπτουν από τις θέσεις των τμημάτων και στις δυο πλευρές.

Όταν ο Mack ήταν στο Ουλμ, το 1805, περιμένοντας τον ρωσικό στρατό να πλησιάσει δια μέσου της Μοραβία, το αποφασιστικό σημείο σε μια επί-

65 Αυτό ισχύει μόνο για ηπειρωτικούς στρατούς, όχι για τους Άγγλους, οι οποίοι, έχοντας τη βάση τους στην Αμβέρσα ή την Οστάνδη, δεν θα είχαν τίποτα να φοβηθούν από μια κατάληψη της γραμμής του Μεύση.

66 Saône: Δεξιός παραπόταμος του Ροδανού που καταλήγει σ' αυτόν στην περιοχή της Λυών.

θεση εναντίον του ήταν το Donauwerth⁶⁷ ή το Lower Lech, γιατί αν οι αντίπαλοι του το κατελάμβαναν πριν από αυτόν, αυτός θα απεκόπτετο από τη γραμμή συμπύξεως του και επίσης από τον στρατό που θα τον υποστήριζε. Αντίθετα ο Kray που το 1800 ήταν στην ίδια θέση, δεν περιέμενε βοήθεια από τη Βοημία, αλλά μάλλον από το Τιρόλο και από τον στρατό του Mélas⁶⁸ στην Ιταλία. Ως εκ τούτου, το αποφασιστικό σημείο για επίθεση εναντίον του δεν ήταν το Donauwerth, αλλά από την αντίθετη πλευρά δια του Schaffhausen, αφού αυτό θα έπιανε ανάποδα το μέτωπο των επιχειρήσεων του, θα εξέθετε την γραμμή συμπύξεως του, θα τον απέκοπτε από τον στρατό που τον υποστήριζε από τη βάση του και θα τον έσπρωχνε προς τον Main. Στην ίδια εκστρατεία το πρώτο αντικειμενικό σημείο για τον Ναπολέοντα ήταν να επιπέσει επί του δεξιού του Mélas δια μέσου της διάβασης του Αγίου Βερνάρδου και η κατάληψη των γραμμών επικοινωνιών του. Έτσι ο Άγιος Βερνάρδος, η Ivrea και η Piacenza, αποτελούσαν αποφασιστικά σημεία μόνο για την προέλαση του εναντίον της Νίκαιας.

Πρέπει ίσως να διατυπωθεί ως μια βασική αρχή, ότι τα αποφασιστικά σημεία του ελιγμού είναι στα πλευρά του εχθρού επί των οποίων, εάν ο αντίπαλός του ενεργήσει, θα μπορέσει να τον αποκόψει πιο εύκολα από τη βάση του και από τις υποστηρίζουσες δυνάμεις, χωρίς να εκτίθεται στον ίδιο κίνδυνο. Το πλευρό που ευρίσκεται απέναντι στην θάλασσα πρέπει να προτιμάται πάντοτε, επειδή δίνει την ευκαιρία να σπρώξεις τον εχθρό στη θάλασσα. Η μόνη εξαίρεση σ' αυτό είναι στην περίπτωση ενός νησιωτικού και λιγότερο ισχυρού στρατού, στην οποία η προσπάθεια αν και επικίνδυνη, μπορεί να γίνει με σκοπό να τον αποκόψεις από τη θάλασσα.

Αν η δύναμη του εχθρού είναι σε αποσπάσματα ή πολύ μεγάλη, το αποφασιστικό σημείο είναι το κέντρο της, γιατί διασπώντας το, οι δυνάμεις του θα διασπασθούν κι' άλλο, οι αδυναμίες του αυξάνουν και τα διαφορετικά κομμάτια των δυνάμεων θα μπορούν να συντριβούν ξεχωριστά.

Τα αποφασιστικά σημεία ενός πεδίου μάχης, μπορούν να καθοριστούν με βάση:

1. Τα χαρακτηριστικά του εδάφους.
2. Τη σχέση των τοπικών χαρακτηριστικών με τον τελικό στρατηγικό σκοπό.
3. Τις κατεχόμενες από τις σχετικές δυνάμεις θέσεις.

Αυτά τα θέματα θα συζητηθούν στο κεφάλαιο επί των μαχών.

67 Στρατηγικής σημασίας πόλη της Βαυαρίας, στη συμβολή των ποταμών Δούναβη και Wornitz.

68 Michael von Mélas (1729-1806): Αυστριακός Στρατάρχης, ελληνικής καταγωγής, που πολέμησε με τον βαθμό του Σχη κατά τη διάρκεια της εισβολής του Ναπολέοντα στην Ιταλία.

Αντικειμενικά Σημεία

Υπάρχουν αντικειμενικά σημεία δυο κατηγοριών, αντικειμενικά σημεία ελιγμού και γεωγραφικά αντικειμενικά σημεία. Ένα γεωγραφικό αντικειμενικό σημείο μπορεί να είναι ένα σημαντικό φρούριο, μια ποτάμια γραμμή, ένα μέτωπο επιχειρήσεων που να παρέχει καλές γραμμές άμυνας ή καλά σημεία υποστηρίξεως μελλοντικών επιχειρήσεων. Αντικειμενικά σημεία ελιγμού, σε αντίθεση με τους γεωγραφικούς αντικειμενικούς σκοπούς, αντλούν την αξία τους και οι θέσεις τους εξαρτώνται από την κατάσταση των εχθρικών μαζών δυνάμεων.

Στη στρατηγική, ο αντικειμενικός σκοπός της εκστρατείας προσδιορίζει το αντικειμενικό σημείο. Εάν αυτός ο αντικειμενικός σκοπός είναι επιθετικός, το σημείο θα είναι η κατοχή της εχθρικής πρωτεύουσας ή μιας επαρχίας της οποίας η απώλεια θα υποχρέωνε τον εχθρό να συνάψει ειρήνη. Σ' έναν πόλεμο εισβολής η πρωτεύουσα είναι συνήθως το αντικειμενικό σημείο. Πάντως η γεωγραφική θέση της πρωτεύουσας, οι πολιτικές σχέσεις των εμπολέμων με τους γείτονές τους και οι πηγές πλούτου τους, είναι ζητήματα ξένα με την τέχνη του να δίνεις μάχες, αλλά στενά συνδεδεμένες με τα σχέδια επιχειρήσεων, τα οποία όμως μπορεί να παίξουν ρόλο στο αν θα πρέπει ένας στρατός να καταλάβει την εχθρική πρωτεύουσα. Εάν η κατάληξη είναι να μην καταληφθεί η πρωτεύουσα, το αντικειμενικό σημείο μπορεί να είναι τμήμα του μετώπου των επιχειρήσεων ή γραμμή άμυνας όπου ευρίσκεται ένα σημαντικό φρούριο, η κατοχή του οποίου θα καθιστούσε σίγουρη την κατάληψη του γειτνιάζοντος εδάφους. Για παράδειγμα, εάν η Γαλλία επρόκειτο να εισβάλει στην Ιταλία σ' ένα πόλεμο κατά της Αυστρίας, το πρώτο αντικειμενικό σημείο θα ήταν η γραμμή Ticino και Po, το δεύτερο η Mantua και η γραμμή του Adige. Στην άμυνα, το αντικειμενικό σημείο, αντί να είναι αυτό που θα ήταν επιθυμητό να κατέχεται, είναι αυτό το οποίο είναι για υπεράσπιση. Η πρωτεύουσα, θεωρούμενη ως η έδρα της ισχύος, αποτελεί το κύριο αντικειμενικό σημείο της άμυνας. Αλλά μπορεί να υπάρχουν άλλα σημεία, όπως η άμυνα της πρώτης γραμμής και της πρώτης βάσης επιχειρήσεων. Έτσι, για έναν γαλλικό στρατό που καταφεύγει στην άμυνα πίσω από τον Ρήνο, ο πρώτος αντικειμενικός σκοπός θα ήταν να εμποδιστεί η διάβαση του ποταμού. Αυτός θα προσπαθούσε να ανακουφίσει τα φρούρια στην Αλσατία εάν ο εχθρός κατάφερε να πραγματοποιήσει διάβαση του ποταμού και να τα πολιορκήσει. Ο δεύτερος αντικειμενικός σκοπός θα ήταν η κάλυψη της πρώτης βάσης των επιχειρήσεων επί του Μεύση ή του Μοζέλλα, κάτι το οποίο θα μπορούσε να επιτευχθεί με μια πλευρική άμυνα καθώς επίσης και με μια μετωπική.

Σε ότι αφορά τα αντικειμενικά σημεία ελιγμού, δηλαδή αυτά που σχετίζονται ειδικά με την καταστροφή ή την αποδιοργάνωση των εχθρικών δυνάμεων, η σημασία τους μπορεί να φανεί από όσα έχουν ήδη γραφεί. Το

μεγαλύτερο ταλέντο στρατηγού και η πιο σίγουρη ελπίδα επιτυχίας, εναπόκεινται σε κάποιο βαθμό, στη σωστή επιλογή αυτών των σημείων. Αυτό ήταν το πιο εμφανές προσόν του Ναπολέοντα.

Απορρίπτοντας τα παλιά συστήματα για τα οποία ήταν αρκετή η κατάληψη ενός ή δυο σημείων ή η κατοχή μιας συνορεύουσας επαρχίας ήταν πεπεισμένος ότι το καλύτερο μέσο για να επιτύχεις μεγάλα αποτελέσματα ήταν να αποδομήσεις και καταστρέψεις τον εχθρικό στρατό, αφού κράτη και επαρχίες πέφτουν από μόνες τους όταν δεν υπάρχει δύναμη για να τις προστατεύσει.

Ο εντοπισμός με μια ματιά των σχετικών πλεονεκτημάτων που παρουσιάζουν οι διαφορετικές ζώνες επιχειρήσεων, η συγκέντρωση του όγκου των δυνάμεων επί των δυνάμεων εκείνων του αντιπάλου που υπόσχονται με τον καλύτερο τρόπο επιτυχία, με το να είναι ακούραστος στον υπολογισμό της περίπου θέσης του αντιπάλου, το να πέφτει με ταχύτητα αστραπής επί του κέντρου του εάν το μέτωπό του ήταν πολύ εκτενές ή εναντίον εκείνου του πλευρού μέσω του οποίου θα ήταν δυνατή η κατάληψη των γραμμών επικοινωνιών του, η υπερφαλάγγισή του, η αποκοπή των γραμμών του, η καταδίωξη του εχθρού μέχρι του τελευταίου άνδρα για τον διασκορπισμό και την καταστροφή των δυνάμεων του, αυτό ήταν το σύστημα που ακολούθησε ο Ναπολέων στις πρώτες του εκστρατείες. Αυτές οι εκστρατείες απέδειξαν ότι το σύστημα αυτό, είναι ένα από τα καλύτερα.

Όταν στα μεταγενέστερα χρόνια εφαρμόστηκαν αυτοί οι ελιγμοί στις μεγάλες αποστάσεις και στις αφιλόξενες περιοχές της Ρωσίας, δεν ήταν τόσο επιτυχείς όσο στη Γερμανία: παρ' όλα αυτά πρέπει να θυμόμαστε ότι εάν αυτό το είδος πολέμου δεν ταιριάζει σε όλες τις ικανότητες, περιοχές ή συνθήκες, οι πιθανότητες επιτυχίας του παραμένουν υψηλές και ότι αυτό το είδος βασίζεται σε αρχές. Ο Ναπολέων καταστρατήγησε το σύστημα, αλλά αυτό δεν διέψευσε τα πραγματικά του πλεονεκτήματα, όταν ένα κατάλληλο όριο έμπαινε στις επιχειρήσεις του και όταν αυτές οι επιχειρήσεις διεξάγονταν σε αρμονία με τις επικρατούσες συνθήκες των στρατευμάτων και των γειτονικών κρατών.

Τα αποφθέγματα που μπορούν να δοθούν γι' αυτές τις σημαντικές στρατηγικές επιχειρήσεις περιλαμβάνονται σχεδόν στο σύνολό τους, σε αυτά που έχουν ειπωθεί επί των αποφασιστικών σημείων και σε αυτά που θα ειπωθούν στο Άρθρο XXI, όπου θα πραγματευτούμε την επιλογή των γραμμών επιχειρήσεων.

Σε ότι αφορά την επιλογή των αντικειμενικών σημείων, τα πάντα εξαρτώνται από τον σκοπό του πολέμου και τον χαρακτήρα που μπορεί να του έδωσαν πολιτικές ή άλλες συνθήκες και τελικά, από τις στρατιωτικές ευκολίες των δυο πλευρών.

Στις περιπτώσεις που υπάρχουν ισχυροί λόγοι για την αποφυγή κάθε ρίσκου, πιθανόν να ήταν συνετό να αποσκοπείς μόνο στην απόκτηση μερικών πλεονεκτημάτων, όπως η κατάληψη μερικών πόλεων ή κατοχή γειτονικού εδάφους. Σε άλλες περιπτώσεις που ένα μέρος έχει τα μέσα να καταφέρει μεγάλη επιτυχία υφιστάμενο μεγάλους κινδύνους, μπορεί να επιχειρήσει την καταστροφή του εχθρικού στρατού όπως έκανε ο Ναπολέοντας.

Οι ελιγμοί στο Ουλμ και στην Ιένα δεν μπορούν να συστηθούν σ' ένα στρατό του οποίου ο αντικειμενικός σκοπός είναι η πολιορκία της Αμβέρσας. Για πολλούς διαφορετικούς λόγους δεν μπορεί να συστηθούν στον γαλλικό στρατό πέραν του Niemen, 500 λεύγες μακριά από τα σύνορά του, γιατί θα υπήρχαν πολλά περισσότερα να χαθούν από όσα ένας στρατηγός θα μπορούσε λογικά να ελπίζει ότι θα κερδηθούν από επιτυχία.

Υπάρχει άλλη μια κατηγορία αποφασιστικών σημείων που πρέπει να μνημονευθεί, τα οποία προσδιορίζονται περισσότερο από πολιτικές παρά από στρατιωτικές θεωρήσεις. Αυτά παίζουν μεγάλο ρόλο στις περισσότερες συμμαχίες και επηρεάζουν τις επιχειρήσεις και τα σχέδια κυβερνήσεων. Μπορούμε να τα ονομάσουμε **πολιτικά αντικειμενικά σημεία**.

Πράγματι εκτός από τη στενή σύνδεση μεταξύ πολιτικής και πολέμου στα προκαταρκτικά, στις περισσότερες εκστρατείες κάποιες στρατιωτικές επιχειρήσεις αναλαμβάνονται για να εκπληρώσουν έναν πολιτικό σκοπό, μερικές φορές αρκετά σημαντικό, αλλά συχνά τελείως παράλογο. Αυτοί οι σκοποί συχνά οδηγούν στη διάπραξη μεγάλων λαθών στη στρατηγική. Παραθέτουμε δυο παραδείγματα. Πρώτον, η εκστρατεία του Δούκα του Γιορκ στη Δουνκέρκη, η οποία προκλήθηκε με βάση παλαιές εμπορικές αντιλήψεις και έδωσε στις επιχειρήσεις των συμμάχων μια αποκλίνουσα κατεύθυνση, η οποία προκάλεσε την αποτυχία τους. Κατά συνέπεια, αυτό το αντικειμενικό σημείο ήταν λάθος από στρατιωτική άποψη. Η εκστρατεία του ίδιου πρίγκιπα στην Ολλανδία το 1799, βασισμένη ομοίως σε απόψεις της αγγλικής κυβερνήσεως και υποστηριζόμενη από τις προθέσεις της Αυστρίας και του Βελγίου, δεν ήταν λιγότερο μοιραία. Γιατί οδήγησε στην προέλαση του Αρχιδούκα Καρόλου από τη Ζυρίχη στο Μανχάιμ, ένα βήμα αρκετά αντίθετο προς τα συμφέροντα των συμμάχων την εποχή που ανελήφθη. Αυτά τα παραδείγματα αποδεικνύουν ότι τα πολιτικά αντικειμενικά σημεία θα πρέπει να είναι υπό τη στρατηγική, τουλάχιστον μέχρι να επιτευχθεί μια μεγάλη επιτυχία.

Αυτό το θέμα είναι τόσο εκτενές και τόσο μπερδεμένο, ώστε θα είναι παράλογη η προσπάθεια περιορισμού του σε μερικούς κανόνες. Υπαινίχθηκα ήδη έναν μόνο που μπορεί να δοθεί και αυτός είναι ότι είτε τα πολιτικά αντικειμενικά σημεία θα πρέπει να επιλέγονται σύμφωνα με τις αρχές της στρατηγικής ή το ότι η εξέτασή τους θα πρέπει να αναβάλλεται για μετά από την επίτευξη αποφασιστικών αποτελεσμάτων της εκστρατείας.

Εφαρμόζοντας αυτόν τον κανόνα στα παραδείγματα που μόλις έδωσα, θα δούμε ότι θα έπρεπε είτε στην Καμπρέ, είτε στην καρδιά της Γαλ-

λίας η Δουνκέρκη να είχε καταληφθεί το 1793 και η Ολλανδία να είχε σωθεί το 1799. Με άλλα λόγια, με την ένωση όλης της ισχύος των συμμάχων για μεγάλες προσπάθειες στα αποφασιστικά σημεία των συνόρων. Εκστρατείες τέτοιου είδους περιλαμβάνονται γενικά στις μεγάλες αποκλίσεις που είναι υπό εξέταση σ' ένα ξεχωριστό άρθρο.

Άρθρο ΧΧ

Μέτωπα Επιχειρήσεων, Στρατηγικά Μέτωπα, Γραμμές Άμυνας και Στρατηγικές Θέσεις

Υπάρχουν ορισμένα τμήματα της στρατιωτικής επιστήμης που μοιάζουν τόσο το ένα με το άλλο και είναι τόσο στενά συνδεδεμένα, που συχνά συγχέονται. Τέτοια είναι τα μέτωπα επιχειρήσεων, τα στρατηγικά μέτωπα και οι στρατηγικές θέσεις. Προτείνεται σ' αυτό το άρθρο, να δειχθεί η διαφορά μεταξύ αυτών και οι σχέσεις του ενός με το άλλο.

Μέτωπα Επιχειρήσεων και Στρατηγικά Μέτωπα

Όταν ο όγκος των δυνάμεων ενός στρατού τοποθετείται σε μια ζώνη επιχειρήσεων, αυτός κατέχει γενικά στρατηγικές θέσεις. Η προς τον εχθρό κατεχομένη έκταση του μετώπου, ονομάζεται **στρατηγικό μέτωπο**. Το μέρος εκείνο του θεάτρου του πολέμου από το οποίο ένας εχθρός μπορεί να φθάσει σ' αυτό το μέτωπο με δυο ή τρεις πορείες λέγεται **μέτωπο επιχειρήσεων**.

Η ομοιότητα μεταξύ αυτών των δυο μετώπων, έκανε πολλούς στρατιωτικούς να τα μπερδεύουν, κάποιες φορές με το ένα όνομα και κάποιες με το άλλο.

Πάντως μιλώντας αυστηρά, το στρατηγικό μέτωπο ορίζεται ως αυτό που σχηματίζεται από τις τρέχουσες θέσεις που καταλαμβάνει ο όγκος των δυνάμεων ενός στρατού, ενώ το άλλο μέτωπο περιλαμβάνει τον χώρο που χωρίζει τους δυο στρατούς και εκτείνεται σε απόσταση μιας ή δυο πορειών πέρα από το κάθε άκρο του στρατηγικού μετώπου και περιλαμβάνει το έδαφος επί του οποίου πιθανόν να συγκρουστούν οι δυο στρατοί.

Όταν οι επιχειρήσεις μιας εκστρατείας είναι στην παραμονή της έναρξης, ένας από τους στρατούς θα αποφασίσει να περιμένει την επίθεση του άλλου και θα αναλάβει την προετοιμασία μιας γραμμής άμυνας, η οποία μπορεί να είναι είτε αυτή του στρατηγικού μετώπου ή πιο προς τα πίσω. Έτσι το στρατηγικό μέτωπο και η γραμμή άμυνας μπορεί να συμπίπτουν, όπως συνέβη το 1795 και το 1796 πάνω στον Ρήνο, το οποίο ήταν τότε η γραμμή άμυνας και για τους Αυστριακούς και για τους Γάλλους και ταυτόχρονα και

το στρατηγικό μέτωπο και το μέτωπο των επιχειρήσεων. Αυτή η περιστασιακή σύμπτωση αυτών των γραμμών οδηγεί χωρίς αμφιβολία κάποιους να τις συγχέουν, ενώ στην πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετικές. Ένας στρατός δεν έχει υποχρεωτικά μια γραμμή άμυνας, όπως για παράδειγμα όταν διεξάγει εισβολή. Όταν ο όγκος των δυνάμεων συγκεντρώνεται σ' ένα σημείο, δεν έχει στρατηγικό μέτωπο, αλλά δεν είναι ποτέ χωρίς μέτωπο επιχειρήσεων.

Τα δυο επόμενα παραδείγματα θα δείξουν τη διαφορά μεταξύ των όρων.

Με την επανάληψη των εχθροπραξιών το 1799, το μέτωπο επιχειρήσεων του Ναπολέοντα εκτεινόταν από το Αμβούργο μέχρι το Wittenberg, από εκεί πήγαινε κατά μήκος της γραμμής των συμμαχών προς Glogau και Breslau (με το δεξιό του να είναι στο Lowenberg) και εκείθεν ακολουθούσε τα σύνορα της Βοημίας προς Δρέσδη. Οι δυνάμεις του στρατοπέδευαν επάνω σ' αυτό το μεγάλο μέτωπο σε τέσσερις συγκεντρώσεις, των οποίων οι στρατηγικές θέσεις ήταν εσωτερικές και παρουσίαζαν τρεις διαφορετικές όψεις. Κατά συνέπεια, ο Ναπολέων τραβήχτηκε πίσω από τον Έλβα. Η πραγματική γραμμή άμυνάς του, εκτεινόταν τότε μόνο από το Wittenberg στη Δρέσδη με μια στροφή προς τα πίσω προς το Marienberg, γιατί το Αμβούργο και το Μαγδεμβούργο ήταν πέραν του στρατηγικού πεδίου και θα ήταν μοιραίο γι' αυτόν εάν είχε προεκτείνει τις επιχειρήσεις του μέχρι αυτά τα σημεία.

Το άλλο παράδειγμα είναι η θέση του στη Mantua το 1796. Το μέτωπο των επιχειρήσεων του εδώ εκτεινόταν πραγματικά από τα όρη του Μπέργκαμο μέχρι την Αδριατική Θάλασσα, ενώ η πραγματική γραμμή άμυνάς του ήταν επί του ποταμού Adige, μεταξύ της λίμνης Garda και Legnago. Μετά ήταν επί του Mincio, μεταξύ Peschiera και Mantua, ενώ το στρατηγικό του μέτωπο μεταβάλλονταν ανάλογα με τις θέσεις του.

Το μέτωπο των επιχειρήσεων όντας η έκταση που χωρίζει τους δυο στρατούς και επί της οποίας πιθανόν να πολεμήσουν, είναι συνήθως παράλληλο προς τη βάση των επιχειρήσεων.

Το στρατηγικό μέτωπο θα έχει την ίδια διεύθυνση και πρέπει να είναι κάθετο προς την κύρια γραμμή επιχειρήσεων, να εκτείνεται δε αρκετά μακριά και στα δυο πλευρά, ώστε να καλύπτει καλά αυτήν τη γραμμή. Παρά ταύτα, αυτή η διεύθυνση μπορεί να μεταβάλλεται, είτε λόγω των σχεδίων που εκπονούνται, είτε λόγω των επιθέσεων του εχθρού. Και πολύ συχνά συμβαίνει να είναι αναγκαίο να έχεις ένα μέτωπο κάθετο προς τη βάση και παράλληλο προς την αρχική γραμμή των επιχειρήσεων. Αυτή η αλλαγή στρατηγικού μετώπου, είναι ένας από τους πιο σημαντικούς από όλους τους μεγάλους ελιγμούς, γιατί με αυτόν τον τρόπο μπορεί να επιτευχθεί ο έλεγχος των δυο όψεων του στρατηγικού πεδίου, δίνοντας έτσι στον στρατό μια θέση τόσο ευνοϊκή, σαν να είχε βάση με δυο πλευρές⁶⁹.

69 Βλέπε Άρθρο XVIII.

Το στρατηγικό μέτωπο του Ναπολέοντα κατά την προέλαση του στο Eylau απεικονίζει αυτά τα σημεία. Οι άξονες των επιχειρήσεων του ήταν στη Βαρσοβία και στο Thorn, κάτι που έκανε τον Βιστούλα μια προσωρινή βάση. Το μέτωπο έγινε παράλληλο προς τον ποταμό Narew, από το οποίο ξεκίνησε υποστηριζόμενος από τις θέσεις των πόλεων Sierock⁷⁰, Pultusk και Ostrolenka να ελίσσεται με το δεξί του και να σπρώχνει τους Ρώσους επί του Elbing και της Βαλτικής. Σε τέτοιες περιπτώσεις, εάν ένα σημείο υποστηρίξεως στη νέα κατεύθυνση μπορεί να αποκτηθεί, το στρατηγικό μέτωπο δίδει τα πλεονεκτήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω. Πρέπει να έχουμε στο μυαλό σε τέτοιους ελιγμούς ότι ο στρατός θα πρέπει να είναι πάντοτε σίγουρος ότι θα έχει ξανά στην κατοχή του την προσωρινή του βάση εφόσον απαιτηθεί, με άλλα λόγια, ότι αυτή η βάση θα μπορέσει να προεκταθεί πίσω από το στρατηγικό μέτωπο και να καλύπτεται από αυτό. Ο Ναπολέων προελαύνοντας από τον Narew κατά του Eylau μέσω του Allenstein, είχε πίσω από το αριστερό του το Thorn και μακρύτερα από το μέτωπο του στρατού το προγεφύρωμα της Πράγας και της Βαρσοβίας. Έτσι οι γραμμές επικοινωνιών του ήταν ασφαλείς, ενώ ο Benningsen⁷¹, υποχρεώθηκε να τον αντιμετωπίσει και να κάνει τη γραμμή του παράλληλη με τη Βαλτική, να κινδυνεύσει να αποκοπεί από τη βάση του και να πάει πίσω στις εκβολές του Βιστούλα. Ο Ναπολέων εκτέλεσε άλλη μια αξιοσημείωτη αλλαγή στρατηγικού μετώπου κατά την προέλασή του από την Gera κατά της Ιένα και του Naumburg το 1806. Ο Moreau έκανε ένα άλλο κινούμενος δια του δεξιού του κατά του Augsburg και Dillingen, έχοντας μέτωπο τον Δούναβη και τη Γαλλία, υποχρεώνοντας έτσι τον Kraay να εκκενώσει το οχυρωμένο στρατόπεδο στο Ουλμ.

Η αλλαγή του στρατηγικού μετώπου σε μια θέση κάθετη προς τη βάση μπορεί να είναι μια προσωρινή κίνηση για μια επιχείρηση διάρκειας λίγων ημερών ή για απροσδιόριστο χρόνο, ώστε εκμεταλλευόμενος τα σημαντικά πλεονεκτήματα που παρέχονται από κάποιες τοπικές συνθήκες, να επιφέρει αποφασιστικά κτυπήματα ή να εξασφαλίσεις μια καλή γραμμή άμυνας για τον στρατό και καλούς άξονες επιχειρήσεων, αλλαγή η οποία θα είναι σχεδόν ισοδύναμη με την αξία μιας πραγματικής βάσης.

Συμβαίνει συχνά, ένας στρατός να υποχρεωθεί να έχει ένα διπλό στρατηγικό μέτωπο, είτε λόγω των χαρακτηριστικών του θεάτρου πολέμου, είτε διότι κάθε γραμμή επιθετικών επιχειρήσεων χρειάζεται προστασία των πλευρών της. Ως παράδειγμα της πρώτης περίπτωσης μπορούμε να αναφερθούμε τα σύνορα της Τουρκίας και της Ισπανίας. Για να διαβεί τα Βαλκάνια ή τον Έβρο ποταμό⁷², ένας στρατός θα υποχρεωθεί να παρουσιάζει διπλό

70 Sierok, Pultusk, Ostrolenka: Πόλεις βόρεια της Βαρσοβίας, κοντά στον ποταμό Narew.

71 Levin August Benningsen: Γερμανός στρατηγός που υπηρέτησε στον ρωσικό στρατό. Πολέμησε τον Ναπολέοντα στο Putulsk, Eylau και στο Μποροντίνο. Θεωρείται ο πρώτος στρατηγός που υπέβαλε τον Ναπολέοντα σε μικρή εκτάσεως ήττα, αλλά είναι και αυτός που συνετρίβη από τον Ναπολέοντα στη μάχη στο Friedland το 1807.

72 ΣΜ: της Ισπανίας

μέτωπο, στην πρώτη περίπτωση για να αντιμετωπίσει κινδύνους από την κοιλάδα του Δούναβη και στη δεύτερη για να αντιμετωπίσει δυνάμεις που έρχονται από τη Σαραγόσα και το Λεόν.

Όλες οι εκτεταμένες χώρες επιβάλλουν, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, την ίδια λήψη μέτρων. Ένας γαλλικός στρατός στην κοιλάδα του Δούναβη, θα χρειαστεί ένα διπλό μέτωπο, αμέσως μόλις οι Αυστριακοί θα έχουν προωθήσει αρκετές δυνάμεις στο Τιρόλο ή τη Βοημία για να αυξήσουν την ανησυχία. Όσες χώρες παρουσιάζουν ένα στενό σύνορο στον εχθρό είναι η μόνη εξαίρεση, καθόσον τα τμήματα που αφήνονται στο σύνορο για να παρενοχλούν τα πλευρά του εχθρού, θα μπορούσαν να αποκοπούν και να συλληφθούν. Αυτή η ανάγκη διπλών στρατηγικών μετώπων, είναι ένας από τους πιο σοβαρούς μπελάδες ενός επιθετικού πολέμου, αφού απαιτεί χρήση μεγάλων αποσπασμάτων, τα οποία είναι πάντοτε επικίνδυνα⁷³.

Ασφαλώς, ότι προηγήθηκε σχετίζεται με τον κανονικό πόλεμο. Σ' ένα εθνικό ή εσωτερικό πόλεμο, το σύνολο της χώρας είναι πεδίο εχθροπραξιών. Παρ' όλα αυτά, κάθε μεγάλο τμήμα ενός στρατού που έχει έναν συγκεκριμένο σκοπό, θα είχε το δικό του στρατηγικό μέτωπο που θα καθοριζόταν από τα χαρακτηριστικά της χώρας και τις κατεχόμενες θέσεις από μεγάλες συγκεντρώσεις δυνάμεων του εχθρού. Έτσι ο Suchet στην Καταλονία και ο Massena στην Πορτογαλία είχε ο καθένας ένα στρατηγικό μέτωπο, ενώ το μέτωπο κάποιων άλλων σωμάτων στρατού, δεν ήταν πλήρως καθορισμένο.

Γραμμές Άμυνας

Οι γραμμές άμυνας χωρίζονται σε στρατηγικές και τακτικές. Οι στρατηγικές υποδιαιρούνται σε δυο κατηγορίες:

1. **Μόνιμες Γραμμές Άμυνας**, οι οποίες είναι μέρος του αμυντικού συστήματος μιας χώρας.

2. **Ενδεχόμενες Γραμμές Άμυνας**, οι οποίες συνδέονται μόνο με την προσωρινή θέση ενός στρατού.

Το σύνορο είναι μια μόνιμη γραμμή άμυνας όταν παρουσιάζει ένα σύστημα εμποδίων καλά συνδεδεμένων μεταξύ τους, φυσικών και τεχνητών, όπως οροσειρές, πλατείς ποταμούς και φρούρια. Έτσι, η οροσειρά των Άλπεων μεταξύ της Γαλλίας και του Πιεμόντε είναι μια γραμμή άμυνας, αφού τα βατά περάσματα φυλάσσονται από φρούρια, τα οποία μπορούν να αποδειχθούν μεγάλα εμπόδια στον δρόμο ενός στρατού και αφού οι έξοδοι των φαραγγιών στις κοιλάδες του Πιεμόντε προστατεύονται από μεγάλα φρούρια. Ο Ρήνος, ο Όντερ και ο Έλβας μπορούν επίσης να χαρακτηριστούν ως μόνιμες γραμμές άμυνας, εξ αιτίας των σημαντικών φρουρίων που ευρίσκονται επί των γραμμών τους.

73 Βλέπε Άρθρο XXXVI

Κάθε ποταμός με σημαντικό πλάτος, κάθε οροσειρά και κάθε διάβαση, που έχουν τα αδύνατα τους σημεία προστατευμένα από προσωρινές οχυρώσεις, μπορεί να θεωρηθεί ως **ενδεχόμενη γραμμή άμυνας** και στρατηγική και τακτική, αφού μπορούν να σταματήσουν για κάποιο χρονικό διάστημα την προχώρηση του εχθρού ή μπορούν να τον υποχρεώσουν να παρεκκλίνει προς τα δεξιά ή τα αριστερά σε αναζήτηση ενός πιο αδύναμου σημείου, περίπτωση στην οποία το πλεονέκτημα είναι προφανώς στρατηγικό. Εάν ο εχθρός επιτεθεί κατά μέτωπο, οι γραμμές παρουσιάζουν ένα προφανές τακτικό πλεονέκτημα, καθώς είναι πάντοτε πιο δύσκολο να οδηγήσεις έναν στρατό έξω από τη θέση του πίσω από έναν ποταμό ή από ένα σημείο φυσικά και τεχνητά ισχυρό, από ότι να του επιτεθείς σε μια ανοικτή πεδιάδα. Από την άλλη, αυτό το πλεονέκτημα δεν πρέπει να θεωρείται απόλυτο, για να μην πέσουμε στην παγίδα του συστήματος θέσεων, το οποίο κατέστρεψε τόσους πολλούς στρατούς. Γιατί ανεξάρτητα από τις ευκολίες που παρέχει μια θέση άμυνας, είναι αρκετά βέβαιο ότι το μέρος που παραμένει εντός της θέσης παθητικά και δέχεται όλες τις επιθέσεις του αντιπάλου του, τελικά θα ενδώσει⁷⁴.

Πλέον αυτού, αφού μια θέση φύσει πολύ ισχυρή⁷⁵ θα είναι δύσκολα προσβάσιμη και συνεπώς και δύσκολα θα βγαίνεις από αυτήν, ο εχθρός μπορεί να είναι ικανός με μια κατώτερη δύναμη, να περιορίσει τον στρατό⁷⁶, φυλάσσοντας όλες τις εξόδους. Αυτό συνέβη στους Σάξονες στο στρατόπεδο της Pirna και στον Wurmser στη Mantua.

Στρατηγικές Θέσεις

Υπάρχει μια προδιάθεση στους στρατούς στους οποίους ο όρος στρατηγική θέση μπορεί να εφαρμοστεί, να τις διακρίνουν από τις τακτικές ή τις θέσεις για μάχη.

Στρατηγικές θέσεις είναι αυτές που καταλαμβάνονται για κάποιο χρόνο και με πρόθεση να καλύψουν ένα πολύ μεγαλύτερο τμήμα του μετώπου των επιχειρήσεων από αυτό που καλύπτονταν σε μια πραγματική μάχη. Όλες οι θέσεις πίσω από έναν ποταμό ή μια γραμμή άμυνας, το σπάσιμο σε τμήματα ενός στρατού που χωρίζεται από σημαντικές αποστάσεις είναι αυτής της κατηγορίας, όπως αυτές του Ναπολέοντα στο Rivoli, στη Βερόνα και στο Legnago ώστε να βλέπει από ψηλά τον Adige. Οι θέσεις του στη Σαξονία και τη Σιλεσία το 1813, μπροστά από την γραμμή άμυνας του ήταν στρατηγικές. Οι θέσεις του Αγγλο-Πρωσικού στρατού στα σύνορα του Βελγί-

74 Αυτό δεν αναφέρεται σε οχυρωμένα στρατόπεδα, τα οποία κάνουν μεγάλη διαφορά. Τα πραγματεύομαι στο Άρθρο XXVII.

75 Εδώ τίθεται θέμα θέσεων στρατοπέδων και όχι θέσεων για μάχη. Οι τελευταίες θα συζητηθούν στο κεφάλαιο που αναφέρεται στην Υψηλή Τακτική, Άρθρο XXX.

76 ΣΜ: εντός της θέσης

ου πριν από τη μάχη του Ligny, το 1814 και αυτές του Massena επί των ποταμών Limmatt και Aar το 1799 ήταν επίσης στρατηγικές. Ακόμα και χειμερινή διαβίωση σε στρατόπεδα, όταν είναι συμπαγής, υπό την παρουσία του εχθρού και μη προστατευόμενη από μια ανακωχή, είναι, επίσης στρατηγικές. Για παράδειγμα ο Ναπολέων στην Passarge⁷⁷ το 1807. Οι καθημερινές θέσεις που καταλαμβάνονται από έναν στρατό, έξω από την ακτίνα δράσης του εχθρού, οι οποίες είναι μερικές φορές διασκορπισμένες είτε για να τον παραπλανήσουν είτε για να διευκολύνουν κινήσεις, είναι αυτής της κατηγορίας.

Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει επίσης θέσεις που καταλαμβάνονται από έναν στρατό για την κάλυψη αρκετών σημείων και θέσεων που κατέχονται από τους όγκους των δυνάμεων ενός στρατού με σκοπό την παρατήρηση. Οι διαφορετικές θέσεις που καταλαμβάνονται σε μια γραμμή άμυνας, οι θέσεις των αποσπασμάτων επί ενός διπλού μετώπου επιχειρήσεων, η θέση ενός αποσπάσματος καλύπτοντος μια πολιορκία, η κύρια δύναμη του στρατού που εν τω μεταξύ επιχειρεί σ' ένα άλλο σημείο, είναι όλες στρατηγικές. Πράγματι, όλα τα μεγάλα αποσπάσματα ή τα τμήματα ενός στρατού μπορεί να θεωρηθούν ότι κατέχουν στρατηγικές θέσεις.

Τα αποφθέγματα που μπορούν να δοθούν επί των προηγουμένων σημείων είναι λίγα, αφού μέτωπα, γραμμές άμυνας και στρατηγικές θέσεις, εξαρτώνται γενικά από μια πληθώρα διαφορετικών συγκυριών οι οποίες δημιουργούν μια ατελείωτη ποικιλία.

Σε κάθε περίπτωση, ο πρώτος γενικός κανόνας είναι ότι οι επικοινωνίες με τα διαφορετικά σημεία της γραμμής επιχειρήσεων θα πρέπει να εξασφαλίζονται πλήρως. Στην άμυνα είναι επιθυμητό τα στρατηγικά μέτωπα και οι γραμμές άμυνας να διαθέτουν τόσο στα πλευρά όσο και στο μέτωπο, δυνατά φυσικά ή τεχνητά εμπόδια τα οποία να χρησιμεύουν ως σημεία υποστηρίξεως. Τα σημεία υποστηρίξεως επί του στρατηγικού μετώπου καλούνται **Σημεία Εκκίνησης Επιχειρήσεων** και πρακτικά, είναι προσωρινές βάσεις, αλλά είναι αρκετά διαφορετικά από τα σημεία εκκίνησης του ελιγμού. Για παράδειγμα το 1796 η Βερόνα ήταν ένα εξαιρετικό σημείο εκκίνησης επιχειρήσεων για όλες τις ενέργειες του Ναπολέοντα περί την Mantua, για οκτώ μήνες. Το 1813, η Δρέσδη ήταν το σημείο εκκίνησης των επιχειρήσεων του.

Σημεία Εκκίνησης Ελιγμού, είναι αποσπάσματα τα οποία αφέθηκαν για να φυλάγουν σημεία τα οποία είναι σημαντικό να κατέχεις, ενώ ο κύριος όγκος του στρατού προχωρά στην εκπλήρωση ενός σημαντικού σκοπού. Και όταν ο σκοπός εκπληρωθεί, το σημείο εκκίνησης ελιγμού παύει να υπάρχει.

Έτσι, το σώμα στρατού του Ney ήταν το σημείο εκκίνησης του ελιγμού του Ναπολέοντα για την αποκοπή του Mack από τη γραμμή συμπύξεως του

⁷⁷ Περιοχή στην ανατολική Πρωσία.

μέσω Donauwerth και Augsburg. Ένα σημείο εκκίνησης επιχειρήσεων αντίθετα, είναι ένα υλικό σημείο, στρατηγικής αλλά και τακτικής σημασίας, το οποίο παραμένει ενεργό, σε όλη τη διάρκεια της εκστρατείας.

Η πιο επιθυμητή ποιότητα μιας γραμμής άμυνας, είναι ότι αυτή θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μικρότερη, ώστε να καλύπτεται με ευκολία από τον στρατό, εάν αυτός υποχρεωθεί να αμυνθεί. Είναι επίσης σημαντικό, η έκταση του στρατηγικού μετώπου να μην είναι τόσο μεγάλη ώστε να εμποδίζει τη γρήγορη συγκέντρωση τμημάτων επί ενός πλεονεκτικού σημείου.

Το ίδιο δεν ισχύει καθ' ολοκληρία για το μέτωπο των επιχειρήσεων, γιατί αν αυτό είναι πολύ στενό, θα είναι δύσκολο για έναν στρατό στην επίθεση να κάνει στρατηγικούς ελιγμούς που να επιφέρουν σημαντικά αποτελέσματα, γιατί ένα μικρό μέτωπο μπορεί εύκολα να καλυφθεί από τον στρατό που αμύνεται. Ούτε ένα μέτωπο επιχειρήσεων πρέπει να είναι πολύ εκτεταμένο. Ένα τέτοιο μέτωπο, δεν είναι κατάλληλο για επιθετικές επιχειρήσεις, γιατί θα έδινε στον εχθρό, αν όχι μια καλή γραμμή άμυνας, το λιγότερο άφθονο χώρο για να αποφύγει τις επιπτώσεις ενός στρατηγικού ελιγμού, ακόμα και αν αυτός είχε πολύ καλά σχεδιασθεί. Έτσι, οι ωραίες επιχειρήσεις στο Marengo, στο Ουλμ και στην Ιένα, δεν θα μπορούσαν να έχουν προκαλέσει τα ίδια αποτελέσματα επί ενός θεάτρου με τη σπουδαιότητα όπως αυτών του ρωσικού πολέμου το 1812, καθόσον ο εχθρός, ακόμα και αν είχε αποκοπεί από τη γραμμή συμπτύξεως του, θα μπορούσε να είχε βρει μια άλλη υιοθετώντας μια νέα ζώνη επιχειρήσεων.

Οι βασικές προϋποθέσεις για κάθε στρατηγική θέση είναι ότι αυτή θα πρέπει να είναι πιο συμπαγής σε σχέση με τις αντίπαλες δυνάμεις, ότι όλα τα τμήματα του στρατού θα πρέπει να έχουν σίγουρο και εύκολο τρόπο συγκεντρώσεως σ' αυτήν χωρίς να κινδυνεύουν από παρέμβαση του εχθρού. Με αυτόν τον τρόπο, για ισοδύναμες δυνάμεις, όλες οι κεντρικές ή εσωτερικές θέσεις θα πρέπει να προτιμώνται από τις εξωτερικές, καθόσον το μέτωπο στην τελευταία περίπτωση θα πρέπει αναγκαστικά να είναι πιο αναπεπταμένο, κάτι που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια επικίνδυνη διαίρεση της δύναμης. Ένα ισχυρό στοιχείο ασφάλειας και υπεροχής έναντι του αντιπάλου, θα ήταν η δυνατότητα μεγάλης δραστηριότητας και κινητικότητας από τα τμήματα που επανδρώνουν αυτές τις θέσεις, καθόσον καθιστά δυνατή την γρήγορη συγκέντρωση σε διαφορετικά και διαδοχικά σημεία του μετώπου.

Ένας στρατός δεν θα πρέπει να κατέχει επί μακρόν ένα στρατηγικό σημείο χωρίς να έχει επιλέξει μια-δυο τακτικές θέσεις, με σκοπό τη συγκέντρωση εκεί όλων των διαθεσίμων δυνάμεων για να δοθεί μάχη με τον εχθρό όταν αυτός θα έχει αποκαλύψει τα σχέδια του. Με αυτόν τον τρόπο ο Ναπολέων προετοίμασε τα πεδία στο Rivoli, και Αούστερλιτς, ο Ουέλινγκτον στο Βατερλό και ο Αρχιδούκας Κάρολος στο Wagram.

Όταν ένας στρατός είτε στρατοπεδεύει, είτε στρατωνίζεται σε καταλύματα, ο στρατηγός θα πρέπει να προσέχει το μέτωπο του να μην είναι πολύ εκτεταμένο. Μια διάταξη η οποία μπορεί να ονομαστεί «στρατηγικό τετράγωνο» φαντάζει καλύτερο, παρουσιάζοντας τρεις πλευρές σχεδόν ίσες, ώστε η απόσταση που θα πρέπει να διανυθεί για όλες τις μεραρχίες προκειμένου να συγκεντρωθούν στο κέντρο για να αποκρούσουν μια επίθεση, να είναι ίδια.

Κάθε στρατηγική γραμμή άμυνας πρέπει πάντοτε να διαθέτει ένα τακτικό σημείο επί του οποίου να είναι δυνατή η συγκέντρωση για άμυνα, σε περίπτωση που ο εχθρός περάσει το στρατηγικό μέτωπο. Για παράδειγμα, ένας στρατός που φυλά μια όχθη ποταμού και που δεν έχει τις αναγκαίες δυνάμεις για να καλύψει όλη τη γραμμή, θα πρέπει πάντοτε να τηρεί μια θέση πίσω και στο κέντρο, επί της οποίας να συγκεντρώσει όλες τις μεραρχίες του ώστε να τις παρατάξει ενωμένες κατά του εχθρού, εφόσον αυτός καταφέρει μια διάβαση του ποταμού.

Για έναν στρατό που μπαίνει σε μια χώρα με σκοπό να την υποδουλώσει ή να την κατακτήσει, θα ήταν πάντοτε συνετό, ανεξάρτητα από το πόσο λαμπρές ήταν οι επιτυχίες του ενωρίτερα, να προετοιμάσει μια γραμμή άμυνας ώστε να καταφύγει σ' αυτήν σε περίπτωση δυσμενούς εξελίξεως. Αυτή η παρατήρηση γίνεται για να συμπληρωθεί το θέμα: οι γραμμές αυτές καθ' αυτές, είναι στενά συνδεδεμένες με τις προσωρινές βάσεις, κάτι που θα αναλυθεί σε προσεχές άρθρο⁷⁸.

Άρθρο XXI Ζώνες και Γραμμές Επιχειρήσεων

Μια **Ζώνη Επιχειρήσεων** είναι ένα συγκεκριμένο τμήμα του συνόλου του θεάτρου επιχειρήσεων, το οποίο μπορεί να διασχίσει ένας στρατός στην προσπάθεια του για την εκπλήρωση του αντικείμενικου του σκοπού, είτε ενεργεί μόνος, είτε σε συντονισμό με άλλους στρατούς. Για παράδειγμα, στο σχέδιο της εκστρατείας του 1796, η Ιταλία ήταν η δεξιά ζώνη, η Βαυαρία αυτή του κέντρου και η Φρανκονία η αριστερή.

Μια ζώνη επιχειρήσεων μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να παρουσιάζει μια μόνο γραμμή επιχειρήσεων λόγω της φυσικής διαμορφώσεως της χώρας ή λόγω του μικρού αριθμού υπαρχόντων βατών δρομολογίων για ένα στρατό. Γενικά πάντως, μια ζώνη έχει πολλές γραμμές επιχειρήσεων, που εξαρτώνται μερικώς από τα σχέδια της εκστρατείας και μερικώς από τον αριθμό των μεγάλων δρομολογίων επικοινωνιών που υπάρχουν στο θέατρο επιχειρήσεων.

78 XXIII

Δεν θα πρέπει να εκληφθεί εξ αυτού ότι κάθε δρόμος αποτελεί αφ' εαυτού μια γραμμή επιχειρήσεων, όμως δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στη ροή των πραγμάτων, κάποιο καλό δρομολόγιο θα αποτελέσει προς στιγμή μια τέτοια γραμμή. Αλλά εφόσον αυτό το δρομολόγιο θα χρησιμοποιείται μόνο από αποσπάσματα και θα ευρίσκεται πίσω από τη σφαίρα των κυρίων επιχειρήσεων, δεν μπορεί να θεωρείται ως η πραγματική γραμμή επιχειρήσεων. Πλέον αυτού, η ύπαρξη πολλών δρομολογίων που να οδηγούν στο ίδιο μέτωπο επιχειρήσεων και να απέχουν μεταξύ τους μια ή δυο πορείες, δεν θα συνιστούσαν τόσες πολλές γραμμές επιχειρήσεων, αλλά αποτελώντας αυτές οι γραμμές τα δρομολόγια επικοινωνιών των διαφόρων μεραρχιών του ιδίου στρατού, ο όλος χώρος που θα ήταν γεμάτος από αυτές, δεν θα αποτελούσε παρά μία και μόνο γραμμή. Ο όρος ζώνη επιχειρήσεων λέγεται για ένα μεγάλο τμήμα του γενικού θεάτρου επιχειρήσεων.

Ο όρος **Γραμμές Επιχειρήσεων** θα προσδιορίζει το μέρος αυτού του τμήματος που περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις του στρατού. Ανεξάρτητα του αν ο στρατός ακολουθεί ένα ή περισσότερα δρομολόγια, ο όρος **Στρατηγικές Γραμμές** ταιριάζει σ' αυτές τις σημαντικές γραμμές, οι οποίες συνδέουν τα αποφασιστικά σημεία του θεάτρου των επιχειρήσεων είτε αναμεταξύ τους, είτε με το θέατρο των επιχειρήσεων. Για τον ίδιο λόγο δίνουμε αυτό το όνομα σ' αυτές τις γραμμές, τις οποίες θα πρέπει να ακολουθήσει ο στρατός για να φθάσει σ' ένα από αυτά τα αποφασιστικά σημεία ή για να ολοκληρώσει έναν σημαντικό ελιγμό, ο οποίος για να γίνει απαιτείται προσωρινή εκτροπή από την κύρια γραμμή επιχειρήσεων.

Γραμμές Επικοινωνιών ονομάζονται τα βατά δρομολόγια μεταξύ των διαφορετικών τμημάτων του στρατού που κατέχουν διαφορετικές θέσεις σε όλη την έκταση της ζώνης επιχειρήσεων. Για παράδειγμα το 1813, μετά την εισδοχή της Αυστρίας στην Μεγάλη Συμμαχία, τρεις συμμαχικοί στρατοί θα εισέβαλαν στη Σαξονία, ένας στην Βαυαρία και ένας στην Ιταλία. Έτσι η Σαξονία ή μάλλον το έδαφος μεταξύ Δρέσδης, Μαγδεμβούργου και Breslau, σχημάτιζαν την ζώνη επιχειρήσεων του όγκου των δυνάμεων. Αυτή η ζώνη επιχειρήσεων είχε τρεις γραμμές επιχειρήσεων που οδηγούσαν στον αντικειμενικό σκοπό της Λειψίας. Η πρώτη γραμμή ήταν αυτή του στρατού της Βοημίας η οποία οδηγούσε από τα βουνά του Erzgebirge μέσω Δρέσδης και Chemnitz κατά της Λειψίας. Η δεύτερη ήταν η γραμμή του στρατού της Σιλεσίας που οδηγούσε από το Breslau μέσω Δρέσδης ή μέσω Wittenberg κατά της Λειψίας. Η τρίτη ήταν αυτή του Bernadotte που οδηγούσε από το Βερολίνο μέσω Dessau στο ίδιο αντικειμενικό σημείο. Κάθε ένας από τους τρεις στρατούς βάδιζε επί δυο ή περισσότερων γειτονικών δρομολογίων, αλλά δεν θα μπορούσε να ειπωθεί ότι υπήρχαν τόσες γραμμές επιχειρήσεων όσα και τα δρομολόγια. Η κύρια γραμμή επιχειρήσεων είναι αυτή που ακολουθείται από τον όγκο της δύναμης του στρατού, επί της οποίας έχουν τοποθετηθεί κλιμακωτά αποθήκες εφοδίων, πυρομαχικών και άλλων προμηθειών και επί της οποίας θα συμπτυχθεί ο στρατός εάν υποχρεωθεί προς τούτο.

Καίτοι η επιλογή μιας ζώνης επιχειρήσεων δεν περιλαμβάνει πολλούς συνδυασμούς καθόσον δεν μπορεί ποτέ να υπάρχουν πάνω από δυο ή τρεις ζώνες σε κάθε θέατρο και με τα πλεονεκτήματα αυτά να είναι αποτέλεσμα των ισχυρουσών τοπικών συνθηκών, είναι κάπως διαφορετικά με τις γραμμές επιχειρήσεων, καθώς αυτές χωρίζονται σε διαφορετικές κατηγορίες, ανάλογα με τη σχέση τους με τις διαφορετικές θέσεις του εχθρού, των επικοινωνιών επί του στρατηγικού πεδίου και των επιχειρήσεων που σχεδιάστηκαν από τον διοικητή.

Απλές Γραμμές Επιχειρήσεων είναι αυτές ενός στρατού που ενεργεί από ένα σύνορο όταν αυτός δεν έχει υποδιαιρεθεί σε μεγάλα ανεξάρτητα τμήματα.

Διπλές Γραμμές Επιχειρήσεων είναι αυτές δυο ανεξαρτήτων στρατών που προχωρούν από το ίδιο σύνορο ή αυτές δυο σχεδόν ισοδυνάμων στρατών οι οποίοι διοικούνται από τον ίδιο στρατηγό, αλλά τους χωρίζει μεγάλη απόσταση και μεγάλα διαστήματα χρόνου⁷⁹.

Εσωτερικές Γραμμές Επιχειρήσεων είναι αυτές που υιοθετούνται από ένα ή δυο στρατούς για να αντιμετωπίσουν αρκετά εχθρικά τμήματα και έχουν τέτοια κατεύθυνση που ο στρατηγός να μπορεί να συγκεντρώσει τον όγκο των δυνάμεων του και να ελιχθεί με όλη του τη δύναμη σε συντομότερο χρόνο από αυτόν που θα χρειαζόταν στον εχθρό για να αντιμετωπίσει αυτή τη δύναμη του στρατηγού με μια μεγαλύτερη δύναμη⁸⁰.

Οι Εξωτερικές Γραμμές, οδηγούν στο αντίθετο αποτέλεσμα και είναι αυτές που σχηματίζονται από έναν στρατό ο οποίος ενεργεί ταυτόχρονα και

79 Αυτός ο ορισμός έχει δεχθεί κριτική και όπως έδωσε λαβή για παρανοήσεις, καθίσταται αναγκαίο να τον εξηγήσω. Πρώτα από όλα πρέπει να έχουμε κατά νουν ότι είναι θέμα ελιγμού - γραμμών (δηλαδή περί στρατηγικών συνδυασμών) και όχι περί μεγάλων δρομολογίων. Πρέπει επίσης να γίνει αποδεκτό ότι ένας στρατός που βαδίζει επί δυο ή τριών δρομολογίων, τα οποία είναι τόσο κοντά το ένα στο άλλο ώστε να είναι αποδεκτή η συγκέντρωση των διαφορετικών δυνάμεων μέσα σε 48 ώρες, τότε αυτός ο στρατός δεν θα είχε δυο ή τρεις γραμμές επιχειρήσεων. Όταν ο Moreau και ο Jourdan μπήκαν στη Γερμανία με δυο στρατούς των 70.000 ανδρών έκαστος και όντας ανεξάρτητος ο ένας από τον άλλον, υπήρχε μια διπλή γραμμή επιχειρήσεων. Αλλά ένας γαλλικός στρατός από τον οποίο ξεκινά μόνο ένα απόσπασμα από τον Κάτω Ρήνο για να βαδίσει προς το Main, ενώ τα άλλα 5-6 σώματα ξεκινούν από τον Άνω Ρήνο για να βαδίσουν προς το Ούλμ, δεν θα είχε μια διπλή γραμμή επιχειρήσεων, υπό την έννοια που εγώ χρησιμοποιώ τον όρο για να προσδιορίσω έναν ελιγμό. Όταν ο Ναπολέων συγκέντρωσε επτά σώματα στρατού και τα έθεσε σε κίνηση κατά της Gera μέσω Bamberg, ενώ ο Mortier βάδιζε κατά του Cassel για να καταλάβει το Hesse μ' ένα μόνο σώμα στρατού, δεν είχε παρά μόνο μια γενική γραμμή επιχειρήσεων μ' ένα βοηθητικό απόσπασμα. Η γραμμή στο έδαφος αποτελούνταν από δυο βραχίονες ή ακτίνες, αλλά η επιχείρηση δεν είχε δυο σκέλη.

80 Μερικοί Γερμανοί συγγραφείς έχουν πει ότι μπερδεύω τις κεντρικές θέσεις με την γραμμή επιχειρήσεων, ισχυρισμός που είναι λάθος. Αυτά είναι δυο τελείως διαφορετικά πράγματα. Άλλοι σκέφτηκαν ότι θα είχα κάνει καλύτερα αν είχα χρησιμοποιήσει τον όρο ακτίνα επιχειρήσεων για να εκφράσω την ιδέα των διπλών γραμμών. Το σκεπτικό σ' αυτήν την περίπτωση είναι εύλογο εάν φανταστούμε το θέατρο επιχειρήσεων να είναι κυκλικό. Αλλά αφού στο κάτω-κάτω κάθε ακτίνα είναι μια γραμμή, η διαφώνια έγκειται στη χρήση των λέξεων.

στα δυο πλευρά του εχθρού ή εναντίον πολλών συγκεντρώσεων δυνάμεων του.

Συγκλίνουσες Γραμμές είναι αυτές που ξεκινούν από τελείως διαφορετικά σημεία και συναντώνται στο ίδιο σημείο, είτε πριν, είτε μετά τη βάση.

Αποκλίνουσες Γραμμές είναι αυτές μέσω των οποίων ένας στρατός θα εγκατέλειπε ένα δεδομένο σημείο για να κινηθεί προς πολλά ξεχωριστά σημεία. Αυτές οι γραμμές επιβάλλουν ασφαλώς τη διαίρεση του κύριου σώματος σε μικρότερα τμήματα. Αυτές είναι επίσης *βαθιές γραμμές*, οι οποίες είναι απλά *επιμήκεις γραμμές*.

Ο όρος **Γραμμές Ελιγμού** ισχύει για στιγμιαίες στρατηγικές γραμμές, οι οποίες υιοθετούνται συχνά για έναν μόνο προσωρινό ελιγμό και οι οποίες με κανένα τρόπο θα πρέπει να συγχέονται με τις πραγματικές γραμμές επιχειρήσεων.

Δευτερεύουσες Γραμμές είναι αυτές δυο στρατών που ενεργούν έτσι ώστε να παρέχει αμοιβαία υποστήριξη ο ένας στον άλλον, όπως έγινε το 1796, ο στρατός του Sambre⁸¹ και του Μεύση ήταν δευτερεύων σε σχέση με αυτόν του Ρήνου και το 1812, ο στρατός του Bagration ήταν δευτερεύων σε σχέση με αυτόν του Barclay.

Τυχαίες Γραμμές είναι αυτές που προκαλούνται από γεγονότα τα οποία αλλάζουν το αρχικό σχέδιο και δίνουν νέα κατεύθυνση στις επιχειρήσεις. Αυτές είναι πολύ μεγάλης σημασίας. Οι πραγματικές ευκαιρίες που παρουσιάζονται για τη χρήση τους, αναγνωρίζονται μόνο από έναν μεγάλο και δραστήριο νου.

Πλέον αυτών των γραμμών μπορεί να υπάρξουν *προσωρινές και οριστικές γραμμές επιχειρήσεων*. Οι πρώτες προσδιορίζουν τη γραμμή που υιοθετείται από έναν στρατό σε μια προκαταρκτική, αποφασιστική επιχείρηση, μετά την οποία ο στρατός έχει την ελευθερία να επιλέξει μια πιο πλεονεκτική ή άμεση γραμμή. Αυτές οι γραμμές φαίνεται να ανήκουν τόσο στην κατηγορία των προσωρινών ή ενδεχομένων στρατηγικών γραμμών, όσο και στην κατηγορία των γραμμών επιχειρήσεων.

Αυτοί οι ορισμοί δείχνουν πόσο διαφοροποιούμαι από τους συγγραφείς που προηγήθηκαν εμού. Οι Lloyd και Bulow δεν προσδίδουν σ' αυτές τις γραμμές άλλη σημασία, ει μη μόνον αυτήν που απορρέει από τη σχέση τους με τις αποθήκες ανεφοδιασμού του στρατού. Μάλιστα ο Bulow⁸² υποστήριξε ότι ένας στρατός που στρατοπεδεύει κοντά στις αποθήκες ανεφοδιασμού του, δεν έχει γραμμές επιχειρήσεων.

Το ακόλουθο παράδειγμα θα καταρρίψει αυτό το παράδοξο. Ας υποθέσουμε ότι δυο στρατοί, ο πρώτος στον Άνω Ρήνο και ο δεύτερος μπροστά από

81 Sambre: παραπόταμος του Μεύση ποταμού στη Βόρεια Γαλλία.

82 Πρώτος στρατηγός που έλαβε μέρος σε πολλές μάχες και έπαιξε σημαντικό ρόλο στη μάχη του Βατερλό.

το Ντίσελντορφ ή σε οποιοδήποτε άλλο σημείο αυτών των συνόρων και ότι οι αποθήκες εφοδίων τους ευρίσκονται αμέσως πίσω από τον ποταμό, ασφαλώς στην πιο ασφαλή, κοντινή και πιο πλεονεκτική θέση που θα μπορούσε να επιλεγεί γι' αυτές. Αυτοί οι στρατοί θα έχουν έναν επιθετικό ή αμυντικό αντικειμενικό σκοπό. Έτσι θα έχουν σίγουρα γραμμές επιχειρήσεων, που θα προκύπτουν από τις διαφορετικές επιχειρήσεις που θα τους είχαν ανατεθεί.

Η αμυντική γραμμή επί του εδάφους, αρχίζοντας από τις θέσεις τους, θα εκτείνεται στη δεύτερη γραμμή την οποία θα πρέπει να καλύπτουν. Και οι δυο θα μπορούσαν να αποκοπούν από αυτήν τη δεύτερη γραμμή, εάν ο εχθρός εισχωρούσε στο μεσοδιάστημα που τους χωρίζει από αυτήν. Ακόμα και εάν ο Μέλας διέθετε προμήθειες για έναν χρόνο στην Alessandria, θα είχε παρ' όλα αυτά αποκοπεί από τη βάση του στον Mincio ποταμό, μόλις ο εχθρός θα κατελάμβανε μετά από νίκη του, τη γραμμή του Πάδου ποταμού⁸³.

Η γραμμή τους θα ήταν διπλή και αυτή του εχθρού μονή, εάν αυτός συγκέντρωνε τις δυνάμεις του για να νικήσει αυτούς τους στρατούς διαδοχικά. Θα ήταν μια διπλή εξωτερική γραμμή και αυτή του εχθρού μια διπλή εσωτερική, εάν αυτός χώριζε τις δυνάμεις του σε δυο μεγάλα τμήματα δίνοντας τους τέτοιες κατευθύνσεις ώστε να τον διευκολύνουν να συγκεντρώσει όλες του τις δυνάμεις, πριν το κάνουν οι δυο στρατοί.

Ο Bulow θα ήταν πιο σωστός εάν είχε υποστηρίξει ότι ένας στρατός που ενεργεί στο δικό του έδαφος, εξαρτάται λιγότερο από την αρχική του γραμμή επιχειρήσεων παρά όταν ενεργεί σε ξένο. Επειδή αυτός ο στρατός ευρίσκει σε κάθε κατεύθυνση σημεία στηρίγματος και μερικά από τα πλεονεκτήματα που αναζητούνται για την υιοθέτηση γραμμών επιχειρήσεων. Μπορεί ακόμα αυτός να χάσει τη γραμμή των επιχειρήσεων του χωρίς να κινδυνεύσει. Αλλά αυτός δεν είναι λόγος για να μην έχει γραμμές επιχειρήσεων.

Παρατηρήσεις επί των Γραμμών Επιχειρήσεων στους Πολέμους της Γαλλικής Επανάστασης

Στην αρχή αυτής της τρομερής και συνεχώς μεταβαλλομένης πάλης, η Πρωσία και η Αυστρία ήταν οι μόνοι ορκισμένοι εχθροί της Γαλλίας και η Ιταλία περιελήφθη στο θέατρο του πολέμου μόνο για λόγους αμοιβαίας παρατηρήσεως όντας πολύ μακριά για την ανάληψη αποφασιστικών επιχειρήσεων λαμβάνοντας υπόψη τον συγκεκριμένο αντικειμενικό σκοπό. Το πραγματικό θέατρο εκτείνονταν από το Huningue μέχρι τη Δουνκέρκη και περιελάμβανε τρεις ζώνες επιχειρήσεων, την πρώτη κατά μήκος του Ρήνου

83 Αυτός ο ισχυρισμός έχει αμφισβητηθεί. Νομίζω ότι είναι σωστός. Γιατί ο Μέλας, περιορισμένος μεταξύ των ποταμών Bormida, Tanaro και Πάδου, δεν είχε δυνατότητα συμπληρώσεως του στρατού του με στρατολόγηση, πολύ δύσκολα θα διατηρούσε επικοινωνία με την βάση με αγγελιαφόρους και θα είχε σίγουρα υποχρεωθεί να ανακόψει την πορεία του ή να παραδοθεί σε περίπτωση που δεν θα είχε ενισχυθεί.

από το Huningue μέχρι το Landau και εκείθεν στο Μοζέλλα, την κεντρική που κατελάμβανε το μεσοδιάστημα μεταξύ Μεύση και Μοζέλλα και την τρίτη και αριστερή που ήταν το σύνορο από Givet μέχρι τη Δουνκέρκη.

Όταν η Γαλλία κήρυξε τον πόλεμο τον Απρίλιο του 1792, η πρόθεσή της ήταν να προλάβει τη συνένωση των εχθρών της. Είχε τότε 100.000 άνδρες στις ζώνες που μόλις περιγράψαμε, ενώ η Αυστρία δεν είχε παρά 35.000 στο Βέλγιο.

Είναι τελείως αδύνατο να καταλάβεις γιατί οι Γάλλοι δεν κατέλαβαν αυτήν τη χώρα, από τη στιγμή που ουδεμία αποτελεσματική αντίσταση μπορούσε να αναπτυχθεί. Τέσσερις μήνες μεσολάβησαν μεταξύ της ανακηρύξεως του πολέμου και της συγκεντρώσεως των συμμαχικών δυνάμεων. Δεν θα ήταν πιθανό μια εισβολή στο Βέλγιο να είχε προλάβει αυτήν στην Champagne, να είχε δώσει μια ιδέα για την ισχύ της Γαλλίας στον βασιλιά της Πρωσίας και να τον είχε παρακινήσει να μην θυσιάσει τα στρατεύματά του σ' έναν δευτερεύοντα αντικειμενικό σκοπό, αυτόν της επιβολής στη Γαλλία μια κυβερνήσεως άλλης μορφής;

Όταν οι Πρώσοι έφθασαν στο Coblenz, προς το τέλος Ιουλίου, οι Γάλλοι δεν ήταν πλέον ικανοί για την εισβολή. Αυτός ο ρόλος είχε περάσει στους συμμάχους και είναι πολύ γνωστό πώς αθώωσαν τους εαυτούς τους για τις ενέργειες τους.

Η συνολική δύναμη της Γαλλίας ανέρχονταν πλέον σε 115.000 άνδρες. Η δύναμη αυτή ήταν διασκορπισμένη επί ενός συνόρου έκτασης 140 λευγών, χωρισμένη σε 5 σώματα στρατού και χωρίς να είναι ικανή να αντιπαρατάξει καλή άμυνα. Για να παραλύσεις αυτήν τη δύναμη και να την εμποδίσεις να συνενωθεί, αρκούσε επίθεση στο κέντρο της. Πολιτικοί λόγοι συνηγορούσαν επίσης υπέρ αυτού του σχεδίου επίθεσης. Ο σκοπός που προτάθηκε ήταν πολιτικός και μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με τη λήψη γρήγορων και ζωντανών μέτρων. Η γραμμή μεταξύ των ποταμών Μεύση και Μοζέλλα, η οποία αποτελούσε και το κέντρο ήταν λιγότερο οχυρωμένη από ότι το υπόλοιπο του συνόρου και εκτός αυτού, έδινε στους συμμάχους το πλεονέκτημα να έχουν το εξαιρετικό οχυρό του Λουξεμβούργου σαν βάση.

Οι σύμμαχοι πράγματι, υιοθέτησαν σοφά αυτό το σχέδιο επίθεσης. Αλλά η εκτέλεσή του δεν ήταν τόσο καλή όσο η σύλληψή του.

Η αυλή της Βιέννης είχε μεγαλύτερο συμφέρον στον πόλεμο για οικογενειακούς λόγους, καθώς επίσης και για τους κινδύνους που θα διέτρεχαν οι επαρχίες της σε περίπτωση ατυχούς αποτελέσματος. Για κάποιο λόγο, δύσκολο να καταλάβεις, η Αυστρία συνέβαλε μόνο με 30 τάγματα. 45.000 άνδρες παρέμειναν σαν στρατός επιτηρήσεως στο Brisgau, στον Ρήνο και τη Φλάνδρα. Πού ήταν οι εντυπωσιακοί στρατοί που η Αυστρία παρουσίασε στη συνέχεια; Και πώς θα μπορούσαν να είχαν διατεθεί επωφελέστερα από ότι για την προστασία των πλευρών του εισβάλοντος στρατού; Αυτή η αξι-

οσημείωτη συμπεριφορά από την πλευρά της Αυστρίας, η οποία της κόστισε τόσο πολύ, μπορεί να δικαιολογήσει την απόφαση της Πρωσίας να αποσυρθεί αργότερα και να εγκαταλείψει το πεδίο, όπως και έκανε, τη στιγμή ακριβώς που θα έπρεπε να προσχωρούσε στη συμμαχία. Στη διάρκεια της εκστρατείας οι Πρώσοι δεν έδειξαν την απαραίτητη δραστηριότητα για επιτυχία. Σπατάλησαν οκτώ ημέρες άσκοπα παραμένοντας στρατοπεδευμένοι στο Kons. Εάν περίμεναν τον Dumouriez στα Little Islands ή είχαν κάνει μια πιο σοβαρή προσπάθεια να τον οδηγήσουν μακριά τους, θα είχαν ακόμα το πλεονέκτημα μιας συγκεντρωμένης δύναμης εναντίον αρκετών διασκορπισμένων μεραρχιών, θα είχαν προλάβει τη συνένωσή τους και θα τους είχαν νικήσει ξεχωριστά.

Ο Φρειδερίκος ο Μεγάλος θα είχε δικαιολογήσει την παρατήρηση του Dumouriez στην Grandpré, ότι δηλαδή εάν ο αντίπαλός του ήταν ο μεγάλος βασιλιάς, αυτός (Dumouriez) θα είχε οδηγηθεί πίσω από τη Châlons.

Οι Αυστριακοί απέδειξαν σ' αυτήν την εκστρατεία ότι ήταν ακόμα διαποτισμένοι με το λάθος σύστημα των Daun και Lascy για κάλυψη και φύλαξη κάθε σημείου.

Το γεγονός της διατηρήσεως 200.000 ανδρών στο Brisgau ενώ οι ποταμοί Μοζέλλας και Σαρ ήταν αφύλακτοι, δείχνει το φόβο που τους διακατείχε μήπως και χάσουν ένα χωριό και πώς το σύστημά τους, τους οδηγούσε να έχουν μεγάλα αποσπάσματα τα οποία είναι συχνά η αιτία καταστροφής στρατών.

Ξεχνώντας ότι η πιο σίγουρη ελπίδα για τη νίκη εναπόκειται στην παρουσίαση επί του πεδίου της ισχυρότερης δυνατής δύναμης, θεώρησαν αναγκαίο να κατέχουν όλο το μήκος των συνόρων προκειμένου να προλάβουν εισβολή, πράγμα που ήταν ακριβώς ο τρόπος για να γίνει η εισβολή εφικτή σε κάθε σημείο.

Θα παρατηρήσω ακόμα ότι σ' αυτήν την εκστρατεία, ο Dumouriez εγκατέλειψε βλακωδώς την καταδίωξη των συμμάχων προκειμένου να μεταφέρει το θέατρο από το κέντρο, στο άκρο αριστερό του πεδίου. Πλέον αυτού ήταν ανίκανος να συλλάβει τα μεγάλα αποτελέσματα που θα είχε μια τέτοια κίνηση και επιτέθηκε στον στρατό του Δούκα της Saxe-Teschen στο μέτωπο, ενώ κατεβαίνοντας τον Μεύση προς Ναμύρ, θα μπορούσε να τον είχε πετάξει πάνω στην Βόρεια Θάλασσα προς το Meurport ή την Οστάνδη και να τον έχει καταστρέψει εντελώς σε μια πιο επιτυχημένη μάχη από αυτήν της Jemmapes.

Η εκστρατεία του 1793 παρέχει ένα νέο παράδειγμα του αποτελέσματος μιας λάθος επιλογής κατευθύνσεως των επιχειρήσεων. Οι Αυστριακοί νίκησαν και ανέκτησαν το Βέλγιο, επειδή ο Dumouriez αδέξια επέκτεινε το μέτωπο των επιχειρήσεων του μέχρι τις πύλες του Ρότερνταμ. Μέχρις εδώ η συμπεριφορά των συμμάχων αξίζει επαίνου: η επιθυμία της επανακτή-

σεως αυτών των πλούσιων επαρχιών δικαιολογούσε αυτήν την επιχείρηση, η οποία επιπλέον, διευθύνθηκε σοφά κατά του άκρου δεξιού του μεγάλου μετώπου του Dumouriez. Όμως αφού οι Γάλλοι είχαν οδηγηθεί πίσω, κάτω από τα πυροβόλα της Valenciennes και είχαν αποδιοργανωθεί και καταστεί ανίκανοι να αντισταθούν, γιατί οι σύμμαχοι παρέμειναν 6 μήνες σ' ένα μέτωπο λίγων πόλεων και επέτρεψαν στην Επιτροπή Δημόσιας Ασφάλειας να οργανώσει νέους στρατούς; Όταν σκεφθεί κανείς την αξιολύπητη κατάσταση της Γαλλίας και την κατάσταση των υπολειμμάτων του στρατού του Dampierre, μπορούν να κατανοηθούν οι παρελάσεις των συμμάχων μπροστά από τα φρούρια της Φλάνδρας;

Εισβολές σε μια χώρα της οποίας η ισχύς βασίζεται κυρίως στην πρωτεύουσα της, είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές. Κάτω από τη διακυβέρνηση ενός ισχυρού πρίγκιπα και σε συνηθισμένους πολέμους, το πιο σημαντικό σημείο είναι το στρατηγείο του στρατού. Αλλά σε περίπτωση ενός αδύναμου πρίγκιπα, σε μια δημοκρατία και ιδιαίτερα σε πολέμους ιδεολογίας, η πρωτεύουσα αποτελεί γενικά το κέντρο της εθνικής ισχύος⁸⁴. Εάν υπάρχει αμφιβολία γι' αυτό, το Παρίσι δεν ήταν τέτοια περίπτωση. Το Παρίσι ήταν η ίδια η Γαλλία και αυτό ίσχυε σε τέτοιο βαθμό, που τα δυο τρίτα του έθνους είχαν ξεσηκωθεί κατά της κυβερνήσεως που τα καταπίεζε. Εάν οι σύμμαχοι, μετά τη νίκη τους κατά του γαλλικού στρατού στο Famars, είχαν αφήσει τους Ολλανδούς και τους Hanoverians να επιτηρούν ότι είχε απομείνει από αυτόν, ενώ οι Άγγλοι και οι Αυστριακοί κατεύθυναν τις επιχειρήσεις τους επί των ποταμών Μεύση, Sarre και Μοζέλλα, σε συνδυασμό με τους Πρώσους και ένα μέρος του άχρηστου στρατού του Άνω Ρήνου, μια δύναμη 120.000 ανδρών με τα πλευρά της να προστατεύονται από άλλα τμήματα, θα μπορούσαν να είχαν προωθηθεί. Είναι μάλιστα πιθανό, ότι χωρίς να είχαν αλλάξει την κατεύθυνση του πολέμου ή να διατρέξουν μεγάλο κίνδυνο, οι Ολλανδοί και οι Hanoverians θα μπορούσαν να επιτηρούν τις πόλεις Maubeuge και Valenciennes, ενώ ο κύριος όγκος του στρατού να κατεδίωκε τα υπολείμματα της δύναμης του Dampierre. Αφού κέρδισαν αρκετές νίκες πάντως, οι 200.000 άνδρες ενεπλάκησαν στη διεξαγωγή πολιορκιών, χωρίς να κερδίσουν ούτε ένα πόδι απόσταση στο έδαφος. Ενώ στη Γαλλία συμπεριφέρθηκαν ως εισβολείς, τοποθέτησαν 15-16.000 στρατιώτες αμυντικά για να καλύψουν τα δικά τους σύνορα. Όταν οι Maubeuge και Mayence συνθηκολόγησαν, αντί να πέσουν με όλες τους τις δυνάμεις επί του στρατοπέδου στην Cambrai, έφυγαν ακτινωτά για Δουνκέρκη από τη μια πλευρά και για Landau από την άλλη.

Δεν προκαλεί λιγότερο κατάπληξη το γεγονός ότι αφού κατέβαλαν τις μεγαλύτερες προσπάθειες στην αρχή της εκστρατείας επί του δεξιού του

84 Η κατάκτηση του Παρισιού από τους συμμάχους καθόρισε την μοίρα του Ναπολέοντα. Αλλά αυτός δεν είχε στρατό, εδέχθη επίθεση από όλη την Ευρώπη, ο δε γαλλικός λαός είχε διαχωρίσει τον σκοπό του από τον δικό του. Εάν διέθετε 50.000 παραπάνω παλιούς στρατιώτες, θα είχε δείξει ότι η πρωτεύουσα ήταν στο στρατηγείο του.

γενικού πεδίου, θα έπρεπε να είχαν μεταφέρει τις προσπάθειες στο άκρο αριστερό, έτσι ώστε ενώ οι σύμμαχοι ενεργούσαν στη Φλάνδρα, να μην βοηθούνται με κανένα τρόπο από τον επιβλητικό στρατό επί του Ρήνου. Και όταν αυτός ο στρατός με τη σειρά του ανέλαβε επιθετικές επιχειρήσεις, οι σύμμαχοι παρέμειναν ανενεργοί πάνω στον Sambre. Δεν μοιάζουν αυτοί οι λάθος συνδυασμοί με αυτούς του Soubise και του Broglie το 1761 και σε όλες τις επιχειρήσεις του Επταετούς Πολέμου;

Το 1794, η ροή των πραγμάτων έχει τελείως αλλάξει. Οι Γάλλοι περνούν μετά από μια οδυνηρή παθητική άμυνα σ' έναν έξυπνο επιθετικό πόλεμο. Αλλά αποτελεί λάθος να τους παρουσιάζουμε ότι δημιούργησαν ένα νέο σύστημα πολέμου. Για να πειστεί κανείς γι' αυτό, αρκεί να παρατηρήσει ότι οι σχετικές θέσεις των στρατών σ' αυτήν την εκστρατεία και αυτήν του 1757 ήταν σχεδόν ίδιες και η κατεύθυνση των επιχειρήσεων ήταν παρόμοια. Οι Γάλλοι είχαν τέσσερα σώματα στρατού, τα οποία συγκροτούσαν δυο στρατιές, ενώ ο βασιλιάς της Πρωσίας είχε τέσσερις μεραρχίες που συγκροτούσαν δυο στρατιές.

Αυτά τα δυο μεγάλα τμήματα έλαβαν ομοκεντρική διεύθυνση προς Βρυξέλλες, όπως ο Φρειδερίκος και ο Schwerin είχαν κάνει το 1757 προς Πράγα. Η μόνη διαφορά μεταξύ των δυο σχεδίων είναι ότι τα αυστριακά τμήματα στη Φλάνδρα δεν ήταν τόσο πολύ απλωμένα όσο αυτά του Brown στη Βοημία. Αλλά αυτή η διαφορά, σίγουρα δεν ήταν ευνοϊκή για το σχέδιο του 1794. Η θέση επίσης της Βόρειας Θάλασσας δεν ήταν ευνοϊκή για το τελευταίο σχέδιο. Για να υπερκεράσει το δεξιό των Αυστριακών, ο Pichegru στριμώχτηκε μεταξύ της θάλασσας και του όγκου των εχθρικών δυνάμεων, μια κατεύθυνση τόσο λάθος και τόσο επικίνδυνη, όσο θα μπορούσε να δοθεί σε μεγάλες επιχειρήσεις. Αυτή η κίνηση ήταν ίδια με αυτήν του Benningsen στον Κάτω Βιστούλα, η οποία σχεδόν έχασε τον ρωσικό στρατό το 1807. Η τύχη του πρωσικού στρατού, αποκομμένου από τις επικοινωνίες του και στριμωγμένου πάνω στη Βαλτική, είναι μια άλλη απόδειξη αυτής της αλήθειας.

Εάν ο πρίγκιπας του Coburg είχε ενεργήσει με επιδεξιότητα, θα μπορούσε να είχε κάνει εύκολα τον Pichegru να υποφέρει εξ αιτίας του παράτολμου ελιγμού του, ο οποίος έγινε ένα μήνα πριν ο Jourdan τον συνεχίσει.

Το κέντρο του μεγάλου αυστριακού στρατού που είχε πρόθεση να ενεργήσει επιθετικά ήταν προ του Landrecies. Ο στρατός αποτελούνταν από 106 τάγματα και 150 ίλες ιππικού. Το δεξιό πλευρό στη Φλάνδρα, καλύπτονταν από το σώμα στρατού του Clairfayt και το αριστερό που ήταν στο Σαρλερουά από τον πρίγκιπα του Kaunitz. Η νίκη σε μια μάχη προ του Landrecies, άνοιξε τις πύλες της. Και εναντίον του Στρατηγού Charpuis βρέθηκε ένα σχέδιο για αντιπερισπασμό στη Φλάνδρα: μόνο δώδεκα εστάλησαν στον Clairfayt. Πολύ αργότερα και αφού είχε γίνει γνωστό ότι οι Γάλλοι είχαν πετύχει, το σώμα στρατού του Λούκα του Γιορκ βάρδισε προς ανακούφιση του Clairfayt.

Αλλά ποια ήταν η χρησιμότητα του υπόλοιπου του στρατού προ του Landrecies αφού αυτός ήταν υποχρεωμένος να καθυστερήσει την εισβολή μετά από απώλεια δύναμης; Ο πρίγκιπας του Coburg σπατάλησε όλα τα πλεονεκτήματα της κεντρικής του θέσης, επιτρέποντας στους Γάλλους να συγκεντρωθούν στο Βέλγιο και να κατανικήσουν όλα τα μεγάλα του αποσπάσματα.

Τελικά ο στρατός κινήθηκε, αφήνοντας μια μεραρχία στο Cateau και ένα μέρος του που είχε σταλεί στον πρίγκιπα του Kaunitz στο Σαρλερουά. Εάν αντί να διασπάσει αυτόν τον μεγάλο στρατό, τον είχε κατευθύνει εναντίον του Turcoing, θα είχαν συγκεντρωθεί εκεί 100 τάγματα και 140 ίλες ιππικού. Και ποιο θα έπρεπε να είναι το αποτέλεσμα του περίφημου αντιπερισπασμού του Pichegru, αποκομμένου από τα σύνορα του και στριμωγμένου μεταξύ της θάλασσας και δυο φρουριών;

Το σχέδιο εισβολής που υιοθετήθηκε από τους Γάλλους δεν είχε μόνο το μεγάλο λάθος των εξωτερικών γραμμών, αλλά απέτυχε και στην εκτέλεση. Ο αντιπερισπασμός στην Courtray έλαβε χώρα την 26^η Απριλίου και ο Jourdan δεν έφθασε στο Σαρλερουά παρά την 3^η Ιουλίου, περισσότερο από ένα μήνα μετά. Αυτή ήταν μια εξαιρετική ευκαιρία για τους Αυστριακούς να εκμεταλλευτούν την κεντρική τους θέση. Εάν ο πρωσικός στρατός είχε ελιχθεί με το δεξιό του και ο αυστριακός με το αριστερό του, δηλαδή και οι δυο προς τον Μεύση, τα πράγματα θα είχαν εξελιχθεί αλλιώς. Καταλαμβάνοντας οι ίδιοι το κέντρο μιας γραμμής με διασκορπισμένες δυνάμεις, θα μπορούσαν να είχαν προλάβει την συνένωση των διαφορετικών τμημάτων. Μπορεί να είναι επικίνδυνο να επιτεθείς σε μια μάχη στο κέντρο μιας κλειστής γραμμής τμημάτων, η οποία μπορεί να υποστηριχθεί ταυτόχρονα από τα πλευρά και με εφεδρείες. Αλλά είναι τελείως διαφορετικά επί μιας γραμμής μήκους 300 μιλίων.

Το 1795 η Πρωσία και η Ισπανία αποσύρθηκαν από τη Συμμαχία και το κύριο θέατρο πολέμου μεταφέρθηκε από τον Ρήνο στην Ιταλία, κάτι που άνοιξε νέο πεδίο δόξας για τα γαλλικά όπλα. Οι γραμμές των επιχειρήσεων τους σε αυτήν την εκστρατεία ήταν διπλές: ήθελαν να επιχειρούν από το Ντύσσελντροφ και το Μανχάιμ. Ο Clairfayt πιο έξυπνος από τους προκατόχους του, συγκέντρωνε τις δυνάμεις του εναλλάξ επί αυτών των σημείων και κέρδισε τόσο αποφασιστικές νίκες στο Μανχάιμ και στις γραμμές της Mayence, που ανάγκασαν τον στρατό του Sambre και του Μεύση να ξαναπεράσουν τον Ρήνο για να καλύψουν τον Μοζέλλα και έφεραν τον Pichegru πίσω στο Landau.

Το 1796 οι γραμμές επιχειρήσεων επί του Ρήνου ήταν αντιγραφή αυτών του 1757 και αυτών της Φλάνδρας το 1794, αλλά με διαφορετικά αποτελέσματα. Οι στρατοί του Ρήνου και του Sambre και Μεύση, ξεκινούσαν από τα άκρα της βάσης, επί συγκλινόντων προς τον Δούναβη δρομολογίων. Όπως και το 1794, αυτά ήταν εξωτερικές γραμμές. Ο Αρχιδούκας Κάρολος όντας πιο επιδέξιος από τον πρίγκιπα του Coburg, εκμεταλλεύτηκε τις εσωτερικές του γραμμές συγκεντρώνοντας τις δυνάμεις του σ' ένα σημείο κοντι-

νότερο από αυτό που περίμεναν οι Γάλλοι. Ο Αρχιδούκας εκμεταλλεύτηκε τότε την περίσταση, όταν ο Δούναβης κάλυψε το σώμα στρατού του Latour, ώστε να κερδίσει αρκετές ημέρες πορείας έναντι του Moreau και να επιτεθεί καταγιστικά επί του Jourdan. Η μάχη του Wurzburg καθόρισε τη μοίρα της Γερμανίας και ανάγκασε τον στρατό του Moreau να υποχωρήσει.

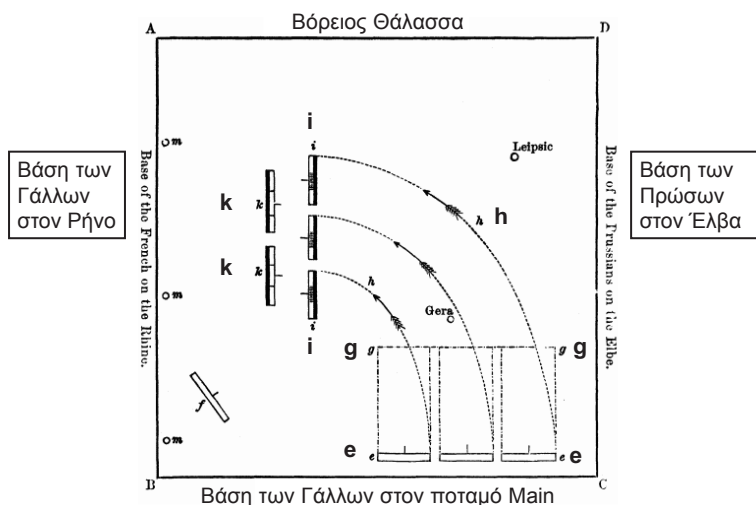
Ο Βοναπάρτης αρχίζει τώρα στην Ιταλία, την καταπληκτική του καριέρα. Το σχέδιο του είναι να διαχωρίσει τους στρατούς του Πιεμόντε και της Αυστρίας. Επιτυγχάνει με την μάχη του Millesimo να τους αναγκάσει να ακολουθήσουν δυο εξωτερικές στρατηγικές γραμμές και τους νικά διαδοχικά στο Mondovì και στο Lodi. Ένας τρομερός στρατός συγκεντρώνεται στο Τιρόλο για να άρει την πολιορκία της Mantua. Κάνει το λάθος να βαδίζει προς τα εκεί σε δυο τμήματα, που τα χωρίζει μια λίμνη. Η αστραπή δεν είναι γρηγορότερη από τον Ναπολέοντα. Αίρει την πολιορκία, εγκαταλείπει τα πάντα προ της Mantua, ρίχνει το μεγαλύτερο μέρος της δύναμης του κατά της πρώτης φάλαγγας η οποία ξεχύνονταν μέσω της Μπρέσια, τη νικά και την υποχρεώνει να γυρίσει στα βουνά. Η δεύτερη φάλαγγα φθάνει επί του ίδιου εδάφους, ηττάται με την σειρά της και υποχρεώνεται να αποτραβηχτεί μέσα στο Τιρόλο, για να διατηρήσει την επικοινωνία της με το δεξιό. Ο Wurmsler ο οποίος δεν συλλαμβάνει αυτά τα μαθήματα, θέλει να καλύψει τις δυο γραμμές του Roveredo και της Vicenza. Ο Ναπολέων αφού κατέκλυσε την πρώτη και την πέταξε πίσω στο Lavis, αλλάζει κατεύθυνση δια του δεξιού, ξεχύνεται από τα φαράγγια της Brenta επί του αριστερού και υποχρεώνει τα απομεινάρια αυτού του υπέροχου στρατού να αναζητήσει καταφύγιο στην Μόντενα, όπου και υποχρεώνεται τελικά να παραδοθεί.

Το 1799 οι εχθροπραξίες ξαναρχίζουν. Οι Γάλλοι αν και τιμωρήθηκαν για τον σχηματισμό δυο εξωτερικών γραμμών το 1796, σχηματίζουν τρεις επί του Ρήνου και του Δούναβη. Ο στρατός στο αριστερό επιτηρεί τον Κάτω Ρήνο, αυτός του κέντρου βαδίζει επί του Δούναβη στην Ελβετία και πλευροκοπεί την Ιταλία και Swabia, οι οποίες κατέχονται από έναν τρίτο στρατό, τόσο ισχυρό, όσο οι άλλοι δυο μαζί. Οι τρεις στρατοί θα μπορούσαν να συνενωθούν μόνο στην κοιλάδα του Inn, 80 λεύγες μακριά από τη βάση των επιχειρήσεων τους. Ο αρχιδούκας έχει ίσες δυνάμεις: τις ενώνει κατά του κέντρου το οποίο και νικά στο Stockach και ο στρατός της Ελβετίας υποχρεώνεται να εκκενώσει το Grisons και την ανατολική Ελβετία. Οι σύμμαχοι με τη σειρά τους διαπράττουν το ίδιο λάθος: αντί να εκμεταλλευτούν την επιτυχία τους επί της κεντρικής γραμμής, η οποία είχε τόσο βαρύ τίμημα αργότερα, σχημάτισαν μια διπλή γραμμή στην Ελβετία και στον Κάτω Ρήνο. Ο στρατός της Ελβετίας ηττάται στη Ζυρίχη, τη στιγμήν κατά την οποίαν ο άλλος χάνεται άσκοπα στο Μανχάιμ.

Στην Ιταλία οι Γάλλοι αναλαμβάνουν μια διπλή επιχείρηση, η οποία αφήνει 32.000 άνδρες να απασχολούνται χωρίς ουσία στη Νάπολη, ενώ στον Adige, όπου θα έπρεπε να ανταλλάγουν τα αποφασιστικά χτυπήματα, η δύναμη τους είναι πολύ αδύνατη και αντιμετωπίζει τρομερές αναπο-

διές. Όταν ο στρατός της Νάπολη ξαναγυρνά στον Βορρά, κάνει το λάθος να υιοθετήσει μια στρατηγική κατεύθυνση αντίθετη προς αυτή του Moreau και ο Suwaroff, δια μέσου της κεντρικής του θέσης, από την οποία απορρέουν πολλά πλεονεκτήματα, βαδίζει εναντίον αυτού του στρατού τον οποίο και νικά, ενώ απέχει λίγες λεύγες από τον άλλο.

Το 1800, ο Ναπολέοντας έχει γυρίσει από την Αίγυπτο, όλα τα πράγματα έχουν και πάλι αλλάξει και αυτή η εκστρατεία παρουσιάζει ένα νέο συνδυασμό γραμμών επιχειρήσεων. 150.000 άνδρες βαδίζουν εναντίον των δυο πλευρών της Ελβετίας και ξεχύνονται στο ένα επί του Δούναβη και στο άλλο επί του Πάδου. Αυτή η κίνηση εξασφαλίζει την κατάκτηση αχανών περιοχών. Δεν υπάρχει ανάλογος συνδυασμός στη μοντέρνα ιστορία. Οι γαλλικοί στρατοί κινούνται επί εσωτερικών γραμμών, παρέχοντας αμοιβαία υποστήριξη, ενώ οι αυστριακοί υποχρεώνονται να κινηθούν σε εξωτερική γραμμή, κάτι που καθιστά την επικοινωνία μεταξύ τους αδύνατη. Με επιδέξιο τρόπο αφού ρυθμίσει την προχώρησή του, ο στρατός των εφédρων αποκόπτει τον εχθρό από τη γραμμή των επιχειρήσεων του, ενώ ταυτόχρονα προφυλάσσει τη δική του επικοινωνία με τη βάση του και με τον στρατό του Ρήνου, ο οποίος σχηματίζει τη δευτερεύουσα γραμμή του.

Εικόνα 3
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ 1800

Η Εικ. 3 αποδεικνύει αυτήν την αλήθεια και δείχνει την κατάσταση των δυο πλευρών. Ο γαλλικός στρατός κινείται από τη βάση του στον Main, συγκεντρώνεται στο gg, πίσω από τα βουνά της Φρανκονίας. Από εκεί, αλλάζει στρατηγικό μέτωπο (h,i) ώστε να αποκόψει τους Πρώσους (k k) από

τη βάση τους στον Έλβα, ενώ διατηρεί ανοικτές τις δικές τους επικοινωνίες (h, g, e)

Η ανάλυση αυτών των αξιομνημόνευτων γεγονότων δείχνει καθαρά τη σημασία της σωστής επιλογής των γραμμών ελιγμού στις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Πράγματι, επίδειξη σύνεσης επί του θέματος μπορεί να θεραπεύσει τα αποτελέσματα μιας ήττας, να καταστρέψει τα πλεονεκτήματα που ένας εχθρός κέρδισε από μια νίκη, να καταστήσει την εισβολή του μάταιη ή να εξασφαλίσει την κατάκτηση μιας επαρχίας.

Με μια σύγκριση των συνδυασμών και αποτελεσμάτων των πιο σημαντικών εκστρατειών, θα δούμε ότι οι γραμμές των επιχειρήσεων που οδήγησαν σε επιτυχία, είχαν υιοθετηθεί σύμφωνα με τη βασική αρχή στην οποία έχουμε ήδη αναφερθεί: *απλές και εσωτερικές γραμμές διευκολύνουν έναν στρατηγό να εισάγει στον αγώνα, με στρατηγικές κινήσεις επί του σημαντικού σημείου, μια ισχυρότερη δύναμη από τον εχθρό.*

Ένας μαθητής μπορεί να είναι σίγουρος, ότι όσοι απέτυχαν, έκαναν λάθη τα οποία ήταν αντίθετα προς αυτή την αρχή. Υπερβολικός αριθμός γραμμών διαιρεί τις δυνάμεις και επιτρέπει αυτά τα κομμάτια να συντριβονται από τον εχθρό.

Αρχές επί των Γραμμών Επιχειρήσεων

Από την ανάλυση όλων των γεγονότων στα οποία αναφερθήκαμε, καθώς και από άλλα, απορρέουν οι παρακάτω αρχές:

1. Εάν η τέχνη του πολέμου συνίσταται στο να ενεργήσεις με τη μέγιστη δυνατή δύναμη κατά του αποφασιστικού σημείου του θεάτρου επιχειρήσεων, η επιλογή της γραμμής των επιχειρήσεων, όντας το κυριότερο μέσο για να επιτύχεις αυτό τον σκοπό, θα πρέπει να θεωρείται η θεμελιώδης ιδέα σ' ένα καλό σχέδιο εκστρατείας. Ο Ναπολέων το απέδειξε με την κατεύθυνση που έδωσε στα στρατεύματά του το 1805 στο Donauwerth και το 1806 στην Gera, ελιγμοί που δεν μπορούν να μελετηθούν τόσο πολύ από στρατιωτικούς.

Ασφαλώς είναι αδύνατο να σχεδιάσεις όλη την εκστρατεία εκ των προτέρων. Το αντικειμενικό σημείο θα καθοριστεί εκ των προτέρων, το γενικό σχέδιο προκειμένου αυτό να καταληφθεί και η πρώτη ενέργεια που θα αναληφθεί γι' αυτόν τον σκοπό. Τι θα ακολουθήσει θα εξαρτηθεί από το αποτέλεσμα της πρώτης επιχειρήσεως και από τις νέες φάσεις που πιθανόν να εξελιχθούν.

2. Η κατεύθυνση που θα δοθεί σ' αυτήν τη γραμμή εξαρτάται από τη γεωγραφική κατάσταση του θεάτρου των επιχειρήσεων και ακόμα περισσότερο από τη θέση των εχθρικών δυνάμεων επί του στρατηγικού πεδίου. Σε

κάθε περίπτωση πάντως, πρέπει να στρέφεται κατά του κέντρου ή κατά ενός από τα πλευρά. Μόνον όταν οι επιτιθέμενες δυνάμεις υπερέχουν συντριπτικά δεν αποτελεί μοιραίο λάθος η ενέργεια κατά του κέντρου και των πλευρών συγχρόνως⁸⁵.

Μπορεί να καταγραφεί ως μια γενική αρχή ότι αν ο εχθρός διαίρει τις δυνάμεις του επί ενός εκτεταμένου μετώπου, η καλύτερη κατεύθυνση για τη γραμμή ελιγμού θα είναι κατά του κέντρου του, αλλά σε κάθε άλλη περίπτωση όταν είναι δυνατό, η καλύτερη κατεύθυνση θα είναι κατά ενός από τα πλευρά και στη συνέχεια στα νώτα της γραμμής άμυνας ή του μετώπου επιχειρήσεων.

Το πλεονέκτημα αυτού του ελιγμού πηγάζει περισσότερο από την ευκαιρία που παρέχει να ενεργήσεις στο πίσω μέρος της γραμμής άμυνας, παρά από το γεγονός ότι ο επιτιθέμενος χρησιμοποιώντας την, δεν έχει παρά να ασχοληθεί μ' ένα μέρος της δύναμης του εχθρού. Έτσι ο στρατός του Ρήνου το 1800, καταλαμβάνοντας το άκρο αριστερό της γραμμής άμυνας του Μαύρου Δάσους, ανάγκασε τον εχθρό να υποκύψει σχεδόν χωρίς προσπάθεια. Αυτός ο στρατός έδωσε δυο μάχες επί της δεξιάς όχθης του Δούναβη, οι οποίες καίτοι δεν ήταν αποφασιστικές, είχαν ως αποτέλεσμα την εισβολή στην Βαυαρία και Swabia, μόνο και μόνο από τη σωστή κατεύθυνση της γραμμής επιχειρήσεων. Τα αποτελέσματα της πορείας του στρατού των εφέδρων δια μέσου του Αγίου Βερνάρδου και του Μιλάνου κατά του άκρου δεξιού του Μέλας ήταν ακόμα πιο εντυπωσιακά.

3. Ακόμα και όταν το άκρο του μετώπου των επιχειρήσεων του εχθρού έχει κερδηθεί, δεν είναι πάντοτε ασφαλές να ενεργήσεις κατά των νώτων του, καθώς στην ενέργεια αυτή ο επιτιθέμενος σε πολλές περιπτώσεις θα χάσει τις επικοινωνίες του. Για να αποφευχθεί αυτός ο κίνδυνος, η γραμμή των επιχειρήσεων θα πρέπει να έχει τέτοια γεωγραφική και στρατηγική κατεύθυνση, ώστε ο στρατός να έχει πάντοτε μια ασφαλή γραμμή συμπτώξεως, είτε στο δεξιό του, είτε στο αριστερό του. Σε αυτήν την περίπτωση για την εκμετάλλευση και των δυο αυτών πλευρικών γραμμών συμπτώξεως, θα απαιτηθεί αλλαγή κατευθύνσεως της γραμμής των επιχειρήσεων⁸⁶.

Η ικανότητα για τη λήψη απόφασης γι' αυτήν την κατεύθυνση είναι μεταξύ των πιο σημαντικών αρετών που πρέπει να έχει ένας στρατηγός. Η σημασία μιας κατευθύνσεως καταδεικνύεται από αυτά τα παραδείγματα.

Εάν ο Ναπολέων το 1800, μετά το πέρασμα της διάβασης του Αγίου Βερνάρδου, είχε βαδίσει κατά του Asti ή της Alessandria και αν είχε πολε-

⁸⁵ Η κατωτερότητα ενός στρατού δεν εξαρτάται αποκλειστικά και μόνον από τον αριθμό των στρατιωτών: οι στρατιωτικές τους ικανότητες, το ηθικό τους και η ικανότητα του διοικητή είναι επίσης πολύ σημαντικά στοιχεία.

⁸⁶ Αρχή 12.

μήσει στο Marengo χωρίς προηγουμένως να έχει προστατεύσει τον εαυτόν του από την πλευρά της Λομβαρδίας και από την αριστερή όχθη του Πάδου, θα είχε αποκοπεί πιο αποτελεσματικά από ότι ο Μέλας. Αλλά έχοντας στην κατοχή του τα βοηθητικά σημεία των Casale και Pavia από την πλευρά του Αγίου Βερνάρδου και της Savona και Tenda προς τα Απέννινα, σε περίπτωση δυσμενούς εξελίξεως είχε τον τρόπο να επανακτήσει το Var ή το Valais.

Το 1806, εάν είχε βαδίσει από την Gera κατ' ευθείαν στη Λειψία και αν περίμενε εκεί τον πρωσικό στρατό που επέστρεφε από το Weimar, θα είχε αποκοπεί από τον Ρήνο όπως είχε και ο Δούκας του Brunswick από τον Έλβα, ενώ γυρνώντας πίσω δυτικά προς την κατεύθυνση του Weimar, μετέφερε το μέτωπο του μπροστά από τους τρεις δρόμους των Saalfeld, Scheleiz και Hof, οι οποίοι έγιναν έτσι πολύ καλά καλυμμένες γραμμές επικοινωνιών. Εάν οι Πρώσοι είχαν επιχειρήσει να τον αποκόψουν από αυτές τις γραμμές κινούμενοι μεταξύ της Gera και του Baireuth, θα του είχαν ανοίξει την πιο φυσική γραμμή, τον καταπληκτικό δρόμο από τη Λειψία στην Φρανκφούρτη, καθώς επίσης και τους δυο δρόμους οι οποίοι οδηγούν από την Σαξονία μέσω Cassel, στο Coblentz, την Κολωνία ακόμα και στο Wesel.

4. Δυο ανεξάρτητοι στρατοί δεν θα πρέπει να σχηματίζονται επί του ίδιου συνόρου. Μια τέτοια ρύθμιση θα μπορούσε να είναι σωστή μόνο στην περίπτωση μεγάλων συμμαχιών ή όπου οι διαθέσιμες δυνάμεις είναι πολυάριθμες για να ενεργούν επί της ίδιας ζώνης επιχειρήσεων. Ακόμα και σ' αυτήν την περίπτωση, θα ήταν καλύτερο να τεθούν όλες οι δυνάμεις υπό τον ίδιο διοικητή, αυτόν που συνοδεύει τον μεγαλύτερο στρατό.

5. Σαν συνέπεια της αρχής που μνημονεύτηκε τελευταία, με ίσες δυνάμεις επί του αυτού συνόρου, μια μονή γραμμή επιχειρήσεων θα είναι πιο πλεονεκτική από μια διπλή.

6. Μπορεί να συμβεί όμως, μια διπλή γραμμή να είναι αναγκαία είτε από την τοπογραφία της έδρας του πολέμου, είτε επειδή μια διπλή γραμμή έχει υιοθετηθεί από τον εχθρό και συνεπώς είναι αναγκαία για να αντιπαρατάξεις ένα μέρος του στρατού με κάθε όγκο δυνάμεων του εχθρού.

7. Σε αυτήν την περίπτωση, εσωτερικές ή κεντρικές γραμμές είναι προτιμότερες από εξωτερικές, καθόσον στην πρώτη περίπτωση τα τμήματα του στρατού μπορούν να συγκεντρωθούν πριν από αυτά του εχθρού και μπορεί έτσι να κριθεί η τύχη της εκστρατείας⁸⁷. Ένας τέτοιος στρατός μπορεί μέσω ενός καλά συγκροτημένου στρατηγικού σχεδίου, να ενωθεί και να συντρίψει διαδοχικά τα αποσπάσματα της εχθρικής δύναμης. Για να είναι βέβαιη η επιτυχία σε τέτοιους ελιγμούς, ένα τμήμα επιτηρήσεως αφήνε-

⁸⁷ Όταν τμήματα ενός στρατού χωρίζονται από το κύριο σώμα με μόνο μια μικρή απόσταση πορείας και ειδικότερα όταν δεν έχουν σχεδιαστεί να ενεργήσουν ξεχωριστά σε όλη την διάρκεια της εκστρατείας, αυτές αποτελούν κεντρικές στρατηγικές θέσεις και όχι γραμμές επιχειρήσεων.

ται μπροστά από τον κορμό του στρατού για έλεγχο, με οδηγίες να αποφύγει σοβαρή εμπλοκή, αλλά με αποστολή να καθυστερήσει τον εχθρό όσο το δυνατόν περισσότερο, εκμεταλλευόμενο το έδαφος και ερχόμενο συνεχώς πίσω από τον κορμό του κύριου στρατού.

8. Μια διπλή γραμμή εφαρμόζεται στην περίπτωση υπέρτερης δύναμης, όταν κάθε στρατός μπορεί να αντιμετωπίσει οποιαδήποτε δύναμη του εχθρού που πιθανόν να βρεθεί απέναντι του.

Σ' αυτήν την περίπτωση, αυτός ο τρόπος ενεργείας θα είναι πλεονεκτικός, καθόσον μια μονή γραμμή θα στρίμωχνε τις δυνάμεις τόσο, ώστε να τις εμπόδιζε να ενεργήσουν με πλεονέκτημα.

Σε κάθε περίπτωση, θα είναι πάντοτε συνετό να υποστηρίζεις καλά έναν στρατό ο οποίος λόγω της φύσης του θεάτρου του και των σχετικών θέσεων των αντιμαχόμενων, έχει να εκτελέσει την πιο σοβαρή αποστολή.

9. Τα κύρια γεγονότα μοντέρνων πολέμων δείχνουν την αλήθεια δυο άλλων αποφθεγμάτων. Το πρώτο είναι ότι δυο στρατοί που ενεργούν σε εσωτερικές γραμμές αλληλούποστηριζόμενοι και αντιμετωπίζουν δυο στρατούς ανωτέρους σε αριθμό, δεν θα πρέπει να επιτρέψουν στους εαυτούς τους να στριμωχτούν σε περιορισμένο χώρο, εντός του οποίου όλη η δύναμη μπορεί να συντριβεί άμεσα. Αυτό συνέβη στον Ναπολέοντα στην Λειψία⁸⁸. Το δεύτερο είναι ότι οι εσωτερικές γραμμές δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται κακώς επεκτείνοντας τις υπερβολικά και έτσι να δίνουμε στον εχθρό την ευκαιρία να υπερβεί το σώμα που επιτηρεί. Αυτό το ρίσκο όμως μπορεί να αναληφθεί εάν ο στόχος που προσπαθούν να επιτύχουν οι κύριες δυνάμεις είναι τόσο αποφασιστικός ώστε να τερματιστεί ο πόλεμος, οπότε η τύχη των δευτερευουσών δυνάμεων μπορεί να ειπωθεί με σχετική αδιαφορία.

10. Για τον ίδιο λόγο, δυο συγκλίνουσες γραμμές είναι πιο πλεονεκτικές από δυο αποκλίνουσες. Η πρώτη περίπτωση συνάδει καλύτερα με τις αρχές της στρατηγικής και έχει το πλεονέκτημα να καλύπτει τις γραμμές επικοινωνιών και ανεφοδιασμού. Αλλά για να μην διατρέχουν κίνδυνο, θα πρέπει να είναι έτσι στο έδαφος, ώστε οι στρατοί που τις χρησιμοποιούν να μην εκτίθενται ξεχωριστά στις συνδυασμένες μάζες δυνάμεων του εχθρού, πριν να είναι ικανές να συνενωθούν.

11. Αποκλίνουσες γραμμές πάντως μπορεί να είναι πλεονεκτικές όταν το κέντρο του εχθρού έχει σπάσει και οι δυνάμεις του έχουν χωριστεί είτε με μάχη, είτε από στρατηγική κίνηση, περίπτωση στην οποία αποκλί-

⁸⁸ Στις κινήσεις που προηγήθηκαν της μάχης της Λειψίας, ο Ναπολέων, μιλώντας κυριολεκτικά, δεν είχε παρά μόνο μια γραμμή επιχειρήσεων και οι στρατοί του ήταν απλώς σε κεντρικές στρατηγικές θέσεις. Αλλά η αρχή είναι η ίδια και γι' αυτό, το παράδειγμα είναι ενδεικτικό των γραμμών επιχειρήσεων.

νους επιχειρήσεις θα προσέθεταν στη διασπορά των εχθρικών δυνάμεων. Τέτοιες αποκλίνουσες γραμμές θα ήταν εσωτερικές επειδή οι καταδιώκοντες θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν με μεγαλύτερη ευκολία από ότι οι καταδιωκόμενοι.

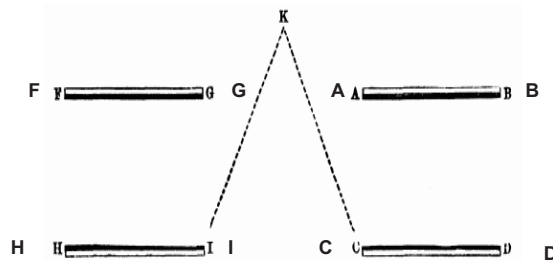
12. Συμβαίνει μερικές φορές ένας στρατός να είναι υποχρεωμένος να αλλάξει τη γραμμή των επιχειρήσεων του στο μέσον μια εκστρατείας. Αυτό είναι ένα πολύ λεπτό και σημαντικό βήμα, το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλες επιτυχίες ή σε εξίσου μεγάλες καταστροφές εάν δεν εφαρμοστεί με σοφία και το οποίο χρησιμοποιείται για να βγάλει ένα στρατό από μια ενοχλητική θέση. Ο Ναπολέων σχεδίασε πολλές από αυτές τις αλλαγές, γιατί στις τολμηρές εισβολές του, εκπονούσε νέα σχέδια για να αντιμετωπίσει απρόβλεπτα γεγονότα.

Στη μάχη του Αούστερλιτς, εάν ηττάτο, είχε αποφασίσει να υιοθετήσει μια γραμμή επιχειρήσεων μέσω Βοημίας στο Passau ή στο Ratisbon, κάτι το οποίο θα του είχε ανοίξει μια νέα πλούσια ύπαιθρο αντί να γυρίσει μέσω Βιέννης ακολουθώντας ένα δρομολόγιο που εκτεινόταν μέσα σε μια εξασθενημένη ύπαιθρο και από το οποίο ο Αρχιδούκας Κάρολος προσπαθούσε να τον αποκόψει. Ο Φρειδεरिकός εκτέλεσε μια από αυτές τις αλλαγές της γραμμής επιχειρήσεων, μετά την άρση της πολιορκίας του Olmutz.

Το 1814, ο Ναπολέων άρχισε την εκτέλεση ενός ακόμα πιο τολμηρού ελιγμού, ο οποίος πάντως ευνοούνταν από τις τοπικές συνθήκες. Είχε σκοπό να χρησιμοποιήσει ως βάση του τα φρούρια της Αλσατίας και της Λορένης αφήνοντας ανοικτό τον δρόμο προς το Παρίσι για τους συμμάχους.

Εάν ο Mortier και ο Marmont είχαν μπορέσει να συνενωθούν μαζί του και αν είχε στη διάθεση του 50.000 άνδρες ακόμα, αυτό το σχέδιο θα φέρει τα πιο αποφασιστικά αποτελέσματα και θα είχε σφραγίσει τη στρατιωτική του καριέρα.

13. Όπως είπαμε προηγουμένως, το περίγραμμα των συνόρων και ο γεωγραφικός χαρακτήρας του θεάτρου επιχειρήσεων, εξασκούν μεγάλη επιρροή στην κατεύθυνση που πρόκειται να δοθεί σ' αυτές τις γραμμές, καθώς και στα πλεονεκτήματα που θα προκύψουν. Κεντρικές θέσεις που να προεξέχουν προς τον εχθρό, όπως η Βοημία και η Ελβετία, είναι περισσότερο πλεονεκτικές, γιατί οδηγούν με φυσικό τρόπο στην υιοθέτηση εσωτερικών γραμμών και διευκολύνουν την προοπτική της καταλήψεως του εχθρού από τα νώτα. Οι πλευρές αυτού του προεξέχοντος τριγώνου καθίστανται τόσο σημαντικές, ώστε πρέπει να λαμβάνεται κάθε δυνατό μέτρο ώστε να γίνονται απόρθητες. Ελλείψει τέτοιων κεντρικών θέσεων, τα πλεονεκτήματα τους μπορούν να κερδίζονται από την αντίστοιχη κατεύθυνση των γραμμών ελιγμού, όπως εξηγεί η Εικ 4.

Εικόνα 4

CD ελισσόμενο επί του δεξιού του μετώπου του στρατού AB και H I επί του αριστερού πλευρού του GF, θα σχηματίσουν δυο εσωτερικές γραμμές IK και CK επί του ενός άκρου των εξωτερικών γραμμών A, B, F, G, οι οποίες μπορούν να συντριβούν ξεχωριστά με κατάλληλους συνδυασμούς εναντίον τους. Αυτά ήταν τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων του 1796, 1800 και 1809.

14. Η γενική διαμόρφωση των βάσεων, πρέπει επίσης να επηρεάζει την κατεύθυνση που θα δοθεί στις γραμμές των επιχειρήσεων, οι οποίες φυσικά, εξαρτώνται από τις βάσεις. Έχει ήδη δειχθεί ότι το μεγαλύτερο πλεονέκτημα που μπορεί να προέλθει από την επιλογή των βάσεων, είναι όταν τα σύνορα επιτρέπουν σ' αυτές να αναλαμβάνονται με κατεύθυνση παράλληλη προς τη γραμμή των επιχειρήσεων του εχθρού, παρέχοντας έτσι την ευκαιρία καταλήψεως αυτής της γραμμής και αποκοπής του από τη βάση του.

Αλλά εάν αντί να κατευθύνεις τις επιχειρήσεις κατά του αποφασιστικού σημείου, η γραμμή επιχειρήσεων επιλεγεί λάθος, όλα τα πλεονεκτήματα από την κάθετη βάση μπορούν να χαθούν, όπως φαίνεται στην Εικ 1. Ο στρατός E, έχοντας τη διπλή βάση AC και CD, εάν βάδιζε προς το F αντί δεξιά προς το GH, θα έχανε όλα τα στρατηγικά πλεονεκτήματα της βάσης του CD.

Τότε η μεγάλη τέχνη του να δώσεις τη σωστή κατεύθυνση στις γραμμές επιχειρήσεων, είναι να τις υιοθετήσεις στο έδαφος σε σχέση με τις βάσεις και στις πορείες του στρατού ώστε να καταλάβεις τις επικοινωνίες του εχθρού χωρίς να θέσεις σε κίνδυνο τις δικές σου και αυτό είναι το πιο σπουδαίο και το πιο δύσκολο πρόβλημα στη στρατηγική.

15. Υπάρχει ένα άλλο σημείο το οποίο εμφανώς επηρεάζει την κατεύθυνση που πρόκειται να δοθεί στη γραμμή των επιχειρήσεων: είναι όταν η

κύρια επιχείρηση της εκστρατείας είναι η διάβαση ενός μεγάλου ποταμού υπό την παρουσία ενός πολυάριθμου και καλά τοποθετημένου εχθρού. Σε αυτήν την περίπτωση, η επιλογή αυτής της γραμμής δεν εξαρτάται ούτε από τη θέληση του στρατηγού, ούτε από τα πλεονεκτήματα που πρόκειται να κερδηθούν από μια επίθεση σε κάποιο άλλο σημείο. Γιατί το πρώτο μέλημα θα είναι να εξακριβωθεί σε ποιο σημείο του ποταμού η διάβαση θα γίνει πιο σίγουρα και πού θα βρεθούν τα μέσα γι' αυτόν τον σκοπό. Η διάβαση του Ρήνου το 1795 από τον Jourdan, έγινε κοντά στο Ντίσελντορφ, για τον ίδιο λόγο που η διάβαση στον Βιστούλα έγινε το 1831 από τον Στρατάρχη Paskevitch κοντά στο Ossiek, όταν και στις δυο περιπτώσεις δεν υπήρχαν τα απαραίτητα υλικά γεφυροσκευής γι' αυτόν τον σκοπό, οπότε και οι δυο αναγκάστηκαν να προμηθευτούν μεγάλες βάρκες, οι οποίες αγοράστηκαν από τους Γάλλους στην Ολλανδία και από τους Ρώσους στο Thorn και στο Dantzig. Η ουδετερότητα της Πρωσίας επέτρεψε την άνοδο του ποταμού και στις δυο περιπτώσεις, ενώ ο εχθρός δεν ήταν ικανός να την παρεμποδίσει. Προφανώς αυτό το πολύ μεγάλο πλεονέκτημα οδήγησε τους Γάλλους στη διπλή εισβολή του 1795 και 1796, οι οποίες απέτυχαν επειδή η διπλή γραμμή επιχειρήσεων προκάλεσε την ήττα των στρατευμάτων ξεχωριστά. Ο Paskevitch ήταν συνετότερος και διέβη τον Άνω Βιστούλα μόνο με ένα μικρό απόσπασμα και αφού ο κύριος όγκος του στρατού είχε φθάσει στο Lowicz.

Όταν ένας στρατός διαθέτει επαρκή υλικά γεφυροσκευής, οι περιπτώσεις αποτυχίας μειώνονται κατά πολύ. Αλλά και τότε, όπως πάντα, πρέπει να επιλεγεί το σημείο, το οποίο είτε λόγω της τοπογραφικής του θέσης, είτε της θέσης του εχθρού, είναι περισσότερο πλεονεκτικό. Η συζήτηση μεταξύ του Ναπολέοντα και του Moreau για τη διάβαση του Ρήνου το 1800, είναι ένα από τα πιο περίεργα παραδείγματα των διαφορετικών συνδυασμών που προκαλεί αυτό το ερώτημα, το οποίο είναι ταυτόχρονα και στρατηγικό και τακτικό.

Επειδή είναι αναγκαίο να προστατεύσεις τις γέφυρες, το λιγότερο μέχρι να επιτευχθεί η νίκη, το σημείο διάβασης θα εξασκεί επιρροή για τις κατευθύνσεις μερικών πορειών που ακολουθούν αμέσως μετά την διάβαση. Σε κάθε περίπτωση το σημείο της κύριας διάβασης, θα είναι είτε επί του κέντρου, είτε επί ενός από τα πλευρά του εχθρού.

Ένας ενωμένος στρατός ο οποίος πραγματοποίησε βίαια διάβαση κατά του κέντρου μιας εκτεταμένης γραμμής, μπορεί μετά τη διάβαση να υιοθετήσει δυο αποκλίνουσες γραμμές για να ολοκληρώσει τη διασπορά του εχθρού, ο οποίος όντας ανίκανος να συγκεντρώσει τις δυνάμεις του, δεν θα σκεπτόταν να παρενοχλήσει τις γέφυρες.

Εάν η γραμμή του ποταμού είναι τόσο στενή ώστε ο εχθρικός στρατός να είναι πιο συγκεντρωμένος και ο στρατηγός να έχει τον τρόπο να καταλάβει μετά τη διάβαση ένα μέτωπο κάθετο προς το ποτάμι, θα ήταν

προτιμότερο η διάβαση να γίνει από σημείο στα άκρα, ώστε να παρασυρθεί ο εχθρός μακριά από τις γέφυρες. Αυτό θα αναφερθεί στο άρθρο για τη διάβαση ποταμών.

16. Υπάρχει ακόμα ένας συνδυασμός γραμμών επιχειρήσεων που πρέπει να υπογραμμιστεί. Είναι η σημαντική διαφορά του πλεονεκτήματος μεταξύ μιας γραμμής σε φίλιο έδαφος και μιας σε εχθρικό κράτος. Η φύση της εχθρικής χώρας θα επηρεάσει επίσης αυτές τις περιπτώσεις. Ας υποθέσουμε ότι ένας στρατός διαβαίνει τις Άλπεις ή τον Ρήνο για να διεξάγει πόλεμο στην Ιταλία ή τη Γερμανία. Αυτός ο στρατός αντιμετωπίζει κράτη δεύτερης κατηγορίας. Και αν αυτά έχουν ακόμα και συμμαχία, υπάρχουν πάντοτε ανταγωνισμοί και συγκρούσεις συμφερόντων οι οποίοι θα τους στερήσουν από την ισχύ και την ενότητα που διαθέτει μόνο του ένα δυνατό κράτος. Από την άλλη, ένας γερμανικός στρατός που εισβάλλει στη Γαλλία, θα επιχειρούσε επί μιας γραμμής πολύ πιο επικίνδυνης από ότι από αυτήν των Γάλλων στην Ιταλία, γιατί εναντίον των Γερμανών θα μπορούσε να επιπέσει η συμπαγής ισχύς της Γαλλίας ενωμένη, λόγω συναισθήματος και συμφέροντος. Ένας στρατός που αμύνεται με τη γραμμή των επιχειρήσεων του επί του εδάφους του, έχει πόρους παντού και σε όλα: τους κατοίκους, τις αρχές, την παραγωγή, τις πόλεις, τις δημόσιες αποθήκες εφοδίων και τα οπλοστάσια, ακόμα και ιδιωτικά καταστήματα, είναι όλα υπέρ του. Δεν είναι όμως αυτό το κανονικό στο εξωτερικό.

Οι γραμμές επιχειρήσεων σε πλούσιες, γόνιμες, βιομηχανικές περιοχές, προσφέρουν στους επιτιθέμενους, πολύ περισσότερα πλεονεκτήματα από ότι όταν αυτοί ευρίσκονται σε στείρες ή ερημικές περιοχές και ιδιαίτερα όταν ο λαός δεν είναι ενωμένος κατά των εισβολέων. Σε επαρχίες της πρώτης περιπτώσεως, ο στρατός θα εύρισκε χιλιάδες χρήσιμες προμήθειες, ενώ στη δεύτερη οι μόνοι πόροι θα ήταν καλύβες και άχυρα. Πιθανόν τα άλογα να εύρισκαν βοσκοτόπια, αλλά όλα τα υπόλοιπα θα έπρεπε να μεταφερθούν από τον στρατό και έτσι θα αυξάνονταν πολύ οι δουλείες του στρατού και θα καθίσταντο οι τολμηρές επιχειρήσεις πιο σπάνιες και επικίνδυνες. Τα γαλλικά στρατεύματα που μέχρι τώρα είχαν συνηθίσει στις ανείσεις της Λομβαρδίας και της Swabia, χάθηκαν σχεδόν το 1806 στους βάλτους του Pultusk και χάθηκαν επίσης κυριολεκτικά στους βάλτους της Λιθουανίας το 1812.

17. Υπάρχει ένα ακόμα σημείο σε σχέση με αυτές τις γραμμές, στο οποίο επιμένουν ορισμένοι, αλλά το οποίο είναι περισσότερο κατ' επίφαση ορθό, παρά σημαντικό. Είναι το ότι σε κάθε πλευρά της γραμμής επιχειρήσεων, το έδαφος πρέπει να καθαριστεί από όλους τους εχθρούς σε μια απόσταση ίση με το βάθος της γραμμής. Αλλιώς, ο εχθρός μπορεί να απειλήσει τη γραμμή συμπύξεως. Αυτός ο κανόνας έχει διαψευστεί παντού από τα γεγονότα του πολέμου. Η φύση του εδάφους, τα ποτάμια, τα βουνά, το ηθικό των

στρατευμάτων, το πνεύμα του λαού, η ικανότητα και η ενέργεια των διοικητών, δεν μπορούν να εκτιμηθούν με διαγράμματα σε χαρτί. Είναι αλήθεια ότι δεν θα πρέπει να επιτρέπεται σε σημαντικά εχθρικά τμήματα να προσεγγίζουν τα πλευρά της γραμμής συμπύξεως, αλλά η συμμόρφωση με αυτήν την ανάγκη θα αποστερούσε έναν στρατό από το να προσπαθήσει να κάνει ένα βήμα σε εχθρικό έδαφος. Και δεν υπάρχει μια εκστρατεία τα πρόσφατα χρόνια ή αυτές του Ευγενίου και του Marlborough, που να μην είναι αντίθετη μ' αυτόν τον ισχυρισμό. Δεν ήταν ο Στρατηγός Moreau προ των πυλών της Βιέννης όταν το Fussen, το Scharnitz και όλο το Τιρόλο ήταν υπό την κατοχή των Αυστριακών;

Δεν ήταν ο Ναπολέων στην Piacenza όταν το Τορίνο, η Γένοβα και η Col-di-Tenda ήταν υπό την κατοχή του στρατού του Μέλας; Δεν βιάζεο ο Ευγένιος μέσω των Stradella και Astri για να βοηθήσει το Τορίνο, αφήνοντας τους Γάλλους επί του Mincio και λίγες μόνο λεύγες απόσταση από τη βάση του;

Παρατηρήσεις επί των Εσωτερικών Γραμμών - Τι έχει Ειπωθεί Εναντίον τους

Μερικοί επικριτές μου, έχουν αμφισβητήσει το νόημα των λέξεων και των ορισμών. Άλλοι έχουν επικρίνει τα σημεία που δεν κατάλαβαν καλά και άλλοι, υπό το φως ορισμένων σημαντικών γεγονότων, το έχουν πάρει προσωπικά, να αρνηθούν τις θεμελιώδεις αρχές μου, χωρίς να εξετάζουν εάν οι συνθήκες της περιπτώσεως, η οποία πιθανόν να τροποποιεί την εφαρμογή αυτών των αρχών ήταν σύμφωνες με τις προϋποθέσεις ή ακόμα και χωρίς να συμβαίνει αυτό, και ακόμα αν δεχτώ ότι αυτό που πρεσβεύουν είναι σωστό, μια και μόνη εξαίρεση δεν μπορεί να διαψεύδει έναν κανόνα ο οποίος βασίζεται σε πολυετή πείρα και σε φυσικές αρχές.

Προς αντίκρουση των αρχών μου επί των εσωτερικών γραμμών, μερικοί παρέθεσαν την περίφημη και επιτυχημένη πορεία των συμμάχων κατά της Λειψίας. Αυτό το αξιοσημείωτο γεγονός, με μια πρώτη ματιά, φαίνεται να κλονίζει την πίστη όσων πιστεύουν σε αρχές. Στην καλύτερη περίπτωση όμως, δεν είναι παρά μια από τις εξαιρέσεις, από τις οποίες ουδέν μπορεί να εξαχθεί, σε αντιπαραβολή μάλιστα με χιλιάδες αντίθετες περιπτώσεις.

Πλέον αυτού, είναι εύκολο να δειχθεί, ότι μακριά από το να συντρίψει τις αρχές εναντίον των οποίων έχει εκφρασθεί, θα ισχυροποιήσει την ορθότητά τους. Πράγματι οι επικριτές ξέχασαν ότι στην περίπτωση σημαντικής αριθμητικής υπεροχής, συνέστησα τη διπλή γραμμή επιχειρήσεων ως πιο πλεονεκτική, ειδικά όταν είναι ομοκεντρικές και επιλεγμένες στο έδαφος έτσι ώστε να συνδυάζουν την προσπάθεια κατά του εχθρού την αποφασιστική στιγμή. Τώρα στους συμμαχικούς στρατούς του Schwarzenberg, του

Blücher, του Bernadotte και του Benningsen, υπάρχει αυτή η περίπτωση της συντριπτικής αριθμητικής υπεροχής. Ο κατώτερος στρατός, για να συνάδει με τις αρχές αυτού του κεφαλαίου, θα έπρεπε να είχε κατευθύνει τις προσπάθειες του εναντίον ενός από τα άκρα του αντιπάλου του και όχι εναντίον του κέντρου όπως και έπραξε: έτσι τα γεγονότα που αναφέρθηκαν εναντίον μου, είναι αναμφίβολα υπέρ μου.

Πλέον αυτού, εάν η κεντρική θέση του Ναπολέοντα μεταξύ της Δρέσδης και του Όντερ ήταν καταστροφική, αυτό πρέπει να αποδοθεί στις κακοτυχίες του Culm, του Katzbach⁸⁹ και του Dennewitz, με μια λέξη σε λάθη κατά την εκτέλεση, εντελώς ξένα προς τις αρχές που τίθενται υπό αμφισβήτηση.

Προτείνω επιθετική ενέργεια κατά του πιο σημαντικού σημείου με το μεγαλύτερο μέρος των δυνάμεων, αλλά εναντίον δευτερευόντων σημείων, τήρηση αμυντικής στάσης, σε ισχυρές θέσεις ή πίσω από ποτάμια γραμμή, μέχρι να καταφερθεί το αποφασιστικό κτύπημα και η επιχείρηση να τελειώσει με την ολική ήττα ενός σημαντικού μέρους του στρατού. Τότε οι συνδυασμένες προσπάθειες όλου του στρατού μπορούν να κατευθυνθούν εναντίον άλλων σημείων. Οποτε δευτερεύουσες δυνάμεις εκτίθενται σε αποφασιστικά σοκ κατά τη διάρκεια της απουσίας του όγκου του στρατού, τότε το σύστημα δεν έγινε κατανοητό. Και αυτό συνέβη το 1813.

Εάν ο Ναπολέων μετά τη νίκη του στη Δρέσδη, είχε καταδιώξει με ορμή τους συμμάχους μέσα στη Βοημία, θα είχε αποφύγει την καταστροφή στο Culm, θα είχε απειλήσει την Πράγα και πιθανόν να είχε διαλύσει τη Συμμαχία. Σε αυτό το λάθος θα πρέπει να προστεθεί άλλο ένα, το ίδιο μεγάλο, αυτό του να μάχεται σε αποφασιστικές μάχες ενώ δεν ήταν παρών με τον όγκο των δυνάμεων του. Στον ποταμό Katzbach οι διαταγές του δεν εκτελέστηκαν. Διέταξε τον Macdoland⁹⁰ να περιμένει τον Blücher και να του επιτεθεί όταν αυτός θα εξετίθετο σε κίνδυνο λόγω πραγματοποίησης τολμηρών ελιγμών. Ο Macdoland αντίθετα, διέβη με τα τμήματα του ορμητικούς χειμάρρους οι οποίοι φούσκωναν ώρα με την ώρα και προχώρησε προς συνάντηση του Blücher. Εάν είχε ακολουθήσει τις οδηγίες που είχε και εάν ο Ναπολέων είχε εκμεταλλευτεί τη νίκη του, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το σχέδιο επιχειρήσεων του, βασιζόμενο επί στρατηγικών εσωτερικών γραμμών και θέσεων και επί μιας ομοκεντρικής γραμμής επιχειρήσεων, θα είχε τεράστια επιτυχία. Η μελέτη των εκστρατειών του στην Ιταλία το 1796 και στη Γαλλία το 1814, δείχνουν ότι αυτός ήξερε πώς να εφαρμόσει αυτό το σύστημα.

Υπάρχει άλλη μια περίπτωση ίδιας σημασίας, η οποία καταδεικνύει την αδικία να κρίνει κάποιος τις κεντρικές γραμμές από την τύχη του Ναπολέοντα στη Σαξονία, δηλαδή το ότι το μέτωπο των επιχειρήσεων του υπερ-

89 Katzbach: Ποταμός της Κάτω Σιλεσίας στην Πολωνία.

90 Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο Macdoland ηττήθηκε από τον Blücher στη μάχη του Katzbach.

κεράστηκε από τα δεξιά και μάλιστα κατελήφθη από τα νώτα, λόγω της γεωγραφικής θέσης των συνόρων της Βοημίας. Τέτοιες περιπτώσεις όμως συμβαίνουν σπάνια. Μια κεντρική θέση με τέτοια μειονεκτήματα δεν πρέπει να συγκρίνεται με μια άλλη χωρίς μειονεκτήματα. Όταν ο Ναπολέων εφάρμοσε αυτές τις αρχές στην Ιταλία, την Πολωνία, την Πρωσία και τη Γαλλία, δεν ήταν εκτεθειμένος σε επίθεση από τον εχθρό στα πλευρά και τα νώτα του. Η Αυστρία μπορούσε να τον είχε απειλήσει το 1807, αλλά τότε ήταν σε καθεστώς ειρήνης μαζί του και αφοπλισμένη. Για να κρίνεις ένα σύστημα επιχειρήσεων, θα πρέπει να υποθέσεις ότι και ατυχίες και επιτυχίες θα συμβούν, κάτι που με κανέναν τρόπο ήταν η περίπτωση το 1813, ούτε στις γεωγραφικές θέσεις, ούτε στην κατάσταση των σχετικών δυνάμεων. Ανεξάρτητα από αυτό, είναι παράλογο να παραθέτει κανείς τη δυσμενή εξέλιξη στον Katzbach και στο Dennewitz λόγω των ενεργειών των υφιστάμενων του, σαν απόδειξη ικανή να καταστρέψει μια αρχή, της οποίας η απλούστερη εφαρμογή απαιτούσε από αυτούς τους αξιωματικούς, να μην επιτρέψουν στους εαυτούς τους να παρασυρθούν σε μια σοβαρή εμπλοκή. Αντί να αποφύγουν τις συγκρούσεις, αυτοί πήγαιναν γυρεύοντας τις. Τι πλεονέκτημα μπορεί πραγματικά να περιμένει κανείς από το σύστημα των κεντρικών γραμμών, εάν τα τμήματα του στρατού που είχαν αποδυναμωθεί για να επιφέρουν αποφασιστικά χτυπήματα αλλού, έψαχναν τα ίδια να εμπλακούν σε μια καταστροφική διαμάχη, αντί να αρκεστούν στον ρόλο τους ως τμημάτων επιτηρήσεως⁹¹; Σε αυτήν την περίπτωση, είναι ο εχθρός που εφαρμόζει την αρχή και όχι αυτός που έχει εσωτερικές γραμμές. Πλέον αυτού, στην εκστρατεία που ακολούθησε, η άμυνα του Ναπολέοντα στη Champagne, από την μάχη στη Brienne μέχρι αυτήν στο Παρίσι, καταδεικνύει πλήρως την αλήθεια αυτών των αποφθεγμάτων.

Η ανάλυση αυτών των δυο γνωστών εκστρατειών προκαλεί μια στρατηγική ερώτηση, η οποία θα είναι δύσκολο να απαντηθεί με απλούς ισχυρισμούς θεμελιωμένους σε θεωρίες. Και αυτή είναι, κατά πόσον το σύστημα των κεντρικών γραμμών χάνει τα πλεονεκτήματά του όταν οι δυνάμεις είναι πολύ μεγάλες. Συμφωνώντας με τον Μοντεσκιέ, ότι οι μεγαλύτερες ενέργειες αποτυγχάνουν από το βάρος των αναγκαίων ρυθμίσεων για να τις ολοκληρώσεις, είμαι διατεθειμένος να απαντήσω καταφατικά. Για μένα είναι ξεκάθαρο ότι ένας στρατός 100.000 ανδρών, κατέχοντας μια κεντρική ζώνη εναντίον τριών απομονωμένων στρατών δύναμης 30.000-35.000 ανδρών, είναι πιο σίγουρο να τους νικήσει διαδοχικά, παρά εάν η κεντρική δύναμη ήταν 400.000 ανδρών και πήγαινε εναντίον τριών στρατών δύναμης 135.000 ο καθένας. Και αυτό για πολλούς σοβαρούς λόγους:

⁹¹ Γνωρίζω πολύ καλά ότι δεν είναι πάντοτε εφικτό να αποφύγεις μια μάχη χωρίς να διατρέξεις μεγαλύτερο κίνδυνο από αυτόν που θα συνεπάγονταν από τον ρόλο του ελέγχου δια επιτηρήσεως. Αλλά ο Macdoland θα μπορούσε να είχε αντιμετωπίσει τον Blücher καλύτερα, αν είχε καταλάβει τις οδηγίες του Ναπολέοντα.

1. Λαμβάνοντας υπόψη τη δυσκολία εξευρέσεως εδάφους και χρόνου που αναγκαιούν προκειμένου μια πολύ μεγάλη δύναμη να είναι έτοιμη για δράση την ημέρα ακριβώς της μάχης, ένας στρατός δύναμης 130.000 ή 140.000 ανδρών, μπορεί εύκολα να αντισταθεί σε μια πολύ μεγαλύτερη δύναμη.

2. Σε περίπτωση απωθήσεως από το πεδίο της μάχης, θα υπάρχει τουλάχιστον μια δύναμη 100.000 ανδρών για να προστατεύσει και εξασφαλίσει, μια υποχώρηση με τάξη και την πραγματοποίηση συνενώσεως με έναν από τους άλλους στρατούς.

3. Ο κεντρικός στρατός των 400.000 ανδρών απαιτεί τέτοια ποσότητα προμηθειών, πυρομαχικών, αλόγων και υλικού κάθε είδους, που θα διαθέτει μικρότερη ευκινησία και ευκαμψία στην αλλαγή προσπάθειας από μια ζώνη σε μια άλλη. Για να μην πούμε για την αδυναμία αποκτήσεως προμηθειών από μια περιοχή πολύ περιορισμένη για να υποστηρίξει τέτοιους αριθμούς.

4. Τα τμήματα παρατηρήσεως, που αποσπώνται από τον κύριο όγκο των δυνάμεων για να τηρούν υπό έλεγχο δυο στρατούς δύναμης 135.000 ο καθένας, πρέπει να είναι πολύ ισχυρά (από 80.000 έως 90.000 κάθε ένα) και παρότι τέτοιας ικανότητας, εάν συρθούν σε μια σοβαρή εμπλοκή σίγουρα θα αντιμετωπίσουν δυσμενή εξέλιξη, τα αποτελέσματα της οποίας θα υπερκαλύψουν τα πλεονεκτήματα που κερδήθηκαν από τον κύριο όγκο του στρατού.

Εγώ ουδέποτε υποστήριξα αποκλειστικά είτε ένα εσωκεντρικό⁹², είτε ένα εξωκεντρικό⁹³ σύστημα. Όλες μου οι εργασίες θέλουν να δείξουν τη διαρκή επιρροή των αρχών και να αποδείξουν ότι οι επιχειρήσεις για να είναι επιτυχείς, θα πρέπει να είναι εφαρμογές των αρχών.

Αποκλίνουσες ή συγκλίνουσες επιχειρήσεις μπορεί να είναι είτε πολύ καλές, είτε πολύ κακές: τα πάντα εξαρτώνται από τη θέση των σχετικών δυνάμεων. Οι εξωκεντρικές γραμμές για παράδειγμα είναι καλές, όταν εφαρμόζονται κατά ενός όγκου δυνάμεων ξεκινώντας από ένα δεδομένο σημείο και ενεργώντας σε αποκλίνουσες κατευθύνσεις για να διαχωρίσεις και να καταστρέψεις ξεχωριστά δυο εχθρικές δυνάμεις που ενεργούν επί εξωτερικών γραμμών. Τέτοιος ήταν ο ελιγμός του Φρειδερίκου, ο οποίος προκάλεσε στο τέλος της εκστρατείας του 1767, τις τέλειες μάχες του Rossbach και του Leuthen⁹⁴. Τέτοιες ήταν σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις του Ναπολέοντα, του οποίου ο αγαπημένος ελιγμός ήταν να ενώνει με πολύ καλά σχεδι-

92 ΣΜ: εννοεί ένα συγκλίνον προς το κέντρο

93 ΣΜ: εννοεί ένα αποκλίνον από το κέντρο

94 Η μάχη στο Leuthen έλαβε χώρα το 1757, στη διάρκεια του Επταετούς Πολέμου. Ο Φρειδερίκος ο Μεγάλος με τον πρωσικό στρατό κατένικησε τους Αυστριακούς του Καρόλου της Λορένης εξασφαλίζοντας τον έλεγχο της Σιλεσίας. (Η μάχη αυτή θα αναφερθεί πολλές φορές στη συνέχεια).

ασμένες πορείες επιβλητικές μάζες δυνάμεων στο κέντρο και έχοντας προκαλέσει ρήγμα στο εχθρικό κέντρο ή γυρνώντας το μέτωπο του, να δίδει στις μάζες των δυνάμεων του εξωκεντρικές κατευθύνσεις ώστε να διασκορπίσει τον ηττημένο στρατό⁹⁵.

Από την άλλη, συγκλίνουσες προς το κέντρο επιχειρήσεις είναι καλές σε δυο περιπτώσεις:

1. Όταν κατατείνουν στο να συγκεντρώσουν ένα διασκορπισμένο στρατό επί ενός σημείου στο οποίο είναι σίγουρο ότι θα φθάσει πριν τον εχθρό.
2. Όταν κατευθύνουν τις προσπάθειες δυο στρατών στον ίδιο σκοπό, οι οποίοι δεν κινδυνεύουν να ηττηθούν ξεχωριστά από έναν ισχυρότερο στρατό.

Συγκλίνουσες προς το κέντρο επιχειρήσεις, οι οποίες φαντάζουν να είναι τόσο πλεονεκτικές, μπορεί να είναι πολύ επιζήμιες, κάτι που θα πρέπει να μας μάθει να ερευνήσουμε τις αρχές επάνω στις οποίες βασιίζεται κάθε σύστημα και όχι να συγχέουμε συστήματα και αρχές. Για παράδειγμα, εάν δυο στρατοί ξεκινούν από μια απόμακρη βάση για να βαδίσουν συγκλίνοντας εναντίον ενός εχθρού οι δυνάμεις του οποίου ευρίσκονται επί εσωτερικών γραμμών και πιο συγκεντρωμένες, συνεπάγεται ότι ο εχθρός θα μπορούσε να συνενωθεί πριν από τους στρατούς και αναπόφευκτα να τους νικήσει, όπως ήταν η περίπτωση με τον Moreau και Jourdan το 1796, που αντixθησαν στον Αρχιδούκα Κάρολο.

Ξεκινώντας από τα ίδια σημεία ή από δυο σημεία που να απέχουν λιγότερο μεταξύ τους από ότι απέχει το Ντίσελντορφ από το Στρασβούργο, ένας στρατός μπορεί να εκτεθεί σ' αυτόν τον κίνδυνο. Ποια ήταν η τύχη των συγκλινουσών φαλαγγών του Wurmsier και του Quasdanovitch που ήθελαν να φθάσουν στον Mincio δια μέσου των δυο οχθών της λίμνης Garda; Μπορεί το αποτέλεσμα των πορειών του Ναπολέοντα και του Grouchy κατά των Βρυξελλών να ξεχαστεί; Φεύγοντας από το Sombref, επρόκειτο να βαδίσουν προς αυτήν την πόλη, ο ένας μέσω του Quatre-Bras και ο άλλος μέσω Wavre. Ο Blücher και ο Ουέλινγκτον, έχοντας ακολουθήσει μια εσωτερική στρατηγική γραμμή, συνενώθηκαν πριν από αυτούς, και η τρομερή καταστροφή του Βατερλό απέδειξε στον κόσμο ότι οι αμετάβλητες αρχές του πολέμου δεν μπορεί να παραβιάζονται χωρίς συνέπειες.

Τέτοια γεγονότα αποδεικνύουν καλύτερα από οποιαδήποτε επιχειρήματα, ότι ένα σύστημα που δεν είναι σε συμφωνία με τις αρχές του πολέ-

95 Δεν θα πρέπει να θεωρηθεί περίεργο ότι εγώ κάποιες φορές εγκρίνω τους συγκλίνοντες προς και κάποιες άλλες τους αποκλίνοντες από το κέντρο ελιγμούς, όταν μνημονεύουμε ότι μεταξύ των τελειότερων επιχειρήσεων του Ναπολέοντα, υπάρχουν μερικές στις οποίες χρησιμοποίησε αυτά τα δυο συστήματα εναλλάξ μέσα σε 24 ώρες. Για παράδειγμα στις κινήσεις περί το Ratisbon το 1809.

μου, δεν μπορεί να είναι καλό. Δεν διεκδικώ τη δημιουργία αυτών των αρχών γιατί αυτές υπήρχαν πάντοτε και είχαν εφαρμοστεί από τον Καίσαρα, τον Σκιπίωνα και τον Ύπατο Nero, καθώς επίσης και από τον Marlborough και τον Ευγένιο. Αλλά διεκδικώ να θεωρούμαι ο πρώτος που τις τόνισα και κατέγραψα τα κύρια αποτελέσματα τους στις διαφορετικές περιπτώσεις εφαρμογής τους.

Άρθρο XXII Στρατηγικές Γραμμές

Έχουν ήδη μνημονευθεί οι στρατηγικές γραμμές ελιγμού, οι οποίες διαφέρουν ριζικά από τις γραμμές επιχειρήσεων, τις οποίες είναι καλό να ορίσουμε γιατί πολλοί τις συγχέουν. Δεν θα εξετάσουμε αυτές τις στρατηγικές γραμμές που έχουν μεγάλη και διαρκή σημασία λόγω θέσης και της σχέσης τους με τα χαρακτηριστικά της χώρας, όπως οι γραμμές του Δούναβη και του Μεύση, η οροσειρά των Άλπεων και της Βαλκανικής. Αυτές οι γραμμές μπορούν να μελετηθούν καλύτερα μέσα από μια λεπτομερή εξέταση της τοπογραφίας της Ευρώπης. Ένα τέτοιο εξαιρετικό μοντέλο γι' αυτό το είδος της μελέτης μπορεί να βρεθεί στην περιγραφή της Νότιας Γερμανίας του Αρχιδούκα Καρόλου.

Ο όρος **στρατηγικός** εφαρμόζεται επίσης σε όλες τις επικοινωνίες οι οποίες οδηγούν δια της πιο άμεσης και πλεονεκτικής οδού, από ένα σημαντικό σημείο σ' ένα άλλο, καθώς επίσης από το στρατηγικό μέτωπο του στρατού σε όλα τα αντικειμενικά του σημεία. Θα δούμε ότι ένα θέατρο πολέμου διασχίζεται από μια πλειάδα τέτοιων γραμμών, αλλά μόνον όσες από αυτές παίζουν ρόλο σε μια σχεδιασμένη επιχείρηση έχουν πραγματική σημασία σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Αυτό καθιστά εύκολη τη διάκριση μεταξύ της γενικής γραμμής των επιχειρήσεων μιας εκστρατείας και αυτών των στρατηγικών γραμμών, οι οποίες είναι προσωρινές και αλλάζουν ανάλογα με τις επιχειρήσεις του στρατού.

Εκτός από τις χερσαίες στρατηγικές γραμμές, υπάρχουν στρατηγικές γραμμές ελιγμών. Οποιοσδήποτε στρατός που έχει τη Γερμανία σαν γενικό πεδίο μπορεί να υιοθετήσει σαν ζώνη επιχειρήσεων του, τον χώρο μεταξύ των Άλπεων και του Δούναβη ή αυτόν μεταξύ του Δούναβη και του Main ή αυτόν μεταξύ των βουνών της Φρανκονίας και της θάλασσας. Αυτός ο στρατός θα είχε στη ζώνη, μια και μόνη γραμμή επιχειρήσεων ή το πολύ, μια διπλή συγκλίνουσα γραμμή, επί εσωτερικών ή πιθανόν εξωτερικών διευθύνσεων, ενώ θα είχε διαδοχικά, πιθανόν είκοσι στρατηγικές γραμμές όπως θα εξελίσσονταν οι επιχειρήσεις του. Θα είχε κατά πρώτον μια για κάθε πτέρυγα, η οποία θα ενώνονταν με τη γενική γραμμή επιχειρήσεων. Εάν αυτός ο στρατός επιχειρούσε στη ζώνη μεταξύ του Δούναβη και των Άλπεων, πιθα-

νόν να υιοθετούσε ανάλογα με τα γεγονότα, τη στρατηγική γραμμή που οδηγεί από το Ουλμ στο Donauwerth και στο Ratisbon ή αυτήν από το Ουλμ στο Τιρόλο ή αυτήν που συνδέει το Ουλμ με τη Νυρεμβέργη ή την Mayence.

Μπορεί τότε, να υποθεθεί ότι οι ορισμοί που δίνονται στις γραμμές επιχειρήσεων, καθώς επίσης και οι αρχές που αναφέρονται σ' αυτές, είναι εφαρμόσιμοι και στις στρατηγικές γραμμές. Αυτές οι γραμμές μπορεί να είναι συγκλίνουσες, για να επιφέρουν ένα αποφασιστικό κτύπημα ή αποκλίνουσες μετά από νίκη. Αυτές σπάνια είναι απλές, καθόσον ένας στρατός δεν περιορίζει την προχώρηση του σε μία και μόνη οδό, αλλά όταν είναι διπλές ή τριπλές ή ακόμα και τετραπλές, θα πρέπει να είναι εσωτερικές εάν οι δυνάμεις είναι ισοδύναμες ή εξωτερικές σε περίπτωση μεγάλης αριθμητικής υπεροχής. Η άκαμπτη εφαρμογή αυτού του κανόνα μπορεί μερικές φορές να μετριαστεί με την απόσπαση ενός σώματος επί μιας εξωτερικής γραμμής, ακόμα και όταν οι δυνάμεις είναι ισοδύναμες, για να επιτύχουμε ένα σημαντικό αποτέλεσμα χωρίς να διατρέξουμε μεγάλο κίνδυνο. Αλλά αυτό ανήκει στα θέματα των αποσπασμάτων και δεν αναφέρεται σε κυρίες δυνάμεις. Οι στρατηγικές γραμμές δεν μπορούν να είναι εσωτερικές όταν οι προσπάθειές μας κατευθύνονται εναντίον ενός από τα άκρα του εχθρικού μετώπου επιχειρήσεων. Οι παραπάνω αρχές σχετικά με τις γραμμές επιχειρήσεων ισχύουν για στρατηγικές γραμμές, δεν είναι απαραίτητο να τις επαναλάβουμε ή να τις εφαρμόσουμε σε ιδιαίτερα παραδείγματα, αλλά υπάρχει ένα το οποίο αξίζει να μνημονεύσουμε: αυτό είναι το ότι είναι γενικά σημαντικό στην επιλογή αυτών των προσωρινών στρατηγικών γραμμών, να μην αφήσουμε τη γραμμή των επιχειρήσεων εκτεθειμένη σε επιθέσεις του εχθρού. Αυτό μπορεί να γίνει, για να βγάλουμε τον στρατό από έναν μεγάλο κίνδυνο ή για να φθάσουμε σε μία μεγάλη επιτυχία. Αλλά η επιχείρηση θα πρέπει να είναι μικρής διάρκειας και θα πρέπει να έχει ληφθεί μέριμνα με προπαρασκευή ενός σχεδίου ασφαλούς συμπτώξεως μέσω μίας ξαφνικής αλλαγής της γραμμής των επιχειρήσεων, αν είναι αναγκαίο, όπως έχουμε ήδη αναφερθεί σ' αυτήν την περίπτωση. Θα το δείξουμε αυτό με την εκστρατεία στο Βατερόλο. Ο πρωσικός στρατός είχε βάση στον Ρήνο, η γραμμή των επιχειρήσεων του εκτεινόταν από την Κολονία και το Coblenz στο Λουξεμβούργο και στο Ναμύρ. Η βάση του Ουέλινγκτον ήταν στην Αμβέρσα και η γραμμή των επιχειρήσεων του, ο μικρός ο δρόμος προς Βρυξέλλες. Η ξαφνική επίθεση του Ναπολέοντα στη Φλάνδρα έκανε τον Blücher να δεχθεί παράλληλη μάχη με την αγγλική βάση και όχι με τη δική του, για την οποία φαινόταν να μην ανησυχεί. Αυτό ήταν συγχωρητέο γιατί αυτός μπορούσε να έχει πάντοτε μια καλή πιθανότητα να ξανακερδίσει το Wesel ή το Nimenguen και ακόμα να αναζητήσει καταφύγιο στην Αμβέρσα εάν η κατάσταση έφθανε στα άκρα. Αλλά εάν ο στρατός δεν είχε τους ισχυρούς ναυτικούς συμμάχους, θα είχε καταστραφεί. Νικημένος στο Ligny και ψάχνοντας καταφύγιο στο Gembloux και στη συνέχεια στη Wavre, ο Blücher δεν είχε παρά τρεις στρα-

τηγικές γραμμές για να διαλέξει: αυτή που οδηγούσε κατ' ευθείαν στο Μάαστριχτ, αυτή που οδηγούσε περαιτέρω προς τον βορρά στο Venloo ή αυτήν που οδηγούσε στον αγγλικό στρατό κοντά στο Mont St. Jean.

Αυτός επέλεξε με τόλμη την τελευταία και θριάμβευσε με την εφαρμογή των εσωτερικών στρατηγικών γραμμών, τις οποίες ο Ναπολέων εδώ, ίσως για πρώτη φορά στη ζωή του, αψήφησε. Θα φανεί εύκολα ότι η γραμμή που ακολουθήθηκε από το Gembloux μέσω Wavre στο Mont St. Jean, δεν ήταν ούτε μια γραμμή επιχειρήσεων του πρωσικού στρατού, ούτε μία γραμμή μάχης, αλλά μια στρατηγική γραμμή ελιγμού και ήταν εσωτερική. Ήταν τολμηρή, γιατί εξέθεσε πλήρως τη δική του φυσική γραμμή επιχειρήσεων. Το γεγονός ότι αυτός ανεζήτησε μια συνένωση με τους Άγγλους έκανε την κίνησή του να συμφωνεί με τις αρχές του πολέμου.

Ένα λιγότερο επιτυχημένο παράδειγμα ήταν αυτό του Ney στο Dennewitz. Αφήνοντας το Wittenberg και πηγαίνοντας με κατεύθυνση προς Βερολίνο, κινήθηκε δεξιά για να κερδίσει το αριστερό άκρο των συμμαχών, αλλά ενεργώντας έτσι άφησε τη βασική γραμμή συμπτώξεως του εκτεθειμένη σε επιθέσεις από υπέρτερο σε δύναμη εχθρό. Ο σκοπός του ήταν να αποκαταστήσει επικοινωνία με τον Ναπολέοντα, του οποίου η πρόθεση ήταν να συνενωθεί μαζί του μέσω του Herzberg ή του Luckau. Αλλά ο Ney θα έπρεπε ευθύς εξ αρχής να έχει εξασφαλίσει όλα τα απαραίτητα μέσα από πλευράς Διοικητικής Μέριμνας και Τακτικής, ώστε να εκπληρώσει αυτήν την αλλαγή της στρατηγικής γραμμής και να ενημερώσει τον στρατό του γι' αυτήν. Δεν έκανε τίποτα από αυτά, είτε γιατί το ξέχασε, είτε λόγω της αποστροφής που αισθάνονταν για κάθε τι σχετικό με υποχώρηση και το αποτέλεσμα ήταν οι σοβαρές απώλειες στο Dennewitz.

Ο Ναπολέων το 1796, έδωσε ένα από τα καλύτερα παραδείγματα αυτών των διαφορετικών συνδυασμών των στρατηγικών γραμμών. Η γενική γραμμή των επιχειρήσεων εκτείνονταν από τα Απένινα όρη μέχρι τη Βερόνα. Αφού είχε οδηγήσει τον Wurmser στο Roverendo και απεφάσισε να τον καταδιώξει μέσα στο Τιρόλο, τον έσπρωξε στην κοιλάδα του Adige, στο Trent και το Lavis, όπου έμαθε ότι ο Wurmser είχε κινηθεί μέσω Μπρέντα στο Frioul, πιθανότατα για να τον καταλάβει από τα νώτα. Ο Ναπολέων δεν είχε παρά τρεις τρόπους ενεργείας σ' αυτήν την περίπτωση: να παραμείνει στη στενή κοιλάδα του Adige με μεγάλο ρίσκο, να υποχωρήσει μέσω της Βερόνα για να αντιμετωπίσει τον Wurmser, να τον ακολουθήσει μέσα στην κοιλάδα της Μπρέντα η οποία περιβάλλεται από πετρώδη όρη των οποίων τα δυο περάσματα μπορεί να κατέχονταν από Αυστριακούς. Ο Ναπολέων δεν ήταν ο άνθρωπος που θα δίσταζε μπροστά σ' αυτές τις τρεις εναλλακτικές. Άφησε τον Vaubois στο Lavis ώστε να καλύπτει το Trent και βάδισε με το υπόλοιπο των δυνάμεων του στο Bassano. Τα καταπληκτικά αποτελέσματα αυτού του τολμηρού βήματος είναι πολύ γνωστά. Ο δρόμος από το Trent προς το Bassano δεν ήταν η γραμμή των επιχειρήσεων του στρατού, αλλά η

στρατηγική γραμμή ελιγμού, πιο τολμηρή ακόμα και από αυτήν του Blücher στην Wavre. Όμως ήταν μια επιχείρηση με διάρκεια μόνο τριών-τεσσάρων ημερών, στο τέλος της οποίας ο Ναπολέων ή θα είχε νικήσει ή θα είχε ηττηθεί στο Bassano: στην πρώτη περίπτωση, θα άνοιγε απ' ευθείας επικοινωνία με τη Βερόνα και τη γραμμή επιχειρήσεων του, στη δεύτερη θα έφθανε με μεγάλη βιασύνη το Trent όπου ενισχυόμενος από τον Vaubois, θα μπορούσε να πέσει πίσω είτε στη Βερόνα είτε στην Pesciera. Οι δυσκολίες της χώρας που έκαναν αυτή την πορεία παράτολμη από τη μια πλευρά ήταν ευνοϊκές από μια άλλη. Γιατί ακόμα και αν ο Wurmser ήταν νικητής στο Bassano, δεν θα μπορούσε να είχε παρεμποδίσει την επιστροφή του στο Trent, καθώς δεν υπήρχε δρομολόγιο που να τον διευκόλυνε να περιμένει το Ναπολέοντα. Εάν ο Davidovitch στο Lavis είχε οδηγήσει τον Vaubois εκτός Trent, πιθανόν να είχε παρενοχλήσει τον Ναπολέοντα. Αλλά αυτός ο Αυστριακός στρατηγός, που είχε προηγουμένως ηττηθεί στο Roverendo και μη γνωρίζοντας τι έκανε ο γαλλικός στρατός επί πολλές ημέρες και νομίζοντας ότι όλα ήταν επάνω του, δύσκολα θα σκεπτόταν να επιστρέψει στον επιθετικό αγώνα πριν ο ηττημένος Ναπολέων στο Bassano επενέβαινε στη σύμπτυξή του. Πράγματι, εάν ο Davidovitch είχε προελάσει μέχρι το Roverendo, οδηγώντας τον Vaubois μπροστά του, εκεί θα είχε περικυκλωθεί από δύο γαλλικές στρατιές, οι οποίες θα του επεφύλασσαν τη μοίρα του Vandamme στο Culm. Παρ' όλα αυτά, είναι ένας πολύ επικίνδυνος ελιγμός και πρέπει να αναλαμβάνεται μόνο σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης.

Άρθρο XXIII

Προστασία μιας Γραμμής Επιχειρήσεων μέσω Προσωρινής Βάσης ή Στρατηγικών Εφεδρειών

Όταν ένας στρατηγός εισβάλλει σε μια χώρα, θα πρέπει να δημιουργεί τελικές ή προσωρινές βάσεις, οι οποίες φυσικά δεν είναι ούτε τόσο ασφαλείς ούτε τόσο ισχυρές όπως τα δικά του σύνορα. Ένας ποταμός με προγεφυρώματα και μια ή δύο μεγάλες πόλεις που δεν κινδυνεύουν από μια καταδρομική ενέργεια, που καλύπτουν τις αποθήκες εφοδίων του στρατού και χρησιμοποιούνται ως σημεία συγκεντρώσεως για τα εφεδρικά τμήματα, θα ήταν μια εξαιρετική βάση αυτού του είδους.

Ασφαλώς μια τέτοια γραμμή δεν θα μπορούσε να είναι μια προσωρινή βάση εάν μια εχθρική δύναμη ήταν κοντά στη γραμμή των επιχειρήσεων η οποία να οδηγεί στην πραγματική βάση επί των συνόρων. Ο Ναπολέων θα είχε μία καλή πραγματική βάση στον Έλβα το 1813, αν η Αυστρία είχε παραμείνει ουδέτερη. Αλλά αυτή προσχώρησε στους εχθρούς του, η δε γραμμή αυτή κατελήφθη από τα νώτα και έγινε ένας άξονας επιχειρήσεων ευνοϊκός πραγματικά για την εκτέλεση μιας και μόνης επιχειρήσεως, αλλά επι-

κίνδυνος για παρατεταμένη κατοχή, ειδικά στην περίπτωση μιας σοβαρής δυσμενούς εξελίξεως. Καθώς κάθε στρατός που έχει ηττηθεί σ' ένα εχθρικό κράτος είναι εκτεθειμένος στον κίνδυνο αποκοπής από τα σύνορά του αν συνεχίσει να κατέχει το κράτος, αυτές οι μακρινές προσωρινές βάσεις είναι μάλλον προσωρινά σημεία υποστηρίξεως παρά πραγματικές βάσεις και είναι σε κάποιο βαθμό ενδεχόμενες γραμμές άμυνας. Σε γενικές γραμμές, δεν πρέπει να περιμένουμε να βρούμε σ' ένα εχθρικό έδαφος ασφαλείς θέσεις κατάλληλες ακόμα και για μια προσωρινή βάση. Η έλλειψη αυτή πρέπει να αναπληρωθεί από μία στρατηγική εφεδρεία, κάτι που είναι καθαρά μοντέρνα εφεύρεση. Τα πλεονεκτήματα της και τα μειονεκτήματα της αξίζουν προσοχής.

Στρατηγικές Εφεδρείες

Οι εφεδρείες παίζουν σημαντικό ρόλο στον μοντέρνο πόλεμο. Από την κυβέρνηση η οποία προπαρασκευάζει τις εθνικές εφεδρείες, μέχρι τον υπολοχαγό διοικητή μιας διμοιρίας ακροβολιστών, κάθε διοικητής σήμερα θέλει μια εφεδρεία. Μια σοφή κυβέρνηση διαθέτει πάντοτε καλές εφεδρείες για τον στρατό της και ο στρατηγός τις χρησιμοποιεί όταν αυτές διατεθούν υπό τη διοίκησή του. Το κράτος έχει τις εφεδρείες του, ο στρατός έχει τις δικές του και κάθε σώμα στρατού ή μεραρχία θα πρέπει να μην αμελήσουν να εξασφαλίσουν μία. Οι εφεδρείες ενός στρατού είναι δύο ειδών: αυτές που είναι στο πεδίο της μάχης κι αυτές για τις οποίες υπάρχει πρόθεση να στρατολογηθούν και να υποστηρίξουν τον στρατό. Η τελευταία ενώ βρίσκεται σε φάση οργανώσεως, μπορεί να κατέχει σημαντικά σημεία του θεάτρου του πολέμου και να έχει και τον ρόλο της στρατηγικής εφεδρείας. Οι θέσεις των εφεδρειών δεν θα εξαρτηθούν μόνο από τη βαρύτητά τους, αλλά επίσης από τη φύση των συνόρων και από την απόσταση μεταξύ της βάσης και του μετώπου των επιχειρήσεων. Κάθε φορά που ένας στρατός ενεργεί επιθετικά, θα πρέπει πάντοτε να σκέπτεται και την πιθανότητα να υποχρεωθεί να μεταπέσει σε άμυνα και με την τοποθέτηση μιας εφεδρείας μεταξύ της βάσης και του μετώπου των επιχειρήσεων, το πλεονέκτημα μιας ενεργούς εφεδρείας επί του πεδίου της μάχης κερδίζεται: αυτή η εφεδρεία μπορεί να προστρέξει για υποστήριξη απειλούμενων σημείων χωρίς να εξασθενεί ο ενεργός στρατός. Είναι αλήθεια ότι για να σχηματίσεις μια εφεδρεία ένας αριθμός συνταγμάτων πρέπει να αποσυρθεί από την ενεργό υπηρεσία, αλλά θα υπάρχουν πάντα ενισχύσεις για να έρθουν, νεοσύλλεκτοι για να εκπαιδευτούν και επανακτήσιμοι για να χρησιμοποιηθούν. Και με την οργάνωση κεντρικών αποθηκών για την προετοιμασία πυρομαχικών και εξοπλισμών και καθιστώντας τις αποθήκες σημεία συναντήσεως για όλα τα αποσπάσματα που εισέρχονται και εξέρχονται από τον στρατό και προσθέτοντας στις εφεδρείες λίγα καλά συντάγματα για να τους δώσουν τόνο, μια εφεδρεία μπορεί να γίνει ικανή για προσφορά σημαντικής υπηρεσίας.

Ο Ναπολέων ποτέ δεν παρέλειψε την οργάνωση τέτοιων εφεδρειών στις εκστρατείες του. Ακόμα και το 1797, στην τολμηρή πορεία του στις Noric Alpes⁹⁶, είχε πρώτα τον Joubert στον Adige, μετά τον Victor (αφού γύρισε από τα Roman States⁹⁷) στην περιοχή της Βερόνα. Το 1805 ο Ney και ο Augereau έπαιξαν τον ρόλο αυτό στο Τιρόλο και τη Βαυαρία εναλλάξ και ο Mortier και ο Marmont κοντά στη Βιέννη.

Το 1806, ο Ναπολέων συγκρότησε κάτι σαν εφεδρείες στον Ρήνο και ο Mortier τις χρησιμοποίησε για να αδυνατίσει το Hesse. Ταυτόχρονα, άλλες εφεδρείες συγκροτούνταν στην Mayence υπό τον Kellerman, ο οποίος έλαβε θέση τόσο γρήγορα όσο οργανώθηκε, μεταξύ του Ρήνου και του Έλβα, ενώ ο Mortier εστάλη στην Pomerania. Όταν ο Ναπολέων αποφάσισε να συνεχίσει προς τον Βιστούλα μέσα στον ίδιο χρόνο, διέταξε να γίνει με αρκετά επιδεικτικό τρόπο η συγκέντρωση ενός στρατού 60.000 ανδρών επί του Έλβα, με στόχο την προστασία του Αμβούργου από τους Άγγλους και τον επηρεασμό της Αυστρίας, της οποίας η προδιάθεση ήταν τόσο πρόδηλη όσο και τα συμπτώσματά της.

Οι Πρώσοι συγκρότησαν μια παρόμοια εφεδρεία στο Halle το 1806, αλλά ήταν κακώς τοποθετημένη: εάν είχε τοποθετηθεί επί του Έλβα στο Wittenberg ή στο Dessau και εάν είχε εκτελέσει την αποστολή της, μπορεί να είχε σώσει τον στρατό δίνοντας χρόνο στον πρίγκιπα Hohenlohe και στον Blücher να φθάσουν στο Βερολίνο ή το λιγότερο στο Stettin.

Αυτές οι εφεδρείες είναι ιδιαίτερα χρήσιμες όταν η μορφολογία της χώρας οδηγεί σε διπλό μέτωπο επιχειρήσεων. Σ' αυτήν την περίπτωση αυτές πληρούν τον διπλό σκοπό της επιτήρησης του δεύτερου μετώπου και σε περίπτωση ανάγκης, της παροχής βοήθειας στις επιχειρήσεις του κύριου σώματος του στρατού όταν ο εχθρός απειλεί τα πλευρά του ή μια δυσμενής εξέλιξη τον υποχρεώνει να γυρίσω πίσω προς αυτήν την εφεδρεία.

Βέβαια πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να μη δημιουργούνται επικίνδυνα αποσπάσματα και να μη δημιουργούνται εφεδρείες όποτε αυτό μπορεί να γίνει ή να χρησιμοποιούνται ως εφεδρείες τα στρατεύματα των αποθηκών εφοδίων. Είναι μόνο σε μακρινές εισβολές και μερικές φορές στο δικό μας έδαφος που οι εφεδρείες είναι χρήσιμες ή αν το πεδίο των εχθροπραξιών δεν απέχει παρά μόνο πέντε η έξι πορείες από τα σύνορα, οι εφεδρείες είναι περιττές. Εντός του κράτους μπορούν γενικά να μην υπάρχουν: είναι μόνο στην περίπτωση σοβαρής εισβολής, όταν νέα σημεία στρατολογίας οργανώνονται, μία τέτοια εφεδρεία μέσα σε ένα περιχαρακωμένο στρατόπεδο και κάτω από την προστασία ενός κάστρου το οποίο χρησιμοποιείται και σαν μεγάλη αποθήκη, που οι εφεδρείες είναι απαραίτητες.

96 Ο όρος Noric Alpes, χρησιμοποιείται για την οροσειρά των Άλπεων που ευρίσκεται στο έδαφος της Αυστρίας. Από τις Noric Alpes, το 98% ευρίσκεται στην Αυστρία και το 2% στην σημερινή Σλοβενία.

97 Με τον όρο αυτό, εκείνη την εποχή, χαρακτηριζόνταν η περιοχή γύρω και από τις δυο πλευρές των Απεννίνων Ορέων.

Αυτές οι εφεδρείες πρέπει να κρατούν τα πιο σοβαρά σημεία μεταξύ της βάσης και του μετώπου των επιχειρήσεων, να κατέχουν οχυρωμένες θέσεις αν σε κάποιες απ' αυτές έχει ελαττωθεί η ισχύς τους, να επιτηρούν ή πολιορκούν όσα σημεία κατέχονται από τον εχθρό και αν δεν υπάρχει φρούριο για να χρησιμοποιείται σαν σημείο υποστηρίξεως, θα πρέπει να δημιουργούν οχυρωμένα στρατόπεδα ή προγεφυρώματα για να προστατεύουν τις αποθήκες και για να αυξάνουν την ισχύ των θέσεών τους. Όλα αυτά που έχουν ειπωθεί επί των αξόνων επιχειρήσεων είναι εφαρμόσιμα σε προσωρινές βάσεις και στρατηγικές εφεδρείες, οι οποίες θα είναι διπλά ωφέλιμες αν διαθέτουν σημεία αξόνων επιχειρήσεων σε καλές τοποθεσίες.

Άρθρο XXIV

Το Παλαιό Σύστημα Πολέμων Θέσεων και το Μοντέρνο Σύστημα των Πορειών

Με το σύστημα θέσεων νοείται ο παλαιός τρόπος διεξαγωγής ενός μεθοδικού πολέμου, με στρατούς σε καταυλισμούς, με όλα τα εφόδια τους μαζί, εμπειλεγμένους στην παρακολούθηση ο ένας του άλλου. Ένας στρατός να πολιορκεί μια πόλη, ο άλλος να την καλύπτει, ένας πιθανόν να προσπαθεί να αποκτήσει μια επαρχία, ο άλλος να αντιδρά στις προσπάθειες αυτές με την κατοχή ισχυρών σημείων. Αυτός ήταν ο πόλεμος από τον Μεσαίωνα μέχρι την εποχή της γαλλικής επανάστασης. Στη διάρκεια αυτής της επανάστασης μεγάλες αλλαγές διαδόθηκαν και αρκετά συστήματα, μικρής ή μεγάλης αξίας ήρθαν στην επιφάνεια. Ο πόλεμος άρχισε το 1792 όπως είχε γίνει και το 1762: οι Γάλλοι στρατοπέδευαν κοντά σε ισχυρές θέσεις και οι σύμμαχοι τους πολιορκησαν. Δεν ήταν παρά το 1793, όταν υφίστασο επίθεση και από μέσα και απ' έξω, που το σύστημα αυτό άλλαξε. Η Γαλλία αφού ξεσηκώθηκε από άκρου εις άκρον, εξαπέστειλε 1.000.000 άνδρες σε 14 στρατούς εναντίον των εχθρών της. Αυτοί οι στρατοί δεν είχαν ούτε σκηνές, ούτε προμήθειες, ούτε χρήματα. Στη διάρκεια των πορειών τους έμεναν σε καταυλισμούς ή στρατωνίζονταν σε πόλεις. Έτσι η κινητικότητα τους αυξήθηκε και έγινε μέσον επιτυχίας. Οι τακτικές τους άλλαξαν επίσης: τα τμήματα σχημάτιζαν φάλαγγες, οι οποίες ήταν πιο εύκολο να διοικηθούν από ότι οι αναπτυγμένες γραμμές εξ αιτίας του διακεκομμένου χαρακτήρα της υπαίθρου της Φλάνδρας και των Βοσγίων, διέθεταν δε ένα μέρος της δύναμης τους σε ρόλο ακροβολιστών για να προστατεύουν και να καλύπτουν τις φάλαγγες. Το σύστημα αυτό το οποίο ήταν αποτέλεσμα των συνθηκών, στην αρχή είχε επιτυχία πέραν κάθε προσδοκίας. Αποσυντόνισε τα μεθοδικά αυστριακά και πρωσικά στρατεύματα καθώς επίσης και τους στρατηγούς τους. Ο Mack στον οποίον αποδόθηκε η επιτυχία του πρίγκιπα του Coburg, αύξησε τη φήμη του διατάσσοντας τα τμήματα να επιμηκύνουν τις

γραμμές τους ώστε να αντιμετωπιστεί το πυρ των ακροβολιστών. Δεν είχε συμβεί ποτέ στον άτυχο άνθρωπο, ενώ οι ακροβολιστές έκαναν θόρυβο, οι φάλαγγες να καταλαμβάνουν τις θέσεις τους.

Οι πρώτοι στρατηγοί της δημοκρατίας ήταν πολεμιστές και τίποτα παραπάνω. Η κύρια διεύθυνση των υποθέσεων ήταν στα χέρια του Carnot και της Επιτροπής της Δημόσιας Ασφάλειας. Αυτή ήταν μερικές φορές νουνεχής, αλλά και συχνά κακή. Ο Carnot ήταν ο συγγραφέας της πιο λεπτής κίνησης του πολέμου. Το 1793 έστειλε μια εφεδρεία από καλά τμήματα για βοήθεια διαδοχικά στη Δουνκέρκη, την Maubeuge και το Landau, έτσι ώστε αυτή η μικρή δύναμη, κινούμενη γρήγορα από σημείο σε σημείο και βοηθούμενη από τμήματα που είχαν ήδη συγκεντρωθεί σ' αυτά τα διαφορετικά σημεία, υποχρέωσαν τον εχθρό να φύγει από τη Γαλλία.

Η εκστρατεία του 1794 άρχισε άσχημα. Ήταν η δύναμη των συνθηκών και όχι ένα προεπεξεργασμένο σχέδιο, που προκάλεσε τη στρατηγική μετακίνηση του στρατού του Μοζέλλα στον Sambre. Και ήταν αυτή η κίνηση που οδήγησε στην επιτυχία του Fleurus και στην κατάκτηση του Βελγίου.

Το 1795 τα λάθη των Γάλλων ήταν τόσο μεγάλα που αποδόθηκαν σε προδοσία. Αντίθετα οι Αυστριακοί, διοικούντο καλύτερα από τον Clairfayt, τον Chatelet και τον Schmidt, από ότι από τον Mack και τον πρίγκιπα του Coburg. Ο Αρχιδούκας Κάρολος εφαρμόζοντας την αρχή των εσωτερικών γραμμών, εθριάμβευσε επί του Moreau και του Jourdan το 1796 με μια μόνο πορεία.

Μέχρι τότε τα μέτωπα των γαλλικών στρατών ήταν μεγάλα, είτε για να ευρίσκουν ευκολότερα τροφή, επειδή οι στρατηγοί νόμιζαν καλύτερο να παρατάσσουν τις μεραρχίες σε μια γραμμή, αφήνοντας στους διοικητές τους τη διάταξη των τμημάτων για μάχη. Οι εφεδρείες ήταν μικρά αποσπάσματα, ανίκανα να αντισταθμίσουν την κατάσταση ακόμα κι αν ο εχθρός είχε επιτύχει να επικρατήσει με μια μόνο μεραρχία. Αυτή ήταν η κατάσταση στα στρατιωτικά πράγματα όταν ο Ναπολέων πρωτοεμφανίστηκε στην Ιταλία. Η δραστηριότητα του από την αρχή, συνέτριψε τους Αυστριακούς και το στρατό του ΠιEMONΤΕ. Τα στρατεύματα του ελεύθερα από περιττά φορτία, ξεπέρασαν σε ευκινησία όλους τους μοντέρνους στρατούς. Αυτός κατέκτησε την ιταλική χερσόνησο μετά από μια σειρά πορειών και στρατηγικών μαχών. Η πορεία του κατά της Βιέννης το 1797 ήταν παράτολμη, αλλά δικαιολογημένη από την ανάγκη να ξεπεράσει την αντίσταση του Αρχιδούκα Καρόλου πριν αυτός δεχθεί ενισχύσεις από τον Ρήνο.

Η εκστρατεία του 1800, ακόμα πιο χαρακτηριστική του άνδρα, άνοιξε μια νέα εποχή στη σύλληψη σχεδίων εκστρατείας και γραμμών επιχειρήσεων. Αυτός υιοθέτησε τολμηρά αντικειμενικά σημεία, τα οποία δεν ήταν τίποτα λιγότερο από τη σύλληψη ή καταστροφή ολοκλήρων στρατών. Οι διατάξεις μάχης ήταν λιγότερο επιμήκεις και υιοθετήθηκε μια πιο ορθολο-

γική οργάνωση των στρατών σε μεγάλα σώματα των δύο η τριών μεραρχιών. Το σύστημα της μοντέρνας στρατηγικής εδώ αναπτύχθηκε πλήρως και οι εκστρατείες του 1805 και 1806 ήταν το φυσικό αποτέλεσμα του μεγάλου προβλήματος που λύθηκε το 1800. Τακτικά, το σύστημα των φαλάγγων και των ακροβολιστών προσαρμόστηκε πολύ καλά στα χαρακτηριστικά της Ιταλίας. Τώρα μπορεί να υπάρξει η ερώτηση αν το σύστημα του Ναπολέοντα προσαρμόζεται σε όλες τις ικανότητες, εποχές και στρατούς ή αντίθετα, εάν μπορεί να υπάρξει επιστροφή, υπό το φως των γεγονότων του 1800 και 1809, στο παλιό σύστημα των πολέμων θέσεων. Μετά από σύγκριση των πορειών που διεξήχθησαν και των στρατοπεδεύσεων που έλαβαν χώρα στη διάρκεια του Επταετούς Πολέμου με αυτές του πολέμου των Επτά Εβδομάδων, όπως ο Ναπολέον ονόμασε την εκστρατεία του 1806, ή μετά από αυτούς που μεσολάβησαν από την αναχώρηση του στρατού από τη Boulogne το 1805, μέχρι την άφιξή του στις πεδιάδες της Μοράβιας, ο αναγνώστης μπορεί εύκολα να αποφασίσει για τη σχετική αξία των δυο συστημάτων.

Το σύστημα του Ναπολέοντα ήταν να βαδίζει 25 μίλια την ημέρα, να μάχεται και στη συνέχεια να κατασκηνώνει με ησυχία. Ο ίδιος μου είπε ότι δεν γνώριζε άλλη μέθοδο διεξαγωγής πολέμου εκτός αυτής. Μπορεί να ειπωθεί ότι ο περιπετειώδης χαρακτήρας αυτού του μεγάλου ανθρώπου, η προσωπική του κατάσταση και η φύση του γαλλικού μυαλού, όλα συνηγορούσαν στο να τον παρακινήσουν να αναλάβει αποστολές που κανένα άλλο πρόσωπο, είτε γεννημένο επί θρόνου, είτε στρατηγός κάτω από τις διαταγές της κυβερνήσεώς του, θα τολμούσε ποτέ να αναλάβει. Αυτό είναι πιθανόν αλήθεια. Αλλά μεταξύ των άκρων πολύ μακρινών εισβολών και πολέμων θέσεων, υπάρχει ένα μέσον και χωρίς να μιμηθεί κανείς την ορμητική του τόλμη, πιθανόν να ακολουθηθεί η γραμμή που αυτός απέκλεισε.

Είναι πιθανόν, το παλιό σύστημα των πολέμων θέσεων να προγραφεί για πολύ καιρό ή εάν υιοθετηθεί, να υποστεί πολλές τροποποιήσεις και βελτιώσεις. Αν η τέχνη του πολέμου διευρύνεται με την υιοθέτηση του συστήματος των πορειών, η ανθρωπότητα αντίθετα χάνει από αυτό. Επειδή αυτές οι γρήγορες εισβολές και η διαβίωση μεγάλων στρατών σε καταυλισμούς στην ύπαιθρο, οι οποίοι τρέφονται από τις περιοχές τις οποίες κατακλύζουν, δεν διαφέρουν από υλικής πλευράς, από τις καταστροφές που προκαλούσαν οι βαρβαρικές ορδές μεταξύ του 4ου και του 13^{ου} αιώνα. Πάντως δεν είναι πιθανόν αυτό το σύστημα να αποκηρυχθεί γρήγορα, επειδή μια μεγάλη αλήθεια έχει αποδειχθεί από τους πολέμους του Ναπολέοντα: ότι η απόσταση δεν παρέχει ασφάλεια από μια εισβολή, ότι ένα κράτος για να είναι ασφαλές πρέπει να έχει ένα καλό σύστημα φρουριών και γραμμών άμυνας, εφεδρειών και στρατιωτικών ιδρυμάτων και τέλος ένα καλό σύστημα διακυβερνήσεως. Ο λαός μπορεί παντού να είναι οργανωμένος σε πολιτοφυλακές και η πολιτοφυλακή μπορεί να υπηρετεί ως εφεδρεία στους τακτικούς στρατούς καθιστώντας τους πιο τρομερούς. Και όσο μεγαλύτερη η ισχύς των στρατών, τόσο μεγαλύτερη η ανάγκη ενός συστήματος για γρήγορες επιχειρήσεις και αποτελέσματα.

Εάν συν τω χρόνω, κοινωνική τάξη επικρατήσει σ' ένα πιο ήσυχο κράτος, εάν τα έθνη αντί να πολεμούν για την επιβίωσή τους πολεμούν μόνο για τα συμφέροντά τους, για να αποκτήσουν ένα φυσικό σύνορο ή για να διατηρήσουν την πολιτική ισορροπία, τότε ένα νέο δίκαιο μεταξύ των κρατών μπορεί να συμφωνηθεί και ενδεχομένως να καταστεί δυνατό να έχουμε στρατούς σε μικρότερη κλίμακα. Επίσης μπορεί τότε να δούμε στρατούς των 80.000 έως 100.000, να δούμε επιστροφή σ' ένα μικτό σύστημα πολέμων, μια χρυσή τομή δηλαδή μεταξύ των γρήγορων εισβολών του Ναπολέοντα και του αργού συστήματος των θέσεων του τελευταίου αιώνα. Μέχρι τότε πρέπει να περιμένουμε τη διατήρηση αυτού του συστήματος των πορειών, το οποίο έχει δώσει τόσο μεγάλα αποτελέσματα. Γιατί το πρώτο που θα συμβεί αν το αποκηρύξουμε, παρά την ύπαρξη ενός ενεργού και ικανού εχθρού, θα είναι πιθανόν να είμαστε θύματα για την παράβλεψή του. Η τέχνη των πορειών περιλαμβάνει πλέον περισσότερες λεπτομέρειες, όπως οι παρακάτω: τη σειρά των διαφορετικών όπλων στις φάλαγγες, τον χρόνο αναχωρήσεως και αφίξεως, τα μέτρα ασφάλειας που πρέπει να τηρηθούν κατά την πορεία και τα μέσα επικοινωνιών μεταξύ των φαλάγγων, λεπτομέρειες οι οποίες είναι μέρος των καθηκόντων του επιτελείου ενός στρατού. Πέρα και έξω από αυτές τις σημαντικές λεπτομέρειες, υπάρχει μια επιστήμη για τις πορείες στο κεφάλαιο μεγάλες επιχειρήσεις της στρατηγικής. Για παράδειγμα η πορεία του Ναπολέοντα διά μέσου της διάβασης του Αγίου Βερνάρδου προκειμένου να επιπέσει στις επικοινωνίες του Μέλας, αυτές που έγιναν μέσω του Donauwerth για την αποκοπή του Mack και το 1806 μέσω Gera για να γυρίσουν οι Πρώσοι, η πορεία του Suwaroff από το Τορίνο στην Trebbia για να συναντήσει τον Macdonald, αυτή του ρωσικού στρατού κατά του Taroutin και από εκεί εναντίον του Krasnoi, όπου έγιναν αποφασιστικές επιχειρήσεις, όχι λόγω της σχέσης τους με τη Διοικητική Μέριμνα, αλλά εξ αιτίας των στρατηγικών τους σχέσεων.

Πράγματι αυτές οι επιδέξιες πορείες δεν είναι παρά εφαρμογές της μεγάλης αρχής του να φέρεις τον όγκο των δυνάμεων σου επί του αποφασιστικού σημείου, αυτό δε το σημείο πρέπει να καθορίζεται μετά από εξέταση των παραγόντων που δίδονται στο Άρθρο XIX. Τι ήταν η διάβαση του Αγίου Βερνάρδου εκτός από μια γραμμή επιχειρήσεων με κατεύθυνση εναντίον ενός άκρου του στρατηγικού μετώπου του εχθρού και από εκεί εναντίον της γραμμής υποχωρήσεως; Οι πορείες του Ουλμ και της Ιένα ήταν οι ίδιοι ελιγμοί. Και τι ήταν η πορεία του Blücher στο Βατερλό εκτός από μια εφαρμογή των εσωτερικών στρατηγικών γραμμών;

Από αυτό που μπορεί να εξαχθεί είναι ότι όλες αυτές οι στρατηγικές κινήσεις οι οποίες τείνουν να φέρουν τον όγκο του στρατού κατά διαφορετικών σημείων του μετώπου επιχειρήσεων του εχθρού διαδοχικά, θα είναι επιδέξιες, όσο θα εφαρμόζουν την αρχή του να κατακλύζεις μια μικρότερη δύναμη με μια ανώτερη. Οι επιχειρήσεις των Γάλλων το 1793 από τη Δουν-

κέρκη στο Landau και αυτές του Ναπολέοντα το 1796, το 1809 και το 1814, είναι παραδείγματα αυτού του είδους. Ένα από τα πιο σημαντικά σημεία στην επιστήμη των μοντέρνων πορειών, είναι να συνδυάζεις τις κινήσεις των φαλάγγων με τέτοιο τρόπο, ώστε να καλύπτεις το μεγαλύτερο δυνατό στρατηγικό μέτωπο, όταν ευρίσκεται εκτός της εμβέλειας του εχθρού, για τρεις λόγους, για να τον παραπλανήσεις ως προς τον αντικειμενικό σου σκοπό, για να κινείσαι με άνεση και ταχύτητα και για την προμήθεια εφοδίων με μεγαλύτερη ευκολία. Πάντως, είναι αναγκαίο σ' αυτήν την περίπτωση να έχεις εκ των προτέρων κανονίσει τα μέσα για τη συγκέντρωση των φαλάγγων ώστε να επιφέρεις ένα αποφασιστικό κτύπημα.

Υπάρχει ένα άλλο είδος πορειών, που χαρακτηρίζονται ως *πλάγιες πορείες*, το οποίον αξίζει παρατηρήσεως. Αυτές εθεωρούντο πάντοτε ως πολύ επικίνδυνες και ουδέποτε έχει γραφεί κάτι ικανοποιητικό για αυτές. Εάν με τον όρο *πλάγιες πορείες* νοούνται τακτικοί ελιγμοί που γίνονται στο πεδίο της μάχης υπό την παρουσία του εχθρού, είναι βέβαιο ότι αυτοί οι ελιγμοί είναι πολύ λεπτές επιχειρήσεις, παρά το ότι μερικές φορές είναι επιτυχείς. Αλλά εάν αναφέρονται ως κανονικές στρατηγικές πορείες, δεν βλέπω κάτι ιδιαίτερα επικίνδυνο σ' αυτές, εκτός και αν αγνοηθούν τα πλέον συνηθισμένα μέτρα Διοικητικής Μέριμνας. Σε μια στρατηγική κίνηση, οι δύο εχθρικοί στρατοί πρέπει να απέχουν μεταξύ τους περίπου δύο ημέρες πορείας⁹⁸. Σ' αυτήν την περίπτωση δεν μπορεί να υπάρχει κίνδυνος για μια στρατηγική πορεία από το ένα σημείο στο άλλο.

Υπάρχουν πάντως δύο περιπτώσεις που μια τέτοια πορεία θα ήταν τελειώς αδύνατη: η πρώτη είναι όπου το σύστημα των γραμμών επιχειρήσεων, των στρατηγικών γραμμών και το μέτωπο των επιχειρήσεων έχουν επιλεγεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να παρουσιάζουν πλευρά στον εχθρό σε όλη την διάρκεια μιας επιχειρήσεως. Αυτό ήταν το περίφημο σχέδιο της πορείας κατά της Λειψίας, αφήνοντας τον Ναπολέοντα και τη Δρέσδη στο πλευρό, το οποίο εάν είχε πραγματοποιηθεί, θα είχε αποδειχθεί ολέθριο για τους συμμάχους. Αυτό το σχέδιο τροποποιήθηκε από τον Αυτοκράτορα Αλέξανδρο κατόπιν εισηγήσεων του συγγραφέα.

Η δεύτερη περίπτωση είναι όπου η γραμμή των επιχειρήσεων είναι πολύ μεγάλη (όπως ήταν η περίπτωση με τον Ναπολέοντα στο Μποροντίνο) και ιδιαίτερα όταν αυτή η γραμμή δεν παρέχει παρά μόνο ένα κατάλληλο δρομολόγιο για σύμπτυξη. Σ' αυτήν την περίπτωση, κάθε πλάγιος ελιγμός που να εκθέτει αυτήν τη γραμμή θα ήταν μεγάλο λάθος. Σε χώρες με άφθονα δευτερεύοντα δρομολόγια, πλάγιες κινήσεις είναι ακόμα λιγότερο επικίνδυνες, επειδή εάν μια δύναμη απωθηθεί, μπορεί να βρει ασφάλεια με την αλλαγή της γραμμής των επιχειρήσεων.

⁹⁸ Μετρώνοντας την απόσταση που χωρίζει τους προκεχωρημένους φρουρούς από τον εχθρό και από τις φάλαγγες πορείας τους.

Η φυσική και ηθική κατάσταση των στρατευμάτων, οι λιγότερο ή περισσότεροι ενεργητικοί χαρακτήρες των διοικητών, θα αποτελέσουν ασφαλώς, στοιχεία για την έκβαση τέτοιων κινήσεων.

Οι συχνά μνημονεύμενες πορείες του Ουλμ και της Ιένα ήταν στην πραγματικότητα πλάγιες κινήσεις. Τέτοια ήταν επίσης και αυτή κατά του Μιλάνο μετά την διάβαση της Chiusella και αυτή του στρατάρχη Paskevitch κατά τη διάβαση του Βιστούλα στο Ossiek. Η δε επιτυχής τους κατάληξη είναι πολύ γνωστή.

Ένας τακτικός ελιγμός από τα πλευρά ενώπιον του εχθρού, είναι μια αρκετά διαφορετική υπόθεση. Ο Ney υπέφερε εξ αιτίας μιας τέτοιας κίνησης στο Dennewitz και το ίδιο έπαθε ο Marmont στη Salamanca και ο Φρειδερίκος στο Kolin.

Παρόλα αυτά, ο φημισμένος ελιγμός του Φρειδερίκου στο Leuthen ήταν μια πραγματική πλευρική κίνηση, αλλά αυτή η κίνηση καλύπτονταν από όγκο ιππικού, η παρουσία του οποίου αποκρύπτονταν από υψώματα, εφαρμόστηκε δε κατά στρατού, που παρέμενε ακίνητος μέσα στον καταυλισμό του. Ήταν δε τόσο επιτυχής, γιατί κατά τον χρόνο του αποφασιστικού κτυπήματος το Daun κατελήφθη από το πλευρό και όχι ο Φρειδερίκος.

Η περίφημη πορεία του Ευγενίου υπό τα όμματα του γαλλικού στρατού, για να υπερφαλαγγίσει τις γραμμές του Τορίνο ήταν ακόμα πιο εκπληκτική από αυτήν του Leuthen και ουχί λιγότερο επιτυχής. Σε αυτές τις διαφορετικές μάχες οι ελιγμοί ήταν τακτικοί και όχι στρατηγικοί. Η πορεία του Ευγενίου από τη Mantua στο Τορίνο ήταν μια από τις μεγαλύτερες στρατιωτικές επιχειρήσεις της εποχής: αλλά η κίνηση που μνημονεύεται παραπάνω ήταν αυτή που έγινε για να υπερφαλαγγίσει το γαλλικό στρατόπεδο το βράδυ πριν τη μάχη.

Άρθρο XXV

Αποθήκες Εφοδίων και η Σχέση τους με τις Πορείες

Το θέμα που συνδέεται πολύ στενά με το σύστημα των πορειών είναι ο εφοδιασμός με τρόφιμα, γιατί για να βαδίσεις γρήγορα και σε μεγάλη απόσταση πρέπει να έχεις εφοδιασμό με τρόφιμα. Βέβαια το πρόβλημα της υποστηρίξεως ενός πολυάριθμου στρατού σε μια εχθρική χώρα είναι πολύ διαφορετικό. Προτείνεται να συζητήσουμε τη σχέση μεταξύ του εφοδιασμού των τροφίμων και της στρατηγικής.

Είναι πάντοτε δύσκολο να φανταστείς πώς ο Δαρειός και ο Ξέρξης τροφοδοτούσαν τους απέραντους στρατούς τους στη Θράκη, όταν σήμερα θα ήταν μια πολύ δύσκολη αποστολή ο ανεφοδιασμός ακόμα και 30.000 ανδρών. Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, οι Έλληνες, οι βάρβαροι και πρόσφατα οι

Σταυροφόροι, διατηρούσαν σημαντικούς στρατούς σ' αυτήν τη χώρα. Ο Καίσαρας έλεγε ότι ο πόλεμος έπρεπε να υποστηρίζει τον πόλεμο και γενικά πιστεύεται ότι αυτός ζούσε σε βάρος των χωρών τις οποίες κατελάμβανε.

Τα χρόνια του Μεσαίωνα είναι αξιοσημείωτα για τις μεγάλες μεταναστεύσεις όλων των ειδών και θα ήταν ενδιαφέρον να γνωρίζουμε τους αριθμούς των Ούννων, των Βανδάλων, των Γόθων και των Μογγόλων οι οποίοι διέσχισαν διαδοχικά την Ευρώπη και πώς αυτοί εύρισκαν τροφή κατά τη διάρκεια των πορειών τους. Ο εφοδιασμός με τρόφιμα των Σταυροφόρων θα ήταν επίσης ένα ενδιαφέρον θέμα για έρευνα.

Στις πρώτες περιόδους της μοντέρνας ιστορίας, είναι πιθανόν οι στρατοί του Francis I κατά τη διάβαση των Άλπεων μέσα στην Ιταλία, να μην κουβαλούσαν μαζί τους μεγάλες προμήθειες, γιατί οι στρατοί μεγέθους 40-50.000 ανδρών, μπορούσαν εύκολα να βρουν προμήθειες στις πλούσιες κοιλάδες του Ticino και του Πάδου.

Υπό τον Λουδοβίκο τον XIV και τον Φρειδερίκο τον II, οι στρατοί ήταν μεγαλύτεροι, πολεμούσαν επί των συνόρων τους και ζούσαν από δικές τους αποθήκες, οι οποίες εγκαθίσταντο όπως αυτοί μετακινούνταν. Αυτό παρεμβάλλονταν σημαντικά με τις επιχειρήσεις, περιορίζοντας τα τμήματα να ενεργούν σε κάποια απόσταση από τις αποθήκες τους, απόσταση που εξαρτιόταν από τα μέσα μεταφοράς, το σιτηρέσιο που μπορούσαν να μεταφέρουν και τον αριθμό των ημερών που χρειάζονταν οι άμαξες για να πάνε στις αποθήκες και να επιστρέψουν στον καταυλισμό.

Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, οι αποθήκες προμηθειών εγκαταλείφθηκαν εξ ανάγκης. Οι μεγάλοι στρατοί οι οποίοι εισέβαλαν στο Βέλγιο και τη Γερμανία, ζούσαν μερικές φορές στα σπίτια του κόσμου, μερικές φορές από επιτάξεις που επιβάλλονταν στη χώρα και συχνά από λεηλασία και πλιάτσικο. Το να συντηρήσεις έναν στρατό από τους σιτοβολώνες του Βελγίου, της Ιταλίας της Swabia και των πλούσιων οχθών του Ρήνου και του Δούναβη, είναι εύκολο, ειδικά όταν αυτός βαδίζει σ' ένα αριθμό φαλάγγων και δεν ξεπερνά τις 100-120.000 άνδρες. Αλλά αυτό θα ήταν πολύ δύσκολο σε κάποιες άλλες χώρες και σχεδόν αδύνατο στη Ρωσία, στη Σουηδία, την Πολωνία και την Τουρκία. Εύκολα γίνεται αντιληπτό πόσο μεγάλη μπορεί να γίνει η ταχύτητα ενός στρατού στον οποίον τα πάντα εξαρτώνται μόνο από τη δύναμη των ποδιών των στρατιωτών του. Αυτό το σύστημα έδωσε μεγάλα πλεονεκτήματα στον Ναπολέοντα, αλλά ο Ναπολέων το καταχράστηκε εφαρμόζοντας το σε πολύ μεγάλη κλίμακα και σε χώρες που αυτό δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί. Ένας στρατηγός πρέπει να είναι ικανός να ρυθμίσει ώστε όλοι οι πόροι της χώρας στην οποίαν εισέβαλε, να συνεισφέρουν στην επιτυχία της επιχειρήσεώς του. Αυτός θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τις τοπικές αρχές, εάν αυτές παρέμειναν στη χώρα, ώστε να ρυθμίζουν τους καταλογισμούς με τρόπον ώστε αυτοί να είναι νόμιμοι και ομοιόμορ-

φοι, ενώ αυτός θα πρέπει να επιβλέπει την εκπλήρωσή τους. Εάν οι αρχές δεν παρέμειναν στη χώρα, αυτός θα πρέπει να δημιουργήσει προσωρινές από ηγετικά στελέχη του στρατού και να τις προικίσει με εξουσίες πέρα από το κανονικό. Οι προμήθειες που αποκτώνται με αυτόν τον τρόπο, θα πρέπει να συγκεντρώνονται στα πιο βολικά σημεία για τις επιχειρήσεις του στρατού. Για να τις χρησιμοποιείς με φειδώ, τα τμήματα μπορούν να στρατωνίζονται σε καταλύματα στις πόλεις και τα χωριά, μεριμνώντας για την αποζημίωση των κατοίκων για έξοδα τα οποία τους έχουν επιβληθεί. Θα πρέπει επίσης να απαιτείται από τους κατοίκους, να προμηθεύουν άμαξες για τη μεταφορά των εφοδίων στα σημεία που έχουν καταληφθεί από τα τμήματα. Είναι αδύνατο να καθορίσεις επακριβώς τι θα ήταν συνετό να αναλάβεις, χωρίς προηγουμένως να έχεις εγκαταστήσει αυτές τις αποθήκες, καθώς πολλά εξαρτώνται από την εποχή, τη φύση του εδάφους της χώρας, το μέγεθος των στρατών και το πνεύμα του λαού. Τα παρακάτω πρέπει να θεωρούνται ως γενικά αποφθέγματα:

1. Σε εύφορες, κατοικημένες, μη εχθρικές περιοχές, ένας στρατός, που βρίσκεται σε απόσταση από τον εχθρό τέτοια που να μπορεί με ασφάλεια να ανακτήσει μια σημαντική έκταση της χώρας, μπορεί να αντλεί τους πόρους του από αυτήν στη διάρκεια της κατοχής της, με μία μόνο επιχείρηση.

Καθώς η πρώτη επιχείρηση ουδέποτε απαιτεί χρόνο μεγαλύτερο από ένα μήνα, στη διάρκεια του οποίου ο μεγάλος όγκος της δύναμης θα είναι σε κίνηση, θα είναι αρκετό να καλύπτεις μέσω αποθηκών με προμήθειες, τις ενδεχόμενες ανάγκες του στρατού και ειδικότερα αυτές όσων τμημάτων υποχρεούνται να παραμείνουν σ' ένα συγκεκριμένο σημείο. Έτσι ο στρατός του Ναπολέοντα, ενώ ο μισός πολιορκούσε το Ουλμ, είχε ανάγκη ψωμιού μέχρι να παραδοθεί η πόλη. Αν δε είχε υπάρξει κάποια έλλειψη, ενδεχομένως η επιχείρηση να είχε αποτύχει.

2. Στη διάρκεια αυτού του διαστήματος κάθε δυνατή προσπάθεια πρέπει να γίνει για τη συλλογή εφοδίων από τη χώρα και για να συγκροτηθούν αποθήκες, ώστε να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες του στρατού μετά την επιτυχή έκβαση της επιχειρήσεως, είτε ο στρατός τεθεί σε αναδιοργάνωση, είτε ο στρατός αναλάβει νέα επιχείρηση.

3. Οι αποθήκες που συγκροτούνται είτε με αγορά είτε με επίταξη, θα πρέπει να κλιμακώνονται όσο το δυνατόν καλύτερα σε τρεις διαφορετικές γραμμές επικοινωνιών, ώστε να εφοδιάζουν με μεγαλύτερη ευκολία τις πτέρυγες ενός στρατού και μέσω αυτής της κλιμακώσεως, για την επέκταση όσο το δυνατόν περισσότερο της περιοχής από την οποία θα αντλούνται οι διαδοχικοί εφοδιασμοί και τέλος με τέτοια σειρά στο έδαφος, ώστε αυτές να καλύπτονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Για την επίτευξη αυτού του

σκοπού, θα ήταν καλό να έχεις τις αποθήκες επί συγκλινουσών προς την κύρια γραμμή των επιχειρήσεων γραμμών, η οποία κύρια γραμμή, θα ευρίσκεται γενικά στο κέντρο. Αυτή η διευθέτηση έχει δυο πραγματικά πλεονεκτήματα: πρώτον, οι αποθήκες είναι λιγότερο εκτεθειμένες στις προσπάθειες του εχθρού καθώς η απόσταση από αυτές αυξάνεται και δεύτερον, διευκολύνει τη συγκέντρωση του στρατού επί ενός σημείου στο πίσω μέρος της γραμμής των επιχειρήσεων, με προοπτική να αναλάβεις και πάλι την πρωτοβουλία από τον εχθρό οποίος μπορεί προσωρινά να έχει αναλάβει επιθετικό αγώνα και να έχει κερδίσει κάποιο πλεονέκτημα.

4. Σε αραιοκατοικημένες και μη παραγωγικές περιοχές που ο στρατός θα στερηθεί τα πιο απαραίτητα εφόδια, θα είναι συνετό, να μην απομακρυνθεί πολύ από τις αποθήκες του και να μεταφέρει μαζί του αρκετές προμήθειες, ώστε να διευκολυνθεί αν υποχρεωθεί, να γυρίσει πίσω στις γραμμές των αποθηκών του.

5. Σε εθνικούς πολέμους όπου οι κάτοικοι φεύγουν και καταστρέφουν τα πάντα στο πέρασμά τους, όπως έγινε στην περίπτωση της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, της Ρωσίας και της Τουρκίας, είναι αδύνατο να προελάσεις, εκτός κι αν συνοδεύεσαι από άμαξες φορτωμένες με προμήθειες και χωρίς να έχεις μια σίγουρη βάση προμηθειών κοντά στο μέτωπο των επιχειρήσεων. Κάτω από αυτές τις συνθήκες μία εισβολή γίνεται πολύ δύσκολη, αν όχι αδύνατη.

6. Όχι μόνο είναι αναγκαίο να συλλέγεις μεγάλες ποσότητες εφοδίων, αλλά είναι και απαραίτητο να έχεις τα μέσα για τη μεταφορά τους είτε μαζί με το στρατό, είτε μετά από αυτόν. Κι αυτή είναι η μεγαλύτερη δυσκολία, ειδικά σε εκστρατείες, που εξελίσσονται γρήγορα. Για να είναι εύκολη η μεταφορά τους, το σιτηρέσιο πρέπει να αποτελείται από τρόφιμα που μπορούν εύκολα να μεταφερθούν, όπως η γαλέτα, το ρύζι κλπ. Οι άμαξες θα πρέπει να είναι ταυτόχρονα και ελαφρές και ισχυρές, ώστε να μπορούν να κινούνται σε όλα τα είδη των δρόμων. Θα είναι αναγκαίο να συγκεντρώσεις όλα τα οχήματα της χώρας και να εξασφαλίζεις καλή συμπεριφορά έναντι των ιδιοκτητών τους και των οδηγών τους. Αυτά δε τα οχήματα, θα πρέπει να διευθετούνται σε χώρους σταθμεύσεως σε διαφορετικά σημεία, έτσι ώστε να μην παίρνεις τους οδηγούς πολύ μακριά από τα σπίτια τους και ώστε να χρησιμοποιούνται μετά φειδούς οι διαθέσιμοι πόροι. Τέλος οι στρατιώτες πρέπει να συνηθίσουν να μεταφέρουν μαζί τους τα ημερήσια εφόδια ψωμιού, ρυζιού, ακόμα και αλεύρων, αρκετών ημερών.

7. Η εγγύτητα με τη θάλασσα είναι ανεκτίμητη για τη μεταφορά εφοδίων και το μέρος που κυριαρχεί σε αυτό το στοιχείο, μπορεί να εφοδιάζει τον εαυτό του κατά βούληση. Αυτό το πλεονέκτημα όμως, δεν είναι απόλυτο στην περίπτωση ενός μεγάλου ηπειρωτικού στρατού, επειδή στην επιθυ-

μία να διατηρήσεις επικοινωνίες με τις αποθήκες σου, μπορεί να οδηγηθείς σε επιχειρήσεις επί της ακτής, εκθέτοντας τον εαυτό σου σε μεγαλύτερους κινδύνους, αν ο εχθρός κινηθεί με τον όγκο της δύναμης του εναντίον του άκρου που ευρίσκεται αντίθετα από τη θάλασσα. Εάν ο στρατός προελάσει πολύ μακριά από την ακτή, θα υπάρξει κίνδυνος αποκοπής των επικοινωνιών του κι αυτός ο κίνδυνος αυξάνει με την πρόοδο προχωρήσεως του στρατού.

8. Ένας ηπειρωτικός στρατός που χρησιμοποιεί τη θάλασσα για μεταφορές, θα πρέπει να έχει τη βάση του στη στεριά, μια εφεδρεία προμηθειών ανεξάρτητη από τα πλοία του και μια προετοιμασμένη γραμμή υποχωρήσεως στο άκρο του στρατηγικού του μετώπου, απέναντι από τη θάλασσα.

9. Οι πλεύσιμοι ποταμοί και τα κανάλια, όταν είναι παράλληλα προς τη γραμμή των επιχειρήσεων ενός στρατού, καθιστούν τη μεταφορά των εφοδίων πολύ ευκολότερη, ενώ απελευθερώνουν τους δρόμους από το βάρος των πολυάριθμων αμαξών που σε άλλη περίπτωση θα ήταν απαραίτητες.

Για το λόγο αυτό, οι γραμμές επιχειρήσεων σε τέτοιες θέσεις στο έδαφος είναι πολύ πλεονεκτικές. Οι θαλάσσιες οδοί επικοινωνίας σ' αυτήν την περίπτωση δεν είναι οι γραμμές επιχειρήσεων, όπως έχει υποστηριχθεί. Αντίθετα, είναι σημαντικό τα τμήματα να μπορούν να κινούνται σε κάποια απόσταση από τον ποταμό, ώστε να αποτρέψουν τον εχθρό από το να ελέγχει την εξωτερική προς τον ποταμό πλευρά, κάτι το οποίο μπορεί να γίνει τόσο επικίνδυνο, όπως αν ήταν στη θάλασσα. Σε μια εχθρική χώρα σπάνια θα χρησιμοποιηθούν οι ποταμοί για μεταφορές, αφού οι βάρκες πιθανόν να καταστραφούν κι αφού ένα μικρό σώμα ανδρών, μπορεί εύκολα να παρεμποδίσει τη ναυσιπλοΐα. Για να γίνει αυτό σίγουρο, είναι αναγκαίο να κατέχεις και τις δύο χθες, κάτι το οποίο είναι επικίνδυνο όπως το έζησε ο Mortier στο Dirnstein. Σε φίλιο έδαφος τα πλεονεκτήματα των ποταμών είναι πολύ πιο ουσιαστικά.

10. Ελλείψει ψωμιού ή γαλέτας, οι επιτακτικές ανάγκες ενός στρατού μπορούν να ικανοποιηθούν με την αγορά ζωντανών ζώων τα οποία γενικά, μπορούν να βρεθούν σε κατοικημένες χώρες, σε ρυθμούς που μπορούν να διατηρηθούν για λίγο χρόνο. Αυτή η πηγή εφοδίων θα εξαντληθεί σύντομα πάντως και επιπλέον, αυτό το σχέδιο οδηγεί σε λαφυραγωγία. Οι επιτάξεις ζωντανών πρέπει να ρυθμίζονται σωστά και το καλύτερο σχέδιο απ' όλα, είναι να εφοδιάζεται ο στρατός με ζωντανά που αγοράζονται σε άλλα μέρη⁹⁹.

Θα τελειώσω αυτό το άρθρο παραθέτοντας μια παρατήρηση του Ναπολέοντα, η οποία μπορεί να φαίνεται εκκεντρική, αλλά η οποία δεν είναι χωρίς λογική. Αυτός είπε ότι στις πρώτες του εκστρατείες ο εχθρός ήταν τόσο καλά εφοδιασμένος, που όταν τα τμήματά του είχαν ανάγκη προ-

99 ΣΜ: εννοεί από αυτά που ευρίσκεται ο στρατός

μηθειών αυτός δεν είχε παρά να επιπέσει στα μετόπισθεν του εχθρού για να προμηθευτεί τα πάντα και σε αφθονία. Αυτή είναι μια παρατήρηση επί της οποίας θα ήταν παράλογο να ψάχνεις να βρεις ένα σύστημα, αλλά η οποία πιθανόν εξηγεί την επιτυχία πολλών παράτολμων επιχειρήσεων και αποδεικνύει πόσο ο πραγματικός πόλεμος διαφέρει από τα στενά πλαίσια της θεωρίας.

Άρθρο XXVI Η Άμυνα των Συνόρων με Φρούρια και Οχυρωμένες Γραμμές – Πόλεμοι Πολιορκιών

Τα φρούρια υπηρετούν δύο κύριους σκοπούς: πρώτο να καλύπτουν τα σύνορα και δεύτερο, να βοηθούν τις επιχειρήσεις μιας εκστρατείας. Η άμυνα των συνόρων είναι ένα πρόβλημα γενικά απροσδιόριστο. Δεν είναι πάντως έτσι για τις χώρες των οποίων τα σύνορα καλύπτονται με μεγάλα φυσικά εμπόδια και τα οποία δεν παρουσιάζουν παρά λίγες προσβάσεις, οι οποίες μπορεί να ενισχύουν την άμυνά τους με τη βοήθεια της τέχνης του μηχανικού. Το πρόβλημα εδώ είναι απλό, αλλά σε ανοικτές χώρες, είναι πολύ πιο δύσκολο. Οι Άλπεις και τα Πυρηναία και οι μικρότερες οροσειρές των Crapacks¹⁰⁰, των Riesengebirge, των Erzgebirge, των Böhmerwald, του Μαύρου Δάσους των Βοσγίων και των Jura δεν είναι τόσο τρομερά απροσπέλαστες ώστε να μην μπορούν να γίνουν περισσότερο απροσπέλαστες από ένα καλό σύστημα φρουρίων.

Από όλα αυτά τα σύνορα, αυτά που χωρίζουν τη Γαλλία από το Πιεμόντε καλύπτονται καλύτερα. Οι κοιλάδες των Stura και Suza, οι διαβάσεις της Argentine, του Mont-Genèvre και του Mont-Cenis, οι μόνες που θεωρούνται προσπελάσιμες, καλύπτονταν από λιθόκτιστα φρούρια. Πλέον αυτού, σημαντικές εργασίες οχυρώσεως έγιναν για να φυλαχθούν οι έξοδοι των κοιλάδων στις πεδιάδες του Πιεμόντε. Σίγουρα η υπέρβαση αυτών των δυσκολιών δεν ήταν ένα εύκολο ζήτημα.

Αυτές οι εξαιρετικές τεχνητές άμυνες δεν θα εμποδίσουν πάντοτε το πέρασμα ενός στρατού, επειδή οι μικροοχυρώσεις που έχουν γίνει στα φαράγγια μπορούν να καταληφθούν εξ εφόδου ή αν ο εχθρός είναι τολμηρός, μπορεί να βρει ένα πέρασμα μέσω κάποιου δρόμου που μέχρι τότε θεωρούνταν απροσπέλαστος. Το πέρασμα των Άλπεων από τον Francis I, το οποίο περιγράφεται τόσο καλά από τον Gaillard, η διάβαση του Αγίου Βερνάρδου από τον Ναπολέοντα και η εκστρατεία στο Splügen, αποδεικνύουν ότι υπάρχει αλήθεια στην παρατήρηση του Ναπολέοντα, ότι ένας στρατός μπορεί να περάσει από όπου ένας τιτάνας μπορεί να βάλει το πόδι του, ένα απόφθεγμα που δεν είναι απόλυτα σωστό, αλλά χαρακτηρίζει τον άνδρα από τον οποίο και εφαρμόστηκε με μεγάλη επιτυχία.

100 ΣΜ: Crapacks ή Carpathians: Η οροσειρά των Καρπαθίων.

Άλλες χώρες καλύπτονται από μεγάλα ποτάμια, είτε σε μια πρώτη γραμμή είτε σε μια δεύτερη. Είναι παρά ταύτα αξιοσημείωτο, ότι τέτοιες γραμμές, προφανώς πολύ καλά υπολογισμένες για να χωρίζουν έθνη χωρίς να παρεμποδίζουν το εμπόριο και την επικοινωνία, δεν είναι γενικά μέρη των πραγματικών συνόρων. Δεν μπορεί να ειπωθεί ότι ο Δούναβης χωρίζει τη Βεσσαραβία από την Οθωμανική Αυτοκρατορία όσο οι Τούρκοι έχουν μια βάση στη Μολδαβία. Ο Ρήνος δεν ήταν ποτέ το πραγματικό σύνορο της Γαλλίας και της Γερμανίας, επειδή οι Γάλλοι κατείχαν για μεγάλες περιόδους σημεία επί της δεξιάς όχθης, ενώ οι Γερμανοί είχαν στην κατοχή τους τη Mayence, το Λουξεμβούργο και τα προγεφυρώματα του Μάνχαϊμ και Wesel στην αριστερή όχθη.

Εάν πάντως ο Δούναβης, ο Ρήνος, ο Ροδανός, ο Έλβας, ο Όντερ, ο Βιστούλας, ο Πάδος και ο Adige δεν αποτελούν εξωτερικές γραμμές των συνόρων, δεν υπάρχει λόγος για να μην οχυρωθούν σαν γραμμές διαρκούς άμυνας, όποτε αυτές επιτρέπουν τη χρήση ενός συστήματος καταλλήλου για την κάλυψη ενός μετώπου επιχειρήσεων.

Ένα παράδειγμα αυτού του είδους είναι στο Inn το οποίο χωρίζει τη Βαυαρία από την Αυστρία έχοντας στο πλευρό του από το Νότο τις Τιρολέζικες Άλπεις, στο Βορρά τη Βοημία και τον Δούναβη, με το στενό του μετώπου να καλύπτεται από τις οχυρωμένες θέσεις του Passau, του Braunau και Σάλτσμπουργκ. Ο Lloyd, ποιητική αδεία, συγκρίνει αυτό το σύνορο με δύο απόρθητες επάλξεις των οποίων το προπέτασμα σχηματίζεται από τρία τέλεια φρούρια και των οποίων η τάφρος είναι ο πιο γρήγορος ποταμός. Υπερέβαλε με τα πλεονεκτήματά τους, γιατί το επίθετο «απόρθητος» κατερρίφθη από τα αιματηρά γεγονότα του 1800, 1805 και 1809.

Η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών κρατών έχουν σύνορα τα οποία σε καμιά περίπτωση είναι τόσο τρομερά όσο αυτά των Άλπεων και του Inn, τα οποία είναι γενικά ανοικτά ή αποτελούμενα από βουνά, τα οποία όμως έχουν προσπελάσιμες διαβάσεις σ' ένα μεγάλο αριθμό σημείων. Προτείνουμε να δώσουμε μία σειρά από γενικά αποφθέγματα εφαρμόσιμα σε όλες τις περιπτώσεις.

Όταν η τοπογραφία ενός συνόρου είναι ανοικτή, δεν θα πρέπει να γίνεται προσπάθεια δημιουργίας μιας πλήρους γραμμής άμυνας με την κατασκευή πολλών φρουρίων, τα οποία να απαιτούν στρατεύματα για την επάνδρωσή τους και τα οποία στο κάτω-κάτω, μπορεί να μην εμποδίσουν έναν εχθρό από το να εισχωρήσει στη χώρα. Είναι πολύ πιο σοφό να κατασκευάζεις λιγότερες οχυρώσεις που να είναι καλά τοποθετημένες στο έδαφος και χωρίς την προσδοκία να εμποδίσουν απόλυτα την εισβολή του εχθρού, αλλά με σκοπό να πολλαπλασιάσεις τα εμπόδια στην προσχώρησή του και ταυτόχρονα να υποστηρίξεις τις κινήσεις του στρατού που έχει ως αποστολή να απωθήσει τον εχθρό.

Αν και είναι σπάνιο μια οχυρωμένη θέση από μόνη της να παρεμποδίσει απόλυτα την προέλευση ενός στρατού, δεν παύει να είναι ένα εμπόδιο και να υποχρεώνει τον στρατό να αποσπάσει ένα κομμάτι από τη δύναμή του ή να κάνει παράκαμψη στην πορεία του, ενώ από την άλλη προσδίδει πλεονεκτήματα στον στρατό ο οποίος την κατέχει, καλύπτει τις αποθήκες του, τα πλευρά του, τις κινήσεις του και τέλος, είναι ένα καταφύγιο σε περίπτωση ανάγκης. Τα φρούρια έτσι εξασκούν προφανή επιρροή επί των στρατιωτικών επιχειρήσεων και προτείνουμε τώρα να εξετάσουμε τη σχέση τους με τη στρατηγική.

Το πρώτο σημείο που πρέπει να εξεταστεί είναι η θέση τους, το δεύτερο είναι στη διάκριση μεταξύ των περιπτώσεων που ένας στρατός μπορεί να περάσει τα φρούρια χωρίς πολιορκία και εκείνων των περιπτώσεων που θα χρειαστεί να τα πολιορκήσει και το τρίτο σημείο αναφέρεται στη σχέση ενός στρατού με μία πολιορκία την οποία πρέπει να καλύψει. Τα φρούρια που είναι καλά τοποθετημένα στο έδαφος ευνοούν τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στον ίδιο βαθμό που αυτά που είναι κακώς τοποθετημένα δεν παρέχουν πλεονεκτήματα. Αυτά αποτελούν ένα βάρος για τον στρατό που είναι υποχρεωμένος να τα επανδρώσει και να τα φρουρεί και για το κράτος του οποίου οι άνδρες και τα χρήματα σπαταλώνονται γι' αυτόν τον σκοπό. Υπάρχουν πολλά αυτής της κατηγορίας στην Ευρώπη. Είναι κακή πολιτική η κάλυψη των συνόρων με φρούρια που είναι τοποθετημένα πολύ κοντά μεταξύ τους. Αυτό το σύστημα, κακώς έχει αποδοθεί στον Vauban, ο οποίος αντίθετα, είχε διαφωνία με τον Louvois περί του μεγάλου αριθμού των σημείων που ο τελευταίος ήθελε να οχυρώσει. Τα αποφθέγματα επί αυτού του σημείου έχουν όπως παρακάτω:

1. Οι οχυρωμένες θέσεις θα πρέπει να κλιμακώνονται σε τρεις γραμμές και θα πρέπει να εκτείνονται από τα σύνορα προς την πρωτεύουσα¹⁰¹. Θα πρέπει να είναι τρία στην πρώτη γραμμή, ίδιος αριθμός στη δεύτερη και μια μεγάλη θέση στην τρίτη, κοντά στο κέντρο του κράτους. Εάν υπάρχουν τέσσερα μέτωπα, αυτό θα απαιτούσε για ένα πλήρες σύστημα, από 24 μέχρι 30 θέσεις.

Θα εκφραστεί η αντίρρηση ότι αυτός ο αριθμός είναι μεγάλος κι ότι ακόμα και η Αυστρία δεν έχει τόσα πολλά. Πρέπει να ξαναθυμηθούμε ότι η Γαλλία έχει πάνω από 40 μόνο στο ένα τρίτο του μήκους των συνόρων της και ότι δεν έχει αρκετά στην τρίτη γραμμή στο κέντρο της χώρας. Μία Επιτροπή συνήλθε με σκοπό να εξετάσει το σύστημα των φρουρίων και αποφάσισε πρόσφατα ότι χρειάζονται γι' αυτό τον σκοπό περισσότερα. Αυτό δεν αποδεικνύει ότι δεν υπάρχουν ήδη πολλά, αλλά την ανάγκη κάποια επιπλέ-

¹⁰¹ Η αξιομνημόνευτη εκστρατεία του 1829 είναι απόδειξη της αξίας ενός τέτοιου συστήματος. Εάν η Υψηλή Πύλη διέθετε πλινθόκτιστα τείχη στις στενωπούς των Βαλκανίων και ένα καλό φρούριο προς το Faki, οι Ρώσοι δεν θα είχαν φθάσει στην Αδριανούπολη και το θέμα αυτό δεν θα ήταν τόσο απλό.

ον σημεία να πρέπει να οχυρωθούν, ενώ αυτά της πρώτης γραμμής, καίτοι πολύ πυκνά, μπορούν να συντηρηθούν αφού υπάρχουν ήδη. Δεχόμενοι ότι η Γαλλία έχει δύο μέτωπα από τη Δουνκέρκη μέχρι τη Βασιλεία, ένα από την Βασιλεία μέχρι τη Σαβοΐα και ένα από τη Σαβοΐα μέχρι τη Νίκαια, επιπλέον της εντελώς ξεχωριστής γραμμής των Πυρηναίων και της ακτογραμμής της, υπάρχουν έξι μέτωπα που χρειάζονται 40 έως 50 θέσεις. Κάθε στρατιωτικός θα δεχθεί ότι αυτά είναι αρκετά, αφού η Ελβετία και τα μέτωπα προς τις ακτές χρειάζονται λιγότερα απ' ό,τι το βορειοανατολικό κομμάτι. Το σύστημα για τη διευθέτηση αυτών των φρουρίων είναι ένα σημαντικό στοιχείο της χρησιμότητάς τους. Η Αυστρία έχει μικρότερο αριθμό, γιατί συνορεύει με τα μικρά γερμανικά κρατίδια, τα οποία αντί να διάκινται εχθρικά προς αυτήν, θέτουν τα δικά τους φρούρια στη διάθεσή της. Πλέον αυτού ο αριθμός που δόθηκε ανωτέρω είναι αυτός που θεωρείται απαραίτητος για ένα κράτος που έχει τέσσερα μέτωπα με σχεδόν ίδιο ανάπτυγμα. Η Πρωσία, όντας μια επιμήκης και χωρίς μεγάλο πλάτος χώρα και εκτεινόμενη από το Königsberg μέχρι σχεδόν τις πύλες του Μετς, δεν θα πρέπει να οχυρωθεί με βάση το σύστημα της Γαλλίας, της Ισπανίας ή της Αυστρίας. Έτσι η γεωγραφική θέση και η έκταση των κρατών μπορεί είτε να μειώσει, είτε να αυξήσει τον αριθμό των φρουρίων, ειδικά όταν υπολογιστούν και τα θαλάσσια φρούρια.

2. Τα φρούρια θα πρέπει πάντοτε να ευρίσκονται επάνω σε σημαντικά στρατηγικά σημεία όπως αυτά καθορίστηκαν στο άρθρο XIX. Όσο για τα τακτικά τους χαρακτηριστικά, οι θέσεις τους δεν θα πρέπει να δεσπόζουν, η δε έξοδος από αυτά θα πρέπει να είναι εύκολη ώστε να αυξάνεται η δυσκολία του αποκλεισμού των.

3. Αυτά που διαθέτουν τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα, είτε ως προς την άμυνά τους, είτε για την υποστήριξη των επιχειρήσεων ενός στρατού, είναι σίγουρα αυτά που βρίσκονται πάνω σε μεγάλους ποταμούς και δεσπόζουν και των δύο όχθων. Mayence, Coblentz και Στρασβούργο, συμπεριλαμβανομένου και του Kehl, αποτελούν πραγματικά υποδείγματα αυτού του είδους. Θέσεις που ευρίσκονται στην συμβολή δυο μεγάλων ποταμών υπέρκεινται τριών διαφορετικών μετώπων και εξ' αυτού, είναι μεγάλης σημασίας. Πάρτε για παράδειγμα το Modlin¹⁰². Η Mayence όταν είχε το φρούριο Gustavusburg επί της αριστερής όχθης του ποταμού Main και το Cassel επί της δεξιάς ήταν μια από τις πιο τρομερές τοποθεσίες της Ευρώπης, αλλά απαιτούσε φρουρά δύναμης 25.000 ανδρών. Έτσι οχυρωματικά έργα τέτοιας έκτασης θα πρέπει να είναι λίγα σε αριθμό.

4. Τα μεγάλα κάστρα, όταν περιλαμβάνουν πολυάνθρωπες και εμπορικές πόλεις, είναι προτιμότερα από μικρά, ειδικά όταν η βοήθεια των πολιτών μπορεί να υπολογίζεται για την άμυνά τους. Το Μετς σταμάτη-

¹⁰² Είναι το όνομα φρουρίου στην Πολωνία επί του ποταμού Narew, 50 χλμ Βόρεια της Βαρσοβίας.

σε όλη τη δύναμη του Καρόλου V και η Λίλ καθυστέρησε για έναν ολόκληρο χρόνο τον Ευγένιο και τον Marlborough. Το Στρασβούργο απέδειξε πολλές φορές την ασφάλεια που προσέφερε στα γαλλικά στρατεύματα. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων πολέμων αυτές οι θέσεις προσπεράστηκαν χωρίς να πολιορκηθούν από τις εισβάλλουσες δυνάμεις, επειδή όλη η Ευρώπη ήταν στα όπλα εναντίον της Γαλλίας. Αλλά 150.000 Γερμανοί έχοντας στο μέτωπό τους 100.000 Γάλλους δεν μπορούσαν να διεισδύσουν στον Σηκουάνα χωρίς να υποστούν συνέπειες, αφήνοντας πίσω τους αυτά τα καλά οχυρωμένα σημεία.

5. Προηγουμένως οι πολεμικές επιχειρήσεις κατευθύνονταν εναντίον πόλεων, στρατοπέδων και θέσεων. Τελευταία αυτές κατευθύνονται μόνο εναντίον οργανωμένων στρατών, αφήνοντας έξω από το πεδίο τους όλα τα φυσικά και τεχνητά εμπόδια. Η αποκλειστική χρήση των δύο αυτών συστημάτων είναι λάθος. Ο αληθινός τρόπος ενεργείας είναι το μέσο μεταξύ αυτών των δύο άκρων. Χωρίς αμφιβολία, θα είναι πάντοτε πρώτης σημασίας η καταστροφή και η αποδιοργάνωση όλων των στρατών του εχθρού στο πεδίο και για να επιτύχεις αυτό τον σκοπό μπορεί να επιτρέπεται να προσπεράσεις τα φρούρια. Αλλά αν η επιτυχία αυτή είναι μόνο μερική, δεν θα ήταν συνετό να προχωρήσεις στην εισβολή σε μεγάλο βάθος. Εδώ επίσης πολλά εξαρτώνται από την κατάσταση και τη σχετική ισχύ των στρατών και από το πνεύμα των Εθνών.

Εάν η Αυστρία ήταν ο μόνος ανταγωνιστής της Γαλλίας, δεν θα μπορούσε να ακολουθήσει τα βήματα των συμμάχων το 1814, ούτε θα ήταν πιθανόν 50.000 Γάλλοι να ρίσκαραν τη ζωή τους πέραν από τις Νορικές Άλπεις μέσα στην καρδιά της Αυστρίας, όπως έκανε ο Ναπολέων το 1797¹⁰³. Τέτοια γεγονότα συμβαίνουν κάτω από εξαιρετικές συνθήκες.

6. Μπορεί λοιπόν να εξαχθεί από ότι προηγήθηκε:

α. Ότι ενώ οι οχυρωμένες θέσεις είναι ουσιαστικά στηρίγματα, κατάχρηση της χρήσης τους, με διαίρεση ενός στρατού, μπορεί να τον αποδυναμώσει αντί να προσθέσει στην αποτελεσματικότητά του.

β. Ότι ένας στρατός που κινείται με σκοπό την καταστροφή του εχθρού, μπορεί να προσπεράσει τη γραμμή αυτών των φρουριών, αφήνοντας πάντοτε σε κάθε περίπτωση δύναμη για να τα επιτηρεί.

γ. Ότι ένας στρατός δεν μπορεί να διαβεί ένα μεγάλο ποταμό όπως είναι ο Δούναβης ή ο Ρήνος, χωρίς να περιορίσει τουλάχιστον ένα από τα φρούρια που βρίσκονται επί του ποταμού, ώστε να εξασφαλίσει μια καλή

103 Πάντως ο Ναπολέων είχε δίκιο να ενεργήσει επιθετικά στο Frioul, αφού οι Αυστριακοί περίμεναν ενισχύσεις 200.000 ανδρών από τον Ρήνο και ασφαλώς ήταν πολύ σημαντικό να νικήσει τον Αρχιδούκα Κάρολο πριν αυτή η δύναμη συνενωθεί μαζί του. Λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες της περιπτώσεως, η ενέργεια του Ναπολέοντα ήταν σύμφωνη με τις αρχές του πολέμου.

γραμμή συμπτώξεως. Εφόσον ο στρατός καταλάβει αυτή τη θέση μπορεί να προχωρήσει επιθετικά, αφήνοντας αποσπάσματα για πολιορκία άλλων θέσεων και έτσι οι περιπτώσεις περιορισμού αυτών των θέσεων αυξάνονται καθώς ο στρατός προελαύνει αφού οι ευκαιρίες του εχθρού για παρεμπόδιση της πολιορκίας μειώνονται αντίστοιχα.

7. Ενώ εκτεταμένες θέσεις είναι πολύ περισσότερο πλεονεκτικές ανάμεσα σε φίλιο πληθυσμό, μικρότερα οχυρωματικά έργα δεν είναι χωρίς σημασία, όχι για να σταματήσουν ένα εχθρό ο οποίος μπορεί να τα εξουδετερώσει, αλλά γιατί μπορούν να βοηθήσουν υλικά τις επιχειρήσεις ενός στρατού στο πεδίο. Το φρούριο του Königstein το 1813 ήταν χρήσιμο για τους Γάλλους όπως και το φρούριο της Δρέσδης, επειδή παρείχε προγεφύρωμα στον Έλβα ποταμό. Σε μια ορεινή χώρα, μικρά και σε καλές θέσεις φρούρια είναι ίσης αξίας με οχυρωμένες θέσεις, επειδή η ιδιότητά τους είναι να κλείνουν περάσματα και όχι να παρέχουν καταφύγιο στους στρατούς. Το μικρό φρούριο του Bard στην κοιλάδα Aosta, σχεδόν σταμάτησε τον στρατό του Ναπολέοντα το 1800.

8. Συνεπάγεται ότι κάθε σύνορο πρέπει να έχει ένα ή δυο μεγάλα φρούρια σαν τοποθεσίες για καταφύγιο, εκτός από δευτερεύοντα φρούρια και μικρές θέσεις για τη διευκόλυνση στρατιωτικών επιχειρήσεων. Πόλεις με τείχη και ρηχή τάφρο, μπορεί να είναι πολύ χρήσιμες στο εσωτερικό μιας χώρας, για να περιβάλλουν αποθήκες, νοσοκομεία, κλπ, όταν είναι αρκετά ισχυρές για να αντισταθούν στις επιθέσεις οποιονδήποτε μικρών τμημάτων που πιθανόν να διασχίσουν την περιοχή. Θα είναι δε ιδιαίτερα χρήσιμα¹⁰⁴ αν η προστασία τους μπορούσε να ανατεθεί στην πολιτοφυλακή, ώστε να μην αποδυναμώνεται ο ενεργός στρατός.

9. Μεγάλες οχυρωμένες θέσεις οι οποίες δεν ευρίσκονται σε σωστές στρατηγικές θέσεις είναι μια θετική κακοτυχία τόσο για τον στρατό, όσο και για το κράτος.

10. Φρούρια επί της ακτογραμμής είναι σημαντικά μόνο σε έναν θαλάσσιο πόλεμο, εκτός κι αν λειτουργούν ως αποθήκες. Αλλά μπορεί να αποδειχθεί καταστροφικό και για έναν ηπειρωτικό στρατό, δίνοντάς του απατηλή υπόσχεση για υποστήριξη. Ο Benningsen έχασε σχεδόν τους ρωσικούς στρατούς βασιζοντας τους το 1807 στο Königstein, κάτι που έκανε επειδή ήταν βολικό για την παροχή προμηθειών. Εάν ο ρωσικός στρατός το 1812, αντί να συγκεντρωθεί στο Smolensk, είχε υποστηρίξει τον εαυτό του στο Dunaburg και στη Ρίγα, θα είχε εκτεθεί σε κίνδυνο να πεταχτεί στη θάλασσα και να αποκοπεί από όλες τις βάσεις του.

Οι σχέσεις μεταξύ πολιορκιών και επιχειρήσεων ενεργών στρατών είναι δύο ειδών. Ένας εισβάλων στρατός μπορεί να προσπεράσει οχυρωμέ-

104 ΣΜ: αυτά τα φρούρια

νες θέσεις χωρίς να τους επιτεθεί, αλλά πρέπει να αφήσει μια δύναμη για να τις πολιορκήσει ή το λιγότερο για να τις επιτηρεί. Αν υπάρχει ένας αριθμός από τέτοιες θέσεις που να γειτνιάζει η μια στην άλλη, θα είναι αναγκαίο να αφεθεί ένα ολόκληρο σώμα στρατού υπό έναν διοικητή, για να πολιορκήσει ή για να επιτηρεί αυτές τις θέσεις, ανάλογα με τις συνθήκες. Όταν ένας εισβάλων στρατός αποφασίσει να επιτεθεί σε μια θέση, θα πρέπει να διατεθεί αρκετή δύναμη για να διεξάγει την πολιορκία. Το υπόλοιπο του στρατού μπορεί είτε να συνεχίσει την πορεία του ή να πάρει θέση για να καλύψει την πολιορκία.

Προηγουμένως επικρατούσε το λάθος σύστημα της περικυκλώσεως μιας πόλης με όλον τον στρατό, ο οποίος στην ουσία έθαβε τον αυτόν του σε γραμμές περικυκλώσεως και οχυρωμένες γραμμές. Αυτές οι γραμμές κοστίζουν από πλευράς εργασίας και χρημάτων, όσο η ίδια η πολιορκία. Η φημισμένη περίπτωση των γραμμών του Τορίνο, οι οποίες ήταν 15 μίλια σε μήκος και παρότι φυλάγονταν από 78.000 Γάλλους παραβιάστηκαν από τον πρίγκιπα Ευγένιο με 40.000 άνδρες το 1706, είναι αρκετή για να καταδικάσει το γελοίο αυτό σύστημα.

Καίτοι το ρεσιτάλ των τεράστιων οχυρωματικών εργασιών του Καίσαρα στην πολιορκία της Alise μπορεί να εξάπτει τον θαυμασμό μας, δεν είναι πιθανό κάποιος στρατηγός των ημερών μας να μιμηθεί αυτό το παράδειγμα. Παρ' όλα αυτά, είναι αναγκαίο για τη δύναμη που πολιορκεί να ενισχύσει τη θέση της κάνοντας μεμονωμένα οχυρωματικά έργα που να υπέρκεινται των δρομολογίων μέσω των οποίων η φρουρά μπορεί να βγει ή μέσω των οποίων η πολιορκία μπορεί να παρενοχληθεί από έξω. Αυτό έγινε από τον Ναπολέοντα στην Mantua και από τους Ρώσους στη Βάρνα.

Η εμπειρία έχει δείξει ότι ο καλύτερος τρόπος για να καλύψεις μια πολιορκία είναι να νικήσεις και να καταδιώξεις όσο το δυνατόν μακρύτερα μπορείς εχθρικές δυνάμεις οι οποίες μπορούν να παρέμβουν. Εάν η δύναμη που πολιορκεί είναι αριθμητικώς υποδεέστερη, αυτή η δύναμη θα πρέπει να καταλάβει μία στρατηγική θέση η οποία να καλύπτει όλες τις προσβάσεις από τις οποίες μπορεί να έρθει βοήθεια. Και όταν αυτή η δύναμη προσεγγίζει όση δύναμη από αυτήν που πολιορκεί μπορεί να διατεθεί, πρέπει να ενωθεί με τη δύναμη καλύψεως της πολιορκίας και να επιπέσουν στον προσεγγίζοντα εχθρό, παράλληλα δε να αποφασιστεί εάν η πολιορκία θα συνεχιστεί ή όχι.

Ο Βοναπάρτης το 1796 στη Mantua ήταν υπόδειγμα σοφίας και ικανότητας για επιχειρήσεις ενός στρατού επιτηρήσεως.

Οχυρωμένες Γραμμές

Εκτός από τις γραμμές περικυκλώσεως¹⁰⁵ και οχυρώσεως¹⁰⁶ που αναφέρθηκαν παραπάνω, υπάρχει κι ένα άλλο είδος το οποίο είναι πιο εκτεταμένο από ότι οι προηγούμενες και ως ένα βαθμό συγγενές με τις μόνιμες οχυρώσεις, επειδή έχει ως σκοπό να προστατεύει ένα μέρος των συνόρων.

Όπως ένα φρούριο ή ένα οχυρωμένο στρατόπεδο μπορεί σαν προσωρινό καταφύγιο για έναν στρατό να είναι πολύ πλεονεκτικό, στον αυτό βαθμό είναι και το σύστημα των οχυρωμένων γραμμών ανόητο. Δεν αναφέρομαι σε γραμμές μικρού μήκους που κλείνουν μια μικρή στενωπό, όπως οι Fussen και Schamitz, επειδή αυτές μπορούν να θεωρηθούν ως φρούρια, αλλά αναφέρομαι σε εκτεταμένες γραμμές πολλών λευγών σε μήκος που έχουν ως στόχο να κλείσουν τελείως μέρος των συνόρων. Για παράδειγμα αυτές του Wissembourg οι οποίες καλύπτονται από τον ρου του Lauter που ρέει μπροστά τους, υποστηρίζονται από τον Ρήνο στο δεξιό και από τα Βόσγια Όρη στο αριστερό, φαινόταν δε να πληρούν όλες τις συνθήκες ασφάλειας και παρά ταύτα παραβιάστηκαν σε κάθε περίπτωση που υπέστησαν επίθεση.

Οι γραμμές του Stollhofen, οι οποίες στο δεξιό του Ρήνου έπαιξαν τον ίδιο ρόλο όπως αυτές του Wissembourg στο αριστερό ήταν το ίδιο άτυχες και αυτές του Queich και του Kinzig είχαν την ίδια τύχη.

Οι γραμμές του Τορίνο (1706) και αυτές της Mayence (1796), παρά του ότι κατασκευάστηκαν ως γραμμές περικυκλώσεως ήταν ανάλογες με αυτές που είναι υπό εξέταση σε ότι αφορά την έκταση και την μοίρα που τις βρήκε. Ανεξάρτητα από το πόσο καλά αυτές μπορεί να υποστηρίζονται από φυσικά εμπόδια, η μεγάλη τους έκταση παραλύει τους υπερασπιστές τους, ενώ είναι σχεδόν πάντοτε ευαίσθητες σε υπερκέραση. Το να θάψεις έναν στρατό στα χαρακώματα όπου μπορεί να υπερκερασθεί και να περικυκλωθεί ή να πιεστεί στο μέτωπο ακόμα κι αν είναι ασφαλής από πλευρική επίθεση, είναι πασιφανής τρέλα. Θα πρέπει να ελπίζουμε ότι δεν θα ξαναδούμε άλλη τέτοια περίπτωση. Παρ' όλα αυτά στο κεφάλαιο για την τακτική θα πραγματευτούμε την επίθεση και την άμυνα τέτοιων γραμμών. Θα ήταν καλό να σημειώσουμε ότι ενώ είναι ανόητο να χρησιμοποιείς εκτεταμένες γραμμές θα ήταν το ίδιο ανόητο να αγνοηθούν τα πλεονεκτήματα που προέρχονται από μεμονωμένα οχυρωματικά έργα που γίνονται για να ενισχυθεί η ισχύς μιας δύναμης που πολιορκεί, η ασφάλεια μιας θέσης ή η άμυνα μιας στενωπού.

105 Circumvallation (στην αγγλική). Είναι γραμμή χαρακωμάτων που κατασκεύαζαν οι πολιορκούντες ένα φρούριο, για να προφυλαχθούν από τις εξόδους που έκαναν οι πολιορκημένοι.

106 Contravallation (στην αγγλική): Είναι γραμμή χαρακωμάτων που κατασκεύαζαν οι πολιορκούμενοι ένα φρούριο, για να προφυλαχθούν από τις επιθέσεις φίλων και συμμάχων των πολιορκούμενων, που θα έρχονταν προς άρση της πολιορκίας. Ήταν γραμμή με μέτωπο αντίθετα από την πολιορκία.

Άρθρο XXVII

Η Σχέση των Οχυρωμένων Στρατοπέδων και των Προγεφυρωμάτων με τη Στρατηγική

Θα ήταν εκτός θέματος σ' αυτό το σημείο να μπούμε σε λεπτομέρειες σχετικά με τις θέσεις των συνηθισμένων στρατοπέδων και των μέσων καλύψεως τους από προκεχωρημένους φρουρούς ή επί των πλεονεκτημάτων των οχυρώσεων αμυντικών θέσεων στο πεδίο. Μόνο οχυρωμένα στρατόπεδα εμπίπτουν στους συνδυασμούς της Υψηλής Τακτικής ή ακόμα και της στρατηγικής και αυτό γιατί μπορούν να παρέξουν προσωρινή υποστήριξη σ' έναν στρατό.

Μπορεί να ειπωθεί από το παράδειγμα του στρατοπέδου του Buntzelwitz, το οποίο έσωσε τον Φρειδερίκο το 1761 και από αυτό του Kehl και του Ντίσελντορφ το 1796, ότι ένα τέτοιο καταφύγιο μπορεί να αποδειχθεί μεγίστης σημασίας. Το στρατόπεδο του Ουλμ το 1800, διευκόλυνε τον Kray να σταματήσει για ένα ολόκληρο μήνα τον στρατό του Moreau επί του Δούναβη, ενώ ο Ουέλιγγτον απεκόμισε πολλά πλεονεκτήματα από το στρατόπεδό του στο Torres-Verdas.

Οι Τούρκοι βοηθήθηκαν πολύ στην άμυνα της χώρας μεταξύ του Δούναβη και των βουνών της Βαλκανικής από το στρατόπεδο στη Shumla. Ο βασικός κανόνας επί του θέματος είναι ότι τα στρατόπεδα πρέπει να εγκαθίστανται σε στρατηγικά σημεία τα οποία πρέπει επίσης να διαθέτουν τακτικά πλεονεκτήματα. Εάν το στρατόπεδο της Drissa ήταν άχρηστο για τους Ρώσους το 1812 ήταν επειδή δεν ήταν σε σωστή θέση σε σχέση με το αμυντικό τους σύστημα, το οποίο θα έπρεπε να είχε στηριχθεί επί του Smolensk και της Μόσχας. Έτσι οι Ρώσοι αναγκάστηκαν να το εγκαταλείψουν μετά από μερικές ημέρες. Τα αποφθέγματα που διατυπώθηκαν για τον καθορισμό των μεγάλων και αποφασιστικών στρατηγικών σημείων, βρίσκουν εφαρμογή και για όλα τα οχυρωμένα στρατόπεδα, επειδή αυτά θα πρέπει να τοποθετούνται μόνο σε τέτοια σημεία. Η επιρροή αυτών των στρατοπέδων ποικίλλει: μπορούν να αποκριθούν εξίσου καλά σαν σημεία εκκίνησης για μια επιθετική επιχείρηση, σαν προγεφυρώματα για να εξασφαλίσουν τη διάβαση ενός μεγάλου ποταμού, σαν προστασία για τον στρατωνισμό του στρατού τον χειμώνα ή ως καταφύγιο για έναν ηττημένο στρατό.

Ανεξάρτητα από το πόσο καλή είναι η τοποθεσία ενός τέτοιου στρατοπέδου, θα είναι πάντοτε δύσκολο να το βάλεις σε τέτοια θέση στο έδαφος ώστε να μην μπορεί να υπερφαλαγγισθεί, όπως το στρατόπεδο στο Torres-Verdas, το οποίο ήταν επί μιας χερσονήσου έχοντας τα νώτα του στη θάλασσα. Όποτε πάντως το στρατόπεδο υπερκεραστεί είτε από τα δεξιά είτε από τα αριστερά, ο στρατός θα είναι υποχρεωμένος να το εγκαταλείψει ή να διατρέξει τον κίνδυνο να πολιορκηθεί εντός αυτού. Το στρατόπεδο της Δρέσδης

ήταν μια σημαντική υποστήριξη για τον Ναπολέοντα επί δύο μήνες, αλλά μόλις υπερκεράστηκε από τους συμμάχους δεν παρείχε πλέον ούτε τα πλεονεκτήματα ενός συνηθισμένου φρουρίου, γιατί η έκταση του οδήγησε στη θυσία δύο σωμάτων στρατού μέσα σε λίγες μέρες λόγω έλλειψης προμηθειών.

Παρόλα αυτά, όταν τα στρατόπεδα αυτά έχουν ως μοναδικό σκοπό την παροχή προσωρινής υποστηρίξεως σ' έναν αμυνόμενο στρατό, μπορούν να επιτελούν αυτόν τον σκοπό ακόμα και όταν ο εχθρός τα προσπερνά, υπό την προϋπόθεση ότι δεν είναι δυνατόν να καταληφθούν από τα νώτα, δηλαδή υπό την προϋπόθεση ότι όλες τους οι πλευρές είναι εξ ίσου ασφαλείς από καταδρομικές ενέργειες. Είναι επίσης σημαντικό να εγκαθίστανται κοντά σ' ένα φρούριο, όπου οι αποθήκες μπορεί να είναι ασφαλείς ή το οποίο μπορεί να καλύπτει το μέτωπο του στρατοπέδου κοντύτερα προς τη γραμμή συμπτώξεως.

Σε γενικές γραμμές, ένα τέτοιο στρατόπεδο επί ενός ποταμού, μ' ένα μεγάλο προγεφύρωμα στην άλλη πλευρά για τον έλεγχο και των δύο οχθών και κοντά σε μια μεγάλη οχυρωμένη πόλη όπως το Στρασβούργο και η Mayence, έχει αναμφίβολα πλεονεκτήματα. Αλλά δεν θα είναι ποτέ κάτι παραπάνω από ένα προσωρινό καταφύγιο, ένα μέσο για κέρδος χρόνου και για υποδοχή ενισχύσεων. Όταν ο σκοπός είναι να εκδιώξεις μακριά τον εχθρό, θα είναι απαραίτητο να αφήσεις το στρατόπεδο και να διεξάγεις επιχειρήσεις στην ύπαιθρο.

Το δεύτερο απόφθεγμα σχετικά με αυτά τα στρατόπεδα είναι ότι είναι ιδιαίτερα πλεονεκτικά για έναν στρατό στη χώρα του ή κοντά στη βάση των επιχειρήσεών του. Εάν ένας γαλλικός στρατός κατείχε ένα οχυρωμένο στρατόπεδο επί του Έλβα, αυτός θα χάνονταν όταν ο χώρος μεταξύ του Ρήνου και του Έλβα καταλαμβάνονταν από τον εχθρό. Αλλά εάν επολιορκείτο μέσα σ' ένα οχυρωμένο στρατόπεδο κοντά στο Στρασβούργο, θα μπορούσε με μια μικρή βοήθεια να ανακτήσει την υπεροχή του και να κερδίσει το έδαφος, ενώ την ίδια στιγμή ο εχθρός στο εσωτερικό της Γαλλίας και μεταξύ των ενισχύσεων και του στρατού εντός του στρατοπέδου θα είχε μεγάλη δυσκολία να ξαναπεράσει τον Ρήνο.

Έχουμε μέχρι τώρα εξετάσει αυτά τα στρατόπεδα από στρατηγικής πλευράς, αλλά αρκετοί Γερμανοί στρατηγοί έχουν υποστηρίξει ότι αυτά τα στρατόπεδα είναι κατάλληλα για να καλύπτουν θέσεις ή για να εμποδίζουν πολιορκίες, κάτι που μου φαίνεται λίγο περίπλοκο. Αναμφίβολα θα είναι πολύ πιο δύσκολο να πολιορκήσεις μια θέση όταν ένας στρατός είναι εντός χαρακωμάτων μέσα στο στρατόπεδο και μπορεί να ειπωθεί ότι τα φρούρια και τα στρατόπεδα έχουν μια σχέση αμοιβαίας υποστηρίξεως. Αλλά κατά την άποψή μου, η πραγματική και πρωταρχική χρήση **οχυρωμένων στρατοπέδων** είναι να παρέχουν πάντοτε, εάν είναι αναγκαίο, ένα προσωρινό

καταφύγιο για έναν στρατό ή το μέσον για το επιθετικό ξεκίνημα εναντίον ενός αποφασιστικού σημείου ή πέραν ενός μεγάλου ποταμού. Το να θάψει έναν στρατό σ' ένα τέτοιο στρατόπεδο, το να τον εκθέσεις στον κίνδυνο να υπερκερασθεί και να αποκοπεί απλώς για να καθυστερήσεις μια πολιορκία, θα ήταν τρέλα. Το παράδειγμα του Wurmser ο οποίος παρέτεινε την άμυνα της Mantua θα αναφερθεί για αντίκρουση αυτού του επιχειρήματος. Αλλά δεν χάθηκε ο στρατός του; Και ήταν αυτή η θυσία χρήσιμη πραγματικά; Δεν νομίζω γιατί μόλις η τοποθεσία ανακουφίστηκε και ανεφοδιάστηκε και τα πολιορκητικά υλικά έπεσαν στα χέρια των Αυστριακών, η πολιορκία μετετράπη αναγκαστικά σε αποκλεισμό και η πόλη μπορούσε να καταληφθεί μόνο εξ αιτίας πείνας. Και επειδή αυτό έγινε, ο Wurmser θα έπρεπε αντί να επιβραδύνει, να είχε επιταχύνει την παράδοσή της.

Το οχυρωμένο στρατόπεδο των Αυστριακών πριν από την Mayence το 1795 θα είχε πράγματι εμποδίσει την πολιορκία αυτής της θέσης, εάν οι Γάλλοι διέθεταν τα μέσα για να διεξάγουν μια πολιορκία και εφόσον δεν θα είχαν διαβεί τον Ρήνο. Αλλά μόλις ο Jourdan εμφανίστηκε στο Lahn και ο Moreau στο Μαύρο Δάσος ήταν αναγκαίο να εγκαταλειφθεί το στρατόπεδο και να αφήσουν την τοποθεσία στα δικά της μέσα άμυνας. Θα ήταν μόνο στην περίπτωση που ένα φρούριο ήταν σε μία τέτοια θέση που θα ήταν αδύνατον για έναν στρατό να την προσπεράσει χωρίς να καταλάβει το φρούριο, στο οποίο θα έπρεπε να εγκατασταθεί ένα οχυρωμένο στρατόπεδο με σκοπό να εμποδίσει μια επίθεση εναντίον του. Και ποια θέση στην Ευρώπη ευρίσκεται σε τέτοια τοποθεσία;

Έτσι απέχοντας από το να συμφωνήσω με αυτούς τους Γερμανούς συγγραφείς, αντίθετα μου φαίνεται ότι μια πολύ σημαντική ερώτηση στην εγκατάσταση τέτοιων στρατοπέδων κοντά σε οχυρωμένες θέσεις επί ενός ποταμού, είναι εάν αυτά θα έπρεπε να είναι επί της ίδιας όχθης με την τοποθεσία ή επί της άλλης. Όταν είναι αναγκαίο να επιλέξεις μια από τις δυο, με τη λογική του ότι μία θέση δεν μπορεί να ευρίσκεται σε μέρος που να καλύπτει και τις δύο όχθες, θα προτιμούσα την τελευταία περίπτωση.

Για να υπηρετεί την ανάγκη να χρησιμοποιείται ως καταφύγιο ή για να ευνοεί το ξεκίνημα μιας επιχειρήσεως, το στρατόπεδο θα πρέπει να ευρίσκεται επί της όχθης του ποταμού προς τον εχθρό και σ' αυτή την περίπτωση, ο κύριος φόβος είναι ότι ο εχθρός μπορεί να καταλάβει το στρατόπεδο από τα νώτα διαβαίνοντας τον ποταμό σε κάποιο άλλο σημείο. Εάν το φρούριο ήταν στην ίδια όχθη με αυτήν του στρατοπέδου, δεν θα ήταν πολύ χρήσιμο, ενώ αν ήταν επί της άλλης όχθης απέναντί του στρατοπέδου θα ήταν σχεδόν αδύνατο να καταληφθεί εν των νώτων. Για παράδειγμα οι Ρώσοι οι οποίοι δεν μπόρεσαν να κρατήσουν το στρατόπεδό τους στη Drissa για πάνω από 24 ώρες θα είχαν αντισταθεί στον εχθρό για πολύ περισσότερο χρόνο εάν υπήρχε οχύρωση στη δεξιά όχθη του ποταμού Dwina, που να κάλυπτε τα νώτα του στρατοπέδου. Έτσι ο Moreau για τρεις μήνες στο Kehl, άντεξε

στις προσπάθειες του Αρχιδούκα Καρόλου, ενώ εάν το Στρασβούργο δεν βρισκόταν επί της απέναντι όχθης, το στρατόπεδό του θα μπορούσε εύκολα να είχε υπερφαλαγγιστεί με διάβαση του Ρήνου. Πράγματι, θα ήταν επιθυμητό να έχεις την προστασία που παρέχει μια οχυρωμένη τοποθεσία και στην άλλη όχθη επίσης και μια τοποθεσία που να υποστήριζε και τις δύο όχθες θα πληρούσε αυτή την προϋπόθεση. Η οχύρωση του Coblentz, που κατασκευάστηκε πρόσφατα, φαίνεται να εισάγει μια νέα εποχή. Αυτό το σύστημα των Πρώσων, που συνδυάζει τα πλεονεκτήματα ενός οχυρωμένου στρατοπέδου και τα πλεονεκτήματα μονίμων έργων οχυρώσεως, αξίζει προσεκτικής εξέτασης. Όποια και αν είναι τα μειονεκτήματά του, είναι παρ' όλα αυτά βέβαιο ότι θα παρείχε μεγάλα πλεονεκτήματα σ' έναν στρατό που θα είχε σκοπό να επιχειρήσει επί του Ρήνου. Πράγματι, ο μπελάς των οχυρωμένων στρατοπέδων επί μεγάλων ποταμών είναι ότι αυτά είναι πολύ χρήσιμα μόνο όταν είναι μετά τον ποταμό και σ' αυτή την περίπτωση είναι εκτεθειμένα στους κινδύνους που προέρχονται από την πιθανότητα καταστροφής των γεφυρών (όπως συνέβη στον Ναπολέοντα στο Essling¹⁰⁷), για να μην πούμε για τον κίνδυνο να χάσουν τις προμήθειες και τα πυρομαχικά τους ή τον κίνδυνο μιας μετωπικής επίθεσης κατά την οποία τα οχυρωματικά έργα πιθανόν να μην τον ωφελήσουν. Το σύστημα των μεμονωμένων μόνιμων έργων οχύρωσεως του Coblentz έχει το πλεονέκτημα της αποφυγής τέτοιων κινδύνων, με την προστασία των αποθηκών στην ίδια όχθη που βρίσκεται και ο στρατός και με την παροχή εγγυήσεως στον στρατό ότι είναι ελεύθερος από επίθεση τουλάχιστον μέχρι να ξαναγίνουν οι γέφυρες. Εάν η πόλη ήταν επί της δεξιάς όχθης του Ρήνου και εκεί υπήρχε ένα μόνο οχυρωμένο στρατόπεδο με έργα οχύρωσεως επί του εδάφους επί της αριστερής όχθης, δεν θα υπήρχε η βεβαιότητα ασφάλειας ούτε για τις αποθήκες, ούτε για τον στρατό. Έτσι, εάν το Coblentz ήταν ένα καλό συνηθισμένο φρούριο χωρίς μεμονωμένες οχυρώσεις, ένας μεγάλος στρατός δεν θα μπορούσε τόσο εύκολα να το χρησιμοποιεί ως τοποθεσία καταφυγίου, ούτε θα υπήρχαν τέτοιες ευκολίες ώστε να ξεκινήσει από εκεί ενέργεια υπό την παρουσία ενός εχθρού. Το φρούριο του Ehrenbreitstein το οποίο έχει αποστολή την υποστήριξη του Coblentz επί της δεξιάς όχθης είναι τόσο δύσκολο προσβάσιμο ώστε να μην είναι αρκετά εύκολο να το μπλοκάρεις, η δε έξοδος μιας οποιασδήποτε δύναμης θα μπορούσε να αμφισβητηθεί έντονα. Πολλά έχουν ειπωθεί πρόσφατα για ένα νέο σύστημα που χρησιμοποίησε ο Αρχιδούκας Μαξιμιλιανός για να οχυρώσει το οχυρωμένο στρατόπεδο του Linz, με πύργους από πλίνθους. Απ' όσο ξέρω από φήμες μόνο και την περιγραφή του λοχαγού Allard στο *Spectateur Militaire*, δεν μπορώ να το αναπτύξω πλήρως. Το μόνο που ξέρω είναι ότι το σύστημα με τους πύργους που χρησιμοποιήθηκε στη Γένοβα από τον επι-

107 Η μάχη είναι γνωστή ως Battle of Aspern-Essling (21–22 Μαΐ 1809). Ο Ναπολέων επεχείρησε βιαία διάβαση του Δούναβη και αντιμετώπιστηκε από τον αυστριακό στρατό υπό τον Αρχιδούκα Κάρολο. Ο Ναπολέων ηττήθηκε για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια, αλλά κατάφερε να διασώσει το μεγαλύτερο μέρος των δυνάμεων του.

δέξιο συνταγματάρχη Andreis μου φάνηκε χρήσιμο, αλλά παρ' όλα αυτά επιδεχόμενο βελτιώσεων, τις οποίες φαίνεται να έκανε ο Αρχιδούκας. Μας είπαν ότι οι πύργοι του Linz ευρισκόμενοι σε τάφρους και καλυπτόμενοι από επιχωματωμένα βουναλάκια, έχουν το πλεονέκτημα της δυνατότητας παροχής συγκεντρωμένων οριζοντίων πυρών, ενώ παράλληλα είναι καλυμμένοι από τα πυρά ευθυτενούς τροχιάς του εχθρού. Τέτοιοι πύργοι, εάν έχουν καλά προστατευμένα τα πλευρά και είναι συνδεδεμένοι μ' ένα στηθαίο, μπορούν να δημιουργήσουν ένα πολύ πλεονεκτικό στρατόπεδο, πάντοτε όμως με μερικούς από τους μπελάδες των περίκλειστων γραμμών. Εάν οι πύργοι είναι απομονωμένοι και τα μεσοδιαστήματά τους καλυφθούν προσεκτικά με οχυρώσεις (οι οχυρώσεις να γίνονται όποτε χρειάζονται), αυτοί θα συγκροτήσουν ένα στρατόπεδο προτιμότερο από ένα άλλο που καλύπτεται από συνηθισμένες οχυρώσεις, αλλά με όχι τόσα πλεονεκτήματα όσα παρέχει το μεγάλο φρούριο του Coblenz. Αυτοί οι πύργοι ανέρχονται σε 32, οκτώ από τους οποίους είναι επί της αριστερής όχθης, μ' ένα τετράγωνο οχυρό να δεσπόζει του Perlingsberg. Από τους 24 πύργους στη δεξιά όχθη, κάπου επτά ή οκτώ είναι μόνο μισοί πύργοι. Η περιφέρεια αυτής της γραμμής είναι περίπου 12 μίλια. Οι πύργοι είναι σε απόσταση 500-600 γιάρδων μεταξύ τους ο ένας από τον άλλον και θα συνδέονται σε περίπτωση πολέμου, μ' ένα τοίχο από πασσάλους. Οι πύργοι είναι πλινθόκτιστοι, δέχονται τρεις σειρές όπλων με μια προστατευμένη από θώρακα πυροβολαρχία, η οποία αποτελεί και την κύρια άμυνα, ενώ μπορούν να δεχθούν 11 πυροβόλα των 24 λιβρών. Δυο πυροβόλα καμπύλης τροχιάς είναι τοποθετημένα στην επάνω σειρά. Αυτοί οι πύργοι είναι τοποθετημένοι σε μια πλατειά και βαθειά τάφρο, ενώ ένα επιχωματωμένο βουναλάκι καλύπτει τον πύργο από άμεσα πυρά. Αλλά θα πρέπει να σκεφθώ ότι θα ήταν δύσκολο να προστατεύει το πυροβολικό από άμεσα πυρά.

Μερικοί λένε ότι όλο αυτό κόστισε σχεδόν τα τρία τέταρτα απ' όσο θα είχε κοστίσει ένα πλήρες περικόκλειστο οχυρωμένο σημείο, αναγκαίο για να κάνει το Linz¹⁰⁸ ένα φρούριο πρώτης γραμμής. Άλλοι υποστηρίζουν ότι αυτό δεν κόστισε παραπάνω από το ένα τέταρτο των εξόδων ενός οχυρωμένου περικόκλειστου σημείου και ότι αυτό εξ άλλου, εξυπηρετεί έναν τελείως διαφορετικό σκοπό. Εάν αυτά τα οχυρωματικά έργα προορίζονταν για αντίσταση σε μια κανονική πολιορκία τότε είναι πολύ ελαττωματικά, αλλά αν θεωρηθούν σαν ένα οχυρωμένο στρατόπεδο για να παρέχει καταφύγιο και σαν μια διέξοδος και επί των δυο οχθών του Δούναβη για έναν μεγάλο στρατό, τότε αυτά είναι κατάλληλα και θα έχουν μεγάλη αξία σ' έναν πόλεμο όπως αυτόν του 1809 που αν υπήρχαν τότε, πιθανόν θα είχαν σώσει την πρωτεύουσα.

Για να συμπληρωθεί ένα μεγάλο σύστημα, θα ήταν πιθανόν καλύτερο να περιβληθεί το Linz με μια κανονική οχυρωμένη γραμμή και τότε να

108 Linz: Είναι η τρίτη σε πληθυσμό πόλη της Αυστρίας, στο βόρειο τμήμα αυτής.

είχαν κατασκευαστεί επτά ή οκτώ πύργοι μεταξύ της ανατολικής προεσχής και των εκβολών του Traun, εντός μιας ευθείας απόστασης περίπου 2 ½ μιλίων, έτσι ώστε να έχει περιληφθεί για το στρατόπεδο μόνο το ελλειπτικό διάστημα μεταξύ του Linz, των εκβολών του Traun και του Δούναβη. Τότε το διπλό πλεονέκτημα ενός φρουρίου πρώτης γραμμής και ενός στρατοπέδου κάτω από τα πυροβόλα του, θα ήταν ένα ενιαίο και αν ακόμα δεν ήταν τόσο μεγάλο που να μπορούσε να ανταποκριθεί σ' έναν μεγάλο στρατό, ειδικότερα αν οι οκτώ πύργοι της αριστερής όχθης και το φρούριο του Perlingsberg είχαν διατηρηθεί.

Προγεφυρώματα

Τα προγεφυρώματα είναι τα πιο σημαντικά οχυρωματικά έργα στο πεδίο. Οι δυσκολίες της διάβασης ενός ποταμού, ειδικά ενός μεγάλου ποταμού, υπό την παρουσία του εχθρού δείχνουν τη μεγάλη χρησιμότητα αυτών των έργων, τα οποία είναι πιο χρήσιμα για έναν στρατό από τα οχυρωμένα στρατόπεδα αφού, εάν οι γέφυρες παραμείνουν ασφαλείς, ένας στρατός εξασφαλίζεται από τα καταστροφικά γεγονότα που πιθανόν να ακολουθήσουν μια γρήγορη σύμπτυξη με διάβαση ενός μεγάλου ποταμού.

Τα προγεφυρώματα έχουν πλεονεκτήματα χωρίς αμφιβολία, όπως έχει και ένα μεγάλο οχυρωμένο στρατόπεδο και θα είναι τρεις φορές έτσι εάν καλύπτουν και την απέναντι όχθη από αυτήν που ευρίσκεται η τοποθεσία του στρατοπέδου, γιατί τότε θα αλληλοϋποστηρίζονται. Δεν χρειάζεται να πούμε ότι αυτά τα έργα είναι ιδιαίτερα σημαντικά εντός εχθρικού εδάφους και επί όλων των μετώπων όπου δεν υφίστανται μόνιμα έργα οχυρώσεως. Μπορεί να παρατηρηθεί, ότι η κύρια διαφορά μεταξύ του συστήματος των οχυρωμένων στρατοπέδων και των προγεφυρωμάτων είναι ότι τα καλύτερα **οχυρωμένα στρατόπεδα** αποτελούνται από μεμονωμένα και περικλειστά έργα, ενώ τα **προγεφυρώματα** αποτελούνται συνήθως από συνεχόμενα έργα που δεν είναι κοντά το ένα με το άλλο. Μια οχυρωμένη γραμμή για διεξαγωγή άμυνας, πρέπει να κατέχεται σε όλο το μήκος της από δυνάμεις, κάτι το οποίο απαιτεί γενικά έναν μεγάλο στρατό, ενώ εάν αντίθετα τα οχυρωματικά έργα είναι μεμονωμένα και περικλειστά, μια μικρή συγκριτικά δύναμη μπορεί να τα υπερασπιστεί. Η επίθεση και η άμυνα σ' αυτά τα έργα θα συζητηθεί σε επόμενο μέρος αυτού του τόμου.

Άρθρο XXVIII

Στρατηγικές Επιχειρήσεις σε Βουνά

Μια ορεινή χώρα παρουσιάζεται στους διάφορους σχηματισμούς του πολέμου, με τέσσερις διαφορετικές προοπτικές. Αυτή μπορεί να αποτελεί

όλο το θέατρο του πολέμου ή να είναι μία ζώνη του και μόνο, μπορεί να είναι ορεινή σε όλη της την έκταση ή μπορεί να υπάρχει μια μόνο οροσειρά από την οποία να ξεχύνεται ένας στρατός σε μεγάλες και πλούσιες πεδιάδες.

Εάν εξαιρεθούν η Ελβετία, το Τιρόλο, οι Νορβηγικές επαρχίες, μερικά τμήματα της Τουρκίας, η Ουγγαρία, η Καταλονία και η Πορτογαλία, στα ευρωπαϊκά κράτη τα όρη αποτελούν μονές οροσειρές. Σ' αυτές τις περιπτώσεις δεν υπάρχει παρά ένα δύσκολο πέρασμα για να διασχίσεις, ένα προσωρινό εμπόδιο, το οποίο εφόσον περάσεις, είναι πλεονέκτημα παρά εμπόδιο.

Στην πραγματικότητα μόλις περάσεις την οροσειρά και μεταφερθεί ο πόλεμος στις πεδιάδες, η σειρά των ορέων μπορεί να θεωρηθεί σαν μία τελική βάση, επί της οποίας ο στρατός μπορεί να γυρίσει και να βρει ένα προσωρινό καταφύγιο. Το μόνο σημαντικό μέτρο που πρέπει να ληφθεί, είναι ότι δεν πρέπει να επιτραπεί στον εχθρό να περιμένει ότι ο στρατός θα καταφύγει σ' αυτήν την γραμμή συμπτώξεως. Το τμήμα των Άλπεων μεταξύ Γαλλίας και Ιταλίας και τα Πυρηναία (τα οποία δεν είναι τόσο ψηλά αν και είναι το ίδιο εκτεταμένα), είναι αυτής της φύσης. Τα βουνά της Βοημίας, του Μαύρου Δάσους και τα Βόσγια Όρη ανήκουν σ' αυτήν την κατηγορία. Στην Καταλονία τα βουνά καλύπτουν όλη τη χώρα μέχρι τον Έβρο ποταμό. Εάν ο πόλεμος περιοριζόνταν σ' αυτήν την επαρχία, οι συνδυασμοί δεν θα ήταν οι ίδιοι όπως εάν υπήρχε μόνο μια σειρά ορέων. Υπό αυτό το πρίσμα, η Ουγγαρία ελάχιστα διαφέρει από τη Λομβαρδία και την Καστίλη. Γιατί εάν τα Καρπάθια στο ανατολικό και Βόρεια τμήμα είναι τόσο χαρακτηριστικά όσο τα Πυρηναία, δεν είναι παρά ένα προσωρινό εμπόδιο και ένας στρατός που τα έχει περάσει, είτε ξεχύνεται στη λεκάνη του Waag, του Neytra ή του Τίσσα¹⁰⁹, είτε στα πεδία του Mongatsch, θα έχει τις απέραντες πεδιάδες μεταξύ του Δούναβη και του Τίσσα, για πεδίο επιχειρήσεων. Η μόνη διαφορά θα ήταν στα δρομολόγια, τα οποία στις Άλπεις, παρά του ότι είναι λίγα σε αριθμό, είναι καλής βατότητας, ενώ στην Ουγγαρία δεν υπάρχουν τέτοιας ποιότητας δρομολόγια. Στο Βόρειο μέρος αυτής της αλυσίδας, παρ' ότι δεν είναι τόσο ψηλή, γίνεται πλατύτερη και θα έμοιαζε να ανήκει στην κατηγορία των πεδίων επιχειρήσεων που είναι εξ ολοκλήρου ορεινά, αλλά καθώς η εκκένωσή της μπορεί να επιβληθεί από αποφασιστικές επιχειρήσεις στις κοιλάδες του Waag ή του Τίσσα, πρέπει να θεωρείται ως ένα προσωρινό εμπόδιο. Η επίθεση και η άμυνα αυτής της χώρας πάντως, θα ήταν μία στρατηγική μελέτη πολύ ενδιαφέρουσα. Όταν μια υπερβολικά ορεινή περιοχή, όπως είναι το Τιρόλο ή η Ελβετία, δεν είναι παρά μια ζώνη επιχειρήσεων, η σημασία αυτών των βουνών είναι δευτερεύουσα και θα πρέπει να τα βλέπουμε όπως βλέπουμε ένα κάστρο, οι δε στρατοί να αποφασίζουν να δίνουν τις μεγάλες μάχες στις κοιλάδες. Θα είναι ασφαλώς διαφορετικά, εάν έτσι ήταν όλο το πεδίο της μάχης. Έχει υπάρξει επί μακρόν η ερώτηση για το εάν η κατοχή των ορέων παρέχει έλεγχο των πεδιάδων ή εάν η κατοχή των πεδιά-

109 Είναι ο μεγαλύτερος παραπόταμος του Δούναβη, με συνολικό μήκος 965 χλμ.

δων δίνει έλεγχο των ορέων. Ο αρχιδούκας Κάρολος ένας πολύ έξυπνος και ικανός κριτής, έχει υποστηρίξει το τελευταίο και έχει αποδείξει ότι η κοιλάδα του Δούναβη είναι το κλειδί για τη Νότια Γερμανία. Πάντως, σ' αυτό το είδος των ερωτήσεων πολλά εξαρτώνται από τις σχετικές δυνάμεις και τον τρόπο που αυτές είναι αναπτυγμένες στη χώρα. Εάν 60.000 προήλαυναν στη Βαυαρία υπό την παρουσία μιας ίσης αυστριακής δύναμης και η Αυστρία έστελνε στο Τιρόλο 30.000 άνδρες με σκοπό να τους αντικαταστήσει με ενισχύσεις με την άφιξή τους στο Ινν, θα ήταν δύσκολο για τους Γάλλους να φθάσουν μέχρι αυτήν την γραμμή, αφήνοντας τόσο άνετα μια δύναμη στα πλευρά τους που να κυριαρχούσε στις εξόδους των Scharnitz, Fussen, Kufstein και Lofers. Αλλά εάν οι Γάλλοι ήταν 120.000 άνδρες και είχαν τέτοιες επιτυχίες ώστε να έχουν την κυριαρχία στο μέτωπο του στρατού, τότε μπορεί να αφήναν ένα ικανό απόσπασμα για να καλύψει τις διαβάσεις του Τιρόλο και να προχωρήσει μέχρι το Linz, όπως έκανε ο Moreau το 1800.

Μέχρι τώρα έχουμε εξετάσει αυτές τις ορεινές περιοχές μόνον σαν επικουρικές ζώνες. Εάν τις εξετάσουμε σαν κύρια πεδία επιχειρήσεων, το στρατηγικό πρόβλημα φαίνεται να είναι πιο περίπλοκο. Οι εκστρατείες του 1799 και του 1800, είναι εξίσου πλούσιες σε μαθήματα επί αυτού του κλάδου της τέχνης. Στην αφήγησή μου αυτών των εκστρατειών προσπάθησα να αναδείξω τα διδάγματά τους μέσω της ιστορικής έκθεσης των γεγονότων και δεν μπορώ να κάνω καλύτερα από το να την θέσω υπόψη των αναγνωστών μου.

Όταν εξετάζουμε τα αποτελέσματα της μη συνετής εισβολής στην Ελβετία από το Γαλλικό Διευθυντήριο και τα αποτελέσματα της μοιραίας απόφασης για τον διπλασιασμό της έκτασης του θεάτρου των επιχειρήσεων από το Texel μέχρι τη Νάπολη, δεν μπορούμε να μην επιδοκιμάσουμε πολύ τη σοφία της Γαλλίας και της Αυστρίας στις αλληλεπιδράσεις που είχαν για τρεις αιώνες, να εγγυώνται την ουδετερότητα της Ελβετίας. Οποιοσδήποτε θα πειστεί γι' αυτό μελετώντας προσεκτικά τις ενδιαφέρουσες εκστρατείες του Αρχιδούκα Καρόλου, του Suwaroff και του Massena το 1799, καθώς και αυτές του Ναπολέοντα και του Moreau το 1800.

Η πρώτη είναι ένα υπόδειγμα για επιχειρήσεις επί τελείως ορεινού χώρου. Η δεύτερη είναι ένα υπόδειγμα για πολέμους στους οποίους η μοίρα ορεινών χωρών, αποφασιζεται στις πεδιάδες.

Εδώ θα παραθέσω μερικά από τα συμπεράσματα που φαίνεται να προκύπτουν από αυτήν τη μελέτη.

Όταν μια χώρα της οποίας όλη η έκταση είναι ορεινή είναι το κύριο θέατρο των επιχειρήσεων, τότε οι στρατηγικοί συνδυασμοί δεν μπορούν να βασίζονται πλήρως στα αποφθέγματα που εφαρμόζονται σε μια ανοικτή χώρα. Εγκάρσιοι ελιγμοί για να κερδίσεις το άκρο του μετώπου των επιχειρήσεων του εχθρού εδώ γίνονται πάντοτε πολύ δύσκολοι και συχνά αδύνατοι. Σε μια τέτοια χώρα ένας στρατός ικανής δύναμης, μπορεί να ελιχθεί

μόνο σ' έναν μικρό αριθμό κοιλάδων, όπου ο εχθρός θα λάβει μέρος να τοποθετήσει προκεχωρημένους φρουρούς επαρκούς ισχύος για να καθυστερήσουν τον στρατό αρκετά, ώστε να ευρεθεί τρόπος για να νικηθεί η επιχείρηση. Και όπως οι κορυφογραμμές οι οποίες διαχωρίζουν αυτές τις κοιλάδες θα διασχίζονται γενικά μόνο από μονοπάτια απροσπέλαστα για έναν στρατό, εγκάρσιες πορείες μπορούν να πραγματοποιούνται μόνο από μικρά σώματα ή ελαφρά τμήματα.

Τα σημαντικά φυσικά στρατηγικά σημεία θα είναι στην ένωση των μεγάλων κοιλάδων ή των χειμάρρων σ' αυτές τις κοιλάδες και θα είναι λίγα σε αριθμό. Και αν ο στρατός που αμύνεται καταλάβει αυτά με τον όγκο των δυνάμεών του, ο εισβολέας θα είναι γενικά υποχρεωμένος να καταφύγει σε άμεσες επιθέσεις για να εκτοπίσει τον αμυνόμενο. Πάντως, εάν μεγάλοι στρατηγικοί ελιγμοί σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι πιο σπάνιοι και δύσκολοι, με κανέναν τρόπο δεν συνεπάγεται ότι αυτοί είναι λιγότερο σημαντικοί. Αντίθετα, εάν ο επιτιθέμενος επιτύχει να κερδίσει την κατοχή ενός εξ αυτών των κέντρων επικοινωνίας μεταξύ των μεγάλων κοιλάδων επί της γραμμής συμπτώξεως του εχθρού, η κατάσταση θα γίνει πιο σοβαρή για τον εχθρό απ' ότι θα ήταν σε μία ανοικτή χώρα, αφού η κατοχή μιας ή δύο δύσκολων στενωπών θα είναι συχνά αρκετή για να προκαλέσει την κατάρρευση όλου του στρατού.

Εάν ο επιτιθέμενος έχει δυσκολίες να υπερνικήσει, πρέπει να παραδεχτούμε ότι και ο αμυνόμενος έχει τις ίδιες λόγω της ανάγκης για κάλυψη όλων των εξόδων μέσω των οποίων μια δυναμική επίθεση μπορεί να γίνει κατά των αποφασιστικών σημείων και των δυσκολιών των εγκάρσιων πορειών τις οποίες θα είναι υποχρεωμένος να κάνει προκειμένου να καλυφθούν τα απειλούμενα σημεία. Για να ολοκληρώσω ότι έχω πει επί αυτού του είδους των πορειών και των δυσκολιών για να τις διευθύνεις, θα αναφερθώ στο τι έκανε ο Ναπολέων το 1805 για να αποκόψει τον Mack από το Ουλμ. Εάν αυτή η επιχείρηση διευκολύνονταν από τα εκατοντάδες δρομολόγια που διατρέχουν την Swabia σε όλες τις διευθύνσεις και αν αυτά ήταν απροσπέλαστα σε μια ορεινή χώρα, λόγω έλλειψης εγκάρσιων δρόμων, για να κάνει τη μεγάλη διαδρομή από Donauwerth μέσω του Augsburg στο Memmingen, είναι επίσης αλήθεια ότι ο Mack θα μπορούσε από τα ίδια εκατοντάδες δρομολόγια να είχε πραγματοποιήσει τη σύμπτυξή του με πολύ μεγαλύτερη ευκολία απ' ότι εάν είχε εγκλωβιστεί μέσα σε μια από τις κοιλάδες της Ελβετίας ή του Τιρόλο, από τις οποίες δεν υπήρχε παρά μόνο μια διέξοδος.

Από την άλλη, ο στρατηγός στην άμυνα μπορεί σε μια επίπεδη χώρα να συγκεντρώσει ένα μεγάλο μέρος των δυνάμεών του, γιατί εάν ο εχθρός διασπαρεί για την κατοχή όλων των δρόμων από τα οποία ο αμυνόμενος στρατός μπορεί να υποχωρήσει, θα είναι εύκολο για τον αμυνόμενο να συντρίψει αυτά τα απομονωμένα σώματα. Αλλά σε μια πολύ ορεινή χώρα, στην οποία υπάρχουν συνήθως ένα ή δύο κύρια δρομολόγια μέσα από

τα οποία ανοίγονται άλλες κοιλάδες ακόμα και από την κατεύθυνση του εχθρού, η συγκέντρωση των δυνάμεων γίνεται πιο δύσκολη, αφού μπορεί να προκύψουν σοβαρά προβλήματα, ακόμα και αν δεν επιτηρείται μια εξ αυτών των σημαντικών κοιλάδων.

Δεν μπορεί τίποτα να δείξει καλύτερα τη δυσκολία της στρατηγικής άμυνας σε μια ορεινή περιοχή από την περιπλοκότητα στην οποία εμπλέκουμε όταν προσπαθούμε απλώς να δώσουμε συμβουλές σε τέτοιες περιπτώσεις, για να μην πούμε τίποτα για τη διατύπωση αποφθεγμάτων γι' αυτές. Εάν δεν ήταν παρά μόνο μια ερώτηση για την άμυνα ενός μόνου συγκεκριμένου μετώπου μικρής έκτασης αποτελούμενου από τέσσερις ή πέντε συγκλίνουσες κοιλάδες, η κοινή συνένωση των οποίων να απέχει δύο ή τρεις μικρές πορείες από τις κορυφές των οροσειρών, θα ήταν ευκολότερο για λύση. Θα ήταν τότε αρκετό να εισηγηθείς την κατασκευή ενός καλού φρουρίου στο πιο στενό και λιγότερο εύκολο για υπερφαλάγγιση σημείο σε καθεμία από αυτές τις κοιλάδες. Προστατευμένες από αυτά τα φρούρια, λίγες ταξιαρχίες πεζικού θα έπρεπε να σταθμεύουν ώστε να εμποδίζουν τη διάβαση, ενώ το ήμισυ του στρατού θα έπρεπε να τηρείται σε εφεδρεία στη συμβολή, όπου θα ήταν σε θέση είτε να υποστηρίξει τα πιο σοβαρά απειλούμενα προωθημένα τμήματα ή να επιπέσει στον επιτιθέμενο με όλη τη δύναμη όταν αυτός θα ξεκινούσε. Κι αν σ' αυτό προστεθούν και καλές οδηγίες στους διοικητές των προωθημένων φρουρών, είτε με την ανάθεση σ' αυτούς του καλύτερου σημείου για συνάντηση όταν η γραμμή των φρουρίων τους διαπεραστεί ή με το να κατευθύνεις αυτούς να συνεχίσουν να ενεργούν στα βουνά και επί του πλευρού του εχθρού, ο στρατηγός που διεξάγει άμυνα μπορεί να θεωρεί τον εαυτό του σαν ανίκητο χάρις στις πολλές δυσκολίες τις οποίες η χώρα προσφέρει στον επιτιθέμενο. Αλλά εάν υπάρχουν κι άλλα μέτωπα σαν αυτό στο δεξιό κι αριστερό, στα οποία δεν χρειάζεται διεξαγωγή άμυνας, το πρόβλημα αλλάζει. Οι δυσκολίες της άμυνας αυξάνονται όταν μεγαλώνει η έκταση των μετώπων και αυτό το σύστημα με οχυρά στη σειρά γίνεται επικίνδυνο, ενώ δεν είναι εύκολο να υιοθετήσεις ένα καλύτερο σύστημα. Δεν μπορούμε να πεισθούμε καλύτερα γι' αυτές τις αλήθειες παρά με την εξέταση της θέσης του Massena στην Ελβετία το 1799. Μετά την ήττα του Jourdan στο Stockach, αυτός κατέλαβε τη γραμμή από τη Βασιλεία μέσω Schaffhausen και Rheineck στον Saint-Gothard και από εκεί μέσω La Furca στο Λευκό Όρος. Αυτός είχε εχθρούς μπροστά από τη Βασιλεία, στο Waldshut, στο Schaffhausen στο Feldkirch και στο Chur. Ο Bellegarde απειλούσε τον Saint-Gothard και ο ιταλικός στρατός απείλησε το Simplon και τον Άγιο Βερνάρδο. Πώς να έκανε άμυνα σε μια τέτοια περιφέρεια; Και πώς θα μπορούσε να αφήνε ανοικτή μια από αυτές τις μεγάλες κοιλάδες, ρισκάροντας έτσι τα πάντα; Από το Rheinfelden στη Jura, προς το Soleure δεν ήταν παρά απόσταση δυο μικρών πορειών και εκεί ήταν το στόμα της παγίδας στην οποία μπήκε ο γαλλικός στρατός. Αυτός τότε ήταν ο άξονας της άμυνας. Αλλά πώς

θα μπορούσε να αφήσει απροστάτευτο το Schaffhausen; Πώς να εγκαταλείψει το Rheineck και τον Saint-Gothard; Πώς να ανοίξει την Valais¹¹⁰ και την προσέγγιση από Βέρνη, χωρίς να παραδώσει όλη την Ελβετία στη Συμμαχία; Και εάν αυτός κάλυπτε κάθε σημείο ακόμα και με μια ταξιαρχία, πού θα ήταν ο στρατός όταν αυτός θα τον χρειαζόταν για να δώσει μάχη κατά μιας προσεγγίζουσας δύναμης; Είναι φυσικό σ' ένα επίπεδο θέατρο, να συγκεντρώνεις τον όγκο ενός στρατού, αλλά στα βουνά, ένας τέτοιος τρόπος ενεργείας θα παρέδιδε τα κλειδιά της χώρας και εκτός αυτού, δεν είναι εύκολο να πεις πού θα μπορούσε να συγκεντρωθεί ένας κατώτερος στρατός, χωρίς να το διακινδυνεύσεις.

Μετά από την δια της βίας εκκένωση της γραμμής του Ρήνου και της Ζυρίχης φαινόταν ότι το μόνο στρατηγικό σημείο για να υπερασπιστεί ο Massena ήταν η γραμμή της Jura. Αυτός ήταν αρκετά παράτολμος για να μείνει στην Albis¹¹¹, μια γραμμή μικρότερη από αυτήν του Ρήνου είναι αληθινή, αλλά εκτεθειμένη για μεγάλη απόσταση στις επιθέσεις των Αυστριακών. Κι αν ο Bellegarde, αντί να πάει στη Λομβαρδία μέσω της Valtellina, είχε βαδίσει προς Βέρνη ή είχε συνενωθεί με τον αρχιδούκα, ο Massena θα είχε καταστραφεί. Αυτά τα γεγονότα φαίνεται να αποδεικνύουν ότι εάν μία χώρα καλυμμένη με ψηλά βουνά είναι ευνοϊκή για άμυνα από μία τακτική πλευρά, είναι τελείως διαφορετικά από στρατηγικής πλευράς, επειδή αυτή η χώρα επιβάλλει τη διασπορά των τμημάτων. Αυτή η διασπορά μπορεί να διορθωθεί μόνο δίνοντας στα τμήματα μεγαλύτερη ευκινησία και αναλαμβάνοντας πιο συχνά επιθετικό αγώνα.

Ο στρατηγός Κλαούζεβιτς, του οποίου η λογική είναι συχνά ελαττωματική, υποστηρίζει αντίθετα, ότι οι κινήσεις όντας το πιο δύσκολο κομμάτι σ' αυτό το είδος του πολέμου, θα πρέπει να αποφεύγονται από τον αμυνόμενο γιατί με αυτόν τον τρόπο ενεργείας μπορεί να χάσει τα πλεονεκτήματα των τοπικών αμυντικών προσπαθειών. Πάντως ο Κλαούζεβιτς τελειώνει δείχνοντας ότι η παθητική άμυνα πρέπει να υποχωρήσει κάτω από μια ενεργητική επίθεση, κάτι το οποίο δείχνει ότι η πρωτοβουλία δεν είναι λιγότερο πλεονεκτική στα ορεινά από όσο στις πεδιάδες. Εάν σ' αυτό το σημείο υπάρχει οποιαδήποτε αμφιβολία αυτή θα πρέπει να διαλυθεί από την εκστρατεία του Massena στην Ελβετία, όπου μπόρεσε να διατηρηθεί, μόνο επιτιθέμενος στον εχθρό σε κάθε ευκαιρία, ακόμα και όταν ήταν υποχρεωμένος να τον ψάξει στο Grimsel και στον Saint-Gothard. Ο τρόπος ενεργείας του Ναπολέοντα ήταν παρόμοιος το 1796 στο Τιρόλο, όταν αντιμετώπισε τον Wurmser και τον Alvincsi¹¹².

Σε ότι αφορά τους λεπτομερείς στρατηγικούς ελιγμούς, αυτοί μπορούν να κατανοηθούν μελετώντας τα γεγονότα της εκστρατείας του Suwaroff

110 Είναι περιοχή στη νοτιοδυτική Ελβετία, ένα από τα καντόνια της σήμερα.

111 Περιοχή στην κεντρική Ελβετία, δυτικά της λίμνης της Ζυρίχης.

112 ΣΜ: θεωρώ ότι εννοεί τον Αυστριακό Στρατηγό Joseph Alvinczy.

μέσω της διάβασης του Saint-Gothard κατά του Muttenthal. Ενώ πρέπει να παραδεχτούμε τους ελιγμούς του προσπαθώντας να αιχμαλωτίσει τον Lecoubre στην κοιλάδα της Reuss, πρέπει επίσης να θαυμάσουμε τη σκέψη, τη δραστηριότητα και την πείσμονα σταθερότητα που έσωσαν αυτόν τον στρατηγό και τη μεραρχία του. Μετά, στο Schachenthal και στο Muttenthal, ο Suwaroff βρέθηκε στην ίδια θέση που ήταν ο Lecoubre και έβγαλε τον εαυτόν του από αυτήν τη δύσκολη θέση με επιδεξιότητα.

Όχι λιγότερο θαυμάσια ήταν η δεκαήμερη εκστρατεία του στρατηγού Molitor, ο οποίος με 4.000 άνδρες ήταν περικυκλωμένος στο καντόνι του Glaris από πάνω από 30.000 συμμάχους και παρά ταύτα επέτυχε να διατηρηθεί πίσω από το Linth μετά από τέσσερις θαυμάσιες μάχες. Αυτά τα γεγονότα μας διδάσκουν τη ματαιότητα όλων των θεωριών που έχουν πολλές λεπτομέρειες και επίσης ότι σε μια τέτοια χώρα, μια ισχυρή και ηρωική θέληση αξίζει περισσότερο απ' όλους τους κανόνες στον κόσμο. Μετά από τέτοια μαθήματα χρειάζεται να πω ότι ένας από τους βασικούς κανόνες γι' αυτού του είδους τον πόλεμο, είναι να μην θέτεις τον εαυτό σου σε κίνδυνο μέσα στις κοιλάδες χωρίς να έχεις ασφαλίσει τις κορυφές; Πρέπει επίσης να πω ότι σ' αυτό το είδος του πολέμου, περισσότερο από κάθε άλλο είδος, οι επιχειρήσεις πρέπει να κατευθύνονται εναντίον των επικοινωνιών του εχθρού; Και τέλος, ότι καλές προσωρινές βάσεις ή γραμμές άμυνας στη συμβολή μεγάλων κοιλάδων, που να καλύπτονται από στρατηγικές εφεδρείες σε συνδυασμό με μεγάλη ευκινησία και συχνές επιθετικές πρωτοβουλίες, θα είναι οι καλύτεροι τρόποι για την άμυνα της χώρας;

Δεν μπορώ να τελειώσω αυτό το άρθρο χωρίς να σημειώσω ότι ορεινές χώρες είναι ιδιαίτερα πλεονεκτικές για άμυνα όταν ο πόλεμος είναι εθνικός, στον οποίο όλος ο πληθυσμός ξεσηκώνεται για να υπερασπιστεί τα σπίτια του με το πείσμα που ο ενθουσιασμός για την εκπλήρωση ενός ιερού σκοπού μεταδίδει. Κάθε προχώρηση τότε πληρώνεται ακριβά. Αλλά για να είναι επιτυχής αυτός ο πόλεμος, χρειάζεται πάντοτε ο κόσμος να ενδυναμώνεται από μία πειθαρχημένη δύναμη, λίγο πολύ μεγάλη αριθμητικά. Χωρίς αυτήν ο λαός τελικά υποκύπτει, όπως οι ήρωες του Stanz και του Τιρόλο.

Η επίθεση εναντίον μιας ορεινής χώρας παρουσιάζει επίσης δύο περιπτώσεις: μπορεί είτε να κατευθύνεται εναντίον μιας ορεινής ζώνης πέρα από την οποία ευρίσκονται εκτεταμένες πεδιάδες ή όλο το θέατρο μπορεί να είναι ορεινό. Στην πρώτη περίπτωση χρειάζεται κάτι παραπάνω να γίνει από το εξής: κάνε επιδείξεις σε όλο το μήκος της γραμμής των συνόρων, ώστε να οδηγήσεις τον εχθρό να επιμηκύνει την άμυνά του και στη συνέχεια προσπάθησε για βίαιο πέρασμα σε κάποιο σημείο που να υπόσχεται τα μεγαλύτερα αποτελέσματα. Το πρόβλημα σε μία τέτοια περίπτωση είναι να τρυπήσεις μία ζώνη η οποία είναι ισχυρή λιγότερο λόγω του αριθμού των αμυνόμενων, απ' ότι λόγω της θέσης της και αν σπάσει σ' ένα σημείο όλη η γραμμή παραβιάζεται. Η Ιστορία του Bard το 1800 και η κατάληψη του Leu-

tasch και του Scharnitz το 1805 από τον Ney (ο οποίος έριξε 14.000 άνδρες εναντίον του Innsbruck εν μέσω 30.000 Αυστριακών και καταλαμβάνοντας αυτό το κεντρικό σημείο τους υποχρέωσε να υποχωρήσουν σε όλες τις κατευθύνσεις) δείχνει ότι μ' ένα γενναίο πεζικό και τολμηρούς διοικητές αυτές οι περιφημες οροσειρές μπορούν γενικά να παραβιάζονται.

Η ιστορία της διάβασης των Άλπεων, όπου ο Francis I υπερφαλάγγισε τον στρατό που τον περίμενε στο Suza διαβαίνοντας τα απόκρημνα βουνά μεταξύ του Mont-Cenis και της κοιλάδας Queyras, είναι ένα παράδειγμα αυτών των ανυπέρβλητων εμποδίων τα οποία μπορούν πάντοτε να περασθούν. Για να τον αντιμετωπίσει ο στρατός αυτός, θα ήταν αναγκαίο να υιοθετήσει ένα σύστημα ζώνης και έχουμε δει τι μπορεί να περιμένει κανείς από ένα τέτοιο σύστημα. Η θέση των Ελβετών και των Ιταλών στο Suza ήταν λιγότερο έξυπνη από το σύστημα ζώνης, γιατί τους εγκλώβισε σε μια στενή κοιλάδα χωρίς προστασία από τα πλευρά. Το στρατηγικό τους σχέδιο έπρεπε να προβλέπει την εγκατάσταση τμημάτων μέσα σ' αυτές τις κοιλάδες για την άμυνα των στενωπών και τοποθέτηση του κύριου όγκου του στρατού προς το Τορίνο ή το Carignano.

Όταν εξετάζουμε τις τακτικές δυσκολίες αυτού του είδους του πολέμου και τα τεράστια πλεονεκτήματα που παρέχει η άμυνα, πιθανόν να τείνουμε προς το να βλέπουμε τη συγκέντρωση μιας σημαντικής δύναμης για να διεισδύσει διαμέσου μιας και μόνης κοιλάδας σαν έναν τελείως παράτολμο ελιγμό και στο να σκεφτόμαστε ότι αυτή η δύναμη θα έπρεπε να μοιραστεί σε τόσες φάλαγγες όσα και τα βατά περάσματα. Κατά τη γνώμη μου αυτή είναι μια από τις πιο επικίνδυνες αυταπάτες και για να το επιβεβαιώσω λέω μόνο ότι είναι αναγκαίο να αναφέρω την τύχη των φαλάγγων του Championnet στη μάχη του Fossano. Εάν υπάρχουν πέντε η έξι δρομολόγια επί του απειλούμενου μετώπου, θα πρέπει όλα φυσικά να απειλούνται, αλλά ο στρατός πρέπει να διασχίσει την οροσειρά συγκροτημένος όχι σε περισσότερα από δύο κύρια σώματα, ενώ θα πρέπει αυτά τα κύρια σώματα να μην ακολουθήσουν αποκλίνοντα δρομολόγια. Γιατί εάν ακολουθήσουν αποκλίνοντα δρομολόγια ο εχθρός μπορεί να είναι ικανός να τα νικήσει ξεχωριστά. Η διάβαση του Αγίου Βερνάρδου από τον Ναπολέοντα ήταν σχεδιασμένη με πολύ σοφό τρόπο. Ο Ναπολέων τοποθέτησε τον όγκο του στρατού του στο κέντρο, με μια μεραρχία σε κάθε πλευρό διά του Mont-Cenis και του Simplon, για να διασπάσει την προσοχή του εχθρού και να καλύψει τα πλευρά της πορείας του. Εισβολή μιας χώρας η οποία καλύπτεται πλήρως από βουνά είναι πολύ μεγαλύτερη και πιο δύσκολη αποστολή από τις περιπτώσεις που η αποστολή μπορεί να εκπληρωθεί με μια αποφασιστική μάχη σε ανοικτή χώρα, επειδή τα πεδία για μάχη και ανάπτυξη μεγάλων δυνάμεων είναι σπάνια σε μια ορεινή περιοχή και επειδή ο πόλεμος μετατρέπεται σε μια διαδοχή από μικρότερες μάχες. Εδώ θα ήταν μη συνετό ίσως, να προσαπαιχθείς διεισδυση από ένα μόνο σημείο διαμέσου μιας στενής και βαθιάς

κοιλιάδας, της οποίας οι έξοδοι μπορούν να κλειστούν από τον εχθρό κι έτσι ο εισβάλλον στρατός να τεθεί σε κίνδυνο. Ο στρατός μπορεί να διεισδύσει διά μέσου των πλευρών δύο ή τριών πλαγίων γραμμών των οποίων οι έξοδοι δεν θα πρέπει να είναι μακριά μεταξύ τους, οι δε πορείες θα πρέπει να είναι έτσι ρυθμισμένες, ώστε οι κύριες δυνάμεις να ξεκινούν από τη συνένωση των κοιλιάδων σχεδόν την ίδια στιγμή. Ο εχθρός θα πρέπει να εκδιωχθεί από όλες τις κορυφογραμμές οι οποίες χωρίζουν αυτές τις κοιλιάδες. Από όλες τις ορεινές χώρες η τακτική άμυνα της Ελβετίας θα ήταν η ευκολότερη αν όλοι οι κάτοικοί της είχαν ίδιο πνεύμα, με τη βοήθεια τους δε, μια πειθαρχημένη δύναμη θα μπορούσε να κρατήσει τις θέσεις της εναντίον τριπλάσιου σε αριθμητική δύναμη εχθρού. Το να δώσεις συγκεκριμένους κανόνες για συνδυασμούς που ποικίλουν σε μεγάλο βαθμό ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες, τους πόρους και τις συνθήκες του πληθυσμού και των στρατευμάτων, θα ήταν χωρίς νόημα. Μια καλή μελέτη και κατανόηση της ιστορίας, είναι το καλύτερο σχολείο γι' αυτού του είδους τον πόλεμο. Η εξιστόρηση της εκστρατείας του 1799 από τον Αρχιδούκα Κάρολο, αυτή των εκστρατειών που έχω περιλάβει στο έργο μου «Ιστορία των Πολέμων της Επανάστασης», η ιστορία της εκστρατείας στα Grisons από τους Ségur και Mathieu Dumas, αυτή της Καταλονίας με τον Saint-Cyr¹¹³ και τον Suchet, η εκστρατεία του Δούκα της Rohan στην Valtellina και η διάβαση των Αλπεων από τον Gaillard (Francis I), αποτελούν καλούς οδηγούς γι' αυτήν τη μελέτη.

Άρθρο XXIX Μεγάλες Εισβολές και Μακρινές Εκστρατείες

Υπάρχουν πολλά είδη μακρινών εκστρατειών. Το πρώτο είδος είναι αυτές που είναι καθαρά δευτερεύουσες και ανήκουν στους πολέμους παρέμβασης. Το δεύτερο είναι μεγάλες ηπειρωτικές εισβολές, διαμέσου εκτεταμένων περιοχών χώρας, η οποία μπορεί να είναι φιλική, ουδέτερη, αμφίβολης πρόθεσης ή εχθρική. Το τρίτο είδος είναι ίδιας φύσης, αλλά γίνονται εν μέρει από την ξηρά και εν μέρει από τη θάλασσα με στόλους. Η τετάρτη κατηγορία περιλαμβάνει αυτές πέραν από τις θάλασσες, για εξερεύνηση, για άμυνα ή για επίθεση σε μακρινές αποικίες. Το πέμπτο είδος περιλαμβάνει μεγάλες επιδρομές, όπου η απόσταση που πρέπει να διανυθεί δεν είναι πολύ μεγάλη, αλλά στις οποίες γίνεται επίθεση σ' ένα ισχυρό κράτος. Σε ότι αφορά στο πρώτο είδος, από στρατηγική άποψη, ένας ρωσικός στρατός επί του Ρήνου ή στην Ιταλία, σε συμμαχία με τα γερμανικά κράτη, θα ήταν σίγουρα ισχυρότερος και θα είχε πλεονεκτικότερη θέση από ότι αν είχε φθάσει σ' αυτά τα σημεία περνώντας από εχθρικό ή ακόμα ουδέτερο έδαφος,

113 Laurent de Gouvion Saint-Cyr, (13 Απρ 1764-17 Μαρ 1830). Γάλλος στρατηγός, με τεράστια εμπειρία σε διοίκηση σχηματισμών σε όλα τα θέατρα πολέμου της Γαλλίας την εποχή του Ναπολέοντα.

διότι οι βάσεις του, οι γραμμές επιχειρήσεων του και τα πιθανά σημεία υποστηρίξεως θα είναι τα ίδια με αυτά των συμμάχων του και αυτός θα μπορεί να βρει καταφύγιο πίσω από τις γραμμές άμυνάς τους, προμήθειες στις αποθήκες τους και πυρομαχικά στα οπλοστάσια τους, ενώ στην άλλη περίπτωση οι πόροι του θα ήταν επί του Βιστούλα ή του Niemen και θα μπορούσε να αποτελέσει ένα άλλο παράδειγμα της κακής τύχης που βρήκε πολλές από αυτές τις μεγάλες εισβολές.

Παρά τις σημαντικές διαφορές μεταξύ ενός πολέμου στον οποίο ένα κράτος έχει καθαρά δευτερεύοντα ρόλο και μιας μεμακρυσμένης εισβολής που αναλαμβάνεται για τα δικά του συμφέροντα και με τους δικούς του πόρους, υπάρχουν πάντως κίνδυνοι στην πορεία αυτών των βοηθητικών στρατών και προκαλείται σύγχυση στον διοικητή όλων των στρατών, ειδικά εάν αυτός προέρχεται από το κράτος το οποίο δεν είναι πρωτεύον στη συμμαχία, όπως πολλά μπορούμε να μάθουμε από την εκστρατεία του 1805. Ο στρατηγός Koutousoff προέλασε στο Inn μέχρι τα σύνορα της Βαυαρίας με 30.000 Ρώσους, για να συνενωθεί με τον Mack, του οποίου ο στρατός εν τω μεταξύ είχε καταστραφεί, εκτός από 18.000 άνδρες που γύρισαν πίσω από το Donauwerth με τον Kienmayer. Έτσι ο Ρώσος στρατηγός βρέθηκε μόνος του με 50.000 άνδρες εκτεθειμένος στην ορμητική δραστηριότητά του Ναπολέοντα ο οποίος είχε 150.000 άνδρες και για να συμπληρωθεί η ατυχία του, απείχε από τα σύνορά του 750 μίλια περίπου. Η θέση του θα ήταν χωρίς ελπίδα αν δεν είχαν φτάσει 50.000 άνδρες για να τον ενισχύσουν. Η μάχη του Αούστερλιτς εξαιτίας ενός λάθους του Weyrother, έθεσε σε κίνδυνο τον ρωσικό στρατό εκ νέου, επειδή ήταν πολύ μακριά από τη βάση του. Αυτός σχεδόν έγινε θύμα μιας μακρινής συμμαχίας και μόνο χάρη στην ειρήνη, είχε την ευκαιρία να ξαναγυρίσει στη χώρα του.

Η τύχη του Suwaroff μετά τη νίκη στο Noni, ειδικά στην εκστρατεία στην Ελβετία και αυτή του σώματος του Hermann στο Bergen της Ολλανδίας, αποτελούν παραδείγματα τα οποία θα πρέπει να μελετηθούν καλά από κάθε διοικητή που βρίσκεται κάτω από παρόμοιες συνθήκες. Η θέση του στρατηγού Benningsen το 1807 ήταν λιγότερο μειονεκτική, γιατί όντας μεταξύ του Βιστούλα και του Niemen, οι επικοινωνίες με τη βάση του διατηρήθηκαν και οι επιχειρήσεις που διεξήγαγε δεν ήταν από καμία άποψη εξαρτημένες από τους συμμάχους του. Μπορούμε επίσης να αναφερθούμε στην τύχη των Γάλλων στη Βοημία και στη Βαυαρία το 1742, όπου ο Φρειδερίκος ο Μέγας τους εγκατέλειψε συνάπτοντας μια ξεχωριστή ειρήνη. Σ' αυτήν την περίπτωση τα μέρη ήταν σύμμαχοι μάλλον παρά είχαν βοηθητικό ρόλο. Αλλά στην τελευταία περίπτωση, οι πολιτικοί δεσμοί δεν είναι ποτέ τόσο στενοί ώστε να εξαλειφθούν όλα τα σημεία διαφωνιών τα οποία μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο στρατιωτικές επιχειρήσεις. Παραδείγματα αυτού του είδους έχουν παρατεθεί στο άρθρο XIX, με θέμα πολιτικά αντικειμενικά σημεία.

Η ιστορία μόνο μας διδάσκει σχετικά με τις μακρινές εισβολές σε εκτεταμένες περιοχές. Όταν το ήμισυ της Ευρώπης καλύπτονταν από δάση, βοσκοτόπια και κοπάδια και όταν μόνο άλογα και σίδηρος ήταν αναγκαία για να μετακινηθούν ολόκληρα έθνη από τη μια άκρη της Ηπείρου στην άλλη, οι Γότθοι, οι Ούννοι, οι Βάνδαλοι, οι Νορμανδοί, οι Άραβες και οι Τάταροι κατέκλυσαν αυτοκρατορίες διαδοχικά. Αλλά από την ανακάλυψη της πυρίτιδας και του πυροβολικού και την οργάνωση καταπληκτικών τακτικών στρατών και ιδιαίτερα από τότε που ο πολιτισμός και η πολιτική έφεραν τα έθνη κοντύτερα το ένα στο άλλο και τους δίδαξαν την αναγκαιότητα να υποστηρίξει το ένα το άλλο, τέτοια γεγονότα δεν συνέβαιναν πια.

Εκτός από αυτές τις μεταναστεύσεις των Εθνών, δεν υπήρξαν άλλες εκστρατείες στον Μεσαίωνα, οι οποίες να ήταν περισσότερο στρατιωτικού χαρακτήρα, όπως αυτή του Καρλομάγνου και άλλων. Από την εφεύρεση της πυρίτιδας και μετά δεν υπάρχουν εισβολές, εκτός από την προέλαση του Καρόλου VIII στη Νάπολι και του Καρόλου XII μέσα στην Ουκρανία, που να μπορούν να χαρακτηριστούν ως μακρινές εισβολές, επειδή οι εκστρατείες των Ισπανών στη Φλάνδρα και των Σουηδών στη Γερμανία ήταν ενός ειδικού είδους. Η πρώτη ήταν εμφύλιος πόλεμος και οι Σουηδοί δρούσαν μόνο επιβληθικά στους προτεστάντες της Γερμανίας. Εκτός αυτού οι δυνάμεις και των δύο δεν ήταν μεγάλες. Στους μοντέρνους καιρούς, ουδείς πλην του Ναπολέοντα τόλμησε να μεταφέρει τους στρατούς της μισής Ευρώπης από τον Ρήνο στον Βόλγα και υπάρχει μικρός κίνδυνος να βρεθεί κάποιος άλλος που να τον μιμηθεί. Εκτός από τις τροποποιήσεις που συνεπάγονται από τις μεγάλες αποστάσεις, όλες οι εισβολές μετά την άφιξη των στρατών στο πραγματικό θέατρο, παρουσιάζουν τις ίδιες επιχειρήσεις όπως όλοι οι άλλοι πόλεμοι. Καθώς η μεγαλύτερη δυσκολία προέρχεται από αυτές τις αποστάσεις, θα πρέπει να θυμηθούμε τα αποφθέγματα μας για βαθιές γραμμές επιχειρήσεων, των στρατηγικών εφεδρειών και ενδεχομένων βάσεων, ως των μόνων εφαρμόσιμων. Και εδώ η εφαρμογή τους είναι απαραίτητη, παρ' ότι δεν θα αποτρέψουν κάθε κίνδυνο. Η εκστρατεία του 1812, καίτοι τόσο καταστροφική για τον Ναπολέοντα ήταν υπόδειγμα για μία μακρινή εισβολή. Η μέριμνα του να αφήσει τον πρίγκιπα Schwarzenberg και τον Reynier στο Bug, ενώ ο Macdonald, ο Oudinot και ο Wrede φύλαγαν τον Dwina, ο Victor κάλυπτε το Smolensk και ο Augereau ήταν μεταξύ του Όντερ και του Βιστούλα, αποδεικνύει ότι δεν είχε αγνοήσει κάθε προληπτικό μέτρο που μπορούσε ανθρωπίνως να έχει πάρει ώστε να είναι ασφαλής η βάση του. Αποδεικνύει επίσης ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις αποτυγχάνουν απλά και μόνον εξαιτίας της βαρύτητας των προετοιμασιών για την επιτυχία τους. Αν ο Ναπολέων έσφαλε σ' αυτήν τη σύγκρουση, το σφάλμα του ήταν το ότι παρέβλεψε τα διπλωματικά μέτρα με το να μην θέσει υπό έναν διοικητή τα διαφορετικά στρατεύματα στον Dwina και στον Δνείπερο, με το να παραμείνει για πολύ μεγάλο διάστημα, δέκα ημερών, στο Wilna, με το να παραχωρήσει τη διοίκη-

ση του δεξιού του στον αδελφό του, ο οποίος ήταν υποδεέστερός του και με το να εμπιστευθεί στον πρίγκιπα Schwarzenberg μια αποστολή που αυτός ο στρατηγός δεν μπορούσε να εκτελέσει με την αφοσίωση ενός Γάλλου. Δεν μιλώ για το λάθος του να παραμείνει στη Μόσχα μετά τη μεγάλη πυρκαγιά, αφού δεν υπήρχε θεραπεία για την κακοτυχία παρά του ότι αυτή δεν θα ήταν τόσο μεγάλη εάν η υποχώρηση είχε γίνει άμεσα. Κατηγορήθηκε επίσης ότι περιφρόνησε πάρα πολύ τον παράγοντα αποστάσεις, τις δυσκολίες και τους άνδρες του, πηγαίνοντας πολύ μακριά μέχρι το Κρεμλίνο. Πριν τον κρίνει κάποιος γι' αυτό το θέμα όμως, πρέπει να γνωρίζουμε τα πραγματικά κίνητρα που τον ώθησαν να περάσει το Smolensk, αντί να ξεχειμωνιάσει εκεί όπως είχε πρόθεση και το εάν θα ήταν δυνατόν γι' αυτόν να παραμείνει μεταξύ αυτής της πόλης και του Vitebsk χωρίς πρώτα να έχει νικήσει τον ρωσικό στρατό. Είναι αμφίβολο να είναι αλήθεια το ότι ο Ναπολέων αγνόησε τόσο πολύ τη δυσφορία της Αυστρίας, της Ρωσίας και της Σουηδίας κι' ότι βασίστηκε με τόση ασφάλεια σε μία λύση μεταξύ του Wilna και του Dwina.

Παρά το ότι εκτιμούσε πολύ τη γενναιότητα των ρωσικών στρατευμάτων, δεν συνειδητοποίησε το πνεύμα και την ενέργεια του ρωσικού λαού. Τελικά και κυρίως, αντί να εξασφαλίσει την εγκάρδια και ελικρινή συγκατάθεση ενός στρατιωτικού κράτους, του οποίου τα εδάφη θα του είχαν παρέξει μια ασφαλή βάση για την επίθεσή του εναντίον της κολοσσιαίας ισχύος της Ρωσίας, βάσισε την επιχείρησή του στη συνεργασία ενός ενθουσιώδους και γενναίου αλλά ευμετάβλητου λαού και εκτός αυτού, παρέλειψε να εκμεταλλευτεί το μεγαλύτερο πλεονέκτημα αυτού του λαού, τον εφήμερο ενθουσιασμό. Η μοίρα όλων αυτών των επιχειρήσεων καθιστά προφανές ότι το κύριο σημείο για να επιτύχουν και στην πραγματικότητα, το μόνο απόφθεγμα που βγαίνει, είναι «ποτέ μην προσπαθήσεις μια τέτοια μακρινή επιχείρηση, χωρίς να έχεις εξασφαλίσει την εγκάρδια και σταθερή συμμαχία μιας αξιοσέβαστης δύναμης αρκετά κοντά στο πεδίο των επιχειρήσεων, ώστε να έχεις μια καλή βάση όπου μπορούν να συγκεντρώνονται εφόδια όλων των ειδών και η οποία μπορεί επίσης σε περίπτωση δυσμενούς εξελίξεως να χρησιμεύσει ως καταφύγιο και να σου παρέξει νέα μέσα για να επιστρέψεις επιθετικά». Σε ότι αφορά τα προληπτικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν σε αυτές τις επιχειρήσεις, ο αναγνώστης παραπέμπεται στα άρθρα XXI και XXII επί της ασφάλειας των γραμμών επιχειρήσεων σε βάθος και για την εγκατάσταση ενδεχομένων βάσεων, τα οποία δίνουν όλα τα στρατιωτικά μέσα για τη μείωση του κινδύνου. Σ' αυτά πρέπει να προστεθεί μια σωστή εκτίμηση των αποστάσεων, των εμποδίων, των εποχών και των χωρών, εν ολίγοις, ακρίβεια στους υπολογισμούς και μετριοπάθεια στην επιδίωξη επιτυχιών, ώστε να μην τραβήξει πολύ σε μακρός μια επιχείρηση. Είμαστε μακριά από το να σκεφτούμε ότι μόνο στρατιωτικά αποφθέγματα μπορούν να εγγυηθούν την επιτυχία μιας μακρινής εισβολής. Σε διάστημα τετρακοσίων ετών, μόνο πέντε ή έξι ήταν επιτυχείς και σε εκατό περιπτώσεις σχεδόν κατέστρεψαν κράτη και στρατούς.

Εκστρατείες του τρίτου είδους, που εξελίσσονται μερικώς στην ξηρά και μερικώς στη θάλασσα υπήρξαν σπάνιες από την ανακάλυψη του πυροβολικού, με τις Σταυροφορίες να είναι οι τελευταίες που εμφανίστηκαν και πιθανόν η αιτία να είναι ότι ο έλεγχος της θάλασσας έχοντας περάσει διαδοχικά από τα χέρια πολλών δευτερευουσών δυνάμεων, πέρασε στα χέρια της Αγγλίας, μιας νησιωτικής δύναμης με πολλά πλοία, αλλά χωρίς στρατό ξηράς απαραίτητο για τέτοιες εκστρατείες.

Είναι προφανές ότι και από τις δυο αυτές αιτίες, οι συνθήκες των πραγμάτων τώρα είναι πολύ διαφορετικές από αυτές που ίσχυαν όταν ο Ξέρξης βάδισε για την κατάκτηση της Ελλάδας, ακολουθούμενος από 4.000 πλοία όλων των διαστάσεων ή όταν ο Αλέξανδρος βάδισε από τη Μακεδονία στην Τύρο μέσω της Μικράς Ασίας, ενώ ο στόλος του έπλεε παρά τις ακτές.

Πάντως, αν δεν βλέπουμε πια τέτοιες εισβολές είναι αλήθεια ότι η βοήθεια ενός στόλου με πολεμιστές και με τις μεταφορές, θα είναι πάντοτε μεγάλης αξίας για κάθε στρατό στην ακτή, όταν στρατός και στόλος μπορούν να ενεργούν αρμονικά. Τα ιστιοφόρα πλοία είναι μία αβέβαιη βοήθεια, γιατί η πορεία τους εξαρτάται από τους ανέμους, οι οποίοι μπορεί να μην είναι ευνοϊκοί και επιπλέον όλα τα είδη των στόλων είναι εκτεθειμένα σε μεγάλους κινδύνους στις θύελλες, οι οποίες δεν είναι σπάνιες.

Η μάλλον εχθρική διάθεση του λαού, το μήκος της γραμμής των επιχειρήσεων και η μεγάλη απόσταση του κεντρικού αντικειμενικού σημείου, είναι τα μόνα σημεία που χρειάζονται παρέκκλιση από τις κανονικές επιχειρήσεις του πολέμου. Εισβολές γειτονικών χωρών, αν και είναι λιγότερο επικίνδυνες από αυτές που γίνονται από μεγάλη απόσταση, δεν διατρέχουν λιγότερο κίνδυνο αποτυχίας. Ένας γαλλικός στρατός που επιτίθεται στο Cadiz μπορεί να βρει τον τάφο του στο Guadalquivir, παρ' ότι έχει καλή βάση στα Πυρηναία και ενδιάμεσες βάσεις στον Έβρο ποταμό και στον Tagus. Παρομοίως, ο στρατός ο οποίος το 1809 πολιορκήσε το Κομπον στην καρδιά της Ουγγαρίας, θα μπορούσε να έχει καταστραφεί στις πεδιάδες του Wagram χωρίς να έχει πάει τόσο μακριά όσο μέχρι τον Beresina¹¹⁴.

Το παρελθόν, ο αριθμός των διαθεσίμων τμημάτων, οι μέχρι τώρα επιτυχίες, η κατάσταση της χώρας, όλα αυτά είναι στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη στον καθορισμό της έκτασης των επιχειρήσεων που θα αναληφθούν. Η ικανότητα να αντιστοιχίσει αυτά στους διαθέσιμους πόρους εν όψει των συνθηκών που θα ακολουθήσουν, είναι μεγάλο ταλέντο σε ένα στρατηγό. Παρ' ότι η διπλωματία δεν παίζει τόσο σημαντικό ρόλο σ' αυτές τις εισβολές, όσο σ' αυτές που γίνονται σε μεγάλη απόσταση, είναι σημαντική γιατί όπως διετύπωσα στο Άρθρο VI, δεν υπάρχει εχθρός, ανεξάρτητα από το πόσο ασήμαντος είναι, τον οποίο δεν θα ήταν χρήσιμο να τον μετατρέψεις σε σύμμαχο. Η επιρροή, την οποία προκάλεσε επί των γεγονότων η

114 Ο Beresina είναι παραπόταμος του Δνεύπερου, στη σημερινή Λευκορωσία.

αλλαγή της πολιτικής του Δούκα της Σαβοΐας το 1706 τότε και τα αποτελέσματα της θέσης που πήρε ο Μαυρίκιος της Σαξονίας το 1551 και η Βαυαρία το 1813, αποδεικνύουν ξεκάθαρα τη σημασία της εξασφάλισης της αυστηρής ουδετερότητας όλων των γειτονικών προς το θέατρο πολέμου κρατών, όταν δεν μπορεί να επιτευχθεί η συνεργασία τους.

Επιτομή της Στρατηγικής

Η αποστολή που ανέλαβα μου φαίνεται να έχει εκπληρωθεί σε κάποιο βαθμό, με αυτά που έχουν αναφερθεί σχετικά με τους στρατηγικούς συνδυασμούς που συνήθως υπεισέρχονται σ' ένα σχέδιο εκστρατείας. Έχουμε δει από τον ορισμό στην αρχή αυτού του κεφαλαίου, ότι στις πιο σημαντικές επιχειρήσεις του πολέμου η **στρατηγική** καθορίζει τη διεύθυνση των κινήσεων και ότι στην **τακτική** βασιζόμαστε για την εκτέλεσή τους. Γι' αυτό, πριν ασχοληθούμε με τις μικτές αυτές επιχειρήσεις, θα ήταν καλό σ' αυτό το σημείο να δώσω τους συνδυασμούς της υψηλής τακτικής και των μαχών, καθώς επίσης και των αποφθεγμάτων με τη βοήθεια των οποίων η εφαρμογή της θεμελιώδους αρχής του πολέμου μπορεί να γίνει.

Με αυτήν τη μέθοδο αυτές οι επιχειρήσεις, κατά το ήμισυ στρατηγικές και κατά το ήμισυ τακτικές, θα κατανοηθούν καλύτερα ως σύνολο. Αρχικά θα δώσω μια σύνοψη των περιεχομένων του προηγούμενου κεφαλαίου. Από τα διαφορετικά άρθρα τα οποία το συγκροτούν, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο τρόπος εφαρμογής της γενικής αρχής του πολέμου σε όλα τα πιθανά θέατρα επιχειρήσεων ευρίσκεται σε ότι ακολουθεί:

1. Για τη γνώση του πώς να χρησιμοποιήσεις καλύτερα τα πλεονεκτήματα τα οποία οι αμοιβαίες κατευθύνσεις των δυο βάσεων των επιχειρήσεων μπορούν να παρέξουν, όπως στο Άρθρο XVIII.

2. Για την επιλογή από τις τρεις ζώνες που συνήθως ευρίσκονται στο στρατηγικό πεδίο, αυτή επί της οποίας η μέγιστη δυνατή βλάβη μπορεί να προκληθεί στον εχθρό με τον λιγότερο δυνατό κίνδυνο για τον εαυτό σου.

3. Για την καλή εγκατάσταση και για να κατευθύνεις σωστά τις γραμμές επιχειρήσεων, υιοθέτηση για την άμυνα του συγκλίνοντος συστήματος του Αρχιδούκα Καρόλου το 1796 και του Ναπολέοντα το 1814 ή αυτό του Soult το 1814, για συμπτύξεις παράλληλα με τα σύνορα.

Στον επιθετικό αγώνα θα πρέπει να ακολουθήσουμε το σύστημα το οποίο οδήγησε στην επιτυχία του Ναπολέοντα το 1800, το 1805 και το 1806 όταν κατηύθυνε τη γραμμή του εναντίον του κέντρου του στρατηγικού μετώπου ή μπορούμε να υιοθετήσουμε το σχέδιο το οποίο ήταν επιτυχές το 1796, 1809 και το 1814, διευθύνοντας τη γραμμή των επιχειρήσεων επί του κέντρου του στρατηγικού μετώπου. Όλα αυτά είναι για να καθοριστούν με βάση τις σχετικές θέσεις των στρατών και σύμφωνα με τις αρχές που παρουσιάστηκαν στο άρθρο XXI.

4. Στην επιλογή με σύνεση ενδεχόμενων γραμμών ελιγμών, δίνοντάς τους τέτοια κατεύθυνση ώστε να είσαι πάντοτε ικανός να ενεργήσεις με τον μεγαλύτερο όγκο των δυνάμεων και να εμποδίζεις τμήματα του εχθρού από το να συγκεντρώνονται ή από το να αλληλοϋποστηρίζονται.

5. Στο να συνδυάζεις στο ίδιο πνεύμα της συγκλίσεως, όλες τις στρατηγικές θέσεις και όλα τα μεγάλα αποσπάσματα που δημιουργήθηκαν για την κάλυψη των πιο σημαντικών στρατηγικών σημείων του θεάτρου του πολέμου.

6. Το να προσδίδεις στα τμήματα τη μεγαλύτερη δυνατή ευκινησία και δραστηριότητα, έτσι ώστε με τη διαδοχική χρήση τους εναντίον σημείων που είναι σημαντικά για ενέργεια, να μεταφέρεις υπέρτερη δύναμη ώστε να επιφέρεις αποτελέσματα εναντίον τμημάτων μόνο του εχθρικού στρατού. Το σύστημα των γρήγορων και συνεχών πορειών πολλαπλασιάζει την αποτελεσματικότητα ενός στρατού, ενώ ταυτόχρονα εξουδετερώνει μεγάλο μέρος αυτής του εχθρού και είναι συχνά αρκετό για να εξασφαλίζει επιτυχία. Αλλά τα αποτελέσματα μπορούν να πενταπλασιαστούν εάν οι πορείες κατευθυνθούν με επιδεξιότητα εναντίον των αποφασιστικών στρατηγικών σημείων της ζώνης των επιχειρήσεων, όπου μπορούν να δοθούν στον εχθρό τα σοβαρότερα χτυπήματα.

Παρ' όλα αυτά, επειδή ένας στρατηγός μπορεί να μην είναι πάντοτε προετοιμασμένος για να υιοθετήσει αυτόν τον αποφασιστικό τρόπο ενεργείας με αποκλεισμό κάθε άλλου τρόπου ενεργείας, αυτός πρέπει να αρκεστεί με τη μερική επιτυχία του αντικειμενικού σκοπού κάθε επιχειρήσεως, με την ταχεία και διαδοχική χρησιμοποίηση των δυνάμεων του εναντίον απομονωμένων τμημάτων του εχθρού και έτσι να εξασφαλίσει την ήττα τους. Ένας στρατηγός ο οποίος κινεί τις δυνάμεις του ταχέως και συνεχώς και που τους δίνει σωστές κατευθύνσεις μπορεί να είναι σίγουρος για το ότι θα κερδίσει νίκες και για το ότι θα επιτύχει μεγάλα αποτελέσματα εξ αυτών. Οι συχνά αναφερόμενες επιχειρήσεις του 1809 και 1814 αποδεικνύουν αυτές τις αλήθειες με τον πιο ικανοποιητικό τρόπο όπως το ίδιο κάνει και η επιχείρηση που διατάχθηκε από τον Carnot το 1793 που έχει ήδη μνημονευθεί στο άρθρο XXIV και οι λεπτομέρειες της οποίας μπορούν να βρεθούν στον Τόμο IV της δικής μου Ιστορίας των Πολέμων της Επανάστασης.

Σαράντα τάγματα που μεταφέρθηκαν διαδοχικά από τη Δουνκέρκη στο Menin, στη Maubeuge και στο Landau, με το να ενισχύουν τους στρατούς που ήταν ήδη σ' αυτά τα σημεία, κέρδισαν τέσσερις νίκες και έσωσαν τη Γαλλία. Η όλη επιστήμη των πορειών θα είχε βρεθεί σε αυτήν τη σοφή επιχείρηση εάν είχε κατευθυνθεί στο αποφασιστικό στρατηγικό σημείο. Οι Αυστριακοί ήταν τότε ο κύριος στρατός της Συμμαχίας και οι γραμμές συμπύξεως τους ήταν επί της Κολωνίας. Έτσι ήταν επί του Μεύση ποταμού

που μια γενική προσπάθεια των Γάλλων θα είχε επιφέρει το πιο σοβαρό χτύπημα. Η Επιτροπή Δημοσίας Ασφάλειας προέβλεψε για τον πιο άμεσο κίνδυνο και ο ελιγμός περιείχε το μισό από τη στρατηγική αρχή. Το άλλο μισό συνίσταται στο να δώσεις σε τέτοιες προσπάθειες την πιο αποφασιστική κατεύθυνση, όπως έκανε ο Ναπολέων στο Ουλμ, στην Ιένα και στο Ratisbon. Το όλο της στρατηγικής περιέχεται στα τέσσερα αυτά παραδείγματα.

Είναι περιττό να προστεθεί ότι ένας από τους μεγαλύτερους σκοπούς της στρατηγικής είναι το να είσαι ικανός να εξασφαλίσεις πραγματικά πλεονεκτήματα στο στρατό σου προετοιμάζοντας το θέατρο του πολέμου με τον πιο ευνοϊκό τρόπο για τις επιχειρήσεις του ή αν αυτές πρόκειται να λάβουν χώρα στο δικό σου κράτος, με την τοποθέτηση οχυρωμένων θέσεων, οχυρωμένων στρατοπέδων, προγεφυρωμάτων και με το άνοιγμα δρομολογίων επικοινωνιών στις μεγάλες αποφασιστικές κατευθύνσεις. Αυτά δεν αποτελούν το λιγότερο ενδιαφέρον τμήμα της επιστήμης. Έχουμε ήδη δει πώς να αναγνωρίζουμε αυτές τις γραμμές και αυτά τα αποφασιστικά σημεία, είτε είναι μόνιμα είτε προσωρινά. Ο Ναπολέων έχει παρέξει οδηγίες επί αυτού του σημείου με τους δρόμους του Simplon και του Mont-Cenis και η Αυστρία το εκμεταλλεύτηκε από το 1815 με τους δρόμους από το Τιρόλο στη Λομβαρδία, στον Saint-Gothard και στο Splugen, καθώς επίσης και με διάφορες οχυρωμένες θέσεις που είτε σχεδίασε, είτε ολοκλήρωσε.

Υψηλή Τακτική και Μάχες

Μάχες είναι οι πραγματικές συγκρούσεις στρατών που αγωνίζονται για μεγάλα ζητήματα εθνικής πολιτικής και στρατηγικής. Η **στρατηγική** διευθύνει στρατούς στα αποφασιστικά σημεία μιας ζώνης επιχειρήσεων και επηρεάζει εκ των προτέρων τα αποτελέσματα των μαχών. Αλλά η **τακτική** βοηθούμενη από το θάρρος, την εξυπνάδα και την τύχη κερδίζει νίκες.

Υψηλή Τακτική είναι η τέχνη να κάνεις καλούς συνδυασμούς πριν από τις μάχες, καθώς επίσης και στη διάρκεια της εξελίξεώς τους. Η οδηγός αρχή στους τακτικούς συνδυασμούς, καθώς και σε αυτούς της στρατηγικής, είναι να φέρεις τον όγκο της δύναμης που διαθέτεις εναντίον τμήματος του αντίπαλου στρατού και εναντίον εκείνου του σημείου, η κατοχή του οποίου υπόσχεται τα πιο σημαντικά αποτελέσματα.

Έχει διατυπωθεί από μερικούς συγγραφείς ότι οι μάχες είναι τα κύρια και αποφασιστικά χαρακτηριστικά του πολέμου. Αυτός ο ισχυρισμός δεν είναι τελείως αληθινός επειδή οι στρατοί έχουν καταστραφεί με στρατηγικές επιχειρήσεις χωρίς να γίνουν μάχες εκ παρατάξεως, με μια αλληλουχία ασημαντων ενεργειών. Είναι επίσης αλήθεια ότι μια πλήρης και αποφασιστική νίκη μπορεί να προκαλέσει την εμφάνιση γεγονότων του ίδιου χαρακτήρα ενώ πιθανόν να μην έχουν γίνει μεγάλοι στρατηγικοί συνδυασμοί.

Γενικά τα αποτελέσματα μιας μάχης εξαρτώνται από μια σειρά λόγων οι οποίοι δεν ανήκουν πάντοτε στη σφαίρα της στρατιωτικής τέχνης: η φύση της διάταξης μάχης που υιοθετήθηκε, η μεγαλύτερη ή λιγότερη σοφία που επιδείχθηκε στο σχέδιο της μάχης, καθώς επίσης και ο τρόπος με τον οποίον εφαρμόστηκαν οι λεπτομέρειες, η μεγάλη ή λιγότερο πιστή και φωτισμένη συνεργασία των υφισταμένων αξιωματικών με τον διοικητή τους, η αιτία της διαμάχης, οι αναλογίες και η ποιότητα των δυνάμεων, ο βαθμός ενθουσιασμού, η υπεροχή της μιας ή της άλλης πλευράς στο πυροβολικό ή στο ιππικό και ο τρόπος χειρισμού αυτών των όπλων. Αλλά είναι το ηθικό των στρατών καθώς και των εθνών περισσότερο από κάθε τι άλλο που καθιστά τις νίκες και τα αποτελέσματα τους αποφασιστικά. Ο Κλαούζεβιτς σφάλει σοβαρά ισχυριζόμενος ότι μια μάχη που δεν χαρακτηρίζεται από ελιγμό για υπερφαλάγγιση του εχθρού δεν μπορεί να καταλήξει σε μια πλήρη νίκη. Στη

μάχη της Zama, ο Αννίβας σε μερικές μόνο ώρες είδε τον καρπό είκοσι ετών δόξας και επιτυχιών να εξαφανίζεται μπροστά στα μάτια του, παρ' ότι ο Σκιπίωνας δεν είχε σκεφθεί να υπερφαλαγγίσει τη θέση του. Στο Rivoli ο ενεργών την υπερκέραση νικήθηκε τελείως. Ούτε ο ελιγμός ήταν πιο επιτυχής στο Stockach το 1799 ή στο Αούστερλιτς το 1805. Όπως είναι προφανές στο Άρθρο XXXII, εγώ με ουδένα τρόπο έχω πρόθεση να αποθαρρύνω τη χρήση αυτού του ελιγμού, όντας αντίθετα, ένας συνεχής υποστηρικτής του. Αλλά είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζεις πώς να τον χρησιμοποιήσεις με επιδέξιο τρόπο εκμεταλλευόμενος τις συνθήκες και είμαι επιπλέον της γνώμης ότι εάν ένας στρατηγός έχει πρόθεση να κυριαρχήσει επί των επικοινωνιών του εχθρού του ενώ παράλληλα να προφυλάξει τις δικές του, θα έκανε καλύτερα να χρησιμοποιήσει στρατηγικούς, παρά τακτικούς συνδυασμούς για να το επιτύχει. Υπάρχουν τρία είδη μαχών:

α. Αμυντικές μάχες ή αυτές που διεξάγονται από στρατούς σε ευνοϊκές θέσεις που κατελήφθησαν για να περιμένουν την εχθρική επίθεση.

β. Επιθετικές μάχες στις οποίες ένας στρατός επιτίθεται σ' έναν άλλο που είναι σε θέσεις.

γ. Μάχες εκ συναντήσεως ως αποτέλεσμα συγκρούσεως δύο στρατών που συναντώνται ενώ βαδίζουν.

Θα εξετάσουμε διαδοχικά τους διαφορετικούς συνδυασμούς που αυτές παρουσιάζουν.

Άρθρο XXX Θέσεις και Αμυντικές Μάχες

Όταν ένας στρατός περιμένει μια επίθεση, καταλαμβάνει μια θέση και σχηματίζει τη γραμμή της μάχης. Από τους γενικούς ορισμούς που δόθηκαν στην αρχή αυτής της εργασίας, θα φανεί ότι εγώ κάνω διάκριση μεταξύ των γραμμών μάχης και των διατάξεων μάχης, πράγματα που συνεχώς συγχέονται. Θα ορίσω ως **Γραμμή Μάχης** τη θέση που καταλαμβάνουν τάγματα, είτε αναπτυγμένα είτε σε φάλαγγες επίθεσης, την οποία ένας στρατός θα αναλάβει για να υπερασπιστεί ένα στρατόπεδο και κάποιο τμήμα εδάφους όπου θα περιμένει επίθεση, χωρίς να έχει κάποιο ιδιαίτερο σχέδιο υπόψη του για το μέλλον. Είναι το σωστό όνομα που πρέπει να δοθεί σ' ένα σώμα τμημάτων που σχηματίστηκε με κανονικά τακτικά μεσοδιαστήματα και αποστάσεις, επί μιας ή περισσότερων γραμμών όπως θα εξηγηθεί πλήρως στο Άρθρο XLII. Αντίθετα θεωρώ σαν **Διάταξη Μάχης** τη διευθέτηση των τμημάτων που δείχνουν πρόθεση για εκτέλεση κάποιου ελιγμού όπως για παράδειγμα την παράλληλη διάταξη, τη λοξή/πλάγια διάταξη, την κάθετη διάταξη. Αυτή η ονοματολογία, καίτοι νέα, φαίνεται αναγκαία για τη διατήρηση

της διακρίσεως μεταξύ δύο πραγμάτων τα οποία με ουδένα τρόπο πρέπει να συγχέονται¹¹⁵. Από τη φύση των δύο πραγμάτων είναι προφανές ότι η γραμμική μάχη ανήκει ιδιαίτερα στις αμυντικές διευθετήσεις. Γιατί ένας στρατός που περιμένει μια επίθεση χωρίς να γνωρίζει από πού και πώς θα συμβεί, θα πρέπει υποχρεωτικά να σχηματίσει μια αόριστη και χωρίς αντικειμενικούς σκοπούς γραμμική μάχη. Διάταξη μάχης αντίθετα, φανερώνοντας μια τακτοποίηση των τμημάτων με πρόθεση να πολεμήσουν στη διάρκεια εκτελέσεως κάποιων ελιγμών που έχουν καθοριστεί εκ των προτέρων, ανήκει πιο συγκεκριμένα στις επιθετικές διατάξεις. Πάντως με ουδένα τρόπο υποστηρίζεται ότι η γραμμική μάχη είναι αποκλειστικά αμυντική διευθέτηση. Γιατί ένα σώμα τμημάτων μ' αυτόν τον σχηματισμό, μπορεί κάλλιστα να ενεργήσει επίθεση κατά μιας θέσης ενώ ένας στρατός που αμύνεται μπορεί να χρησιμοποιήσει τη λοξή διάταξη η οποιαδήποτε άλλη. Παραπάνω αναφέρομαι μόνο σε συνηθισμένες περιπτώσεις.

Χωρίς να προσκολλώμαι αυστηρά σ' αυτό που καλείται σύστημα πολέμου θέσεων, ένας στρατός μπορεί συχνά να βρίσκει κατάλληλο το να περιμένει τον εχθρό σ' ένα ευνοϊκό σημείο, φυσικά ισχυρό και προεπιλεγμένο με σκοπό να δοθεί εκεί μια αποφασιστική μάχη. Μια τέτοια θέση μπορεί να καταληφθεί όταν το αντικείμενο είναι να καλύψεις ένα σημαντικό αντικειμενικό σημείο, όπως μια πρωτεύουσα, μεγάλες αποθήκες ή ένα αποφασιστικό στρατηγικό σημείο το οποίο ελέγχει την έκταση γύρω του ή τελικά, να καλύψεις μια πολιορκία.

Υπάρχουν δύο κατηγορίες θέσεων, οι στρατηγικές οι οποίες έχουν αναπτυχθεί στο Άρθρο ΧΧ και οι τακτικές. Η τελευταία κατηγορία πάλι, υποδιαιρείται. Στην πρώτη θέση, ανήκουν οχυρωμένες θέσεις που καταλαμβάνονται για να περιμένεις τον εχθρό υπό την κάλυψη οχυρωματικών έργων που λίγο πολύ συνδέονται μεταξύ τους, με μια λέξη, οχυρωμένα στρατόπεδα. Η σχέση τους με τις στρατηγικές επιχειρήσεις αναλύθηκαν στο Άρθρο ΧΧVII και οι επιθέσεις σ' αυτά καθώς και η άμυνά τους αναπτύσσονται στο Άρθρο ΧΧΧV. Δεύτερον, έχουμε θέσεις φυσικώς ισχυρές, που στρατοί στρατοπεδεύουν για να κερδίσουν χρόνο μερικών ημερών. Η τρίτη και τελευταία είναι οι ανοικτές θέσεις που είναι προεπιλεγμένες για την άμυνα. Τα χαρακτηριστικά που ψάχνουμε για τέτοιες θέσεις ποικίλλουν ανάλογα με τον αντικειμενικό σκοπό που έχουμε υπόψη. Είναι πάντως σημαντικό, να μην παρασυρθείς από την λάθος ιδέα η οποία κυριαρχεί υπερβολικά, να προτιμώνται

115 Δεν είναι από επιθυμία να καινοτομήσω που τροποποίησα παλαιούς όρους ή έπλασα καινούργιους. Στην ανάπτυξη μιας επιστήμης, είναι λάθος η ίδια λέξη να προσδιορίζει δύο πολύ διαφορετικά πράγματα και αν συνεχίσουμε να χρησιμοποιούμε τον όρο διάταξη μάχης για τη διάθεση των τμημάτων σε γραμμή, τότε θα πρέπει να είναι ακατάλληλος ο προσδιορισμός ορισμένων σημαντικών ελιγμών με τους όρους λοξή διάταξη μάχης, κοίλη διάταξη μάχης και καθίσταται αναγκαίο να χρησιμοποιούμε αντ' αυτών τους όρους λοξό σύστημα μάχης κλπ. Προτιμώ τη μέθοδο προσδιορισμού που έχω υιοθετήσει. Η διάταξη μάχης σε χαρτί μπορεί να ονομαστεί και σχέδιο οργανώσεως και ο συνηθισμένος σχηματισμός των τμημάτων επί του εδάφους θα αποκληθεί τότε γραμμική μάχη.

δηλαδή οι θέσεις που είναι πολύ απότομες και δυσπρόσιτες, αρκετά βολικές για προσωρινά στρατόπεδα, αλλά όχι οι καλύτερες πάντοτε για πεδία μαχών. Μία τέτοια θέση για να είναι πραγματικά ισχυρή, πρέπει όχι μόνο να είναι απότομη και δύσκολα προσβάσιμη, αλλά πρέπει να προσαρμόζεται στον σκοπό για τον οποίο κατελήφθη, πρέπει να προσφέρει όσα πλεονεκτήματα είναι δυνατόν για το είδος των τμημάτων που συνεισφέρουν στην κύρια ισχύ του στρατού και τέλος, τα εμπόδια που υπάρχουν με τα χαρακτηριστικά τους, πρέπει να δημιουργούν περισσότερα προβλήματα στον εχθρό από ότι στον υφιστάμενο την επίθεση. Για παράδειγμα είναι βέβαιο ότι ο Massena, καταλαμβάνοντας την ισχυρή θέση στο Albis, θα είχε διαπράξει μεγάλο λάθος εάν η κύρια του ισχύς προερχόταν από το ιππικό και το πυροβολικό, ενώ ήταν ακριβώς αυτό που έψαχνε για το υπέροχο πεζικό του. Για τον ίδιο λόγο, ο Ουέλλιγκτον ο οποίος εξαρτιόταν από το πυρ των τμημάτων του, έκανε καλή επιλογή θέσης στο Βατερλό, όπου όλες οι προσβάσεις προσεγγίσεως σαρώνονταν από τα όπλα του. Η θέση στο Albis ήταν μάλλον μια στρατηγική θέση, ενώ αυτή του Βατερλό ήταν απλά ένα πεδίο μάχης.

Οι κανόνες που πρέπει να τηρούνται στην επιλογή τακτικών θέσεων, είναι γενικά οι παρακάτω:

1. Να έχεις δρομολόγια επικοινωνίας στο μέτωπο τέτοια που να είναι ευκολότερο για σένα να επιτεθείς στον εχθρό σε μια ευνοϊκή στιγμή παρά γι' αυτόν να προσεγγίσει τη γραμμή της μάχης.
2. Να αναδείξεις την αποτελεσματικότητα του πυροβολικού στην άμυνα.
3. Να είναι κατάλληλο το έδαφος για την απόκρουση των κινήσεων των τμημάτων μεταξύ των πλευρών, κινήσεων που γίνονται για να συγκεντρωθούν σε οποιοδήποτε σημείο θεωρηθεί κατάλληλο.
4. Να είσαι ικανός να έχεις καλή ορατότητα των κινήσεων του εχθρού.
5. Να έχεις μία γραμμή συμπύξεως χωρίς εμπόδια.
6. Να έχεις καλά προστατευμένα τα πλευρά, είτε από φυσικά, είτε από τεχνητά εμπόδια, ώστε να καθίσταται αδύνατη η επίθεση στα άκρα τους και να υποχρεώνουν τον εχθρό να επιτεθεί στο κέντρο ή κατ' ελάχιστον σε κάποιο σημείο του μετώπου. Αυτή η προϋπόθεση δύσκολα εκπληρούται, επειδή αν ένας στρατός βασίζεται σε ένα ποτάμι ή σ' ένα βουνό ή σ' ένα αδιapέραστο δάσος και του συμβεί η παραμικρή αναποδιά, τότε μια μεγάλη καταστροφή μπορεί να είναι το αποτέλεσμα μιας διασπασμένης γραμμής, η οποία με τη βία οδηγήθηκε πίσω στα εμπόδια τα οποία φαινόταν ότι της παρείχαν άριστη προστασία. Αυτός ο κίνδυνος, για τον οποίο δεν μπορεί να

υπάρξει αμφιβολία, δίνει βάση στη σκέψη ότι σημεία που καθιστούν εύκολη την άμυνα είναι καλύτερα στο πεδίο μάχης από ό,τι τα ανυπέροβλητα εμπόδια¹¹⁶.

7. Μερικές φορές η ανάγκη για καλή υποστήριξη των πλευρών ρυθμίζεται με τον σχηματισμό μιας ακόμα γραμμής τμημάτων στο πίσω μέρος. Αυτό είναι επικίνδυνο επειδή αυτή η διάταξη που δίνει έμφαση σε μία γραμμή, θέτει σε κίνδυνο τις κινήσεις της και ο εχθρός μπορεί να προκαλέσει μεγάλες απώλειες τοποθετώντας το πυροβολικό του στη γωνία που σχηματίζεται μεταξύ των δύο αυτών γραμμών που επιμηκύνθηκαν. Μια ισχυρή εφεδρεία σε κλειστή φάλαγγα πίσω από την υπό φύλαξη από επίθεση πτέρυγα φαίνεται να εκπληροί την ανάγκη καλύτερα από ό,τι αυτή η διάταξη με την επί πλέον γραμμή. Αλλά η φύση του εδάφους πρέπει πάντοτε να οδηγεί την επιλογή μεταξύ των δυο μεθόδων. Πλήρεις λεπτομέρειες επί του θέματος δίδονται στην περιγραφή της μάχης της Πράγας¹¹⁷.

8. Όντας σε μια αμυντική τοποθεσία πρέπει όχι μόνο να καλύπτουμε τα πλευρά, αλλά συμβαίνει συχνά να υπάρχουν εμπόδια σε άλλα σημεία του μετώπου, τέτοιας φύσης που να καθιστούν υποχρεωτική την επίθεση στο κέντρο. Μια τέτοια θέση θα είναι πάντοτε πολύ πλεονεκτική για άμυνα, όπως έδειξε το Βατερλό και το Malplaquet. Μεγάλα εμπόδια δεν είναι σημαντικά γι' αυτόν τον σκοπό, καθόσον και το πιο μικρό ατύχημα στο έδαφος μερικές φορές είναι αρκετό. Έτσι, ο ασήμαντος μικρός ποταμός Papelette ανάγκασε τον Ney να επιτεθεί στο κέντρο του Ουέλλιγκτον, αντί να επιτεθεί στο αριστερό όπως είχε διαταχθεί.

Όταν μια άμυνα διεξάγεται σε μια θέση, πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε να είναι σε ετοιμότητα για κινήσεις τμήματα που καλύπτουν πλευρά, ώστε να πάρουν μέρος στη δράση αντί να παραμένουν θεατές χωρίς να κάνουν κάτι. Πάντως δεν μπορεί να αποκρυβεί το γεγονός, ότι όλα αυτά τα μέσα δεν είναι παρά ανακουφιστικά και το καλύτερο πράγμα για έναν στρατό που διεξάγει άμυνα είναι να ξέρει πώς να αναλάβει επιθετικές επιχειρήσεις στον κατάλληλο χρόνο. Μεταξύ των συνθηκών που πρέπει να ικανοποιούνται από μια αμυντική θέση, είχε μνημονευτεί αυτή της διευκόλυνσης μιας εύκολης και ασφαλούς υποχωρήσεως. Αυτό μας οδηγεί στην εξέταση

116 Το άλσος του Hougoumont, το χωριουδάκι La Haye Sainte, ο μικρός ποταμός Papelette ήταν για τον Ney πιο σοβαρά εμπόδια απ' ό,τι η περιφραγμένη θέση στο Elchingen, όπου εκτέλεσε βιαία διέβαση του Δούναβη το 1805, επί των ρειπίων μιας καμένης γέφυρας. Μπορεί πιθανώς να ειπωθεί ότι το θάρρος των αμυνόμενων σε δύο περιπτώσεις δεν ήταν το ίδιο. Αλλά βγάζοντας εκτός της εξετάσεως αυτή την πιθανότητα, πρέπει να θεωρηθεί ως δεδομένο ότι οι δυσκολίες μιας θέσης όταν γίνεται καλή εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων της, δεν χρειάζεται να είναι ανυπέροβλητες για να καταστεί η επίθεση ανεπιτυχής. Στο Elchingen το μεγάλο ύψος και το απότομο των οχθών που καθιστούσαν το πυρ σχεδόν αναποτελεσματικό ήταν μεγαλύτερο μειονέκτημα από ότι χρήσιμο στοιχείο για την άμυνα.

117 Κεφάλαιο II του Επταετούς Πολέμου

μιας ερωτήσεως που τέθηκε από τη μάχη του Βατερλό. Ένας στρατός με τα νώτα του στηριγμένα σ' ένα δάσος και μ' ένα καλό δρομολόγιο πίσω από το κέντρο κάθε πλευράς, θα διακινδύνευε την υποχώρηση του όπως ο Ναπολέον φανταζόταν αν έχανε τη μάχη; Η γνώμη μου είναι ότι μια τέτοια θέση θα ήταν πιο πλεονεκτική για μια υποχώρηση από ένα εντελώς ανοικτό πεδίο. Γιατί ένας ηττημένος στρατός δεν θα μπορούσε να διασχίσει μια πεδιάδα χωρίς να εκτεθεί σε πολύ μεγάλο κίνδυνο. Χωρίς αμφιβολία, αν η σύμπτυξη μετατραπεί σε άτακτη φυγή, ένα μέρος του πυροβολικού που έμεινε συγκροτημένο σε πυροβολαρχία μπροστά από το δάσος, θα ήταν κατά πάσα πιθανότητα χαμένο, αλλά το πεζικό, το ιππικό και ένα μεγάλο μέρος του πυροβολικού θα μπορούσε να συμπτυχθεί όσο εύκολα θα το έκανε και μέσω μιας πεδιάδας. Πράγματι, δεν υπάρχει καλύτερη κάλυψη για μια συντεταγμένη σύμπτυξη από ένα δάσος και αυτό δηλώνεται υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχουν τουλάχιστον δύο καλά δρομολόγια πίσω από τη γραμμή, ότι ελήφθησαν όλα τα κατάλληλα μέτρα για τη σύμπτυξη πριν ο εχθρός έχει την ευκαιρία να πιέσει εκ του σύνεγγυς και τέλος, ότι δεν επιτράπη στον εχθρό να βρεθεί με πλευρική κίνηση πριν τον συμπτυσσόμενο στρατό στην έξοδο του δάσους, όπως ήταν η περίπτωση στο Hohenlinden. Η σύμπτυξη θα είναι πιο ασφαλής αν, όπως στο Βατερλό, το δάσος σχηματίζει μια κυρτή γραμμή πίσω από το κέντρο. Γιατί αυτή η επανείσοδος θα γινόταν μία θέση φυλαγμένη από όπλα έτοιμη να υποδεχθεί τα στρατεύματα και να τους δώσει τον χρόνο να περάσουν διαδοχικά στα κύρια δρομολόγια.

Στη συζήτηση για στρατηγικές επιχειρήσεις, μνεία έγινε στις διάφορες πιθανότητες τις οποίες δημιουργούν τα δύο συστήματα, το αμυντικό και το επιθετικό και έγινε αντιληπτό ότι ειδικά στη στρατηγική, ο στρατός που παίρνει την πρωτοβουλία έχει το μεγάλο πλεονέκτημα να φέρει τα τμήματά του να χτυπήσουν εκεί που νομίζει καλύτερα, ενώ ο στρατός ο οποίος αμύνεται και περιμένει επίθεση από κάθε κατεύθυνση, συχνά καταλαμβάνεται απροετοίμαστος και είναι πάντοτε υποχρεωμένος να ρυθμίζει τις κινήσεις του με βάση αυτές του εχθρού. Είδαμε επίσης ότι στην τακτική αυτά τα πλεονεκτήματα δεν είναι τόσο εμφανή, επειδή οι επιχειρήσεις σ' αυτήν την περίπτωση καταλαμβάνουν ένα μικρότερο μέρος του εδάφους και επειδή το μέρος που έχει την πρωτοβουλία δεν μπορεί να κρύψει τις κινήσεις του από τον εχθρό, οποίος παρατηρεί συνεχώς και μπορεί άμεσα να αντιδράσει σ' αυτές με τη βοήθεια μιας καλής εφεδρείας. Πλέον αυτού, το μέρος που προελαύνει κατά του εχθρού, έχει εναντίον του όλα τα μειονεκτήματα που προέρχονται από ατυχήματα στο έδαφος που πρέπει να περάσει πριν να φθάσει στην εχθρική δύναμη και ανεξάρτητα από το πόσο επίπεδη μπορεί να είναι μια χώρα, υπάρχουν πάντοτε ανωμαλίες της επιφανείας όπως μικρά φαράγγια, θαμνώνες, φράκτες, αγροκτήματα, χωριά, κλπ, τα οποία είτε πρέπει να καταληφθούν ή να παρακαμφθούν. Σ' αυτά τα φυσικά εμπόδια πρέπει επί-

σης να προστεθούν και οι εχθρικές πυροβολαρχίες που πρέπει να αντιμετωπισθούν και η αταξία η οποία κυριαρχεί πάντοτε σ' ένα μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό σ' ένα τμήμα ανδρών εκτεθειμένο σε συνεχές πυρ, είτε τυφεκιοφόρων είτε πυροβολικού. Βλέποντας το θέμα υπό το φως αυτών των γεγονότων, όλοι πρέπει να συμφωνήσουμε ότι στις τακτικές επιχειρήσεις τα πλεονεκτήματα που προέρχονται από την ανάληψη της πρωτοβουλίας ισοσταθμίζονται από τα μειονεκτήματα.

Ανεξάρτητα από το πόσο αναμφισβήτητες είναι αυτές οι αλήθειες, υπάρχει μια άλλη ακόμα πιο εμφανής, η οποία έχει καταδειχθεί με τα μεγάλα γεγονότα της ιστορίας.

Κάθε στρατός που τηρεί μια αυστηρά αμυντική στάση, αν υποστεί επίθεση, πρέπει κάποια στιγμή να εγκαταλείψει τη θέση του, ενώ εκμεταλλευόμενος όλα τα πλεονεκτήματα του αμυντικού συστήματος και τηρώντας ετοιμότητα για ανάληψη επίθεσης με την πρώτη ευκαιρία, μπορεί να ελπίζει σε μέγιστη επιτυχία. Ένας στρατηγός ο οποίος μένει ανενεργός περιμένοντας να δεχθεί τον εχθρό του, περιοριζόμενος αυστηρά στην άμυνα, μπορεί να πολεμά πάντοτε γενναία, αλλά κάποια στιγμή θα σπάσει εφόσον δεχθεί ισχυρή επίθεση. Δεν είναι έτσι πάντως, μ' έναν στρατηγό ο οποίος πράγματι περιμένει να δεχθεί τον εχθρό του, αλλά με την αποφασιστικότητα να επιτεθεί σ' αυτόν την κατάλληλη στιγμή, να παλέψει μαζί του και να μεταδώσει στα τμήματά του το ηθικό αποτέλεσμα που πάντοτε προκαλείται από την προς τα εμπρός κίνηση, ειδικότερα όταν αυτή συνδυάζεται με τη βεβαιότητα της μεταφοράς της κύριας ισχύος στο πιο σημαντικό σημείο, κάτι που είναι τελείως αδύνατο όταν τηρείται αυστηρά αμυντική θέση. Στην πραγματικότητα, ένας στρατηγός ο οποίος κατέχει μια καλά επιλεγμένη θέση, όπου έχει ελευθερία κινήσεων, έχει το πλεονέκτημα να παρατηρεί την προσέγγιση του εχθρού. Οι δυνάμεις του οι οποίες έχουν από πριν τοποθετηθεί με κατάλληλο τρόπο στη θέση τους, βοηθούμενες από πυροβολαρχίες που έχουν ταχθεί έτσι ώστε να παράγουν τα καλύτερα αποτελέσματα, μπορεί να κάνει τον εχθρό να πληρώσει πολύ ακριβά γι' αυτή την προέλασή του στο διάστημα που χωρίζει τους δύο στρατούς. Και όταν ο επιτιθέμενος, αφού πληγεί σοβαρά βρει τον εαυτόν να υφίσταται επίθεση τη στιγμή που φαινόταν ότι είχε τη νίκη στα χέρια του, τότε κατά πάσα πιθανότητα, θα χάσει το πλεονέκτημα, γιατί το ηθικό αποτέλεσμα μιας τέτοιας αντεπίθεσης από έναν εχθρό που υποτίθεται ότι είχε νικηθεί, είναι σίγουρα αρκετό για να οδηγήσει σε τέλμα και τα πλέον τολμηρά στρατεύματα.

Ένας στρατηγός λοιπόν μπορεί να χρησιμοποιεί στις μάχες του με ίδια επιτυχία είτε το αμυντικό είτε το επιθετικό σύστημα, αλλά είναι απαραίτητο:

1. Αντί να περιορίζει τον εαυτό του σε παθητική άμυνα να πρέπει να γνωρίζει πώς να αναλαμβάνει επιθετική πρωτοβουλία σε ευνοϊκά σημεία.

2. Η γρήγορη ματιά του¹¹⁸, να είναι βέβαιη και η ψυχραιμία του να είναι αναμφισβήτητη

3. Να είναι ικανός να βασίζεται μετά βεβαιότητας στα τμήματά του.

4. Αναλαμβάνοντας και πάλι επιθετική πρωτοβουλία, δεν θα πρέπει με κανένα τρόπο να αγνοεί να εφαρμόζει τη γενική αρχή με βάση την οποία θα είχε ρυθμίσει τη διάταξη μάχης του εξ αρχής.

5. Να χτυπά σε αποφασιστικά σημεία. Αυτές οι αλήθειες αποδεικνύονται και από τον τρόπο ενεργείας του Ναπολέοντα στο Rivoli και στο Αούστερλιτς, καθώς επίσης και από τον Ουέλινγκτον στην Ταλαβέρα, τη Σαλαμάνκα και το Βατερλό.

Άρθρο XXXI

Επιθετικές Μάχες και Διαφορετικές Διατάξεις Μάχης

Εμείς καταλάβαμε με τον όρο επιθετικές μάχες, αυτές στις οποίες ένα στρατός πολεμά όταν επιτίθεται σ' έναν άλλον που έχει καταλάβει μια θέση¹¹⁹. Ένας στρατός που καταφεύγει στη στρατηγική άμυνα, συχνά μεταπίπτει σε επιθετικό αγώνα κάνοντας μία επίθεση και ένας στρατός που δέχεται μια επίθεση στην εξέλιξη της μάχης, αναλαμβάνει επίθεση και εισπράττει τα πλεονεκτήματα που συνεπάγονται από αυτήν. Η Ιστορία παρέχει αναρίθμητα παραδείγματα μαχών από κάθε ένα από αυτά τα είδη. Καθώς αμυντικές μάχες αναλύθηκαν στο προηγούμενο άρθρο και τα πλεονεκτήματά της άμυνας τονίστηκαν, θα προχωρήσουμε τώρα στην εξέταση των επιθετικών κινήσεων.

Πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι ο επιτιθέμενος γενικά έχει το ηθικό πλεονέκτημα έναντι του δεχομένου την επίθεση και ότι σχεδόν πάντοτε ενεργεί με πιο σιγουριά από τον τελευταίο, ο οποίος πρέπει λίγο πολύ να είναι σε καθεστώς αβεβαιότητας.

Αφού αποφασιστεί επίθεση στον εχθρό, κάποια διάταξη επίθεσης πρέπει να υιοθετηθεί και αυτό είναι που εγώ νομίζω ότι πρέπει να αποκαλείται *διάταξη μάχης*.

Συμβαίνει επίσης αρκετά συχνά, μια μάχη να πρέπει να αρχίσει χωρίς λεπτομερές σχέδιο, επειδή η θέση του εχθρού δεν είναι τελείως γνωστή. Και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να γίνει απόλυτα κατανοητό ότι σε κάθε πεδίο

118 Στο βιβλίο χρησιμοποιείται και στα αγγλικά, η γαλλική έκφραση Coup-d'-oeil, που σημαίνει γρήγορη ματιά. Η έννοια της όμως στο κείμενο είναι η «γρήγορη εκτίμηση καταστάσης». Συνεπώς και για το υπόλοιπο βιβλίο, αυτή θα είναι η έννοια της «γρήγορης ματιάς».

119 Σε κάθε μάχη, ένα μέρος πρέπει να είναι ο επιτιθέμενος και ένα ο δεχόμενος την επίθεση. Κάθε μάχη συνεπώς είναι επιθετική για ένα μέρος και αμυντική για το άλλο.

μάχης υπάρχει ένα αποφασιστικό σημείο, η κατοχή του οποίου περισσότερο από κάθε άλλου σημείου, βοηθά στην εξασφάλιση της νίκης, διευκολύνοντας τον κατέχοντα να εφαρμόσει κατάλληλα τις αρχές του πολέμου. Άρα λοιπόν πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες διευθετήσεις για αποφασιστικό χτύπημα επί αυτού του σημείου.

Το αποφασιστικό σημείο ενός πεδίου μάχης καθορίζεται όπως έχει ήδη ειπωθεί, από τον χαρακτήρα της θέσης, τη σχέση των διαφορετικών τοπικών συνθηκών επί του υπόψη στρατηγικού αντικειμενικού σκοπού και τελικά από τις θέσεις των αντιμαχομένων δυνάμεων στο έδαφος. Για παράδειγμα, ας υποθέσουμε ότι το πλευρό ενός εχθρού στηρίζεται σ' ένα υπερυψωμένο έδαφος από το οποίο όλη η γραμμή μπορεί να προσβληθεί και ότι η κατοχή αυτού του υπερυψωμένου εδάφους φαίνεται πιο σημαντική από τακτικής πλευράς. Όμως μπορεί να συμβαίνει αυτό το έδαφος να είναι δύσκολα προσβάσιμο και σε τέτοια θέση, ώστε να είναι μικρής σημασίας από στρατηγικής πλευράς. Στη μάχη του Bautzen το αριστερό των συμμαχών στηριζόταν στα απότομα βουνά της Βοημίας, η οποία Βοημία τότε ήταν μάλλον ουδέτερη παρά εχθρική. Φαινόταν από τακτικής πλευράς οι πλαγιές αυτών των βουνών να ήταν το αποφασιστικό σημείο για να κατέχεις, ενώ ήταν ακριβώς το αντίθετο, γιατί οι σύμμαχοι δεν είχαν παρά μόνο μια γραμμή υποχωρήσεως επί του Reichenbach και Gorlitz και οι Γάλλοι πιέζοντας το δεξιό όπως ήταν στο σχέδιο, θα κατελάμβαναν αυτήν τη γραμμή υποχωρήσεως και θα στρίμωγναν τους συμμαχούς στα βουνά, όπου πιθανόν θα είχαν χάσει όλο τους το υλικό και ένα μεγάλο μέρος του προσωπικού του στρατού τους. Αυτός ο τρόπος ενεργείας ήταν επίσης ευκολότερος γι' αυτούς λόγω της διαφοράς στα χαρακτηριστικά του εδάφους, επειδή οδηγούσε σε πιο σημαντικά αποτελέσματα και επειδή θα μείωνε τα εμπόδια για το μέλλον.

Νομίζω ότι οι παρακάτω αλήθειες μπορούν να εξαχθούν από αυτά που έχουν καταγραφεί:

1. Το τοπογραφικό κλειδί ενός πεδίου μάχης δεν είναι πάντοτε και το τακτικό κλειδί.
2. Το αποφασιστικό σημείο ενός πεδίου μάχης είναι ασφαλώς αυτό που συνδυάζει στρατηγικά και τοπογραφικά πλεονεκτήματα.
3. Όταν οι δυσκολίες του εδάφους δεν είναι τόσο τρομερές επί του στρατηγικού σημείου του πεδίου της μάχης, αυτό είναι γενικά το πιο σημαντικό σημείο.
4. Είναι παρ' όλα αυτά αλήθεια ότι ο καθορισμός αυτού του σημείου εξαρτάται πάρα πολύ από το πώς βρίσκονται στο έδαφος οι αντιμαχόμενες δυνάμεις. Έτσι, σε γραμμές μάχης πολύ εκτεταμένες και διαίρεμένες, το κέντρο θα είναι πάντοτε το σωστό σημείο επίθεσης. Σε γραμμές κλειστές και συνδεδεμένες, το κέντρο είναι το ισχυρότερο σημείο καθόσον, ανεξάρτη-

τα από τις εφεδρείες που έχουν τοποθετηθεί εκεί, είναι εύκολο να το υποστηρίξεις από τα πλευρά. Το ασθενές σημείο σ' αυτήν την περίπτωση είναι λοιπόν ένα από τα άκρα της γραμμής. Όταν η αριθμητική υπεροχή είναι σημαντική, η επίθεση μπορεί να γίνει ταυτόχρονα και επί των δύο άκρων, αλλά όχι όταν η επιτιθέμενη δύναμη είναι ίση ή υποδεέστερη αριθμητικά από τον εχθρό. Φαίνεται λοιπόν, ότι όλοι οι συνδυασμοί μιας μάχης συνίστανται στο να χρησιμοποιήσεις έτσι τη διαθέσιμη δύναμη ώστε να ενεργήσεις με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο εναντίον εκείνου του σημείου από τα τρία που έχουν μνημονευθεί, το οποίο προσφέρει τον μεγαλύτερο αριθμό πιθανών επιτυχίας, ένα σημείο που μπορεί εύκολα να προσδιοριστεί με την εφαρμογή της αναλύσεως που μόλις αναφέρθηκε.

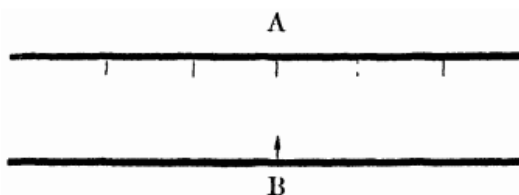
Ο σκοπός μιας επιθετικής μάχης μπορεί να είναι ο εκτοπισμός του εχθρού ή η αποκοπή της γραμμής του, εκτός κι αν η πρόθεση είναι μέσω στρατηγικών ελιγμών να καταστρέψεις τελείως τον στρατό του. Ένας εχθρός εκτοπίζεται είτε ανατρέποντάς τον σε κάποιο σημείο της γραμμής του, είτε με υπερκέραση ώστε να τον καταλάβεις, είτε από τα πλευρά, είτε από τα νώτα ή χρησιμοποιώντας και τις δύο μεθόδους ταυτόχρονα. Δηλαδή μετωπική επίθεση τη στιγμή κατά την οποία μια πτέρυγα του περικυκλώνεται και η γραμμή του υπερφαλαγγίζεται. Για να πετύχεις αυτούς τους διαφορετικούς σκοπούς, καθίσταται αναγκαίο να επιλέξεις την πιο κατάλληλη διάταξη μάχης για τη μέθοδο που πρόκειται να εφαρμόσεις.

Κατ' ελάχιστον, δώδεκα διατάξεις μάχης μπορούν να απαριθμηθούν:

1. Η απλή παράλληλη διάταξη μάχης.
2. Η παράλληλη διάταξη μάχης, με μια επιθετική ή αμυντική επί πλέον γραμμή.
3. Η διάταξη με ενισχυμένη τη μια ή και τις δυο πτέρυγες.
4. Η διάταξη με ενισχυμένο το κέντρο.
5. Η απλή λοξή διάταξη μάχης.
6. και 7. Η απλή κάθετη διάταξη μάχης επί μιας ή δυο πτερυγών
8. Η κυρτή προς το εσωτερικό διάταξη μάχης.
9. Η κυρτή προς το εξωτερικό διάταξη μάχης.
10. Η κλιμακηδόν επί μιας ή δυο πτερυγών.
11. Η κλιμακηδόν στο κέντρο διάταξη.
12. Η διάταξη μάχης που προέρχεται από μια συνδυασμένη ισχυρή επίθεση στο κέντρο και επί ενός άκρου, ταυτόχρονα.

Καθεμία από αυτές τις διατάξεις μάχης μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε μόνη είτε όπως έχει λεχθεί, σε συνδυασμό με τον ελιγμό μιας ισχυρής φάλαγγας που έχει ως στόχο την υπερφαλάγγιση της γραμμής του εχθρού. Για να εκτιμηθεί σωστά η αξία κάθε διάταξης, καθίσταται αναγκαίο να εξεταστεί με την εφαρμογή των γενικών αρχών οι οποίες έχουν ήδη καταγραφεί.

Για παράδειγμα, είναι προφανές ότι η παράλληλη διάταξη μάχης¹²⁰ (Εικ 5) είναι η χειρότερη όλων, επειδή δεν απαιτεί επιδεξιότητα, για να πολεμήσει η μία γραμμή εναντίον της άλλης, ένα τάγμα εναντίον τάγματος, με τις ίδιες πιθανότητες επιτυχίας σε κάθε πλευρά. Δεν χρειάζεται τακτική επιδεξιότητα για μια τέτοια μάχη.

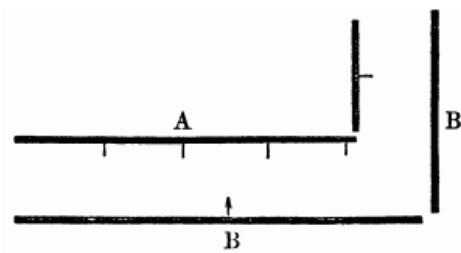

Εικόνα 5

Υπάρχει παρ' όλα αυτά μία σημαντική περίπτωση στην οποία αυτή η διάταξη ταιριάζει, η οποία συμβαίνει όταν ένας στρατός έχοντας αναλάβει την πρωτοβουλία σε μεγάλες στρατηγικές επιχειρήσεις, έχει επιτύχει στην επίθεση κατά των επικοινωνιών του εχθρού και την αποκοπή της γραμμής συμπύξεως του ενώ καλύπτει τη δική του. Όταν η μάχη εξελίσσεται μεταξύ αυτών των δύο, ο στρατός που έφθασε στα μετόπισθεν του άλλου μπορεί να χρησιμοποιήσει την παράλληλη διάταξη μάχης, επειδή έχοντας εκτελέσει επιτυχώς τον κρίσιμο ελιγμό πριν από τη μάχη, όλες του οι προσπάθειες θα πρέπει τώρα να διευθύνονται στην παρενόχληση της προσπάθειας του εχθρού να ανοίξει ένα διάδρομο διά μέσου του στρατού αυτού. Εκτός αυτής της μεμονωμένης περιπτώσεως, αυτή η διάταξη είναι η χειρότερη όλων. Δεν χρειάζεται να πω ότι μια μάχη δεν μπορεί να κερδηθεί με αυτήν τη διάταξη, γιατί η μια ή η άλλη πλευρά πρέπει να νικήσει εάν ο αγώνας συνεχίζεται και το πλεονέκτημα θα είναι με το μέρος εκείνου που έχει τα καλύτερα τμήματα, που γνωρίζει καλύτερα πότε να τα εμπλέξει, με το μέρος εκείνο που διευθύνει καλύτερα την εφεδρεία του και που ευνοείται περισσότερο από την τύχη.

120 Σε όλες τις εικόνες που απεικονίζουν τις διαφορετικές διατάξεις μάχης, (Εικόνες 5-16), το γράμμα Α προσδιορίζει τον αμυνόμενο στρατό και το γράμμα Β τον επιτιθέμενο. Οι στρατοί απεικονίζονται σε μια γραμμή για να μην φορτωθούν υπερβολικά οι εικόνες. Κανονικά πάντως, κάθε διάταξη μάχης πρέπει να γίνεται σε δυο γραμμές, ανεξάρτητα από τον σχηματισμό των τμημάτων εντός των γραμμών.

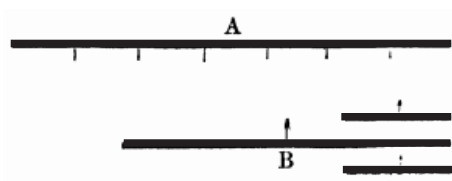
Η παράλληλη διάταξη μάχης με μια επιπλέον γραμμή στο πλευρό είναι η μορφή που προτιμάται περισσότερο σε μια αμυντική θέση (Εικ 6).

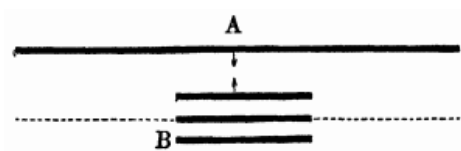
Εικόνα 6

Μπορεί επίσης να προκύψει σ' έναν επιθετικό συνδυασμό, αλλά τότε η επιπλέον γραμμή είναι στο μέτωπο, ενώ στην περίπτωση της άμυνας είναι στο τέλος. Η μάχη της Πράγας είναι ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα του κινδύνου στον οποίον η επιπλέον γραμμή είναι εκτεθειμένη εάν προσβληθεί σωστά.

Η παράλληλη διάταξη μάχης ενισχυμένη στη μια πτέρυγα (Εικ 7) ή στο κέντρο (Εικ 8), για τη διάρρηξη αυτής του εχθρού, είναι πολύ πιο πλεονεκτική, έναντι των δυο προηγούμενων και είναι επίσης πολύ περισσότερο σύμφωνη με τις γενικές αρχές που έχουν διατυπωθεί, παρά του ότι όταν οι αντιμαχόμενες δυνάμεις είναι περίπου ισοδύναμες, το μέρος της γραμμής που αποδυναμώθηκε για να ενισχύσει το άλλο, μπορεί να διακινδυνεύσει την ασφάλεια του εάν τοποθετηθεί σε γραμμή παράλληλη με αυτήν του εχθρού.

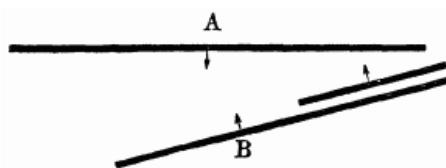

Εικόνα 7

Εικόνα 8

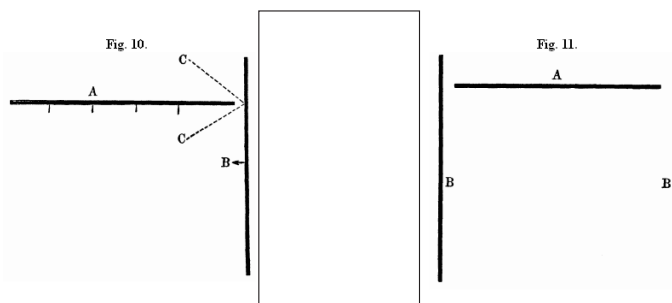
Η λοξή διάταξη μάχης (Εικ 9) είναι η καλύτερη όταν μια κατώτερη δύναμη επιτίθεται σε μια ανώτερη. Διότι επιπλέον του πλεονεκτήματος του να φέρεις τον κύριο όγκο των δυνάμεων εναντίον ενός μόνο σημείου της εχθρικής γραμμής, έχει άλλα δύο εξίσου σημαντικά πλεονεκτήματα, καθόσον η αποδυναμωμένη πλευρά όχι μόνο κρατείται μακριά από την επίθεση του εχθρού, αλλά εκτελεί και το διπλό καθήκον να απασχολεί στη θέση της το μέρος της δύναμης του εχθρού που δεν δέχεται επίθεση και του να παραμένει ως μια διαθέσιμη εφεδρεία για την υποστήριξη της εμπεπλεγμένης πλευράς, αν αυτό χρειαστεί.

Εικόνα 9

Αυτή η διάταξη μάχης χρησιμοποιήθηκε από τον φημισμένο Επαμεινώνδα στις μάχες των Λεύκτρων και της Μαντινείας. Το πιο γνωστό όμως παράδειγμα της χρήσης της στους μοντέρνους καιρούς, παρουσιάστηκε από τον Φρειδερίκο τον Μεγάλο στη μάχη του Leuthen¹²¹.

Η κάθετη διάταξη μάχης επί μιας ή και των δυο πτερυγών μπορεί μόνο να θεωρηθεί ως διευθέτηση για να υποδεικνύει την κατεύθυνση κατά μήκος της οποίας θα γίνουν οι κύριες τακτικές κινήσεις κατά τη μάχη (Εικ 10-11).

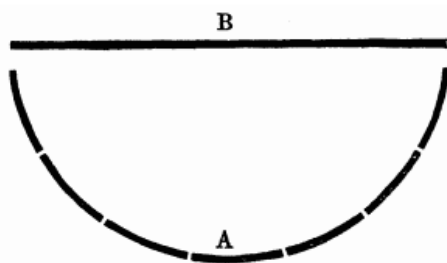
Εικόνα 10-11

Δύο στρατοί δεν θα κατέχουν ποτέ επί μακρόν τις σχετικές κάθετες θέσεις, γιατί αν ο στρατός Β πάρει την πρώτη του θέση επί μιας γραμμής

121 Βλέπε Κεφάλαιο VII στην Πραγματεία επί των Μεγάλων Επιχειρήσεων.

κάθετης επί ενός ή και των δύο άκρων του στρατού A, ο τελευταίος θα άλλαζε αμέσως το μέτωπο ενός τμήματος της δύναμης του και ακόμα και ο στρατός B αμέσως μόλις θα επιμήκυνε τη γραμμή του προς ή πέραν του άκρου του στρατού A, θα έπρεπε εξ ανάγκης να γυρίσει τις φάλαγγές του είτε προς τα δεξιά είτε προς τα αριστερά, ώστε να τις φέρει κοντά στην εχθρική γραμμή και έτσι να καταλάβει τον εχθρό από τα νώτα καθόσον στο σημείο C, το αποτέλεσμα θα ήταν δύο λοξές γραμμές, όπως φαίνεται στην εικόνα 10. Το συμπέρασμα είναι ότι ένα μέρος του επιτιθέμενου στρατού θα έπαιρνε θέση κάθετη προς τη γραμμή της πτέρυγας του εχθρού, τη στιγμή κατά την οποία το υπόλοιπο του στρατού θα πλησίαζε κατά μέτωπο για να τον παρενοχλεί και αυτό θα μας έφερνε πάντοτε πίσω σε μια από τις λοξές διατάξεις μάχης. Η επίθεση και επί των δύο πτερυγών, ανεξαρτήτως του σχηματισμού επίθεσης που θα υιοθετηθεί, μπορεί να είναι πολύ πλεονεκτική, αλλά είναι επιτρεπτή μόνο όταν ο επιτιθέμενος είναι πολύ υπέρτερος αριθμητικά. Διότι αν η θεμελιώδης αρχή είναι να φέρεις το μείζον μέρος των δυνάμεων στο αποφασιστικό σημείο, ένας πιο αδύναμος στρατός θα την παραβίαζε κατευθύνοντας επίθεση με μέρος της δύναμης του εναντίον μιας υπέρτερης δύναμης. Αυτή η αλήθεια θα επιδειχθεί καθαρά παρακάτω.

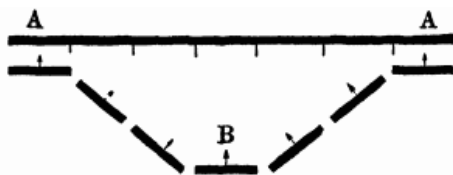
Η κυρτή προς το κέντρο διάταξη (Εικ 12) βρήκε υποστηρικτές από την ημέρα που ο Αννίβας χρησιμοποιώντας την, κέρδισε τη μάχη των Κανών.

Εικόνα 12

Αυτή η διάταξη μάχης μπορεί πράγματι να είναι πολύ καλή όταν η εξέλιξη της μάχης από μόνη της δημιουργεί την ανάγκη γι' αυτήν, δηλαδή όταν ο εχθρός επιτίθεται στο κέντρο, αυτό υποχωρεί ενώπιον του και αυτός κινδυνεύει από μόνος του να περικλεισθεί από τις πλευρές. Αλλά εάν αυτή η διάταξη υιοθετηθεί πριν αρχίσει η μάχη, ο εχθρός αντί να πέσει στο κέντρο, δεν έχει παρά να επιτεθεί στις πτέρυγες, οι οποίες αποκαλύπτουν τα άκρα τους και είναι ακριβώς στην ίδια σχετική κατάσταση όπως αν είχαν δεχθεί επίθεση πλευρικά. Έτσι λοιπόν αυτή η διάταξη σπάνια χρησιμοποιείται εκτός, εναντίον ενός εχθρού ο οποίος είχε λάβει την κυρτή προς το εξωτερικό διάταξη για να πολεμήσει όπως θα φανεί παρακάτω.

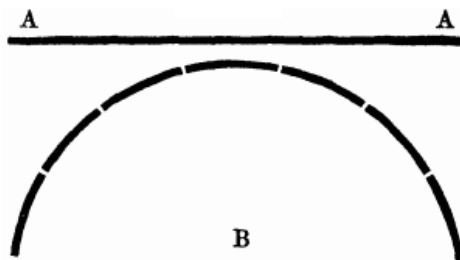
Ένας στρατός σπάνια θα σχηματίσει ένα ημικύκλιο προτιμώντας μάλλον μια διακεκομμένη γραμμή με το κέντρο πιο πίσω (Εικ 12α).

Εικόνα 12α

Εάν πρέπει να πιστέψουμε αρκετούς συγγραφείς, τότε μια τέτοια διευθέτηση έδωσε τη νίκη στους Άγγλους κατά τη διάρκεια των περιφημων ημερών του Crécy¹²² και του Agincourt. Αυτή η διάταξη είναι σίγουρα καλύτερη απ' ό,τι ένα ημικύκλιο, καθόσον δεν αποκαλύπτει τόσο πολύ το πλευρό σε επίθεση, ενώ επιτρέπει την προχώρηση κλιμακωτά και διατηρώντας όλα τα πλεονεκτήματα του συγκεντρωτικού πυρός. Αυτά τα πλεονεκτήματα εξαφανίζονται αν ο εχθρός, αντί να επιπέσει ανοήτως επί του κέντρου που είναι λίγο πιο πίσω, αρκείται στο να το παρακολουθεί από απόσταση, εφαρμόζοντας τη μεγαλύτερη προσπάθεια του επί μιας από τα πλευρά. Το Essling το 1809, είναι ένα παράδειγμα της πλεονεκτικής χρησιμοποίησεως μιας κυρτής προς το εσωτερικό γραμμής αλλά δεν πρέπει να συμπεράνουμε ότι ο Ναπολέων έκανε ένα λάθος επιτιθέμενος στο κέντρο. Επειδή ένας στρατός που πολεμά με τον Δούναβη πίσω του και να έχει τρόπο κίνησης χωρίς να αφήσει ακάλυπτες τις γέφυρες επικοινωνίας, δεν πρέπει να κριθεί σαν να ήταν ελεύθερος να ελιχθεί κατά βούληση.

Η κυρτή διάταξη με το κέντρο να προεξέχει (Εικ 13), απαντά στην ανάγκη για εμπλοκή αμέσως μετά τη διάβαση ενός ποταμού όταν οι πλευρές πρέπει να υποχωρήσουν και να μείνουν στο ποτάμι για να καλύπτουν τις γέφυρες.

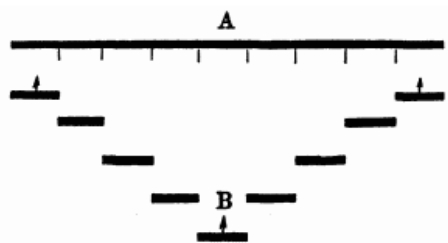
Εικόνα 13

122 Η μάχη στο Crécy της Βόρειας Γαλλίας μεταξύ Άγγλων επί Εδουάρδου του III και Γάλλων, έγινε τον Αύγουστο του 1346, στη διάρκεια του Εκατονταετούς Πολέμου.

Επίσης όταν μια αμυντική μάχη πρόκειται να δοθεί έχοντας ένα ποτάμι στα νώτα, το οποίο πρόκειται να περαστεί και το πέρασμα να καλυφθεί, όπως έγινε στη Λειψία και τέλος, μπορεί να γίνει ένας φυσικός σχηματισμός για να αντισταθείς σ' έναν εχθρό που σχηματίζει μια διάταξη μάχης κυρτή στο εσωτερικό. Εάν ο εχθρός διευθύνει τις προσπάθειες του εναντίον του κέντρου ή εναντίον μιας μόνο πτέρυγας, αυτή η διάταξη μάχης πιθανόν να προκαλέσει την καταστροφή όλου του στρατού¹²³.

Οι Γάλλοι προσπάθησαν στο Fleurus το 1794 με επιτυχία, γιατί ο πρίγκιπας του Coburg, αντί να κάνει μια ισχυρή επίθεση εναντίον του κέντρου ή εναντίον ενός μόνο άκρου, χώρισε την επίθεσή του σε πέντε ή έξι αποκλίνουσες γραμμές και ειδικότερα εναντίον και των δύο πλευρών ταυτόχρονα. Σχεδόν η ίδια προς το εξωτερικό διάταξη υιοθετήθηκε στο Essling και στη διάρκεια της δεύτερης και τρίτης ημέρας της περιφημής μάχης της Λειψίας. Στην τελευταία περίπτωση, είχε το αναμενόμενο αποτέλεσμα.

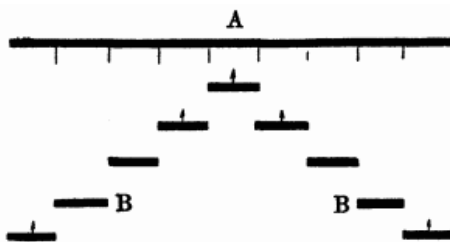
Η διάταξη μάχης κλιμακηδόν επί των δυο πτερυγών (Εικ 14) είναι της ίδιας φύσης με την κάθετη διάταξη, όντας όμως καλύτερη της, γιατί οι κλιμακώσεις ευρισκόμενες πιο κοντά η μια στην άλλη στην κατεύθυνση που θα ετοποθετείτο η εφεδρεία, αποστερεί από τον εχθρό χρόνο και χώρο για να επιτεθεί στο διάκενο του κέντρου, κάνοντας σ' αυτό το σημείο μια απειλητική αντεπίθεση.

Εικόνα 14

Η διάταξη μάχης κλιμακηδόν στο κέντρο (Εικ 15) μπορεί να χρησιμοποιηθεί με ιδιαίτερη επιτυχία εναντίον ενός στρατού με υπερβολική διασπορά δυνάμεων και με εκτεταμένη ανάπτυξη, γιατί έχοντας το κέντρο του αποκομμένο κάπως από τις πτέρυγες και υποκείμενο σε ανατροπή, μπορεί να κοπεί στα δύο και πιθανώς να καταστραφεί.

123 Μια επίθεση εναντίον των δύο άκρων μπορεί να επιτύχει σε κάποιες περιπτώσεις, είτε όταν η δύναμη ήταν πολύ δυνατή για την προσπάθεια ή όταν ο εχθρός δεν ήταν ικανός να αδυνατίσει το κέντρο του προκειμένου να υποστηρίξει τις πτέρυγες. Σαν κανόνας, μια παραπλανητική επίθεση για να εμπλέξει στο κέντρο και μια ισχυρή επίθεση εναντίον ενός από τα άκρα, θα είναι η καλύτερη μέθοδος εναντίον μιας τέτοιας γραμμής.

Εικόνα 15

Αλλά εφαρμόζοντας το τεστ της ίδιας θεμελιώδους αρχής, αυτή η διάταξη επίθεσης θα φαινόταν λιγότερο σίγουρη για επιτυχία εναντίον ενός στρατού που διατηρεί μια συγκροτημένη και κλειστή γραμμή. Γιατί η εφεδρεία όντας γενικά κοντύτερα στο κέντρο και με τις πτέρυγες ικανές να ενεργήσουν είτε συγκεντρώνοντας το πυρ τους, είτε με κίνηση κατά των κυρίων κλιμάκων, μπορούν εύκολα να τον αποκρούσουν.

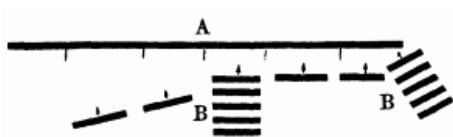
Εάν αυτός ο σχηματισμός μοιάζει σε κάποιο βαθμό με την περίφημη τριγωνική σφήνα ή το κεφάλι του αγριόχοιρου των αρχαίων και τη φάλαγγα του Winkelried¹²⁴, επίσης διαφέρει από αυτές σημαντικά γιατί αντί να σχηματίζει μια συμπαγή μάζα, κάτι μη εφαρμόσιμο σήμερα εξαιτίας της χρήσης του πυροβολικού, θα είχε ένα μεγάλο άνοιγμα στο μέσον, κάτι το οποίο θα καθιστούσε τις κινήσεις ευκολότερες. Αυτός ο σχηματισμός είναι κατάλληλος όπως έχει ήδη ειπωθεί, για διείσδυση στο κέντρο μιας γραμμής πολύ εκτεταμένης και πιθανόν να ήταν το ίδιο επιτυχής εναντίον μιας γραμμής αναπόφευκτα ακίνητης. Αλλά εάν οι πτέρυγες της γραμμής που υφίσταται επίθεση οδηγηθούν στον κατάλληλο χρόνο εναντίον των πλευρών των κυρίων κλιμάκων, μπορεί να προκύψουν δυσάρεστες συνέπειες. Η παράλληλη διάταξη μάχης σημαντικά ενισχυμένη στο κέντρο, πιθανόν να είναι μια καλύτερη διευθέτηση επειδή η παράλληλη γραμμή σ' αυτήν την περίπτωση θα είχε το λιγότερο το πλεονέκτημα της παραπλανήσεως του εχθρού ως προς το σημείο της επίθεσης και θα εμπόδιζε τις πλευρές από το να καταλάβουν τις κλίμακες του κέντρου από το πλευρό. Αυτή η κλιμακηδόν διάταξη μάχης υιοθετήθηκε από τον Laudon για την επίθεση κατά του οχυρωμένου στρατοπέδου του Buntzelwitz¹²⁵. Σε αυτήν την περίπτωση είναι αρκετά κατάλληλη επειδή είναι σίγουρο ότι αφού ο αμυνόμενος στρατός υποχρεώνεται να παραμείνει μέσα στα χαρακώματά του, δεν υπάρχει κίνδυνος να επιτεθεί στις κλίμακες πλευρικά. Αλλά αυτός ο σχηματισμός έχοντας το μειονέκτημα του να φανερώνει στον εχθρό το σημείο της γραμμής του στο

124 Arnold Winkelried, θρυλικός ήρωας των Ελβετών, που αντιμετώπισε τον στρατό των Αψβούργων στην μάχη του Σέμπαχ το 1386, με μια τέτοια σφηνοειδή διάταξη.

125 Πραγματεία επί των Μεγάλων Επιχειρήσεων, Κεφάλαιο XXVIII

οποίο θα δεχθεί επίθεση, παραπλανητικές επιθέσεις θα πρέπει να γίνονται επί των πτερυγών, για να τον οδηγούν σε λάθος εκτίμηση για το πραγματικό σημείο επίθεσης.

Η διάταξη μάχης για επίθεση με φάλαγγες στο κέντρο (Εικ 16) και σ' ένα άκρο ταυτόχρονα είναι καλύτερη από την προηγούμενη, ειδικά σε μια επίθεση επί εχθρικής δύναμης που είναι ισχυρά διευθετημένη και καλά συνδεδεμένη.

Εικόνα 16

Μπορεί ακόμα να θεωρηθεί ως η πιο λογική από όλες τις διατάξεις μάχης. Η επίθεση επί του κέντρου βοηθούμενη από υπερκεραωτικό ελιγμό σε μια πλευρά του εχθρού, εμποδίζει τον δεχόμενο την επίθεση από το να επιπέσει επί του επιτιθέμενου και να τον προσβάλει από τα πλευρά όπως έκανε ο Αννίβας και ο στρατάρχης Saxe. Η πτέρυγα του εχθρού του περικλείστηκε μεταξύ των επιθέσεων στο κέντρο και στο άκρο, έχοντας να παλέψει με σχεδόν όλη την αντιτιθέμενη δύναμη, θα ηττηθεί και πιθανόν θα καταστραφεί. Ήταν αυτός ο ελιγμός οποίος έδωσε στον Ναπολέοντα τη νίκη στο Wagram και το Ligny. Αυτό ήταν που ήθελε να επιτύχει και στο Μποροντίνο, όπου είχε μόνο μερική επιτυχία, εξαιτίας της ηρωικής συμπεριφοράς του αριστερού του ρωσικού στρατού και της μεραρχίας του Paskevitch στο περιφημο κεντρικό σχυρό και εξαιτίας της άφιξης του σώματος στρατού του Bagganout στην πτέρυγα που ήλπιζε να υπερκεράσει. Χρησιμοποίησε αυτό τον ελιγμό και στο Bautzen, όπου το αποτέλεσμα θα ήταν μια ανεπανάληπτη επιτυχία, αν δεν συνέβαινε ένα ατύχημα με τον ελιγμό της αριστερής πτέρυγας που είχε ως αποστολή την αποκοπή των συμμάχων από τον δρόμο προς Wurschen, προοπτική για την οποία είχαν γίνει όλες οι άλλες διευθετήσεις.

Είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι αυτές οι διαφορετικές διατάξεις μάχης δεν πρέπει να αναμένεται να εφαρμοστούν έτσι ακριβώς. Ένας στρατηγός ο οποίος περιμένει να διατάξει τη γραμμή της μάχης του τόσο καλά όσο θα τη σχεδίαζε επί ενός χαρτιού ή θα το έκανε στο πεδίο των ασκήσεων, θα έσφαλε σοβαρά και μάλλον θα υποστεί ήττα. Αυτό είναι ιδιαίτερα αληθές, ειδικά όπως διεξάγονται οι μάχες σήμερα. Τον καιρό του Λουδοβίκου XIV ή του Φρειδερίκου ήταν δυνατόν να σχηματιστούν γραμμές μάχης τόσο τακτοποιημένες, όσο γεωμετρικά σχήματα, επειδή οι στρατοί στρατοπέδευαν σε αντίσκηνα πολύ κοντά ο ένας με τον άλλον και συνυπήρχαν

για πολλές ημέρες, έχοντας έτσι άφθονο χρόνο για να ανοίξουν δρομολόγια και να καθαρίσουν χώρους ώστε να διευκολύνονται οι φάλαγγες να μένουν σε κανονικές αποστάσεις η μια από την άλλη. Αλλά σήμερα, όταν οι στρατοί κατασκηνώνουν πολύ πρόχειρα, όταν η διαίρεσή τους σε αρκετά σώματα δίνει μεγαλύτερη κινητικότητα και όταν λαμβάνουν θέση κοντά ο ένας με τον άλλον σε εκτέλεση διαταγών ενώ ευρίσκονται εκτός αμέσου παρατηρήσεως του διοικητή τους, όταν συχνά δεν υπάρχει χρόνος για λεπτομερή εξέταση της θέσης του εχθρού, τελικά όταν τα διαφορετικά όπλα του κλάδου έχουν αναμιχθεί στη γραμμή της μάχης και κάτω απ' αυτές τις συνθήκες έπρεπε όλες οι διατάξεις μάχης να εφαρμοστούν με μεγάλη ακρίβεια και λεπτομέρεια, αυτό δεν είναι πρακτικά εφαρμόσιμο.

Εάν κάθε στρατός ήταν μια συμπαγής μάζα ικανή για κίνηση σαν μια μονάδα κάτω από την επιρροή της θελήσεως ενός άνδρα κι αν μπορούσε να κινηθεί τόσο γρήγορα όσο σκεπτόμαστε, η τέχνη να κερδίζεις μάχες θα κατέληγε στην επιλογή της πιο πλεονεκτικής διάταξης μάχης και ένας στρατηγός θα μπορούσε να υπολογίζει με σιγουριά επάνω στην επιτυχία των ελιγμών που θα είχαν ρυθμιστεί εκ των προτέρων. Αλλά τα γεγονότα είναι τελείως διαφορετικά, επειδή η μεγάλη δυσκολία της τακτικής των μαχών θα είναι πάντοτε να καθιστάς βέβαιη την ταυτόχρονη είσοδο στη δράση των πολυαριθμών τμημάτων των οποίων οι προσπάθειες πρέπει να συνδυαστούν για να γίνει μία επίθεση η οποία θα δώσει βάση στην ελπίδα για νίκη. Με άλλα λόγια, η κύρια δυσκολία είναι η συνένωση των τμημάτων κατά την εκτέλεση του αποφασιστικού ελιγμού, ο οποίος σύμφωνα με το αρχικό σχέδιο της μάχης θα έχει ως αποτέλεσμα τη νίκη.

Μη ακριβής μετάδοση των διαταγών, ο τρόπος με τον οποίον αυτές θα γίνουν κατανοητές και θα εκτελεστούν από τους υφισταμένους του επικεφαλής διοικητή, υπερβολική δραστηριότητα από μερικούς, έλλειψη δραστηριότητας από άλλους, μια μη αποτελεσματική στρατιωτική ματιά, κάθε τι αυτού του είδους μπορεί να παρεμποδίσει την ταυτόχρονη είσοδο στη δράση των διαφορετικών τμημάτων χωρίς να μιλάμε για ατυχείς συγκυρίες, οι οποίες μπορεί να καθυστερήσουν ή να εμποδίσουν την άφιξη ενός σώματος στρατού στην καθορισμένη θέση.

Έτσι προκύπτουν αναμφίβολα δύο αλήθειες:

1. Όσο πιο απλός είναι ο αποφασιστικός ελιγμός, τόσο πιο σίγουρη είναι η επιτυχία.

2. Ξαφνικοί ελιγμοί έγκαιρα εκτελεσμένοι κατά τη διάρκεια μιας εμπλοκής, είναι πιο πιθανό να επιτύχουν παρά αυτοί που είναι καθορισμένοι εκ των προτέρων, εκτός κι αν οι τελευταίοι, σχετιζόμενοι με προηγούμενες στρατηγικές κινήσεις, φέρουν τις φάλαγγες των οποίων η παρουσία σε συγκεκριμένη ημέρα και συγκεκριμένα σημεία θα εξασφαλίσει το επιδιω-

κόμμενο αποτέλεσμα. Το Βατερλό και το Bautzen είναι αποδείξεις του τελευταίου. Από τη στιγμή που ο Blücher και ο Bulow είχαν φθάσει στα υψώματα του Frichermont, τίποτα δεν μπορούσε να προλάβει την ήττα των Γάλλων και αυτοί δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα άλλο, από το να πολεμήσουν για να κάνουν την ήττα λιγότερο ολοκληρωτική. Με τον ίδιο τρόπο στο Bautzen, μόλις ο Ney είχε φθάσει στο Klis, η υποχώρηση των συμμάχων κατά τη διάρκεια της νύχτας της 20^{ης} Μαΐου μπορούσε από μόνη τους να τους έχει σώσει, επειδή την 21^η ήταν πολύ αργά και εάν ο Ney είχε εκτελέσει καλύτερα αυτό που είχε διαταχθεί, η νίκη θα ήταν τεράστια.

Σε ότι αφορά τους ελιγμούς για τη διάρρηξη μιας γραμμής και τους υπολογισμούς επί της συνεργασίας των φαλάγγων που προέρχονται από το γενικό μέτωπο ενός στρατού με σκοπό την πραγματοποίηση μεγάλων παρακάμψεων γύρω από ένα πλευρό του εχθρού, μπορεί να ειπωθεί ότι τα αποτελέσματά τους είναι πάντοτε αμφίβολα, καθόσον εξαρτώνται από μια ακριβή εκτέλεση πολύ προσεκτικά συντεταγμένων σχεδίων, που σπάνια βλέπουμε. Αυτό το αντικείμενο θα εξεταστεί στο άρθρο XXXII. Εκτός από τη δυσκολία που προκύπτει από την εξάρτηση στην ακριβή εφαρμογή μιας προκαθορισμένης διάταξης μάχης συμβαίνει συχνά οι μάχες να αρχίζουν χωρίς ακόμα ο επιτιθέμενος να έχει καθαρά προσδιορισμένο αντικειμενικό σκοπό, παρά το ότι η σύγκρουση ήταν αναμενόμενη. Αυτή η αβεβαιότητα είναι αποτέλεσμα είτε των συνθηκών πριν από τη μάχη, είτε από την άγνοια για τη θέση και τα σχέδια του εχθρού, ή από το γεγονός ότι ένα τμήμα του στρατού μπορεί ακόμα να αναμένεται να έρθει στο πεδίο. Από αυτά τα πράγματα πολλοί έχουν συμπεράνει ότι είναι αδύνατο να μειώσεις στα διαφορετικά συστήματα τους σχηματισμούς διάταξης μάχης ή ότι η υιοθέτηση κάποιου εξ αυτών ουδόλως μπορεί να επηρεάσει το αποτέλεσμα μιας εμπλοκής, ένα λανθασμένο συμπέρασμα κατά τη γνώμη μου, ακόμα και στις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω. Πράγματι, σε μάχες που άρχισαν χωρίς κάποιο προκαθορισμένο σχέδιο είναι πιθανόν κατά την έναρξη μιας εμπλοκής οι στρατοί να καταλάβουν γραμμές σχεδόν παράλληλες και λίγο πολύ ισχυροποιημένες σε κάποιο σημείο. Το μέρος που αμύνεται μη γνωρίζοντας πότε θα ξεσπάσει θύελλα επάνω του, θα κρατούσε ένα μεγάλο μέρος των δυνάμεών του σε εφεδρεία ώστε να χρησιμοποιηθεί όπως θα απαιτήσει η περίπτωση. Ο επιτιθέμενος πρέπει να κάνει παρόμοιες προσπάθειες ώστε να έχει τις δυνάμεις του διαθέσιμες, αλλά μόλις διευκρινιστεί το σημείο της επίθεσης ο όγκος των δυνάμεών του θα κατευθυνθεί εναντίον του κέντρου ή μιας πτέρυγας του εχθρού, ή εναντίον και των δύο ταυτόχρονα.

Δεν υπάρχει κάτι ακόμα και στις μάχες του Ναπολέοντα που να διαψεύδει τον ισχυρισμό μου παρ' ότι αυτές είναι λιγότερο πιθανές από οποιοσδήποτε άλλες να παρουσιαστούν με ακριβείς περιγραφές. Βλέπουμε αυτόν πάντως, στο Ριβολί, στο Αούστερλιτς και στο Ratisbon, να συγκεντρώνει τις δυνάμεις του προς το κέντρο ώστε να είναι έτοιμες σε κάποια ευνοϊκή

στιγμή να επιπέσουν στον εχθρό. Στις Πυραμίδες σχημάτισε μια λοξή γραμμή με τετράγωνα κλιμακηδόν. Στη Λειψία, στο Essling και την Brienne χρησιμοποίησε ένα είδος κυρτής προς το εξωτερικό διάταξη μάχης. Στο Wagram η διάταξή του ήταν να φέρει δύο κυρίες μάζες δυνάμεων εναντίον του κέντρου και του δεξιού, ενώ κράτησε πίσω την αριστερή πτέρυγα και αυτό ήθελε να επαναλάβει στο Μποροντίνο και στο Βατερλό πριν εμφανιστούν οι Πρώσοι. Στο Eylau, παρ' ότι η σύγκρουση ήταν σχεδόν μη αναμενόμενη εξ αιτίας της παντελώς μη αναμενόμενης επιστροφής και επιθετικής κίνησης των Ρώσων, αυτός υπερκέρασε το αριστερό τους σχεδόν κάθετα, ενώ σε άλλη κατεύθυνση προσπαθούσε να διαρρήξει το κέντρο. Αλλά αυτές οι επιθέσεις δεν ήταν ταυτόχρονες, με αυτήν του κέντρου να αποκρούεται στις 11:00Ω, ενώ ο Davoust δεν επιτέθηκε σθεναρά στο αριστερό πριν από την 13:00Ω περίπου. Στη Δρέσδη αυτός επιτέθηκε με τις δύο πτέρυγες πιθανόν για πρώτη φορά στη ζωή του, γιατί το κέντρο του καλυπτόταν από μια οχύρωση και ένα οχυρωμένο στρατόπεδο και επιπλέον, η επίθεση του αριστερού του συνδυάστηκε με αυτήν του Vandamme επί της γραμμής συμπύξεως του εχθρού. Στο Marengo, εάν μπορούμε να πιστώσουμε τον ίδιο τον Ναπολέοντα, η λοξή διάταξη που ανέλαβε στηρίζοντας το δεξιό του στο Castel Ceriole, τον έσωσε από σχεδόν αναπόφευκτη ήττα. Το Ουλμ και η Ιένα ήταν μάχες που κερδήθηκαν από στρατηγική πριν καν γίνουν, με την τακτική να έχει σχεδόν καθόλου εμπλοκή. Στο Ουλμ δεν υπήρξε ούτε μια κανονική μάχη. Νομίζω ότι μπορούμε να συμπεράνουμε ότι εάν φαντάζει παράλογη η επιθυμία να χαράξουμε στο έδαφος τις διατάξεις μάχης με κανονικές γραμμές όπως θα το κάναμε σ' ένα φύλλο χαρτί, ένας ικανός στρατηγός μπορεί παρά ταύτα να έχει κατά νου τις διατάξεις μάχης που ενδεικτικά αναφέρθηκαν παραπάνω και μπορεί έτσι να συνδυάζει τα τμήματα του στο πεδίο της μάχης, ώστε η τοποθέτησή τους στο έδαφος, να μοιάζει σε κάποια εξ αυτών. Αυτός θα πρέπει να προσπαθεί σε όλους του τους συνδυασμούς, είτε γίνονται οικειοθελώς είτε υιοθετούνται ξαφνικά, να σχηματίζει ένα σωστό συμπέρασμα ως προς το σημαντικό σημείο του πεδίου της μάχης. Και αυτό μπορεί να το κάνει μόνο παρατηρώντας καλά την κατεύθυνση της εχθρικής γραμμής μάχης και χωρίς να ξεχνά την κατεύθυνση προς την οποία η στρατηγική απαιτεί απ' αυτόν να ενεργεί. Αυτός τότε θα στρέψει την προσοχή και τις προσπάθειές του σ' αυτό το σημείο, χρησιμοποιώντας το ένα τρίτο της δύναμής του για να ελέγχει τον εχθρό ή για να παρακολουθεί τις κινήσεις του, τη στιγμήν κατά την οποία θα στέλνει τα άλλα δύο τρίτα εναντίον του σημείου εκείνου, η κατοχή του οποίου θα του εξασφάλιζε τη νίκη. Ενεργώντας έτσι, αυτός θα έχει ικανοποιήσει όλους τους όρους που η επιστήμη της Υψηλής Τακτικής μπορεί να του επιβάλει και θα έχει εφαρμόσει όλες τις αρχές της τέχνης με τον καλύτερο τρόπο. Ο τρόπος προσδιορισμού του αποφασιστικού σημείου ενός πεδίου μάχης έχει περιγραφεί στο Άρθρο XIX.

Έχοντας εξηγήσει τις δώδεκα διατάξεις μάχης μέχρις εδώ, νομίζω ότι είναι το κατάλληλο σημείο για να απαντήσω σε αρκετές δηλώσεις που

έγιναν στα απομνημονεύματά του Ναπολέοντα που εκδόθηκαν από τον στρατηγό Montholon. Ο Μεγάλος Στρατηλάτης φαίνεται να θεωρεί τη λοξή διάταξη μάχης μια μοντέρνα εφεύρεση, μια φαντασίωση ενός θεωρητικού, μια γνώμη που δεν μπορώ με κανέναν τρόπο να συμμεριστώ. Γιατί η λοξή γραμμή είναι τόσο παλιά όσο η Θήβα και η Σπάρτη και την έχω δει να χρησιμοποιείται με τα ίδια μου τα μάτια. Ο ισχυρισμός αυτός του Ναπολέοντα μου φαίνεται ακόμα πιο αξιοσημείωτος επειδή ο Ναπολέων ο ίδιος υπερηφανευόταν ότι την είχε χρησιμοποιήσει στο Marengo, αρνούμενος την ύπαρξή της μ' αυτόν τον τρόπο.

Εάν θεωρούμε ότι η λοξή διάταξη μάχης πρέπει να εφαρμόζεται με τον άκαμπτο και ακριβή τρόπο που εμφύσησε ο στρατηγός Ruchel στη σχολή του Βερολίνου, ο Ναπολέων ήταν σίγουρα σωστός θεωρώντας την σαν μια ανοησία. Αλλά επαναλαμβάνω ότι η γραμμή της μάχης δεν ήταν ποτέ ένα κανονικό γεωμετρικό σχήμα και όταν τέτοια σχήματα χρησιμοποιούνται στις συζητήσεις περί των συνδυασμών της τακτικής, αυτό μπορεί να γίνεται μόνο για να δίδεται μια ακριβής διατύπωση μιας ιδέας με τη χρήση ενός γνωστού συμβόλου. Είναι πάντως σωστό, το ότι κάθε γραμμή μάχης η οποία δεν είναι ούτε παράλληλη ούτε κάθετη σ' αυτήν του εχθρού, πρέπει να είναι λοξή εξ ανάγκης. Εάν ένας στρατός επιτίθεται στο άκρο ενός άλλου στρατού, με την πτέρυγα που επιτίθεται να είναι ενισχυμένη με όγκο δυνάμεων ενώ η αποδυναμωμένη πτέρυγα τηρείται πιο πίσω από την επίθεση, η διευθύνση της γραμμής πρέπει εξ ανάγκης να είναι λίγο λοξή, αφού το ένα άκρο αυτής θα είναι κοντύτερα στον εχθρό από το άλλο.

Η λοξή διάταξη μάχης είναι τόσο μακριά από το να είναι μια απλή φαντασίωση που τη βλέπουμε να χρησιμοποιείται όταν η διάταξη είναι αυτή με τις κλίμακες επί της μιας πτέρυγας (Εικ 14). Σε ότι αφορά τις άλλες διατάξεις μάχης που εξηγήθηκαν παραπάνω, δεν μπορούμε να μην δεχθούμε ότι στο Essling και στο Fleurus η γενική διεύθυνση των Αυστριακών ήταν μια κυρτή προς το εσωτερικό γραμμή και αυτή των Γάλλων μια κυρτή προς το εξωτερικό. Σ' αυτές τις διατάξεις, παράλληλες γραμμές μπορούν να χρησιμοποιηθούν όπως στην περίπτωση των ευθειών γραμμών και αυτές θα κατατάσσονταν ως ανήκουσες στο παράλληλο σύστημα, στο οποίο κανένα μέρος της γραμμής είναι πιο ισχυρά κατεχόμενο ή πλησιέστερα προς τον εχθρό από ένα άλλο.

Αφήνοντας στην άκρη προς το παρόν περαιτέρω εξέταση αυτών των γεωμετρικών σχημάτων, πρέπει να παρατηρηθεί ότι για τον σκοπό της διεξαγωγής μαχών μ' ένα πραγματικά μεθοδικό τρόπο, στα παρακάτω σημεία πρέπει να δοθεί προσοχή:

1. Μια επιθετική διάταξη μάχης πρέπει να έχει ως αντικειμενικό σκοπό να διώξει τον εχθρό από τη θέση του με όλα τα λογικά μέσα.

2. Οι ενδεδειγμένοι ελιγμοί από την τέχνη είναι αυτοί που αποσκοπούν να συντρίψουν μια πτέρυγα μόνο ή το κέντρο και μια πτέρυγα ταυτόχρονα. Ένας εχθρός μπορεί να ανατραπεί από ελιγμούς είτε για υπερκέρραση, είτε για υπερφαλάγγισή της θέσης του.

3. Αυτές οι προσπάθειες έχουν πολύ μεγαλύτερη πιθανότητα επιτυχίας εάν αποκρυστών από τον εχθρό μέχρι τη στιγμή της επίθεσης.

4. Το να επιτεθείς στο κέντρο και στις δύο πλευρές ταυτόχρονα, χωρίς να έχεις πολύ υπέρτερες δυνάμεις, θα ήταν τελείως αντίθετο με τους κανόνες της τέχνης, εκτός κι' αν μια απ' αυτές τις επιθέσεις μπορεί να γίνει πολύ ισχυρή χωρίς να αποδυναμώσεις υπερβολικά τη γραμμή σε άλλα σημεία.

5. Η λοξή γραμμή δεν έχει άλλο σκοπό πάρα το να ενώσει κατ' ελάχιστον το ήμισυ της δύναμης του στρατού σε μία συντριπτική επίθεση επί μιας πτέρυγας, ενώ το υπόλοιπο υποχωρεί προς τα πίσω, χωρίς να διατρέχει κίνδυνο να δεχθεί επίθεση όντας διατεταγμένο είτε κλιμακηδόν, είτε σε μια μόνη λοξή γραμμή.

6. Οι διαφορετικοί σχηματισμοί, κυρτή γραμμή προς το εξωτερικό, κυρτή γραμμή προς το εσωτερικό, κάθετη διάταξη ή οποιαδήποτε άλλη, μπορούν όλες να διαφοροποιηθούν με τοποθέτηση ίδιας ισχύος σε όλες τις γραμμές ή με συγκέντρωση τμημάτων σ' ένα σημείο.

7. Με τον αντικειμενικό σκοπό της άμυνας να είναι η ανατροπή των σχεδίων του επιτιθέμενου, η διευθέτησης μιας αμυντικής διάταξης θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να πολλαπλασιάζει τις δυσκολίες της προσεγγίσεως της θέσης και να διατηρεί διαθέσιμη μια ισχυρή εφδρεία σε απόκρυψη και έτοιμη να πέσει στο αποφασιστικό χρονικό σημείο επί ενός σημείου που ο εχθρός περιμένει λιγότερο να τη συναντήσει.

8. Είναι δύσκολο να διατυπωθεί με ακρίβεια ποια είναι η καλύτερη μέθοδος για να υποχρεώσεις έναν εχθρικό στρατό να εγκαταλείψει τη θέση του. Μια διάταξη μάχης θα ήταν άριστη, εάν ενοποιούσε τα πλεονεκτήματα του πυρός των όπλων και του ηθικού αποτελέσματος που παράγεται από μια έφοδο. Μια επιδέξια μίξη των παρατεταγμένων γραμμών και των φαλάγγων που να ενεργούν εναλλάξ ανάλογα με τις συνθήκες, θα είναι πάντοτε ένας καλός συνδυασμός. Στην πρακτική χρήση αυτού του συστήματος πολλές διαφοροποιήσεις πρέπει να προκύψουν από διαφορές από τη γρήγορη κριτική ματιά των διοικητών, το ηθικό των αξιωματικών και των στρατιωτών, την εξοικειώσή τους με ελιγμούς και πυρά όλων των ειδών, από τις διαφορετικές τοπικές συνθήκες, κλπ.

9. Καθώς είναι σημαντικό σε μια επιθετική μάχη να οδηγήσεις τον εχθρό εκτός της θέσεώς του και να τον αποκόψεις όσο πιο πολύ μπορείς, ο

καλύτερος τρόπος για να το επιτύχεις αυτό είναι να χρησιμοποιήσεις όσο πιο πολύ υλική δύναμη μπορείς να συγκεντρώσεις εναντίον του. Μερικές φορές συμβαίνει πάντως, η άμεση ενέργεια με την κύρια δύναμη να είναι αμφίβολης χρησιμότητας και πιθανόν καλύτερα αποτελέσματα να προέκυπταν από ελιγμούς είτε υπερκεράσεως είτε υπερφαλαγγίσεως αυτής της πτέρυγας η οποία είναι κοντύτερα στην εχθρική γραμμή συμπτύξεως. Μπορεί έτσι απειλούμενος να υποχωρήσει ενώ θα πολεμούσε ισχυρά και επιτυχώς αν δεχόταν επίθεση από κύρια δύναμη.

Η ιστορία είναι γεμάτη παραδείγματα από την επιτυχία τέτοιων ελιγμών, ειδικά όταν χρησιμοποιήθηκαν εναντίον στρατηγών με αδύνατο χαρακτήρα και παρά του ότι οι νίκες που επιτεύχθηκαν με αυτόν τον τρόπο είναι λιγότερο αποφασιστικές, ο δε εχθρικός στρατός δεν αποθαρρύνεται παρά ελάχιστα, τέτοιες ημιτελείς επιτυχίες είναι αρκετής σημασίας και δεν πρέπει να περιφρονούνται, ένας επιδέξιος δε στρατηγός, θα πρέπει να γνωρίζει πώς να χρησιμοποιεί τα μέσα για να κερδίζει τέτοιες νίκες όταν παρουσιάζεται ευκαιρία και ειδικότερα πώς να συνδυάζει τους ελιγμούς υπερφαλαγγίσεως με επιθέσεις από την κύρια δύναμη.

10. Ο συνδυασμός των δύο αυτών μεθόδων, δηλαδή η μετωπική επίθεση από κύρια δύναμη και ο υπερκερωτικός ελιγμός, θα καταστήσουν τη νίκη πιο σίγουρη απ' ότι η χρήση κάθε μιας μεθόδου ξεχωριστά. Αλλά σε κάθε περίπτωση πολύ εκτεταμένες κινήσεις πρέπει να αποφεύγονται ακόμα και εναντίον εχθρού άξιου περιφρονήσεως.

11. Ο τρόπος για να εκτοπίσεις τον εχθρό από τη θέση του με κύρια δύναμη είναι ο εξής: να ενσπείρεις σύγχυση στα τμήματα με βαρύ και καλά κατευθυνόμενο πυρ πυροβολικού, να αυξήσεις τη σύγχυση με ισχυρές εφόδους ιππικού και να εκμεταλλευτείς τα πλεονεκτήματα που κέρδισες προωθώντας όγκο πεζικού καλά προστατευμένο από τον κίνδυνο ακροβολιστών στο μέτωπο και από ιππικό στα πλευρά.

Αλλά ενώ περιμένουμε να επιτύχει μια τέτοια επίθεση επί της πρώτης γραμμής, πρέπει να υπερνικηθεί το εμπόδιο και της δεύτερης και μετά από αυτήν, η εφεδρεία. Και σ' αυτήν την χρονική περίοδο της εμπλοκής, ο επιτιθέμενος θα έχει συνήθως παρενοχληθεί σοβαρά, το δε ηθικό αποτέλεσμα της ήττας της πρώτης γραμμής συχνά προκαλεί την υποχώρηση της δεύτερης και έχει ως αποτέλεσμα ο στρατηγός που έχει τη διοίκηση, να χάνει την καθαρότητα της σκέψης του. Στην πραγματικότητα, τα επιτιθέμενα τμήματα θα είναι συνήθως σε αταξία, ακόμα και στην περίπτωση που νικούν και συχνά θα είναι δύσκολο να τα αντικαταστήσεις με αυτά της δεύτερης γραμμής, γιατί αυτά ακολουθούν γενικά την πρώτη γραμμή σε τέτοια απόσταση ώστε να είναι εκτός εμβελείας των μουσκέτων¹²⁶ του εχθρού. Και

¹²⁶ Το μουσκέτο είναι εμπροστογεμές μακρού πυροβόλο όπλο με λεία κάννη. Τα μουσκέτα αναπτύχθηκαν το 16ο αιώνα στην Ισπανία ως μια μεγαλύτερη εκδοχή του αρκεβούζιου, το οποίο και τελικά αντικατέστησε. Ήταν το όπλο των στρατιωτών του Πεζικού.

είναι πάντοτε μπελάς να αντικαθιστάς μια μεραρχία με μια άλλη στην καρδιά της μάχης, τη στιγμή που ο εχθρός εφαρμόζει όλη του την ισχύ για να αποκρούσει την επίθεση.

Αυτές οι σκέψεις οδηγούν στην πεποίθηση ότι αν ο στρατηγός και τμήματα του στρατού που αμύνεται είναι εξίσου ενεργητικά κατά την εκτέλεση της αποστολής τους, εάν διατηρούν διαύγεια πνεύματος, εάν τα πλευρά τους και η γραμμή συμπτύξεως δεν απειλούνται, το πλεονέκτημα θα είναι συνήθως στην πλευρά τους στη δεύτερη σύγκρουση της μάχης. Αλλά για να εξασφαλίσουν αυτό το αποτέλεσμα, η δεύτερη γραμμή καθώς και το ιππικό τους πρέπει να ξεχυθούν εναντίον των ταγμάτων του αντιπάλου που είχαν νικήσει στην κατάλληλη στιγμή. Γιατί η απώλεια ακόμα και λίγο λεπτών μπορεί να είναι ανεπανόρθωτη και η δεύτερη γραμμή να πέσει στην ίδια σύγχυση με την πρώτη.

12. Από τα προηγούμενα στοιχεία μπορεί να εξαχθεί η ακόλουθη αλήθεια:

Το πιο δύσκολο και το πιο σίγουρο απ' όλα τα μέσα που επιτιθέμενος μπορεί να χρησιμοποιήσει για να κερδίσει τη νίκη, συνίσταται στην ισχυρή υποστήριξη της πρώτης γραμμής με τμήματα της δεύτερης και όλων αυτών με την εφεδρεία και με μια κατάλληλη χρησιμοποίηση όγκου ιππικού και πυροβολικού για υποβοήθηση στην εκτέλεση του αποφασιστικού κτυπήματος κατά της δεύτερης γραμμής του εχθρού. Γιατί εδώ παρουσιάζεται το μεγαλύτερο από τα προβλήματα της τακτικής των μαχών. Σ' αυτή τη σημαντική κρίση των μαχών, η θεωρία γίνεται ένας αβέβαιος οδηγός γιατί δεν μπορεί η θεωρία να δώσει λύση σε έκτακτη κατάσταση και δεν μπορεί ποτέ να συγκριθεί με το φυσικό ταλέντο για πόλεμο, ούτε μπορεί να υποκαταστήσει αποτελεσματικά την ενστικτώδη κριτική ματιά που έχει από εμπειρία στις μάχες ένας στρατηγός δοκιμασμένης γενναιότητας και ψυχραιμίας.

Η ταυτόχρονη χρησιμοποίηση του μεγαλύτερου αριθμού τμημάτων όλων των όπλων συνδυασμένων, εκτός από μια μικρή εφεδρεία από κάθε όπλο, η οποία θα πρέπει να είναι πάντοτε διαθέσιμη¹²⁷, θα είναι λοιπόν στην κρίσιμη στιγμή της μάχης, το πρόβλημα που κάθε επιδέξιος στρατηγός θα προσπαθήσει να λύσει και στο οποίο θα πρέπει να δώσει όλη του την προσοχή. Αυτό το κρίσιμο σημείο είναι συνήθως όταν σπάει η πρώτη γραμμή των εμπλεκόμενων και όλες οι προσπάθειες των δυο αντιμαχομένων τείνουν, από τη μια πλευρά να ολοκληρώσουν τη νίκη και από την άλλη να αποσπάσουν αυτή με τη βία από τον εχθρό. Δεν είναι απαραίτητο να

127 Οι μεγάλες εφεδρείες πρέπει ασφαλώς να εμπλέκονται όταν είναι αναγκαίο, αλλά είναι πάντοτε ένα καλό σχέδιο να κρατάς πίσω ως έσχατη εφεδρεία τρία τάγματα και πέντε με έξι ίλες. Ο Moreau επέφερε το αποφασιστικό αποτέλεσμα στη μάχη του Engen με τέσσερις λόχους πεζικού και αυτό που το ιππικό του Kellermann επέτυχε στο Marengo είναι γνωστό σε κάθε ένα που διαβάξει ιστορία.

ειπωθεί ότι για να γίνει αυτό το αποφασιστικό κτύπημα πιο σίγουρο και πιο αποτελεσματικό, μια ταυτόχρονη επίθεση κατά του πλευρού του εχθρού θα ήταν πολύ πλεονεκτική.

13. Στην άμυνα το πυρ των μουσκέτων μπορεί να χρησιμοποιηθεί πολύ πιο αποτελεσματικά από την επίθεση καθόσον, όταν μια θέση πρόκειται να καταληφθεί, αυτό μπορεί να γίνει μόνο με κίνηση εναντίον της και το να προχωράς και να πυροβολείς συγχρόνως μπορεί να γίνει μόνο από τμήματα όπως οι ακροβολιστές, ένας ρόλος που είναι δύσκολος για τον κύριο όγκο των στρατών. Με τον αντικειμενικό σκοπό της άμυνας να είναι το σπάσιμο των τμημάτων που προχωρούν για την επίθεση και η πρόκληση συγχύσεως, το πυρ του πυροβολικού και των μουσκέτων θα είναι το φυσικό μέσο άμυνας της πρώτης γραμμής κι όταν ο εχθρός πιέζει πολύ κοντά πλέον, οι φάλαγγες της δεύτερης γραμμής και μέρος του ιππικού πρέπει να ξεχυθούν εναντίον του. Τότε θα υπάρχει ισχυρή πιθανότητα να τον αποκρούσεις.

Άρθρο XXXII

Ελιγμοί Υπερφαλαγγίσεως και Πολύ Εκτεταμένες Κινήσεις στις Μάχες

Στο προηγούμενο άρθρο μιλήσαμε για ελιγμούς που αναλαμβάνονται προκειμένου να υπερφαλαγγιστεί μια γραμμή του εχθρού επί του πεδίου της μάχης και των πλεονεκτημάτων που μπορούμε να περιμένουμε από αυτούς. Απομένει να πούμε λίγες λέξεις ως προς τις μεγάλες παρακάμψεις τις οποίες προκαλούν μερικές φορές αυτοί οι ελιγμοί και που έχουν ως αποτέλεσμα την αποτυχία τόσων πολλών σχεδίων που φαινομενικά ήταν πολύ καλά προετοιμασμένα.

Μπορεί να διατυπωθεί σαν μια αρχή ότι οποιαδήποτε κίνηση είναι επικίνδυνη, όταν είναι τόσο εκτεταμένη ώστε να δίνει στον εχθρό την ευκαιρία, ενώ αυτή η κίνηση λαμβάνει χώρα, να νικήσει το υπόλοιπο της δύναμης ενός στρατού που βρίσκεται σε κάποια θέση. Παρ' όλα αυτά, επειδή ο κίνδυνος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη γρήγορη και σίγουρη εκτίμηση της κατάστασης του αντιπάλου στρατηγού, καθώς επίσης και από το στίλ του πολέμου στο οποίο είναι συνηθισμένος, δεν είναι δύσκολο να καταλάβεις γιατί τόσο πολλοί ελιγμοί αυτού του είδους απέτυχαν κατά κάποιων διοικητών, ενώ επέτυχαν εναντίον κάποιων άλλων και γιατί μια τέτοια κίνηση που θα ήταν επικίνδυνη από την παρουσία του Φρειδερίκου, του Ναπολέοντα ή του Ουέλινγκτον, μπορεί να είχε πλήρη επιτυχία εναντίον ενός στρατηγού περιορισμένων ικανοτήτων, ο οποίος δεν θα είχε την οξυδέρκεια να αναλάβει επιθετική ενέργεια την κατάλληλη στιγμή ή ο οποίος είχε τη συνήθεια να κινείται με αυτόν τον τρόπο.

Φαίνεται δύσκολο λοιπόν να διατυπώσεις ένα συγκεκριμένο κανόνα επί του θέματος. Οι παρακάτω οδηγίες είναι όσες μπορούν να δοθούν.

Διατήρησε τον όγκο των δυνάμεων διαθέσιμο και έτοιμο να ενεργήσει τον κατάλληλο χρόνο, προσέχοντας όμως να αποφύγεις τον κίνδυνο συγκεντρώσεως τμημάτων σε πολύ μεγάλα σώματα. Ένας διοικητής που τηρεί αυτές τις προληπτικές οδηγίες θα είναι πάντοτε έτοιμος για κάθε ενδεχόμενο. Εάν δε ο αντίπαλος στρατηγός δείχνει μικρή επιδεξιότητα και φαίνεται επιρροπής στο να κάνει εκτεταμένες κινήσεις, ο αντίπαλός του μπορεί να είναι πιο τολμηρός.

Θα χρησιμοποιηθούν μερικά παραδείγματα από την ιστορία για να πεισθεί ο αναγνώστης για την αλήθεια των γραφομένων μου και για να του δείξουν πώς τα αποτελέσματα αυτών των εκτεταμένων κινήσεων εξαρτώνται από τους χαρακτήρες των στρατηγών και από τους στρατούς τους. Στον Επταετή Πόλεμο, ο Φρειδερίκος κέρδισε τη μάχη της Πράγας επειδή οι Αυστριακοί είχαν αφήσει ένα κενό εκατό γιάρδων μεταξύ του δεξιού και του υπόλοιπου του στρατού τους, στο οποίο είχαν αντιτάξει ασθενική άμυνα, το οποίο παρέμενε ακίνητο ενώ το δεξιό ήταν σε πλήρη δραστηριότητα. Αυτή η αδράνεια ήταν πιο εκπληκτική καθώς το αριστερό των Αυστριακών είχε πολύ μικρότερη απόσταση να διανύσει για να υποστηρίξει το δεξιό τους, απ' ό,τι ο Φρειδερίκος για να του επιτεθεί, επειδή το δεξιό ήταν του τύπου μιας επιπλέον γραμμής στο πίσω μέρος και επειδή ο Φρειδερίκος ήταν υποχρεωμένος να κινηθεί στο τόξο ενός μεγάλου ημικυκλίου για να φθάσει σ' αυτό.

Από την άλλη, ο Φρειδερίκος παραλίγο να χάσει τη μάχη του Torgau, επειδή έκανε με το αριστερό του μία εντελώς μεμακρυσμένη κίνηση (σχεδόν 6 μίλια) και χωρίς σύνδεση με το υπόλοιπο σώμα του με σκοπό να υπερφαλαγγίσει το δεξιό του στρατάρχη Daun¹²⁸. Ο Mollendorf έφερε το δεξιό στα βουνά του Siptitz με μια κίνηση προς το κέντρο, όπου συνενώθηκε με τον βασιλιά του οποίου η γραμμή με αυτόν τον τρόπο επανασχηματίστηκε.

Η μάχη του Rivoli είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Όλοι όσοι είναι εξοικειωμένοι με αυτήν τη μάχη γνωρίζουν ότι ο Alvinzi και ο επιτελάρχης του ο Weyrother ήθελαν να περικυκλώσουν τον μικρό στρατό του Ναπολέοντα, ο οποίος είχε την προσοχή του στο υψίπεδο του Rivoli. Το κέντρο τους είχε ηττηθεί, ενώ το αριστερό τους ήταν στοιβαγμένο σ' ένα φαράγγι του ποταμού Adige και ο Lusignan με το δεξιό τους έκανε μια μεγάλη παράκαμψη για να φθάσει στο πίσω μέρος του γαλλικού στρατού του, όπου αυτός γρήγορα περικυκλώθηκε και αιχμαλωτίστηκε.

Ουδείς μπορεί να ξεχάσει την ημέρα στο Stockach όπου ο Jourdan συνέλαβε την ατυχή ιδέα της επίθεσης εναντίον ενός ενωμένου στρατού δύναμης 60.000 ανδρών από τρεις μικρές μεραρχίες των 7-8.000 ανδρών, που απείχαν

128 Για την περιγραφή αυτών των δυο μαχών, βλέπε Κεφάλαια II και XXV της Πραγματείας επί των Μεγάλων Στρατιωτικών Επιχειρήσεων.

μεταξύ τους αρκετές λεύγες, ενώ ο Saint-Cyr με το ένα τρίτο του στρατού (13.000 άνδρες) έπρεπε να περάσει 12 μίλια πέρα από το δεξιό πλευρό και να έρθει στα νώτα αυτού του στρατού των 60.000 ανδρών οποίος δεν μπορούσε παρά να είναι νικηφόρος επί αυτών των διαιρεμένων τμημάτων και θα έπρεπε σίγουρα να είχε αιχμαλωτίσει τα τμήματα αυτά στα νώτα τους. Το ότι ο Saint-Cyr ξέφυγε οφείλεται πραγματικά σε θαύμα.

Ίσως να θυμόμαστε πως αυτός ο ίδιος στρατηγός, ο Weyrother, ο οποίος θέλησε να περικυκλώσει τον στρατό του Ναπολέοντα στο Rivoli, επεχείρησε τον ίδιο ελιγμό στο Αούστερλιτς, παρά το σοβαρό μάθημα που είχε πάρει προηγουμένως. Η αριστερή πτέρυγα του συμμαχικού στρατού επιθυμούσε να υπερφαλαγγίσει το δεξιό του Ναπολέοντα, να τον αποκόψει από τη Βιέννη (όπου δεν ήθελε να επιστρέψει), με μια κυκλική κίνηση σχεδόν έξι μιλίων, άνοιξε ένα κενό ενάμισι μιλίου στη γραμμή τους. Ο Ναπολέων εκμεταλλεύτηκε αυτό το λάθος, επέπεσε επί του κέντρου και περικύκλωσε το αριστερό τους, το οποίο ήταν τελειώς κλεισμένο μεταξύ των λιμνών Tellnitz και Melnitz.

Ο Ουέλινγκτον κέρδισε τη μάχη της Σαλαμάνκα μ' έναν ελιγμό παρόμοιο με αυτόν του Ναπολέοντα, επειδή ο Marmont, ο οποίος ήθελε να αποκόψει τη σύμπτυξή του στην Πορτογαλία, άφησε ένα άνοιγμα ενάμισι μιλίου στη γραμμή του, το οποίο βλέποντας το ο Άγγλος στρατηγός κατέστρεψε την αριστερή του πλευρά, η οποία δεν είχε υποστήριξη.

Εάν ο Weyrother είχε τεθεί αντιμέτωπος με τον Jourdan στο Rivoli ή στο Αούστερλιτς, πιθανόν να είχε καταστρέψει τον γαλλικό στρατό, αντί να υποστεί σε κάθε περίπτωση μια ολοκληρωτική ήττα, γιατί ο στρατηγός ο οποίος στο Stockach επιτέθηκε σ' ένα όγκο 60.000 ανδρών με τέσσερα μικρά τμήματα τόσο απομεμακρυσμένα μεταξύ τους ώστε να μην μπορούν να βοηθήσουν το ένα το άλλο, δεν θα γνώριζε πώς να εκμεταλλευτεί το καθαρό πλεονέκτημα μιας μεγάλης παρακάμψεως που γινόταν μπροστά του. Κατά τον ίδιο τρόπο ο Marmont ήταν άτυχος στη Σαλαμάνκα να έχει έναν αντίπαλό του οποίου η μεγάλη αρετή ήταν η ταχεία εκτίμηση κατάστασης. Εάν ο Marmont είχε για ανταγωνιστή τον Δούκα του York ή τον Moore, πιθανόν να είχε σημειώσει επιτυχίες. Μεταξύ των επιτυχημένων ελιγμών για υπερφαλάγγιση στις μέρες μας, το Βατερλό και το Hohenlinden είχαν τα πιο εντυπωσιακά αποτελέσματα. Από αυτούς τους δύο ελιγμούς, ο πρώτος ήταν σχεδόν μια στρατηγική επιχείρηση, η οποία συνοδεύτηκε με μια σπάνια σύμπτωση ευνοϊκών συνθηκών. Σε ότι αφορά το Hohenlinden, θα ψάξουμε μάταια στη στρατιωτική ιστορία για ένα τέτοιο παράδειγμα μιας μόνο Ταξιαρχίας να επιχειρεί μέσα σε δάσος εν μέσω 50.000 εχθρών και εκεί να επιτυγχάνει εκπληκτικά κατορθώματα όπως αυτό που πραγματοποίησε ο Richepanse στον αυχένα του Matenpoet, όπου πιθανόν να ανέμενε να παραδώσει τα όπλα του. Στο Wagram η πτέρυγα που έκανε την υπερκέρραση υπό

τον Davoust¹²⁹ συνεισέφερε τα μέγιστα στην επιτυχή έκβαση της ημέρας. Αλλά εάν η δυναμική επίθεση κατά του κέντρου υπό τον Macdonald, τον Oudinot και τον Bernadotte δεν είχε δώσει έγκαιρη βοήθεια, δεν είναι βέβαιο ότι το αποτέλεσμα θα ήταν μια τέτοια επιτυχία.

Τόσα πολλά συγκρουόμενα αποτελέσματα μπορούν να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί να δοθεί κανόνας επί του θέματος. Αλλά αυτό θα ήταν λάθος επειδή αντίθετα φαίνεται αρκετά προφανές ότι υιοθετώντας ως κανόνα μια διάταξη μάχης καλά κλειστή και με συνοχή, ένας στρατηγός θα είναι προετοιμασμένος για κάθε έκτακτη ανάγκη και λίγα θα έχουν εναποτεθεί στην τύχη. Αλλά είναι ιδιαίτερα σημαντικό για αυτόν να έχει μια σωστή εκτίμηση για το χαρακτήρα του εχθρού του και για το συνηθισμένο στυλ πολέμου ώστε να διευκολύνεται ο ίδιος να προσαρμόζει τις ενέργειές του. Σε περίπτωση αριθμητικής υπεροχής ή υπεροχής στην πειθαρχία, οι ελιγμοί μπορούν να επιχειρούνται πράγμα που δεν θα ήταν συνετό όπου οι δυνάμεις είναι ισοδύναμες ή οι διοικητές ιδίων ικανοτήτων. Ένας ελιγμός υπερφαλαγγίσεως και υπερκεράσεως μιας πτέρυγας θα πρέπει να συνοδεύεται με άλλες επιθέσεις και να υποστηρίζεται από προσπάθεια του υπόλοιπου στρατού κατά του εχθρικού μετώπου, είτε εναντίον της πτέρυγας που υπερφαλαγγίστηκε είτε εναντίον του κέντρου. Τέλος, στρατηγικές επιχειρήσεις για την αποκοπή της εχθρικής γραμμής επικοινωνιών πριν να δώσει μάχη και επίθεση κατά των νώτων του εχθρού, με τον επιτιθέμενο στρατό να κρατά και να προστατεύει τη δική του γραμμή συμπύξεως, είναι πολύ πιο πιθανόν να είναι επιτυχείς και αποτελεσματικές και επιπλέον, απαιτούν όχι ασύνδετους ελιγμούς κατά τη μάχη.

Άρθρο XXXIII

Μη Αναμενόμενες Συναντήσεις δυο Στρατών ενώ Βαδίζουν

Μια τυχαία και μη αναμενόμενη συνάντηση δύο στρατών σε πορεία, δημιουργεί μια από τις πιο εντυπωσιακές σκηνές στον πόλεμο. Στον μεγαλύτερο αριθμό μαχών, το ένα μέρος περιμένει τον εχθρό του σε μια θέση που έχει επιλεγεί εκ των προτέρων, η οποία υφίσταται επίθεση μετά από αναγνώριση η οποία γίνεται από κοντά και με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια. Συμβαίνει συχνά πάντως, ειδικά όπως ο πόλεμος διεξάγεται σήμερα, οι δύο στρατοί να πλησιάσουν ο ένας τον άλλον με σκοπό να πραγματοποιήσουν μια μη αναμενόμενη επίθεση ο ένας στον άλλον. Η σύγκρουση καταλήγει να είναι και για τους δύο στρατούς μη αναμενόμενη καθόσον ο ένας βρίσκει τον άλλον εκεί που δεν περίμενε συνάντηση. Ένας στρατός μπορεί επίσης να δεχθεί επίθεση από ένα άλλον οποίος είχε προετοιμάσει την έκπληξη γι' αυτόν, όπως συνέβη στους Γάλλους στο Rossbach.

129 Nicolas d'Avout (Στη συνέχεια επεκράτησε το Davoust): Γάλλος Στρατάρχης του Ναπολέοντα. Διακρίθηκε ιδιαίτερα ως διοικητής σώματος στρατού στο Αούστερλιτς. Είναι ο μόνος από τους Στρατάρχες του Ναπολέοντα που δεν ηττήθηκε σε μάχη.

Μια μεγάλη ευκαιρία αυτού του είδους βάζει στο παιχνίδι όλη την εξυπνάδα ενός επιδέξιου στρατηγού και ενός πολεμιστή ικανού να ελέγχει τα γεγονότα. Είναι πάντοτε πιθανό να κερδίσεις μια μάχη με γενναία τμήματα ακόμα κι όταν ο διοικητής μπορεί να μην έχει μεγάλη ικανότητα. Αλλά νίκες όπως αυτές στο Lutzen, Luzzara, Eylau, Abensberg, μπορούν να κερδηθούν μόνο από έξοχες διάνοιες προικισμένες με μεγάλη ψυχραιμία και με χρήση των σοφότερων συνδυασμών.

Υπάρχει τόσο μεγάλη τύχη σε αυτές τις τυχαίες μάχες που δεν είναι με κανένα τρόπο εύκολο να διατυπώσεις συγκεκριμένους κανόνες γι' αυτές. Αλλά αυτές είναι ακριβώς οι περιπτώσεις στις οποίες είναι αναγκαίο να κρατάς καθαρά στο μυαλό σου τις θεμελιώδεις αρχές της τέχνης και τις διαφορετικές μεθόδους εφαρμογής τους, ώστε μία κατάλληλη διευθέτηση ελιγμών να αποφασιστεί τη στιγμή και εν μέσω του αντίλαλου της πάλης των όπλων. Δύο στρατοί που βαδίζουν όπως έκαναν μέχρι τώρα, με όλο το υλικό στρατοπαιδείας τους και που συναντούνται τυχαία, δεν μπορούν να κάνουν τίποτα καλύτερο πρώτα-πρώτα, από το να διατάξουν την ανάπτυξη των προπομπών τους στο δεξιό και το αριστερό των δρόμων τους οποίους διασχίζουν. Σε κάθε στρατό οι δυνάμεις θα πρέπει να συγκεντρωθούν στον ίδιο χρόνο ώστε να ξεχυθούν στη σωστή κατεύθυνση λαμβάνοντας υπόψη τον αντικειμενικό σκοπό της πορείας. Ένα σοβαρό λάθος θα ήταν η ανάπτυξη ολόκληρου του στρατού πίσω από τους προπομπούς, επειδή ακόμα κι αν η ανάπτυξη ολοκληρώνονταν, το αποτέλεσμα δεν θα ήταν τίποτα περισσότερο από μία κακώς διευθετημένη παράλληλη διάταξη κι αν ο εχθρός πίεζε τους προπομπούς με σημαντική ενέργεια, η συνέπεια πιθανόν να ήταν η άτακτη φυγή των τμημάτων που θα ήταν υπό συγκρότηση¹³⁰.

Στο μοντέρνο σύστημα, όταν οι στρατοί είναι πιο εύκολα μετακινούμενοι, η πορεία επί πολλών δρομολογίων είναι δυνατή και η διαίρεση των στρατών σε όγκους δυνάμεων οι οποίοι μπορούν να δρουν ανεξάρτητα, τέτοιες άτακτες φυγές δεν πρέπει να τις φοβάσαι τόσο πολύ. Αλλά οι αρχές παραμένουν αμετάβλητες. Ο προπομπός πρέπει πάντοτε να σταματά και να συγκροτείται και τότε ο όγκος των τμημάτων να συγκεντρώνεται στην κατεύθυνση εκείνη που είναι η καλύτερη για την εκπλήρωση του αντικειμενικού σκοπού της πορείας. Ανεξάρτητα από τον ελιγμό που μπορεί να επιχειρήσει ο εχθρός, οι πάντες θα είναι σε ετοιμότητα να τον αντιμετωπίσουν.

Άρθρο XXXIV Περί Αιφνιδιασμών των Στρατευμάτων

Δεν θα μιλήσω σ' αυτό το τμήμα για τον αιφνιδιασμό μικρών αποσπασμάτων, το κύριο χαρακτηριστικό πολέμων ανταρτών ή ελαφρών τμημάτων,

¹³⁰ Δείτε την περιγραφή της μάχης του Rossbach στην Πραγματεία επί των Μεγάλων Επιχειρήσεων.

είδος για το οποίο το ελαφρύ ρωσικό και το τουρκικό ιππικό είναι τόσο καλά προσαρμοσμένα. Θα περιορίσω τον εαυτό μου στην εξέταση του αιφνιδιασμού ολοκληρώνων στρατών.

Πριν την εφεύρεση των πυροβόλων όπλων, οι αιφνιδιασμοί πραγματοποιούνταν ευκολότερα από ότι σήμερα, επειδή ο κρότος του πυροβολικού και του πυρός από τα μουσκέτα ακούγονταν σε τόσο μεγάλες αποστάσεις, που ο αιφνιδιασμός ενός στρατού ήταν σχεδόν απίθανος, εκτός κι αν τα βασικά καθήκοντα στο πεδίο της μάχης έχουν ξεχαστεί και ο εχθρός ευρίσκεται στο κέντρο του στρατού πριν η παρουσία του γίνει αντιληπτή επειδή δεν υπάρχουν σκοποί για να σημάνουν συναγερμό. Ο Επταετής Πόλεμος προσφέρει ένα αξιομνημόνευτο παράδειγμα αιφνιδιασμού, αυτό του Hochkirch. Αυτό δείχνει ότι ο αιφνιδιασμός δεν έγκειται απλά και μόνο στην προσβολή τμημάτων που κοιμούνται ή δεν προσέχουν, αλλά ότι μπορεί να είναι αποτέλεσμα του συνδυασμού μιας ξαφνικής επίθεσης και της περικυκλώσεως ενός άκρου του στρατού. Στην πραγματικότητα ο αιφνιδιασμός ενός στρατού δεν είναι αναγκαίο να τον προλάβει τελειώς απροετοίμαστο ή ότι τα τμήματα ούτε καν θα έχουν βγει από τις σκηνές τους, αλλά αρκεί να εκδηλωθεί ισχυρή επίθεση στο προκαθορισμένο σημείο πριν οι προετοιμασίες για την αντιμετώπιση της επίθεσης να έχουν ολοκληρωθεί.

Καθώς οι στρατοί σήμερα σπάνια στήνουν σκηνές όταν είναι σε πορεία, προσχεδιασμένοι αιφνιδιασμοί είναι σπάνιοι και δύσκολοι, γιατί για να σχεδιάσεις έναν, καθίσταται απαραίτητο να έχεις ακριβή γνώση του χώρου του στρατοπέδου του εχθρού. Στο Marengo, το Lutzen και το Eylau ήταν κάτι σαν αιφνιδιασμός, αλλά αυτός ο όρος πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο για μια τελειώς μη αναμενόμενη επίθεση. Ο μόνος μεγάλος αιφνιδιασμός που μπορεί να καταγραφεί είναι η περίπτωση του Taroutin, το 1812, όταν ο Murat¹³¹ υπέστη επίθεση και νικήθηκε από τον Benningsen. Για να δικαιολογήσει την απροσεξία του ο Murat προσποιήθηκε ότι μια μυστική ανακωχή ήταν σε ισχύ, χωρίς πραγματικά να υπήρχε κάτι τέτοιο. Ο Murat αιφνιδιάστηκε από δική του αμέλεια.

Είναι προφανές ότι ο πιο ευνοϊκός τρόπος για να επιτεθείς σ' ένα στρατό είναι να επιτέσεις στο στρατόπεδό του ακριβώς πριν τα χαράματα, τη στιγμή που δεν αναμένεται κάτι τέτοιο. Σίγουρα θα επικρατήσει σύγχυση στο στρατόπεδο και εάν ο επιτιθέμενος έχει ακριβή γνώση της τοποθεσίας και μπορεί να δώσει μια κατάλληλη τακτική και στρατηγική κατεύθυνση στον όγκο των δυνάμεών του, μπορεί να περιμένει και πλήρη επιτυχία, εκτός κι αν συμβούν απρόβλεπτα γεγονότα. Αυτή είναι μια επιχείρηση που με ουδένα τρόπο πρέπει να περιφρονείται στον πόλεμο, παρ' ότι είναι σπά-

131 Joachim-Napoléon Murat: Στρατάρχης της Γαλλίας. Δέχθηκε αιφνιδιαστική επίθεση το 1812 εντός του χώρου που στρατοπέδευε το σώμα του, όταν οι φάλαγγες του Benningsen τον πλησίασαν εκμεταλλευόμενες ένα παρακείμενο δάσος και το σκοτάδι της νύχτας. Ο Murat συμμετείχε στην εισβολή του Ναπολέοντα στη Ρωσία.

νια και λιγότερο ευφυής από ένα μεγάλο στρατηγικό συνδυασμό, ο οποίος καθιστά σίγουρη τη νίκη ακόμα και πριν να διεξαχθεί μάχη. Για τον ίδιο λόγο που πρέπει να εκμεταλλευτούμε κάθε ευκαιρία για αιφνιδιασμό ενός αντιπάλου, οι απαραίτητες προληπτικές ενέργειες πρέπει να λαμβάνονται για να προλάβουμε τέτοιες επιθέσεις. Οι κανονισμοί για τη διοίκηση ενός καλά οργανωμένου στρατού θα πρέπει να τονίζουν τα μέσα για την επιδίωξη του τελευταίου.

Άρθρο XXXV

Περί Επιθέσεων με Κύρια Δύναμη σε Οχυρωμένα Στρατόπεδα, Οχυρωμένες Θέσεις ή Γραμμές – Περί Καταδρομικών Ενεργειών Γενικά

Υπάρχουν αρκετές οχυρωμένες θέσεις, οι οποίες καίτοι δεν είναι κανονικά φρούρια, θεωρούνται ως ασφαλείς εναντίον καταδρομικών ενεργειών, αλλά μπορούν παρ' όλα αυτά να καταληφθούν μέσω αναρριχήσεων ή επιθέσεων ή μέσω ρηγμάτων όχι τελείως διαβατών, αλλά τόσο απότομων ώστε να χρειάζεται η χρήση κλιμάκων ή άλλων μέσων για να φθάσεις στο στηθαίο. Η επίθεση μιας τέτοιας θέσης παρουσιάζει σχεδόν τους ίδιους συνδυασμούς όπως αυτοί οι συνδυασμοί για επίθεση σε οχυρωμένο στρατόπεδο. Γιατί και τα δύο ανήκουν στην κατηγορία των καταδρομικών ενεργειών. Αυτού του είδους η επίθεση θα ποικίλλει ανάλογα με τις συνθήκες:

1. Από το πόσο ισχυρά είναι τα οχυρωματικά έργα.
2. Από το είδος του εδάφους επί του οποίου έχουν κατασκευαστεί.
3. Από το κατά πόσον τα έργα οχυρώσεως είναι απομονωμένα ή συνδεδεμένα.
4. Από το ηθικό των εμπλεκόμενων μερών.

Η ιστορία παρέχει παραδείγματα όλων αυτών των διαφορετικών περιπτώσεων.

Για παράδειγμα, δείτε τα οχυρωμένα στρατόπεδα του Kehl, της Δρέσδης και της Βαρσοβίας, τις γραμμές του Τορίνο και της Mayence, τα χαρακώματα του Feldkirch, του Scharnitz και της Assiette. Εδώ έχω μνημονεύσει αρκετές περιπτώσεις, με διαφορετικές συνθήκες και αποτελέσματα. Στο Kehl (1796) ήταν καλύτερα συνδεδεμένα και κατασκευασμένα από ότι αυτά της Βαρσοβίας. Υπήρχε εκεί ένα προγεφύρωμα, στην πραγματικότητα ισάξιο με μόνιμη οχύρωση. Γι' αυτό και ο αρχιδούκας θεώρησε υποχρέωσή του να το πολιορκήσει συγκροτημένος και θα ήταν εξαιρετικά επικίνδυνη γι' αυτόν η πραγματοποίηση ανοικτής επίθεσης. Στη Βαρσοβία, τα οχυ-

ρωματικά έργα ήταν απομονωμένα, αλλά ευρίσκονταν επάνω σ' ένα σημαντικό ανάγλυφο και είχαν σαν προστασία μια μεγάλη πόλη που περιβάλλονταν από τείχη με πολεμίστρες, που τις υπερασπιζόνταν ένας αριθμός αποφασισμένων ανδρών.

Η Δρέσδη, το 1813 είχε σαν προστασία ένα περικλειστο οχυρωμένο σημείο, ένα μέτωπο του οποίου ήταν απογυμνωμένο πάντως και είχε άλλο στηθαίο εκτός αυτού που είχε δημιουργηθεί από χωματουργικές εργασίες. Το στρατόπεδο αυτό καθ' αυτό ήταν προστατευμένο από απλά οχυρά τα οποία ήταν σε αρκετή απόσταση μεταξύ τους, πολύ φτωχής κατασκευής, έχοντας ως μόνη ισχύ του, αυτή την προστασία από τα οχυρά¹³².

Στη Mayence και στο Τορίνο υπήρχαν συνεχείς γραμμές από χαράκωματα, αλλά εάν στην πρώτη περίπτωση ήταν ισχυρά, δεν ήταν πάντως τόσο ισχυρά όσο αυτά στο Τορίνο, στο οποίο ένα από τα σημαντικά σημεία ήταν ένα ασημαντο στηθαίο υπερυψωμένο στα τρία πόδια και μια τάφρος σχετικά βαθιά. Στην τελευταία περίπτωση επίσης, οι γραμμές ήταν μεταξύ δύο πυρών, καθώς υφίσταντο επίθεση στα νώτα από μια ισχυρή φρουρά τη στιγμή που ο πρίγκιπας Ευγένιος τους επιτέθηκε από το πουθενά. Στη Mayence οι γραμμές δέχθηκαν μετωπική επίθεση, με μόνο ένα μικρό απόσπασμα να έχει καταφέρει να περάσει γύρω από το δεξιό πλευρό.

Τα τακτικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά την επίθεση σε οχυρωματικά έργα είναι λίγα σε αριθμό. Εάν φαίνεται πιθανό ένα έργο να αιφνιδιαστεί αν δεχθεί επίθεση τα χαράματα, είναι ωστόσο τελείως σωστό να αναληφθεί η προσπάθεια, κι' αν αυτή συνιστάται σε περίπτωση απομονωμένων έργων, δεν πρέπει με κανένα τρόπο να αναμένεται ότι ένας μεγάλος στρατός που κατέχει ένα οχυρωμένο στρατόπεδο θα επέτρεπε στον εαυτό του να αιφνιδιαστεί, καθώς οι κανονισμοί όλων των υπηρεσιών απαιτούν οι στρατοί να είναι σε επιφυλακή την αυγή. Επειδή μια επίθεση με κύρια δύναμη είναι πιθανόν να είναι η μέθοδος που ακολουθείται σ' αυτήν την περίπτωση, παρατίθενται οι ακόλουθες απλές και λογικές οδηγίες:

1. Κάνε τα όπλα του οχυρού να σιωπήσουν με ισχυρά πυρά πυροβολικού, τα οποία συγχρόνως έχουν ως αποτέλεσμα να αποθαρρύνουν τους αμυνόμενους.

2. Προμήθευσε τα τμήματα με όλα τα αναγκαία (όπως δεμάτια ξύλα και μικρές σκάλες) για να τα διευκολύνεις να περάσουν την τάφρο και να ανέβουν στο στηθαίο.

3. Οδήγησε τρεις μικρές φάλαγγες εναντίον του έργου που θέλεις να καταλάβεις με ακροβολιστές να προηγούνται αυτών και εφεδρείες να είναι διαθέσιμες για την υποστήριξη των φαλάγγων.

¹³² Ο αριθμός των αμυνόμενων στη Δρέσδη την πρώτη ημέρα (25 Αυγ) ήταν 24.000, την επόμενη ημέρα 65.000 και την τρίτη πάνω από 100.000 χιλιάδες.

4. Εκμεταλλεύσου το πλεονέκτημα κάθε ανωμαλίας του εδάφους ώστε να καλυφθούν τα τμήματα και κράτησε τα προφυλαγμένα όσο το δυνατόν περισσότερο.

5. Δώσε λεπτομερείς οδηγίες στις κύριες φάλαγγες για τα καθήκοντά τους για το πότε ένα οχυρό θα πρέπει να έχει καταληφθεί και ως προς τον τρόπο επίθεσης εναντίον τμημάτων που κατέχουν ένα στρατόπεδο. Όρισε τα τμήματα του ιππικού που θα έχουν αποστολή να βοηθήσουν την επίθεση αυτών των τμημάτων εάν το επιτρέπει το έδαφος. Όταν όλα αυτά έχουν γίνει, δεν υπάρχει τίποτα περισσότερο να γίνει από το να φέρεις τα τμήματα στην επίθεση όσο πιο δραστήρια γίνεται, ενώ ένα απόσπασμα κάνει μια προσπάθεια στην είσοδο του έργου στην εξωτερική περίμετρο. Δισταγμοί και καθυστερήσεις σ' αυτή την περίπτωση είναι χειρότεροι από την πιο τολμηρή απεισκευασία.

Οι ασκήσεις γυμναστικής που προετοιμάζουν τους στρατιώτες για αναρριχήσεις και διαβάσεις εμποδίων είναι πολύ χρήσιμες και οι μηχανικοί πρέπει να δώσουν προσοχή στην παροχή των μέσων που διευκολύνουν τη διάβαση τάφρων οχυρωματικών έργων και την αναρρίχηση στα στηθαία τους.

Μεταξύ όλων των προετοιμασιών αυτού του είδους που εγώ έχω διαβάσει, καμία είναι καλύτερη από αυτήν που έγινε για την επίθεση στη Βαρσοβία και στο οχυρωμένο στρατόπεδο της Mayence. Ο Thielke δίνει μια περιγραφή για τις προετοιμασίες του Laudon¹³³ για επίθεση στο στρατόπεδο του Buntzelwitz¹³⁴, η οποία παρ' ότι δεν εκτελέστηκε, είναι ένα καλό παράδειγμα για διδασκαλία. Η επίθεση στη Βαρσοβία μπορεί να παρατίθεται σαν μια από τις καλύτερες επιχειρήσεις αυτού του είδους και περιποιεί τιμή στον Στρατάρχη Paskevitch και στα τμήματα που την εκτέλεσαν. Σαν παράδειγμα προς αποφυγή, δεν μπορεί να δοθεί καλύτερο από τις προετοιμασίες που έγιναν για την επίθεση στη Δρέσδη το 1813. Μεταξύ των επιθέσεων αυτής της κατηγορίας μπορούν να μνημονευθούν οι επιθέσεις ή οι αναρριχήσεις στο Fort Mahon το 1756 και στο Berg-op-zoom το 1747, των οποίων προηγήθηκαν πολιορκίες ακόμα και καταδρομικές ενέργειες, καθόσον σε καμιά από τις περιπτώσεις το ρήγμα δεν ήταν αρκετά μεγάλο για μια κανονική έφοδο.

Συνεχείς γραμμές οχυρωματικών έργων, παρά του ότι φαίνεται να έχουν πολύ καλύτερη διασύνδεση από ότι οι γραμμές με μεμονωμένα οχυρωματικά έργα, καταλαμβάνονται ευκολότερα γιατί μπορεί να έχουν μήκος αρκετών λευγών και γιατί είναι σχεδόν αδύνατον να εμποδίσεις ένα εχθρό από το να τις διαρρήξει σε κάποιο σημείο. Η κατάληψη των γραμμών της

133 Gideon von Laudon: Αυστριακός στρατηγός από τους πιο ικανούς αντιπάλους του βασιλιά της Πρωσίας Φρειδερίκου του Μεγάλου.

134 Φρούριο που πήρε το όνομα του από το ομώνυμο χωριό που βρίσκεται στην Κάτω Σιλεσία, στη σημερινή νοτιοδυτική Πολωνία.

Mayence και του Wissembourg, οι οποίες περιγράφονται στην Ιστορία των Πολέμων της Επανάστασης¹³⁵ και αυτή των γραμμών του Τορίνο από τον Ευγένιο της Σαβοΐας το 1706, είναι εξαιρετικά μαθήματα για μελέτη.

Αυτό το περίφημο γεγονός στο Τορίνο, το οποίο μνημονεύεται τόσο συχνά, είναι τόσο οικείο σε όλους τους αναγνώστες που δεν είναι αναγκαίο να ξαναθυμηθούμε τις λεπτομέρειες του. Αλλά δεν μπορώ να το προσπεράσω χωρίς να υπογραμμίσω πόσο εύκολα ήρθε η νίκη και πόσο λίγο ήταν αναμενόμενη. Το στρατηγικό σχέδιο ήταν ασφαλώς θαυμάσιο και η πορεία από τον Adige διά μέσου της Πιατσέντζα στο Asti από τη δεξιά όχθη του Πάδου, αφήνοντας τους Γάλλους επί του Mincio ήταν πολύ καλά ρυθμισμένο, αλλά η εκτέλεσή του ήταν υπερβολικά αργή. Όταν εξετάζουμε τις επιχειρήσεις κοντά στο Τορίνο, πρέπει να ομολογήσουμε ότι οι νικητές όφειλαν περισσότερα στην καλή τους τύχη παρά στη σοφία τους. Δεν ήθελε και μεγάλη προσπάθεια διάνοιας από τη μεριά του πρίγκιπα Ευγενίου για την προετοιμασία της διαταγής που εξέδωσε, αυτός δε πρέπει να είχε αισθανθεί μια βαθιά περιφρόνηση για τους αντιπάλους του που τον άφησαν να εκτελέσει μια πορεία με 35.000 συμμαχικά στρατεύματα από δέκα διαφορετικά έθνη εν μέσω 80.000 Γάλλων από τη μια πλευρά και των Άλπεων από την άλλη και για το ότι τον άφησαν να περάσει γύρω από το στρατόπεδό τους για 48 ώρες, με την πιο αξιοσημείωτη πλευρική πορεία που είχε ποτέ επιχειρηθεί. Η διαταγή για την επίθεση ήταν τόσο σύντομη και τόσο στερημένη οδηγιών, που ο οποιοσδήποτε επιτελής των σημερινών ημερών θα έγραφε μια καλύτερη.

Διατάσσοντας τον σχηματισμό οκτώ φαλάγγων πεζικού ανά ταξιαρχία σε δυο γραμμές και δίνοντας οδηγίες σ' αυτούς να καταλάβουν τα χαρακώματα και να δημιουργήσουν ανοίγματα δια μέσου των οποίων να περάσει το ιππικό εντός του στρατοπέδου, συνόψισε όλη τη μεθοδικότητα που επιδείχθηκε από τον Ευγένιο, για να φέρει σε πέρας την παράτολμη αποστολή του. Είναι αλήθεια το ότι αυτός επέλεξε το αδύνατο σημείο των οχυρώσεων, το οποίο ήταν τόσο χαμηλό που κάλυπτε μόνο κατά το ήμισυ τα σώματα των αμυνομένων. Αλλά ξεφεύγω από το θέμα μου και πρέπει να ξαναγυρίσω στην εξήγηση των πιο καταλλήλων προς υιοθέτηση μέτρων σε μια επίθεση σε γραμμές. Εάν αυτές οι γραμμές έχουν τέτοιο ανάγλυφο που να καθιστά δύσκολη την κατάληψη τους με έφοδο και εάν από την άλλη μπορούν να υπερκεραστούν ή υπερφαλαγγιστούν με στρατηγικούς ελιγμούς, είναι πολύ καλύτερα η επιδίωξη του τελευταίου τρόπου ενεργείας, από το να προσπαθήσεις μια επικίνδυνη έφοδο.

Εάν πάντως υπάρχει ο οποιοσδήποτε λόγος για να προτιμηθεί η επίθεση με έφοδο, αυτή θα πρέπει να γίνει κατά μιας από τις πτέρυγες, γιατί το κέντρο είναι το σημείο που μπορεί να ενισχυθεί ευκολότερα. Έχουν υπάρ-

135 Κεφάλαια XXI και XXII

Ξει περιπτώσεις που μια επίθεση κατά της πτέρυγας ήταν αναμενόμενη από τους αμυνόμενους και αυτοί παραπλανήθηκαν από επίθεση που έγινε σ' αυτό το σημείο, ενώ η πραγματική επίθεση έλαβε χώρα στο κέντρο και επέτυχε επειδή απλά δεν ήταν αναμενόμενη. Σ' αυτές τις επιχειρήσεις το έδαφος και ο χαρακτήρας των εμπλεκόμενων στρατηγών οδηγούν την απόφαση για τον τρόπο ενεργείας που θα ακολουθηθεί.

Η επίθεση μπορεί να εκδηλωθεί με τον τρόπο που περιγράφεται για τα οχυρωμένα στρατόπεδα. Πάντως συνέβη μερικές φορές, αυτές οι γραμμές να είχαν ανάγλυφο και αναλογίες μονίμων οχυρωματικών έργων. Σ' αυτήν την περίπτωση, οι αναρριχήσεις θα ήταν αρκετά δύσκολες, εκτός από παλαιά λίθινα χωμάτινα έργα των οποίων οι κλίσεις ήταν φθαρμένες από το πέρασμα του χρόνου και τα οποία είχαν γίνει προσβάσιμα από πεζικό μέτριας ενεργητικότητας. Οι επάλξεις του Ismail και της Πράγας ήταν αυτού του τύπου και έτσι ήταν επίσης η οχυρωμένη πόλη του Smolensk, την οποία ο Paskevitch υπερασπίστηκε τόσο ένδοξα εναντίον του Ney, επειδή αυτός προτίμησε να δημιουργήσει τη θέση του στα φαράγγια του μετώπου, αντί να βρει καταφύγιο πίσω από ένα στηθαίο με κλήση μόλις και μετά βίας 30 μοιρών.

Εάν ένα άκρο της γραμμής στηρίζεται επί ποταμού, φαντάζει ανόητο να σκεφθείς να εισχωρήσεις μέσω αυτής της πτέρυγας, επειδή ο εχθρός μαζεύοντας τις δυνάμεις του, ο όγκος των οποίων θα ήταν κοντά στο κέντρο, θα μπορούσε να νικήσει τις φάλαγγες που θα προχωρούσαν μεταξύ του κέντρου και του ποταμού και να τις καταστρέψει τελείως. Αυτή η ανοησία πάντως, υπήρξε επιτυχής μερικές φορές. Γιατί ο εχθρός όταν έχει εκδιωχθεί πίσω από τις γραμμές του, σπάνια θα σκεφτεί να επιστρέψει επιθετικά εναντίον του επιτιθέμενου, ανεξάρτητα από το πόσο πλεονεκτικός μπορεί να φαίνεται αυτός ο τρόπος. Ο στρατηγός και οι στρατιώτες που ψάχνουν καταφύγιο πίσω από γραμμές είναι κατά το ήμισυ χαμένοι και δεν σκέπτονται να ενεργήσουν επιθετικά όταν τα χαρακώματά τους δέχονται επίθεση. Παρά την ύπαρξη αυτών των γεγονότων, δεν μπορώ να συστήσω ένα τέτοιο τρόπο ενεργείας. Και ο στρατηγός που θα διατρέξει ένα τέτοιο κίνδυνο και θα έχει τη μοίρα του Tallard στο Blenheim, δεν θα μπορεί να έχει βάσιμη αιτία για παράπονα.

Πολύ λίγες οδηγίες μπορούν να δοθούν για την άμυνα οχυρωμένων στρατοπέδων και γραμμών. Η πρώτη είναι να είσαι σίγουρος ότι έχεις ισχυρές εφεδρείες τοποθετημένες μεταξύ του κέντρου και κάθε πτέρυγας ή για να είμαι πιο ακριβής, στο δεξιό της αριστερής πτέρυγας και στο αριστερό της δεξιάς. Με αυτήν τη διεύθυνση, μπορεί εύκολα και γρήγορα να ενισχυθεί ένα απειλούμενο σημείο, κάτι το οποίο δεν θα είναι δυνατόν όπου υπάρχει μόνο μια κεντρική εφεδρεία. Έχει συζητηθεί ότι οι τρεις εφεδρείες δεν είναι πολλές όταν η οχυρωμένη έκταση είναι πολύ μεγάλη. Αλλά κλείνω

σοβαρά στην άποψη ότι οι δυο είναι αρκετές. Μια άλλη πρόταση που μπορεί να γίνει και είναι αρκετά σημαντική, είναι ότι τα τμήματα πρέπει να κατανοήσουν ότι με ουδένα τρόπο πρέπει να απελπίζονται αν αμύνονται τελικά μιας γραμμής, η οποία μπορεί να πιέζεται σ' ένα σημείο, επειδή εάν υπάρχει διαθέσιμη μια καλή εφεδρεία, αυτή μπορεί να αναλάβει επίθεση κατά του επιτιθέμενου και να καταφέρει να τον οδηγήσει εκτός των έργων που αυτός μπορεί να υπέθετε ότι ελέγχει.

Καταδρομικές Ενέργειες

Αυτές είναι τολμηρές επιχειρήσεις που αναλαμβάνονται από ένα απόσπασμα στρατού για την κατάληψη θέσεων διαφορετικών δυναμικοτήτων και σημασίας¹³⁶. Ανήκουν στην κατηγορία και των αιφνιδιασμών και των επιθέσεων με κύρια δύναμη και μπορούν και οι δυο αυτές μέθοδοι να χρησιμοποιηθούν για να έρθει σε επιτυχές πέρας μια προσπάθεια αυτού του είδους. Παρά του ότι οι καταδρομικές ενέργειες φαίνονται να είναι εξ ολοκλήρου τακτικές ενέργειες, η σημασία τους εξαρτάται ασφαλώς από τη σχέση των θέσεων που κατελήφθησαν με τους διαθέσιμους στρατηγικούς συνδυασμούς. Γίνεται λοιπόν αναγκαίο, να ειπωθούν λίγα λόγια για τις καταδρομικές ενέργειες στο Άρθρο XXXVI, όταν θα μιλήσουμε για τα αποσπάσματα. Ανεξάρτητα από το πόσο κουραστικές μπορεί να φαίνονται αυτές οι επαναλήψεις, είμαι υποχρεωμένος να καταγράψω εδώ τον τρόπο εκτελέσεως τέτοιων επιχειρήσεων, καθώς είναι προφανές ότι είναι μέρος του αντικειμένου των επιθέσεων σε οχυρωμένες γραμμές.

Δεν ισχυρίζομαι ότι οι κανόνες της τακτικής διέπουν αυτού του είδους τις επιχειρήσεις. Επειδή και μόνο το όνομα τους, *καταδρομικές ενέργειες*, υπονοεί ότι οι συνηθισμένοι κανόνες δεν είναι εφαρμόσιμοι σ' αυτές. Θέλω μόνο να επιστήσω την προσοχή σ' αυτές και να παραπέμψω τους αναγνώστες μου στις διαφορετικές εργασίες, είτε ιστορικές, είτε διδακτικές, στις οποίες αναφέρονται τέτοιες επιχειρήσεις.

Έχω ήδη πει ότι σημαντικά αποτελέσματα μπορεί συχνά να προκύπτουν από αυτές. Η κατάληψη της Σωζοπόλης το 1828, η ανεπιτυχής επίθεση του στρατηγού Petrach επί του Kehl το 1796, οι αξιοσημείωτοι αιφνιδιασμοί στην Κρεμόνα το 1702, του Γιβραλτάρ το 1704 και του Berg-op-zoom το 1814, καθώς επίσης και οι αναρριχήσεις στο Port Mahon και στο Badajos δίνουν μια ιδέα των διαφορετικών ειδών καταδρομικών ενεργειών. Μερικές πραγματοποιούνται με αιφνιδιασμό, ενώ άλλες με ανοικτή δυναμική ενέργεια. Στρατηγήματα και τόλμη από τη μεριά του επιτιθέμενου και έξαψη του φόβου μεταξύ των δεχομένων την επίθεση, είναι μερικά από τα στοιχεία που επηρεάζουν την επιτυχή έκβαση της καταδρομικής ενεργείας.

¹³⁶ Η διάκριση μεταξύ της δυναμικότητας και της σημασίας μιας θέσης πρέπει να παρατηρηθεί. Γιατί μια θέση μπορεί να είναι πολύ ισχυρή αλλά μικρής σημασίας και το αντίστροφο.

Όπως διεξάγεται σήμερα ο πόλεμος, η κατάληψη μιας θέσης, ανεξάρτητα από το πόσο ισχυρή είναι, δεν είναι πια της σημασίας που ήταν πριν, εκτός και αν αυτή επηρεάζει τα αποτελέσματα μιας μεγάλης στρατηγικής επιχειρήσεως.

Η κατάληψη ή η καταστροφή μιας γέφυρας που για την άμυνα της έχει οχυρωματικά έργα, η κατάληψη ή η καταστροφή μιας μεγάλης εφοδιοπομπής, ενός μικρού φρουρίου που κλείνει σημαντικά περάσματα, όπως οι δυο επιθέσεις που έγιναν το 1799 κατά του φρουρίου του Lucisteig στο Grisons, η κατάληψη του Leutasch και του Scharnitz από τον Ney το 1805 και τέλος η κατάληψη μιας ανοχύρωτης θέσης, αλλά που χρησιμοποιείται σαν μεγάλη αποθήκη προμηθειών και πυρομαχικών πολύ απαραίτητων στον εχθρό, είναι επιχειρήσεις που δικαιολογούν τον κίνδυνο στον οποίο θα εκτεθεί ένα απόσπασμα που εμπλέκεται σ' αυτές.

Θέσεις έχουν καταληφθεί με την πλήρωση των τάφρων μερικές φορές με δεμάτια από ξύλα, άλλες φορές με σάκους από μαλλί, ακόμα και κοπριά έχει χρησιμοποιηθεί γι' αυτόν τον λόγο. Οι σκάλες είναι γενικά αναγκαίες και θα πρέπει πάντοτε να προετοιμάζονται. Γάντζοι έχουν χρησιμοποιηθεί στα χέρια και έχουν προσαρμοστεί στα παπούτσια των στρατιωτών, προκειμένου να τους βοηθήσουν να ανέβουν βραχώδη υψώματα τα οποία δέσποζαν των χαρακωμάτων.

Εισχώρηση επιτεύχθηκε στην Κρεμόνα μέσω των υπονόμων από τον πρίγκιπα Ευγένιο. Διαβάζοντας τέτοια γεγονότα, δεν πρέπει να καταλήγουμε σε κανόνες, αλλά σε ιδέες, επειδή ότι έγινε μια φορά, μπορεί να επαναληφθεί.

Περί Αρκετών Μικτών Επιχειρήσεων, οι οποίες είναι στον Χαρακτήρα μερικώς Στρατηγικές και μερικώς Τακτικές

Άρθρο XXXVI Περί Δευτερευουσών Επιχειρήσεων και Μεγάλων Αποσπασμάτων

Οι επιχειρήσεις αποσπασμάτων που ένας στρατός πιθανόν να εκπέμψει έχουν τόσο μεγάλη σημασία για την επιτυχία μιας εκστρατείας, ώστε το καθήκον για τον καθορισμό της δύναμης τους και τις ευκαιρίες για τη δράση τους, να αποτελεί μια από τις λεπτότερες και μεγαλύτερες υποχρεώσεις που έχει ένας διοικητής. Εάν τίποτα δεν είναι πιο χρήσιμο στον πόλεμο από ένα ισχυρό απόσπασμα που εστάλη σε αποστολή στον κατάλληλο χρόνο και το οποίο συγκροτεί ένα αρμονικό σύνολο με το κύριο σώμα, είναι εξ ίσου σίγουρο ότι τίποτα δεν είναι πιο επικίνδυνο από μια αποστολή τέτοιου αποσπάσματος που υιοθετήθηκε άκριτα. Ο Φρειδερίκος ο Μεγάλος θεωρούσε αυτήν την υποχρέωση ως μια από τις βασικές ικανότητες ενός στρατηγού, να γνωρίζει πώς να κάνει τον αντίπαλό του να εκπέμψει πολλά αποσπάσματα, είτε με σκοπό να τα καταστρέψει κατά μόνος, είτε για να επιτεθεί στην κύρια δύναμη στη διάρκεια της απουσίας τους.

Η διαίρεση των στρατών σε πολλά αποσπάσματα έφθασε σε τέτοιο βαθμό κάποιες φορές και με τόσο φτωχά αποτελέσματα, ώστε πολλοί να πιστεύουν σήμερα ότι είναι καλύτερα να μην υπάρχουν. Είναι χωρίς αμφιβολία πολύ ασφαλέστερο και πολύ πιο ευχάριστο για έναν στρατό, να διατηρείται σ' ένα ενιαίο σύνολο. Αλλά αυτό είναι κάποιες φορές αδύνατο ή ασυμβίβαστο με την εξασφάλιση πλήρους ή σημαντικής επιτυχίας. Το σημαντικό σημείο σ' αυτό το θέμα, είναι να αποστέλλονται όσο το δυνατόν λιγότερα αποσπάσματα.

Υπάρχουν πολλά είδη αποσπασμάτων.

1. Υπάρχουν μεγάλα σώματα στρατού τα οποία αποστέλλονται σε μια απόσταση από τη ζώνη επιχειρήσεων του κυρίου στρατού, ώστε να εκτελέσουν δευτερεύουσες επιχειρήσεις μεγάλης ή μικρότερης σημασίας.

2. Υπάρχουν μεγάλα αποσπάσματα που συγκροτούνται στη ζώνη των επιχειρήσεων για την κάλυψη σημαντικών σημείων σ' αυτήν, για να διεξάγουν μια πολιορκία, για να φυλάσσουν μια δευτερεύουσα βάση ή να προστατεύσουν τη γραμμή των επιχειρήσεων εάν αυτή απειλείται.

3. Υπάρχουν μεγάλα αποσπάσματα που συγκροτούνται στο μέτωπο των επιχειρήσεων, υπό την παρουσία του εχθρού, για να ενεργούν σε αρμονία με το κύριο σώμα σε κάποια συνδυασμένη επιχείρηση.

4. Υπάρχουν μικρά αποσπάσματα τα οποία αποστέλλονται σε μια απόσταση για να προσπαθήσουν να αιφνιδιάσουν απομονωμένα σημεία, η κατάληψη των οποίων μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις επί των γενικότερων επιχειρήσεων της εκστρατείας.

Με τον όρο **δευτερεύουσες επιχειρήσεις** εννοώ τις βοηθητικές εκείνες επιχειρήσεις που διεξάγονται σε μια απόσταση από την κύρια ζώνη των επιχειρήσεων, στα άκρα ενός θεάτρου πολέμου, από την επιτυχία των οποίων ανοήτως υποτίθεται ότι εξαρτάται η επιτυχία της όλης εκστρατείας, κάποιες φορές. Τέτοιες δευτερεύουσες επιχειρήσεις δεν είναι χρήσιμες παρά σε δυο περιπτώσεις, η πρώτη από τις οποίες προκύπτει όταν τέτοια τμήματα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν αλλού εξ αιτίας της απόστασης τους από το πραγματικό θέατρο των επιχειρήσεων και η δεύτερη είναι, όταν ένα τέτοιο απόσπασμα πρόκειται να τύχει ισχυρής υποστηρίξεως από τον πληθυσμό στον τόπο που εστάλη, με τη δεύτερη περίπτωση να ανήκει στους πολιτικούς, παρά στους στρατιωτικούς συνδυασμούς. Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα σ' αυτό το σημείο.

Τα ατυχή αποτελέσματα των συμμαχικών δυνάμεων της Αγγλο-Ρωσικής εκστρατείας στην Ολλανδία και αυτά του Αρχιδούκα Καρόλου προς το τέλος του τελευταίου αιώνα¹³⁷, είναι αρκετά γνωστά.

Το 1805 ο Ναπολέων κατείχε τη Νάπολη και το Ανόβερο. Οι σύμμαχοι είχαν κατά νου, ένας Αγγλο-Ρωσικός στρατός να τον διώξει εκτός Ιταλίας, ενώ συνδυασμένες δυνάμεις της Αγγλίας, της Ρωσίας και της Σουηδίας θα τον έδιωχναν εκτός του Ανόβερο, με σχεδόν 60.000 άνδρες να έχουν σχεδιαστεί για τα δυο αυτά σημεία που απείχαν αρκετή απόσταση μεταξύ τους. Αλλά, ενώ τα στρατεύματά τους συγκεντρώνονταν στα δυο άκρα της Ευρώπης, ο Ναπολέων διέταξε την εκκένωση της Νάπολη και του Ανόβερο, ο Saint-Cyr έσπευσε να συνενωθεί με τον Massena στο Frioul και ο Bernadotte αφήνοντας το Ανόβερο, κινήθηκε ώστε να πάρει μέρος στις επιχειρήσεις του Ουλμ και του Αούστερλιτς. Μετά από αυτές τις θαυμάσιες επιτυχίες, ο Ναπολέων δεν είχε δυσκολία να ξανακαταλάβει την Νάπολη και το Ανόβερο. Αυτό είναι ένα παράδειγμα αποτυχίας δευτερευουσών επιχειρήσεων. Θα δώσω ένα παράδειγμα όπου μια τέτοια επιχείρηση θα ήταν κατάλληλη.

137 Τα οποία έχουν αναφερθεί στο Άρθρο XIX

Στους εμφυλίους πολέμους του 1793, εάν οι σύμμαχοι είχαν στείλει 20.000 άνδρες στην La Vendee, θα είχαν επιτύχει περισσότερα από ότι αυξάνοντας τη δύναμη αυτών που πολεμούσαν άσκοπα στην Τουλόν, επί του Ρήνου και στο Βέλγιο. Εδώ είναι ένα παράδειγμα όπου μια δευτερεύουσα επιχείρηση θα ήταν όχι μόνο χρήσιμη, αλλά αποφασιστικής σημασίας.

Έχει ήδη διατυπωθεί ότι εκτός από τις δευτερεύουσες επιχειρήσεις σε απόσταση και μικρών σε δύναμη τμημάτων, μεγάλα σώματα αποσπώνται στη ζώνη των επιχειρήσεων από τον κύριο στρατό.

Εάν η ανάπτυξη αυτών των μεγάλων σωμάτων που αποστέλλονται έτσι για κατάληψη δευτερευουσών αντικειμενικών σκοπών είναι πιο επικίνδυνη από τις δευτερεύουσες επιχειρήσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, δεν είναι λάθος ότι συχνά είναι πολύ σωστή επιλογή και μπορεί να είναι και απαραίτητη.

Αυτά τα μεγάλα αποσπάσματα είναι δυο κυρίως ειδών. Το πρώτο είναι μόνιμα σώματα στρατού, τα οποία κάποιες φορές στέλνονται σε αντίθετη κατεύθυνση από αυτήν της κύριας γραμμής επιχειρήσεων και όπου παραμένουν καθ' όλη τη διάρκεια της εκστρατείας. Το δεύτερο είναι σώματα που αποσπώνται προσωρινά, προκειμένου να βοηθήσουν εκτελώντας κάποιες ειδικές επιχειρήσεις.

Ανάμεσα στο πρώτο είδος πρέπει ειδικά να απαριθμηθούν αυτά τα τμήματα ενός στρατού που διατίθενται είτε για να συγκροτήσουν τη στρατηγική εφεδρεία, για την οποία έχει γίνει μνεία ή για να καλύψουν γραμμές επιχειρήσεων και συμπτύξεως όταν η διαμόρφωση του θεάτρου του πολέμου τις εκθέτει σε επιθέσεις. Για παράδειγμα ένας ρωσικός στρατός που θέλει να διασχίσει τη Βαλκανική, είναι υποχρεωμένος να αφήσει ένα μέρος των δυνάμεων του να επιτηρεί την Shumla, το Routhouk και την κοιλάδα του Δούναβη, των οποίων η κατεύθυνση είναι κάθετη προς τη γραμμή των επιχειρήσεων του. Ανεξάρτητα από το πόσο επιτυχής θα είναι τελικά, μια δύναμη πρέπει πάντοτε να έχει παραμείνει προς το Giurgevo ή την Krajona ακόμα και επί της δεξιάς όχθης του ποταμού προς το Routhouk.

Αυτό το παράδειγμα δείχνει ότι είναι απαραίτητο μερικές φορές να έχεις ένα διπλό στρατηγικό μέτωπο και τότε το απόσπασμα ενός μεγάλου σώματος στρατού πρέπει να δημιουργείται για να παρουσιάζει μέτωπο για ένα μέρος του εχθρικού στρατού, στα νώτα του κυρίου στρατού.

Άλλα εδάφη και άλλες συνθήκες μπορούν να μνημονευθούν, όπου αυτό το μέτρο θα ήταν εξ ίσου σημαντικό για την ασφάλεια. Μια περίπτωση είναι το διπλό στρατηγικό μέτωπο του Τιρόλο και του Frioul για έναν γαλλικό στρατό που διαβαίνει τον Adige. Σε οποιαδήποτε πλευρά και αν θέλει να κατευθύνει την κύρια του φάλαγγα, ένα απόσπασμα αρκετά ισχυρό, πρέπει να αφήνεται στο άλλο μέτωπο ώστε να ελέγχει τον εχθρό που απειλεί να αποκόψει τη γραμμή των επικοινωνιών. Το τρίτο παράδειγμα είναι το

σύνορο της Ισπανίας, το οποίο διευκολύνει τους Ισπανούς να εγκαταστήσουν ένα διπλό μέτωπο, ένα που να καλύπτει το δρομολόγιο προς Μαδρίτη και το άλλο να έχει τη Σαραγόσα ή τη Γαλικία σαν βάση. Ανεξάρτητα από την πλευρά που ένας εισβάλλον στρατός επιλέγει, ένα απόσπασμα πρέπει να αφήνεται στην άλλη, ανάλογης ισχύος με την εχθρική δύναμη σ' αυτήν την κατεύθυνση.

Όλα όσα μπορούν να ειπωθούν σ' αυτό το σημείο είναι ότι είναι πλεονεκτικό να διευρύνεις όσο είναι δυνατόν το πεδίο των επιχειρήσεων τέτοιων αποσπασμάτων και να τους δίνεις όση περισσότερη ευκινησία γίνεται, ώστε να τα διευκολύνεις να καταφέρνουν αποφασιστικά κτυπήματα με επίκαιρες κινήσεις. Η πιο αξιοσημείωτη απεικόνιση αυτής της αλήθειας δόθηκε από τον Ναπολέοντα στην εκστρατεία του 1797. Καθώς ήταν υποχρεωμένος να αφήσει ένα σώμα στρατού 15.000 ανδρών στην κοιλάδα του Adige για να επιτηρεί το Τιρόλο ενώ αυτός επιχειρούσε προς τις αυστριακές Άλπεις, προτίμησε να καλέσει το σώμα προς βοήθεια του ρισκάροντας να χάσει προσωρινά τη γραμμή συμπτώξεως του, από το να αφήσει τμήματα του στρατού του χωρίς να είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους και να μείνουν εκτεθειμένα σε πλήρη ήττα. Πεισμένος ότι θα μπορούσε να είναι νικητής με τον στρατό του ενωμένο, δεν ανησύχησε ιδιαίτερα από την παρουσία λίγων εχθρικών αποσπασμάτων επί της γραμμής των επικοινωνιών του.

Μεγάλα προσωρινά και ευκίνητα αποσπάσματα συγκροτούνται για τους παρακάτω λόγους:

1. Για να υποχρεώσουν τον εχθρό σου να συμπτυχθεί προκειμένου να καλύψει τη γραμμή των επιχειρήσεων του ή για να καλύψουν τη δική σου.

2. Για να ανακόψουν την πορεία ενός σώματος και για να εμποδίσουν τη συνένωση του με την κύρια δύναμη του εχθρού ή για να διευκολύνουν την προσέγγιση των δικών σου ενισχύσεων.

3. Για να επιτηρούν και κρατούν στη θέση του ένα μεγάλο μέρος του αντιπάλου στρατού, ενώ ένα πλήγμα επιφέρεται στο υπόλοιπο.

4. Για να κατάσχουν από μια εφοδιοπομπή που μεταφέρει εφόδια ή πυρομαχικά, αυτά που απαιτούνται για τη συνέχιση μιας πολιορκίας ή για την επιτυχία μιας στρατηγικής επιχειρήσεως ή για να προστατεύσουν την πορεία μιας δικής σου εφοδιοπομπής.

5. Για να κάνουν μια επίδειξη προκειμένου να τραβήξουν την προσοχή του εχθρού σε μια κατεύθυνση που εσύ επιθυμείς να στραφεί, ώστε να διευκολύνεις τη διεξαγωγή μιας επιχειρήσεως σε άλλη κατεύθυνση.

6. Για να αποκρύψουν ή ακόμα και να πολιορκήσουν μια ή περισσότερες οχυρωμένες τοποθεσίες, με σκοπό είτε να επιτεθούν στη φρουρά, είτε να την κρατήσουν περιορισμένη εντός της θέσης.

7. Για να καταλάβουν ένα σημαντικό σημείο επί των επικοινωνιών ενός εχθρού που υποχωρεί ήδη.

Ανεξάρτητα από το πόσο μεγάλος είναι ο πειρασμός της ανάληψης επιχειρήσεων σαν αυτές που απαριθμήθηκαν, θα πρέπει να έχουμε συνεχώς κατά νου, ότι αυτές είναι πάντοτε δευτερεύουσας σημασίας και ότι το σημαντικό είναι να είσαι επιτυχής στα αποφασιστικά σημεία. Ο πολλαπλασιασμός των αποσπασμάτων λοιπόν, πρέπει να αποφεύγεται. Στρατοί έχουν καταστραφεί, μόνο και μόνο επειδή δεν κρατήθηκαν ενωμένοι.

Θα αναφερθούμε τώρα σε αρκετές επιχειρήσεις αυτού του είδους, για να δείξουμε ότι η επιτυχία τους πολλές φορές εξαρτάται από την καλή τύχη και μερικές άλλες από την επιδεξιότητα των σχεδιαστών τους και ότι μερικές φορές αποτυγχάνουν λόγω της λανθασμένης εκτελέσεως τους.

Ο Μεγάλος Πέτρος έκανε το πρώτο βήμα για την καταστροφή του Καρόλου του XII καταλαμβάνοντας μ' ένα ισχυρό απόσπασμα την περίφημη εφοδιοπομπή του Lowenhaupt. Ο Villars κατενίκησε στο Denain το μεγάλο απόσπασμα του Πρίγκιπα Ευγενίου που είχε σταλεί το 1709 υπό τον D' Albermale.

Η καταστροφή της μεγάλης εφοδιοπομπής που προορίζονταν για τον Φρειδερίκο κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Olmutz, από δυνάμεις του Laudon¹³⁸, υποχρέωσε τον βασιλιά, να εκκενώσει τη Μοραβία. Η μοίρα των δυο αποσπασμάτων του Fouquet στο Landshut το 1760 και του Fink στο Maxen το 1759, δείχνει πόσο δύσκολο είναι μερικές φορές να αποφύγεις τη δημιουργία αποσπασμάτων και πόσο επικίνδυνο αυτό μπορεί να αποβεί. Για να έρθουμε πιο κοντά στις δικές μας ημέρες, η καταστροφή του Vandamme στο Culm ήταν ένα αιματηρό μάθημα που διδάσκει ότι ένα σώμα στρατού δεν πρέπει να προωθείται με μεγάλη τόλμη. Παρά ταύτα πρέπει να παραδεχτούμε ότι σ' αυτήν την περίπτωση, η επιχείρηση ήταν πολύ καλά σχεδιασμένη και ότι το λάθος δεν ήταν τόσο πολύ στην αποστολή του αποσπασματος, όσο στη μη κανονική του υποστήριξη, κάτι που θα μπορούσε να είχε γίνει εύκολα. Ο Fink καταστράφηκε στο Maxen σχεδόν στο ίδιο μέρος και για τον ίδιο λόγο.

Δευτερεύουσες επιχειρήσεις ή επιδείξεις στη ζώνη των επιχειρήσεων του στρατού είναι αποφασιστικής σημασίας όταν γίνονται με σκοπό την εμπλοκή του εχθρού σε μια κατεύθυνση, ενώ ο όγκος των δυνάμεων συγκεντρώνεται επί άλλου σημείου όπου και θα δοθεί το αποφασιστικό κτύπημα. Σε τέτοια περίπτωση, πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα όχι μόνο να αποφεύγεται η εμπλοκή του σώματος που κάνει την επίδειξη, αλλά και για την έγκαιρη ανάκλησή του στην κατεύθυνση του κύριου σώματος. Θα μνημονεύσουμε δυο παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων.

138 Ο Υποστράτηγος Laudon ήταν ο επικεφαλής των Αυστριακών δυνάμεων που επιτέθηκαν κατά της εφοδιοπομπής που προορίζονταν για τις Πρωσικές δυνάμεις του Φρειδερίκου του Μεγάλου.

Το 1800, ο Moreau θέλοντας να παραπλανήσει τον Kray ως προς την πραγματική κατεύθυνση της πορείας του, έφερε το αριστερό του προς το Rastadt από το Kehl, ενώ αυτός βάδιζε πραγματικά με τον στρατό του σε φάλαγγα προς το Stockach. Το αριστερό του έχοντας απλά κάνει την εμφάνιση του, επέστρεψε προς το κέντρο μέσω Fribourg στο Brisgau.

Το 1805, ο Ναπολέων ενώ ήταν κύριάρχος της Βιέννης, απέσπασε το σώμα του Bernadotte στο Iglau για να πτοήσει τη Βοημία και να παραλύσει τον Αρχιδούκα Φερδινάνδο, ο οποίος συγκέντρωνε στρατό σ' αυτήν την περιοχή. Σε μια άλλη κατεύθυνση, ο Ναπολέων έστειλε τον Davoust στο Presburg για να εμφανιστεί στην Ουγγαρία, αλλά τους απέσυρε στο Brunn, για να λάβουν μέρος στο γεγονός το οποίο έμελε να κρίνει την έκβαση της εκστρατείας και μια μεγάλη και αποφασιστική νίκη ήταν το αποτέλεσμα των σοφών ελιγμών του. Επιχειρήσεις αυτού του είδους, όχι μόνο δεν είναι σε αντίθεση με τις αρχές της τέχνης του πολέμου, αλλά είναι απαραίτητες για τη διευκόλυνση της εφαρμογής τους. Από ότι έχει ειπωθεί ανωτέρω, προκύπτει εύκολα ότι ακριβείς κανόνες δεν μπορούν να διατυπωθούν για τέτοιες επιχειρήσεις που ποικίλουν τόσο πολύ σε χαρακτήρα και που η επιτυχία τους εξαρτάται από τόσο μικρές λεπτομέρειες. Οι στρατηγοί θα έπρεπε να ρισκάρουν τη συγκρότηση αποσπασμάτων μόνο μετά από προσεκτική μελέτη και παρατήρηση των συνθηκών. Οι μόνοι λογικοί κανόνες επί του θέματος είναι οι εξής: στείλε όσο λιγότερα αποσπάσματα γίνεται και ανακάλεσε τα μόλις ολοκληρωθεί η αποστολή τους. Οι δουλείες που αναγκαστικά έχουν ως επακόλουθο τα αποσπάσματα, μπορούν να περιοριστούν στο ελάχιστο, εκδίδοντας λογικές και καλά προετοιμασμένες οδηγίες στους διοικητές τους. Και αυτό εναπόκειται στο μεγάλο ταλέντο ενός καλού επιτελάρχη.

Ένας από τους τρόπους αποφυγής των καταστροφικών αποτελεσμάτων στα οποία οδηγούν μερικές φορές τα αποσπάσματα, είναι να μην αγνοείς τα προληπτικά μέτρα που έχουν καθοριστεί από την τακτική, για την αύξηση της ισχύος οποιασδήποτε δύναμης με την τοποθέτησή της σε καλές θέσεις. Αλλά γενικά είναι μη συνετό, το να εμπλακείς σε μια σοβαρή σύγκρουση μ' έναν πολύ μεγάλο στρατό. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ευκολία και ταχύτητα στην κίνηση, θα εξασφαλίζουν κατά πάσα πιθανότητα ασφάλεια. Σπάνια συμβαίνει να είναι σωστό για ένα απόσπασμα να αποφασίσει να νικήσει ή να πεθάνει στη θέση που κατέλαβε εθελοντικά ή σε εκτέλεση διαταγής. Είναι σίγουρο ότι οι κανόνες της τακτικής και των οχυρωματικών έργων πρέπει να εφαρμόζονται σε όλες τις δυνατές περιπτώσεις και από τα αποσπάσματα και από τον κύριο στρατό.

Αφού στις χρήσιμες περιπτώσεις έχουμε περιλάβει τα αποσπάσματα που προορίζονται για την εκτέλεση καταδρομικών ενεργειών, είναι πρόπον να μνημονεύσουμε μερικά παραδείγματα αυτού του είδους ώστε να διευκολύνουμε τον αναγνώστη να κρίνει μόνος του. Μπορεί να φέρουμε στη

μνήμη μας, μία που εκτελέστηκε από τους Ρώσους προς το τέλος του 1828 με σκοπό την κατάληψη της Σωζοπόλης στον κόλπο της Βάρνας. Η κατάληψη αυτού του ελαφρώς οχυρωμένου κόλπου, τον οποίο οι Ρώσοι ενίσχυσαν άμεσα, θα τους απέφερε σε περίπτωση επιτυχίας, ένα σημείο στηρίγματος πέραν της Βαλκανικής, όπου θα μπορούσαν να εγκατασταθούν εκ των προτέρων, αποθήκες εφοδίων για τον στρατό που έχει πρόθεση να διαβεί αυτά τα βουνά. Σε περίπτωση αποτυχίας, ουδείς θα εξετίθετο σε κίνδυνο, ούτε και το μικρό σώμα που θα είχε αποβιβαστεί, καθόσον θα είχε μια σίγουρη και ασφαλή υποχώρηση στα πλοία.

Καθ' όμοιο τρόπο, στην εκστρατεία του 1796, η καταδρομική ενέργεια που επιχειρήθηκε από τους Αυστριακούς για την κατάληψη του Kehl και την καταστροφή της γέφυρας ενώ ο Moreau γυρνούσε από την Βαυαρία, θα είχε πολύ σοβαρές συνέπειες εάν δεν είχε αποτύχει.

Σε προσπάθειες αυτού του είδους, λίγα διακινδυνεύονται για να κερδηθούν πολλά και καθώς δεν τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλεια του κύριου μέρους του στρατού, μπορούμε εύκολα να τις συστήσουμε.

Μικρά τμήματα που στέλνονται μπροστά στη ζώνη των επιχειρήσεων του εχθρού, ανήκουν στην κατηγορία των αποσπασμάτων που σωστά επιλέγεται η εκπομπή τους. Λίγες εκατοντάδες ιππέων που τίθενται σε κίνδυνο με αυτόν τον τρόπο, δεν θα είναι μεγάλη απώλεια εάν συλληφθούν, ενώ μπορεί να είναι το μέσον για την πρόκληση μεγάλων απωλειών στον εχθρό. Τα μικρά αποσπάσματα που απέστειλαν οι Ρώσοι το 1807, 1812 και 1813 ήταν μεγάλο εμπόδιο στις επιχειρήσεις του Ναπολέοντα και πολλές φορές προκάλεσαν αποτυχία στα σχέδια του με την αναχαίτιση των αγγελιαφόρων του.

Οι αξιωματικοί για τέτοιες επιχειρήσεις θα πρέπει να επιλέγονται ώστε να είναι τολμηροί και να μπορούν να συλλαμβάνουν στρατηγήματα. Πρέπει να επιφέρουν στον εχθρό όλη τη ζημιά που μπορούν, χωρίς να εκθέτουν εαυτούς σε κίνδυνο. Όταν παρουσιάζεται μια ευκαιρία για να πραγματοποιηθεί ένα αποφασιστικό κτύπημα, δεν πρέπει να σκεφθούμε ούτε μια στιγμή τους πιθανούς κινδύνους ή τις δυσκολίες στην εκτέλεσή του. Γενικά πάντως, αφοσίωση και σκέψη θα οδηγήσουν τους ηγήτορες να αποφύγουν αχρείαστο κίνδυνο, ενώ είναι αρετές περισσότερο χρήσιμες σ' έναν ενθουσιώδη παρά σ' έναν ψύχραιμο που υπολογίζει τη χρήση τόλμης. Για περισσότερα στοιχεία επί του θέματος παραπέμπω τους αναγνώστες μου στο Κεφάλαιο XXXV της Πραγματείας επί των Μεγάλων Επιχειρήσεων και στο Άρθρο XLV αυτής της εργασίας, επί του ελαφρού ιππικού.

Άρθρο XXXVII Διάβαση Ποταμών και Άλλων Χειμάρρων

Η διάβαση ενός χειμάρρου πάνω από τον οποίο υπάρχει ήδη γέφυρα ή μπορεί εύκολα να κατασκευαστεί, δεν ανήκει σε κάποιον από τους συνδυασμούς της τακτικής ή της στρατηγικής. Αλλά η διάβαση ενός μεγάλου ποταμού, όπως ο Δούναβης, ο Ρήνος, ο Πάδος, ο Έλβας, ο Όντερ, ο Ινν, ο Βιστούλας, ο Ticino κλπ, είναι μια επιχείρηση που αξίζει προσεκτικότερης μελέτης.

Η τέχνη της κατασκευής στρατιωτικών γεφυρών είναι ένας ειδικός κλάδος της στρατιωτικής τέχνης, ο οποίος ασχολείται με τους γεφυροποιούς ή τους σκαπανείς. Προτείνω όμως την εξέταση της διάβασης ενός ποταμού όχι από αυτήν τη σκοπιά, αλλά ως επίθεση σε μια θέση και σαν ελιγμό.

Η διάβαση αυτή καθ' αυτή είναι μια τακτική επιχείρηση. Αλλά ο καθορισμός του ακριβούς σημείου διάβασης μπορεί να έχει σημαντική σύνδεση με όλες τις άλλες επιχειρήσεις που λαμβάνουν χώρα σε ολόκληρο το θέατρο του πολέμου. Η διάβαση του Ρήνου το 1800 από τον στρατηγό Moreau, είναι μια θαυμάσια απεικόνιση της αλήθειας αυτής της παρατηρήσεως. Ο Ναπολέων, ένας πιο επιδέξιος στρατηγιστής από τον Moreau ήθελε να τον κάνει να περάσει στο Schaffhausen ώστε να καταλάβει όλο τον στρατό του Kray από τα νώτα, να φθάσει στο Ουλμ πριν από αυτόν, να τον αποκόψει από την Αυστρία και να τον πετάξει πίσω στον Main. Ο Moreau ο οποίος είχε ήδη μια γέφυρα στη Βασιλεία, προτίμησε να διαβεί με μεγαλύτερη άνεση για τον στρατό του, στο μέτωπο του εχθρού, για να υπερφαλαγγίσει το άκρο αριστερό του. Τα τακτικά πλεονεκτήματα φάνταζαν στο μυαλό του πολύ πιο σίγουρα από ότι τα στρατηγικά. Αυτός προτιμούσε τη βεβαιότητα μιας μερικής επιτυχίας, από το ρίσκο να περιμένει μια επιτυχία η οποία θα ήταν αποφασιστική. Στην ίδια εκστρατεία, η διάβαση του Πάδου από τον Ναπολέοντα, είναι ένα άλλο παράδειγμα της μεγάλης στρατηγικής σημασίας που έχει η επιλογή του σημείου διάβασης. Ο στρατός των εφένδρων, μετά την εμπλοκή στο Chiusella¹³⁹, μπορούσε είτε να βαδίσει επί της αριστερής όχθης του Πάδου προς Τορίνο, είτε να διαβεί τον ποταμό στο Crescentino και να βαδίσει κατ' ευθείαν στη Γένοβα. Ο Ναπολέων προτίμησε να διαβεί τον Ticino, να μπει στο Μιλάνο, να συνενωθεί με τον Moncey ο οποίος πλησίαζε με 20.000 άνδρες από τη διάβαση του Saint-Gothard, ύστερα να διαβεί τον Πάδο στην Πιατσέντζα, υπολογίζοντας να φθάσει πιο σίγουρα σ' αυτήν την κατεύθυνση πριν τον Μέλας, παρά να είχε φθάσει πιο νωρίς επί της γραμμής συμπτύξεως του. Η διάβαση του Δούναβη στο Donauwerth στο Ingolstadt το 1805 ήταν μια παρόμοια επιχείρηση. Η κατεύθυνση που επελέγη για τη διάβαση ήταν η κύρια αιτία για την καταστροφή του στρατού του Mack.

Το κατάλληλο στρατηγικό σημείο διάβασης καθορίζεται εύκολα ενθυμούμενοι τις αρχές που διατυπώθηκαν στο Άρθρο XIX. Εδώ είναι απαραίτη-

139 Φαράγγι μήκους 25 Χλμ στην Ιταλία, στην περιοχή του Πιεμόντε, βορείως Τορίνο.

το να θυμίσω στον αναγνώστη μόνο το ότι στη διάβαση ενός ποταμού, όπως και σε κάθε άλλη επιχείρηση, υπάρχουν μόνιμα γεωγραφικά αποφασιστικά σημεία και άλλα που είναι σχετικά ή ενδεχόμενα, ανάλογα με τη διάταξη των εχθρικών δυνάμεων.

Εάν το σημείο που επελέγη συνδυάζει στρατηγικά και τακτικά πλεονεκτήματα, τότε δεν μπορεί να υπάρχει καλύτερο, αλλά εάν το έδαφος παρουσιάζει εμπόδια που δύσκολα περνάς, πρέπει να επιλεγεί κάποιο άλλο και στην επιλογή του νέου, πρέπει να δοθεί προσοχή ώστε να συμπίπτει η κατεύθυνση της κίνησης όσο το δυνατόν κοντύτερα στην πραγματική στρατηγική κατεύθυνση. Ανεξάρτητα από τους γενικούς συνδυασμούς, οι οποίοι επηρεάζουν σοβαρά την επιλογή του σημείου διάβασης, υπάρχει ακόμα ένα ζήτημα προς εξέταση που συνδέεται με το τοποθεσία αυτή καθ' αυτή. Η καλύτερη θέση είναι εκεί που ο στρατός μετά τη διάβαση, μπορεί να πάρει μέτωπο επιχειρήσεων και γραμμή μάχης κάθετη προς τον ποταμό, τουλάχιστον για τις πρώτες πορείες χωρίς να είναι αναγκασμένος να χωριστεί σε αρκετά σώματα που θα κινούνται σε διαφορετικές γραμμές. Αυτό το πλεονέκτημα θα τον γλιτώσει από τον κίνδυνο να δώσει μάχη με τον ποταμό στα νώτα, όπως συνέβη με τον Ναπολέοντα στο Essling.

Αρκετά ειπώθηκαν σχετικά με τα στρατηγικά ζητήματα που επηρεάζουν την επιλογή του σημείου διάβασης ενός ποταμού. Θα μιλήσουμε τώρα για τη διάβαση αυτή καθ' αυτή. Η ιστορία είναι το καλύτερο σχολείο για τη μελέτη των μέτρων που πιθανόν να εξασφαλίσουν την επιτυχία μιας τέτοιας επιχειρήσεως. Οι αρχαίοι θεωρούσαν τη διάβαση του Γρανικού, ο οποίος είναι ένας μικρός χείμαρρος, ένα θαυμάσιο κατόρθωμα. Επί του θέματος, οι άνθρωποι των ημερών μας μπορούν να παραθέσουν πολύ μεγαλύτερα.

Η διάβαση του Ρήνου στο Tholhuys από τον Λουδοβίκο XIV έχει επαινεθεί πολύ και ήταν πραγματικά σημαντική. Στις μέρες μας, ο στρατηγός Dedon¹⁴⁰ έκανε ονομαστές τις δυο διαβάσεις του Ρήνου στο Kehl και του Δούναβη στο Hochstadt, το 1800. Η δουλειά του είναι υπόδειγμα σε ότι αφορά τις λεπτομέρειες και σε τέτοιες επιχειρήσεις, η προσοχή στην παραμικρή λεπτομέρεια είναι τα πάντα. Πιο πρόσφατα, τρεις άλλες διαβάσεις του Δούναβη και η πολύ διάσημη διάβαση του Beresina¹⁴¹ έχουν υπερβεί ότι υπήρχε ενωρίτερα επί του θέματος. Οι δυο πρώτες πραγματοποιήθηκαν από τον Ναπολέοντα στο Essling και το Wagram, υπό την παρουσία ενός στρατού 120.000 ανδρών εφοδιασμένων με 400 κανόνια και στο σημείο που η κοίτη του ποταμού ήταν πλαυιότερα. Η περιγραφή αυτών των διαβάσεων από τον στρατηγό Pelet θα πρέπει να διαβαστεί προσεκτικά. Η τρίτη πραγματοποιήθη-

140 François-Louis Dedon: κατά την πρώτη διάβαση του Ρήνου ήταν διοικητής τάγματος γεφυρωποιών και υπεύθυνος για τη γεφύρωση του Ρήνου.

141 Τη διάβαση του ποταμού Beresina δίνοντας ταυτόχρονα και μάχη, έκανε ο γαλλικός στρατός συμπτυσσόμενος από το μέτωπο της Ρωσίας το 1812. Επικεφαλής των ρωσικών δυνάμεων ήταν ο Στρατάρχης Kutuzov.

κε από τον ρωσικό στρατό στο Satounovo το 1828, η οποία αν και δεν πρέπει να συγκρίνεται με τις δυο πρώτες ήταν πολύ σημαντική εξ αιτίας των μεγάλων τοπικών δυσκολιών και των σθεναρών προσπαθειών που έγιναν για να υπερνικηθούν αυτές οι δυσκολίες. Η διάβαση του Beresina ήταν πραγματικά θαυμάσια. Μη έχοντας ως αντικείμενο να δώσω ιστορικές λεπτομέρειες επί του θέματος, συστήνω στους αναγνώστες μου, να δουν τις ειδικές περιγραφές αυτών των γεγονότων. Θα δώσω αρκετούς γενικούς κανόνες που πρέπει να τηρούνται.

1. Είναι σημαντικό να παραπλανήσεις τον εχθρό ως προς το σημείο της διάβασης, έτσι ώστε να μην συγκεντρώσει δύναμη εκεί. Επιπλέον των στρατηγικών επιδείξεων, παραπλανητικές επιθέσεις πρέπει να αναληφθούν κοντά στον πραγματικό χώρο, για να διασπαστούν τα μέσα και η προσοχή του εχθρού. Για τον σκοπό αυτό, το ήμισυ του πυροβολικού πρέπει να αναπτυχθεί για να δημιουργήσει μεγάλο θόρυβο στα σημεία στα οποία δεν θα γίνει διάβαση, ενώ απόλυτη ησυχία πρέπει να επικρατήσει εκεί όπου θα γίνει η διάβαση.

2. Η κατασκευή της γέφυρας θα πρέπει να καλυφθεί όσο το δυνατόν περισσότερο με τμήματα που αποστέλλονται απέναντι με βάρκες με σκοπό τον εκτοπισμό του εχθρού ο οποίος μπορεί να παρενοχλήσει την πρόοδο των εργασιών. Αυτά τα τμήματα πρέπει να καταλάβουν άμεσα χωριά, δάση και άλλα εμπόδια εγγύς της περιοχής.

3. Είναι επίσης σημαντικό να παρατάξεις πυροβολαρχίες μεγάλου βεληνεκούς όχι μόνο για να σαρώσουν την απέναντι όχθη, αλλά για να εκτελέσουν βολές αντιπυροβολικού εναντίον του πυροβολικού που ο εχθρός μπορεί να φέρει για να χαλάσει τη γέφυρα στη διάρκεια της κατασκευής της. Για τον σκοπό αυτό είναι κάπως πιο βολικό να είναι πιο ψηλή η όχθη από την οποία ξεκινά η διάβαση, από την απέναντι.

4. Η εγγύτητα μιας μεγάλης νησίδας κοντά στην εχθρική όχθη παρέχει μεγάλες ευκολίες για το πέρασμα τμημάτων με βάρκες και για την κατασκευή της γέφυρας. Με τον ίδιο τρόπο ένας μικρότερος ποταμός που εκβάλλει στον μεγαλύτερο κοντά στο σημείο της διάβασης, είναι πλεονεκτική θέση για τη συγκέντρωση και την απόκρουση λέμβων και υλικών γεφυροσκευής.

5. Είναι καλό να επιλέγεις θέση στο σημείο όπου ο ποταμός κάνει καμπή, καθώς οι πυροβολαρχίες του επιτιθέμενου μπορούν να διασταυρώσουν το πυρ τους μπροστά από το σημείο όπου τα τμήματα πρόκειται να αποβιβαστούν με τις βάρκες και όπου θα είναι το τέλος της βάσης της γέφυρας, ώστε να έχεις έτσι τον εχθρό στο μέτωπο και στο πλευρό όταν αυτός θα προσπαθήσει να εμποδίσει τη διάβαση.

6. Το μέρος που θα επιλεγεί πρέπει να είναι κοντά σε καλούς δρόμους και στις δυο όχθες, έτσι ώστε ο στρατός να έχει καλές επικοινωνίες, εμπρός και πίσω και στις δυο όχθες του ποταμού. Για τον λόγο αυτό, σημεία στα οποία οι όχθες είναι ψηλές και απότομες, συνήθως θα πρέπει να αποφεύγονται.

Οι κανόνες για να εμποδίσεις μια διάβαση απορρέουν με φυσικό τρόπο από αυτούς που πρέπει να τηρηθούν για την πραγματοποίηση της διάβασης, καθώς το καθήκον των αμυνομένων είναι να αντιδράσουν στις προσπάθειες των επιτιθεμένων. Το σημαντικό είναι να επιτηρείς τη ροή του ποταμού με ελαφρά τμήματα, χωρίς προσπάθεια για άμυνα σε κάθε σημείο.

Συγκεντρώσου γρήγορα στο απειλούμενο σημείο, ώστε να υπερτερείς του εχθρού, ενώ τμήμα του στρατού του μόνο έχει πραγματοποιήσει διάβαση. Μιμήσου τον Δούκα του Vendôme στο Cassano και τον Αρχιδούκα Κάρολο στο Essling το 1809, με το τελευταίο παράδειγμα να αξίζει ιδιαίτερου επαίνου, παρ' ότι η επιχείρηση δεν ήταν καθ' ολοκληρία επιτυχής, όσο πιθανόν να αναμενόταν ότι θα είναι.

Στο Άρθρο XXI, επεστήθη η προσοχή στην επιρροή που μπορεί να έχει η διάβαση ενός ποταμού, κατά την έναρξη μιας εκστρατείας, στον προσανατολισμό της κατευθύνσεως των γραμμών επιχειρήσεων. Θα δούμε τώρα τι σύνδεση μπορεί να έχει με τις επακολουθούσες στρατηγικές κινήσεις.

Μια από τις μεγαλύτερες δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπιστούν μετά τη διάβαση, είναι η κάλυψη της γέφυρας από τις εχθρικές προσπάθειες για καταστροφή της, χωρίς αυτή η παρέμβαση να παρεμποδίζει την ελεύθερη κίνηση του στρατού. Όταν ο στρατός υπερτερεί σημαντικά του εχθρού σε δύναμη ή όταν η διάβαση πραγματοποιήθηκε άμεσα μετά από μια μεγάλη νίκη, η δυσκολία που μνημονεύτηκε είναι ασήμαντη. Αλλά εάν η εκστρατεία μόλις άρχισε και οι δύο αντίπαλοι είναι της αυτής περιόδου δυναμικότητας, η περίπτωση είναι τελείως διαφορετική.

Εάν 100.000 Γάλλοι διαβούν τον Ρήνο στο Στρασβούργο ή στο Μάνχαϊμ υπό την παρουσία 100.000 Αυστριακών, το πρώτο πράγμα που πρέπει να γίνει είναι να οδηγηθεί ο εχθρός σε τρεις κατευθύνσεις, πρώτον πριν από αυτούς μακριά μέχρι το Μαύρο Δάσος, δεύτερον δια του δεξιού ώστε να καλυφθούν οι γέφυρες επί του Άνω Ρήνου και τρίτον, δια του αριστερού ώστε να καλυφθούν οι γέφυρες της Mayence και του Κάτω Ρήνου. Αυτή η ανάγκη είναι δυστυχώς ο λόγος για μια διαίρεση των δυνάμεων. Αλλά για να μειώσεις σε όσο το δυνατόν λιγότερους τους μεπλάδες που προκύπτουν από αυτήν την υποδιαίρεση, δεν είναι με κανένα τρόπο σημαντικό ο στρατός να χωριστεί σε τρία ίσα μέρη, ούτε είναι αναγκαίο αυτά τα αποσπάσματα να μείνουν μακριά περισσότερο από τις λίγες ημέρες που χρειάζονται για να καταλάβουν το φυσικό σημείο συγκεντρώσεως των εχθρικών δυνάμεων.

Στην περίπτωση αυτή ένας στρατηγός ευρίσκεται σε πολύ δύσκολη θέση, γιατί αν διαιρέσει τον στρατό του για να προστατεύσει τις γέφυρές του, μπορεί να υποχρεωθεί να παλέψει με ένα από τα υπομήματα του εναντίον ολόκληρης της εχθρικής δύναμης και να υπερνικηθεί. Εάν κινήσει τον στρατό του επί μιας μόνο γραμμής, ο εχθρός μπορεί να διαιρέσει τον στρατό του και να τον ξανασυγκεντρώσει σε κάποιο μη αναμενόμενο σημείο, οι γέφυρες μπορεί να καταληφθούν ή να καταστραφούν και ο στρατηγός μπορεί να ευρεθεί εκτεθειμένος προτού καν του δοθεί χρόνος ή η ευκαιρία να κερδίσει μια νίκη.

Ο καλύτερος τρόπος ενεργείας είναι να στήσεις τις γέφυρες κοντά σε μια πόλη η οποία θα πρέπει να παρέχει ένα ισχυρό αμυντικό σημείο για την προστασία τους, να δώσεις όλη τη δυνατή ζωντάνια και ενεργητικότητα στις πρώτες επιχειρήσεις αμέσως μετά τη διάβαση, να επιπέσεις στις υποδιαιρέσεις του εχθρικού στρατού διαδοχικά και να τις κτυπήσεις με τέτοιο τρόπο ώστε να μην έχουν διάθεση πλέον να ασχοληθούν με τις γέφυρες. Σε μερικές περιπτώσεις, μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποκλίνουσες από το κέντρο γραμμές επιχειρήσεων. Εάν ο εχθρός έχει διαιρέσει τους 100.000 άνδρες του σε αρκετά σώματα στρατού και κατέχει παρατηρητήρια, η διάβαση μπορεί να πραγματοποιηθεί με 100.000 άνδρες από ένα σημείο κοντά στο κέντρο των γραμμών αυτών των παρατηρητηρίων, το απομονωμένο αμυνόμενο σώμα σ' αυτό το σημείο μπορεί να υπερνικηθεί και δυο όγκοι δυνάμεων 50.000 ανδρών ο κάθε ένας μπορούν να συγκροτηθούν και οι οποίοι όγκοι αναλαμβάνοντας αποκλίνουσες γραμμές επιχειρήσεων, μπορούν ασφαλώς να εκτοπίσουν διαδοχικά τα κομμάτια του εχθρικού στρατού, να τα εμποδίσουν να συνενωθούν και να τα οδηγήσουν όσο πιο μακριά γίνεται από τις γέφυρες. Αλλά αν αντίθετα η διάβαση πραγματοποιηθεί σ' ένα άκρο του εχθρικού στρατηγικού μετώπου, μετακινούμενοι γρήγορα κατά μήκος αυτού του μετώπου μπορούμε να νικήσουμε τον εχθρό σ' όλο αυτό το μήκος, με τον ίδιο τρόπο που ο Φρειδερίκος νίκησε τακτικά στο Leuthen την αυστριακή γραμμή, σ' όλο της το μήκος, οι γέφυρες θα είναι ασφαλείς στα νώτα του στρατού και θα παραμένουν προστατευμένες σε όλη τη διάρκεια των κινήσεων στο μέτωπο. Ήταν με αυτόν τον τρόπο που ο Jourdan, έχοντας διαβεί τον Ρήνο στο Ντίσελντορφ το 1795, στο δεξιό άκρο των Αυστριακών, μπόρεσε να προελάσει με απόλυτη ασφάλεια προς τον Main. Εκδιώχθηκε επειδή οι Γάλλοι, έχοντας μια διπλή και εξωτερική γραμμή επιχειρήσεων, άφησαν 120.000 άνδρες εκτός δράσης μεταξύ της Βασιλείας και της Mayence, ενώ ο Clairfayt απώθησε τον Jourdan επί του Lahn. Αλλά αυτό δεν μπορεί να μειώσει τη σημασία των πλεονεκτημάτων που κερδήθηκαν με τη διάβαση ενός ποταμού επί ενός άκρου του εχθρικού στρατηγικού μετώπου. Ένας διοικητής πρέπει να υιοθετήσει είτε αυτήν την μέθοδο ή αυτή που εξηγήθηκε ενωρίτερα, μιας κεντρικής δύναμης δηλαδή τη στιγμή της διάβασης και τη χρήση αποκλινουσών γραμμών μετά, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθή-

κες της περιπτώσεως, την κατάσταση των συνόρων και των βάσεων επιχειρήσεων, καθώς επίσης και τις θέσεις του εχθρού. Η μνεία αυτών των συνδυασμών, κάτι είχε ήδη ειπωθεί στο άρθρο για τις γραμμές επιχειρήσεων, δεν είναι εκτός τόπου εδώ, αφού η σύνδεσή τους με την τοποθεσία των γεφυρών είναι το κεντρικό υπό εξέταση σημείο.

Συμβαίνει μερικές φορές, να επιχειρείται μια διπλή διάβαση επί ενός μόνο μετώπου επιχειρήσεων, όπως ήταν η περίπτωση με τον Jourdan και τον Moreau το 1796. Εάν αποκτηθεί το πλεονέκτημα του να έχεις διπλή γραμμή συμπτώξεως, τότε δημιουργείται ο μπελάς για τον εχθρό, να τον υποχρεώσεις σε κάποιο βαθμό, να συγκεντρωθεί στο κέντρο του και πιθανόν να βρεθεί στην κατάσταση να υπερνικήσει ξεχωριστά τους δυο στρατούς που πραγματοποίησαν διάβαση σε διαφορετικά σημεία. Μια τέτοια επιχείρηση θα οδηγήει πάντοτε σε καταστροφικά αποτελέσματα, όταν ο αντίπαλος στρατηγός έχει την ικανότητα να γνωρίζει πώς να εκμεταλλεύεται αυτή την παραβίαση των αρχών.

Σε τέτοια περίπτωση, οι μπελάδες της διπλής διάβασης μπορούν να μειωθούν, περνώντας τον κύριο όγκο των δυνάμεων από ένα από τα σημεία, το οποίο τότε γίνεται το αποφασιστικό και με συγκέντρωση των τμημάτων του στρατού μέσω εσωτερικών γραμμών όσο το δυνατόν γρηγορότερα, προκειμένου να εμποδιστεί ο εχθρός να τα καταστρέψει ξεχωριστά. Εάν ο Jourdan και ο Moreau είχαν τηρήσει αυτόν τον κανόνα και είχαν συνενώσει τις δυνάμεις τους στην κατεύθυνση του Donauwerth, αντί να κινηθούν σε αποκλίνουσες κατευθύνσεις ο ένας από τον άλλον, πιθανόν να είχαν επιτύχει στη Βαυαρία, αντί να οδηγηθούν πίσω στον Ρήνο.

Άρθρο XXXVIII Υποχωρητικές Κινήσεις και Καταδιώξεις

Οι υποχωρητικές¹⁴² κινήσεις είναι οι πιο δύσκολες επιχειρήσεις στον πόλεμο. Αυτή η παρατήρηση είναι τόσο αληθινή, ώστε ο περίφημος Πρίγκιπας de Ligne έλεγε, με το συνηθισμένο πικάντικο στυλ του, ότι δεν μπορούσε να συλλάβει πώς ένας στρατός πετύχαινε ποτέ συμπτυσσόμενος. Όταν σκεφτούμε τη φυσική και ηθική κατάσταση ενός στρατού σε πλήρη υποχώρηση, μετά από μια χαμένη μάχη, τη δυσκολία να διατηρήσει την τάξη και των καταστροφών στις οποίες μπορεί να οδηγήσει η αταξία, δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε γιατί οι πιο πεπειραμένοι στρατηγοί δίσταζαν να επιχειρήσουν τέτοιες επιχειρήσεις.

¹⁴² Ο αγγλικός όρος είναι retreats. Τον μεταφράζω ως «υποχωρητικές κινήσεις» σύμφωνα με κάποια παλαιότερη διάκριση που γίνονταν στον Κανονισμό ΕΕ 100-1 του Στρατού Ήθρας, καθόσον στο βιβλίο, άλλες φορές έχει την έννοια της υποχωρήσεως και άλλες της συμπτώξεως.

Ποιά μέθοδος υποχώρησης να συστηθεί; Πρέπει η μάχη να συνεχιστεί με όλους τους κινδύνους μέχρι να πέσει το βράδυ και η υποχώρηση να εκτελεστεί με την κάλυψη του σκότους; Ή είναι καλύτερα να μην περιμένεις γι' αυτήν την τελευταία ευκαιρία, αλλά να εγκαταλείψεις το πεδίο της μάχης όταν αυτό μπορεί ακόμα να γίνει και να προβληθεί ισχυρή αντίσταση στον στρατό που θα σε καταδιώκει; Πρέπει μια σύντομη πορεία να γίνεται το βράδυ ώστε να κερδίσεις όσο το δυνατόν περισσότερο χρόνο από τον αντίπαλο; Ή είναι καλύτερα να σταματήσεις μετά από μισή πορεία και να κάνεις τάχα ότι πολεμάς πάλι; Κάθε μια από αυτές τις μεθόδους, και-τοι εντελώς ταιριαστή σε κάποιες περιπτώσεις, μπορεί σε κάποιες άλλες να αποδειχθεί καταστροφική για όλο τον στρατό. Εάν η θεωρία του πολέμου αφήνει κάποια σημεία αδιευκρίνιστα, τότε αυτό των υποχωρητικών κινήσεων, είναι ένα από αυτά.

Εάν είσαι αποφασισμένος να πολεμήσεις σθεναρά μέχρι το βράδυ, μπορεί να εκτεθείς στον κίνδυνο ολοκληρωτικής ήττας, πριν φθάσει το βράδυ και αν μια σύμπτυξη υπό την πίεση του εχθρού πρέπει ν' αρχίσει όταν πέσει το σκοτάδι, πώς θα προλάβεις την αποδιοργάνωση του στρατού σου ο οποίος δεν ξέρει τι να κάνει και δεν μπορεί να δει για να κάνει κάτι σωστά; Εάν πάλι από την άλλη, το πεδίο της μάχης εγκαταλειφθεί εν μέσω της ημέρας και πριν να έχουν αναληφθεί όλες οι δυνατές προσπάθειες για να αντέξεις, πιθανόν να εγκαταλείψεις τη μάχη στο σημείο εκείνο που και ο εχθρός είναι έτοιμος να κάνει το ίδιο. Και αν αυτό γίνει γνωστό στους στρατιώτες, μπορεί να χάσεις την εμπιστοσύνη τους, καθώς αυτοί έχουν πάντα την τάση να κατηγορήσουν έναν νουνεχή στρατηγό ο οποίος υποχωρεί πριν να υπάρξει τέτοια ανάγκη κατά την αντίληψή τους. Πλέον αυτού, ποιός μπορεί να πει ότι μια υποχώρηση που άρχισε την ημέρα υπό την πίεση εχθρού, δεν μπορεί να μετατραπεί σε άτακτη φυγή; Όταν μια υποχώρηση έχει αρχίσει, δεν είναι δύσκολο να αποφασίσεις εάν μια σύντομη πορεία πρέπει να γίνει ώστε να κερδίσεις όσο το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό περιθώριο από τον εχθρό, αφού αυτή η βιαστική κίνηση μπορεί μερικές φορές να προκαλέσει την καταστροφή του στρατού, αλλά μπορεί και σε άλλες περιπτώσεις, να είναι η σωτηρία του. Αυτό που θα μπορούσε να υποστηριχθεί με θετικό τρόπο γι' αυτό το θέμα είναι ότι γενικά, για έναν αξιόμαχο στρατό, είναι καλύτερα να υποχωρεί αργά με αργές πορείες, με μια ισχυρή και καλά διατεταγμένη οπισθοφυλακή, για να τηρεί υπό τον έλεγχό της, τους προπομπούς των φαλάγγων του εχθρού για αρκετές ώρες.

Οι υποχωρητικές κινήσεις είναι διαφορετικών ειδών, ανάλογα με την αιτία για την οποία ξεκινούν. Ένας στρατηγός μπορεί να συμπτυχθεί από μόνος του πριν από τη μάχη, προκειμένου να παρασύρει τον αντίπαλό του σε μια θέση, την οποία προτιμά από εκείνη που ήταν. Αυτή η κίνηση είναι μάλλον ένας συνετός ελιγμός, παρά υποχώρηση. Αυτό έκανε ο Ναπολέων το 1805 συμπτυσσόμενος από το Wischau προς το Brunn για να σύρει τους

συμμάχους σ' ένα σημείο που του ταίριαζε περισσότερο για πεδίο μάχης. Έτσι συμπύχθηκε και ο Ουέλινγκτον από το Quatre-Bras στο Βατερλό. Αυτό πρότεινα και εγώ να γίνει πριν την επίθεση στη Δρέσδη, όταν μαθεύτηκε η άφιξη του Ναπολέοντα. Παρουσίασα την ανάγκη για κίνηση προς το Dirscholdiswalde προκειμένου να επιλεγεί ένα ευνοϊκό πεδίο μάχης. Υποτίθεται ότι ήταν υποχώρηση αυτό που πρότεινα και μια εσφαλμένη αντίληψη για την τιμή, εμπόδισε την οπισθοδρομική κίνηση χωρίς μάχη, η οποία θα ήταν το μέσον αποφυγής της καταστροφής που ακολούθησε την επομένη ημέρα (26 Αυγούστου 1813)¹⁴³.

Ένας στρατηγός μπορεί να υποχωρήσει για να βιαστεί να πάει για την άμυνα ενός απειλούμενου από τον εχθρό σημείου, είτε επί των πλευρών, είτε επί της γραμμής συμπύξεως. Όταν ένας στρατός βαδίζει σε απόσταση από τις αποθήκες του, εντός μια εξαντλημένης χώρας, μπορεί να υποχρεωθεί να υποχωρήσει για να πάει κοντύτερα στα εφόδια του. Τέλος ένας στρατός συμπύσσεται χωρίς τη θέλησή του μετά από μια χαμένη μάχη ή μετά από μια ανεπιτυχή επιχείρηση.

Αυτές δεν είναι οι μόνες περιπτώσεις που επηρεάζουν τις υποχωρητικές κινήσεις. Ο χαρακτήρας τους ποικίλει ανάλογα με αυτόν της χώρας, με τις αποστάσεις που πρέπει να διανυθούν και τα εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν. Είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες σε μια εχθρική χώρα και όταν τα σημεία στα οποία αρχίζουν οι υποχωρήσεις είναι μακριά από τη φίλια χώρα και τη βάση των επιχειρήσεων, γίνονται επίπονες και δύσκολες.

Από την εποχή της περιφημής υποχωρήσεως των Μυριών¹⁴⁴, η οποία δίκαια είναι φημισμένη, μέχρι τη φοβερή καταστροφή η οποία βρήκε τον γαλλικό στρατό το 1812, στην ιστορία δεν μνημονεύονται πολλές σημαντικές υποχωρήσεις. Αυτή του Αντωνίου¹⁴⁵ που βγήκε από τη Media ήταν πιο οδυνηρή παρά ένδοξη. Αυτή του Αυτοκράτορα Ιουλίου, η οποία παρενοχλήθηκε από τους ίδιους Πάρθους ήταν καταστροφική. Σε πιο πρόσφατες ημέρες, η υποχώρηση του Καρόλου του VIII στη Νάπολη, όταν δεν έγινε αντιληπτός από ένα Ιταλικό σώμα στρατού στο Fornovo ήταν αξιοθαύμαστη. Η υποχώρηση του M. de Bellisle από την Πράγα δεν άξιζε τους επαίνους που έλαβε. Οι υποχωρητικές κινήσεις που εκτελέστηκαν από τον βασιλιά της Πρωσίας μετά την άρση της πολιορκίας του Olmutz και μετά τον αιφνιδιασμό στο Hochkirch¹⁴⁶ ήταν πολύ καλά σχεδιασμένες, αλλά έγιναν σε μικρές

143 Στις 26 και 27 Αυγούστου του 1813 έγινε η μάχη της Δρέσδης, κατά την οποία οι συμμαχικές δυνάμεις Αυστριακών, Πρώσων και Ρώσων, ηττήθηκαν από τον στρατό του Ναπολέοντα, στο πλαίσιο της εκστρατείας της Λειψίας.

144 Αναφέρεται στην Κύρου Ανάβαση και την επιστροφή των Μυριών από την Περσία πίσω στην Ελλάδα το 401 π.Χ

145 Πρόκειται για τον Μάρκο-Αντώνιο, Ρωμαίο Στρατηγό και Πολιτικό την εποχή του Ιουλίου Καίσαρα.

146 Το Hochkirch είναι περιοχή στη Σαξονία, όπου το 1758, στη διάρκεια του Επταετούς Πολέμου, ο αυστριακός στρατός αιφνιδίασε τους Πρώσους του Φρειδερίκου του Μεγάλου και τους κατενίκησε.

αποστάσεις. Αυτή του Moreau το 1796, της οποίας η σημασία μεγεθύνθηκε από διάφορες φαινομενικές ήταν πειστική αλλά όχι κάτι το ιδιαίτερο. Η υποχώρηση του Lecoubre από το Altorf και αυτή του Macdonald δια μέσου του Pontremoli μετά την ήττα στη μάχη του Trebbia¹⁴⁷, όπως αυτή του Suwaroff από το Muttenthal στο Chur ήταν ένδοξα κατορθώματα των όπλων, αλλά μικρής διάρκειας και χαρακτήρα. Η υποχώρηση του ρωσικού στρατού από το Niemen στη Μόσχα, μια απόσταση 240 λευγών, υπό την παρουσία ενός εχθρού όπως ο Ναπολέων και ενός τέτοιου ιππικού όπως αυτό του ενεργητικού και τολμηρού Murat ήταν ασφαλώς αξιοθαύμαστη. Αυτή η υποχώρηση συνοδευόταν αναμφίβολα από ευνοϊκές συνθήκες, αλλά άξιζε μεγάλου επαίνου, όχι μόνο για το ταλέντο που επέδειξαν οι στρατηγοί που τη διηύθυναν στα πρώτα της στάδια, αλλά επίσης για τη θαυμασία καρτερία και για τη στρατιωτική αγωγή που επέδειξαν τα τμήματα που την εκτέλεσαν. Παρά το ότι η υποχώρηση από τη Μόσχα ήταν μια αιματηρή καταστροφή για τον Ναπολέοντα ήταν επίσης ένδοξη και γι' αυτόν και για τα τμήματά του που ήταν στο Krasnoi και στον Beresina, γιατί ο σκελετός του στρατού σώθηκε, ενώ δεν θα έπρεπε να γυρίσει, ούτε ένας άνδρας πίσω. Σ' αυτό το αξιομνημόνευτο γεγονός και οι δύο πλευρές περιέβαλαν τους εαυτούς τους με δόξα. Η σημασία των αποστάσεων, η φύση της χώρας που πρόκειται να διασχισθεί, οι πόροι που αυτή η χώρα προσφέρει, τα εμπόδια που θα πρέπει να υπερνικηθούν, οι επιθέσεις που πρόκειται να αντιμετωπιστούν είτε στα νώτα είτε στο πλευρό, ανωτερότητα ή κατωτερότητα στο ιππικό, το πνεύμα των τμημάτων, είναι παράγοντες οι οποίοι έχουν μεγάλη επίπτωση στην απόφαση για τις υποχωρητικές κινήσεις, αφήνοντας εκτός της εξετάσεως τις επιδέξιες κινήσεις τις οποίες μπορεί να κάνουν οι στρατηγοί για την εκτέλεσή τους. Ένας στρατηγός που γυρίζει πίσω προς τη χώρα του, κατά μήκος της δικής του γραμμής προμηθειών και πυρομαχικών, μπορεί να τηρεί τα τμήματα του συγκεκριμένα και σε καλή τάξη, μπορεί να εκτελεί μία υποχώρηση με μεγαλύτερη ασφάλεια από ένα άλλον που είναι υποχρεωμένος να συντηρεί το στρατό του σε πρόχειρες εγκαταστάσεις και σε ανάγκη να κατέχει μια εκτεταμένη θέση. Θα ήταν ανόητο να υποστηρίξουμε ότι ένας γαλλικός στρατός που υποχωρεί από τη Μόσχα στο Niemen χωρίς προμήθειες, με έλλειψη ιππικού και νέων αλόγων, θα μπορούσε να πραγματοποιήσει την κίνηση με την ίδια τάξη και με την ίδια σταθερότητα όπως ένας ο ρωσικός στρατός, που είναι εφοδιασμένος με όλα όσα είναι απαραίτητα, που βαδίζει εντός της ίδιας της χώρας και καλύπτεται από μεγάλο αριθμό ελαφρού ιππικού.

Υπάρχουν πέντε μέθοδοι για τη διευθέτηση μιας υποχωρήσεως:

Η πρώτη είναι να βαδίζεις ως ένα μόνο σώμα και επί ενός δρομολογίου.

Η δεύτερη συνίσταται στη διαίρεση του στρατού σε δύο-τρία σώματα στρατού, πορεία με διαφορά μιας ημέρας πορείας το ένα από το άλλο, προκειμένου να αποφευχθεί σύγχυση, ειδικά στα υλικά.

147 Οι γαλλικές δυνάμεις υπό τον Macdonald, υπέστησαν ήττα το 1799 στη μάχη του ποταμού Trebbia στη Βόρεια Ιταλία από τις αυστριακές και ρωσικές δυνάμεις υπό τον Στρατάρχη Suwaroff.

Η τρίτη συνίσταται στο να βαδίζεις επί ενός μόνο μετώπου δια πολλών δρομολογίων σχεδόν παραλλήλων μεταξύ τους κι' έχοντας ένα κοινό σημείο προορισμού.

Η τέταρτη συνίσταται σε κίνηση επί συνεχώς συγκλινόντων δρομολογίων.

Η πέμπτη αντίθετα, συνίσταται στην κίνηση επί αποκλινόντων δρομολογίων.

Δεν έχω τίποτα να πω ως προς τη συγκρότηση οπισθοφυλακής, αλλά θεωρείται δεδομένο ότι πρέπει πάντοτε να υπάρχει μία, καλά προετοιμασμένη και υποστηριζόμενη από τμήμα εφεδρικού ιππικού. Αυτή η πρόβλεψη είναι κοινή για όλα τα είδη των υποχωρήσεων, αλλά δεν έχει σχέση με τις στρατηγικές σχέσεις αυτών των επιχειρήσεων. Ένας στρατός που οπισθοχωρεί με τάξη, με την πρόθεση να πολεμήσει και πάλι μόλις θα έχει λάβει ενισχύσεις ή μόλις θα έχει φτάσει σε μια ορισμένη στρατηγική θέση, θα πρέπει να προτιμήσει την πρώτη μέθοδο καθώς, ειδικά αυτή, εξασφαλίζει τη συνοχή του στρατού και τον διευκολύνει να είναι σε ετοιμότητα για μάχη σχεδόν ανά πάσα στιγμή, αφού είναι απλά αναγκαίο να σταματήσει τις κεφαλές των φαλάγγων υπό την προστασία των οποίων τα υπόλοιπα τμήματα λαμβάνουν θέσεις όπως φθάνουν διαδοχικά. Ένας στρατός που χρησιμοποιεί αυτήν τη μέθοδο δεν πρέπει πάντως να περιορίσει τον εαυτό του σε μια μόνη κύρια οδό, εάν υπάρχουν παράδρομοι αρκετά κοντά ώστε να καταληφθούν, κάτι που θα κάνει τις κινήσεις του πιο γρήγορες και πιο σίγουρες.

Όταν ο Ναπολέων συμπτύχθηκε από το Smolensk, χρησιμοποίησε τη δεύτερη μέθοδο, έχοντας τα τμήματα του στρατού του χωρισμένα μεταξύ τους με απόσταση μιας ολόκληρης πορείας. Αυτός έκανε ένα μεγάλο λάθος, επειδή ο εχθρός δεν τον ακολουθούσε στα νώτα του, αλλά κινούμενος κατά μήκος μιας πλαγίας οδού έφτασε σχεδόν κάθετα στη διεύθυνση κίνησης του Ναπολέοντα και στο μέσον των ξεχωριστών γαλλικών σωμάτων. Το αποτέλεσμα ήταν οι τρεις μοιραίες ημέρες του Krasnoi¹⁴⁸. Με τη χρήση αυτής της μεθόδου που έχει ως κύριο σκοπό την αποφυγή του κορεσμού του δρομολογίου, το κενό μεταξύ των αναχωρήσεων των διάφορων σωμάτων είναι αρκετά μεγάλο, όταν το πυροβολικό μπορεί εύκολα να μπει σε φάλαγγα. Αντί να χωριστεί το σώμα από μια ολόκληρη πορεία, θα ήταν καλύτερα ο στρατός να διαιρεθεί σε δύο τμήματα και μία οπισθοφυλακή, με τα σώματα σε απόσταση μισής πορείας μεταξύ τους. Αυτά τα σώματα ξεκινώντας διαδοχικά μ' ένα μεσοδιάστημα δυο ωρών μεταξύ των διαδοχικών αναχωρήσεων αυτών των αρκετών σωμάτων στρατού, θα μπορούν να κάνουν φάλαγγα χωρίς να κορεστεί ο δρόμος, τουλάχιστον για δρομολόγια σε κανονικές χώρες. Στη διάβαση του Αγίου Βερνάρδου ή των Βαλκανίων, αναμφίβολα πρέπει να γίνουν άλλοι υπολογισμοί.

148 Ο ρωσικός στρατός υπό τις διαταγές του Στρατάρχη Kutuzov επέφερε σημαντικές απώλειες στην υποχωρούσα από τη Μόσχα Μεγάλη Στρατιά του Ναπολέοντα (15-18 Νοεμβρίου 1812)

Εγώ θεωρώ ότι αυτή η ιδέα εφαρμόζεται σε στρατό 120.000 ή 150.000 ανδρών, έχοντας μια οπισθοφυλακή από 20.000 ή 25.000 άνδρες που να απέχει μισή πορεία¹⁴⁹. Ο στρατός μπορεί να διαιρεθεί σε δυο μεγάλα τμήματα δύναμης 60.000 ανδρών το καθένα, τα οποία να στρατοπεδεύουν σε μια απόσταση 3-4 λευγών το ένα από το άλλο. Καθ' ένα από αυτά τα δύο μεγάλα τμήματα θα πρέπει να υποδιαιρεθεί σε δύο ή τρία σώματα, τα οποία είτε μπορούν να κινούνται διαδοχικά κατά μήκος του δρόμου ή να σχηματίζουν δύο γραμμές ένθεν και ένθεν του δρόμου. Και στις δύο περιπτώσεις, εάν ένα σώμα στρατού δύναμης 30.000 ανδρών κινηθεί στις πέντε το πρωί και το άλλο στις επτά, δεν θα υπάρχει κίνδυνος αλληλοπαρεμβολής, εκτός και αν κάτι ασυνήθιστο συνέβαινε. Γιατί το δεύτερο τμήμα θα είναι την ίδια ώρα της ημέρας πίσω από το πρώτο περίπου τέσσερις λεύγες, κι έτσι δεν μπορεί ποτέ να βρίσκονται στο ίδιο μέρος του δρομολογίου τον ίδιο χρόνο.

Όταν υπάρχουν διαβατά δρομολόγια στην περιοχή, κατάλληλα τουλάχιστον για το πεζικό και το ιππικό, τότε τα διαστήματα μπορούν να ελαττωθούν. Δεν χρειάζεται να προστεθεί ότι μία τέτοια διάταξη προς πορεία, μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο όταν υπάρχουν άφθονες προμήθειες. Η τρίτη μέθοδος είναι συνήθως η καλύτερη επειδή ο στρατός βαδίζει με διάταξη μάχης. Σε μεγάλες ημέρες και σε θερμές χώρες, ο καλύτερος χρόνος για πορεία είναι το βράδυ και οι πρώτες πρωινές ώρες. Ένα από τα πιο δύσκολα προβλήματα της διοικητικής μέριμνας, είναι η ρύθμιση των ωρών αναχωρήσεως και στάσεων των στρατευμάτων, είναι δε ιδιαίτερα δύσκολο στην περίπτωση υποχωρητικών κινήσεων.

Πολλοί στρατηγοί αμελούν να ρυθμίσουν τον τρόπο και τον χρόνο των στάσεων και η συνέπεια είναι μεγάλη αταξία κατά την πορεία, καθώς κάθε ταξιαρχία ή μεραρχία αναλαμβάνει την ευθύνη να σταματήσει όποτε οι στρατιώτες είναι λίγο κουρασμένοι και βρίσκουν ευχάριστη την πρόχειρη κατασκήνωση. Όσο μεγαλύτερος ο στρατός και όσο πιο συγκεντρωμένος βαδίζει, τόσο πιο σημαντικό είναι να ρυθμίζονται σωστά οι ώρες αναχωρήσεως και στάσεων, ιδιαίτερα εάν ο στρατός πρόκειται να κινηθεί βράδυ. Μια κακώς προγραμματισμένη στάση τμήματος μόνο μιας φάλαγγας, μπορεί να προκαλέσει τόσο ζημιά, όση προκαλεί και η άτακτη φυγή.

Εάν η οπισθοφυλακή πιέζεται στενά, ο στρατός πρέπει να σταματήσει ώστε να τη βοηθήσει μ' ένα φρέσκο σώμα στρατού από το δεύτερο τμήμα, το οποίο θα σταματήσει γι' αυτό το σκοπό. Ο εχθρός βλέποντας 80.000 άνδρες σε διάταξη μάχης θα θεωρήσει αναγκαίο να σταματήσει και να συγκεντρώσει τις φάλαγγες του, οπότε η υποχώρηση θα πρέπει να ξαναρχίσει μόλις πέσει το βράδυ και θα πρέπει να ξαναδημιουργηθεί η απόσταση που χάθηκε.

Η τρίτη μέθοδος, υποχωρήσεως κατά μήκος παράλληλων οδών, είναι καταπληκτική όταν τα δρομολόγια είναι αρκετά κοντά το ένα με το άλλο.

149 ΣΜ: από το κύριο σώμα

Αλλά εάν απέχουν αρκετή απόσταση, μια πτέρυγα αποκομμένη από το κέντρο και από την άλλη πτέρυγα, μπορεί να τεθεί σε κίνδυνο εάν ο εχθρός της επιτεθεί δυναμικά και την υποχρεώσει να αμυνθεί. Ο πρωσικός στρατός κινούμενος από το Μαγδεμβούργο προς τον ποταμό Όντερ το 1806, αποτελεί παράδειγμα αυτής της περιπτώσεως.

Η τέταρτη μέθοδος, η οποία συνίσταται στο να ακολουθήσεις συγκλίνουσες οδούς είναι αναμφίβολα η καλύτερη εάν τα τμήματα απέχουν ικανή απόσταση μεταξύ τους, όταν διατάσσεται η υποχωρητική κίνηση. Τίποτα δεν είναι καλύτερο σε τέτοια περίπτωση από τη συνένωση των δυνάμεων και η υποχώρηση επί συγκλινόντων δρομολογίων είναι η καλύτερη μέθοδος πραγματοποίησής της.

Η πέμπτη μέθοδος δεν είναι τίποτα άλλο παρά το περίφημο σύστημα αποκλινουσών γραμμών το οποίο εγώ αποδίδω στον Bulow και το οποίο αντέκρουσα σθεναρά σε προηγούμενες εκδόσεις εργασιών μου, επειδή νομίζω ότι δεν θα μπορούσα να έχω παρεξηγήσει είτε το νόημα των παρατηρήσεων του επί του θέματος, είτε το αντικείμενο του συστήματος του. Συμπεραίνω από τον ορισμό που του έδωσε, ότι ο Bulow συνιστούσε σ' έναν υποχωρούντα στρατό ο οποίος κινείται από μια δεδομένη θέση, να χωριστεί σε τμήματα και να ακολουθήσει αποκλίνοντα δρομολόγια με διπλό σκοπό, να συμπυκωθεί πιο εύκολα από τον καταδιώκοντα εχθρό και να σταματήσει την πορεία του εχθρού απειλώντας τα πλευρά και τις γραμμές επικοινωνιών του. Βρίσκω λάθος αυτό το σύστημα για τον απλό λόγο ότι ένας ηττημένος στρατός, είναι ήδη αρκετά αδυνατισμένος χωρίς την ανοησία να διαιρέσει ακόμα περισσότερο τις δυνάμεις του και μάλιστα υπό την παρουσία ενός νικηφόρου εχθρού.

Ο Bulow βρήκε υποστηρικτές οι οποίοι διεκήρυσαν ότι εγώ παρεξήγησα τι εννοούσε αυτός και ότι με τον όρο *αποκλίνουσα υποχώρηση* αυτός δεν είχε κατά νου μια υποχώρηση η οποία γίνονταν επί αριθμού αποκλινόντων δρομολογίων, αλλά επί ενός το οποίο αντί να κατευθύνεται προς το κέντρο της βάσης των επιχειρήσεων ή του κέντρου της χώρας, θα έπρεπε να είναι αποκλίνον ως προς το επίκεντρο των επιχειρήσεων και κατά μήκος της γραμμής των συνόρων της χώρας.

Εγώ πιθανόν να απέκτησα μια λάθος εντύπωση από τη γλώσσα του και σ' αυτήν την περίπτωση η κριτική μου καταπίπτει, επειδή έχω συστήσει με σθένος αυτό το είδος της υποχωρήσεως, το οποίο έχω ονομάσει παράλληλη υποχώρηση. Έχω την άποψη ότι ένας στρατός, αφήνοντας τη γραμμή που οδηγεί από τα σύνορα στο κέντρο της χώρας, με σκοπό να κινηθεί είτε στο δεξιό, είτε στο αριστερό, μπορεί κάλλιστα να ακολουθήσει πορεία σχεδόν παράλληλη προς τη γραμμή των συνόρων ή προς το μέτωπο των επιχειρήσεων και της βάσης του. Μου φαίνεται πιο λογικό να δοθεί το όνομα παράλληλη υποχώρηση σε μια υποχώρηση όπως αυτή που περιέγραφα, καθορίζο-

ντας ως αποκλίνουσα υποχώρηση, αυτήν κατά την οποία ακολουθούνται αποκλίνοντα δρομολόγια, όλα από το στρατηγικό μέτωπο.

Ανεξάρτητα από το πώς μπορεί να καταλήξει αυτή η διαμάχη περι λέξεων, μόνη αιτία της οποίας είναι η ασάφεια του κειμένου του Bulow, εγώ βρίσκω λάθος, μόνο τις υποχωρητικές κινήσεις που γίνονται κατά μήκος πολλών αποκλινόντων δρομολογίων, με το πρόσχημα της καλύψεως μεγαλύτερης έκτασης των συνόρων και της απειλής του εχθρού και στα δυο πλευρά.

Χρησιμοποιώντας αυτήν την πολύ εύηχη λέξη «πλευρά», ένας αέρας βαρύτητας μπορεί να δοθεί σε συστήματα εντελώς αντίθετα με τις αρχές του πολέμου. Ένας στρατός που υποχωρεί, είναι πάντοτε σε κακή κατάσταση, είτε φυσικά, είτε ηθικά. Γιατί η υποχώρηση δεν μπορεί παρά να είναι το αποτέλεσμα δυσμενούς εξελίξεως ή αριθμητικής κατωτερότητας. Θα έπρεπε ένας τέτοιος στρατός να αποδυναμωθεί κι' άλλο υποδιαϊρώντας τον; Δεν βρίσκω λάθος τις υποχωρήσεις που γίνονται σε πολλές φάλαγγες, για τη διευκόλυνση της κίνησης, όταν αυτές οι φάλαγγες μπορούν να αλληλοϋποστηρίζονται. Αλλά αναφέρομαι σ' αυτές που γίνονται κατά μήκος αποκλινουσών γραμμών επιχειρήσεων. Ας υποθέσουμε ότι ένας στρατός 40.000 ανδρών υποχωρεί προ ενός άλλου 60.000. Εάν ο πρώτος αποτελείται από τέσσερις απομονωμένες μεραρχίες των 10.000 ανδρών κάθε μία, ο εχθρός μπορεί να ελίσσεται με δυο τμήματα των 30.000 ανδρών έκαστο. Μπορεί ο εχθρός να μην υπερφαλαγγίσει τον αντίπαλό του, να τον περικυκλώσει και να μην καταστρέψει διαδοχικά όλες του τις μεραρχίες; Πώς μπορούν να αποφύγουν μια τέτοια μοίρα; Με τη συγκέντρωση της δύναμης. Με αυτό να ευρίσκεται σε ευθεία αντίθεση με το αποκλίνον σύστημα, το τελευταίο καταπίπτει από μόνο του.

Επικαλούμαι για την υποστήριξή μου, τα μεγάλα μαθήματα από την πείρα. Όταν οι κύριες μεραρχίες του στρατού της Ιταλίας απωθήθηκαν από τον Wurmser, ο Βοναπάρτης τις μάζεψε όλες στη Roverbella και παρ' ότι είχε μόνο 40.000 άνδρες, πολέμησε και νίκησε 60.000, γιατί είχε να παλέψει μόνο εναντίον μεμονωμένων φαλάγγων. Εάν είχε κάνει μια αποκλίνουσα υποχώρηση, τι θα είχε γίνει με τον στρατό του και τις νίκες του; Ο Wurmser μετά την πρώτη του δοκιμή, έκανε μια αποκλίνουσα υποχώρηση, κατευθύνοντας τις δυο του πτέρυγες προς τα άκρα της γραμμής άμυνας. Πιο ήταν το αποτέλεσμα; Το δεξιό του, παρ' ότι υποστηρίζονταν από τα βουνά του Τιρόλο, νικήθηκε στο Trent. Ο Βοναπάρτης τότε επέπεσε στα νώτα του αριστερού του και το κατέστρεψε στο Bassano και τη Mantua.

Όταν ο Αρχιδούκας Κάρολος υποχώρησε πριν τις πρώτες προσπάθειες των γαλλικών στρατών το 1796, θα είχε σώσει τη Γερμανία με κίνηση επί αποκλινόντων δρομολογίων; Δεν οφείλεται η σωτηρία της Γερμανίας στην υποχώρησή του επί συγκλινόντων δρομολογίων; Τέλος, ο Moreau ο οποίος

είχε κινηθεί με μια εκτεταμένη γραμμή απομονωμένων μεραρχιών, κατάλαβε ότι αυτό ήταν ένα εξαιρετικό σύστημα για την καταστροφή του, εάν αυτός δεν υποχωρούσε και πολεμούσε¹⁵⁰ ή εάν υιοθετούσε την εναλλακτική της υποχωρήσεως. Αυτός συγκέντρωσε τα διασκορπισμένα τμήματά του και όλες οι προσπάθειες του εχθρού απέβησαν άκαρπες ενώπιον μιας μεγάλης δύναμης την οποία ήταν απαραίτητο να παρακολουθεί σε όλο το μήκος μιας γραμμής 200 μιλίων. Τέτοια παραδείγματα πρέπει να βάλουν τέλος σε περαιτέρω συζητήσεις¹⁵¹.

Υπάρχουν δύο περιπτώσεις στις οποίες αποκλίνουσες υποχωρήσεις είναι αποδεκτές και πάλι μόνο ως τελευταία λύση. Πρώτον, όταν ένας στρατός έχει υποστεί μια μεγάλη ήττα μέσα στην ίδια του τη χώρα και τα σκόρπια τμήματα του ζητούν προστασία εντός των τειχών οχυρωμένων θέσεων. Δεύτερον, σ' έναν πόλεμο όπου οι προτιμήσεις του πληθυσμού είναι καταγεγραμμένες, κάθε κομμάτι του στρατού που έχει χωριστεί με αυτό το κριτήριο, μπορεί να χρησιμεύσει σαν πυρήνας συγκεντρώσεως σε κάθε περιοχή. Αλλά σ' ένα καθαρά μεθοδικό πόλεμο, με τακτικούς στρατούς, που διεξάγεται σύμφωνα με τις αρχές της τέχνης, αποκλίνουσες υποχωρήσεις είναι απλά παράλογες.

Υπάρχει ακόμα ένα άλλο στρατηγικό ζήτημα ως προς την κατεύθυνση μιας υποχωρήσεως, το να αποφασιστεί πότε αυτή πρέπει να είναι κάθετη προς τα σύνορα και προς το εσωτερικό της χώρας ή πότε πρέπει να είναι παράλληλη προς τα σύνορα. Για παράδειγμα, όταν ο Στρατάρχης Soult, άφησε τη γραμμή των Πυρηναίων το 1814, είχε να διαλέξει μία από τις δυο κατευθύνσεις για την υποχώρησή του, είτε μέσω Μπορντό προς το εσωτερικό της Γαλλίας, είτε μέσω Τουλούζης γραμμής παράλληλης προς τη γραμμή των συνόρων που σχηματίζουν τα Πυρηναία. Με τον ίδιο τρόπο, όταν ο Φρειδερίκος υποχωρούσε από τη Μοραβία, βάδισε προς τη Βοημία αντί να γυρίσει προς τη Σιλεσία.

Αυτές οι παράλληλες υποχωρήσεις συχνά πρέπει να προτιμώνται, επειδή αποτρέπουν τον εχθρό από το να βαδίζει κατά της πρωτεύουσας του κράτους και του κέντρου της ισχύος του. Η ορθότητα για να δώσεις μια τέτοια κατεύθυνση πρέπει να καθοριστεί από τη διαμόρφωση των συνόρων, τις θέσεις των φρουριών, το μεγαλύτερο ή μικρότερο χώρο που ένας στρατός θα μπορεί να έχει για τις πορείες του και τις ευκολίες για την αποκατάσταση της απ' ευθείας επικοινωνίας με τα κεντρικά τμήματα του κράτους. Το έδαφος της Ισπανίας ταιριάζει θαυμάσια στη χρήση αυτού του συστήματος. Εάν ένας γαλλικός στρατός εισβάλει διά μέσου της Bayonne, οι Ισπανοί μπορούν να έχουν βάση επί της Pampeluna και της Σαραγόσα ή επί του Λεόν και

150 ΣΜ: εννοεί στην εκτεταμένη γραμμή που είχε

151 Δέκα χρόνια μετά αυτήν την πρώτη αντίκρουση της ιδέας του Bulow, η συγκλίνουσα υποχώρηση του Barclay και του Bagration έσωσε το ρωσικό στρατό. Παρ' ότι αυτή δεν εμπόδισε τον Ναπολέοντα να σημειώσει την πρώτη του επιτυχία, στο τέλος ήταν η αιτία της καταστροφής του.

της Asturias. Και στις δυο περιπτώσεις, οι Γάλλοι δεν μπορούν να κινηθούν απ' ευθείας προς Μαδρίτη, επειδή η γραμμή των επιχειρήσεων τους θα ήταν στο έλεος του αντιπάλου τους. Τα σύνορα της τουρκικής αυτοκρατορίας επί του Δούναβη παρουσιάζουν τα ίδια πλεονεκτήματα, εάν οι Τούρκοι γνώριζαν πώς να το εκμεταλλευτούν.

Στη Γαλλία επίσης η παράλληλη υποχώρηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί, ειδικά όταν το έθνος δεν είναι διαιρεμένο σε δύο πολιτικές παρατάξεις καθεμία από τις οποίες παλεύει για την κατοχή της πρωτεύουσας. Εάν ο εχθρικός στρατός διεισδύσει διά μέσου των Άλπεων, οι Γάλλοι μπορούν να ενεργήσουν επί του Ρήνου και του Saône, περνώντας γύρω από τα σύνορα μέχρι τον Μοζέλα από τη μια πλευρά, και μέχρι την Provence από την άλλη. Το ίδιο πράγμα μπορεί να γίνει εάν ο εχθρός εισέλθει στη χώρα μέσω Στρασβούργου, Mayence ή Valenciennes. Η κατοχή του Παρισιού από τον εχθρό θα ήταν αδύνατη ή το λιγότερο πολύ επικίνδυνη για όσο χρόνο ένας γαλλικός στρατός θα παρέμενε σε καλή κατάσταση και θα είχε βάση επί του κύκλου των οχυρωμένων πόλεων. Η ίδια περίπτωση ισχύει και για όλες τις χώρες που έχουν διπλό μέτωπο επιχειρήσεων¹⁵².

Η Αυστρία μάλλον δεν βρίσκεται σε τόσο καλή γεωγραφική θέση εξ αιτίας των Rhetian και των Τιρολέζικων Άλπεων και του Δούναβη ποταμού. Ο Lloyd θεωρεί τη Βοημία και το Τιρόλο σαν δυο φρούρια συνδεδεμένα από την ισχυρή κουρτίνα του ποταμού Inn και θεωρεί αυτά τα σύνορα, σαν υπερβολικά βολικά για παράλληλες κινήσεις. Αυτός ο ισχυρισμός δεν υποστηρίχτηκε καλά από τα γεγονότα των εκστρατειών του 1800, 1805 και 1809. Αλλά καθώς η παράλληλη μέθοδος δεν είχε μία δίκαιη δίκη επί του εδάφους, η ερώτηση παραμένει ακόμα ανοικτή. Μου φαίνεται ότι η ορθότητα της εφαρμογής της παράλληλης μεθόδου εξαρτάται κυρίως από τις υπάρχουσες και τις προηγούμενες συνθήκες κάθε περίπτωσης. Εάν ο γαλλικός στρατός θα έπρεπε να πλησιάσει από τον Ρήνο διά μέσου της Βαυαρίας και θα έπρεπε να βρει δυνατούς συμμάχους επί του Lech και του Iser, θα ήταν μια πολύ λεπτή επιχείρηση να σπρώξει όλο τον αυστριακό στρατό μέσα στο Τιρόλο και μέσα στη Βοημία, με την προσδοκία να σταματήσει μ' αυτόν τον τρόπο την προς τα εμπρός κίνηση προς Βιέννη. Ή εάν μείνει ο μισός αυστριακός στρατός επί του Inn για να καλύψει τις προσβάσεις προς την πρωτεύουσα, μια ατυχής διαίρεση των δυνάμεων θα είναι η συνέπεια. Κι αν αυτός αποφασίσει να σπρώξει όλον τον στρατό μέσα στο Τιρόλο, αφήνοντας το δρόμο προς τη Βιέννη ανοικτό, θα υπήρχε μεγάλος κίνδυνος εάν ο εχθρός ήταν έστω και λίγο τολμηρός.

152 Σε όλους αυτούς τους υπολογισμούς λαμβάνω ως δεδομένο ότι οι αντιμαχόμενες δυνάμεις είναι σχεδόν ισοδύναμες. Εάν ο εισβολέας είναι δύο φορές πιο ισχυρός από τον αμυνόμενο, αυτός μπορεί να χωριστεί σε δύο ίσα τμήματα, ένα από τα οποία μπορεί να κινηθεί απευθείας κατά της πρωτεύουσας, ενώ το άλλο μπορεί να ακολουθήσει τον στρατό που υποχωρεί κατά μήκος των συνόρων. Αν οι στρατοί είναι ισοδύναμοι, αυτό είναι αδύνατο.

Στην Ιταλία, πέραν του Μίντσιο, η παράλληλη μέθοδος θα ήταν δύσκολο να εφαρμοστεί από την πλευρά του Τιρόλο, καθώς και από την πλευρά της Βοημίας εναντίον ενός στρατού που πλησιάζει από τη Σαξονία, επειδή το θέατρο των επιχειρήσεων θα ήταν πολύ περιορισμένο.

Στην Πρωσία η παράλληλη υποχώρηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί με μεγάλα πλεονεκτήματα εναντίον ενός στρατού που ξεκινά από τη Βοημία επί του Έλβα ή του Όντερ, ενώ η χρήση της θα ήταν αδύνατη εναντίον ενός γαλλικού στρατού κινούμενου από τον Ρήνο ή ενός ρωσικού στρατού από τον Βιστούλα, εκτός και αν η Πρωσία και η Αυστρία ήταν σύμμαχοι. Αυτό είναι το αποτέλεσμα της γεωγραφικής διαμορφώσεως της χώρας, το οποίο όχι μόνο επιτρέπει αλλά και ευνοεί λοξές κινήσεις, στην κατεύθυνση της μεγαλύτερης της διαστάσης (από το Memel στην Mayence), αλλά μια τέτοια κίνηση θα ήταν καταστροφική εάν γινόταν από τη Δρέσδη στο Stettin.

Όταν ένας στρατός υποχωρεί, ανεξάρτητα από το κίνητρο της ανάληψης της επιχειρήσεως, ακολουθεί πάντοτε καταδίωξη. Μια υποχώρηση, ακόμα κι όταν εκτελείται με τον πιο επιδέξιο τρόπο και από ένα στρατό σε καλή κατάσταση, δίνει πάντοτε ένα πλεονέκτημα στον καταδιώκοντα στρατό. Και αυτό ισχύει ειδικά στην περίπτωση μετά από ήττα και όταν η πηγή των εφοδίων και των ενισχύσεων βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση, επειδή τότε η υποχώρηση γίνεται πιο δύσκολη από κάθε άλλη επιχείρηση στον πόλεμο, οι δε δυσκολίες της αυξάνουν, όσο περισσότερη ικανότητα επιδεικνύει ο εχθρός που διεξάγει την καταδίωξη. Η τόλμη και η ενεργητικότητα της καταδίωξεως εξαρτώνται ασφαλώς, από τον χαρακτήρα των διοικητών και από τη φυσική κατάσταση και το ηθικό των δύο στρατών. Είναι δύσκολο να διατυπώσεις σαφείς κανόνες για όλες τις περιπτώσεις καταδίωξεων, αλλά θα πρέπει να ξαναφέρουμε στο νου μας τα ακόλουθα σημεία:

1. Είναι γενικά προτιμότερο να κατευθύνεις την καταδίωξη επί του πλευρού των φαλάγγων που υποχωρούν, ειδικά όταν αυτή γίνεται στη δική σου χώρα και όταν δεν προκαλείται κίνδυνος από κάθετη ή διαγώνια κίνηση επί της εχθρικής γραμμής των επιχειρήσεων. Πάντως πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε να μην επιμηκυνθεί πολύ η περιοχή καταδίωξεως γιατί υπάρχει κίνδυνος να χαθεί εντελώς η επαφή με τον υποχωρούντα εχθρό.

2. Μία καταδίωξη πρέπει να εκτελείται όσο πιο τολμηρά και ζωηρά γίνεται, ειδικά όταν είναι αποτέλεσμα μιας κερδισμένης μάχης, επειδή ο στρατός που έχει χάσει το ηθικό του, μπορεί να διασκορπισθεί ολοκληρωτικά.

3. Υπάρχουν πολύ λίγες περιπτώσεις στις οποίες είναι σοφό να ανοίξεις διάπλατα την οδό διαφυγής του εχθρού, ανεξάρτητα από το τι λέει το παλιό ρωμαϊκό ρητό¹⁵³, γιατί σπάνια μπορεί να είναι επιθυμητό να πληρω-

¹⁵³ ΣΜ: Το ρητό που εννοεί είναι στα αγγλικά: «to make a bridge of gold for the enemy», δηλαδή «στρώσε μία γέφυρα από χρυσό για να περάσει ο εχθρός».

σεις έναν εχθρό για να εγκαταλείψει τη χώρα εκτός της περιπτώσεως όπου μία μη αναμενόμενη επιτυχία θα μπορούσε να επιτευχθεί επ' αυτού, με στρατό πολύ κατώτερο αριθμητικά.

Ουδέν άλλο αξιόλογο μπορεί να προστεθεί στα όσα έχουν ήδη ειπωθεί επί του θέματος των υποχωρητικών κινήσεων και σε ότι αφορά τη σύνδεσή τους με τους μεγάλους συνδυασμούς της στρατηγικής. Θα μπορούσαμε να υποδείξουμε αρκετά τακτικά μέτρα τα οποία θα καθιστούσαν την εκτέλεση των υποχωρήσεων πιο εύκολη. Ένα από τα πιο σίγουρα μέσα για να κάνεις μια επιτυχή υποχώρηση είναι να εξοικειώσεις τους αξιωματικούς και στρατιώτες με την ιδέα ότι αντίσταση στον εχθρό μπορεί να γίνει όχι μόνο στο μέτωπο αλλά και ερχόμενοι προς τα πίσω και ότι η διατήρηση της τάξης είναι ο μόνος τρόπος για να σώσεις τα τμήματα που παρενοχλούνται από τον εχθρό στη διάρκεια της κίνησης προς τα πίσω. Η αυστηρή πειθαρχία είναι πάντοτε ο καλύτερος τρόπος διατηρήσεως καλής τάξης, αλλά είναι ιδιαίτερης σημασίας κατά τη διάρκεια της υποχωρήσεως. Για να επιβάλλεις πειθαρχία, τα τμήματα πρέπει να εφοδιάζονται σωστά ώστε να μην είναι υποχρεωμένα να παλεύουν για να ζήσουν με εφόδια τα οποία θα βρίσκουν από πλιάτσικο.

Είναι ένα καλό σχέδιο, να δώσεις τη διοίκηση της οπισθοφυλακής σ' έναν αξιωματικό μεγάλης ψυχραιμίας και να αποσπάσεις στο επιτελείο του αξιωματικούς οι οποίοι να μπορούν πριν τις κινήσεις της, να εξετάζουν και επιλέγουν σημεία των οποίων η κατοχή θα διευκολύνει τον προσωρινό έλεγχο του εχθρού. Το ιππικό μπορεί να συγκεντρωθεί πολύ γρήγορα επί του κύριου σώματος, οπότε είναι προφανώς επιθυμητό να έχεις σημαντικά τμήματα ιππικού, καθώς τέτοια τμήματα διευκολύνουν τα μέγιστα την εκτέλεση μιας αργής και μεθοδικής υποχωρήσεως και παρέχουν τα μέσα για λεπτομερή έλεγχο του δρομολογίου και της περιοχής, έτσι ώστε να προλαμβάνουν μία μη αναμενόμενη εχθρική επίθεση κατά των πλευρών των φαλάγγων που υποχωρούν.

Είναι γενικά αρκετό, εάν μπορεί η οπισθοφυλακή να κρατά τον εχθρό σε απόσταση μισής ημέρας πορείας από το κύριο σώμα. Η οπισθοφυλακή θα διέτρεχε μεγάλο κίνδυνο να αποκοπεί ή ίδια, εάν έμενε σε μεγαλύτερη απόσταση. Όταν όμως υπάρχουν στενωποί πίσω της, οι οποίες κατέχονται από φίλιες δυνάμεις, μπορεί να αυξήσει τη σφαίρα των επιχειρήσεων της και να μείνει πίσω σε απόσταση μιας πλήρους ημέρας πορείας. Γιατί μια στενωπός, όταν κατέχεται, διευκολύνει μια υποχώρηση στον ίδιο βαθμό που τη δυσκολεύει υπό την πίεση του εχθρού. Εάν ο στρατός είναι πολυάριθμος και η οπισθοφυλακή κατ' αναλογία μεγάλη, μπορεί να μείνει πίσω σε απόσταση μιας πλήρους ημέρας πορείας. Αυτό θα εξαρτηθεί πάντως από τη δύναμή της, τη φύση της χώρας και τον χαρακτήρα και τη δύναμη των καταδιωκόντων. Εάν ο εχθρός πιέζει πολύ στενά, είναι σημαντικό να μην του

επιτρέπεις να το κάνει χωρίς συνέπειες, ειδικά εάν η υποχώρηση γίνεται με τάξη. Σε τέτοια περίπτωση, είναι ένα καλό σχέδιο να σταματάς από καιρού εις καιρόν και να επιτίθεται αιφνιδιαστικά κατά της εμπροσθοφυλακής του εχθρού, όπως έκανε ο Αρχιδούκας Κάρολος το 1796 στο Neresheim, ο Moreau στο Biberach και ο Kleber στο Ukerath. Αυτός ο ελιγμός πετυχαίνει σχεδόν πάντοτε εξ αιτίας του αιφνιδιασμού που προκαλείται από μια μη αναμενόμενη επιθετική ενέργεια, εναντίον τμημάτων τα οποία σκέπτονται μόνο να μαζεύουν τρόπαια και λάφυρα.

Διαβάσεις ποταμών κατά τις υποχωρητικές κινήσεις είναι επίσης ενδιαφέρουσες επιχειρήσεις. Εάν ο ποταμός είναι στενός και υπάρχουν μόνιμες γέφυρες επάνω του, τότε η επιχείρηση δεν είναι τίποτα περισσότερο από τη διάβαση μιας στενωπού, αλλά όταν ο ποταμός είναι πλατύς και η διάβαση πρόκειται να γίνει από μια προσωρινή στρατιωτική γέφυρα, τότε γίνεται ελιγμός ακραίας λεπτότητας. Μεταξύ των μέτρων που πρέπει να λαμβάνονται, ένα πολύ σημαντικό είναι να καταλάβεις τις θέσεις σταθμεύσεως εκ των προτέρων, έτσι ώστε να είναι εκτός της πορείας του στρατού. Για τον λόγο αυτό είναι καλά για τον στρατό να σταματά σε απόσταση μισής ημέρας πορείας από τον ποταμό. Η οπισθοφυλακή θα πρέπει επίσης να τηρείται σε μεγαλύτερη απόσταση από τη συνηθισμένη από το κυρίως σώμα, βέβαια όσο το έδαφος και οι εχθρικές δυνάμεις το επιτρέπουν. Έτσι ο στρατός θα μπει σε φάλαγγα κατά μήκος της γέφυρας, χωρίς να βιάζεται. Η προχώρηση της οπισθοφυλακής θα πρέπει να έχει ρυθμισθεί έτσι, ώστε να φτάνει μπροστά από τη γέφυρα, όταν τα τελευταία τμήματα του κύριου σώματος θα έχουν περάσει. Τότε θα είναι ένα καλό χρονικό σημείο αλλαγής των τμημάτων της οπισθοφυλακής με νέα τμήματα. Η οπισθοφυλακή θα περάσει διαμέσου των κενών των νέων τμημάτων που θα έχουν λάβει θέση και θα διαβεί τον ποταμό. Ο εχθρός ερχόμενος από πίσω και βρίσκοντας νέα τμήματα έτοιμα να πολεμήσουν, δεν θα κάνει προσπάθεια να πιέσει τα τμήματα εκ του σύνεγγυς. Η νέα οπισθοφυλακή θα κρατήσει τη θέση της μέχρι το βράδυ και τότε θα διαβεί τον ποταμό καταστρέφοντας τις γέφυρες άμεσα μετά.

Είναι ασφαλώς κατανοητό ότι μόλις περάσουν τα τμήματα λαμβάνουν σχηματισμούς στην απέναντι όχθη, τάσσοντας πυροβολαρχίες, ώστε να προστατεύσουν το σώμα που έμεινε για να ελέγχει τον εχθρό. Ο κίνδυνος μιας τέτοιας διάβασης σε υποχώρηση και η φύση των προληπτικών μέτρων που τη διευκολύνουν, υποδεικνύουν ότι θα πρέπει πάντοτε να λαμβάνονται μέτρα για κατασκευή χαρακωμάτων στο σημείο που θα γίνει η γέφυρα και η διάβαση. Όταν ο χρόνος δεν επιτρέπει την κατασκευή ενός κανονικού προγεφυρώματος, μερικά πολύ καλά οργανωμένα οχυρά θα έχουν μεγάλη αξία στην κάλυψη της υποχωρήσεως και των τελευταίων τμημάτων. Εάν η διάβαση ενός μεγάλου ποταμού είναι τόσο δύσκολη όταν ο εχθρός πιέζει μόνο στα νώτα της φάλαγγας, είναι ακόμα πιο δύσκολη όταν ο στρατός απειλείται και στο μέτωπο και στα νώτα, ο δε ποταμός φυλάσσεται από τον εχθρό.

Η φημισμένη διάβαση του Beresina από τους Γάλλους είναι ένα από τα πιο αξιοσημείωτα παραδείγματα μιας τέτοιας επιχειρήσεως. Ουδέποτε υπήρξε στρατός σε πιο απελπιστική κατάσταση και ουδείς ποτέ εξήλθε από αυτήν τη δύσκολη κατάσταση πιο επιδέξια και πιο ένδοξα. Πιεζόμενος από την πείνα, μουνδιασμένος από το κρύο, 1.200 μίλια μακριά από τη βάση των επιχειρήσεών του, δεχόμενος επίθεση από τον εχθρό στο μέτωπο και στα νώτα, έχοντας έναν ποταμό με βαλτώδεις όχθες μπροστά του και ευρισκόμενος εν μέσω δασών, πώς μπορούσε να ελπίζει ότι θα ξέφευγε; Πλήρωσε ακριβώς τη δόξα την οποίαν κέρδισε. Το λάθος του ναυάρχου Tschitchagoff¹⁵⁴ αναμφίβολα βοήθησε στο να διαφύγει, αλλά ο στρατός προέβη σε ηρωικές πράξεις, για τις οποίες ο επιβαλλόμενος έπαινος πρέπει να αποδοθεί. Δεν ξέρουμε αν πρέπει να θαυμάσουμε περισσότερο το σχέδιο των επιχειρήσεων το οποίο έφερε τα ρωσικά στρατεύματα από τα άκρα της Μολδαβίας, από τη Μόσχα και από το Polotzk στον Beresina, σαν να είχαν μια συνάντηση σε περίοδο ειρήνης, ένα σχέδιο που παρά λίγο να οδηγήσει στην αιχμαλωσία του τρομερού αντιπάλου τους ή τον θαυμάσιο λέοντα που ενώ καταδιώκονταν, κατάφερε να ανοίξει πέρασμα δια μέσου των εχθρών του. Οι μόνοι κανόνες που μπορούν να διατυπωθούν είναι να μην επιτρέπεις στον στρατό σου να πιέζεται στενά, να παραπλανάς τον εχθρό σου ως προς το σημείο της διάβασης και να επιτίθεσαι κατά μέτωπον επί του σώματος που σου φράσει τον δρόμο, πριν να πλησιάσει το σώμα εκείνο, το οποίο ακολουθεί τα νώτα της φάλαγγάς σου.

Εάν ένας στρατός που υποχωρεί πρέπει να παλέψει για να προστατεύσει τις γέφυρές του, είτε με κανονικά προγεφυρώματα ή τουλάχιστον με γραμμές οχυρών να καλύψει την οπισθοφυλακή, είναι επίσης φυσικό ο εχθρός που τον καταδιώκει να επιδιώξει με κάθε τρόπο να καταστρέψει τις γέφυρες.

Όταν η σύμπτυξη φθάσει στην όχθη του ποταμού, ξύλινα σπίτια μπορούν να πεταχτούν στο ποτάμι καθώς επίσης και βάρκες-πυρπολικά, μέσα τα οποία οι Αυστριακοί χρησιμοποίησαν το 1796 εναντίον του στρατού του Jourdan κοντά στο Neuwied στον Ρήνο, όπου έθεσαν σε τεράστιο κίνδυνο τα στρατεύματα του Sambre και του Μεύση. Ο Αρχιδούκας Κάρολος έκανε το ίδιο στο Essling το 1809. Κατέστρεψε τη γέφυρα του Δούναβη και έφερε τον Ναπολέοντα στο χείλος της καταστροφής.

Είναι δύσκολο να εξασφαλίσεις μια γέφυρα από επιθέσεις τέτοιου χαρακτήρα εκτός κι αν έχεις χρόνο να την περιφράξεις με πασσάλους. Βάρκες εφοδιασμένες με σχοινιά και άγκιστρα που να μπορούν να περισυλλέγουν επιπλέοντα σώματα και εξοπλισμένες με πυροσβεστικά μέσα για να σβήνουν βάρκες- πυρπολικά, μπορούν να αγκιστρωθούν με άγκυρες.

154 Pavel Vasilievich Chichagov: Ρώσος στρατιωτικός και πολιτικός, απόφοιτος της ρωσικής Σχολής Ναυτικών Δοκίμων, ο οποίος κατηγορήθηκε ότι αν και υπεύθυνος για τη φύλαξη του ποταμού Beresina, από λάθος ενέργειες του, ξέφυγε ο Ναπολέων. Αυτό ήταν αιτία να απολυθεί από το ναυτικό και να φύγει από τη Ρωσία στη Γαλλία.

Άρθρο XXXIX

Περί Πρόχειρων Στρατωνισμών, είτε κατά τη Διάρκεια Πορειών, είτε σε Χειμερινές Εγκαταστάσεις

Έχουν γραφεί τόσα πολλά επί αυτού του σημείου, η δε σχέση του με το αντικείμενο μου είναι τόσο έμμεση, που θα το πραγματευτώ σε συντομία.

Για να διατηρήσεις έναν στρατό σε καταλύματα, στη διάρκεια πολέμου που διεξάγεται ενεργά, είναι γενικά δύσκολο, ανεξάρτητα από το πόσο καλά έχει ρυθμιστεί αυτή η εγκατάσταση, σχεδόν πάντοτε δε, υπάρχει κάποιο σημείο που είναι εκτεθειμένο σε εχθρικές επιθέσεις. Μια χώρα που διαθέτει πολλές μεγάλες πόλεις, όπως η Λομβαρδία, η Σαξονία, η Ολλανδία, η Swabia, η παλαιά Πρωσία, προσφέρει περισσότερες εγκαταστάσεις για τη δημιουργία στρατοπέδου από μια άλλη στην οποία οι πόλεις είναι λίγες. Γιατί στην πρώτη περίπτωση τα τμήματα έχουν όχι μόνο εύκολες προμήθειες τροφής, αλλά και καταλύματα τα οποία επιτρέπουν στις μεραρχίες του στρατού να παραμένουν κοντά η μια στην άλλη. Στην Πολωνία, τη Ρωσία και σε μερικά τμήματα της Αυστρίας, της Γαλλίας, της Ισπανίας και της Βόρειας Ιταλίας είναι πιο δύσκολο να στρατωνίσεις έναν στρατό σε στρατόπεδο για να βγάλει τον χειμώνα.

Παλιά ήταν συνηθισμένο κάθε πλευρά να πηγαίνει σε εγκαταστάσεις για στρατωνισμό στο τέλος Οκτωβρίου για τον χειμώνα και όλος ο πόλεμος μετά τον Οκτώβριο ήταν ανταρτοπόλεμος που διεξαγόταν από τα προκεχωρημένα φυλάκια των προκεχωρημένων τμημάτων. Ο αιφνιδιασμός του χειμερινού καταυλισμού των Αυστριακών στην Άνω Αλσατία το 1674 από τον Turenne¹⁵⁵, είναι ένα καλό παράδειγμα από το οποίο μπορούμε να διδαχθούμε την καλύτερη μέθοδο διεξαγωγής τέτοιους είδους επιχειρήσεων, καθώς και τα προληπτικά μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται από την άλλη πλευρά για να προλαμβάνεται η επιτυχία τους.

Οι καλύτεροι κανόνες που μπορούν να διατυπωθούν επί του θέματος μου φαίνεται ότι είναι οι παρακάτω. Συγκρότησε πρόχειρα στρατόπεδα με συνοχή και κοντά το ένα με το άλλο, τα οποία να καταλαμβάνουν χώρο που να έχει την ίδια διάσταση σε βάθος και σε πλάτος, ώστε να αποφύγεις μια πολύ εκτεταμένη γραμμή τμημάτων, η οποία είναι πάντοτε εύκολο να διασπασθεί και δεν διευκολύνει την έγκαιρη συγκέντρωση των τμημάτων. Κάλυψε αυτά τα στρατόπεδα μ' ένα ποτάμι¹⁵⁶ ή με μια εξωτερική γραμμή τμημάτων που να διαμένουν σε καλύβες και ενίσχυσε τις θέσεις τους με οχυρωματικά έργα. Καθόρισε σημεία συγκέντρωσης τα οποία να είναι προσβά-

155 Henri de La Tour d'Auvergne, Vicomte de Turenne: Γάλλος στρατιωτικός που έφθασε στο βαθμό του Στρατάρχη επί Λουδοβίκου XIV.

156 ΣΜ: εννοείται με την επιλογή της τοποθεσίας των στρατοπέδων ώστε αυτή να ευρίσκεται πίσω από ποτάμια γραμμή.

σιμα από όλα τα τμήματα πριν ο εχθρός να διεισδύσει σε μεγάλη απόσταση. Να περιπολείς συνεχώς με τμήματα ιππικού, όλες τις προσβάσεις από τις οποίες μπορεί ένας εχθρός να προσεγγίσει και τέλος υιοθέτησε προειδοποιητικά σήματα σε περίπτωση εκδηλώσεως επίθεσης σε οποιοδήποτε σημείο.

Τον χειμώνα του 1807, ο Ναπολέων εγκατέστησε τον στρατό του σε πρόχειρο στρατόπεδο πίσω από το Passarge στα μάτια του εχθρού, με την εμπροσθοφυλακή μόνο να είναι εγκατεστημένη σε παραπήγματα κοντά στις πόλεις Gutstadt, Osterode κλπ. Ο στρατός αριθμούσε πάνω από 120.000 άνδρες και χρειαζόταν μεγάλη επιδεξιότητα για να τον ταΐσεις και για να τον συντηρήσεις σ' αυτήν την θέση μέχρι τον Ιούνιο. Η φύση της χώρας τον διευκόλυνε, αλλά δεν μπορείς να περιμένεις ότι αυτό μπορεί να γίνεται παντού. Ένας στρατός αποτελούμενος από 120.000 άνδρες, μπορεί να μην το βρίσκει πολύ δύσκολο να έχει ένα καλά οργανωμένο και συνδεδεμένο σύστημα χειμερινού καταυλισμού σε χώρες όπου υπάρχουν πολυάριθμες μεγάλες πόλεις. Η δυσκολία αυξάνει με το μέγεθος του στρατού. Πρέπει να σημειωθεί πάντως, ότι εάν η έκταση της κατεχόμενης χώρας αυξάνει ευθέως με τον αριθμό του στρατού, τα μέσα για την αντίσταση σε επιδρομή του εχθρού αυξάνονται με την ίδια αναλογία. Το σημαντικό σημείο είναι να είσαι ικανός να συγκεντρώσεις 50.000-60.000 άνδρες σε 24 ώρες. Μ' ένα τέτοιο στρατό διαθέσιμο και με τη βεβαιότητα ότι μπορείς γρήγορα να αυξήσεις αυτόν τον αριθμό, ο εχθρός μπορεί να τηρείται υπό έλεγχο, ανεξάρτητα από το πόσο ισχυρός είναι μέχρι να ολοκληρωθεί η συγκέντρωση του στρατού.

Πρέπει να γίνει αποδεκτό πάντως ότι θα υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος να πας στον χειμερινό καταυλισμό, εάν ο εχθρός διατηρεί το στρατό του ενωμένο και έχει την τάση να κινηθεί επιθετικά. Το συμπέρασμα που βγαίνει από αυτό το γεγονός είναι, ότι η μόνη μέθοδος για προσφυγή σε ασφαλή ανάπαυση του στρατού τον χειμώνα ή εν μέσω μιας εκστρατείας, είναι να τον θέσεις σε εγκαταστάσεις που να προστατεύονται από ποτάμι ή να ρυθμίσεις μια ανακωχή.

Στις στρατηγικές θέσεις που καταλαμβάνονται από έναν στρατό στη διάρκεια μιας εκστρατείας, είτε βαδίζει, είτε ενεργεί ως στρατός επιτηρήσεως, είτε αναμένει ευκαιρία για να αναλάβει επιθετική πρωτοβουλία, πιθανόν να τηρείται σε αρκετά συνεκτικούς πρόχειρους καταυλισμούς. Η επιλογή τέτοιων θέσεων απαιτεί μεγάλη εμπειρία από την πλευρά του στρατηγού, ώστε να μπορεί να καταλήξει σε σωστά συμπεράσματα για το τι μπορεί να περιμένει από τον εχθρό να κάνει. Ένας στρατός θα πρέπει να κατέχει αρκετό χώρο που να του επιτρέπει να τρέφεται εύκολα, να τηρείται όσο πιο συγκεντρωμένος γίνεται και να είναι έτοιμος σε περίπτωση που εμφανιστεί ο εχθρός. Και αυτές οι δύο προϋποθέσεις, δεν είναι εύκολο να συνυπάρχουν. Δεν υπάρχει καλύτερη διευθέτηση από το να τοποθετήσεις τις μεραρχίες ενός στρατού σε χώρο σχεδόν ενός τετραγώνου, έτσι ώστε σε περίπτωση ανάγκης όλος ο στρατός να μπορεί να συγκεντρωθεί σε οποιοδήποτε σημείο

μπορεί ο εχθρός να κάνει την εμφάνισή του. Εννέα μεραρχίες τοποθετημένες μ' αυτόν τον τρόπο σε απόσταση μισής ημέρας πορείας η μια από την άλλη, μπορεί μέσα σε 12 ώρες να συγκεντρωθούν στο κέντρο. Οι ίδιοι κανόνες που διατυπώθηκαν για τους χειμερινούς καταυλισμούς πρέπει να τηρούνται και σ' αυτές τις περιπτώσεις.

Άρθρο XL Επιδρομές από τη Θάλασσα¹⁵⁷

Αυτές είναι επιχειρήσεις που σπάνια συμβαίνουν και μπορεί να ταξινομηθούν μεταξύ των πιο δύσκολων στον πόλεμο, όταν εκτελούνται υπό την παρουσία ενός καλά προετοιμασμένου εχθρού. Από την ανακάλυψη της πυρίτιδας και των αλλαγών που αυτή επέφερε στο Ναυτικό, οι μεταφορές είναι τόσο δύσκολες από την παρουσία των φοβερών πλοίων των δυο καταστρωμάτων¹⁵⁸ της σήμερον οπλισμένων με εκατό κανόνια, ώστε ένας στρατός μπορεί να κάνει επιδρομές από τη θάλασσα, μόνο με τη βοήθεια στόλου με μεγάλο αριθμό πολεμικών πλοίων, ο οποίος να ελέγχει τη θάλασσα τουλάχιστον μέχρι να λάβει χώρα η αποβίβαση του στρατού. Πριν την ανακάλυψη της πυρίτιδας, τα μεταφορικά πλοία ήταν ταυτόχρονα και πολεμικά, εκινούντο με τη χρήση κουπιών και με την άνεσή τους, ήταν ελαφρά και μπορούσαν να περιπλέουν κατά μήκος των ακτών. Ο αριθμός τους ήταν ανάλογος του αριθμού των προς επιβίβαση τμημάτων και εκτός από τον κίνδυνο των τρικυμιών, οι επιχειρήσεις ενός στόλου μπορούσαν να ρυθμιστούν σχεδόν με τη σιγουριά που ρυθμίζονται αυτές ενός στρατού στην ξηρά. Γι' αυτούς τους λόγους, η αρχαία ιστορία μας δίνει παραδείγματα πιο εκτεταμένων αποβιβάσεων από τη μοντέρνα εποχή.

Ποιός δεν θυμάται τις τεράστιες δυνάμεις που μεταφέρθηκαν από τους Πέρσες από τη Μαύρη Θάλασσα, στο Βόσπορο και το Αρχιπέλαγος, τα αναρίθμητα στρατεύματα που αποβιβάστηκαν στην Ελλάδα από τον Ξέρξη και τον Δαρείο, τις μεγάλες εκστρατείες των Καρχηδονίων και Ρωμαίων στην Ισπανία και Σικελία, αυτή του Μεγάλου Αλεξάνδρου στη Μικρά Ασία, αυτές του Καίσαρα στην Αγγλία και την Αφρική, αυτή του Germanicus στις εκβολές του Έλβα, τις Σταυροφορίες, τις εκστρατείες των Βίκινγκς στην Αγγλία, στη Γαλλία και ακόμα στην Ιταλία;

Από την ανακάλυψη του κανονιού, η πολύ διάσημη Αρμάδα του Φιλίππου του II ήταν η μόνη επιχείρηση αυτού του είδους και αυτής της βαρύτη-

157 Ο αγγλικός όρος είναι «Descents» που στην κυριολεξία σημαίνει αφηνδιαστική επίθεση. Στο κείμενο όμως έχει την έννοια της από επιδρομής από τη θάλασσα, με τα όποια μέσα διέθεταν την εποχή κάθε επιδρομής που περιγράφει.

158 Το πολεμικό πλοίο με δυο καταστρώματα για τοποθέτηση πυροβόλων ήταν το τυπικό πολεμικό πλοίο από τον 17ο μέχρι και τα μέσα του 19ου αιώνα, για όλους τους προηγμένους στόλους της εποχής. Υπήρξαν και πλοία με τρία και τέσσερα καταστρώματα, αλλά η έκφραση «ship of the line», χαρακτηρίζει αυτά τα πλοία.

τας μέχρι αυτήν που οργάνωσε ο Ναπολέων κατά της Αγγλίας το 1803. Όλες οι άλλες θαλάσσιες εκστρατείες δεν ήταν μεγάλης έκτασης. Για παράδειγμα αυτές του Καρόλου του V και του Sebastian της Πορτογαλίας στις ακτές της Αφρικής, επίσης οι αρκετές θαλάσσιες επιδρομές των Γάλλων στις ακτές των ΗΠΑ, στην Αίγυπτο, και τον Άγιο Δομίνικο, των Άγγλων στην Αίγυπτο, την Ολλανδία, την Κοπεγχάγη, την Αμβέρσα, τη Φιλαδέλφεια. Δεν λέω τίποτα για την σχεδιασθείσα αποβίβαση του Hoche στην Ιρλανδία, γιατί ήταν αποτυχία και αποτελεί ταυτόχρονα ένα παράδειγμα για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζονται σε τέτοιες προσπάθειες. Οι μεγάλοι ενεργοί στρατοί των μεγάλων κρατών του κόσμου των ημερών μας, εμποδίζουν αποβιβάσεις με 30-40.000 άνδρες, εκτός και αν αυτές γίνονται εναντίον δυνάμεων δεύτερης κατηγορίας. Γιατί είναι πολύ δύσκολο να βρεις μεταφορικά για 100-150.000 άνδρες μαζί με τις τεράστιες ουρές του πυροβολικού, πυρομαχικών, ιππικού, κλπ. Ήμασταν όμως στο σημείο να δούμε τη λύση στο μεγάλο πρόβλημα των πρακτικών δυσκολιών των αποβιβάσεων μεγάλων δυνάμεων, εάν είναι αλήθεια ότι ο Ναπολέων σκέφτηκε σοβαρά τη μεταφορά 160.000 χιλιάδων βετεράνων από τη Boulogne στα βρετανικά νησιά. Δυστυχώς η αποτυχία του στην εκτέλεση της γιγαντιαίας αυτής αποστολής, μας άφησε τελείως στο σκοτάδι ως προς το σοβαρό αυτό ερώτημα.

Δεν είναι αδύνατο να συγκεντρωθούν 50 μεγάλα γαλλικά πολεμικά πλοία δυο καταστρωμάτων στο Κανάλι παραπλανώντας τους Άγγλους. Αυτό θα γινόταν στην πραγματικότητα. Δεν είναι λοιπόν πλέον αδύνατον, μ' έναν ευνοϊκό άνεμο να περάσεις τον στόλο απέναντι σε δυο ημέρες και να πραγματοποιήσεις αποβίβαση. Αλλά τι θα γινόταν ο στρατός εάν μια θύελλα διεσκόρπιζε τον στόλο των πολεμικών πλοίων και οι Άγγλοι επανέκαμπταν δυναμικά στο Κανάλι και νικούσαν τον στόλο ή τον ανάγκαζαν να ξαναγυρίσει στα λιμάνια του; Οι μεταγενέστεροι θα μετανιώσουν γιατί χάθηκε ένα παράδειγμα από όλες τις μελλοντικές γενεές, επειδή αυτή η τεράστια αποστολή δεν πραγματοποιήθηκε ή τουλάχιστον δεν επιχειρήθηκε. Αναμφίβολα πολλοί γενναίοι άνδρες θα είχαν βρει τον θάνατο. Αλλά δεν χάθηκαν τέτοιοι άνδρες χωρίς κάποιο πρόσθετο όφελος στις πεδιάδες της Μοραβίας, της Swabia και της Καστίλης, στα βουνά της Πορτογαλίας και στα κάστρα της Λιθουανίας; Σε κάθε περίπτωση, οι επόμενες γενεές θα βρουν στις προετοιμασίες που έγιναν γι' αυτήν την επιδρομή, ένα από τα πιο πολύτιμα μαθήματα που έδωσε αυτός ο αιώνας για μελέτη στους στρατιώτες και τους πολιτικούς. Οι εργασίες κάθε είδους που έγιναν στις ακτές της Γαλλίας από το 1803 μέχρι το 1805, θα είναι μεταξύ των πιο αξιοσημείωτων μνημείων δραστηριότητας, προβλέψεως και ικανότητας του Ναπολέοντα. Συνιστάται να μελετηθεί προσεκτικά από νεαρούς αξιωματικούς. Αλλά ενώ αποδεχόμαστε την πιθανότητα επιτυχίας μιας μεγάλης επιδρομής κατά μιας ακτής τόσο κοντά, όσο η Αγγλία στην Boulogne, τι αποτελέσματα θα έπρεπε να αναμένονταν εάν αυτή η Αρμάδα είχε να κάνει ένα μακρινό θαλάσ-

σιο ταξίδι; Πώς θα μπορούσαν τόσα πολλά μικρά πλοία να τηρούνται σε κίνηση, ακόμα για δύο ημέρες και νύχτες; Σε τι πιθανότητες καταστροφής θα εξετίθοντο τόσα πολλά ευάλωτα πλοία με πλεύση σε ανοικτές θάλασσες! Πλέον αυτού το πυροβολικό, τα πυρομαχικά, οι εξοπλισμοί, οι προμήθειες και το φρέσκο νερό, τα οποία θα έπρεπε να μεταφερθούν γι' αυτόν τον μεγάλο αριθμό ανδρών, απαιτούν τεράστια προσπάθεια στην προετοιμασία και μεγάλο αριθμό μεταφορικών.

Η εμπειρία έχει δείξει καθαρά ότι δυσκολίες συνοδεύουν μια τέτοια επιχείρηση, ακόμα και 30.000 ανδρών. Από γνωστά γεγονότα, είναι προφανές ότι η επιδρομή μπορεί να γίνει με τέτοιο αριθμό ανδρών σε τέσσερις περιπτώσεις:

1. Εναντίον αποικιών ή απομονωμένων κτήσεων.
2. Εναντίον δυνάμεων δεύτερης κατηγορίας οι οποίες δεν μπορούν να υποστηριχτούν άμεσα από το εξωτερικό.
3. Με σκοπό να πραγματοποιηθεί μια προσωρινή παρεκτροπή ή για κατάληψη μιας θέσης η οποία είναι σημαντική να κρατηθεί για κάποιο χρονικό διάστημα.
4. Για να γίνει αντιπερισπασμός, πολιτικός και στρατιωτικός ταυτόχρονα, εναντίον ενός κράτους που είναι ήδη εμπλελεγμένο σ' ένα μεγάλο πόλεμο, του οποίου τα τμήματα είναι απασχολημένα σε μεγάλη απόσταση από το σημείο της επιδρομής.

Είναι δύσκολο να διατυπώσεις κανόνες για επιχειρήσεις αυτού του χαρακτήρα. Επί του θέματος, οι μόνες προτάσεις που μπορώ να κάνω είναι οι ακόλουθες. Παραπλάνησε τον εχθρό ως προς το σημείο της απόβασης. Επίλεξε ένα μέρος στο οποίο τα πλοία θα μπορούν να αγκυροβολήσουν με ασφάλεια και τα τμήματα θα μπορούν να αποβιβαστούν μαζί. Δώσε στην επιχείρηση όση ενέργεια μπορείς και κατάλαβε μερικά ισχυρά σημεία για να καλύψεις την ανάπτυξη των τμημάτων καθώς θα αποβιβάζονται. Βγάλε στην ακτή αμέσως ένα τμήμα του πυροβολικού, για να δημιουργήσεις εμπιστοσύνη και για να παρέξεις προστασία στα τμήματα που έχουν αποβιβαστεί.

Μια μεγάλη δυσκολία σε μια τέτοια επιχείρηση βρίσκεται στο γεγονός ότι τα μεταφορικά δεν μπορούν πότε να πλησιάσουν κοντά την ακτή και τα τμήματα θα πρέπει να αποβιβαστούν στην ξηρά με βάρκες και σχεδίες, κάτι χρονοβόρο που δίνει στον εχθρό μεγάλα πλεονεκτήματα. Εάν η θάλασσα είναι τρικυμισμένη, οι άνδρες που πρόκειται να αποβιβαστούν είναι εκτεθειμένοι σε μεγάλους κινδύνους, γιατί τι μπορεί να κάνει ένα τμήμα πεζικού στριμωγμένο σε βάρκες που χτυπιέται στα κύματα και που καθίσταται ακατάλληλο από τη ναυτία για τη σωστή χρησιμοποίηση των

όπλων του; Μπορώ μόνο να συμβουλευτώ τον αμυνόμενο, να μην διαιρέσει τις δυνάμεις του τόσο πολύ στην προσπάθειά του να καλύψει κάθε σημείο. Είναι αδύνατο να γεμίσεις όλη την ακτή με πυροβολαρχίες και τάγματα για την άμυνά της, αλλά οι προσβάσεις σε θέσεις όπου υπάρχουν μεγάλες εγκαταστάσεις που πρέπει να προστατευθούν, πρέπει να κλειστούν. Πρέπει να υιοθετηθεί ένα σύστημα εγκαίρου προειδοποίησεως για τη μετάδοση του σημείου που ο εχθρός αποβιβάζεται και όλες οι διαθέσιμες δυνάμεις πρέπει να συγκεντρωθούν γρήγορα εκεί, ώστε να τον εμποδίσουν να κερδίσει ένα σταθερό στήριγμα.

Η διαμόρφωση των ακτών επηρεάζει σοβαρά τις αποβιβάσεις και την αντιμετώπισή τους. Υπάρχουν χώρες στις οποίες οι ακτές είναι απότομες και με λίγα σημεία με εύκολη πρόσβαση για πλοία και τμήματα που πρόκειται να αποβιβαστούν. Αυτές οι λίγες θέσεις είναι πιο εύκολο να επιτηρούνται και έτσι η απόβαση γίνεται πιο δύσκολη. Τέλος, υπάρχει ένα στρατηγικό ζήτημα που συνδέεται με αυτές τις αποβάσεις, το οποίο είναι χρήσιμο να επισημανθεί. Η ίδια αρχή η οποία απαγορεύει έναν ηπειρωτικό στρατό να παρεμβάλει τον όγκο των δυνάμεών του μεταξύ του εχθρού και της θάλασσας, εδώ απαιτεί αντίθετα, ένας στρατός που αποβιβάζεται σε μία ακτή, να τηρεί πάντοτε την επικοινωνία της κύριας δύναμης του με την ακτή η οποία αποτελεί ταυτόχρονα τη γραμμή συμπτώξεως και τη βάση εφοδιασμού του.

Για τον ίδιο λόγο, η πρώτη μέριμνα του θα πρέπει να είναι η εξασφάλιση της καταλήψεως ενός οχυρωμένου λιμανιού ή το λιγότερο ενός ακρωτηρίου το οποίο να είναι καλό αγκυροβόλιο και το οποίο να μπορεί εύκολα να ενισχυθεί από οχυρώσεις, ώστε σε περίπτωση δυσμενούς εξελίξεως, τα τμήματα να μπορούν να επανεπιβιβαστούν στα πλοία χωρίς βιασύνη και απώλειες.

Διοικητική Μέριμνα ή η Πρακτική Τέχνη της Μετακίνησης Στρατευμάτων

Άρθρο ΧLI

Μερικές Παρατηρήσεις επί της Διοικητικής Μέριμνας Γενικά

Είναι η Διοικητική Μέριμνα η επιστήμη της λεπτομέρειας; Ή αντίθετα, είναι μια γενική επιστήμη αποτελούσα ένα από τα πιο σημαντικά κομμάτια της τέχνης του πολέμου; Ή δεν είναι παρά ένας όρος, που από τη μακροχρόνια χρήση του, είχε στόχο να προσδιορίζει συλλογικά τους διάφορους κλάδους των επιτελικών καθηκόντων, δηλαδή τα διαφορετικά μέσα για την εκτέλεση στην πράξη των θεωρητικών συνδυασμών της τέχνης;

Αυτές οι ερωτήσεις θα φαίνονται παράξενες στα άτομα αυτά που είναι πεπεισμένα ότι ουδέν άλλο απομένει να ειπωθεί επί της τέχνης του πολέμου και πιστεύουν ότι είναι λάθος η αναζήτηση νέων ορισμών, εκεί όπου τα πάντα φαίνεται να έχουν κατηγοριοποιηθεί με ακρίβεια. Από την πλευρά μου, είμαι πεπεισμένος ότι οι καλοί ορισμοί οδηγούν σε ξεκάθαρες ιδέες και αναγνωρίζω κάποια ενόχληση στο να δίνω απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις που φαίνονται τόσο απλές.

Σε νεώτερες εκδόσεις αυτής της εργασίας, ακολούθησα το παράδειγμα άλλων στρατιωτικών συγγραφέων και αποκάλεσα με τον όρο *διοικητική μέριμνα* τις λεπτομέρειες των επιτελικών καθηκόντων, οι οποίες είναι το αντικείμενο ρυθμίσεων για τις υπηρεσίες του πεδίου και οι ειδικές οδηγίες σχετικά με το σώμα της Επιμελητείας. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα των προκαταλήψεων που είχαν δημιουργηθεί με τον χρόνο. Η λέξη *διοικητική μέριμνα* προέρχεται, όπως γνωρίζουμε, από τον τίτλο του *major général des logis*¹⁵⁹, ενός αξιωματικού του οποίου τα καθήκοντα παλιά ήταν να στεγάζει και να φροντίζει για τη στρατοπέδευση των τμημάτων, για να δίνει την κατεύθυνση στις πορείες των φαλάγγων και να τοποθετεί τις φάλαγγες επί του εδάφους. Η διοικητική μέριμνα ήταν τότε αρκετά περιορισμένη. Αλλά όταν ο

¹⁵⁹ Major général des logis, είναι ο γαλλικός όρος. Στα αγγλικά είναι Quarter Master General, που είναι τίτλος του αξιωματικού που είναι επιφορτισμένος με την εξασφάλιση των προμηθειών του στρατού. Μεταφρασμένο από το γερμανικό Quartiermeister.

πόλεμος άρχισε να διεξάγεται χωρίς στρατόπεδα, οι κινήσεις άρχισαν να γίνονται πιο περίπλοκες και οι επιτελείς αξιωματικοί είχαν πιο εκτεταμένες λειτουργίες. Ο επιτελάρχης άρχισε να έχει το καθήκον μεταδόσεως των ιδεών του στρατηγού και στα πιο απομακρυσμένα σημεία του θεάτρου του πολέμου και να εκδίδει γι' αυτόν τα απαραίτητα έγγραφα για τα σχέδια επιχειρήσεων. Ο επιτελάρχης εκαλείτο να βοηθήσει τον στρατηγό στην τακτοποίηση των σχεδίων του, να δώσει πληροφορίες γι' αυτά στους υφισταμένους υπό μορφή οδηγιών και διαταγών, να εξηγήσει και να επιβλέπει την εκτέλεσή τους και στο σύνολο αλλά και στην παραμικρή λεπτομέρεια. Τα καθήκοντά του λοιπόν, συνδέθηκαν φανερά με όλες τις επιχειρήσεις μιας εκστρατείας.

Έτσι για να είσαι ένας καλός επιτελάρχης, έγινε απαραίτητο να είσαι εξοικειωμένος με τους διαφόρους κλάδους της τέχνης του πολέμου. Εάν ο όρος διοικητική μέριμνα περικλείει όλα αυτά, οι δυο εργασίες που αρχιδούκα Καρόλου, οι ογκώδεις πραγματείες των Guibert¹⁶⁰, Laroche-Aymon, Bousmard και Ternay, όλες να τις βάλουμε μαζί, μετά βίας θα έδιναν ένα ημιτελές περίγραμμα αυτού που είναι η διοικητική μέριμνα, γιατί δεν θα ήταν τίποτα περισσότερο ή λιγότερο από την τέχνη να εφαρμόζεις στην πράξη, όλη τη στρατιωτική γνώση που είναι δυνατόν να υπάρχει.

Φαίνεται απ' αυτά που έχουν ήδη ειπωθεί ότι ο παλιός όρος διοικητική μέριμνα δεν είναι επαρκής για να περιγράψει τα καθήκοντα των επιτελών αξιωματικών και τα πραγματικά καθήκοντα ενός σώματος τέτοιων αξιωματικών και εάν αναλαμβάνονταν μία προσπάθεια για την εκπαίδευσή τους με σωστό τρόπο για την καλή απόδοσή τους, αυτή θα πρέπει να περιγράφεται επακριβώς σε ειδικούς κανονισμούς και σύμφωνα προς τις γενικές αρχές της τέχνης. Οι κυβερνήσεις θα έπρεπε να πάρουν μέτρα ώστε να δημοσιεύσουν καλά επεξεργασμένους κανονισμούς, οι οποίοι θα πρέπει να καθορίζουν όλα τα καθήκοντα των επιτελών αξιωματικών και θα πρέπει να δίδουν ξεκάθαρες και ακριβείς οδηγίες για τις καλύτερες μεθόδους εκτέλεσεως αυτών των καθηκόντων.

Το αυστριακό επιτελείο είχε παλιά έναν τέτοιο κώδικα κανονισμών για την κυβέρνησή τους. Αλλά ήταν κάπως αναχρονιστικός καθώς ήταν προσαρμοσμένος στις παλιές μεθόδους διεξαγωγής του πολέμου. Αυτή είναι και η μόνη εργασία αυτού του είδους που έχω δει. Θα υπάρχουν και άλλες δεν υπάρχει αμφιβολία, τόσο αδιαβάθμητες, όσο και απόρητες, αλλά δεν γνωρίζω την ύπαρξή τους. Αρκετοί στρατηγοί όπως για παράδειγμα ο Grimoard και ο Thiebaut, προετοίμασαν εγχειρίδια για τους επιτελείς αξιωματικούς και το νέο βασιλικό σώμα της Γαλλίας εξέδωσε αρκετά σετ με οδηγίες. Αλλά δεν υπάρχει πουθενά ένα πλήρες εγχειρίδιο για το θέμα.

Κι αν συμφωνηθεί ότι η παλαιά διοικητική μέριμνα είχε σχέση μόνο με τις λεπτομέρειες των πορειών και των στρατοπεδεύσεων και επιπλέον ότι

160 Jacques-Antoine-Hippolyte, Comte de Guibert: Γάλλος στρατηγός και στρατιωτικός συγγραφέας, που το 1770, έγραψε μια Πραγματεία επί της Τακτικής, το «Essai général de tactique».

οι λειτουργίες των επιτελών αξιωματικών σήμερα είναι στενά συνδεδεμένες με τους πιο σημαντικούς στρατηγικούς συνδυασμούς, πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι η διοικητική μέριμνα δεν περιλαμβάνει παρά ένα μικρό μέρος των καθηκόντων των επιτελών αξιωματικών. Και αν κρατήσουμε τον όρο, πρέπει να καταλάβουμε ότι αυτός πρέπει να διευρυνθεί και επεκταθεί σε σημασία, έτσι ώστε να περιλάβει όχι μόνο τα καθήκοντα των συνηθισμένων επιτελών αξιωματικών αλλά και των στρατηγών διοικητών.

Για να πείσω τους αναγνώστες μου επί αυτού, θα μνημονεύσω τα κύρια σημεία που πρέπει να περιληφθούν, εάν θέλουμε να εμφανίσουμε σε μια άποψη κάθε καθήκον και λεπτομέρεια που συνδέεται με τις μετακινήσεις στρατευμάτων και των υποχρεώσεων που συνεπάγονται από τέτοιες μετακινήσεις:

1. Η προετοιμασία του απαραίτητου υλικού για να τεθεί ένας στρατός σε κίνηση ή με άλλα λόγια, για να ξεκινήσει η εκστρατεία. Σύνταξη διαταγών, οδηγιών και δρομολογιών για τη συγκέντρωση του στρατού και την επακόλουθη μετακίνηση του στο θέατρο των επιχειρήσεων του.

2. Σύνταξε με σωστό τρόπο τις διαταγές του στρατηγού διοικητή για τις διαφορετικές επιχειρήσεις, καθώς επίσης και για τα σχέδια επίθεσης σε αναμενόμενες μάχες.

3. Ρύθμισε με τους διοικητές μηχανικού και πυροβολικού τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την ασφάλεια των θέσεων που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν ως αποθήκες, καθώς και αυτών που πρόκειται να οχυρωθούν ώστε να διευκολυνθούν οι επιχειρήσεις του στρατού.

4. Να διατάξεις και διευθύνεις αναγνωρίσεις όλων των ειδών ώστε να παράγονται με αυτό τον τρόπο αλλά και με τη χρήση κατασκοπών, όσο το δυνατόν πιο ακριβείς πληροφορίες για τις θέσεις και τις κινήσεις του εχθρού.

5. Λάβε προληπτικά μέτρα για τη σωστή εκτέλεση των κινήσεων που διατάχθηκαν από τον στρατηγό. Ρύθμισε τις πορείες των διαφορετικών φαλάγγων, έτσι ώστε όλοι να κινηθούν με τάξη και συνοχή. Επιβέβαια ότι τα απαραίτητα μέσα για την άνεση και την ασφάλεια των πορειών έχουν προετοιμασθεί. Ρύθμισε τον τρόπο και τον χρόνο των στάσεων.

6. Ορθή αρχική συγκρότηση της εμπροσθοφυλακής, της οπισθοφυλακής, των τμημάτων καλύψεως των πλευρών και όλων των αποσπασμάτων και προπαρασκευή καλών οδηγιών για την κατεύθυνσή τους. Δώσε όλα τα απαραίτητα μέσα ώστε τα τμήματα αυτά να μπορούν να εκτελέσουν τα καθήκοντα τους.

7. Περίγραψε κανόνες και οδηγίες για υφισταμένους διοικητές ή για τους επιτελείς τους, σχετικά με τις διαφορετικές μεθόδους συγκροτήσεως

των φαλάγγων όταν ο εχθρός είναι υπό έλεγχο, καθώς επίσης και για τους σχηματισμούς τους με σωστό τρόπο, όταν ο στρατός πρόκειται να εμπλακεί σε μάχη, σύμφωνα με τη φύση του εδάφους και τον χαρακτήρα του εχθρού¹⁶¹.

8. Υπόδειξε στην εμπροσθοφυλακή και σε άλλα αποσπάσματα καλά επιλεγμένα σημεία συγκεντρώσεως τους σε περίπτωση που δεχθούν επίθεση από αριθμητικώς υπέρτερο εχθρό και ενημέρωσε τους για το είδος της υποστηρίξεως στο οποίο μπορεί να ελπίζουν, σε περίπτωση ανάγκης.

9. Ρύθμισε και παρακολούθησε την κίνηση των φαλάγγων, των ατομικών ειδών, των πυρομαχικών, των προμηθειών και των ασθενοφόρων, τόσο με τις φάλαγγες, όσο και με το πίσω μέρος τους, ώστε και να μην παρεμβάλλονται με τις κινήσεις των μαχίμων τμημάτων, αλλά και να είναι κοντά και διαθέσιμα. Να λαμβάνονται μέτρα για την τήρηση της τάξης και την ασφάλεια, τόσο κατά τη διάρκεια της πορείας, όσο και κατά τη στάση και στάθμευση των παρελκομένων¹⁶².

10. Πρόβλεψε για την διαδοχική άφιξη των εφοδιοπομπών. Συγκέντρωσε όλα τα μεταφορικά μέσα της χώρας και του στρατού και ρύθμισε τη χρήση τους.

11. Κατεύθυνε την εγκατάσταση στρατοπέδων και υιοθέτησε κανονισμούς για την ασφάλεια τους, την τάξη και την αστυνόμευσή τους.

12. Υιοθέτησε και οργάνωσε γραμμές επιχειρήσεων και ανεφοδιασμού, καθώς επίσης και γραμμές επικοινωνιών με αυτές τις γραμμές, για τα αποσπάσματα. Καθόρισε αξιωματικούς ικανούς να οργανώνουν και να διοικούν τα μετόπισθεν του στρατού. Φρόντισε για την ασφάλεια των αποσπασμάτων και εφοδιοπομπών, εφοδίασε τους με καλές οδηγίες και πρόσεξε επίσης για τη διατήρηση καταλλήλων μέσων επικοινωνιών του στρατού με τη βάση του.

13. Οργάνωσε έμπεδα επανακτησίμων¹⁶³, σταθμούς τραυματιών και αρρώστων, κινητά συνεργεία επισκευών και νοσοκομεία και πρόβλεψε για την ασφάλεια τους.

14. Να τηρείς ακριβή στοιχεία όλων των αποσπασμάτων, είτε είναι στα πλευρά είτε στα μετόπισθεν και παρακολούθησε τις κινήσεις τους φροντίζοντας για την επιστροφή τους και την ενσωμάτωσή τους στην κύρια φάλαγγα, μόλις η υπηρεσία τους στο απόσπασμα δεν χρειάζεται πλέον. Δώσε τους όποτε χρειάζεται κάποια κύρια δραστηριότητα και σχημάτισε στρατηγικές εφεδρείες.

161 Αναφέρομαι εδώ σε γενικές οδηγίες και γενικούς κανόνες, οι οποίοι δεν θα επαναλαμβάνονται κάθε μέρα, καθώς τέτοια επανάληψη θα ήταν άσκοπος.

162 Με σημερινή στρατιωτική ορολογία θα ήταν τα Β' Κλιμάκια.

163 Επανακτήσιμοι είναι όλοι εκείνοι οι στρατιώτες και αξιωματικοί που επιστρέφουν σε μάχιμη υπηρεσία μετά από τραυματισμό ή ασθένεια.

15. Οργάνωσε την περισυλλογή μεμονωμένων ανδρών ή μικρών αποσπασμάτων από τα τάγματα ή τις πυροβολαρχίες, που βαδίζουν και στις δύο κατευθύνσεις, μεταξύ του στρατού και της βάσης των επιχειρήσεων.

16. Σε περιπτώσεις πολιορκιών, η έκδοση διαταγών και ο έλεγχος της αναπτύξεως των τμημάτων στα χαρακώματα έχει σημασία, καθώς επίσης η ρύθμιση με τους διοικητές του πυροβολικού και των μηχανικών, του προς εκτέλεση έργου από αυτά τα τμήματα και η αντίδραση αυτών των τμημάτων σε περίπτωση επιθέσεων αλλά και σε περιπτώσεις εξόδων των πολιορκουμένων.

17. Σε περιπτώσεις υποχωρήσεων, η λήψη προληπτικών μέτρων για τη διατήρηση της τάξης, για την είσοδο φρέσκων τμημάτων για την υποστήριξη και αντικατάσταση της οπισθοφυλακής. Πρόσκληση ικανών αξιωματικών για εξέταση και επιλογή θέσεων όπου η οπισθοφυλακή μπορεί να σταματήσει έχοντας πλεονέκτημα, ώστε να εμπλέξει τον εχθρό, να ελέγξει την καταδίωξη κι' έτσι να κερδίσει χρόνο. Πρόβλεψη εκ των προτέρων για την κίνηση των παρελκομένων ώστε τίποτα να μην μείνει πίσω και με τρόπον ώστε, η προώθηση όλων να γίνεται με ασφάλεια και απόλυτη τάξη.

18. Στους πρόχειρους καταυλισμούς τοποθέτηση των διάφορων σωμάτων σε συγκεκριμένες θέσεις, υποδεικνύοντας σε κάθε κύρια μεραρχία του στρατού, μια θέση συγκεντρώσεως σε περίπτωση συναγερμού. Λήψη μέτρων και έλεγχος για να διαπιστωθεί ότι όλες οι διαταγές, οι οδηγίες και οι κανονισμοί τηρούνται ανεπιφύλακτα.

Μία εξέταση αυτής της μακράς λίστας, η οποία μπορεί εύκολα να γίνει ακόμα μεγαλύτερη με την εισαγωγή σε περισσότερες λεπτομέρειες, θα οδηγήσει κάθε αναγνώστη να σημειώσει ότι αυτά είναι τα καθήκοντα μάλλον ενός στρατηγού παρά του επιτελείου. Αυτή την αλήθεια που είπα εδώ και λίγο καιρό, την είπα ακριβώς για να επιτραπεί σ' έναν στρατηγό να επικεντρωθεί στην ανώτατη διεύθυνση των επιχειρήσεων, στον οποίο πρέπει να διατίθενται ικανοί επιτελείς αξιωματικοί ώστε να τον απαλλάξουν από τις λεπτομέρειες της εκτελέσεως. Οι λειτουργίες τους συνεπώς είναι αναγκαστικά πολύ στενά συνδεδεμένες και αλλοίμονο σ' έναν στρατό που αυτές οι εξουσίες¹⁶⁴ παύουν να ενεργούν σωστά. Αυτή η έλλειψη αρμονίας παρατηρείται συχνά, πρώτον επειδή οι στρατηγοί είναι άνθρωποι και ως άνθρωποι κάνουν λάθη και δεύτερον επειδή σε κάθε στρατό απαντώνται προσωπικά συμφέροντα και αντιλήψεις που προκαλούν αντιπαλότητα με τους επιτελάρχες και τους εμποδίζουν να εκτελούν τα καθήκοντά τους¹⁶⁵.

164 ΣΜ: εννοεί στρατηγού και επιτελείου

165 Οι διοικητές πυροβολικού, μηχανικού και των τμημάτων διοικητικής μέριμνας, απαιτούν όλοι να έχουν απ' ευθείας σύνδεση με τον διοικητή και όχι με τον επιτελάρχη. Δεν θα έπρεπε ασφαλώς να υπάρχει εμπόδιο στην ελεύθερη αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των υψηλόβαθμων αξιωματικών και του διοικητή, αλλά και ο διοικητής θα πρέπει να εργάζεται μαζί τους σε γνώση του επιτελάρχη, στον οποίο και θα πρέπει να στέλνει όλη τους την αλληλογραφία, αλλιώς η σύγχυση είναι αναπόφευκτη.

Δεν πρέπει να αναμένεται αυτή η πραγματεία να περιέχει κανόνες για την καθοδήγηση των επιτελών αξιωματικών σε όλες τις λεπτομέρειες των πολυδιάστατων καθηκόντων τους. Επειδή κατά πρώτον, κάθε διαφορετικό έθνος έχει επιτελείς αξιωματικούς με διαφορετικά ονόματα και κύκλους καθηκόντων, ώστε εγώ να ήμουν υποχρεωμένος να γράψω για κάθε στρατό καινούργιους κανόνες και επειδή κατά δεύτερον, αυτές οι λεπτομέρειες είναι πλήρως εντεταγμένες σε ειδικά βιβλία σχετικά μ' αυτά τα θέματα.

Εγώ λοιπόν θα περιοριστώ στο να αναφερθώ επ' ολίγον σε κάποια από τα άρθρα που απαριθμούνται παραπάνω:

1. Τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται από τους επιτελείς αξιωματικούς για την προετοιμασία εισόδου του στρατού σε ενεργές επιχειρήσεις στο πεδίο, περιλαμβάνουν όλα αυτά τα μέτρα τα οποία είναι πιθανόν να διευκολύνουν την επιτυχία του πρώτου σχεδίου επιχειρήσεων. Αυτά θα πρέπει οπωσδήποτε να βεβαιώνουν μέσω συχνών επιθεωρήσεων ότι το υλικό όλων των όπλων είναι λειτουργικό. Άλογα, άμαξες, άμαξες μεταφοράς πυρομαχικών, εξαρτήσεις αλόγων, πέταλα, κλπ, θα πρέπει να εξετάζονται πολύ προσεκτικά και οι όποιες ελλείψεις να συμπληρώνονται. Υλικά γεφυροσκευής, υλικά μηχανικού, παρελκόμενα πυροβολικού, πολιορκητικό υλικό εάν πρόκειται να παραληφθεί, ασθενοφόρα, με μια λέξη, κάθε τι που περιλαμβάνεται στον όρο υλικά, θα πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά και να μπαίνει σε τάξη.

Εάν η εκστρατεία πρόκειται ν' αρχίσει σε περιοχή μεγάλων ποταμών, περιπολικά σκάφη και κινητές γέφυρες θα πρέπει να προετοιμαστούν και όλα τα μικρά σκάφη θα πρέπει να συγκεντρωθούν σε σημεία και στην όχθη όπου πιθανόν και να χρησιμοποιηθούν. Αξιωματικοί πληροφοριών θα πρέπει να εξετάζουν τα πιο ευνοϊκά σημεία, τόσο για την επιβίβαση όσο και για την αποβίβαση, προτιμώντας αυτά τα εδάφη που παρουσιάζουν τις περισσότερες ευκαιρίες επιτυχίας για μια πρώτη εγκατάσταση στην απέναντι όχθη. Οι επιτελείς αξιωματικοί θα πρέπει να προετοιμάσουν όλα τα δρομολόγια τα οποία είναι αναγκαία για την κίνηση των διάφορων σωμάτων στρατού σε κατάλληλα σημεία συγκεντρώσεως, προσπαθώντας να δώσουν τέτοια κατεύθυνση στις πορείες, ώστε ο εχθρός να μην μπορέσει να μάθει από αυτές, τίποτα σχετικό για τη σχεδιασθείσα επιχείρηση.

Εάν ο πόλεμος είναι επιθετικός, οι επιτελείς αξιωματικοί θα κανονίσουν με τον διοικητή του μηχανικού, τι οχυρώσεις θα πρέπει να γίνουν κοντά στη βάση των επιχειρήσεων και τότε πρέπει να κατασκευαστούν προγεφυρώματα ή οχυρωμένα στρατόπεδα. Εάν ο πόλεμος είναι αμυντικός, αυτές οι εργασίες θα γίνουν μεταξύ της πρώτης γραμμής άμυνας και της δεύτερης βάσης.

2. Ένας βασικός κλάδος της διοικητικής μέριμνας είναι οπωσδήποτε αυτός που είναι σχετικός με τις ρυθμίσεις των πορειών και των επιθέσεων

που ορίζονται από τον στρατηγό και για τις οποίες, δίδονται από τους επιτελάρχες σημειώσεις σε κατάλληλα πρόσωπα,. Το επόμενο πιο σημαντικό προσόν ενός στρατηγού μετά από αυτό του να συντάσσει καλά σχέδια, είναι αυτό του να διευκολύνει την εκτέλεση των διαταγών που εκδίδει, με την καθαρότητα του ύφους τους. Οποιαδήποτε και να είναι η πραγματική δραστηριότητα ενός επιτελάρχη, το μεγαλείο ενός διοικητή θα φαίνεται πάντοτε από τα σχέδια του. Αλλά εάν αυτή η ικανότητα λείπει από τον στρατηγό, ο επιτελάρχης θα πρέπει να την αναπληρώνει σε όσο βαθμό μπορεί, έχοντας σημείο επαφής με τον υπεύθυνο διοικητή.

Έχω δει δύο τελείως διαφορετικές μεθόδους να χρησιμοποιούνται σ' αυτόν τον κλάδο της υπηρεσίας. Η πρώτη, η οποία μπορεί να ονομάζεται και παλαιά σχολή, συνίσταται στην καθημερινή έκδοση γενικών οδηγιών για τη ρύθμιση των κινήσεων του στρατού, με σχολαστικότητα και πολλές λεπτομέρειες, οι οποίες είναι εκτός τόπου, καθώς οι οδηγίες απευθύνονται συνήθως στους διοικητές των σωμάτων στρατού, οι οποίοι υποτίθεται ότι έχουν αρκετή εμπειρία ώστε να μη χρειάζονται το ίδιο είδος οδηγιών όπως αυτές που θα δίδονταν σε νέους ανθυπολοχαγούς που μόλις βγήκαν από τη σχολή. Η άλλη μέθοδος είναι αυτή των αποσπασματικών οδηγιών που έδιδε ο Ναπολέων στους στρατάρχες του, περιγράφοντας στον καθένα μόνο αυτό που τον ενδιέφερε και πληροφορώντας τον μόνο για το ποια σώματα θα επιχειρούσαν μαζί του, είτε δεξιά, είτε αριστερά, αλλά χωρίς ποτέ να τονίζει τη σύνδεση των επιχειρήσεων όλου του στρατού¹⁶⁶. Έχω βάσιμους λόγους να γνωρίζω, ότι το έκανε αυτό επίτηδες, είτε για να περιβάλλει τις επιχειρήσεις του μ' έναν αέρα μυστηρίου ή από φόβο μην πέσουν στα χέρια του εχθρού εξειδικευμένες διαταγές, βοηθώντας τον έτσι να του χαλάσει τα σχέδια.

Είναι ασφαλώς μεγάλης σημασίας για ένα στρατηγό να κρατά τα σχέδια του μυστικά και ο Φρειδερίκος ο Μεγάλος είχε δίκιο όταν έλεγε ότι εάν το νυκτερινό κάλυμμα της κεφαλής του ήξερε τι είχε μέσα το κεφάλι του, θα το πέταγε στη φωτιά. Αυτή η μυστικότητα ήταν πρακτικά εφαρμόσιμη τον καιρό του Φρειδερίκου, όταν όλος ο στρατός ήταν στενά γύρω από αυτόν. Αλλά όταν εκτελούνται ελιγμοί στην έκταση που ο Ναπολέων έχει δώσει και ο πόλεμος διεξάγεται όπως στις μέρες μας, τι συνέργεια μπορεί να αναμένεται από στρατηγούς οι οποίοι αγνοούν πλήρως τι γίνεται γύρω τους;

Από αυτά τα δυο συστήματα, μου φαίνεται προτιμότερο το δεύτερο. Ένα συνετό μέσον μπορεί να υιοθετηθεί, μεταξύ του αποκεντρωτικού συνοπτικού του Ναπολέοντα και του λεπτομερούς και εκτεταμένου το οποίο καθορίζει σε πεπειραμένους στρατηγούς όπως ο Barclay, ο Kleist, ο Wittgenstein, ακριβείς οδηγίες για το πώς να σχηματιστούν λόχοι και για τον μετασχηματισμό και πάλι σε παράταξη μάχης. Κάτι ανόητο που γίνεται ακόμα

¹⁶⁶ Νομίζω ότι κατά τη διάβαση του Δούναβη πριν το Wagram και κατά την έναρξη της δεύτερης εκστρατείας του 1813, ο Ναπολέων, ξέφυγε από αυτήν τη συνήθεια, εκδίδοντας μία γενική διαταγή.

πιο γελοίο, αφού η εκτέλεση μιας τέτοιας διαταγής υπό την παρουσία του εχθρού είναι πρακτικά ανεφάρμοστη. Θα ήταν αρκετό νομίζω, σε κάποιες περιπτώσεις, να δίδονται στους στρατηγούς ειδικές οδηγίες μόνο για το δικό τους σώμα στρατού και να προσθέτεις λίγες γραμμές σε συντομία, πληροφορώντας για το όλο σχέδιο των επιχειρήσεων και το μέρος που αυτοί θα αναλάβουν κατά την εκτέλεσή του. Όταν λείπει ένας κανονικός κρυπτογράφος, η διαταγή μπορεί να μεταδοθεί προφορικά από έναν αξιωματικό ικανό να την καταλάβει και να την επαναλάβει με ακρίβεια. Τότε δεν πρέπει να υπάρχει φόβος για αδιάκριτες αποκαλύψεις και η αρμονία της ενεργείας θα είναι εξασφαλισμένη.

3. Του στρατού όντος συγκεντρωμένου και σε ετοιμότητα ανάληψης κάποιας επιχειρήσεως, το σημαντικό στοιχείο είναι η εξασφάλιση όσο το δυνατόν μεγαλύτερης συνέργειας και ακρίβειας κατά την ενέργεια, ενώ παράλληλα σημαντική είναι η λήψη μέτρων για την απόκτηση πληροφοριών για τη διαδρομή που πρόκειται να ακολουθηθεί, καθώς επίσης σημαντική είναι η πλήρης κάλυψη των κινήσεων.

Υπάρχουν δυο ήδη πορειών, αυτές που γίνονται χωρίς να τις βλέπει ο εχθρός κι αυτές που γίνονται υπό την παρουσία του εχθρού, είτε προς τα εμπρός, είτε υποχωρώντας. Αυτές οι πορείες έχουν υποστεί μεγάλες αλλαγές τα τελευταία χρόνια. Παλιά, οι στρατοί σπάνια συγκρούονταν πριν να έχουν συνυπάρξει για αρκετές ημέρες ο ένας με τον άλλον, ο δε επιτιθέμενος τηρούσε ανοικτές τις οδούς με προπομπούς στις φάλαγγες ώστε αυτές να μπορούν να κινούνται παράλληλα η μία με την άλλη. Σήμερα η επίθεση γίνεται πιο γρήγορα και τα υπάρχοντα δρομολόγια συνήθως χρησιμοποιούνται για όλους τους σκοπούς. Είναι πάντως σημαντικό, όταν ένας στρατός κινείται, προπομποί και σκαπανείς να συνοδεύουν την εμπροσθοφυλακή, για να αυξάνουν τον αριθμό των προσβάσιμων δρόμων, για να απομακρύνουν εμπόδια, για να φτιάχνουν μικρές γέφυρες πάνω από ποταμάκια εάν είναι αναγκαίο και για να εξασφαλίζουν τα μέσα για την εύκολη επικοινωνία μεταξύ των διάφορων σωμάτων του στρατού.

Με τον σημερινό τρόπο διεξαγωγής των πορειών, ο υπολογισμός των χρόνων και των αποστάσεων καθίσταται πιο περίπλοκος. Τα παρακάτω ιδιαίτερα ζητήματα πρέπει να εξετάζονται και να δίνονται οδηγίες κατά τον καθορισμό της ώρας αναχωρήσεως κάθε φάλαγγας, καθώς οι φάλαγγες έχουν πλέον διαφορετικές αποστάσεις για κάλυψη η κάθε μια:

1. Οι αποστάσεις που πρέπει να καλυφθούν.
2. Η ποσότητα των υλικών που πρέπει να μεταφερθεί με τα μεταφορικά.
3. Η φύση της χώρας.

4. Τα εμπόδια που έχουν τοποθετηθεί στη διαδρομή από τον εχθρό.
5. Το αν θα είναι σημαντικό η πορεία να γίνεται κεκαλυμμένη ή ανοικτά.

Υπό τις παρούσες συνθήκες, η πλέον σίγουρη και απλή μέθοδος για τη ρύθμιση των κινήσεων των μεγάλων σωμάτων που αποτελούν τις πτέρυγες ενός στρατού ή όλων αυτών των σωμάτων που δεν βαδίζουν με την κύρια φάλαγγα με την οποία βαδίζει η κεντρική διοίκηση, θα είναι να εμπιστευτείς τις λεπτομέρειες στην εμπειρία των στρατηγών που τα διοικούν, προσέχοντας πάντως να καταστήσεις σαφές, ότι αναμένεις από αυτούς, απόλυτη ακρίβεια. Θα είναι τότε αρκετό να υποδείξεις σε ποιο σημείο πρέπει να φθάσουν και τον αντικειμενικό σκοπό που πρέπει να επιτευχθεί, το δρομολόγιο που πρέπει να ακολουθηθεί και την ώρα κατά την οποία πρέπει αυτοί να είναι στη θέση τους. Οι στρατηγοί θα πρέπει βέβαια να ενημερωθούν για το ποια αλλά σώματα βαδίζουν είτε στα ίδια δρομολόγια με αυτούς, είτε σε παράπλευρους δρόμους στο δεξιό ή το αριστερό, ώστε να μπορούν να ρυθμίζουν ανάλογα τα των δικών τους σωμάτων. Θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη ότι νωπές πληροφορίες υπάρχουν για τον εχθρό και να τους υποδεικνύεται μια γραμμή υποχωρήσεως¹⁶⁷.

Όλες αυτές οι πληροφορίες των οποίων σκοπός είναι να καθορίζουν καθημερινά στους διοικητές των σωμάτων τη μέθοδο σχηματισμού των φαλάγγων τους και να τους βάζουν σε τάξη, είναι απλά σχολαστικές και πιο επιζήμιες απ' ότι χρήσιμες. Το να βλέπεις ότι βαδίζουν συνήθως σύμφωνα με κανονισμούς ή όπως συνηθίζεται είναι απαραίτητο, αλλά θα πρέπει αυτοί να είναι ελεύθεροι να ρυθμίζουν τις κινήσεις τους έτσι ώστε να φθάνουν στον καθορισμένο τόπο και χρόνο, με κίνδυνο να τους αφαιρεθεί η διοίκηση αν αυτοί αποτύχουν να εφαρμόσουν αυτά που έχουν καθοριστεί χωρίς επαρκή δικαιολογία. Σε υποχωρητικές κινήσεις πάντως, οι οποίες γίνονται κατά μήκος ενός δρομολογίου και από έναν στρατό χωρισμένο σε μεραρχίες, οι ώρες αναχωρήσεως και στάσεων πρέπει να ρυθμίζονται προσεκτικά.

Κάθε φάλαγγα θα πρέπει να έχει τη δική της εμπροσθοφυλακή και πλάγιοφυλακή, ώστε κάθε πορεία να διεξάγεται με τις συνήθειες προφυλάξεις. Είναι επίσης βολικό ακόμα κι αν είναι μέρος δεύτερης γραμμής, η κεφαλή κάθε φάλαγγας να καλύπτεται από προπομπούς και σκαπανείς εφοδιασμένους με κατάλληλα εργαλεία ώστε να αφαιρούν εμπόδια ή να κάνουν επισκευές σε περίπτωση ατυχήματος. Μερικοί επίσης τεχνίτες πρέπει να συνοδεύουν κάθε φάλαγγα. Για τον ίδιο λόγο μία συλλογή ελαφράς μεταλλικής γέφυρας θα ήταν πολύ χρήσιμη.

4. Με τον στρατό σε πορεία, συχνά προηγείται μια γενική εμπροσθοφυλακή ή όπως απαντάται πιο συχνά στο μοντέρνο σύστημα, η κεντρι-

¹⁶⁷ Ο Ναπολέων ουδέποτε το έκανε αυτό διότι υπεστήριζε ότι ουδείς στρατηγός θα έπρεπε ποτέ να σκέπτεται σοβαρά την πιθανότητα να ηττηθεί. Σε πολλές πορείες είναι σίγουρα μια άχρηστη πρόνοια, αλλά είναι και συχνά απαραίτητη.

κή δύναμη και κάθε πτέρυγα να έχουν τη δική τους εμπροσθοφυλακή. Είναι συνηθισμένο οι εφεδρείες και η κεντρική δύναμη να συνοδεύουν τη διοίκηση και όταν η γενική εμπροσθοφυλακή είναι μόνο μια, αυτή να ακολουθεί συνήθως το ίδιο δρομολόγιο έτσι ώστε ο μισός στρατός να συγκεντρώνεται στο κεντρικό δρομολόγιο. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, μεγαλύτερη μέριμνα απαιτείται για να προλαμβάνεις τοποθέτηση εμπόδων στο δρομολόγιο. Συμβαίνει όμως μερικές φορές, όταν το αποφασιστικό κτύπημα πρόκειται να δοθεί στην κατεύθυνση μιας από τις πτέρυγες, οι εφεδρείες, η γενική διοίκηση ακόμα και η εμπροσθοφυλακή, να μπορούν να κινούνται στην ίδια διεύθυνση. Σ' αυτή την περίπτωση οι κανόνες που συνήθως ρυθμίζουν την πορεία του κέντρου της φάλαγγας, πρέπει να εφαρμόζονται και γι' αυτήν την πτέρυγα. Η εμπροσθοφυλακή πρέπει να συνοδεύεται από καλούς επιτελείς αξιωματικούς, ικανούς να εκδίδουν εκτιμήσεις για τις κινήσεις του εχθρού και να δίδουν μια ακριβή περιγραφή αυτών των κινήσεων στον στρατηγό, ώστε να τον διευκολύνουν να κάνει τα σχέδια κατανοητά. Ο διοικητής της εμπροσθοφυλακής πρέπει επίσης να βοηθά τον στρατηγό καθ' όμοιο τρόπο. Μια γενική εμπροσθοφυλακή θα πρέπει να αποτελείται από ελαφρά τμήματα όλων των όπλων και να περιλαμβάνει κάποια από τα καλύτερα τμήματα του στρατού σαν βασικό κορμό, μερικούς έφιππους τυφεκιοφόρους προετοιμασμένους να πολεμήσουν σαν πεζοί, λίγο έφιππο πυροβολικό, γεφυροποιούς, σκαπανείς, κλπ, με συλλογές ελαφρών μεταλλικών γεφυρών και σχεδίες για τη διάβαση μικρών ποταμών. Μερικοί καλοί σκοπευτές θα πρέπει επίσης να συμμετέχουν. Ένας τοπογράφος αξιωματικός θα πρέπει επίσης να συνοδεύει την εμπροσθοφυλακή, για να κάνει ένα πρόχειρο σχεδιάγραμμα του εδάφους σε βάθος ενός η δύο μιλίων προς κάθε πλευρά του δρόμου. Ένα σώμα μη τακτικού ιππικού θα πρέπει επίσης να προσκολλάται στην εμπροσθοφυλακή για να ανακουφίζει το τακτικό ιππικό και για να αναλαμβάνει τον ρόλο ανιχνευτών, επειδή αυτό είναι το καλύτερο γι' αυτήν την υπηρεσία.

5. Καθώς ο στρατός προελαύνει και απομακρύνεται περισσότερο από τη βάση του, καθίσταται όλο και πιο αναγκαίο να έχει μια καλή γραμμή επιχειρήσεων και αποθηκών οι οποίες θα διατηρήσουν τη σύνδεση του στρατού με τη βάση του. Οι επιτελείς αξιωματικοί θα διαιρέσουν τις αποθήκες σε τμήματα με την κύρια αποθήκη να εγκαθίσταται σε πόλη η οποία να μπορεί να στεγάσει και υποστηρίξει τον μεγαλύτερο ρυθμό ανδρών. Εάν υπάρχει φρούριο σε κατάλληλη θέση, αυτή η θέση θα πρέπει να επιλεγεί ως η θέση και της κεντρικής αποθήκης.

Οι δευτερεύουσες αποθήκες μπορεί να απέχουν μεταξύ τους αποστάσεις από 15 έως 30 μίλια, εγκαθιστάμενες συνήθως σε πόλεις της χώρας. Η μέση απόσταση θα είναι 20 με 25 μίλια. Με αυτήν την ρύθμιση θα έχουμε 15 αποθήκες σε μια γραμμή 300 μιλίων, η οποία θα πρέπει να διαιρείται σε τρεις ή τέσσερις ταξιαρχίες αποθηκών. Κάθε μια από αυτές θα έχει έναν

διοικητή και ένα απόσπασμα τμημάτων ή τμήμα από επανακτήσιμους στρατιώτες, οι οποίοι θα ρυθμίζουν την τροφοδοσία των τμημάτων και θα παρέχουν προστασία στις αρχές της χώρας (εάν αυτές παρέμειναν στη χώρα), θα παρέχουν ευκολίες στη διαβίβαση της αλληλογραφίας και τους αναγκαίους συνοδούς. Ο διοικητής επιβλέπει ώστε τα δρομολόγια και οι γέφυρες να διατηρούνται σε καλή κατάσταση. Εάν είναι δυνατόν, θα πρέπει να υπάρχει μια θέση σταθμεύσεως αμαξών σε κάθε αποθήκη και οπωσδήποτε στην κύρια αποθήκη κάθε ταξιαρχίας. Η διοίκηση του συγκροτήματος όλων των αποθηκών θα πρέπει να περιλαμβάνεται σε συγκεκριμένα γεωγραφικά όρια και να ανατίθεται σε συνετούς και ικανούς ανώτατους αξιωματικούς. Γιατί η ασφάλεια των επικοινωνιών του στρατού συχνά εξαρτάται από τις επιχειρήσεις τους¹⁶⁸. Αυτές οι διοικήσεις μπορούν μερικές φορές να μετατρέπονται σε στρατηγικές εφεδρείες όπως έχει εξηγηθεί στο Άρθρο XXIII. Μερικά καλά τάγματα πεζικού, με τη βοήθεια κινητών αποσπασμάτων τα οποία να κινούνται συνεχώς μεταξύ του στρατού και της βάσης του, θα είναι γενικά ικανά να κρατήσουν ανοικτές τις γραμμές επικοινωνιών.

6. Η μελέτη τέτοιων μέτρων, μερικώς διοικητικής μέριμνας και μερικώς τακτικής, που πρέπει να ληφθούν από τους επιτελείς αξιωματικούς για να μεταπέσουν τα τμήματα από την τάξη πορείας στις διάφορες διατάξεις μάχης είναι πολύ σημαντική, αλλά χρειάζεται να μπει σε μεγάλες λεπτομέρειες που εγώ πρέπει να προσπεράσω σχεδόν με σιωπή, περιορίζοντας τον εαυτό μου στο να συστήσω στους αναγνώστες μου τις αναρίθμητες εργασίες που είναι αφιερωμένες σ' αυτόν τον κλάδο της τέχνης του πολέμου.

Πριν να αφήσω το ενδιαφέρον αυτό θέμα, νομίζω ότι μερικά παραδείγματα πρέπει να δοθούν σαν αποδείξεις της μεγάλης σημασίας ενός καλού συστήματος διοικητικής μέριμνας. Ένα από αυτά τα παραδείγματα είναι η εκπληκτική συγκέντρωση του γαλλικού στρατού στις πεδιάδες της Gera το 1806. Ένα άλλο είναι η είσοδος του στρατού στην εκστρατεία του 1815. Σε κάθε μια απ' αυτές τις περιπτώσεις, ο Ναπολέων είχε την ικανότητα να κάνει τέτοιες ρυθμίσεις, ώστε οι φάλαγγες του ξεκινώντας από τελείως διαφορετικά σημεία να συγκεντρώνονται με θαυμαστή ακρίβεια στο αποφασιστικό σημείο της ζώνης των επιχειρήσεων, εξασφαλίζοντας μ' αυτόν τον τρόπο, την επιτυχή έκβαση της εκστρατείας. Η εκλογή του αποφασιστικού σημείου ήταν το αποτέλεσμα μιας επιδέξιας εφαρμογής των αρχών της στρατηγικής, οι δε ρυθμίσεις για την κίνηση των τμημάτων, μας δίνουν ένα παράδειγμα πολύ καλής εφαρμογής διοικητικής μέριμνας, η οποία διοικητική μέριμνα, ξεκινούσε στο προσωπικό κατάλυμα του Ναπολέοντα. Για πολύ

168 Μπορεί να αντιπαρατεθεί ότι σε μερικούς πολέμους όπως σ' αυτούς που ο πληθυσμός είναι εχθρικός, μπορεί να είναι πολύ δύσκολο ή και ανέφικτο να οργανώσει γραμμή αποθηκών. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι αποθήκες οπωσδήποτε θα εκτίθενται σε μεγάλους κινδύνους, αλλά αυτές είναι και οι περιπτώσεις όπου οι αποθήκες είναι πλέον αναγκαίες και θα πρέπει να είναι περισσότερο σε αριθμό. Η γραμμή από το Bayonne στη Μαδρίτη ήταν μια τέτοια γραμμή, η οποία αντιστάθηκε επί τέσσερα χρόνια στις επιθέσεις των ανταρτών, παρά το γεγονός ότι μερικές φορές κατελήφθησαν εφοδιοπομπές. Σε κάποιο χρόνο, η γραμμή εκτεινόταν μέχρι την Cadiz.

καιρό υποστηρίχθηκε ότι ο Berthier¹⁶⁹ έκανε τον σκελετό αυτών των οδηγιών οι οποίες είχαν συλληφθεί με μεγάλη ακρίβεια και συνήθως διαβιβάζονταν με μεγάλη σαφήνεια. Αλλά είχα πολλές ευκαιρίες να γνωρίσω ότι αυτό δεν ήταν αλήθεια. Ο αυτοκράτορας ήταν από μόνος του εκπληκτικός επιτελικός αξιωματικός. Εφοδιασμένος μ' έναν διαβήτη ανοικτό σε μια απόσταση, υπό κλίμακα, από 17 έως 20 μίλια σε ευθεία γραμμή, κάτι το οποίο δίδει 20 με 25 μίλια λαμβάνοντας υπόψη τις στροφές των δρομολογιών, σκυμμένος και μερικές φορές τεντωμένος όλος επάνω στον χάρτη όπου ήταν σημειωμένες με καρφίτσες διάφορων χρωμάτων οι θέσεις των δικών του σωμάτων στρατού και οι περίπου θέσεις του εχθρού ήταν ικανός να δίνει οδηγίες για εκτεταμένες κινήσεις με εκπληκτική βεβαιότητα και ακρίβεια. Γυρνώντας τον διαβήτη από σημείο σε σημείο επάνω στον χάρτη, αποφάσιζε στη στιγμή τον αριθμό των πορειών που ήταν αναγκαίες ώστε κάθε φάλαγγα να φθάσει στο επιθυμητό σημείο μέχρι κάποια ημέρα. Τότε βάζοντας καρφίτσες στις νέες θέσεις και έχοντας κατά νου τον ρυθμό πορείας που αυτός έπρεπε να επιβάλλει σε κάθε φάλαγγα και την ώρα εκκίνησης της, υπαγόρευε αυτές τις οδηγίες, οι οποίες από μόνες τους ήταν ικανές να κάνουν οποιοδήποτε άνδρα φημισμένο.

Ο Ney ερχόμενος από τις όχθες της λίμνης Constance, ο Lannes από την Άνω Swabia, ο Soult και ο Davoust από την Βαυαρία και το Palatinate, ο Bernadotte και ο Augereau από την Φρανκονία και η Αυτοκρατορική Φρουρά από το Παρίσι, ήταν όλοι ρυθμισμένοι με αυτόν τον τρόπο σε τρία παράλληλα δρομολόγια, να ξεχυθούν ταυτόχρονα μεταξύ της Gera, του Saalfeld και του Plauen, όταν πολύ λίγα πρόσωπα στον στρατό ή την Γερμανία είχαν κάποια ιδέα του αντικειμένου τέτοιων κινήσεων, οι οποίες έμοιαζαν να είναι τόσο περίπλοκες.

Με τον ίδιο τρόπο το 1815, όταν ο Blücher είχε εγκαταστήσει τον στρατό του σε πρόχειρους καταυλισμούς μεταξύ των Sambre και του Ρήνου και ο Ουέλινγκτον συμμετείχε σε γιορτές στις Βρυξέλλες, όντας και οι δυο σε αναμονή σήματος για εισβολή στη Γαλλία, ο Ναπολέων ο οποίος υποτίθεται ότι ήταν στο Παρίσι πλήρως απορροφημένος σε διπλωματικές εκδηλώσεις, επικεφαλής της φρουράς του η οποία είχε πρόσφατα αναδιοργανωθεί στην πρωτεύουσα, έπεσε σαν κεραυνός στο Σαρλερουά και στους καταυλισμούς του Blücher, με τις φάλαγγες του να καταφθάνουν την 14^η Ιουνίου από όλα τα σημεία του ορίζοντα, με σπάνια ακρίβεια, στις πεδιάδες του Beaumont και στις όχθες του Sambre¹⁷⁰. Οι συνδυασμοί που περιγράφηκαν παραπάνω ήταν τα αποτελέσματα σοφών στρατηγικών υπολογισμών, αλλά η εκτέλεσή τους ήταν αναμφίβολα ένα αριστούργημα της διοικητικής μέριμνας.

169 Louis Alexandre Berthier. Αξιωματικός στο Σώμα των Τοπογράφων Μηχανικού, έφθασε στο βαθμό του Στρατάρχη, έχοντας υπηρετήσει ως υποστράτηγος, στη θέση του επιτελάρχη στον Στρατό της Ιταλίας, που διοικούσε ο Ναπολέων.

170 Ο Ναπολέων δεν έφυγε από το Παρίσι πριν την 12^η Ιουνίου.

Για να δειχθεί ακόμα καθαρότερα η αξία αυτών των μέτρων, θα μνημονεύσω με τη μέθοδο της αντίθεσης, δυο περιπτώσεις στις οποίες λάθη στη διοικητική μέριμνα έφτασαν πολύ κοντά στον να έχουν μοιραίες συνέπειες. Ο Ναπολέων έχοντας ανακληθεί από την Ισπανία το 1809, λόγω του ότι η Αυστρία είχε πάρει τα όπλα και όντας σίγουρος ότι η Αυστρία είχε πρόθεση για πόλεμο, έστειλε τον Berthier στη Βαυαρία με τη λεπτή αποστολή να συγκεντρώσει τον στρατό ο οποίος εκτεινόταν από το Braunau μέχρι το Στρασβούργο και το Erfurt. Ο Davoust γύριζε από το Erfurt, ο Oudinot από τη Φρανκφούρτη, ο δε Massena ο οποίος ήταν στο δρόμο για την Ισπανία, υποχωρούσε προς το Ουλμ μέσω του δρόμου από το Στρασβούργο. Οι Σάξονες, οι Βαυαροί και οι Wurtembergers εκινούντο από τις χώρες τους. Τα σώματα χωρίζονταν έτσι από μεγάλες αποστάσεις και οι Αυστριακοί, οι οποίοι συγκεντρώνονταν από καιρό, μπορούσαν εύκολα είτε να κάνουν ρήγμα σ' αυτόν τον ιστό, είτε να καθαρίσουν τα ίχνη του. Ο Ναπολέων ήταν δίκαια ανήσυχος και διέταξε τον Berthier να συγκεντρώσει τον στρατό στο Ratisbon εάν ο πόλεμος δεν είχε αρχίσει με την άφιξή του, αλλά εάν είχε αρχίσει, να τον συγκεντρώσει σε μια πιο πίσω θέση προς το Ουλμ. Ο λόγος γι' αυτήν την εναλλακτική διαταγή ήταν προφανής. Εάν ο πόλεμος είχε αρχίσει, το Ratisbon ήταν πολύ κοντά στα αυστριακά σύνορα για σημείο συγκεντρώσεως, καθώς έτσι τα σώματα θα μπορούσαν να βρεθούν ξεχωριστά στο μέσο 200.000 εχθρών. Αλλά ορίζοντας ως σημείο συγκεντρώσεως το Ουλμ, ο στρατός θα συγκεντρώνονταν νωρίτερα ή σε κάθε περίπτωση ο εχθρός θα έπρεπε να κάνει πέντε ή έξι πορείες επιπλέον προτού τον φτάσει, κάτι που ήταν πολύ σημαντικό ζήτημα για τη θέση που ήταν τότε οι αντιμαχόμενες πλευρές.

Δεν χρειαζόταν και μεγάλο ταλέντο για να καταλάβει κανείς την κίνηση αυτή. Αφού άρχισαν οι εχθροπραξίες όμως, λίγες μόνο ημέρες μετά την άφιξή του Berthier στο Μόναχο, αυτός ο τόσο πολύ ξακουστός επιτελάρχης ήταν τόσο ανόητος ώστε να κολλήσει στην κυριολεκτική υπακοή της διαταγής που είχε πάρει, χωρίς να κατανοήσει την προφανή πρόθεσή της. Αυτός όχι μόνο θέλησε ο στρατός να συγκεντρωθεί στο Ratisbon, αλλά υποχρέωσε ακόμα και τον Davoust να γυρίσει προς αυτήν την πόλη, ενώ αυτός ο στρατάρχης είχε την αίσθηση ότι θα έπρεπε να πάει πίσω από το Amberg στο Inglostadt.

Ο Ναπολέων, έχοντας για καλή του τύχη ενημερωθεί μέσω τηλεγραφήματος για τη διάβαση του Inn, 24 ώρες μετά την πραγματοποίηση της ήρθε με ταχύτητα αστραπής στο Abensberg, ακριβώς την ώρα που ο στρατός του Davoust ήταν στο σημείο να περικυκλωθεί και να κοπεί στα δύο ή να διασκορπιστεί, από μια εχθρική δύναμη 180.000 ανδρών. Γνωρίζουμε πόσο θαυμάσια ο Ναπολέων κατάφερε να συγκεντρώνει τον στρατό του και τι νίκες κέρδισε τις ένδοξες ημέρες του Abensberg, Siegberg, Landshut, Echmuhl και στο Ratisbon, που διόρθωσε τα λάθη που έκανε ο επιτελάρχης του, με την περιφρόνηση της διοικητικής μέριμνας.

Θα τελειώσω αυτά τα παραδείγματα με μια σημείωση στα γεγονότα τα οποία προηγήθηκαν κι έγιναν ταυτόχρονα με τη διάβαση του Δούναβη πριν από τη μάχη στο Wagram. Τα μέτρα που λήφθηκαν για να φέρουν το σώμα του Viceroy της Ιταλίας από την Ουγγαρία σ' ένα συγκεκριμένο σημείο στο νησί Lobau¹⁷¹, αυτό του Marmont στην Styria και αυτό του Bernadotte στο Linz, είναι λιγότερο θαυμάσια από το περίφημο αυτοκρατορικό διάταγμα με τα 31 άρθρα, το οποίο ρύθμισε τις λεπτομέρειες της διάβασης και την συγκρότηση των τμημάτων στις πεδιάδες του Enzersdorf, υπό την παρουσία 140.000 Αυστριακών και 500 κανονιών, σαν η επιχείρηση να ήταν μια στρατιωτική γιορτή. Αυτές οι δυνάμεις συγκεντρώθηκαν όλες στο νησί το βράδυ της 4ης Ιουλίου. Τρεις γέφυρες στήθηκαν άμεσα επάνω σ' έναν βραχίονα του Δούναβη πλάτους 150 γιαρδών, σε μια πολύ σκοτεινή νύχτα και εν μέσω καταρρακτώδους βροχής, 150.000 άνδρες πέρασαν πάνω από τις γέφυρες υπό την παρουσία ενός φοβερού εχθρού και βρέθηκαν στην πεδιάδα πριν το μεσημέρι, τρία μίλια μπροστά από τις γέφυρες, οι οποίες καλύφθηκαν με αλλαγή του μετώπου. Το εγχείρημα ολοκληρώθηκε σε λιγότερο χρόνο απ' ό,τι πιθανόν να υπολογίζονταν ότι χρειαζόταν, αν διδάσκονταν σαν ένας απλός ελιγμός και αφού είχε επαναληφθεί πολλές φορές. Ο εχθρός και αυτό είναι αλήθεια, ήταν αποφασισμένος να μην αντισταθεί σοβαρά στη διάβαση. Αλλά ο Ναπολέων δεν ήξερε αυτό το γεγονός και η αξία του εγχειρήματος του δεν μειώνεται από αυτό.

Κατά περιεργό τρόπο πάντως, ο επιτελάρχης παρ' ό,τι παρήγαγε δέκα αντίγραφα από αυτήν την περίφημη διαταγή, δεν παρατήρησε ότι η γέφυρα του κέντρου είχε διατεθεί από λάθος στον Davoust, ο οποίος είχε τη δεξιά πτέρυγα, ενώ η γέφυρα του δεξιού είχε δοθεί στον Oudinot, ο οποίος ήταν στο κέντρο. Αυτά τα δύο σώματα διασταυρώθηκαν τη νύχτα κι αν δεν είχαν καλή αντίληψη της κατάστασης οι αξιωματικοί και οι άνδρες των σωμάτων, θα είχε δημιουργηθεί μια τρομερή σύγχυση ως αποτέλεσμα αυτού του λάθους. Χάρης στον νωθρό και νωχελικό εχθρό, ο στρατός γλίτωσε από την ολική αταξία εκτός αυτής που προήλθε από μερικά αποσπάσματα που ακολουθούσαν σώματα, στα οποία όμως δεν ανήκαν οργανικά.

Το πιο αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό όλης αυτής της αλληλεπίδρασης ευρίσκεται στο γεγονός ότι μετά από τέτοια γκάφα, ο Berthier, θα έπρεπε να λάβει το τίτλο του Πρίγκιπα του Wagram.

Το λάθος χωρίς αμφιβολία, ξεκίνησε από τον Ναπολέοντα ενώ υπαγόρευε την διαταγή του, αλλά δεν θα έπρεπε να έχει επισημανθεί από έναν επιτελάρχη ο οποίος παρήγαγε δέκα αντίγραφα της διαταγής και του οποίου καθήκον ήταν η επίβλεψη της συγκροτήσεως των τμημάτων; Ένα άλλο όχι λιγότερο εξαιρετικό παράδειγμα για τη σημασία της καλής διοι-

171 Πρόκειται για μια πεδιάδα που έχει δημιουργηθεί από τον Δούναβη, Βόρεια της Βιέννης. Έχει χρησιμοποιηθεί τη σύγχρονη εποχή ως πεδίο ασκήσεων από τον αυστριακό στρατό.

κητικής μέριμνας δόθηκε στη μάχη της Λειψίας. Πολεμώντας σε αυτήν τη μάχη ο στρατός με μία στενωπό στα μετόπισθεν όπως αυτής της Λειψίας και εν μέσω χαμηλού εδάφους, δασωμένου και διακεκομμένου από μικρούς χειμάρρους και περιβόλια ήταν πολύ σημαντικό να υπάρχει ένας αριθμός μικρών γεφυρών, να προετοιμαστούν οι όχθες για εύκολη προσέγγιση και να οριοθετηθούν τα δρομολόγια. Αυτά τα προληπτικά μέτρα δεν θα είχαν εμποδίσει την απώλεια μιας αποφασιστικής μάχης, αλλά θα είχαν σώσει τη ζωή σε μεγάλο αριθμό ανδρών καθώς επίσης θα είχαν διασώσει αριθμό όπλων και αμαξών τα οποία εγκατελείφθησαν εξαιτίας της αταξίας και της ανυπαρξίας δρομολογίων διαφυγής. Η ανεξήγητη ανατίναξη της γέφυρας του Lindenau ήταν επίσης το αποτέλεσμα μιας ασυγχώρητης απροσεξίας εκ μέρους του επιτελείου, το οποίο πράγματι υπήρχε μόνο κατ' όνομα εξαιτίας του τρόπου που το διηύθυνε ο Berthier. Πρέπει επίσης να συμφωνήσουμε ότι ο Ναπολέων, ο οποίος ήταν πλήρως εξοικειωμένος με τα μέτρα διοικητικής μέριμνας σε μια επιθετική εκστρατεία, δεν είχε ποτέ σκεφθεί σοβαρά ότι θα ήταν σωστό να ληφθούν μέτρα σε περίπτωση ήττας και ότι όταν ο αυτοκράτορας ήταν παρών αυτοπροσώπως ουδείς σκεφτόταν να κάνει ρυθμίσεις για το μέλλον, εκτός και αν αυτός έδινε εντολή. Για να συμπληρώσω ότι πρότεινα όταν ξεκίνησα αυτό το άρθρο, καθίσταται αναγκαίο για μένα να προσθέσω μερικές παρατηρήσεις σχετικές με τις αναγνωρίσεις.

Υπάρχουν δύο είδη αναγνωρίσεων: το πρώτο είδος είναι η τελείως τοπογραφική και στατιστική αναγνώριση και το αντικείμενό της είναι να αποκτήσεις γνώση μιας χώρας, για τις ανωμαλίες του εδάφους της, την κατάσταση των δρομολογίων της, τις στενωπούς, τις γέφυρες, κλπ και να μάθεις για τους πόρους και τα μέσα κάθε είδους. Μέχρι σήμερα, όταν οι επιστήμες της γεωγραφίας, της τοπογραφίας και της στατιστικής είναι σε τόσο προχωρημένο επίπεδο, αυτές οι αναγνωρίσεις είναι λιγότερο αναγκαίες απ' όσο ήταν παλιά. Αλλά είναι και πάλι πολύ χρήσιμες και δεν είναι πιθανόν τα στατιστικά στοιχεία μιας οποιασδήποτε χώρας να είναι ποτέ τόσο ακριβή ώστε να μην μπορείς χωρίς αυτά. Υπάρχουν πολλά εξαιρετικά βιβλία με οδηγίες για την τέχνη της διεξαγωγής αυτών των αναγνωρίσεων και πρέπει να κατευθύνω την προσοχή των αναγνωστών μου σ' αυτά. Οι αναγνωρίσεις του άλλου είδους διατάσσονται όταν είναι αναγκαίο, για την απόκτηση πληροφοριών για τις κινήσεις του εχθρού. Αυτές γίνονται από αποσπάσματα μικρής ή μεγάλης δύναμης. Εάν ο εχθρός παίρνει διάταξη μάχης, οι στρατηγοί που έχουν τη διοίκηση ή οι επιτελάρχες κάνουν αναγνωρίσεις. Εάν ο εχθρός είναι σε πορεία, ολόκληρες μεραρχίες ιππικού μπορεί να διατεθούν για να δημιουργήσουν ρήγματα στα τμήματα καλύψεως του.

Άρθρο XLII Αναγνωρίσεις και Άλλα Μέσα για την Απόκτηση Πληροφοριών για τις Κινήσεις του Εχθρού

Ένας από τους πιο σίγουρους τρόπους για να δημιουργήσεις καλούς συνδυασμούς στον πόλεμο, θα είναι να διατάξεις κινήσεις μόνον αφού έχεις αποκτήσει καλές πληροφορίες για τις ενέργειές του εχθρού. Πράγματι, πώς μπορεί ο οποιοσδήποτε να πει τι θα πρέπει να κάνει ο ίδιος, εάν αγνοεί τι ετοιμάζει ο εχθρός; Όπως είναι αναμφίβολο ότι είναι μεγίστης σημασίας να αποκτήσεις πληροφορίες, άλλο τόσο τεράστια είναι η δυσκολία να το κάνεις για να μην πω πως είναι αδύνατο και αυτό είναι μια από τις κύριες αιτίες της μεγάλης διαφοράς μεταξύ της θεωρίας και της πράξης στον πόλεμο. Από αυτή την αιτία προκύπτουν τα λάθη αυτών των στρατηγών που απλά μαθαίνουν χωρίς κανένα φυσικό ταλέντο για πόλεμο και που δεν διαθέτουν αυτή τη γρήγορη πρακτική ματιά η οποία αποκτάται από τη μακρά εμπειρία στη διεύθυνση στρατιωτικών επιχειρήσεων. Είναι πολύ εύκολο για έναν άνδρα-μαθητή να συντάξει ένα σχέδιο για να υπερφαλαγγίσει μια πλευρά ή για να απειλήσει μια γραμμή επικοινωνιών επί χάρτου, όταν μπορεί να ρυθμίσει τις θέσεις και των δυο πλευρών, όπως τον βολεύουν. Αλλά όταν έχει απέναντι του έναν ικανό, δραστήριο και τολμηρό αντίπαλο, του οποίου οι κινήσεις είναι ένα τέλειο αίνιγμα, τότε αρχίζουν τα δύσκολα και τότε βλέπουμε την ανικανότητα ενός συνηθισμένου στρατηγού, χωρίς καθόλου ευφυΐα.

Έχω δει τόσες πολλές αποδείξεις αυτής της αλήθειας στη μακρά ζωή μου, που εάν είχα να θέσω έναν στρατηγό σε δοκιμασία, θα είχα πολύ μεγαλύτερη εκτίμηση για τον άνδρα ο οποίος θα μπορούσε να σχηματίσει λογικά συμπεράσματα για τις κινήσεις του εχθρού, από ότι γι' αυτόν που θα μπορούσε να κάνει μια μεγάλη παράθεση θεωριών, πραγμάτων τόσο δύσκολων να εφαρμοσείς πρακτικά, αλλά τόσο εύκολα κατανοητών όταν τα έχεις εξηγήσει με παραδείγματα. Υπάρχουν τέσσερις τρόποι για να αποκτήσεις πληροφορίες για τις επιχειρήσεις του εχθρού.

Ο πρώτος είναι ένα καλά οργανωμένο σύστημα κατασκοπείας. Ο δεύτερος συνίσταται σε αναγνωρίσεις από ικανούς αξιωματικούς και ελαφρά τμήματα. Ο τρίτος είναι με ανάκριση αιχμαλώτων πολέμου και ο τέταρτος κάνοντας υποθέσεις για πιθανότητες. Αυτήν την τελευταία ιδέα θα εξηγήσω περισσότερο. Υπάρχει επίσης μια πέμπτη μέθοδος, αυτή των συνθηματικών. Παρ' ότι αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται για να σημάνει την παρουσία ενός εχθρού μάλλον, παρά για τη διαμόρφωση συμπερασμάτων σχετικά με τα σχέδιά του, μπορεί να ταξινομηθεί μαζί με τις άλλες.

Οι κατάσκοποι θα διευκολύνουν έναν στρατηγό να μάθει πιο σίγουρα από οποιαδήποτε άλλη πηγή τι γίνεται μέσα στο στρατόπεδο του εχθρού,

γιατί οι αναγνωρίσεις όσο καλά και εάν γίνουν, δεν μπορούν να δώσουν πληροφορίες για οτιδήποτε πίσω από τη γραμμή της εμπροσθοφυλακής. Αυτό δεν σημαίνει ότι εννοώ ότι δεν θα πρέπει να καταφεύγουμε σε αναγνωρίσεις, γιατί πρέπει να χρησιμοποιούμε κάθε διαθέσιμο μέσο για την απόκτηση πληροφοριών. Αλλά λέω ότι τα αποτελέσματα τους είναι φτωχά και δεν μπορούμε να βασιζόμαστε σ' αυτά. Αναφορές αιχμαλώτων είναι συχνά χρήσιμες, αλλά είναι γενικά επικίνδυνο να τις εμπιστευόμαστε. Ένας επιδέξιος επιτελάρχης θα είναι πάντοτε ικανός να επιλέγει έξυπνους αξιωματικούς οι οποίοι να μπορούν να σχεδιάζουν έτσι τις ερωτήσεις, ώστε να εκμαιεύουν πληροφορίες από αιχμάλωτους και λιποτάκτες.

Οι αντάρτες που στέλνονται για να περιφέρονται στις γραμμές επιχειρήσεων του εχθρού, μπορούν αναμφίβολα να μάθουν κάτι από τις κινήσεις του. Αλλά είναι σχεδόν αδύνατον να έρθεις σε επαφή μαζί τους και να λάβεις τις πληροφορίες που αυτοί έχουν. Ένα εκτεταμένο σύστημα κατασκοπείας θα είναι γενικά επιτυχές, παρά ταύτα όμως, είναι δύσκολο για έναν κατάσκοπο να εισχωρήσει στο προσωπικό δωμάτιο του στρατηγού και να μάθει τα μυστικά σχέδια που αυτός μπορεί να σχεδιάζει. Είναι καλύτερα γι' αυτόν λοιπόν να περιορίζει τον εαυτό του σε πληροφορίες που μπορεί να δει με τα δικά του μάτια και ν' ακούσει από αξιόπιστα πρόσωπα. Ακόμα και όταν ο στρατηγός λαμβάνει πληροφορίες από τους κατασκόπους του για κινήσεις, αυτός δεν ξέρει τίποτα για αυτά που έλαβαν χώρα έκτοτε, ούτε γι' αυτά που ο εχθρός τελικά θα επιχειρήσει. Ας υποθέσουμε για παράδειγμα, ότι αυτός μαθαίνει ότι το τάδε σώμα στρατού πέρασε δια μέσου της Ιένα προς το Weimar και ότι ένα άλλο πέρασε δια μέσου της Gera προς το Naumburg. Αυτός θα πρέπει να αναρωτηθεί: πού πηγαίνουν και σε ποια επιχείρηση θα εμπλακούν; Αυτά τα στοιχεία, ακόμα και ο πιο επιδέξιος κατάσκοπος, δεν μπορεί να τα μάθει.

Όταν οι στρατοί στρατοπέδευαν σε σκηνές και ως μία ενιαία δύναμη, οι πληροφορίες για τις εχθρικές επιχειρήσεις ήταν σίγουρες, επειδή τα τμήματα αναγνωρίσεως μπορούσαν να προωθηθούν και να βλέπουν τα στρατόπεδα και οι κατάσκοποι μπορούσαν να δίνουν ακριβείς αναφορές για τις κινήσεις τους. Αλλά με την υφιστάμενη οργάνωση σε σώματα στρατού τα οποία είτε στρατοπεδεύουν σε πρόχειρους καταυλισμούς, είτε σε καταυλισμούς με σκηνές, είναι πολύ δύσκολο να μάθεις κάτι για αυτά. Οι κατάσκοποι πάντως μπορούν να είναι πολύ χρήσιμοι όταν ο εχθρικός στρατός διοικείται από έναν μεγάλο διοικητή ή έναν μεγάλο αυτοκράτορα, ο οποίος κινείται πάντοτε με όλον τον όγκο των τμημάτων του ή με τις εφεδρείες. Τέτοιοι για παράδειγμα ήταν οι αυτοκράτορες Αλέξανδρος και Ναπολέον. Εφόσον γίνονταν γνωστό το ότι κινούνταν και ποιο δρομολόγιο θα ακολουθούσαν, δεν ήταν δύσκολο να συμπεράνεις ποιο ήταν το σχέδιο τους και οι λεπτομέρειες της κίνησης μικροτέρων τμημάτων δεν ήταν απαραίτητη.

Ένας επιδέξιος στρατηγός μπορεί να καλύπτει τις ατέλειες των άλλων μεθόδων κάνοντας λογικές και καλά θεμελιωμένες υποθέσεις. Μπορώ να πω με μεγάλη ικανοποίηση ότι αυτός ο τρόπος σπάνια απέτυχε σε μένα. Παρ' ότι η τύχη ουδέποτε μου επιφύλαξε τη διοίκηση ενός στρατού, έχω υπάρξει επιτελάρχης σχεδόν 100.000 ανδρών και έχω πολλές φορές κληθεί στα συμβούλια των μεγαλύτερων ηγετών της εποχής, όταν η υπό εξέταση ερώτηση ήταν, ποια ήταν η κατάλληλη κατεύθυνση που έπρεπε να δοθεί στους συνδυασμένους στρατούς της Ευρώπης. Και δεν έκανα ποτέ λάθος πάνω από δύο τρεις φορές στις υποθέσεις μου και στον τρόπο επίλυσης των δυσκολιών που παρουσίαζαν αυτές οι υποθέσεις. Όπως έχω πει από πριν, συνεχώς επισημαίνω ότι όπως ένας στρατός μπορεί να επιχειρεί μόνο επί του κέντρου ή επί ενός από τα άκρα του μετώπου των επιχειρήσεων του, σπάνια υπάρχουν παραπάνω από τρεις ή τέσσερις υποθέσεις που είναι δυνατόν να γίνουν. Ένα μυαλό που έχει πεισθεί γι' αυτές τις αλήθειες και είναι εξοικειωμένο με τις αρχές του πολέμου, θα είναι πάντοτε ικανό να συντάξει ένα σχέδιο που να προβλέπει εκ των προτέρων για πιθανές έκτακτες καταστάσεις του μέλλοντος. Θα παραθέσω μερικά παραδείγματα που υπέπεσαν στην αντίληψή μου.

Το 1806, όταν ο κόσμος στη Γαλλία ήταν αβέβαιος ως προς το ενδεχόμενο πολέμου με την Πρωσία, έγραψα ένα υπόμνημα πάνω στις πιθανότητες για πόλεμο και για τις επιχειρήσεις που θα έπρεπε να λάβουν χώρα.

Έκανα τις ακόλουθες τρεις υποθέσεις:

1. Οι Πρώσοι θα περιμένουν επίθεση του Ναπολέοντα πίσω από τον Έλβα και θα αμυνθούν μέχρι τον Όντερ, σε αναμονή βοήθειας από Αυστρία και Ρωσία.

2. Θα προελάσουν μέχρι τον Saale¹⁷², στηρίζοντας το αριστερό τους επί των συνόρων με τη Βοημία και κλείνοντας τα περάσματα στα βουνά της Φρανκονίας.

3. Ή, αναμένοντας τους Γάλλους από τον μεγάλο δρόμο που έρχεται από Mayence, θα προελάσουν ασύνετα μέχρι το Erfurt.

Δεν πιστεύω ότι μπορούσαν να είχαν γίνει άλλες υποθέσεις εκτός και αν πιστεύουμε ότι οι Πρώσοι ήταν τόσο ανόητοι ώστε να διαιρέσουν τις δυνάμεις τους που ήταν ήδη κατώτερες από τις γαλλικές, επί δύο κατευθύνσεων, η μια προς Wesel και η άλλη προς Mayence, ένα άχρηστο λάθος αφού δεν είχε υπάρξει ένας Γάλλος στρατιώτης επί της πρώτης από αυτές τις κατευθύνσεις από τον Επταετή Πόλεμο και μετά. Αφού έγιναν αυτές οι υποθέσεις εάν κάποιος ρωτούσε τον Ναπολέοντα ποιόν τρόπο ενέργειας έπρεπε να ακολουθήσει, ήταν εύκολο να απαντήσει ότι ο όγκος του γαλλικού στρα-

172 Αριστερός παραπόταμος του Έλβα στην Άνω Φρανκονία, στη Γερμανία.

τού έχοντας ήδη συγκεντρωθεί στη Βαυαρία, θα έπρεπε να πάει κατά του αριστερού των Πρώσων μέσω της Gera και του Hof, γιατί ο γόρδιος δεσμός της εκστρατείας ήταν σ' αυτήν την κατεύθυνση, ανεξάρτητα από το πιο σχέδιο θα υιοθετούσαν.

Εάν προχωρούσαν στο Erfurt, θα μπορούσε να κινηθεί προς Gera, να αποκόψει τη γραμμή υποχωρήσεως τους και να τους πιέσει πίσω κατά μήκος του κάτω Έλβα προς τη Βόρεια Θάλασσα. Εάν στηρίζονταν στον ποταμό Saale, αυτός μπορούσε να επιτεθεί στο αριστερό τους μέσω της Gera και του Hof, να τους νικήσει μερικώς και να φτάσει στο Βερολίνο πριν από αυτούς μέσω της Λειψίας. Εάν έμεναν γρήγορα πίσω από τον Έλβα και πάλι θα έπρεπε να τους επιτεθεί μέσω του δρόμου της Gera και του Hof.

Αφ' ότου η κατεύθυνση των επιχειρήσεων του Ναπολέοντα καθορίστηκε τόσο καθαρά, τι σημασία είχε γι' αυτόν να γνωρίζει τις λεπτομέρειες των κινήσεων τους; Όντας βέβαιος για την ορθότητα αυτών των αρχών, εγώ δεν δίστασα να ανακοινώσω ένα μήνα πριν τον πόλεμο, ότι ο Ναπολέων θα επιχειρούσε αυτό ακριβώς που έκανε και ότι αν οι Πρώσοι περνούσαν τον Saale, μάχες θα ελάμβαναν χώρα στην Jena και το Naumburg!

Παραθέτω αυτό το περιστατικό όχι από ματαιοδοξία, γιατί αν αυτό ήταν το κίνητρό μου θα μπορούσα να μνημονεύσω αρκετά παραδείγματα ίδιου χαρακτήρα. Είχα μόνο αγωνία να δείξω ότι στον πόλεμο, ένα σχέδιο επιχειρήσεων μπορεί συχνά να συνταχθεί με βάση μόνο τις γενικές αρχές της τέχνης, χωρίς εξ ανάγκης να έχει δοθεί μεγάλη προσοχή στις λεπτομέρειες των κινήσεων του εχθρού. Γυρνώντας στο θέμα μας, πρέπει να δηλώσω ότι η χρήση των κατασκόπων αγνοήθηκε σε μεγάλο βαθμό σε πολλούς μοντέρνους στρατούς. Το 1813, το επιτελείο του πρίγκιπα του Schwarzenberg δεν είχε ούτε ένα σεντ για έξοδα για τέτοιες υπηρεσίες και ο Αυτοκράτωρ Αλέξανδρος υποχρεώθηκε να διαθέσει στο επιτελείο πιστώσεις από το πορτοφόλι του προκειμένου να τους διευκολύνει να στείλουν πράκτορες εντός της Lusatia με σκοπό να εξακριβώσουν τη θέση του Ναπολέοντα. Ο Στρατηγός Mack στο Ουλμ και ο Δούκας του Brunswick το 1806, δεν είχαν καλύτερες πληροφορίες και οι Γάλλοι στρατηγί στην Ισπανία συχνά υπέφεραν σοβαρά, γιατί ήταν αδύνατο να βρουν κατασκόπους για την απόκτηση πληροφοριών για το τι συνέβαινε γύρω τους. Ο ρωσικός στρατός είναι καλύτερα εφοδιασμένος από κάθε άλλον για τη συλλογή πληροφοριών, με τη χρήση περιπλανώμενων σωμάτων, των Κοζάκων και η ιστορία επιβεβαιώνει αυτόν τον ισχυρισμό μου.

Η εκστρατεία του Πρίγκιπα Koudacheff, ο οποίος εστάλη μετά τη μάχη της Δρέσδης στον Πρίγκιπα της Σουηδίας και ο οποίος πέρασε τον Έλβα κολυμπώντας και βάδισε μέσα από τις γαλλικές φάλαγγες μακριά μέχρι το Wittenberg, είναι ένα αξιοσημείωτο περιστατικό αυτής της κατηγορίας. Οι πληροφορίες που δόθηκαν από τα ανταρτικά τμήματα των Στρατη-

γών Czernicheff, Benkedorf, Davidoff και Seslawin ήταν υπερπολύτιμες. Ίσως να θυμόμαστε ότι ήταν μέσω ενός τηλεγραφήματος που έστειλε ο Ναπολέων στην Αυτοκράτειρα Μαρία-Λουίζα που υπέκλειψαν κοντά στην Châlons οι Κοζάκοι, που οι σύμμαχοι πληροφορήθηκαν για το σχέδιο που είχε να επιτεθεί στις επικοινωνίες τους με όλη τη διαθέσιμη δύναμη του, έχοντας ως βάση των επιχειρήσεων του τις οχυρωμένες πόλεις της Λορένης και της Αλσατίας. Αυτή η πολύ μεγάλης σημασίας πληροφορία οδήγησε τον Blücher και τον Schwarzenberg να πραγματοποιήσουν συνένωση των στρατών τους, παρ' ότι και οι απλούστερες αρχές της στρατηγικής δεν τους είχαν ποτέ στο παρελθόν οδηγήσει να ενεργήσουν σε συνεργασία, εκτός από τη Λειψία και τη Brienne.

Γνωρίζουμε επίσης ότι η προειδοποίηση που δόθηκε από τον Seslawin στον Στρατηγό Doctoroff τον έσωσε από συντριβή στο Borovsk από τον Ναπολέοντα, ο οποίος μόλις είχε φύγει από τη Μόσχα υποχωρώντας με όλο του το στρατό. Ο Doctoroff στην αρχή δεν πίστεψε στα νέα που είχε, κάτι που εκνεύρισε πολύ τον Seslawin, ο οποίος είχε συλλάβει έναν Γάλλο αξιωματικό και αρκετούς στρατιώτες που ήταν φρουρά στον γαλλικό καταυλισμό και τους οποίους έστειλε σαν απόδειξη της ακρίβειας των πληροφοριών του. Αυτή η προειδοποίηση, οδήγησε στη λήψη απόφασης για πορεία του Koutousoff προς Maloi-Yaroslavitz, εμπόδισε τον Ναπολέοντα από το να ακολουθήσει τον δρόμο μέσω Kalouga όπου θα είχε βρει μεγαλύτερες ευκολίες για τον επανεξοπλισμό του στρατού του και θα είχε αποφύγει τις καταστροφικές ημέρες του Krasnoi και του Beresina. Με αυτόν τον τρόπο θα είχε μετριάσει η καταστροφή που τον βρήκε, παρ' ότι δεν θα είχε αποφευχθεί πλήρως.

Τέτοια παραδείγματα, παρ' ότι σπάνια, μας δίνουν μια εξαιρετική εικόνα για το τι μπορεί να επιτύχουν καλά τμήματα ανταρτών όταν αυτά διοικούνται από ικανούς αξιωματικούς.

Θα κλείσω αυτό το άρθρο με την ακόλουθη περίληψη:

1. Ένας στρατηγός δεν πρέπει να αγνοήσει μέσα συλλογής πληροφοριών για τις κινήσεις του εχθρού και γι' αυτό το σκοπό, θα πρέπει να κάνει χρήση αναγνωρίσεων, κατασκοπίων, ελαφρών τμημάτων, τα οποία να διοικούνται από ικανούς αξιωματικούς, συνθηματικών και να ανακρίνει λιποτάκτες και αιχμαλώτους.

2. Πολλαπλασιάζοντας τα μέσα συλλογής πληροφοριών, επειδή δεν έχει σημασία πόσο ατελή και αντιφατικά μπορεί να είναι μεταξύ τους, η αλήθεια συχνά μπορεί να αλλάζει.

3. Ουδέν από αυτά τα μέσα πρέπει να θεωρείται απόλυτα αξιόπιστο.

4. Καθώς είναι αδύνατο να αποκτήσεις ακριβείς πληροφορίες από τις μνημονευθείσες μεθόδους, ένας στρατηγός δεν πρέπει ποτέ να κινείται

χωρίς να έχει προετοιμάσει αρκετούς τρόπους ενεργείας, βασιζόμενος σε πιθανές υποθέσεις που η σχετική κατάσταση των στρατευμάτων τον διευκολύνει να κάνει και ουδέποτε πρέπει να ξεχνά τις αρχές της τέχνης.

Μπορώ να βεβαιώσω έναν στρατηγό ότι με αυτά τα προληπτικά μέτρα, τίποτε τελείως απρόβλεπτο μπορεί να του τύχει και να του προκαλέσει καταστροφή, όπως έχει συμβεί τόσο συχνά σε άλλους. Επειδή αν δεν είναι τελείως ακατάλληλος να διοικήσει έναν στρατό, θα πρέπει το λιγότερο να είναι ικανός να προβεί σε λογικές υποθέσεις για το τι θα κάνει ο εχθρός και να καθορίσει για τον εαυτό του μια συγκεκριμένη αλληλουχία ενεργειών που να απαντά σε καθεμία από αυτές τις υποθέσεις¹⁷³. Δεν μπορεί να μην επιμένουμε πολύ στο ότι το πραγματικό μυστικό της στρατιωτικής ιδιοφυΐας συνίσταται στην ικανότητα να κάνεις αυτές τις λογικές υποθέσεις σε κάθε περίπτωση και παρά το ότι οι περιπτώσεις είναι πάντοτε λίγες, προξενεί κατάπληξη πόσο πολύ αυτός ο πολύ καλός τρόπος ρυθμίσεως των ενεργειών κάποιου, παραμελείται.

Προκειμένου να κάνω αυτό το άρθρο πλήρες, πρέπει να γράψω ποιο το κέρδος από τη χρήση ενός συστήματος συνθηματικών. Συνθηματικά υπάρχουν πολλών ειδών. Τα τηλεγραφικά σήματα μπορούν να μνημονευθούν σαν τα πιο σημαντικά εξ όλων των συνθηματικών. Ο Ναπολέων οφείλει την εκπληκτική επιτυχία στο Ratisbon το 1809, στο γεγονός ότι είχε εγκαταστήσει τηλεγραφική επικοινωνία μεταξύ του στρατηγείου του στρατού του και της Γαλλίας. Αυτός ήταν ακόμα στο Παρίσι, όταν ο αυστριακός στρατός διέβη τον Inn στο Braunau με σκοπό να εισβάλει στη Βαυαρία για να δημιουργήσει ρήγμα στη γραμμή των πρόχειρων καταυλισμών του. Μαθαίνοντας εντός 24 ωρών τι συνέβαινε σε μια απόσταση 700 μιλίων μακριά, μπήκε γρήγορα στην άμαξά του και μια εβδομάδα αργότερα, είχε ήδη επιτύχει δυο νίκες κάτω από τα τείχη του Ratisbon. Χωρίς το τηλεγράφημα, η εκστρατεία θα είχε χαθεί. Μόνο αυτό το γεγονός αρκεί για να μας εντυπωθεί η αξία του.

Προτάθηκε η χρήση φορητών τηλεγράφων. Μια τέτοια ρύθμιση των τηλεγράφων, τοποθετημένων σε υπερυψωμένο έδαφος, τους οποίους να χειρίζονται έφιπποι άνδρες, θα μπορούσε να μεταβιβάζει τις διαταγές του κέντρου στα άκρα μιας γραμμής μάχης, καθώς επίσης αναφορές από τις πτέρυγες στο στρατηγείο. Πολλές δοκιμές τέτοιου συστήματος έγιναν στη Ρωσία, αλλά το πρόγραμμα εγκαταλείφθηκε, για κάποιο λόγο που δεν μπόρεσα να μάθω. Αυτές οι επικοινωνίες δεν μπορούσαν παρά να είναι

173 Θα κατηγορηθώ, υποθέτω, ότι λέγω ότι στον πόλεμο δεν μπορεί να συμβεί κάποιο γεγονός το οποίο δεν μπορεί να μην είχε προβλεφθεί και απαντηθεί. Για ν' αποδείξω το λάθος αυτού του ισχυρισμού, είναι αρκετό να παραθέσω τον αιφνιδιασμό της Κρεμόνα, του Beg-op-zoom και του Hochkirch. Πιστεύω όμως παρ' όλα αυτά, ότι τέτοια γεγονότα θα μπορούσαν να είχαν προβλεφθεί, είτε εξ ολοκλήρου είτε εν μέρει, κατ' ελάχιστον εντός των ορίων της πιθανότητας ή της δυνατότητας.

μόνο σύντομες και με ομιχλώδη καιρό δεν μπορούσες να βασιστείς σ' αυτήν τη μέθοδο. Ένα λεξιλόγιο γι αυτούς τους σκοπούς μπορούσε να μειωθεί σε μερικές σύντομες φράσεις οι οποίες θα μπορούσαν εύκολα να αντικατασταθούν από σήματα. Θεωρώ αυτήν τη μέθοδο ότι δεν είναι άχρηστη, ακόμα και αν ήταν αναγκαίο να σταλούν αντίγραφα των διαταγών με αξιωματικούς ικανούς να τις αναμεταδώσουν με ακρίβεια. Θα υπήρχε σίγουρα κέρδος στην ταχύτητα μεταδόσεως¹⁷⁴. Μια προσπάθεια άλλου είδους έγινε το 1794, στη μάχη του Fleurus, όταν ο στρατηγός Jourdan έκανε χρήση των υπηρεσιών κάποιου που είχε αερόστατο για να παρατηρεί και να δίνει πληροφορίες για τις κινήσεις των Αυστριακών. Δεν γνωρίζω εάν βρήκε τη μέθοδο πολύ χρήσιμη, καθ' ότι δεν ξαναχρησιμοποιήθηκε. Αλλά υποστηρίχθηκε τότε ότι τον βοήθησε να κερδίσει τη νίκη κάτι για το οποίο εγώ έχω αμφιβολίες.

Είναι πιθανόν η δυσκολία του να έχεις κάποιον με αερόστατο σε ετοιμότητα να ανέβει την κατάλληλη στιγμή και να κάνει προσεκτικές παρατηρήσεις για το τι γίνεται κάτω, ενώ πετά στο έλεος των ανέμων, οδήγησε στην εγκατάλειψη αυτής της μεθόδου συλλογής πληροφοριών. Δίνοντας στο αερόστατο όχι μεγάλο ύψος, στέλνοντας επάνω έναν αξιωματικό ικανό να κάνει σωστές εκτιμήσεις για τις κινήσεις του εχθρού και βελτιώνοντας το σύστημα των σημάτων που θα χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με το αερόστατο, σημαντικά πλεονεκτήματα μπορούν να αναμένονται από τη χρήση τους. Μερικές φορές ο καπνός από τη μάχη και η δυσκολία να ξεχωρίσεις στις φάλαγγες που μοιάζουν με λιλιπούτειους, τόσο που να μην γνωρίζεις σε ποια πλευρά ανήκουν, θα κάνει τις αναφορές του προσωπικού των αερόστατων πολύ αναξιόπιστες. Για παράδειγμα ένας που θα πετούσε με αερόστατο θα είχε μεγάλη δυσκολία στη μάχη του Βατερλό να αποφασίσει εάν ήταν ο Grouchy ή ο Blücher τον οποίον είχε δει να έρχεται από το δρόμο του Saint-Lambert. Αλλά η αβεβαιότητα αυτή δεν πρέπει να υπάρχει όταν οι στρατοί δεν είναι τόσο πολύ μπλεγμένοι. Είμαι ο ίδιος μάρτυρας του πλεονεκτήματος που προκύπτει από τέτοιες παρατηρήσεις, όταν εγώ βρισκόμουν στον οβελίσκο του Gautsch στη μάχη της Λειψίας και ο υπασπιστής του Πρίγκιπα Schwarzenberg το οποίον εγώ είχα οδηγήσει στο ίδιο σημείο, δεν μπορούσε να αρνηθεί ότι ήταν εξ αιτίας δικής μου εισηγήσεως που ο πρίγκιπας προτίμησε να εμφανιστεί από τον βάλτο μεταξύ του Pleisse και του Elster. Ένας παρατηρητής είναι χωρίς αμφιβολία πιο άνετα σ' έναν οβελίσκο, παρά σ' ένα ασθενές καλάθι που επιπλέει στον αέρα. Αλλά καμπαναριά δεν είναι πάντοτε διαθέσιμα κοντά στα πεδία των μαχών και δεν μπορείς φυσικά να τα μεταφέρεις όπως θέλεις.

Υπάρχει ακόμα μια μέθοδος σημάτων, με τη χρήση μεγάλων φωτιών που ανάβουν σε ψηλά σημεία της χώρας. Πριν την ανακάλυψη του τηλεγράφου, παρείχαν τα μέσα μεταδόσεως του νέου μιας εισβολής από το ένα άκρο της χώρας στο άλλο. Οι Ελβετοί έκαναν χρήση σημάτων-φωτιών

174 ΣΜων: Όταν εγράφη το παραπάνω, ο μαγνητικός τηλεγράφος δεν ήταν γνωστός.

για να καλέσουν την πολιτοφυλακή στα όπλα. Τέτοια σήματα επίσης χρησιμοποιήθηκαν για να δώσουν συναγερομό σε χειμερινούς καταυλισμούς και για να συγκεντρώνονται τα τμήματα πιο γρήγορα. Τα σήματα-φωτιές μπορούν να είναι ακόμα χρήσιμα εάν ρυθμιστούν έτσι ώστε να καταδεικνύουν στο σώμα στρατού την κατεύθυνση των απειλητικών εχθρικών κινήσεων και το σημείο στο οποίο αυτό θα πρέπει να συγκεντρωθεί για να συναντήσει τον εχθρό. Αυτά τα σήματα επίσης μπορούν να χρησιμεύσουν σε ακτές για να δώσουν ειδοποίηση για επιδρομές.

Τέλος υπάρχει ένα είδος σημάτων που δίδεται στα τμήματα κατά τη διάρκεια δράσης, μέσω στρατιωτικών οργάνων. Αυτή η μέθοδος σημάτων βελτιώθηκε περισσότερο από τον ρωσικό στρατό, από οποιονδήποτε άλλο ξέρο. Ενώ γνωρίζω τη μεγάλη σημασία του να ανακαλυφθεί μια σίγουρη μέθοδος για να τίθεται σε ταυτόχρονη κίνηση μια μεγάλη μάζα τμημάτων με τη θέληση του διοικητή, είμαι πεπεισμένος ότι πρέπει να περάσει πολύς χρόνος πριν το πρόβλημα επιλυθεί. Σήματα με όργανα χρησιμοποιούνται πολύ λίγο, εκτός και αν πρόκειται για ακροβολιστές. Η κίνηση μιας μακράς γραμμής τμημάτων μπορεί να γίνει σχεδόν ταυτόχρονα μόνο με μια κραυγή, που να αρχίζει σ' ένα σημείο και να περνά γρήγορα από άνδρα σε άνδρα. Αλλά αυτές οι κραυγές φαντάζουν γενικά να είναι ένα είδος εμπνεύσεως και είναι σπάνια το αποτέλεσμα μιας διαταγής. Δεν έχω δει παρά δυο περιπτώσεις σε 13 εκστρατείες.

Περί της Συγκρότησης των Τμημάτων για Μάχη και η Ξεχωριστή ή η Συνδυασμένη Χρήση των Τριών Όπλων

Άρθρο XLIII Τοποθετώντας τα Τμήματα στη γραμμή Μάχης

Έχοντας εξηγήσει στο Άρθρο XXX τι πρέπει να καταλαβαίνουμε από τον όρο *γραμμή μάχης*, πρέπει να προσθέσω με ποιό τρόπο θα σχηματιστεί αυτή η γραμμή και πώς τα διαφορετικά τμήματα θα κατανεμηθούν σ' αυτήν. Πριν από τη Γαλλική Επανάσταση, όλο το πεζικό συγκροτούνταν σε συντάγματα και ταξιαρχίες, συγκεντρώνονταν σ' ένα μοναδικό σώμα για μάχη, σε δύο γραμμές κάθε μία από τις οποίες είχε μια δεξιά και μια αριστερή πτέρυγα. Το ιππικό τοποθετούνταν συνήθως επί των πτερύγων και το πυροβολικό, το οποίο εκείνη την περίοδο ήταν πολύ δυσκίνητο, μοιράζονταν κατά μήκος του μετώπου κάθε γραμμής. Ο στρατός στρατοπέδευε όλος μαζί, βάδιζε σε γραμμές ή σε πτέρυγες και καθώς υπήρχαν δύο πτέρυγες ιππικού και δύο πτέρυγες πεζικού, εάν η πορεία διεξάγονταν με πτέρυγες, σχηματίζονταν τέσσερις φάλαγγες. Όταν βάδιζαν σε γραμμές (κάτι το οποίο εφαρμόζονταν ειδικά σε πλευρικές κινήσεις), σχηματίζονταν δυο φάλαγγες, εκτός και αν εξ αιτίας τοπικών συνθηκών, το ιππικό ή ένα μέρος του πεζικού είχαν στρατοπεδεύσει σε μια τρίτη γραμμή, κάτι το οποίο ήταν σπάνιο.

Η μέθοδος απλοποιούσε τη διοικητική μέριμνα πάρα πολύ, καθώς ήταν αναγκαίο μόνο να δοθούν διαταγές όπως οι παρακάτω: «Ο στρατός θα κινηθεί σ' αυτήν την κατεύθυνση, με γραμμές ή με πτέρυγες, δια του δεξιού ή δια του αριστερού.» Αυτός ο μονότονος αλλά απλός σχηματισμός σπάνια άλλαζε και δεν μπορούσε να είχε επινοηθεί κάτι καλύτερο για τον τρόπο που διεξάγονταν ο πόλεμος εκείνες τις ημέρες.

Οι Γάλλοι επεχείρησαν κάτι καινούργιο στο Minden, σχηματίζοντας τόσες φάλαγγες όσες οι ταξιαρχίες και ανοίγοντας δρόμους για να φέρουν τις φάλαγγες στην πρώτη γραμμή, κάτι απλά αδύνατο.

Εάν η δουλειά των επιτελών αξιωματικών μειώνονταν με αυτήν τη μέθοδο στρατοπεδεύσεως και πορειών σε γραμμές, πρέπει να είναι προφα-

νές ότι εάν ένα τέτοιο σύστημα εφαρμόζονταν σ' ένα στρατό 100-150.000 ανδρών, δεν θα υπήρχε τέλος στις φάλαγγες και το αποτέλεσμα θα ήταν η συχνή εμφάνιση πανωλεθριών όπως αυτή στο Rossbach¹⁷⁵.

Η γαλλική επανάσταση εισήγαγε το σύστημα των μεραρχιών, το οποίο έσπασε την υπερβολική συνοχή του παλαιού σχηματισμού και έφερε στο πεδίο της μάχης τμήματα ικανά για ανεξάρτητη κίνηση σε κάθε είδος εδάφους. Αυτή η αλλαγή ήταν πραγματική βελτίωση, παρ' ότι πήγαν από το ένα άκρο στο άλλο, γυρνώντας σχεδόν στον σχηματισμό των λεγεώνων των Ρωμαίων. Αυτές οι μεραρχίες αποτελούνταν συνήθως από πεζικό, πυροβολικό και ιππικό και ελίσσονταν και πολεμούσαν ανεξάρτητα. Οι μεραρχίες ήταν πολύ απλωμένες, είτε για να διευκολύνονται να επιζήσουν χωρίς τη χρήση αποθηκών ή με την παράλογη προσδοκία της επιμηκύνσεως της γραμμής ώστε να υπερφαλαγγίζει αυτήν του εχθρού. Παρατηρήθηκαν μερικές φορές οι επτά ή οκτώ μεραρχίες να βαδίζουν επί του ίδιου αριθμού δρόμων που απείχαν μεταξύ τους 10 ή 12 μίλια. Το στρατηγείο ήταν στο κέντρο, χωρίς άλλη υποστήριξη εκτός από πέντε ή έξι μικρά συντάγματα ιππικού, των 300 ή 400 ανδρών το κάθε ένα, έτσι ώστε εάν ο εχθρός συγκέντρωνε τον όγκο των δυνάμεων του εναντίον μιας εξ αυτών των μεραρχιών και τη νικούσε, η γραμμή υφίστατο ρήγμα και ο στρατηγός διοικητής μη έχοντας διαθέσιμη εφεδρεία πεζικού, δεν μπορούσε να κάνει τίποτα άλλο από το να διατάξει υποχώρηση για να συγκεντρώσει τις διάσπαρτες φάλαγγές του.

Ο Βοναπάρτης στην πρώτη ιταλική εκστρατεία του, διόρθωσε αυτήν τη δυσκολία, μερικώς με την ευκινησία του στρατού του και την ταχύτητα των ελιγμών του και μερικώς με τη συγκέντρωση του όγκου των μεραρχιών του στο σημείο στο οποίο θα εδίδετο το αποφασιστικό κτύπημα. Όταν έγινε ο επικεφαλής της κυβερνήσεως και είδε το εύρος των μέσων και των σχεδίων του να αυξάνουν συνεχώς σε σημασία, κατάλαβε γρήγορα ότι μια πιο δυνατή οργάνωση ήταν αναγκαία. Απέφυγε τις ακρότητες του παλαιού και του νέου συστήματος, ενώ κρατούσε το πλεονέκτημα του συστήματος με τις μεραρχίες. Ξεκινώντας με την εκστρατεία του 1800, αυτός οργάνωσε σώματα στρατού των δύο ή τριών μεραρχιών, τα έβαλε υπό τη διοίκηση υποστρατήγων και σχημάτισε από αυτές τις πτέρυγες, το κέντρο και την εφεδρεία του στρατού του¹⁷⁶.

Αυτό το σύστημα αναπτύχθηκε πλήρως τελικά στο στρατόπεδο της Boulogne, όπου αυτός οργάνωσε τακτικό στρατό σωμάτων υπό τη διοίκηση στραταρχών, οι οποίοι είχαν κάτω από τις διαταγές τους τρεις μεραρχίες πεζικού, μια ελαφρού ιππικού, από 36 έως 40 κανόνια κι έναν αριθμό

175 Η μάχη στο Rossbach της Σαξονίας, έλαβε χώρα την 5 Νοεμβρίου 1757, στη διάρκεια του Επταετούς Πολέμου. Ο Φρειδερίκος ο Μεγάλος νίκησε τις δυνάμεις της Γαλλίας και της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας παρά την αριθμητική τους υπεροχή.

176 Έτσι ο στρατός του Ρήνου, αποτελείτο από μια δεξιά πτέρυγα των τριών μεραρχιών υπό τον Lecourbe, ενός κέντρου των τριών μεραρχιών υπό τον Saint-Cyr και ενός αριστερού των δυο μεραρχιών υπό τον Saint-Suzanne, με τον στρατηγό διοικητή της όλης δύναμης να έχει τρεις επί πλέον μεραρχίες υπό τις άμεσες διαταγές του ως εφεδρεία.

από σκαπανείς. Κάθε σώμα στρατού ήταν έτσι κι ένας μικρός στρατός ικανός σε ανάγκη να ενεργήσει ανεξάρτητα. Το βαρύ ιππικό συγκεντρώνονταν σε μία μόνη δυνατή εφεδρεία, αποτελούμενη από δύο μεραρχίες θωρακοφόρων, τέσσερις έφιππων πεζών και μια ελαφρού ιππικού. Οι γρεναδιέροι¹⁷⁷ και η φρουρά σχημάτιζαν μια θαυμάσια εφεδρεία πεζικού. Αργότερα το 1812, το ιππικό οργανώθηκε επίσης σε σώματα στρατού των τριών μεραρχιών, για να αποκτήσουν μεγαλύτερη ενότητα ενεργείας οι διαρκώς αυξανόμενες δυνάμεις αυτού του όπλου. Αυτή η οργάνωση ήταν όσο ήταν δυνατόν, κοντά στην τελειότητα και η μεγάλη στρατιά που έφερε τόσο καλά αποτελέσματα ήταν το μοντέλο που σύντομα όλοι οι στρατοί της Ευρώπης μιμήθηκαν.

Μερικοί στρατιωτικοί στην προσπάθειά τους να βελτιώσουν την τέχνη, συνέστησαν η μεραρχία πεζικού, γιατί κάποιες φορές πρέπει να ενεργεί ανεξάρτητα, να αποτελείται από τρεις αντί από δύο ταξιαρχίες, επειδή αυτός ο αριθμός θα επέτρεπε να υπάρχει μια στο κέντρο και μια σε κάθε πλευρά. Αυτό θα ήταν σίγουρα μια βελτίωση, γιατί αν η μεραρχία δεν έχει παρά δύο ταξιαρχίες, αφήνεται ένα κενό διάστημα στο κέντρο μεταξύ των δύο ταξιαρχιών των πτερυγών. Αυτές οι ταξιαρχίες, μη έχοντας κοινή κεντρική υποστήριξη, δεν μπορούν να ενεργήσουν με ασφάλεια ανεξάρτητα η μια από την άλλη. Εκτός αυτού, με τρεις ταξιαρχίες σε κάθε μεραρχία, δύο μπορούν να εμπλέκονται ενώ η τρίτη να τηρείται σε εφεδρεία, ένα προφανές πλεονέκτημα. Αλλά εάν τριάντα ταξιαρχίες συγκροτηθούν σε δέκα μεραρχίας των τριών ταξιαρχιών είναι καλύτερα από ότι η συγκρότηση σε δέκα πέντε μεραρχίες των δύο ταξιαρχιών, καθίσταται αναγκαίο για να αποκτήσεις αυτήν την τέλεια μεραρχιακή οργάνωση, να αυξήσεις τους αριθμούς του πεζικού κατά ένα τρίτο ή να μειώσεις τις μεραρχίες των σωμάτων στρατού από τρεις σε δύο, κάτι το οποίο θα είναι ένα σοβαρό μειονέκτημα γιατί το σώμα στρατού καλείται πιο συχνά να ενεργήσει αυτόνομα από ότι μια μεραρχία και διότι η υποδιαίρεση σε τρία μέρη είναι το καλύτερο γι αυτό¹⁷⁸.

Ποια είναι η καλύτερη οργάνωση για έναν στρατό που μόλις ξεκίνησε μια εκστρατεία θα είναι για πολύ καιρό στο μέλλον ένα πρόβλημα διοικητικής μέριμνας, επειδή είναι πολύ δύσκολο να διατηρήσεις την αρχική οργάνωση στο μέσον των επιχειρήσεων του πολέμου και διότι αποσπάσματα θα πρέπει να στέλνονται σε αποστολές συνεχώς.

Η ιστορία του μεγάλου στρατού της Boulogne, του οποίου η οργάνωση έμοιαζε να μην χρειάζεται κάτι άλλο, αποδεικνύει τον ισχυρισμό που μόλις

177 Ήταν στρατιώτες πεζικού τον 17ο και 18ο αιώνα, που εκτελούσαν ιδιαίτερες αποστολές, φέροντας τις γρενάτες, από όπου και το όνομά τους, τον πρόδρομο της χειροβομβίδας.

178 Τριάντα ταξιαρχίες συγκροτούμενες σε δεκαπέντε μεραρχίες των δυο ταξιαρχιών η κάθε μια, θα δώσουν μόνο δεκαπέντε ταξιαρχίες σε Α' γραμμή, ενώ οι ίδιες τριάντα ταξιαρχίες συγκροτούμενες σε δέκα μεραρχίες των τριών ταξιαρχιών, μπορούν να δώσουν είκοσι ταξιαρχίες σε Α' γραμμή και δέκα σε Β'. Αλλά τότε καθίσταται αναγκαίο να μειώσεις τον αριθμό των μεραρχιών και να μην έχεις δύο σε κάθε σώμα στρατού, κάτι το οποίο θα ήταν λάθος διευθέτηση, επειδή το σώμα είναι πολύ περισσότερο πιθανό να κληθεί να ενεργήσει ανεξάρτητα από μια μεραρχία.

διατυπώθηκε. Το κέντρο υπό τον Soult, το δεξιό υπό τον Davoust και το αριστερό υπό τον Ney και η εφεδρεία υπό τον Lannes, συγκροτούσαν ταυτόχρονα ένα τακτικό και θαυμάσιο μάχιμο σώμα αποτελούμενο από δέκα τρεις μεραρχίες πεζικού, χωρίς να υπολογίζονται αυτές της φρουράς και οι γραναδιέροι. Εκτός αυτών, τα σώματα στρατού του Bernadotte και του Marmont σταλμένα στο δεξιό και του Augereau στο αριστερό ήταν έτοιμα για δράση επί των πλευρών. Αλλά μετά τη διάβαση του Δούναβη στο Donauwerth, όλα άλλαξαν. Ο Ney ενώ αρχικά ενισχύθηκε με πέντε μεραρχίες, μετά έμεινε με δυο, ο μάχιμος κορμός των δυνάμεων μοιράστηκε μερικώς στο δεξιό και μερικώς στο αριστερό, έτσι ώστε αυτή η τέλεια αρχική συγκρότηση να καταστραφεί.

Θα είναι πάντοτε δύσκολο να καταλήξεις σε μια σταθερή οργάνωση. Πάντως τα γεγονότα είναι σπάνια τόσο περίπλοκα όσο ήταν αυτά του 1805. Και η εκστρατεία του Moreau του 1800, αποδεικνύει ότι μπορεί μερικές φορές η αρχική οργάνωση να διατηρείται, τουλάχιστον για τον όγκο του στρατού. Με αυτή την άποψη θα έμοιαζε συνετό να οργανώσεις έναν στρατό σε τέσσερα τμήματα, δυο πτέρυγες, ένα κέντρο και μια εφεδρεία. Η συγκρότηση αυτών των μερών μπορεί να ποικίλει ανάλογα με τη δύναμη του στρατού, αλλά για να διατηρήσεις αυτήν την οργάνωση καθίσταται αναγκαίο, να έχεις έναν αριθμό μεραρχιών εκτός της γενικής γραμμής για τον σχηματισμό των αποσπασμάτων. Ενώ αυτές οι μεραρχίες ανήκουν στον κύριο κορμό του στρατού, μπορούν να προσκολληθούν στο τμήμα εκείνο που πρόκειται να δεχθεί ή να δώσει τα ισχυρότερα χτυπήματα. Ακόμα μπορούν να χρησιμοποιηθούν στα πλευρά του κυρίου σώματος ή για να αυξήσουν την ισχύ της εφεδρείας. Καθένα από τα τέσσερα μεγάλα τμήματα του στρατού μπορεί να είναι ένα μόνο σώμα στρατού των τεσσάρων μεραρχιών ή δύο σώματα των δύο μεραρχιών το κάθε ένα. Σ' αυτήν την τελευταία περίπτωση, θα υπήρχαν επτά σώματα στρατού, επιτρέποντας σ' ένα να είναι εφεδρεία, αλλά αυτό το τελευταίο σώμα έπρεπε να έχει τρεις μεραρχίες, ώστε να διαθέτει μία εφεδρεία σε κάθε πτέρυγα και στο κέντρο.

Με επτά σώματα στρατού, εκτός κι αν αρκετά ακόμα τηρούνται εκτός της γενικής γραμμής για να δίδουν δυνάμεις σε αποσπάσματα, μπορεί να συμβεί το ακραίο σώμα στρατού να μπορεί να αποσπασθεί, έτσι ώστε κάθε πτέρυγα να μην έχει παρά δυο μόνο μεραρχίες και από αυτές μια ταξιαρχία μπορεί περιστασιακά να αποσπάται ώστε να καλύπτει το πλευρό του στρατού που βαδίζει, αφήνοντας τρεις ταξιαρχίες στην πτέρυγα. Αυτό θα ήταν μια ασθενής διάταξη μάχης.

Αυτά τα γεγονότα με οδήγησαν να συμπεράνω ότι η οργάνωση της γραμμής μάχης σε τέσσερα σώματα στρατού των τριών μεραρχιών πεζικού και μιας ελαφρού ιππικού, με τρεις ή τέσσερις μεραρχίες για αποσπάσματα, θα ήταν πιο σταθερή από αυτήν των επτά σωμάτων στρατού από τα οποία καθένα θα είχε δύο μεραρχίες. Αλλά, καθώς όλα εξαρτώνται από τη δύναμη

του στρατού και από τις μονάδες από τις οποίες αυτός αποτελείται, καθώς επίσης και από τον χαρακτήρα των επιχειρήσεων στις οποίες αυτός ο στρατός μπορεί να εμπλακεί, η συγκρότηση μπορεί να ποικίλλει σοβαρά. Δεν μπορώ να μπω σ' αυτές τις λεπτομέρειες και θα εκθέσω τους κύριους συνδυασμούς που μπορούν να προκύψουν από συγκρότηση των μεραρχιών με δυο ή τρεις ταξιαρχίες και των σωμάτων με δυο ή τρεις μεραρχίες. Έχω υποδείξει τη συγκρότηση δυο σωμάτων πεζικού σε δυο γραμμές, είτε η μια πίσω από την άλλη ή η μία δίπλα στην άλλη. (Βλέπε Εικόνες από 17 έως και 28).

Different Formations of Lines of Battle for Two Corps of Infantry.

Fig. 17.

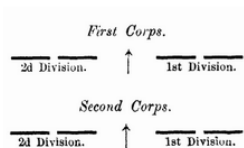

Fig. 18.

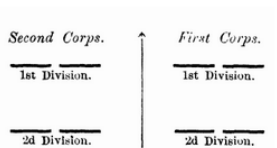

Fig. 19.

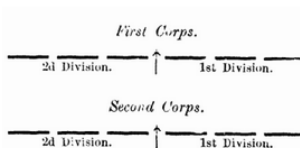

Fig. 20.

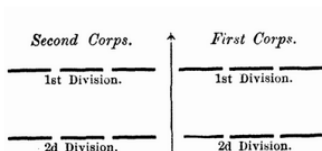

Fig. 21.

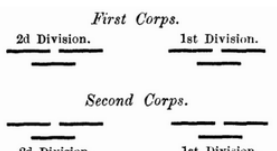
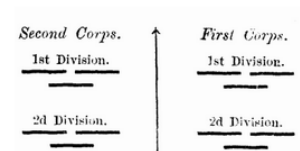

Fig. 22.

Εικόνες 17-22

Formation of Two Corps of Three Divisions of Two Brigades each.

Fig. 23.

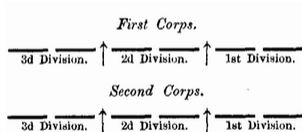

Fig. 24.

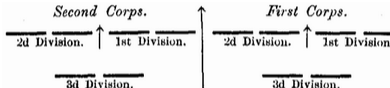
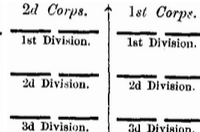

Fig. 25.

Εικόνες 23-25

Two Corps of Three Divisions of Three Brigades each.

Fig. 26.

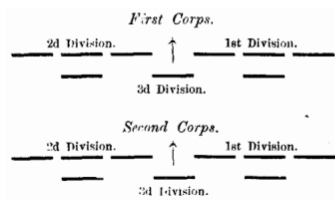
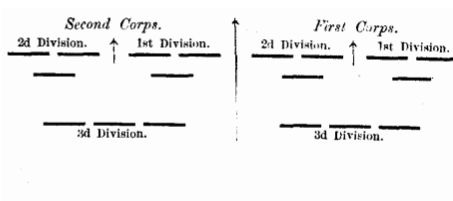
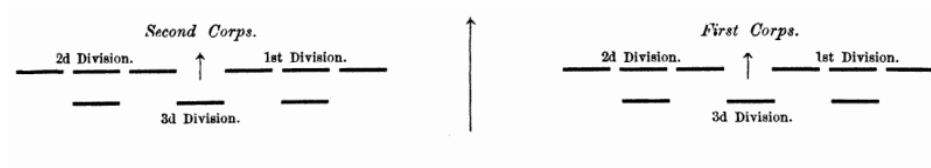

Fig. 27.

Εικόνες 26-27

Fig. 28.

Εικόνα 28

Σημείωση: Σε όλους αυτούς τους σχηματισμούς, η μονάδα είναι η ταξιαρχία σε γραμμή. Αλλά αυτές οι γραμμές μπορεί να σχηματίζονται από αναπτυγμένα τάγματα ή από τάγματα σε φάλαγγα επίθεσης με συγκροτήματα των δυο λόχων. Το ιππικό που προσκολλάται στο σώμα θα τοποθετείται στα πλευρά. Οι ταξιαρχίες μπορούν να συγκροτηθούν έτσι ώστε να έχουν ένα σύνταγμα σε πρώτη γραμμή κι ένα σε δεύτερη.

Η ερώτηση που τίθεται εδώ είναι εάν είναι σωστό να τοποθετήσεις δύο σώματα στρατού το ένα πίσω από το άλλο, όπως συχνά έκανε ο Ναπολέων, ιδιαίτερα στο Wagram. Νομίζω ότι πλην της περιπτώσεως των εφεδρειών, αυτή η διάταξη μπορεί να χρησιμοποιείται μόνο σε θέση αναμονής και ποτέ σαν διάταξη μάχης, επειδή είναι καλύτερα για κάθε σώμα στρατού να έχει τη δική του δεύτερη γραμμή και την εφεδρεία του, παρά να συσσωρεύονται αρκετά σώματα στρατού το ένα πίσω από το άλλο, κάτω από διαφορετικούς διοικητές. Ανεξάρτητα από το πώς ένας στρατηγός είναι διατεθειμένος να υποστηρίξει έναν συνάδελφό του, αυτός πάντοτε θα αντιδρά στη διαίρεση των τμημάτων του γι αυτόν τον σκοπό και όταν στον στρατηγό της πρώ-

της γραμμής δεν βλέπει έναν συνάδελφό, αλλά έναν μισητό αντίζηλο που όπως πολύ συχνά συμβαίνει, είναι πιθανόν να είναι πολύ αργός στην παροχή βοήθειας παρ' ότι αυτή μπορεί να είναι τελείως αναγκαία. Πλέον αυτού ένας διοικητής του οποίου τα τμήματα είναι απλωμένα σε μια μακρά γραμμή, δεν μπορεί να εκτελέσει τους ελιγμούς του με τόση ευκολία όσο αν το μέτωπο του ήταν το μισό και να υποστηριζόταν από το υπόλοιπο των δικών του δυνάμεων, τραβηγμένων προς τα πίσω.

Στην εκτέλεση των υπολογισμών μας, είναι σπάνια αναγκαίο να προβλέψεις την περίπτωση τέτοιες τεράστιες μάζες δυνάμεων να ευρίσκονται στο πεδίο, όπως οι μάζες που παρατηρήθηκαν από το 1812 έως το 1815, όταν ένας και μόνο στρατός είχε 14 σώματα στρατού διαφορετικής δύναμης από δυο έως πέντε μεραρχίες. Με τέτοιους μεγάλους αριθμούς τίποτα καλύτερο μπορεί να προταθεί από την υποδιαίρεση σε σώματα των τριών μεραρχιών το κάθε ένα. Από αυτά τα σώματα, οκτώ θα συγκροτούσαν τον κύριο κορμό και θα έμεναν έξι για αποσπάσεις και για την ενίσχυση οποιουδήποτε σημείου της κύριας γραμμής πιθανόν να χρειάζοταν υποστήριξη. Εάν αυτό το σύστημα εφαρμόζονταν σ' έναν στρατό δύναμης 150.000 ανδρών, θα ήταν δύσκολο πρακτικά να χρησιμοποιηθούν μεραρχίες των δύο ταξιαρχιών η κάθε μια, όπου ο Ναπολέων και οι σύμμαχοι χρησιμοποιούσαν σώματα στρατού.

Εάν εννέα μεραρχίες από τον κύριο κορμό, δηλαδή τις πτέρυγες και το κέντρο και άλλες έξι συγκροτούσαν την εφεδρεία και τα αποσπάσματα, θα χρειάζονταν 15 μεραρχίες ή 30 ταξιαρχίες, κάτι που θα μας έδινε 180 τάγματα, εάν κάθε σύνταγμα είχε τρία τάγματα. Αυτή η υπόθεση ανεβάζει τη δύναμη του στρατού σε 145.000 πεζούς στρατιώτες και 200.000 στο σύνολο. Με συντάγματα των δύο ταγμάτων θα χρειαζόνταν 120 τάγματα ή 96.000 πεζούς στρατιώτες. Αλλά εάν κάθε σύνταγμα δεν έχει παρά δύο τάγματα, κάθε τάγμα θα έπρεπε να έχει δύναμη 1.000 ανδρών και αυτό θα αύξανε τη δύναμη του πεζικού σε 120.000 άνδρες και τη συνολική δύναμη του στρατού σε 160.000 άνδρες. Αυτοί οι υπολογισμοί δείχνουν ότι η δύναμη των μικρότερων υποδιαίρεσεων πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά όταν συγκροτούνται σώματα και μεραρχίες. Εάν ένας στρατός δεν έχει πάνω από 100.000 άνδρες, η συγκρότηση σε μεραρχίες είναι πιθανόν καλύτερα από ότι η συγκρότηση σε σώματα. Ένα παράδειγμα αυτού είναι ο στρατός του Ναπολέοντα το 1800.

Έχοντας προσπαθήσει να εξηγήσω την καλύτερη μέθοδο για να δοθεί μια κάπως μόνιμη οργάνωση στον κύριο όγκο ενός στρατού, δεν θα ήταν εκτός θέσης¹⁷⁹ να εξετάσω εάν αυτή η μονιμότητα είναι επιθυμητή και το εάν δεν είναι πλεονεκτικό να παραπλανήσεις τον εχθρό με τη συχνή αλλαγή της σύνθεσης των σωμάτων και της θέσης τους.

Αποδέχομαι το πλεονέκτημα της παραπλανήσεως του εχθρού. Αυτό μπορεί όμως να επιτευχθεί ακόμα και τηρώντας μια αρκετά σταθερή οργάνω-

179 ΣΜ: εννοεί σ' αυτό το σημείο του βιβλίου

νωση του κορμού. Εάν οι μεραρχίες που προορίζονται για τα αποσπάσματα, ενωθούν με τις πτέρυγες και το κέντρο, δηλαδή εάν αυτά τα τμήματα αποτελούνται από τέσσερις αντί για τρεις μεραρχίες και εάν μία ή δυο μεραρχίες προστίθενται περιστασιακά στην πτέρυγα η οποία είναι πιθανόν να σηκώσει το βάρος μιας εμπλοκής, κάθε πτέρυγα θα αποτελεί καθαρά ένα σώμα των τεσσάρων μεραρχιών. Αλλά τα αποσπάσματα θα μειώνονταν γενικά στις τρεις και μερικές φορές στις δυο, ενώ θα μπορούσαν να ενισχύονται μ' ένα τμήμα της εφεδρείας μέχρι να φθάσουν τις πέντε. Έτσι ο εχθρός δεν θα ξέρει ποτέ ακριβώς τη δύναμη των διαφορετικών τμημάτων της γραμμής. Έχω παραμείνει όμως αρκετά επί αυτών των λεπτομερειών. Είναι πιθανόν, όποια κι αν είναι η δύναμη και ο αριθμός των υποδιαίρεσεων ενός στρατού, η οργάνωση σε σώματα στρατού να διατηρηθεί επί μακρόν απ' όλες τις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης και οι υπολογισμοί για τη διευθέτηση της γραμμής μάχης να πρέπει να γίνονται σ' αυτήν τη βάση. Η κατανομή των τμημάτων στη γραμμή της μάχης έχει αλλάξει στα πρόσφατα χρόνια, όπως επίσης ο τρόπος διευθετήσεως της γραμμής. Παλιά η γραμμή μάχης αποτελούνταν από δύο γραμμές αλλά τώρα αποτελείται από δύο γραμμές και μια ή περισσότερες εφεδρείες, στις πρόσφατες συγκρούσεις στην Ευρώπη¹⁸⁰.

Όταν οι όγκοι των δυνάμεων έρχονταν σε σύγκρουση ήταν πολύ μεγάλοι, τα σώματα στρατού δεν συγκροτούσαν μόνο δύο γραμμές, αλλά το ένα σώμα τοποθετούνταν πίσω από το άλλο κι έτσι σχημάτιζαν τέσσερις γραμμές και με τις εφεδρείες δε να τοποθετούνται με τον ίδιο τρόπο, το αποτέλεσμα ήταν συχνά έξι γραμμές πεζικού και αρκετές ιππικού. Ένας τέτοιος σχηματισμός μπορεί να θεωρηθεί ως προπαρασκευαστικός, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν ήταν ο καλύτερος για μάχη καθώς είχε μεγάλο βάθος.

Η κλασική διάταξη, εάν μπορώ να χρησιμοποιήσω αυτόν τον όρο, είναι ακόμα δύο γραμμές για το πεζικό. Η αυξομειώση της έκτασης του πεδίου της μάχης και η δύναμη ενός στρατού, πιθανόν να δημιουργήσουν ένα μεγαλύτερο βάθος κάποιες φορές. Αλλά αυτές οι περιπτώσεις είναι εξαιρέσεις, γιατί ο σχηματισμός δυο γραμμών και οι εφεδρείες δίνουν επαρκή συνοχή και διευκολύνουν την ταυτόχρονη εμπλοκή ενός μεγαλύτερου αριθμού ανδρών.

Όταν ένας στρατός έχει μια μόνιμη εμπροσθοφυλακή, αυτή μπορεί είτε να σχηματίζεται από τη γραμμή της μάχης ή να μεταφέρεται στα μετόπισθεν ώστε να ενισχύει την εφεδρεία¹⁸¹, αλλά όπως έχει διατυπωθεί προηγουμένως, αυτό δεν θα συμβεί συχνά με την παρούσα μέθοδο συγκροτήσεως και κίνησης των στρατευμάτων. Κάθε πτέρυγα έχει συνήθως τη δική της εμπροσθοφυλακή και η εμπροσθοφυλακή της κύριας ή κεντρικής θέσης

180 ΣΜων: Ο όρος πρόσφατες αναφέρεται στους τελευταίους πολέμους του Ναπολέοντα.

181 Καθώς η εμπροσθοφυλακή ευρίσκεται υπό την παρουσία του εχθρού κάθε μέρα και συγκροτεί την οπισθοφυλακή σε περίπτωση υποχωρητικών κινήσεων, φαίνεται δίκαιο την ώρα της μάχης να της ανατίθεται μια πιο προς τα πίσω θέση απ' αυτήν μπροστά στη γραμμή της μάχης.

του στρατού, διατίθεται συνήθως από το κύριο σώμα στρατού. Μόλις δουν τον εχθρό αυτά τα προωθημένα τμήματα επιστρέφουν στις θέσεις τους επί της γραμμής μάχης. Η εφεδρεία του ιππικού διατίθεται συχνά εξ ολοκλήρου στην εμπροσθοφυλακή. Αλλά αυτό δεν την εμποδίζει να καταλαμβάνει όποτε είναι αναγκαίο, μια προκαθορισμένη από τον στρατηγό γι' αυτήν θέση στη γραμμή μάχης, προκαθορισμένη με βάση τα χαρακτηριστικά της θέσης ή τις επιθυμίες του διοικητή.

Από αυτά που έχουν διατυπωθεί παραπάνω, οι αναγνώστες μου θα αντιληφθούν ότι μεγάλες αλλαγές στην οργάνωση του στρατού έλαβαν χώρα από την εποχή της αναγεννήσεως της τέχνης του πολέμου και της εφευρέσεως της πυρίτιδος μέχρι τη γαλλική επανάσταση και για να έχουν μια σωστή εκτίμηση των πολέμων του Λουδοβίκου του XIV, του Μεγάλου Πέτρου και του Φρειδερίκου του II, θα πρέπει να τους εξετάσουν με τις συνθήκες εκείνων των ημερών Ένα μέρος της παλαιάς μεθόδου μπορεί ακόμα να χρησιμοποιηθεί και εάν, μέσω παραδείγματος, αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ο θεμελιώδης κανόνας για την τοποθέτηση του ιππικού στις πτέρυγες, μπορεί ακόμα να προσφέρει μία καλή διάταξη για έναν στρατό 50-60.000 ανδρών, ειδικά όταν το έδαφος στο κέντρο δεν είναι και τόσο κατάλληλο για τις αναπτύξεις του ιππικού όπως είναι κοντά στα άκρα. Είναι συνηθισμένη η προσάρτηση μίας ή δύο ταξιαρχιών ελαφρού ιππικού σε κάθε σώμα πεζικού, μ' αυτές του κέντρου να τοποθετούνται κατά προτίμηση στο πίσω μέρος, ενώ αυτές των πτερυγών να τοποθετούνται επί των πλευρών. Εάν οι εφεδρείες του ιππικού είναι αριθμητικά επαρκείς ώστε να επιτρέπουν την οργάνωση τριών σωμάτων αυτού του όπλου, αυτή η ρύθμιση είναι σίγουρα προτιμότερη. Εάν αυτό δεν είναι δυνατόν, αυτή η εφεδρεία μπορεί να συγκροτηθεί σε δυο φάλαγγες, μια στο δεξιό της αριστερής πτέρυγας και μια στο αριστερό της δεξιάς πτέρυγας. Έτσι αυτές οι φάλαγγες μπορούν εύκολα να κινηθούν σε οποιοδήποτε σημείο της γραμμής μπορεί να απειληθεί¹⁸². Το σημερινό πυροβολικό έχει μεγαλύτερη ευκινησία και μπορεί όπως παλιά, να μοιράζεται κατά μήκος του μετώπου, έτσι ώστε αυτό κάθε μεραρχίας να μένει κοντά της. Μπορεί επίσης να παρατηρηθεί ότι με την οργάνωσή του πυροβολικού να έχει βελτιωθεί σημαντικά, μια πιο πλεονεκτική κατανομή του μπορεί να γίνει ευκολότερα. Αλλά είναι μεγάλο λάθος να το διασκορπίζεις πάρα πολύ. Μερικοί συγκεκριμένοι κανόνες μπορούν να διατυπωθούν για τη σωστή κατανομή του πυροβολικού. Ποιός, παραδείγματος χάρη, θα τολμούσε να συστήσει σαν κανόνα τη συμπλήρωση ενός μεγάλου κενού σε μια γραμμή μάχης με 100 κανόνια σε μία μόνο πυροβολαρχία χωρίς επαρκή υποστήριξη όπως έκανε επιτυχώς ο Ναπολέων στο Wagram; Δεν θέλω να μπω εδώ σε πολλές λεπτομέρειες σχετικές με τη χρήση αυτού του όπλου, αλλά θα δώσω τους ακόλουθους κανόνες:

182 Αυτή η διάθεση του ιππικού, γίνεται ασφαλώς υπό την προϋπόθεση ότι το έδαφος είναι ευνοϊκό γι' αυτό. Αυτή είναι μια βασική συνθήκη για κάθε καλά διευθετημένη γραμμή μάχης.

1. Το πυροβολικό που μετακινείται εξ ολόκληρου με άλογα¹⁸³ θα πρέπει να τοποθετείται σε τέτοιο έδαφος, ώστε να μπορεί να μετακινείται ελεύθερα προς κάθε κατεύθυνση.

2. Το πυροβολικό του οποίου τα στοιχεία κινούνται πεζή και ειδικά αυτό του βαρέως διαμετρήματος θα πρέπει αντίθετα να τοποθετείται εκεί όπου μπορεί να προστατευτεί με χαρακώματα ή φράκτες από ξαφνικές επιθέσεις του ιππικού. Δεν είναι αναγκαίο για μένα να προσθέσω αυτό που κάθε νεαρός αξιωματικός πρέπει να γνωρίζει ήδη, ότι οι πολύ υπερυψωμένες θέσεις δεν είναι αυτές που επιτρέπουν στο πυροβολικό να έχει τα καλύτερα αποτελέσματα. Επίπεδο ή ελαφρώς κεκλιμένο έδαφος είναι το καλύτερο.

3. Το πυροβολικό του οποίου τα στοιχεία μετακινούνται με άλογα συνήθως ελίσσεται με το ιππικό, αλλά είναι πολύ καλά για κάθε σώμα στρατού να έχει το οργανικό του πυροβολικό που να μεταφέρεται με άλογα, ώστε να μπορεί εύκολα να καταλάβει μια επιθυμητή θέση. Είναι επιπλέον σωστό να έχεις πυροβολικό που να μεταφέρεται με άλογα σε εφεδρεία, το οποίο να μπορεί να μεταφερθεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα σε κάθε απειλούμενο σημείο. Ο Στρατηγός Benningsen είχε σοβαρό λόγο να δώσει συγχαρητήρια στον εαυτό του στο Eylau, γιατί είχε κρατήσει 50 ελαφρά πυροβόλα σε εφεδρεία, καθόσον αυτά επηρέασαν σημαντικά την κατάσταση και τον βοήθησαν να ανακάμψει όταν η γραμμή του είχε υποστεί ρήγμα μεταξύ του κέντρου και του αριστερού.

4. Στην άμυνα, είναι καλό να τοποθετήσεις κάποιες από τις βαριές πυροβολαρχίες στο μέτωπο, αντί να τις κρατήσεις σε εφεδρεία, επειδή είναι επιθυμητό να προσβάλεις τον εχθρό στη μεγαλύτερη δυνατή απόσταση, με σκοπό να ελέγξεις την προς τα εμπρός κίνησή του και να προκαλέσεις αταξία στις φάλαγγες του.

5. Στην άμυνα φαίνεται επίσης σωστό να έχουμε το πυροβολικό όχι σε εφεδρεία και κατανεμημένο σε ίσα διαστήματα σε πυροβολαρχίες κατά μήκος όλης της δύναμης, καθόσον είναι σημαντικό να απωθηθεί ο εχθρός σε όλα τα σημεία. Αυτό δεν πρέπει να θεωρηθεί όμως σαν ένας αμετάβλητος κανόνας, επειδή ο χαρακτήρας της θέσης και τα σχέδια του εχθρού, μπορεί να υποχρεώσουν τον όγκο του πυροβολικού να κινηθεί σε μια πτέρυγα ή στο κέντρο.

6. Στην επίθεση, είναι εξίσου πλεονεκτικό να συγκεντρωθεί ένα ισχυρό πυρ πυροβολικού επί ενός μόνο σημείου όπου είναι επιθυμητό να

183 Ο αγγλικός όρος είναι horse-artillery. Σ' αυτόν τον τύπο του πυροβολικού, οι άνδρες των στοιχείων μετακινούνται επί αλόγων. Σ' ένα άλλο είδος πυροβολικού που αναφέρεται στον επόμενο κανόνα, το foot-artillery, οι άνδρες των στοιχείων μετακινούνται πεζή. Και στα δυο αυτά είδη πυροβολικού, τα πυροβόλα ρυμουλκούνται από άλογα.

γίνει το αποφασιστικό χτύπημα, με σκοπό να θρυμματιστεί η γραμμή του εχθρού σε τέτοιο βαθμό ώστε να είναι ανίκανος να αντέξει μια επίθεση στο σημείο όπου πρόκειται να αποφασιστεί η μοίρα της μάχης. Σ' ένα άλλο τμήμα του βιβλίου, θα πω περισσότερα για τη χρήση του πυροβολικού στις μάχες.

Άρθρο XLIV Σχηματισμοί και Χρησιμοποίηση Πεζικού

Το πεζικό είναι αναμφίβολα το πιο σημαντικό όπλο του κλάδου, καθόσον αποτελεί τα τέσσερα πέμπτα ενός στρατού και χρησιμοποιείται τόσο στην επίθεση, όσο και στην άμυνα θέσεων. Εάν πρέπει να παραδεχτούμε ότι μετά την ευφύια του στρατηγού, το όπλο του πεζικού είναι το πιο πολύτιμο εργαλείο στην κατάκτηση μιας νίκης, δεν είναι λιγότερο αλήθεια ότι η πιο σημαντική βοήθεια δίδεται από το ιππικό και το πυροβολικό και ότι χωρίς τη βοήθεια τους το πεζικό μπορεί κάποιες φορές να κινδυνεύσει πολύ σοβαρά και κάποιες άλλες να επιτύχει μόνο μερικώς. Δεν θα ασχοληθώ εδώ με όλες αυτές τις παλιές συζητήσεις σχετικά με τους σχηματισμούς με μικρό ή μεγάλο βάθος, παρ' ό τι το ερώτημα, το οποίο υποτίθεται ότι ήταν ξεκάθαρο απέχει πολύ από το να έχει διευθετηθεί πλήρως. Ο πόλεμος στην Ισπανία και η μάχη του Βατερλό έδωσαν και πάλι ώθηση σε διαμάχες ως προς τα σχετικά πλεονεκτήματα του πυρός και της διάταξης μάχης χωρίς βάθος και των φαλάγγων επίθεσης και των διατάξεων μάχης με βάθος. Θα διατυπώσω τη γνώμη μου παρακάτω.

Πρέπει πάντως να μην γίνει παρανόηση επί του θέματος. Το ερώτημα τώρα δεν είναι αν ο Lloyd είχε δίκιο όταν ήθελε να προσθέσει μια τέταρτη γραμμή στον σχηματισμό του πεζικού με στρατιώτες οπλισμένους με μακρά ακόντια, με την προσδοκία της προκλήσεως περισσότερων αποτελεσμάτων μέσω του σοκ όταν επιτίθενται ή με τη δυνατότητα για μεγαλύτερη αντίσταση όταν αμύνονται. Κάθε πεπειραμένος αξιωματικός γνωρίζει τη δυσκολία της μετακίνησης με τάξη αρκετών αναπτυγμένων ταγμάτων σε τρεις σειρές με κλειστή διάταξη και ότι η πρόσθεση μιας τετάρτης σειράς θα αύξανε την αταξία χωρίς να προσθέτει κάποιο πλεονέκτημα.

Είναι παράξενο που ο Lloyd, ο οποίος είχε πρακτική εμπειρία, επέμενε τόσο πολύ στο υλικό πλεονέκτημα που θα κερδίζονταν με την αύξηση του όγκου ενός τάγματος. Γιατί πολύ σπάνια συμβαίνει σε μια σύγκρουση μεταξύ αντιπάλων, μόνο ο όγκος των δυνάμεων να κρίνει το αποτέλεσμα. Εάν τρεις σειρές γυρίσουν τα νώτα τους στον εχθρό, μια τετάρτη δεν θα τις συγκρατήσει. Αυτή η αύξηση στον αριθμό των σειρών μειώνει το μέτωπο και τον αριθμό των ανδρών που εκτελούν πυρά κατά την άμυνα, ενώ κατά την επίθεση δεν υπάρχει η ευκνησία που προσφέρει η συνηθισμένη φάλαγγα

επίθεσης. Είναι πολύ πιο δύσκολο να μετακινήσεις 800 άνδρες στη γραμμή της μάχης σε τέσσερις σειρές από ότι σε τρεις και παρ' ότι στην περίπτωση των τεσσάρων σειρών το μήκος του μετώπου είναι μικρότερο, οι σειρές δεν μπορούν να κρατηθούν όσο κοντά πρέπει.

Η πρόταση του Lloyd για τη θεραπεία αυτής της μειώσεως του μετώπου είναι τόσο ανόητη, που είναι απορίας άξιον πώς ένας ταλαντούχος άνθρωπος μπόρεσε ποτέ να την σκεφθεί. Θέλει να αναπτύξει 20 τάγματα και ν' αφήσει μεταξύ τους 150 γιάρδες ή ένα διάστημα ίσο με το μέτωπό τους. Θα μπορούσαμε να ερωτήσουμε τι θα συνέβαινε σ' αυτά τα τάγματα που χωρίζονται με τέτοιες αποστάσεις. Το ιππικό θα μπορούσε να εισχωρήσει στα κενά και να τα σκορπίσει σαν σκόνη πριν τον ανεμοστρόβιλο.

Αλλά η αληθινή ερώτηση τώρα είναι, μπορεί η γραμμή της μάχης να αποτελείται από αναπτυγμένα τάγματα τα οποία εξαρτώνται κυρίως από το πυρ τους ή μπορεί να αποτελείται από φάλαγγες επίθεσης με κάθε τάγμα να σχηματίζει φάλαγγα στην κεντρική μεραρχία και να εξαρτάται από τη δύναμη και την ορμή του;

Θα ανακεφαλαιώσω τώρα όλα αυτά που επηρεάζουν την απόφαση για την υπό συζήτηση ερώτηση.

Στην πραγματικότητα, υπάρχουν μόνο πέντε μέθοδοι για να συγκροτήσεις τμήματα για επίθεση κατά ενός εχθρού:

- α. Ως ακροβολιστές.
- β. Σε συμπαρατεταγμένες γραμμές, είτε συνεχείς, είτε διακεκομμένες.
- γ. Σε γραμμές με τα τάγματα σε φάλαγγα στις κεντρικές μεραρχίες.
- δ. Σε πυκνές μάζες.
- ε. Σε μικρά τετράγωνα.

Η διάταξη με ακροβολισμό, είναι βοηθητική, γιατί η αποστολή των ακροβολιστών δεν είναι ο σχηματισμός της γραμμής μάχης, αλλά να την καλύπτουν εκμεταλλευόμενοι το έδαφος, να προστατεύουν τις κινήσεις των φαλάγγων, να γεμίζουν κενά και να προστατεύουν τις παρυφές μιας θέσης.

Αυτές οι διαφορετικές μέθοδοι διάταξης λοιπόν, μπορούν να μειωθούν σε τέσσερις, οι οποίες είναι:

- α. Η διάταξη χωρίς βάθος (ρηχή διάταξη), όπου η γραμμή αναπτύσσεται σε τρεις σειρές.
- β. Η ημι-βαθεία διάταξη που σχηματίζεται από μια γραμμή ταγμάτων σε φάλαγγες, διπλή στο κέντρο ή με τάγματα σε τετράγωνα.

γ. Η μικτή διάταξη όπου τα συντάγματα είναι μερικώς σε παράταξη και μερικώς σε φάλαγγα.

δ. Η διάταξη με βάθος (βαθεία διάταξη), αποτελούμενη από βαρειές φάλαγγες ταγμάτων, που αναπτύσσονται το ένα πίσω από το άλλο.

Στον σχηματισμό με τρεις σειρές, ένα τάγμα με τέσσερις διλοχίες¹⁸⁴, θα έχει 12 σειρές σε μια τέτοια φάλαγγα, όπως φαίνεται στην εικόνα 29. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται πάρα πολλοί μη μάχιμοι και η φάλαγγα παρουσιάζει πολύ καλό στόχο για το πυροβολικό. Για την εν μέρει θεραπεία όλων αυτών των μειονεκτημάτων, προτάθηκε όποτε το πεζικό χρησιμοποιείται σε φάλαγγες επίθεσης, να τις σχηματίζει σε δυο σειρές, να τοποθετούνται μόνο τρεις διλοχίες πεζικού η μια πίσω από την άλλη, η δε τέταρτη διλοχία να απλώνεται ως ακροβολιστές¹⁸⁵ στα κενά μεταξύ των ταγμάτων και επί των πλευρών. Όταν επιτίθεται το ιππικό, αυτοί οι ακροβολιστές μπορούν να τρέχουν γρήγορα πίσω από τις άλλες τρεις διλοχίες. Κάθε τάγμα θα είχε έτσι, 200 άνδρες περισσότερους ικανούς για την εκτέλεση πυρών, εκτός αυτών που έρχονταν στις δυο πρώτες σειρές του μετώπου από την τρίτη διλοχία.

Εικόνα 29

Θα υπήρχε τότε, μια αύξηση του συνολικού μετώπου. Με αυτήν τη ρύθμιση, ενώ υπάρχει πραγματικό βάθος μόλις έξι ανδρών, θα υπάρχει ένα μέτωπο από 100 άνδρες και θα υπάρχουν 400 άνδρες ικανοί να εκτελούν πυρά για κάθε τάγμα. Θα επιτυγχάνονται επίσης δύναμη και ευκινησία¹⁸⁶. Ένα τάγμα δύναμης 800 ανδρών συγκροτημένο με τον συνηθισμένο τρόπο σε φάλαγγα των τεσσάρων διλοχιών, έχει 60 περίπου στίχους σε κάθε

184 Ο αγγλικός όρος για την διλοχία είναι ο ίδιος με τη μεραρχία «division», για όσους θελήσουν να διαβάσουν από το πρωτότυπο, γι' αυτό και ο ίδιος ο συγγραφέας συνιστά προσοχή στη χρήση του όρου. Όταν χρησιμοποιείται για τη μεραρχία, προσδιορίζει 4 ή 5 συντάγματα.

185 Οι ακροβολιστές απεικονίζονται στην εικόνα με τις τελίτσες, μεταξύ των κενών και στα πλευρά.

186 Στον ρωσικό στρατό, οι ακροβολιστές διατίθενται από την τρίτη σειρά κάθε διλοχίας, κάτι που δίνει στη φάλαγγα βάθος οκτώ ανδρών αντί για δώδεκα και δίνει μεγαλύτερη ευκινησία. Για τη διευκόλυνση της συγκεντρώσεως των ακροβολιστών στις φάλαγγες, θα ήταν πιθανόν καλύτερο να πάρεις όλη την τέταρτη διλοχία, σχηματίζοντας έτσι εννέα σειρές ή τρεις διλοχίες των τριών σειρών, εναντίον πεζικού, ενώ εναντίον ιππικού θα σχηματίζονταν δώδεκα σειρές.

διλοχία, από τις οποίες μόνον η πρώτη και από αυτήν μόνο οι δυο σειρές, εκτελούν πυρά. Κάθε τάγμα λοιπόν που θα ήταν ικανό να ρίξει 120 σφαίρες σε μια ομοβροντία, τώρα θα μπορούσε να ρίξει 400 σφαίρες.

Ενώ ψάχνουμε μεθόδους για την απόκτηση πυρών όταν είναι ανάγκη, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η φάλαγγα επίθεσης δεν είχε σκοπό την εκτέλεση πυρών και ότι τα πυρά της συγκρατώνται μέχρι την τελευταία στιγμή. Γιατί εάν αρχίσει την εκτέλεση πυρών ενώ βαδίζει, το όλο αποτέλεσμα που παράγεται από αυτήν την ορμητική κίνηση προς τα εμπρός χάνεται. Πλέον αυτού, αυτή η διάταξη με μικρότερο βάθος, θα ήταν ευνοϊκή μόνον εναντίον πεζικού, καθώς η φάλαγγα των τεσσάρων διλοχιών σε τρεις γραμμές, που δημιουργεί ένα είδος στιβαρού τετραγώνου, θα ήταν καλύτερη εναντίον ιππικού. Ο Αρχιδούκας Κάρολος βρήκε πλεονεκτικό να υιοθετήσει αυτήν την τελευταία διάταξη μάχης στο Essling και ειδικότερα στο Wagram, κάτι που είχε προταθεί από εμένα στο κεφάλαιο μου στις Κύριες Αρχές του Πολέμου, που δημοσιεύτηκαν το 1807. Το γενναίο ιππικό του Bressières δεν μπορούσε να εντυπωσιάσει αυτές τις μικρές μάζες.

Για να δοθεί μεγαλύτερη συνοχή στην προταθείσα φάλαγγα, οι ακροβολιστές είναι αλήθεια, ότι θα χρειαστεί πιθανόν να ανακληθούν και η τέταρτη διλοχία να ανασυγκροτηθεί. Αλλά αυτό θα ήταν ένας σχηματισμός δυο γραμμών και θα είχε πολύ μικρότερη αντίσταση σε μια επίθεση απ' ότι ένας σχηματισμός τριών σειρών ιδιαίτερα στα πλευρά. Εάν για να θεραπεύσεις αυτήν την ατέλεια προτείνεται ο σχηματισμός τετραγώνων, πολλοί στρατιωτικοί πιστεύουν ότι τα τετράγωνα σε δύο σειρές δεν θα προβάλλουν αντίσταση όσο καλά το κάνουν οι φάλαγγες. Τα αγγλικά τετράγωνα στο Βατερλό ήταν πάντως σε δύο μόνο σειρές και παρά τις ηρωικές προσπάθειες του γαλλικού ιππικού, μόνο ένα τάγμα έσπασε. Θα παρατηρήσω συμπερασματικά ότι εάν ο σχηματισμός των δύο γραμμών χρησιμοποιηθεί για τις φάλαγγες επίθεσης, θα είναι δύσκολο να διατηρήσεις αυτόν τον σχηματισμό σε τρεις σειρές για αναπτυγμένες γραμμές και είναι σπάνια πιθανό να έχεις δυο μεθόδους διάταξης μάχης ή σε κάθε περίπτωση, να τις χρησιμοποιήσεις εναλλάξ κατά την ίδια εμπλοκή. Δεν είναι πιθανό κάποιος ευρωπαϊκός στρατός, πλην του αγγλικού, να αναλάμβανε να χρησιμοποιήσει αναπτυγμένες γραμμές σε δύο σειρές. Εάν το έκανε, δεν θα έπρεπε ποτέ να κινηθεί με άλλη διάταξη πλην αυτής των φαλάγγων επίθεσης.

Συμπεραίνω ότι το σύστημα που χρησιμοποιήθηκε από τους Ρώσους και τους Πρώσους, σχηματισμών φαλάγγων των τεσσάρων διλοχιών, από τις οποίες μία μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σαν ακροβολιστές όταν ήταν ανάγκη, είναι γενικά περισσότερο εφαρμόσιμο από οποιοδήποτε άλλο, ενώ άλλα για τα οποία έγινε μνεία, θα ήταν κατάλληλα μόνο σε μερικές περιπτώσεις και θα χρειάζονταν μία διπλή συγκρότηση.

Υπάρχει μια μικτή διάταξη μάχης η οποία χρησιμοποιήθηκε από τον Ναπολέοντα στο Tagliamento και από τους Ρώσους στο Eylau, όπου

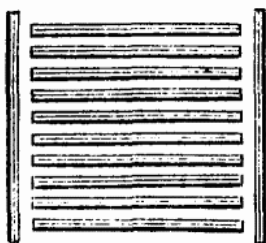
σε συντάγματα των τριών ταγμάτων, ένα ήταν αναπτυγμένο για τον σχηματισμό της πρώτης γραμμής και τα δυο άλλα πίσω σε φάλαγγες (Βλέπε Εικ 30).

Εικόνα 30

Αυτή η διευθέτηση που επίσης ανήκει στην ημι-βαθεία διάταξη, είναι κατάλληλη για άμυνα-επίθεση, γιατί η πρώτη γραμμή εκπέμπει ισχυρό πυρ εναντίον του εχθρού, το οποίο πρέπει να τον οδηγεί μάλλον σε κατάσταση συγχύσεως, ενώ τα τμήματα που είναι σε φάλαγγες μπορούν να ξεχυθούν διαμέσου των κενών και να επιπέσουν επάνω στον εχθρό ενώ τελεί σε σύγχυση. Αυτή η διάταξη θα μπορούσε πιθανόν να βελτιωθεί τοποθετώντας τις κύριες διλοχίες των δυο ταγμάτων των πτερύγων, επί της ίδιας γραμμής με αυτήν του αναπτυγμένου τάγματος στο κέντρο. Θα υπήρχε έτσι μισό τάγμα περισσότερο σε κάθε σύνταγμα στην πρώτη γραμμή, κάτι που δεν είναι ασήμαντο για την εκπομπή πυρών. Ίσως να υπάρχει λόγος για φόβο ότι αυτές οι διλοχίες όντας ενεργώς εμπλεγμένες στην ανταλλαγή πυρών και με τα τάγματα τους συγκροτημένα σε φάλαγγα για να είναι έτοιμα να ξεχυθούν εναντίον του εχθρού, να μην μπορέσουν να απεμπλακούν εύκολα γι' αυτόν τον σκοπό. Η διάταξη μπορεί να είναι χρήσιμη σε πολλές περιπτώσεις. Γι' αυτό και την έχω υποδείξει.

Η διάταξη σε πολύ βαθιές μάζες δυνάμεων είναι σίγουρα η πιο ασύνετη. Στους τελευταίους πολέμους του Ναπολέοντα, αναπτύσσονταν μερικές φορές δώδεκα τάγματα πολύ κοντά το ένα στο άλλο, σχηματίζοντας 36 σειρές (Εικ 31-32).

Εικόνα 31

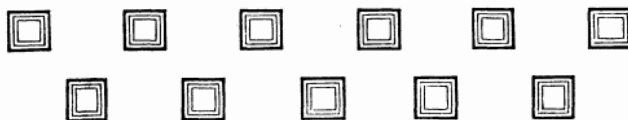
Εικόνα 32

Τέτοιες μάζες είναι πολύ εκτεθειμένες στα καταστροφικά αποτελέσματα των πυρών του πυροβολικού, η ευκινησία τους και η ορμή τους είναι μειωμένες, ενώ η ισχύς τους δεν αυξάνει. Η χρησιμοποίηση τέτοιων μαζών δυνάμεων στο Βατερλό ήταν μια από τις αιτίες της ήττας των Γάλλων. Η φάλαγγα του Macdonald ήταν πιο τυχερή στο Wagram, αλλά με μεγάλες θυσίες ζωών και δεν είναι βέβαιο ότι αυτή η φάλαγγα θα ήταν νικηφόρα αν δεν είχαν προηγηθεί οι επιτυχίες του Davoust και του Oudinot στο αριστερό της γραμμής του αρχιδούκα.

Όταν έχει αποφασιστεί να διακινδυνεύσει μια τέτοια μάζα, θα πρέπει οπωσδήποτε να έχει ληφθεί μέριμνα για τοποθέτηση σε κάθε πλευρά ενός τάγματος που να βαδίζει σε φάλαγγα, έτσι ώστε, αν ο εχθρός επιτεθεί στη μάζα από το πλευρό αυτή να μην σταματήσει την προχώρησή της. Κάτω από την προστασία αυτών των ταγμάτων, τα οποία μπορούν να έχουν μέτωπο προς τον εχθρό, η φάλαγγα μπορεί να συνεχίζει την πορεία της προς το σημείο που έχει ορισθεί. Αλλιώς αυτή η μεγάλη μάζα, εκτεθειμένη σ' ένα ισχυρό συγκλίνον πυρ στο οποίο δεν έχει μέσα για να απαντήσει, θα περιέλθει σε σύγχυση όπως έγινε με τη φάλαγγα στο Fontenoy ή θα σπάσει όπως έσπασε η μακεδονική φάλαγγα από τον Paulous Emilius¹⁸⁷.

Τα τετράγωνα είναι καλά στις πεδιάδες και για να αντιστέκονται σ' έναν εχθρό ο οποίος έχει υπεροχή στο ιππικό. Είναι αποδεκτό ότι τα τετράγωνα συνταγμάτων είναι καλύτερα για την άμυνα και τα τετράγωνα ταγμάτων είναι καλύτερα για την επίθεση (Εικ 33, 34, 35).

Division in battalion squares.

Εικόνα 33

187 Lucius Aemilius Paullus Macedonicus (229-160 π.Χ): Ρωμαίος Υπάτος, ο οποίος αντιμετώπισε τους Μακεδόνες στη μάχη της Πύδνας, η οποία έβαλε τέλος στη Μακεδονική δυναστεία των Αντιγονιδών και σήμανε την υποταγή της Ελλάδας στους Ρωμαίους.

The same division in long battalion squares.

Εικόνα 34

Squared of regiments of three battalions.

Εικόνα 35

Τα σχήματα μπορεί να είναι τέλεια τετράγωνα ή επιμηκυμένα για να σχηματίζουν ένα μεγάλο μέτωπο και για να εκπέμπουν πιο βαριά πυρά στην κατεύθυνση του εχθρού (Εικόνες 33, 34). Ένα σύνταγμα των τριών ταγμάτων, θα σχημάτιζε έτσι ένα μακρύ τετράγωνο, εναλλάσσοντας το κεντρικό τάγμα, μισό στο δεξιό και μισό στο αριστερό.

Στους τουρκικούς πολέμους χρησιμοποιούνταν τετράγωνα, σχεδόν αποκλειστικά, επειδή οι εχθροπραξίες διεξάγονταν στις τεράστιες πεδιάδες της Βεσσαραβίας, της Μολδαβίας ή της Βλαχίας και οι Τούρκοι είχαν τεράστιες δυνάμεις ιππικού. Αλλά εάν το επίκεντρο του πολέμου είναι τα ορεινά Βαλκάνια ή πέραν αυτών και το άτακτο ιππικό μπορούσε να αντικατασταθεί από έναν στρατό οργανωμένο σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, η σημασία των τετραγώνων θα εξαφανίζονταν και το ρωσικό πεζικό θα έδειχνε την ανωτερότητα στη Ρουμελία.

Όπως κι αν έχει, η διάταξη μάχης σε τετράγωνα με συντάγματα ή με τάγματα φαίνεται κατάλληλη για κάθε είδους επίθεσης, όταν ο επιτιθέμενος δεν έχει την ανωτερότητα σε ιππικό και ελίσσεται σε επίπεδο έδαφος ευνοϊκό για τις επιθέσεις του εχθρού. Επιμήκη τετράγωνα, ειδικά όταν εφαρμόζονται σ' ένα τάγμα των οκτώ λόχων, τρεις από τους οποίους θα βάδιζαν στο μέτωπο και ένας σε κάθε πλευρά, θα ήταν πολύ καλύτερο για επίθεση απ' ό,τι ένα τάγμα με τους λόχους του αναπτυγμένου. Δεν θα ήταν τόσο καλό όσο η προτεινόμενη φάλαγγα ανωτέρω, αλλά θα υπήρχε μικρότερη αστάθεια και περισσότερη ορμή απ' ό,τι αν το τάγμα βάδιζε σε παράταξη. Θα είχε επίσης το πλεονέκτημα της ετοιμότητας αντίστασης σε επιθέ-

σεις ιππικού. Τα τετράγωνα επίσης μπορούν να σχηματιστούν κλιμακηδόν, έτσι ώστε να αποκαλύπτουν πλήρως το ένα το άλλο. Όλες οι μορφές διάταξης μάχης μπορούν να σχηματιστούν με τετράγωνα όπως και με αναπτυσσόμενες γραμμές. Δεν μπορεί να δηλωθεί με βεβαιότητα ότι οποιοσδήποτε σχηματισμός από αυτούς που περιγράφηκαν είναι πάντοτε καλός ή πάντοτε κακός, αλλά υπάρχει ένας κανόνας στην ορθότητα του οποίου ο καθένας θα συμφωνήσει, ότι ένας σχηματισμός κατάλληλος για επίθεση πρέπει να έχει τα χαρακτηριστικά της ευκινησίας, της συνοχής και της ορμής ενώ για την άμυνα η συνοχή είναι απαραίτητη, καθώς επίσης και η δυνατότητα της εκπομπής όσο το δυνατόν περισσότερων πυρών.

Εάν η αλήθεια αυτή γίνει αποδεκτή, απομένει ακόμα να αποφασιστεί εάν τα γενναιότερα τμήματα σε σχηματισμό φάλαγγας είναι ανίκανα για εκπομπή πυρών, μπορούν να αντέξουν υπό την παρουσία μιας αναπτυσσόμενης γραμμής που βάλλει 20.000 σφαίρες από μουσκέτα σε μια βολή και αν είναι ικανά να ανταποδώσουν με 20.000 ή 30.000 σφαίρες σε πέντε λεπτά. Στους τελευταίους πολέμους στην Ευρώπη, θέσεις συχνά κατελήφθησαν από ρωσικές, γαλλικές και πρωσικές φάλαγγες με τα όπλα των στρατιωτών στους ώμους χωρίς να ρίξουν ούτε έναν πυροβολισμό. Αυτός ήταν ο θρίαμβος της ορμής και του ηθικού αποτελέσματος που αυτή παράγει, αλλά κάτω από το ψύχραϊμο και θανατηφόρο πυρ του αγγλικού πεζικού, οι γαλλικές φάλαγγες δεν τα πήγαν και τόσο καλά στην Talavera, στο Busano, το Fuentes-de-Onore, την Albuera και το Βατερλό.

Δεν πρέπει όμως να συμπεράνουμε υποχρεωτικά από αυτά τα γεγονότα, ότι το πλεονέκτημα είναι εντελώς προς όφελος του σχηματισμού χωρίς βάθος και του πυρός. Γιατί όταν οι Γάλλοι συγκρότησαν το πεζικό τους σ' αυτές τις πυκνές μάζες, δεν ήταν καθόλου έκπληξη, το ότι τα αναπτυσσόμενα και βαδίζοντα τάγματα από τα οποία αποτελούνταν αυτές οι μάζες, δεχόμενα επιθέσεις με θανατηφόρο πυρ από όλες τις πλευρές, απωθούνταν. Θα είχαμε δει το ίδιο αποτέλεσμα εάν είχαν χρησιμοποιήσει φάλαγγες επίθεσης συγκροτημένη η κάθε μια από ένα μόνο τάγμα, με δυο τάγματα στο κέντρο; Νομίζω όχι.

Πριν να ληφθεί τελική απόφαση ως προς την υπεροχή της χωρίς βάθος διάταξης με την ευκολία που παρέχει στην εκτέλεση πυρών έναντι της βαθιάς διάταξης και την ορμή της, θα πρέπει να γίνουν αρκετές δοκιμές για να δούμε πώς μια αναπτυσσόμενη γραμμή μπορεί να αντέξει σε μια επίθεση από έναν σχηματισμό. Αυτές οι μικρές φάλαγγες είχαν πάντοτε επιτυχία όπου κι αν τις είδα να επιχειρούν. Είναι αλήθεια, ένα εύκολο ζήτημα να υιοθετήσεις οποιαδήποτε άλλη διάταξη μάχης σε επίθεση κατά μιας θέσης; Μπορεί μια τεράστια αναπτυσσόμενη γραμμή να μπει σε κίνηση για δράση εκτελώντας πυρά; Νομίζω ουδείς θα απαντήσει καταφατικά. Ας υποθέσουμε ότι γίνεται μια προσπάθεια να φέρουμε 20 ή 30 συμπαραταγμένα τάγματα σε μια γραμμή, ενώ εκτελούν πυρά είτε από τη φάλαγγα είτε κατά

λόχο, προκειμένου να επιτεθούν σε μια καλά οργανωμένη αμυντική τοποθεσία. Δεν είναι πολύ πιθανό να φτάσουν ποτέ στο επιθυμητό σημείο κι αν ποτέ έφθαναν, θα είχαν τέτοια τάξη όση κι' ένα κοπάδι πρόβατα.

Τι συμπεράσματα πρέπει να βγουν από όλα όσα έχουν ειπωθεί;

1. Εάν η διάταξη με βάθος είναι επικίνδυνη, η ημι-βαθιά διάταξη είναι εξαιρετική για την επίθεση.

2. Η φάλαγγα επίθεσης με μονά τάγματα είναι ο καλύτερος σχηματισμός για την κατάληψη μιας θέσης με επίθεση, αλλά το βάθος θα πρέπει να μειωθεί όσο το δυνατόν περισσότερο, ώστε να μπορεί όταν είναι αναγκαίο να εκπέμψει μάζα πυρός όσο το δυνατόν μεγαλύτερη και ώστε να μειώσει την αποτελεσματικότητα του εχθρικού πυρός.

3. Ο σχηματισμός με την πρώτη γραμμή αναπτυγμένη και τη δεύτερη σε φάλαγγα είναι ο καλύτερα προσαρμοσμένος για την άμυνα.

4. Και οι δυο διατάξεις μπορούν να είναι επιτυχείς στα χέρια ενός ταλαντούχου στρατηγού, ο οποίος γνωρίζει πώς να χρησιμοποιήσει τα τμήματα του σωστά, με τον τρόπο που περιγράφεται στα Άρθρα XVI και XXX.

Από τότε που γράφτηκε για πρώτη φορά αυτό το κεφάλαιο, πολλές βελτιώσεις έχουν γίνει στα όπλα και του πεζικού και του πυροβολικού, καθιστώντας τα πολύ πιο καταστροφικά. Τα αποτελέσματα αυτών των βελτιώσεων έχουν κάνει τους στρατιωτικούς να προτιμούν τους σχηματισμούς με μικρότερο βάθος ακόμα και στην επίθεση. Δεν μπορούμε ωστόσο να ξεχνάμε τα μαθήματα από την εμπειρία και παρά τη χρήση εκρηκτικών βλημάτων, εγκαιροφλεγών βλημάτων και των μουσκέτων Perkins, δεν μπορώ να φανταστώ καλύτερη μέθοδο συγκροτήσεως του πεζικού για επίθεση από αυτήν με τις φάλαγγες ταγμάτων. Μερικοί πιθανόν να θέλουν να επαναφέρουν στο πεζικό τα κράνη και τις πανοπλίες του 15ου αιώνα, πριν να το οδηγήσουν στη μάχη σε παρατεταγμένες γραμμές. Αλλά εάν υπάρξει μια γενικευμένη επιστροφή στο σύστημα με αναπτυγμένες γραμμές, πρέπει κάποιες καλύτερες βελτιώσεις να εφευρεθούν για την προχώρηση προς επίθεση από ότι οι μακρές συνεχείς γραμμές και είτε όλες οι φάλαγγες πρέπει να χρησιμοποιούνται με σωστές αποστάσεις για ανάπτυξη με την άφιξη κοντά στη θέση του εχθρού ή με διακοπτόμενες γραμμές ή η πορεία πρέπει να γίνεται με λόχους στα πλευρά, με όλους αυτούς τους ελιγμούς να είναι επικίνδυνοι υπό την παρουσία ενός εχθρού ο οποίος μπορεί να εκμεταλλευθεί τα πλεονεκτήματα που του παρουσιάζονται. Ένα ικανός διοικητής θα χρησιμοποιεί καθένα από αυτά συστήματα ή ένα συνδυασμό από όλες αυτές τις διευθετήσεις ανάλογα με τις συνθήκες.

Μακρά πείρα με δίδαξε ότι ένα από τα δυσκολότερα τακτικά προβλήματα είναι αυτό του καθορισμού του καλύτερου σχηματισμού των τμη-

μάτων για μάχη. Επίσης έμαθα ότι το να λύσεις αυτό το πρόβλημα με τη χρήση μιας μόνο μεθόδου είναι αδύνατον.

Πρώτα απ' όλα, η τοπογραφία των διάφορων περιοχών ποικίλει. Σε μερικές όπως η Καμπανία, 200.000 άνδρες μπορούν να ελιχθούν σε αναπτυγμένες γραμμές. Σε άλλες όπως η Ιταλία, η Ελβετία, η κοιλάδα του Ρήνου, η μισή Ουγγαρία, είναι μόλις και μετά βίας δυνατόν να αναπτύξεις μία μεραρχία δέκα ταγμάτων. Ο βαθμός εκπαίδευσεως των τμημάτων και τα εθνικά τους χαρακτηριστικά μπορεί επίσης να επηρεάσουν το σύστημα των σχηματισμών.

Ο ρωσικός στρατός εξ αιτίας της μεγάλης του πειθαρχίας και της εκπαίδευσεως του σε όλα τα είδη των ελιγμών, μπορεί να διατηρεί σε κινήσεις με μακρές γραμμές τέτοια τάξη και συνοχή, ώστε να τον διευκολύνει να υιοθετεί ένα σύστημα το οποίο θα ήταν εκτός πραγματικότητας για τον γαλλικό ή πρωσικό στρατό των σημερινών ημερών. Η μακρά μου εμπειρία με έχει διδάξει να πιστεύω ότι τίποτα είναι αδύνατο και δεν ανήκω στην κατηγορία των ανθρώπων που πιστεύουν ότι δεν υπάρχει παρά ένα σύστημα και ένας τύπος για όλους τους στρατούς και για όλες τις χώρες.

Για να πλησιάσουμε όσο μπορούμε περισσότερο τη λύση του προβλήματος, μου φαίνεται ότι πρέπει να βρούμε:

1. Την καλύτερη μέθοδο κίνησης υπό τα όμματα του εχθρού, αλλά εκτός της εμβέλειας των όπλων του.
2. Την καλύτερη μέθοδο να πλησιάσεις τον εχθρό.
3. Την καλύτερη διάταξη μάχης για άμυνα.

Με όποιο τρόπο και αν ρυθμίσουμε αυτά τα σημεία, φαίνεται επιθυμητό σε κάθε περίπτωση τα τμήματα να εκπαιδευτούν.

1. Στο να βαδίζουν σε φάλαγγες ταγμάτων με διπλά τάγματα στο κέντρο με σκοπό την ανάπτυξη, εάν παραστεί ανάγκη, όταν φθάνουν σε απόσταση βολής μουσκέτου ή ακόμα της επίθεσης σε φάλαγγα.
2. Στο να βαδίζουν σε συνεχείς αναπτυγμένες γραμμές των οκτώ έως δέκα ταγμάτων.
3. Στο να βαδίζουν με τα τάγματα σε ανάπτυξη εναλλάξ, καθ' όσον αυτές οι σπασμένες γραμμές κινούνται ευκολότερα απ' ότι οι συνεχείς.
4. Στο να κινούνται προς τα εμπρός έχοντας στα πλευρά λόχους.
5. Στο να βαδίζουν προς τα εμπρός σε μικρά τετράγωνα, είτε σε γραμμές, είτε εναλλάξ.

6. Στην αλλαγή μετώπου ενώ βαδίζουν χρησιμοποιώντας διαφορετικές μεθόδους.

7. Στις αλλαγές μετώπου που να εκτελούνται από φάλαγγες λόχων σε μεγάλη απόσταση, χωρίς ανάπτυξη, που είναι και η πιο ταχεία μέθοδος αλλαγής μετώπου από τις άλλες και η καλύτερη για όλα τα είδη εδάφους.

Από όλες τις μεθόδους κίνησης προς το μέτωπο, αυτή με τους λόχους στα πλευρά θα ήταν η καλύτερη, εάν δεν ήταν κατά κάποιο τρόπο επικίνδυνη. Σε πεδιάδα επιτυγχάνει θαυμάσια και σε διακεκομμένο έδαφος είναι βολική. Διακόπτει μια γραμμή πολύ, αλλά εξοικειώνοντας τους αξιωματικούς και τους στρατιώτες με αυτήν και τηρώντας τους οδηγούς και αυτούς που φέρουν τα ενδεικτικά χρώματα καλά ευθυγραμμισμένους, μπορεί να αποφευχθεί κάθε σύγχυση. Η μόνη ένσταση σ' αυτήν, είναι ο κίνδυνος να ποδοπατηθούν από το ιππικό στο οποίο είναι εκτεθειμένοι οι μακρυσμένοι λόχοι. Αυτός ο κίνδυνος μπορεί να αποφευχθεί έχοντας καλούς ανιχνευτές ιππικού, με τη μη χρησιμοποίηση αυτού του σχηματισμού πολύ κοντά στον εχθρό, αλλά μόνον αφού ξεπεραστεί το πρώτο τμήμα του μεγάλου κενού που χωρίζει τους δυο στρατούς. Στην παραμικρή ένδειξη για προσέγγιση του εχθρού, η γραμμή μπορεί να ανασυγκροτηθεί στη στιγμή, καθόσον οι λόχοι μπορούν να μεταπέσουν σε ανάπτυξη τρέχοντας. Ότι μέτρα και αν ληφθούν, αυτός ο ελιγμός πρέπει να εφαρμόζεται μόνο με καλά πειθαρχημένα τμήματα, ποτέ με πολιτοφυλακή ή ανεκπαίδευτα τμήματα. Δεν είδα ποτέ να δοκιμάζεται αυτός ο σχηματισμός υπό την παρουσία ενός εχθρού, αλλά τον είδα συχνά σε ασκήσεις, όπου ήταν επιτυχής, ειδικά στην αλλαγή μετώπου.

Έχω δει επίσης να γίνονται προσπάθειες προκειμένου να βαδίζουν αναπτυγμένα τάγματα σε διάταξη με διακοπτόμενες γραμμές. Πέτυχαν καλά εδώ, απέτυχαν οι πορείες των ίδιων ταγμάτων με συνεχείς γραμμές. Ειδικά οι Γάλλοι, δεν υπήρξαν ποτέ ικανοί να βαδίσουν σταθερά σε αναπτυγμένες γραμμές. Αυτή η διάταξη μάχης με τις διακοπτόμενες γραμμές θα ήταν επικίνδυνη σε περίπτωση μιας μη αναμενόμενης επίθεσης ιππικού. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί στα πρώτα στάδια της κίνησης προς τα εμπρός, για να την κάνει πιο εύκολη και τα πίσω τάγματα θα ευθυγραμμίζονταν τότε με αυτά της αρχής πριν φθάσουν στον εχθρό. Επιπλέον, είναι εύκολο να σχηματιστεί γραμμή τη στιγμή της εφόδου, αφήνοντας μια μικρή απόσταση μόνο μεταξύ των ταγμάτων της κεφαλής και αυτών που ακολουθούν. Γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στη διάταξη μάχης με διακοπτόμενες γραμμές δεν είναι δύο γραμμές, αλλά μια και μόνη, η οποία διακόπτει τη συνέχεια της για να αποφευχθεί ο κυματισμός και η αταξία που παρατηρήθηκε στο βάδισμα σε συνεχείς γραμμές. Είναι πολύ δύσκολο να αποφανθείς οριστικά για τον καλύτερο σχηματισμό για να κάνεις μια σοβαρή και εκ του σύνεγγυς επίθεση στον εχθρό. Από όλες τις μεθόδους που έχω δει να χρησιμοποιού-

νται, οι ακόλουθες φαίνεται να πέτυχαν καλύτερα. Συγκρότησε 24 τάγματα σε δυο γραμμές σε φάλαγγα, με διπλά τάγματα στο κέντρο, έτοιμα για ανάπτυξη. Η πρώτη γραμμή θα προχωρά με ρυθμό εφόδου προς τη γραμμή του εχθρού, μέχρι να φθάσει σε απόσταση διπλάσια του βεληνεκού μουσκέτου και στη συνέχεια θα αναπτυχθεί σε γραμμή τρέχοντας. Οι λόχοι ελαφρού πεζικού κάθε τάγματος θα σκορπίσουν σε διάταξη ακροβολισμού, οι δε υπόλοιποι λόχοι θα σχηματίσουν γραμμή και θα εκπέμπουν συνεχή πυρά κατά στίχο. Η δεύτερη γραμμή φαλάγγων ακολουθεί την πρώτη και τα τάγματα που τη συνθέτουν, περνούν σε ρυθμό εφόδου δια μέσου των κενών της πρώτης γραμμής. Αυτός ο ελιγμός εκτελείτο χωρίς παρουσία εχθρού, αλλά μου φαίνεται σαν ένας ακατανίκητος συνδυασμός πλεονεκτημάτων πυρός και φάλαγγας.

Εκτός από αυτές τις γραμμές από φάλαγγες, υπάρχουν τρεις άλλες μέθοδοι επίθεσης στην ημι-βαθιά διάταξη. Η πρώτη είναι αυτή με γραμμές που συγκροτούνται από αναπτυγμένα τάγματα, με άλλα τάγματα σε φάλαγγα επί των πτερύγων αυτών των αναπτυγμένων (Εικ. 30). Τα αναπτυγμένα τάγματα και οι επί της κεφαλής αυτών διλοχίες που είναι σε φάλαγγα, θα άνοιγαν πυρ όταν έφταναν στο μισό της απόστασης βεληνεκού μουσκέτου, η δε επίθεση ακολουθούσε μετά. Η δεύτερη μέθοδος είναι αυτή της προωθήσεως σε αναπτυγμένη γραμμή η οποία εκτελεί πυρά μέχρι να φτάσει στο μισό της απόστασης βεληνεκού μουσκέτου και τότε περνούν μπροστά οι φάλαγγες της δεύτερης γραμμής δια μέσου των διακένων της πρώτης. Τέλος, μια τελευταία μέθοδος είναι αυτή της προχωρήσεως σε αναπτυγμένες γραμμές στηριζόμενων μόνο στην υπεροχή πυρός, μέχρι ένας από την άλλη πλευρά να το βάλει στα πόδια, μια περίπτωση όχι πιθανόν να συμβεί.

Δεν μπορώ να πω μετά βεβαιότητας ποια απ' αυτές τις μεθόδους είναι η καλύτερη, επειδή ουδέποτε τις έχω δει να χρησιμοποιούνται στην πραγματικότητα. Στην πράξη, σε πραγματικές μάχες πεζικού δεν έχω δει ποτέ να εφαρμόζεται κάτι άλλο πλην των αναπτυγμένων ταγμάτων που να αρχίζουν πυρά κατά λόχο και τελικά κατά στίχο ή αλλιώς φάλαγγες βαδίζουσες με συνοχή κατά του εχθρού, ο οποίος είτε υποχώρησε χωρίς να περιμένει τις φάλαγγες ή τις απώθησε πριν να λάβει χώρα μια πραγματική σύγκρουση. Έχω δει συμπλοκές πεζικού σε στενωπούς και σε χωριά, όπου οι κεφαλές των φαλάγγων ήρθαν σε σύγκρουση σώμα με σώμα και με στρατιώτες να τρυπούν ο ένας τον άλλον με ξιφολόγχες, αλλά δεν είδα ποτέ τέτοιο πράγμα σ' ένα κανονικό πεδίο μάχης. Όπου κι αν καταλήξουν αυτές οι συζητήσεις είναι χρήσιμες και πρέπει να συνεχιστούν. Θα ήταν παράλογο να απορριφθεί ως άχρηστο το πυρ του πεζικού, όπως δεν θα ήταν σωστό να εγκαταλείψουμε εντελώς την ημι-βαθιά διάταξη. Ένας στρατός καταστρέφεται εάν υποχρεωθεί να προσκολληθεί στο ίδιο στιλ τακτικών ελιγμών σε κάθε χώρα που μπορεί να εισέλθει και εναντίον κάθε έθνους. Δεν είναι τόσο

ο τρόπος σχηματισμού, όσο η συνδυασμένη χρήση των διαφορετικών όπλων η οποία θα εξασφαλίσει τη νίκη. Πρέπει πάντως να αποκλείσουμε τις μάζες δυνάμεων με μεγάλο βάθος καθώς θα πρέπει να εγκαταλειφθούν τελείως.

Θα κλείσω αυτό το θέμα δηλώνοντας ότι το πιο ζωτικό σημείο είναι να φροντίσουμε το πεζικό που οδηγείται στη μάχη να είναι προστατευμένο όσο το δυνατόν περισσότερο από το εχθρικό πυροβολικό, όχι αποσύροντας τα τμήματα σε ακατάλληλες στιγμές από το πεδίο της μάχης, αλλά εκμεταλλευόμενοι όλες τις εδαφικές εξάρσεις ώστε να αποκρύπτονται τα τμήματα από την εχθρική παρατήρηση. Όταν τα επιτιθέμενα τμήματα φθάσουν σε απόσταση εντός βεληνεκούς μουσκέτου δεν ωφελεί να ψάχνεις πώς θα καλυφθούν άλλο. Τότε πρέπει να γίνει η έφοδος. Σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να καλύπτονται μόνο οι ακροβολιστές και τα τμήματα που αμύνονται. Γενικά είναι πολύ σημαντικό να αμύνεσαι χωριών στο μέτωπο σε μια θέση ή να επιχειρήσεις να τα καταλάβεις όταν είναι στην κατοχή του εχθρού, αλλά δεν πρέπει να υπερεκτιμάται η αξία τους. Γιατί δεν πρέπει ποτέ να ξεχάσουμε τη μάχη στο Blenheim, όπου ο Marlborough και ο Ευγένιος βλέποντας τις μάζες του γαλλικού ιππικού, οχυρωμένες σε χωριά, εισχώρησαν από το κέντρο και αιχμαλώτισαν 24 τάγματα τα οποία είχαν θυσιάσει για την άμυνα αυτών των θέσεων.

Για τους ίδιους λόγους είναι χρήσιμη η κατοχή συστάδων δένδρων ή δασών από θάμνους, τα οποία μπορούν να καλύψουν τα τμήματα που τα κατέχουν. Τέτοιες εκτάσεις προσφέρουν κάλυψη σε τμήματα, αποκρύπτουν τις κινήσεις τους, καλύπτουν αυτές του ιππικού και εμποδίζουν τον εχθρό να ελιχθεί σ' αυτές τις περιοχές. Η περίπτωση της έκτασης του Hougoumont στη μάχη του Βατερλό είναι ένα καλό παράδειγμα της επιρροής που η κατοχή μιας τέτοιας θέσης, προσεκτικά επιλεγμένης και ισχυρά οργανωμένης για άμυνα, μπορεί να έχει στην έκβαση μιας μάχης. Στο Hochkirch και στο Kolin η κατοχή δασών ήταν πολύ σημαντική.

Άρθρο XLV Ιππικό

Η χρήση του ιππικού από έναν στρατηγό εξαρτάται ασφαλώς από την αριθμητική του δύναμη συγκρινόμενη με αυτήν όλου του στρατού και της ποιότητάς του. Ακόμα και ιππικό κατώτερου χαρακτήρα μπορεί να χρησιμοποιηθεί έτσι ώστε να παράξει πολύ μεγάλα αποτελέσματα εάν αξιοποιηθεί σε κατάλληλες στιγμές. Η αριθμητική αναλογία του ιππικού προς το πεζικό σε διάφορους στρατούς έχει ποικίλει αρκετά.

Εξαρτάται από τις φυσικές προτιμήσεις των εθνών κάνοντας τους πολίτες τους περισσότερο ή λιγότερο κατάλληλους για καλούς στρατιώτες.

Ο αριθμός και η ποιότητα των αλόγων έχει επίσης σχέση με αυτό. Στους πολέμους της Επανάστασης, το γαλλικό ιππικό παρότι κακώς οργανωμένο και σαφώς κατώτερο από το αυστριακό, έκανε θαύματα. Το 1796, είδα ότι κακώς εκκαλείτο πομπωδώς ως εφεδρεία ιππικού του στρατού του Ρήνου, μια αδύναμη ταξιαρχία που είχε μόλις και μετά βίας 1.500 άλογα. Δέκα χρόνια αργότερα, είδα την ίδια εφεδρεία να αποτελείται από 15-20.000 άλογα, τόσο πολύ είχαν αλλάξει οι ιδέες και τα μέσα.

Σαν γενικός κανόνας, μπορεί να διατυπωθεί ότι ένας στρατός σε μια πεδινή χώρα θα πρέπει να διαθέτει ιππικό σε ποσοστό ενός έκτου της συνολικής δύναμής του, ενώ σε ορεινές χώρες το ένα δέκατο αρκεί. Η βασική αξία του ιππικού προέρχεται από την ταχύτητα και την ευκολία της κίνησης του. Σε αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να προστεθεί και η ορμή του, αλλά θα πρέπει να είμαστε προσεκτικοί για να μην γίνει λάθος στην εφαρμογή της ορμής του. Όποια κι αν είναι η σημασία του ιππικού στο σύνολο των επιχειρήσεων του πολέμου, αυτό δεν πρέπει ποτέ να αμύνεται μιας θέσης χωρίς την υποστήριξη του πεζικού. Η κύρια του αποστολή είναι να ανοίγει τον δρόμο της νίκης ή να καθιστά τη νίκη πλήρη, συλλαμβάνοντας αιχμαλώτους και τρόπαια, καταδιώκοντας τον εχθρό, να συνδράμει ταχέως απειλούμενο σημείο, να ανατρέπει πεζικό σε αταξία, να καλύπτει υποχωρήσεις πεζικού και πυροβολικού. Ένας στρατός με ελλείψεις στο ιππικό σπάνια κερδίζει μεγάλη νίκη και αντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες στις υποχωρητικές του κινήσεις.

Ο κατάλληλος χρόνος και ο τρόπος για να εισάγεις το ιππικό στη μάχη εξαρτάται από τις ιδέες του διοικητή, το σχέδιο της μάχης, τις κινήσεις του εχθρού και χιλιάδες άλλες συνθήκες που δεν μπορούν να μνημονευθούν εδώ. Εγώ μπορώ μόνο να θίξω τα κύρια θέματα που πρέπει να εξετάζονται κατά τη χρήση του. Όλοι συμφωνούν ότι η γενική επίθεση ιππικού εναντίον μιας οργανωμένης γραμμής δεν μπορεί να επιχειρηθεί με ελπίδα επιτυχίας αν δεν υποστηρίζεται από πεζικό και πυροβολικό. Στο Βατερλό οι Γάλλοι πλήρωσαν ακριβώς την παραβίαση αυτού του κανόνα. Επίσης το ιππικό του Μεγάλου Φρειδερίκου δεν τα πήγε καλύτερα στο Kunnersdorf. Ένας διοικητής μπορεί μερικές φορές να αισθάνεται υποχρεωμένος να στείλει το ιππικό μπροστά μόνο του, αλλά γενικά ο καλύτερος χρόνος για την επίθεση σε γραμμή πεζικού είναι όταν αυτό είναι ήδη εμπλεγμένο με το αντίπαλο πεζικό. Οι μάχες του Marengo, του Eylau, του Μποροντίνο και αρκετές άλλες το αποδεικνύουν. Υπάρχει μια περίπτωση στην οποία το ιππικό έχει αποφασιστική υπεροχή έναντι του πεζικού, όταν βροχή ή χιόνι υγραίνουν τα όπλα του πεζικού κι αυτό δεν μπορεί να εκτελέσει πυρά. Το σώμα του Augereau το ανακάλυψε αυτό με λύπη στο Eylau και το ίδιο ανακάλυψαν και οι Αυστριακοί που έμειναν στη Δρέσδη. Πεζικό που έχει κλονιστεί από πυρά πυροβολικού ή από οποιοδήποτε άλλο τρόπο, μπορεί να υποστεί επίθεση με επιτυχία για τον επιτιθέμενο. Μια πολύ αξιοσημείωτη επίθεση αυτού του είδους

έγινε από το πρωσικό ιππικό στο Hohenfriedberg το 1745. Μια επίθεση εναντίον καλών τετραγώνων πεζικού με τάξη, δεν μπορεί να επιτύχει.

Μια γενική έφοδος ιππικού γίνεται για την κατάληψη πυροβολαρχιών πυροβολικού και για να διευκολύνει το πεζικό στην κατάληψη της θέσης. Αλλά το πεζικό πρέπει τότε να είναι διαθέσιμο να υποστηρίξει το ιππικό, γιατί μια επίθεση τέτοιου χαρακτήρα έχει μόνο στιγμιαίο αποτέλεσμα, το οποίο πρέπει να εκμεταλλευτούμε πριν ο εχθρός επιστρέψει επιθετικά κατά του ιππικού που θα έχει υποστεί φθορές. Η ωραία έφοδος των Γάλλων επί της Gosa κατά τη μάχη της Λειψίας στις 16 Οκτωβρίου, είναι ένα τέλειο παράδειγμα αυτού του είδους. Αυτές που έγιναν στο Βατερλό με το ίδιο αντικειμενικό σκοπό ήταν αξιοθαύμαστες αλλά απέτυχαν γιατί δεν είχαν υποστηρίξει. Η τολμηρή επίθεση του αδύναμου ιππικού του Ney κατά του πυροβολικού του Πρίγκιπα Hohenlohe στην Ιένα, είναι ένα παράδειγμα για του τι μπορεί να επιτευχθεί κάτω από τέτοιες συνθήκες.

Γενικευμένες επιθέσεις γίνονται επίσης εναντίον του εχθρικού ιππικού για να οδηγηθεί εκτός του πεδίου της μάχης και να παραμείνεις ελεύθερος να ενεργήσεις κατά του πεζικού του. Το ιππικό μπορεί να επιπέσει επιτυχώς επί των πλευρών ή των νώτων μιας εχθρικής γραμμής, τη στιγμή που αυτή δέχεται επίθεση στο μέτωπο από το πεζικό. Εάν αποκρουστεί, μπορεί να συγκεντρωθεί καλπάζοντας κατά του στρατού και εάν το κάνει επιτυχώς, μπορεί να προκαλέσει την καταστροφή του εχθρικού στρατού. Αυτή η επιχείρηση σπάνια αναλαμβάνεται, αλλά δεν βλέπω λόγο για τον οποίο δεν θα ήταν καλή. Γιατί ένα τμήμα ιππικού εάν διοικείται καλά, δεν μπορεί να αποκοπεί, ακόμα και αν πλησιάσει στα νώτα του εχθρού. Αυτή είναι μια αποστολή για την οποία πιο κατάλληλο είναι το ελαφρύ ιππικό.

Στην άμυνα, το ιππικό μπορεί επίσης να έχει πολύτιμη συμβολή, με εφόδους σε κατάλληλο χρόνο, κατά τμήματος του εχθρού εμπειλεγμένου με την αντίπαλη γραμμή, την οποία είτε διέρρηξε ή είναι στο σημείο να το επιτύχει. Μπορεί επίσης να ξανακερδίσει χαμένο πλεονέκτημα, να αλλάξει τη ροή των πραγμάτων και να προκαλέσει την καταστροφή ενός εχθρού που έχει περιέλθει σε αταξία λόγω επιτυχίας του. Αυτό αποδείχθηκε στο Eylau, όπου οι Ρώσοι έκαναν μια τέλεια έφοδο και στο Βατερλό από το αγγλικό ιππικό. Το ειδικό ιππικό ενός σώματος στρατού μπορεί να επιτίθεται σε κατάλληλες στιγμές, είτε να συνεργεί σε συνδυασμένες επιθέσεις ή να εκμεταλλεύεται μια κακή στιγμή για τον εχθρό ή να αποτελειώσει ήττα του εχθρού, πιέζοντάς τον κατά τη διάρκεια υποχωρήσεως του.

Δεν είναι εύκολη υπόθεση να προσδιορίσεις την καλύτερη μέθοδο επίθεσης, καθώς αυτό εξαρτάται από τον αντικειμενικό σκοπό και άλλες συνθήκες. Δεν υπάρχουν παρά τέσσερις μέθοδοι επίθεσης, σε φάλαγγες, σε γραμμές με τα άλογα να κάνουν μικρά βήματα, σε γραμμές με καλπασμό και σε ανοικτή διάταξη, που μπορούν όλες να χρησιμοποιηθούν με επιτυ-

χία. Στις επιθέσεις σε γραμμή, το μακρύ δόρυ είναι πολύ χρήσιμο, ενώ σε συμπλοκές το κυρτό ξίφος είναι καλύτερο. Έτσι έρχεται η ιδέα να δώσεις το μακρύ δόρυ στην πρώτη σειρά του μετώπου που κάνει την πρώτη βίαιη ενέργεια και το κυρτό ξίφος στη δεύτερη, η οποία συνήθως τελειώνει τη συμπλοκή με ατομικές μάχες. Τα πυρά πιστολίου είναι πολύ λιγότερο χρήσιμα, εκτός αυτών που έχουν καθήκοντα σε προωθημένα παρατηρητήρια, σε μια επίθεση με σκοπό την λαφυραγωγία ή όταν ελαφρύ ιππικό θέλει να παρενοχλεί πεζικό ώστε να προκαλέσει τα πυρά του πριν από μια επίθεση. Δεν ξέρω γιατί κάνει μια καραμπίνα, αφού ένα τμήμα ιππικού οπλισμένο με καραμπίνες πρέπει να σταματήσει εάν θέλει να εκτελέσει πυρά με ακρίβεια και σ' αυτήν τη φάση, παρέχουν στον εχθρό πλεονέκτημα να τους επιτεθεί. Λίγοι μόνο σκοπευτές υπάρχουν που να μπορούν να εκτελέσουν πυρά ακρίβειας με μουσκέτο, όντας έφιπποι και σε γρήγορη κίνηση.

Μόλις είπα ότι όλες οι μέθοδοι επίθεσης μπορεί να είναι εξίσου καλές. Δεν πρέπει όμως να μας μείνει, ότι η ορμή δίνει πάντοτε το πλεονέκτημα σε μια σύγκρουση ιππικού εναντίον ιππικού. Ο γρήγορος βηματισμός αλόγων αντίθετα, μου φαίνεται καλύτερο βάδισμα για τις επιθέσεις σε γραμμή, επειδή όλα εξαρτώνται σ' αυτήν την περίπτωση από το σύνολο και την τάξη της κίνησης, στοιχεία που δεν μπορούν να αποκτηθούν σε εφόδους με γρήγορο καλπασμό. Ο καλπασμός είναι κατάλληλος εναντίον πυροβολικού όταν είναι σημαντικό να διατρέξεις το έδαφος όσο πιο γρήγορα γίνεται. Καθ' όμοιο τρόπο, εάν το ιππικό φέρει κυρτά ξίφη, μπορεί να ξεκινήσει καλπασμό διακόσιες γιάρδες από τη γραμμή του εχθρού εάν αυτός παραμένει σταθερός για να δεχθεί την επίθεση. Αλλά εάν το ιππικό είναι οπλισμένο με μακρύ δόρυ, ο γρήγορος βηματισμός είναι το κατάλληλο βάδισμα καθόσον το πλεονέκτημα από τη χρήση αυτού του όπλου εξαρτάται από τη διατήρηση μιας καλής τάξης. Σε μία συμπλοκή εκ του σύνεγγυς, το δόρυ είναι σχεδόν άχρηστο.

Εάν ο εχθρός προχωρά με μικρό βηματισμό, δεν φαίνεται σάφρον να καλπάσεις για να τον συναντήσεις, γιατί ο καλπάζων θα ευρίσκεται σε μεγάλη αταξία, ενώ αυτός που θα βαδίζει με μικρά βήματα όχι. Το μόνο πλεονέκτημα του καλπασμού είναι η προφανής τόλμη και το ηθικό αποτέλεσμα που αυτός παράγει. Αλλά εάν αυτό εκτιμηθεί στην πραγματική του αξία από τον εχθρό, είναι λογικό να περιμένεις τη σταθερή και συμπαγή μάζα του να είναι νικηφόρα έναντι ενός τμήματος έφιππων καλπάζοντων που είναι σε σύγχυση. Στις επιθέσεις τους εναντίον πεζικού, οι Τούρκοι και οι Μαμελούκοι έδειξαν το μικρό πλεονέκτημα που έχει αυτός που παρουσιάζει μόνο ορμή. Κανένα ιππικό θα εισχωρήσει εκεί όπου δορυφόροι ή θωρακοφόροι με ρυθμό μικρών βημάτων δεν μπορούν. Είναι μόνο όταν το πεζικό είναι σε μεγάλη αταξία ή όταν το πυρ του είναι φτωχό, που μπορεί να υπάρξει πλεονέκτημα από την ορμή του καλπασμού έναντι του σταθερού μήκους βηματισμού. Για να διασπάσεις καλά τετράγωνα, κανόνια και δορυφόροι

χρειάζονται ή ακόμα καλύτερα θωρακοφόροι οπλισμένοι με δόρυ. Για επιθέσεις με ανοικτή τάξη δεν υπάρχουν καλύτερα μοντέλα για μίμηση από αυτά των Τούρκων και των Κοζάκων.

Οποιαδήποτε μέθοδος κι αν υιοθετηθεί σε επιθέσεις, ένας από τους καλύτερους τρόπους χρησιμοποίησής του ιππικού είναι να σταλούν αρκετές ίλες σε κατάλληλο χρόνο εναντίον των πλευρών μιας εχθρικής γραμμής η οποία να δέχεται επίθεση και από το μέτωπο. Για να είναι αυτός ο ελιγμός πλήρως επιτυχής, ειδικά σε επιθέσεις ιππικού εναντίον ιππικού, πρέπει να εκτελεστεί ακριβώς τη στιγμή που οι γραμμές έρχονται σε σύγκρουση. Γιατί ένα λεπτό ενωρίτερα ή αργότερα, το αποτέλεσμα μπορεί να έχει χαθεί. Είναι πολύ σημαντικό λοιπόν, ένας διοικητής ιππικού να έχει γρήγορη ματιά, σωστή κρίση και ψυχραιμία.

Πολλή συζήτηση έχει γίνει για τον κατάλληλο τρόπο εξοπλισμού και οργανώσεως του ιππικού. Το δόρυ είναι το καλύτερο όπλο για επιθετικούς σκοπούς όταν ένα τμήμα έφιππων επιτίθεται σε γραμμή, καθότι τους διευκολύνει να χτυπήσουν έναν εχθρό που δεν μπορεί να τους φτάσει. Αλλά είναι ένα πολύ καλό σχέδιο να έχεις μια δεύτερη σειρά ή μια εφεδρεία οπλισμένη με κυρτά ξίφη, τα οποία είναι ευκολότερα στο χειρισμό απ' ό,τι το δόρυ στην πάλη χέρι με χέρι, όταν σπάζουν οι σειρές. Θα ήταν πιθανόν καλύτερα να υποστηρίξεις μια επίθεση δορυφόρων μ' ένα απόσπασμα ελαφρού ιππικού, το οποίο μπορεί να ακολουθεί την επίθεση, να εισχωρήσει στην εχθρική δύναμη και να συμπληρώσει τη νίκη. Ο θώρακας είναι ο καλύτερος αμυντικός εξοπλισμός. Το δόρυ και ο θώρακας από ισχυρό διπλό δέρμα, μου φαίνονται ως ο καλύτερος εξοπλισμός για ελαφρύ ιππικό, το κυρτό ξίφος και ο θώρακας από σίδερο είναι καλύτερα για το βαρύ ιππικό. Μερικοί πεπειραμένοι στρατιωτικοί έχουν την τάση να εξοπλίζουν ακόμα και τους θωρακοφόρους με δόρατα, πιστεύοντας ότι ένα τέτοιο ιππικό που μοιάζει πάρα πολύ στους πολεμιστές του παλαιού καιρού, θα έριχνε κάτω τα πάντα στο διάβα του. Το δόρυ θα ταίριαζε σίγουρα καλύτερα από το μουσκέτο και δεν βλέπω γιατί δεν θα έπρεπε να έχουν δόρατα όπως αυτά του ελαφρού ιππικού.

Οι γνώμες θα δίστανται πάντα σχετικά με αυτά τα αμφίβια ζώα που καλούνται δράκοντες. Σίγουρα είναι πλεονέκτημα να έχεις αρκετά τάγματα έφιππου πεζικού, τα οποία μπορούν να περιμένουν έναν εχθρό σε μια στενωπό, να αμυνθούν της στενωπού υποχωρώντας ή να διατρέξουν ένα δάσος. Αλλά να δημιουργήσεις ιππικό από πεζούς στρατιώτες ή έναν στρατιώτη που να είναι το ίδιο καλός, έφιππος ή πεζός, είναι πολύ δύσκολο. Αυτό μπορεί να είχε υποτεθεί ότι ξεκαθαρίστηκε από τη μοίρα των Γάλλων Δράκων¹⁸⁸, όταν αυτοί εμάχοντο πεζή, εάν δεν είχε παρατηρηθεί το τουρκικό ιππικό να μάχεται το ίδιο καλά έφιππο και έχοντας αφιππεύσει.

Έχει ειπωθεί ότι ο μεγαλύτερος μπελάς που προέρχεται από τη χρήση των δράκων συνίσταται στο γεγονός ότι είσαι υποχρεωμένος σε μια στιγ-

188 Η ονομασία «Δράκοι» (dragoons), είχε δοθεί αρχικά στο έφιππο γαλλικό πεζικό, το οποίο δεν ήταν ιππικό. Περί τον 18 αιώνα, από τα τμήματα αυτά προέκυψε το Ελαφρύ Ιππικό.

μή να τους κάνουν να πιστεύουν ότι τα τετράγωνα του πεζικού δεν μπορούν να αντισταθούν στις επιθέσεις τους και την επόμενη στιγμή ότι ένας πεζός οπλισμένος με το μουσκέτο του, είναι ανώτερος από οποιονδήποτε έφιππο στον κόσμο. Αυτό το επιχείρημα έχει περισσότερη αληθοφάνεια από ότι πραγματική δύναμη, γιατί αντί να προσπαθήσουμε να κάνουμε τους άνδρες να πιστεύουν τέτοιες αντιφατικές προτάσεις, θα ήταν πολύ πιο λογικό να τους πούμε ότι εάν γενναίο ιππικό μπορεί να σπάσει ένα τετράγωνο, ένας γενναίος πεζός στρατιώτης μπορεί να αντισταθεί σε μια τέτοια επίθεση. Να τους πούμε επίσης ότι η νίκη δεν εξαρτάται πάντοτε από την ανωτερότητα του όπλου, αλλά από χίλια άλλα πράγματα. Οτι το θάρρος των τμημάτων, το καθαρό μυαλό των διοικητών, η επίκαιρη εκτέλεση των ελιγμών, η αποτελεσματικότητα του πυρός του πυροβολικού και των μουσκέτων, η βροχή και η λάσπη ακόμα, υπήρξαν αιτίες που χάθηκαν νίκες. Και τέλος το ότι ένας γενναίος άνδρας είτε πεζός, είτε έφιππος, θα μετράει πάντοτε περισσότερο από ένα μάτσο δειλούς. Περνώντας αυτές τις αλήθειες στους δράκους, αυτοί θα πιστεύουν ότι είναι ανώτεροι από τους αντιπάλους τους, είτε πολεμούν πεζή, είτε έφιπποι. Αυτή είναι η περίπτωση με τους Τούρκους και τους Κιρκάσιους, των οποίων το ιππικό συχνά αφίππευε για να πολεμήσει με τα πόδια μέσα σε δάσος ή υπό κάλυψη, με το μουσκέτο στο χέρι όπως οι πεζικάριοι.

Θέλει πάντως, άριστο υλικό και άριστους διοικητές για να φθάσει στρατιώτες σε τέτοιο επίπεδο γνώσης των καθηκόντων τους. Η πίστη στο τι οι γενναίοι άνδρες μπορούν να επιτύχουν, είτε μάχονται με τα πόδια, είτε έφιπποι, οδήγησαν χωρίς αμφιβολία τον Αυτοκράτορα Νικόλαο να συγκεντρώσει τον μεγάλο αριθμό των 14-15.000 δράκων σ' ένα μόνο σώμα, ενώ δεν έλαβε υπόψη του το ανεπιτυχές πείραμα του Ναπολέοντα με τους Γάλλους δράκους και δεν έκανε πίσω από τον φόβο να έχει συχνά ανάγκη ένα σύνταγμα τέτοιων τμημάτων σε κάποιο συγκεκριμένο σημείο. Είναι πιθανόν αυτή η συγκέντρωση να διατάχθηκε με σκοπό να δοθεί ομοιόμορφη εκπαίδευση στους άνδρες για τα καθήκοντά τους ως πεζών και ως έφιππων στρατιωτών και ότι στον πόλεμο θα κατανέμονταν στις διάφορες μεγάλες μονάδες του στρατού. Δεν μπορεί όμως να μην γίνει δεκτό, ότι μεγάλα πλεονεκτήματα μπορούν να προκύψουν για τον στρατηγό που θα μπορούσε να κινήσει γρήγορα 10.000 έφιππους σ' ένα αποφασιστικό σημείο και να τους φέρει σε δράση σαν πεζικό. Έτσι φαίνεται ότι οι μέθοδοι συγκεντρώσεως και κατανομής έχουν σχετικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Ένας λογικός άνθρωπος μεταξύ των άκρων, θα προσκολλούσε ένα δυνατό σύνταγμα πεζικού σε κάθε πτέρυγα του στρατού και στην εμπροσθοφυλακή (ή την οπισθοφυλακή σε μια υποχώρηση) και μετά θα ενοποιούσε τα εναπομείναντα τμήματα αυτού του όπλου σε μεραρχίες ή σώματα στρατού. Όλα όσα έχουν ειπωθεί σχετικά με τη συγκρότηση του πεζικού, είναι εφαρμόσιμα στο ιππικό, με τις ακόλουθες τροποποιήσεις:

1. Αναπτυγμένες γραμμές με σχηματισμό εναλλάξ ή σε κλίμακες είναι πολύ καλύτερες για το ιππικό απ' ό τι οι πλήρεις γραμμές, ενώ για το πεζικό διακοπτόμενες γραμμές είναι πολύ ασύνδετες και θα ετίθεντο σε κίνδυνο εάν το ιππικό επετύγχανε σε διείσδυση και κατάληψη των ταγμάτων από πλευρό. Ο σχηματισμός με διακοπτόμενες γραμμές είναι πλεονεκτικός για το πεζικό μόνο κατά τις προπαρασκευαστικές κινήσεις πριν φτάσει στον εχθρό ή αλλιώς για γραμμές φαλάγγων από τις οποίες μπορεί να αντισταχθεί άμυνα κατά ιππικού, σε κάθε κατεύθυνση. Είτε χρησιμοποιούνται διακοπτόμενες γραμμές, είτε πλήρεις, η απόσταση μεταξύ τους πρέπει να είναι τέτοια ώστε εάν μια γραμμή αναχαιτιστεί και περιπέσει σε σύγχυση, οι υπόλοιπες να μην επηρεαστούν. Είναι καλό να παρατηρηθεί ότι στις διακοπτόμενες γραμμές, η απόσταση μεταξύ τους μπορεί να είναι μικρότερη από ότι για τις πλήρεις γραμμές. Σε κάθε περίπτωση η δεύτερη γραμμή δεν πρέπει να είναι πλήρης. Πρέπει να συγκροτείται σε φάλαγγες από διλοχίες ή το λιγότερο πρέπει να έχουν μείνει τα διαστήματα, εάν είναι σε γραμμές, δύο ιλών οι οποίες μπορεί να είναι σε φάλαγγα επί του πλευρού κάθε συντάγματος, για να γίνεται ευκολότερο το πέρασμα διά μέσου των τμημάτων τα οποία έχουν προωθηθεί.

2. Όταν η διάταξη των φαλάγγων επίθεσης με διπλή φάλαγγα στο κέντρο χρησιμοποιείται, το ιππικό πρέπει να συγκροτείται σε συντάγματα και το πεζικό μόνο σε τάγματα. Τα συντάγματα πρέπει να αποτελούνται από έξι ίλες με τέτοια διάταξη ώστε, διπλασιάζοντας τις ίλες στο κέντρο, να μπορούν να σχηματίζονται τρεις τέτοιες διπλές ίλες. Εάν υπάρχουν μόνο τέσσερις ίλες, δεν μπορούν να υπάρχουν παρά μόνο δύο γραμμές.

3. Η φάλαγγα επίθεσης του ιππικού δεν πρέπει ποτέ να συγκροτείται σε μάζα δύναμης όπως στο πεζικό, αλλά πρέπει πάντοτε να υπάρχει πλήρης απόσταση ή απόσταση μισής ίλης, ώστε κάθε ίλη να έχει επαρκή χώρο για εμπλοκή, επίθεση και απεμπλοκή με τον εχθρό, ξεχωριστά. Αυτή η απόσταση πρέπει να είναι τόσο μεγάλη, μόνο για τα εμπελεγμένα τμήματα. Όταν αυτά είναι σε ανάπαυση πίσω από τη γραμμή της μάχης, μπορούν να είναι κοντά ώστε να καταλαμβάνουν λιγότερο έδαφος και έτσι να είναι μειωμένο το διάστημα που θα πρέπει να διανύσουν για να μπουν σε ενέργεια. Οι μάζες δυνάμεων θα πρέπει να τηρούνται ασφαλώς εκτός βεληνεκούς των πυροβόλων.

4. Με μια πλευρική επίθεση να αναμένεται πολύ περισσότερο από ιππικό, από ότι σε μάχες πεζικού εναντίον πεζικού, αρκετές ίλες πρέπει να συγκροτούνται κλιμακηδόν στα πλευρά με ουλαμούς μιας γραμμής ιππικού, με τις κλίμακες είτε δεξιά, είτε αριστερά για συνάντηση του εχθρού που έρχεται από αυτές τις κατευθύνσεις.

5. Για τον ίδιο λόγο είναι σημαντικό να στείλεις αρκετές ίλες εναντίον των πλευρών μιας γραμμής ιππικού, η οποία προσβάλλεται από το κέντρο. Άτακτο ιππικό μπορεί να είναι το ίδιο καλό με το τακτικό γι' αυτόν τον σκοπό και ίσως καλύτερο.

6. Είναι επίσης σημαντικό, ειδικά στο ιππικό, ο διοικητής του να αυξάνει το βάθος αντί το μήκος του σχηματισμού. Για παράδειγμα, σε μια αναπτυγμένη μεραρχία των δυο ταξιαρχιών, δεν θα ήταν καλό σχέδιο, η μια ταξιαρχία να τοποθετηθεί σε μια γραμμή πίσω από την άλλη, αλλά κάθε ταξιαρχία θα πρέπει να έχει ένα σύνταγμα σε πρώτη γραμμή και ένα άλλο σε δεύτερη. Έτσι κάθε μονάδα της γραμμής θα έχει τη δική της εφεδρεία πίσω της, ένα πλεονέκτημα που δεν πρέπει να θεωρείται ασήμαντο. Γιατί σε μια έφοδο τα γεγονότα διαδέχονται το ένα το άλλο και είναι αδύνατο για έναν στρατηγό να ελέγχει τα αναπτυγμένα συντάγματα.

Υιοθετώντας αυτήν τη διάταξη, κάθε ταξιαρχος θα είναι ικανός να διαθέτει τη δική του εφεδρεία και θα ήταν καλό επίσης, να υπάρχει και μια γενική εφεδρεία για όλη τη μεραρχία. Αυτή η θεώρηση, με οδηγεί να σκεφτώ ότι πέντε συντάγματα θα έκαναν μια καλή μεραρχία. Η έφοδος μπορεί τότε να γίνει σε γραμμή ταξιαρχιών των δύο συνταγμάτων, με το πέμπτο σύνταγμα να είναι γενική εφεδρεία πίσω από το κέντρο. Ή τρία συντάγματα μπορούν να συνθέτουν τη γραμμή και δυο μπορούν να είναι σε φάλαγγα, ένα πίσω από κάθε πτέρυγα. Ίσως είναι προτιμότερη η χρήση μιας μικτής διάταξης με δύο συντάγματα αναπτυγμένα και κρατώντας τα άλλα σε φάλαγγα. Αυτή είναι μια καλή διάταξη, γιατί τα τρία συντάγματα, συγκροτημένα σε φάλαγγες κατά διλοχίες πίσω από το κέντρο και τα πλευρά της γραμμής, καλύπτουν αυτά τα σημεία και μπορούν εύκολα να περάσουν τη γραμμή, εάν πιεστούν προς τα πίσω. Αναπτυγμένο ιππικό θα πρέπει να υιοθετεί διάταξη με διακοπτόμενες με κενά γραμμές, αντί με πλήρεις γραμμές. (Εικ 36)

Fig. 38. Cavalry division of five regiments.

Cavalry deployed should be in checkered order rather than in full lines.

Εικόνα 36

7. Δύο σημαντικά σημεία θεωρούνται ως διευθετημένα γενικώς για όλες τις συγκρούσεις ιππικού εναντίον ιππικού. Το ένα είναι ότι ενώ η πρώτη γραμμή πρέπει αργά ή γρήγορα να αναχαιτιστεί, γιατί ακόμα και υπό την προϋπόθεση ότι η πρώτη έφοδος θα είναι απόλυτα επιτυχής, είναι πάντοτε πιθανό ο εχθρός να φέρει φρέσκες ίλες στον αγώνα και η πρώτη γραμμή να πρέπει να πιεστεί σε όλο της το μήκος, για να συγκεντρωθεί πίσω από τη δεύτερη. Το δεύτερο σημείο είναι, ότι με τμήματα και διοικητές και στις δύο πλευρές εξίσου καλούς, η νίκη θα πάει προς την πλευρά που θα έχει τις τελευταίες ίλες σε εφεδρεία και σε ετοιμότητα να πέσουν επί του πλευρού της εχθρικής γραμμής, ενώ το μέτωπο της είναι εμπεπλεγμένο. Προσοχή σ' αυτές τις αλήθειες, θα μας οδηγήσει στη σωστή μέθοδο συγκροτήσεως μιας μεγάλης μάζας ιππικού για μάχη. Οποιαδήποτε διάταξη κι αν υιοθετηθεί, πρέπει να ληφθεί μέριμνα να αποφευχθεί η ανάπτυξη μεγάλων σωμάτων ιππικού σε πλήρεις γραμμές. Γιατί μια μάζα δεν διευθύνεται εύκολα και εάν η πρώτη γραμμή αναχαιτιστεί ξαφνικά ενώ τρέχει και η δεύτερη θα αναχαιτισθεί επίσης κι αυτό χωρίς ευκαιρία να ανταποδώσει το χτύπημα. Αυτό έχει αποδειχθεί πολλές φορές. Πάρτε παράδειγμα την επίθεση που έκανε ο Ναπολέον σε φάλαγγες συνταγμάτων εναντίον του πρωσικού ιππικού που ήταν αναπτυγμένο μπροστά από το Chateau-Thierry.

Στην αντιμετώπιση ιππικού σε σχηματισμό σε πάνω από δύο γραμμές, δεν είχα ποτέ την πρόθεση να αποκλείσω τη χρήση αρκετών γραμμών εναλλάξ ή κλιμακηδόν ή εφεδρειών σε σχηματισμό φαλάγγων. Εννοούσα μόνον ότι όταν το ιππικό σε αναμονή εφόδου του, τοποθετείται σε γραμμές η μια πίσω από την άλλη, θα περιπέσει σε σύγχυση μόλις η πρώτη γραμμή σπάσει και χάσει τη συνοχή της¹⁸⁹.

Στο ιππικό ακόμα περισσότερο απ' ότι στο πεζικό, το ηθικό είναι πολύ σημαντικό. Η ταχύτητα της ματιάς για μια γρήγορη εκτίμηση και η ψυχραιμία του διοικητή και η εξυπνάδα κι η ανδρεία του στρατιώτη, είτε στη συμπλοκή είτε στη γρήγορη συγκέντρωση, θα είναι συχνά τα μέσα για την εξασφάλιση μιας νίκης, παρά η υιοθέτηση του ενός ή του άλλου σχηματισμού. Όταν πάντως ένας καλός σχηματισμός υιοθετείται και εμφανίζονται τα πλεονεκτήματα που μνημόνευσα παραπάνω, η νίκη είναι περισσότερο σίγουρη και τίποτα δεν μπορεί να συγχωρήσει τη χρήση ενός λάθους σχηματισμού.

189 Για να αντικρούσει τη φράση μου ο M.Wagner, παραθέτει την περίπτωση της μάχης του Ramillies, όπου ο Marlborough σε μια γενική έφοδο ιππικού, πέτυχε να νικήσει τους Γάλλους που είχαν σχηματισμό γραμμών εναλλάξ. Εκτός και αν η μνήμη μου με απατά, το συμμαχικό ιππικό είχε σχηματισμό γραμμών εναλλάξ, σε δυο γραμμές, αλλά η πραγματική αιτία της επιτυχίας του Marlborough ήταν η παρατήρηση του ότι ο Villeroi είχε παραλύσει τον μισό στρατό του βάζοντας τον πίσω από το Anderkirch και το Gette και της αισθήσεως που είχε να αποσύρει 38 ίλες από την πτέρυγα του για την ενίσχυση του αριστερού του, το οποίο με αυτόν τον τρόπο είχε διπλάσιο ιππικό απ' ότι οι Γάλλοι υπερφαλαγγίζοντάς τους. Αλλά αποδέχομαι μετά χαράς ότι υπάρχουν αρκετές εξαιρέσεις σ' έναν κανόνα τον οποίο δεν παρέθεσα με πιο απόλυτο τρόπο απ' ότι όλοι οι άλλοι, σχετικά με την τακτική του ιππικού, μια τακτική εδώ που τα λέμε, που μεταβάλλεται τόσο, όσο μεταβάλλεται και ο ίδιος ο στρατός.

Η ιστορία των πολέμων μεταξύ του 1812 και του 1815, ανανέωσε τις παλιές διαφωνίες επί του ερωτήματος εάν το τακτικό ιππικό θα ήταν καλύτερο τελικά έναντι ενός ατάκτου, το οποίο θα αποφύγει όλες τις σοβαρές μάχες, θα υποχωρεί με την ταχύτητα των Πάρθων και θα επιστρέφει στη μάχη με την ίδια ταχύτητα, φθείροντας τη δύναμη του εχθρού με συνεχείς αψιμαχίες. Ο Lloyd είχε αρνητική γνώμη και αρκετά κατορθώματα των Κοζάκων όταν εμπλέκονταν με το εξαιρετικό γαλλικό ιππικό, φαίνεται να επιβεβαιώνουν τη γνώμη του¹⁹⁰.

Ίσως δεν πρέπει με κανένα τρόπο να καταλήξουμε στο ότι είναι δυνατόν ένα σώμα ελαφρού ιππικού που έχει αναπτυχθεί ως ακροβολιστές, να επιτύχει όσα επέτυχαν οι Κοζάκοι ή άλλο άτακτο ιππικό. Οι Κοζάκοι απέκτησαν τη συνήθεια να κινούνται μ' έναν φαινομενικά άτακτο τρόπο, ενώ αυτοί κατήθυναν πάντοτε τις ατομικές τους προσπάθειες προς ένα κοινό σκοπό. Ακόμα και οι πιο εκπαιδευμένοι Ουσάροι δεν μπορούν ποτέ να εκπληρώσουν αυτά που κάνουν ενστικτωδώς οι Κοζάκοι, οι Τσερκέζοι και οι Τούρκοι.

Η πείρα έχει δείξει ότι οι άτακτες έφοδοι μπορεί να προκαλέσουν την ήττα του καλύτερου ιππικού σε μερικές αψιμαχίες, αλλά έδειξε επίσης ότι δεν έχουν βάρος σε τακτικές μάχες από τις οποίες μπορεί να εξαρτάται η τύχη ενός πολέμου. Τέτοιες μέθοδοι είναι πολύτιμα βοηθήματα σε μια επίθεση σε γραμμή, αλλά μόνες τους δεν οδηγούν σε αποφασιστικά αποτελέσματα. Από τα γεγονότα που προηγήθηκαν, μαθαίνουμε ότι είναι πάντοτε καλύτερο να δίνεις στο ιππικό μια κανονική οργάνωση και να το εξοπλίζεις με μακριά όπλα χωρίς πάντως να παραλείψεις να προβλέψεις για αψιμαχίες κλπ, ένα άτακτο ιππικό οπλισμένο με πιστόλια, με δόρατα και κυρτά ξίφη.

Οποιοδήποτε οργανωτικό σύστημα κι αν υιοθετηθεί, είναι σίγουρο ότι ένα πολυάριθμο ιππικό είτε είναι κανονικό είτε άτακτο, πρέπει να έχει μεγάλη επιρροή στην εξέλιξη των γεγονότων ενός πολέμου. Μπορεί να διεγείρει ένα αίσθημα ανησυχίας σε μακρινά τμήματα της εχθρικής χώρας, να καταλαμβάνει τις εφοδιοπομπές της, το ιππικό μπορεί να περικυκλώνει τον στρατό, να κάνει τις επικοινωνίες του πολύ επικίνδυνες και να καταστρέφει το σύνολο των επιχειρήσεων του. Με μια λέξη, παράγει σχεδόν τα ίδια αποτελέσματα όπως η μαζική προσφυγή στα όπλα ενός λαού, προκαλώντας προβλήματα στο μέτωπο, στα πλευρά και στα νώτα ενός στρατού και οδηγώντας σε πλήρη αβεβαιότητα τους υπολογισμούς ενός στρατηγού.

Είκοσι χρόνια πριν έκανα τις ακόλουθες δηλώσεις στο Κεφαλαίο XXXV της «Πραγματείας επί των Μεγάλων Στρατιωτικών Επιχειρήσεων», όταν έγραφα επί αυτού του θέματος: «Τα τεράστια πλεονεκτήματα των

190 Όταν μιλώ για εξαιρετικό γαλλικό ιππικό αναφέρομαι στη γενναία ορμητικότητά του και όχι στην τελειότητά του γιατί δεν συγκρίνεται με το ρωσικό ή γερμανικό, ούτε στην εξαιρετική ικανότητα του αναβάτη ή την οργάνωση, ούτε στη φροντίδα των αλόγων.

Κοζάκων στον ρωσικό στρατό δεν μπορούν να εκτιμηθούν. Αυτά τα ελαφρά τμήματα, τα οποία είναι ασήμαντα στο σοκ μιας μεγάλης μάχης (εκτός από το να επιπίπτουν επί των πλευρών), είναι τρομερά στις καταδιώξεις και στους πολέμους θέσεων. Αυτά τα τμήματα είναι ένα θαυμάσιο εμπόδιο στην εκτέλεση των σχεδίων ενός στρατηγού, γιατί δεν μπορεί ποτέ να είναι σίγουρος για την άφιξη και την εκτέλεση των διαταγών του, οι εφοδιοπομπές του είναι πάντοτε σε κίνδυνο και οι επιχειρήσεις του αβέβαιες. Όταν ένας στρατός είχε μόνο λίγα συντάγματα από αυτούς τους ημι-τακτικούς ιππείς-στρατιώτες, η πραγματική τους αξία δεν ήταν γνωστή, αλλά όταν ο αριθμός τους αυξάνεται στις 15.000 ή 20.000 η χρησιμότητά τους αναγνωρίζεται πλήρως, ειδικά σε μια χώρα της οποίας ο πληθυσμός δεν διάκειται εχθρικά προς αυτούς.

Όταν αυτοί είναι κοντά, κάθε εφοδιοπομπή πρέπει να εφοδιαστεί με μια ισχυρή συνοδεία και κάθε κίνηση πρέπει να αναμένεται ότι θα παρενοχληθεί. Έτσι καθίσταται αναγκαίο, μεγάλο έργο που συνήθως δεν θα απαιτείτο από την πλευρά του αντιπάλου τακτικού ιππικού, το οποίο σύντομα καταβάλλεται από ασυνήθιστη κούραση. Εθελοντές Ουσάροι ή δορυφόροι που ξεσηκώνονται στον χρόνο που ξεσπά ο πόλεμος, μπορούν να είναι τόσο πολύτιμοι όσο οι Κοζάκοι, εάν αυτοί έχουν καλή ηγεσία και κινούνται ελεύθερα από σημείο σε σημείο.»

Στους Ούγγρους, στους Τρανσυλβανούς και στους Κροάτες, η Αυστρία έχει πόρους που λίγα άλλα κράτη διαθέτουν. Οι υπηρεσίες που παρέχονται από έφιππη πολιτοφυλακή απέδειξαν πάντως, ότι αυτού του είδους το ιππικό μπορεί να είναι πολύ χρήσιμο, αν μη τι άλλο για την ανακούφιση του τακτικού ιππικού από αυτά τα επιπλέον και περιστασιακά καθήκοντα που εκτελούνται σε όλους τους στρατούς, όπως είναι η συνοδεία, η προστασία εφοδιοπομπών, η υπηρεσία σε παρατηρητήρια, κλπ. Μικτά σώματα τακτικού και ατάκτου ιππικού μπορεί συχνά να είναι πραγματικά πιο χρήσιμα απ' ό,τι σώματα που αποτελούνται μόνο από ιππικό της γραμμής, γιατί ο φόβος να τεθεί σε κίνδυνο ένα τμήμα τακτικού ιππικού συχνά συγκρατεί έναν στρατηγό από το να το προωθήει μπροστά σε τολμηρές επιχειρήσεις, στις οποίες δεν θα δίσταζε να θέσει σε κίνδυνο τους ατάκτους του κι έτσι ίσως να έχανε μεγάλες ευκαιρίες να φέρει μεγάλα αποτελέσματα.

Άρθρο XLVI Χρησιμοποίηση Πυροβολικού

Το πυροβολικό είναι ένα όπλο εξ ίσου θαυμάσιο τόσο στην άμυνα όσο και στην επίθεση. Σαν επιθετικό μέσο, μια μεγάλη πυροβολαρχία που διοικείται καλά, μπορεί να σπάσει μια εχθρική δύναμη, να της ενσπείρει σύγχυση και να προετοιμάσει τον δρόμο για τα τμήματα που ετοιμάζονται για επί-

θεση. Σαν αμυντικό μέσο, διπλασιάζει την ισχύ μιας θέσης, όχι μόνον εξαιτίας της υλικής ζημιάς που επιφέρει στον εχθρό ενώ είναι σε απόσταση και το συνεπαγόμενο ηθικό αποτέλεσμα επί των τμημάτων του, αλλά και αυξάνοντας τον κίνδυνο να πλησιάσει κοντά και ιδιαίτερα εντός βεληνεκούς βλημάτων θραυσμάτων. Είναι επίσης σημαντικό στην επίθεση και την άμυνα σε οχυρωμένες θέσεις και οχυρωμένα στρατόπεδα, γιατί είναι ένα από τα κύρια στηρίγματα στα μοντέρνα συστήματα αμυντικής οργάνωσης.

Έχω ήδη δώσει σε προηγούμενο τμήμα αυτού του βιβλίου μερικές οδηγίες για την κατανομή του πυροβολικού σε μια γραμμή μάχης, αλλά είναι δύσκολο να εξηγήσεις την κατάλληλη μέθοδο χρησιμοποιήσεως του στη μάχη αυτή καθ' αυτή. Δεν θα ήταν σωστό να πούμε ότι το πυροβολικό ενεργεί ανεξάρτητα από τα άλλα όπλα, γιατί είναι μάλλον βοηθητικό. Στο Wagram πάντως, ο Ναπολέων, έριξε μια πυροβολαρχία 100 κανονιών μέσα στο κενό που άφησε η υποχώρηση του σώματος του Masséna και έτσι κράτησε υπό έλεγχο το αυστριακό κέντρο, παρά τις εργώδεις προσπάθειες του να προχωρήσει. Αυτό ήταν μια εξαιρετική περίπτωση και δεν πρέπει να τυγχάνει μιμήσεως συχνά. Θα αρκεστώ στο να παραθέσω μερικούς θεμελιώδεις κανόνες, σημειώνοντας ότι αυτοί αναφέρονται στην παρούσα κατάσταση υπηρεσιών του πυροβολικού (1838). Για τις πρόσφατες ανακαλύψεις που δεν έχουν δοκιμασθεί πλήρως ακόμα, δεν θα πω πολλά.

1. Στην επίθεση, ένα συγκεκριμένο τμήμα του πυροβολικού θα πρέπει να συγκεντρώσει το πυρ του επί του σημείου στο οποίο θα δοθεί το αποφασιστικό κτύπημα. Η πρώτη του χρήση είναι για να σπάσει την εχθρική δύναμη και στη συνέχεια να βοηθά με το πυρ του την επίθεση του ιππικού και του πεζικού.

2. Αρκετές πυροβολαρχίες των οποίων τα στοιχεία μετακινούνται με άλογα, θα πρέπει να ακολουθήσουν τις επιθετικές κινήσεις των φάλαγγων επίθεσης, εκτός από τις πυροβολαρχίες των οποίων τα στοιχεία μετακινούνται πεζή για τον ίδιο λόγο. Δεν πρέπει να μετακινηθεί πολύ το πυροβολικό και τα στοιχεία που κινούνται πεζή με μια φάλαγγα επίθεσης. Αυτό το πυροβολικό μπορεί να τοποθετείται έτσι ώστε να συνεργάζεται με τη φάλαγγα χωρίς να την συνοδεύει. Όταν οι πυροβολητές μπορούν να φορτώσουν τα πυροβόλα τους σε άλογα, τότε το πυροβολικό έχει μεγαλύτερη ευκινησία και μπορεί να προωθηθεί μακρύτερα στο μέτωπο.

3. Έχει ήδη ειπωθεί ότι το μισό από το πυροβολικό του οποίου τα στοιχεία κινούνται με άλογα, θα πρέπει να τηρείται σε εφεδρεία, ώστε να μπορεί να μετακινηθεί ταχέως σε όποιο σημείο θα χρειαστεί¹⁹¹. Γι αυτόν τον λόγο πρέπει το πυροβολικό να τοποθετείται σε ανοικτό έδαφος, ώστε να

191 Μεγαλύτερη κινητικότητα δίδεται στο πυροβολικό του οποίου τα στοιχεία μετακινούνται πεζή, όταν οι πυροβολητές ανεβαίνουν επί των κιβωτίων των πυρομαχικών.

ΣΜ: Τα κιβώτια τοποθετούσαν συνήθως μεταξύ του πυροβόλου που ριμουλκούνταν από τα άλογα και της εξαρτήσεως που συνέδεε το πυροβόλο με τα άλογα.

μπορεί να κινείται εύκολα σε κάθε κατεύθυνση. Έχω ήδη υποδείξει τις καλύτερες θέσεις για τα βαριά διαμέτρημα.

4. Οι πυροβολαρχίες ανεξάρτητα από τη γενική τους κατανομή κατά μήκος της αμυντικής γραμμής, θα πρέπει να επικεντρώνουν την προσοχή τους στα σημεία από τα οποία πιθανόν να πλησιάσει ο εχθρός είτε για το πλεονέκτημα που παρέχει η θέση, είτε για την ευκολία με την οποία μπορεί να πλησιάσει. Ο διοικητής του πυροβολικού θα πρέπει συνεπώς να γνωρίζει τα αποφασιστικά στρατηγικά και τακτικά σημεία του πεδίου της μάχης, καθώς και την τοπογραφία όλου του χώρου. Η κατανομή των εφεδρειών του πυροβολικού θα ρυθμίζεται από αυτά τα στοιχεία.

5. Το πυροβολικό που τοποθετείται σε επίπεδο ή ελαφρώς επικλινές έδαφος προς το μέτωπο, είναι στον πιο πλεονεκτικό χώρο είτε για εκτέλεση άμεσων βολών, είτε για πυρ με αναπήδηση των οβίδων¹⁹². Το συγκλίνον πυρ βέβαια, είναι το καλύτερο.

6. Θα πρέπει να έχουμε κατά νουν ότι το κύριο καθήκον του πυροβολικού στις μάχες είναι να κατακλύσει τα εχθρικά τμήματα με πυρά και όχι να εκτελέσει βολές αντιπυροβολικού. Είναι παρά ταύτα συχνά χρήσιμο, να εκτελεστούν πυρά κατά των πυροβολαρχιών του εχθρού ώστε να τραβήξουν το πυρ τους. Στο ένα τρίτο του διαθέσιμου πυροβολικού μπορεί να δοθεί αυτή η αποστολή, αλλά τα άλλα δύο τρίτα θα πρέπει να κατευθύνουν το πυρ τους εναντίον του πεζικού και του ιππικού του εχθρού.

7. Εάν ο εχθρός προχωρά σε αναπτυγμένες γραμμές, οι πυροβολαρχίες θα πρέπει να προσπαθούν να διασταυρώσουν το πυρ τους ώστε να προσβάλλουν τις γραμμές πλαγίως. Εάν τα πυροβόλα μπορούν να τοποθετηθούν έτσι ώστε να πλαγιοκοπούν μια γραμμή τμημάτων τότε παράγεται το πιο δυνατό αποτέλεσμα.

8. Όταν ο εχθρός προχωρά σε φάλαγγες, αυτές μπορούν να προσβληθούν από το μέτωπο. Είναι πλεονεκτικό επίσης να τους επιτεθείς πλαγίως και ειδικότερα από τα πλευρά και τα νώτα. Το ηθικό αποτέλεσμα πυρών στα νώτα επάνω σ' ένα τμήμα είναι ασύλληπτο και οι καλύτεροι στρατιώτες τρέπονται σε φυγή από αυτό. Η τέλεια κίνηση του Ney επί του Preititz¹⁹³ στο Bautzen, εξουδετερώθηκε από μερικά κανόνια του πυροβολικού του Kleist, τα οποία τον προσέβαλαν πλευρικά, τον καθήλωσαν και ανάγκασαν τον στρατάρχη να αποκλίνει από την έξοχη κατεύθυνση που ακολου-

192 Στα αγγλικά ο όρος είναι «ricochet fire» και περιγράφει την τακτική που είχε τότε το πυροβολικό να εκτελεί βολές με χαμηλή ύψωση των πυροβόλων προκειμένου οι οβίδες να χτυπήσουν λίγο έξω από το στηθαίο των οχυρωματικών έργων, να αναπηδήσουν και να πέσουν στον χώρο των οχυρωματικών έργων στη συνέχεια.

193 Περιοχή στη Σαξονία.

θούσε. Μερικά ελαφρά πυροβόλα που βάλλουν αψηφώντας τους κινδύνους κατά του εχθρικού πλευρού, μπορούν να επιφέρουν πολύ σημαντικά αποτελέσματα, αντισταθμίζοντας κατά πολύ τον κίνδυνο που διατρέχουν.

9. Οι πυροβολαρχίες πρέπει να έχουν πάντοτε υποστήριξη πεζικού ή ιππικού και ειδικά επί των πλευρών τους. Μπορεί να προκύψουν περιπτώσεις αποκλίσεως από τον κανόνα: το Wagram είναι ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού.

10. Είναι πολύ σημαντικό, όταν πυροβολητές απειλούνται από ιππικό, να διατηρούν την ψυχραιμία τους. Αυτοί θα πρέπει πρώτα να εκτελούν πυρά με συμπαγείς μπάλες, μετά με εκρηκτικές οβίδες και τέλος ομοβροντίες όσο πιο μακριά μπορούν. Το υποστηρίζον πεζικό πρέπει σε τέτοια περίπτωση να σχηματίσει τετράγωνα στην περιοχή, να παρέξει καταφύγιο στα άλογα και αν παραστεί ανάγκη και στους πυροβολητές. Όταν το πεζικό ακολουθεί πίσω από τα πυροβόλα, μεγάλα τετράγωνα αρκετού μεγέθους πρέπει να σχηματίζονται ώστε να περικλείουν οτιδήποτε καλύπτουν. Αλλά όταν το πεζικό είναι στα πλευρά, μικρά τετράγωνα είναι καλύτερα. Πυροβολαρχίες που εκτελούν πυρά με ρουκέτες είναι επίσης πολύ αποτελεσματικές στο να φοβίσουν τα άλογα.

11. Όταν το πεζικό απειλεί πυροβολικό, το πυροβολικό πρέπει να συνεχίσει το πυρ του μέχρι την τελευταία στιγμή, προσέχοντας να μην αρχίσει πυρ πολύ νωρίς. Οι πυροβολητές μπορούν πάντοτε να προστατευθούν από μια επίθεση πεζικού εάν οι πυροβολαρχίες υποστηρίζονται σωστά. Αυτή η περίπτωση είναι η συνεργασία των τριών όπλων. Γιατί εάν στο εχθρικό πεζικό προκληθεί σύγχυση από το πυροβολικό, μια συνδυασμένη επίθεση εναντίον του από ιππικό και πεζικό θα προκαλέσει την καταστροφή του.

12. Οι αναλογίες του πυροβολικού έχουν ποικίλει σε διάφορους πολέμους. Ο Ναπολέων κατέκτησε την Ιταλία το 1800 με 40 ή 50 κανόνια, ενώ το 1812, αυτός εισέβαλε στη Ρωσία με 1.000 κανόνια πλήρως εξοπλισμένα και απέτυχε. Αυτά τα γεγονότα δείχνουν ότι οποιοσδήποτε σταθερός κανόνας επί του θέματος είναι απαράδεκτος. Συνήθως χορηγούνται τρία κανόνια σε 1.000 μαχητές, αλλά η χορήγηση εξαρτάται από τις συνθήκες. Οι σχετικές αναλογίες βαρέως και ελαφρού πυροβολικού επίσης ποικίλουν μεταξύ ελαστικών ορίων. Είναι μεγάλο λάθος να διαθέτεις πολύ βαρύ πυροβολικό του οποίου η κινητικότητα είναι πολύ μικρότερη από αυτήν των ελαφρών διαμετρημάτων. Μια αξιοσημείωτη απόδειξη αυτής της μεγάλης σημασίας που έχει το να διαθέτεις ισχυρό πυροβολικό, δόθηκε από τον Ναπολέοντα μετά τη μάχη στο Eylau. Η μεγάλη αταξία που προκλήθηκε στα τμήματά του από τα πολυάριθμα κανόνια των Ρώσων, άνοιξαν τα μάτια του στην ανάγκη να αυξήσει τον δικό του αριθμό. Με αξιοθαύμαστη ζωντάνια έβαλε σε δουλειά όλα τα προωσικά οπλοστάσια, αυτά κατά μήκος του Ρήνου, ακόμα και αυτά του Μετς, για να αυξήσει τους δικούς του αριθμούς κανονιών και να εισαγά-

γει νέα, ώστε να διευκολυνθεί στο να ξοδέψει κυριευθέντα πυρομαχικά. Σε τρεις μήνες διπλασίασε το υλικό και το προσωπικό του πυροβολικού του, σε μια απόσταση 1.000 μιλίων από τα δικά του σύνορα, ένα κατόρθωμα χωρίς κάτι ανάλογο στα χρονικά του πολέμου.

13. Ένας από τους πιο σίγουρους τρόπους για χρήση του πυροβολικού κατά τον πλεονεκτικότερο τρόπο, είναι να το θέσεις υπό τη διοίκηση ενός στρατηγού ο οποίος είναι ταυτόχρονα στρατηγιστής και τακτικιστής. Αυτός ο διοικητής θα πρέπει να είναι εξουσιοδοτημένος να διαθέτει όχι μόνο την εφεδρεία του πυροβολικού, αλλά και τα μισά κανόνια από αυτά που έχουν προσκολληθεί στα διαφορετικά σώματα στρατού ή στις μεραρχίες του στρατού. Αυτός θα πρέπει επίσης να διαβουλευέται με τον στρατηγό διοικητή¹⁹⁴, για τη στιγμή και τη θέση της συγκεντρώσεως της μάζας του πυροβολικού, ώστε αυτό να συμβάλει στην επιτυχή έκβαση της ημέρας και αυτός δεν θα πρέπει ποτέ να παίρνει την ευθύνη της συγκεντρώσεως του πυροβολικού χωρίς προηγουμένως να έχει λάβει διαταγές από τον έχοντα τη διοίκηση στρατηγού.

Άρθρο XLVII **Περί της Συνδυασμένης Χρήσης των Τριών Όπλων**

Για να κλείσω αυτήν τη Σύνοψη με σωστό τρόπο, πρέπει να πραγματευτώ τη συνδυασμένη χρήση αυτών των τριών όπλων. Αλλά συγκρατούμαι από το να το κάνω σκεπτόμενος τη μεγάλη γκάμα των σημείων που πρέπει απαραίτητα να θιγούν εάν θα επιχειρούσα να προβώ στην εξέταση όλων των επιχειρήσεων που θα προέκυπταν με την εφαρμογή των γενικών κανόνων που έχουν διατυπωθεί για κάθε ένα από τα όπλα.

Πολλοί συγγραφείς, κυρίως Γερμανοί, έχουν πραγματευτεί αυτό το αντικείμενο εκτενώς και οι εργασίες τους είναι πολύτιμες, κυρίως επειδή αποτελούνται από παραθέσεις πολυαριθμών παραδειγμάτων που τα έχουν πάρει από πραγματικές ήσσονος σημασίας εμπλοκές των τελευταίων πολέμων. Αυτά τα παραδείγματα πρέπει πράγματι να πάρουν τη θέση κανόνων αφού η εμπειρία έδειξε ότι σταθεροί κανόνες επί του θέματος δεν μπορούν να καθοριστούν. Φαίνεται αχρείαστο να πω ότι ο διοικητής ενός σώματος τμημάτων αποτελούμενων από τα τρία όπλα, θα πρέπει να τα χρησιμοποιεί έτσι ώστε αυτά να αλληλοϋποστηρίζονται και αλληλοβοηθούνται. Αλλά στο κάτω-κάτω, αυτός είναι ο μόνος θεμελιώδης κανόνας που μπορεί να υιοθετηθεί, γιατί η προσπάθεια να καθορίσεις για έναν τέτοιο διοικητή έναν ειδικό τρόπο συμπεριφοράς σε κάθε περίπτωση που μπορεί να παρουσιαστεί όταν αυτές οι περιπτώσεις είναι ατελείωτες, θα ενέπλεκε αυτόν σ' έναν λαβύρινθο οδηγιών. Καθώς το αντικείμενο και τα όρια αυτής της Περι-

194 ΣΜ: που έχει τη διοίκηση ολόκληρου του στρατού.

λήψεως δεν μου επιτρέπουν να περάσω στην εξέταση τέτοιων λεπτομερειών, μπορώ μόνο να παραπέμψω τους αναγνώστες μου στις καλύτερες εργασίες που πραγματεύονται αυτό το θέμα.

Έχω πει όλα όσα μπορούσα να πω, όταν συμβουλεύω ότι τα διαφορετικά όπλα πρέπει να τοποθετούνται σε αρμονία με τον χαρακτήρα του εδάφους, σύμφωνα με τον αντικειμενικό σκοπό και τα υποτιθέμενα σχέδια του εχθρού και με το ότι για να χρησιμοποιηθούν ταυτόχρονα με τον καλύτερο τρόπο, πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να διευκολύνεται η παροχή αμοιβαίας υποστηρίξεως. Μια προσεκτική μελέτη των γεγονότων των προηγούμενων πολέμων και ειδικά πείρα στις πολεμικές επιχειρήσεις, θα δώσουν σ' έναν αξιωματικό σωστές ιδέες επί αυτών των σημείων και την ικανότητα να χρησιμοποιεί στον σωστό χρόνο και χώρο, τη γνώση του για τα χαρακτηριστικά των τριών όπλων, είτε μεμονωμένα, είτε σε συνδυασμό.

Συμπέρασμα

Περιορίζομαι στο να ανακεφαλαιώσω τα κύρια γεγονότα τα οποία μπορεί να θεωρηθούν σαν θεμελιώδη στον πόλεμο. Ο πόλεμος στο σύνολό του δεν είναι επιστήμη, αλλά μια τέχνη. Η στρατηγική ειδικά, μπορεί πράγματι να ρυθμιστεί από σταθερούς νόμους που προσομοιάζουν σ' αυτούς των θετικών επιστημών, αλλά αυτό δεν είναι αλήθεια εάν ο πόλεμος ειδωθεί σαν σύνολο. Μεταξύ άλλων, μάχες μπορούν να μνημονευθούν ως να είναι συχνά αρκετά ανεξάρτητες από επιστημονικούς συνδυασμούς και αυτές μπορούν να γίνουν ουσιαστικά δραματικές, με τις ατομικές ιδιότητες και εμπνεύσεις και χίλια άλλα πράγματα να είναι συχνά τα στοιχεία που ελέγχουν την κατάσταση. Τα πάθη που εξάπτουν τις μάζες και που έρχονται σε σύγκρουση, τα πολεμοχαρή αισθήματα αυτών των μαζών, η ενέργεια και το ταλέντο των διοικητών τους, το λίγο ή πολύ πολεμικό πνεύμα των εθνών και των εποχών¹⁹⁵, με μια λέξη, κάθε πράγμα που μπορεί να ονομασθεί ως ποιήση και μεταφυσική του πολέμου, θα έχει μια συνεχή επιρροή επί των αποτελεσμάτων του.

Θα γινόμενοι κατανοητός λέγοντας ότι δεν υπάρχουν πράγματα όπως τακτικοί κανόνες και ότι ουδεμία θεωρία τακτικής υπάρχει; Ποιος στρατιωτικός άνδρας θα ήθελε να είναι ένοχος μιας τέτοιας ανοησίας; Θα φανταστούμε ότι ο Ευγένιος και ο Marlborough θριάμβευσαν απλά από έμπνευση από το μεγαλύτερο θάρρος και την καλύτερη πειθαρχία των ταγμάτων τους; Ή μήπως ευρίσκουμε στα γεγονότα του Τορίνο, του Blenheim και του Ramilles ελιγμούς που να μοιάζουν σ' αυτούς που είδαμε στην Talavera, στο Βατερόλο, στην Ιένα ή στο Αούστερλιτς και οι οποίοι ήταν η αιτία της νίκης σε κάθε περίπτωση; Όταν η εφαρμογή ενός κανόνα και ο συνεπαγόμενος ελιγμός έχουν δώσει νίκη 100 φορές σε επιδέξιους στρατηγούς και έχουν πάντοτε με το μέρος τους τη μεγάλη πιθανότητα να οδηγήσουν στη νίκη, πρέπει η περιστασιακή τους αποτυχία να αποτελεί επαρκή δικαιολογία για την απόρριψη της αξίας τους και για την αμφισβήτηση της αξίας της μελέτης της τέχνης; Πρέπει μια θεωρία να χαρακτηριστεί ως ανόητη επειδή έχει μόνο τρία τέταρ-

¹⁹⁵ Το πολύ γνωστό ισπανικό γνωμικό, «αυτός ήταν γενναίος σε μια τέτοια μέρα», μπορεί να εφαρμοστεί τόσο σε έθνη όσο και σε άτομα. Οι Γάλλοι στο Rossbach δεν ήταν ο ίδιος λαός με αυτόν το λαό στην Ιένα, ούτε οι Πρώσοι στο Prentzlow ήταν όπως στο Dennewitz.

τα του συνολικού αριθμού των πιθανοτήτων για επιτυχία με το μέρος της; Το ηθικό ενός στρατού και οι βασικοί αξιωματικοί του, επηρεάζουν την τύχη του πολέμου και αυτό φαίνεται να οφείλεται σε κάποιο φυσικό αποτέλεσμα που παράγεται από ηθική αιτία. Για παράδειγμα, η ορμητική επίθεση εναντίον μιας εχθρικής γραμμής 20.000 γενναίων ανδρών των οποίων τα συναισθήματα είναι εγγεγραμμένα στον σκοπό για τον οποίο πολεμούν, παράγει ένα πολύ πιο ισχυρό αποτέλεσμα από ότι η επίθεση 40.000 ανδρών, χωρίς ηθικό και απαθών, επί αυτού του ίδιου σημείου.

Η στρατηγική, όπως έχει ήδη εξηγηθεί, είναι η τέχνη του να φέρνεις το μεγαλύτερο μέρος των δυνάμεων ενός στρατού επί του σημαντικού σημείου του θεάτρου του πολέμου ή της ζώνης των επιχειρήσεων.

Η τακτική είναι η τέχνη χρησιμοποίησεως αυτών των μαζών στα σημεία στα οποία θα έχουν οδηγηθεί αυτές οι μάζες μέσα από καλά σχεδιασμένες πορείες. Δηλαδή η τέχνη να τις κάνεις να ενεργούν στον αποφασιστικό χρόνο και σημείο επί του πεδίου της μάχης. Όταν τα τμήματα σκέπτονται περισσότερο τη φυγή από τη μάχη, δεν μπορούν να ονομάζονται ενεργητικές δυνάμεις με την έννοια υπό την οποία χρησιμοποιώ τον όρο. Ένας στρατηγός πλήρως εκπαιδευμένος στη θεωρία του πολέμου, που δεν διαθέτει στρατιωτική ματιά, ψυχραιμία και ικανότητα, μπορεί να κάνει ένα εξαιρετικό στρατηγικό σχέδιο και να είναι εντελώς ανίκανος να εφαρμόσει τους κανόνες της τακτικής υπό την παρουσία ενός εχθρού. Τα σχέδιά του δεν θα εκτελεστούν επιτυχώς και η ήττα του θα είναι πιθανή. Εάν αυτός είναι άνδρας που έχει χαρακτήρα, θα είναι ικανός να μειώσει τις επιπτώσεις της αποτυχίας του, αλλά εάν χάσει το πνεύμα του, θα χάσει και τον στρατό του.

Ο ίδιος στρατηγός μπορεί από την άλλη, να είναι ταυτόχρονα καλός στρατηγιστής και καλός τακτικιστής και να έχει κάνει όλες τις ρυθμίσεις που του επέτρεπαν τα μέσα που είχε στη διάθεση του να κάνει, για να κερδίσει τη νίκη. Σ' αυτήν την περίπτωση εάν λίγο μόνο βοηθηθεί από τα τμήματά του και τους υφισταμένους του αξιωματικούς, μάλλον θα κερδίσει μια αποφασιστική νίκη. Εάν πάντως τα τμήματα δεν έχουν ούτε πειθαρχία, ούτε θάρρος και οι υφιστάμενοι του αξιωματικοί τον ζηλεύουν και τον ξεγελούν¹⁹⁶ θα δει σίγουρα τις ελπίδες του να σβήνουν και τους θαυμάσιους συνδυασμούς του, να μετριάζουν απλά τις επιπτώσεις μιας σχεδόν αναπόφευκτης ήττας.

Ουδέν σύστημα τακτικής μπορεί να οδηγήσει στη νίκη, όταν το ηθικό του στρατού είναι κακό και ακόμα και όταν το ηθικό είναι υψηλό, η νίκη μπορεί να εξαρτάται από μερικά περιστατικά, όπως η καταστροφή των γεφυρών στο Δούναβη που συνέβη στο Essling. Ούτε οι νίκες θα πρέπει να κερδίζονται ή να χάνονται με την αυστηρή προσκόλληση ή απόρριψη αυτού ή του άλλου τρόπου συγκροτήσεως των τμημάτων για μάχη.

¹⁹⁶ Η μη σωστή διαγωγή ενός υφισταμένου ο οποίος είναι ανίκανος να καταλάβει την αξία του ελιγμού που έχει διαταχθεί και ο οποίος θα υποπέσει σε σοβαρά λάθη στην εκτέλεση του, μπορεί να προκαλέσει το ίδιο αποτέλεσμα που προκαλεί και η αποτυχία των σχεδίων ενός εξαιρετικού διοικητή.

Αυτές οι αλήθειες δεν χρειάζεται να οδηγούν στο συμπέρασμα ότι δεν μπορούν να υπάρξουν λογικοί κανόνες στον πόλεμο, η τήρηση των οποίων, με τις συνθήκες ίσες για όλους, θα οδηγήσει στην επιτυχία. Είναι αλήθεια ότι οι θεωρίες δεν μπορούν να διδάξουν άνδρες με μαθηματική ακρίβεια για το τι θα πρέπει να κάνουν σε κάθε πιθανή περίπτωση, αλλά είναι επίσης βέβαιο ότι αυτές, θα τονίζουν πάντοτε τα λάθη τα οποία θα πρέπει να αποφεύγονται. Και αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο, γιατί οι κανόνες γίνονται έτσι στα χέρια ικανών στρατηγών που διοικούν γενναία τμήματα, μέσα σχεδόν σίγουρης επιτυχίας.

Δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί την ορθότητα αυτού του επιχειρήματος και έτσι απομένει μόνο να είναι κάποιος ικανός να διακρίνει τους καλούς από τους κακούς κανόνες. Σ' αυτήν την ικανότητα περιέχεται όλη η ευφυΐα ενός άνδρα για πόλεμο. Υπάρχουν πάντως βασικές αρχές που βοηθούν στην απόκτηση αυτής της ικανότητας. Κάθε απόφθεγμα σχετικό με τον πόλεμο θα είναι καλό, εάν αυτό προτείνει τη χρησιμοποίηση του μεγαλύτερου μέρους των μέσων δράσης στο αποφασιστικό σημείο και χώρο. Στο Τμήμα για τη Στρατηγική, έχω εξειδικεύσει όλους τους στρατηγικούς συνδυασμούς που οδηγούν σ' ένα τέτοιο αποτέλεσμα. Σε ότι αφορά την τακτική, το κύριο στοιχείο που πρέπει να τηρείται, είναι η επιλογή της πλέον κατάλληλης διάταξης μάχης για την κατάληψη ενός συγκεκριμένου αντικειμενικού σκοπού. Όταν εξετάζουμε τη δράση των μαζών δυνάμεων στο πεδίο της μάχης, το μέσον που θα χρησιμοποιηθεί μπορεί να είναι μια εύθετη έφοδος του ιππικού, η τοποθέτηση μιας ισχυρής πυροβολαρχίας σε θέση που θα αποκαλυφθεί την κατάλληλη στιγμή, μια έφοδος κατά μήκος του μετώπου φάλαγγας πεζικού ή μια αναπτυσσόμενη μεραρχία, η οποία με σταθερότητα και ψυχραιμία ξεχύνεται μέσα στο εχθρικό πυρ ή μπορεί να περιλαμβάνει τους τακτικούς ελιγμούς που έχουν σκοπό να απειλήσουν τα πλευρά ή τα νώτα του εχθρού ή οποιοσδήποτε άλλος ελιγμός που έχει εκτιμηθεί ότι θα μειώσει την αυτοπεποίθηση του αντιπάλου. Κάθε ένα από αυτά τα πράγματα, σε μια ειδική περίπτωση, θα είναι η αιτία της νίκης. Για να προσδιορίσεις τι πρέπει να προτιμηθεί σε κάθε μια απ' αυτές τις περιπτώσεις, είναι απλά αδύνατο.

Εάν ένας στρατηγός θέλει να είναι επιτυχής, δρών στο μεγάλο δράμα του πολέμου, το πρώτο του καθήκον είναι να μελετήσει προσεκτικά το θέατρο των επιχειρήσεων, ώστε να δει καθαρά τα σχετικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που αυτό παρουσιάζει για τον ίδιο και τους εχθρούς του. Μόλις γίνει αυτό, μπορεί να προχωρήσει στην προετοιμασία της βάσης των επιχειρήσεών του, μετά να επιλέξει την πιο βολική ζώνη των επιχειρήσεων για τις κύριες προσπάθειες του και ενεργώντας έτσι, να έχει πάντοτε κατά νου τις αρχές της τέχνης του πολέμου τις σχετικές με τις γραμμές και τα μέτωπα επιχειρήσεων. Ο επιθετικός στρατός θα πρέπει να κάνει ιδιαίτερη προσπάθεια να αποκόψει τον αντίπαλο στρατό επιλέγοντας με επιδεξιότητα αντικειμενικά σημεία για ελιγμό. Στη συνέχεια ο στρατός θα αναλά-

βει ως αντικειμενικούς σκοπούς των συνεπαγομένων αποστολών του, γεωγραφικά σημεία μικρής ή μεγάλης σημασίας εξαρτώμενα από τις πρώτες του επιτυχίες.

Ο αμυντικός στρατός αντίθετα, θα πρέπει να επιχειρήσει με κάθε μέσο να εξουδετερώσει την πρώτη προς τα εμπρός κίνηση του αντιπάλου του, παρατείνοντας τις επιχειρήσεις όσο το δυνατόν περισσότερο, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την τύχη του πολέμου και αναβάλλοντας μια αποφασιστική μάχη μέχρι ένα μέρος της εχθρικής δύναμης να είναι είτε κουρασμένο από τις εργασίες οργανώσεως μάχης ή διασκορπισμένο με σκοπό να κατέχει επαρχίες οι οποίες υπέστησαν εισβολή, να αμύνεται οχυρωμένων θέσεων, να καλύπτει πολιορκίες, να προστατεύει τη γραμμή των επιχειρήσεων, αποθήκες και λοιπά.

Μέχρις αυτό το σημείο τα πάντα σχετίζονται με το πρώτο σχέδιο επιχειρήσεων, αλλά ουδέν σχέδιο μπορεί να προνοήσει μετά βεβαιότητας γι' αυτό που είναι πάντοτε αβέβαιο, τον χαρακτήρα δηλαδή και την έκβαση της πρώτης συγκρούσεως. Εάν οι γραμμές των επιχειρήσεών σας έχουν επιλεγεί με επιδέξιο τρόπο και οι κινήσεις σας έχουν καλά αποκρυσάλει, κι αν από την άλλη ο εχθρός σας κάνει λάθος κινήσεις οι οποίες σας επιτρέπουν να προσβάλετε τμηματικά τον στρατό του, μπορεί να έχετε επιτυχία στην εκστρατεία σας, χωρίς εμπλοκή σε μεγάλες μάχες, με απλή χρήση των στρατηγικών σας πλεονεκτημάτων. Αλλά αν και τα δύο μέρη μοιάζουν να έχουν ισοδυναμία κατά τον χρόνο της συγκρούσεως, τότε η κατάληξη θα είναι μία από τις φοβερές τραγωδίες όπως αυτές που συνέβησαν στο Μποροντίνιο, στο Βατερλό, στο Wagram, στο Bautzen και στη Δρέσδη, όπου οι κανόνες της Υψηλής Τακτικής όπως υπεδείχθησαν στο κεφάλαιο για αυτό το θέμα, έπρεπε να έχουν δυναμική επιρροή.

Κι αν μερικοί προκατειλημμένοι στρατιωτικοί, αφού διαβάσουν αυτό το βιβλίο και αφού μελετήσουν προσεκτικά τις λεπτομέρειες της σωστής ιστορίας των εκστρατειών των μεγάλων κατόχων της τέχνης του πολέμου, υποστηρίζουν ακόμα ότι δεν υπάρχουν αρχές ούτε κανόνες, μπορώ μόνο να τους λυπηθώ και να τους απαντήσω με τις περιφημες λέξεις του Φρειδερίκου, «ότι ένα μουλάρι ακόμα και αν έλαβε μέρος σε είκοσι εκστρατείες υπό τις διαταγές του Πρίγκιπα Ευγενίου, δεν θα είναι καλύτερος τακτικής από ότι ήταν στην αρχή».

Σωστές θεωρίες, θεμελιωμένες σε σωστές αρχές, υποστηριζόμενες από πραγματικά πολεμικά γεγονότα και προστιθέμενες σε ακριβή στρατιωτικά ιστορικά γεγονότα, θα συγκροτήσουν ένα πραγματικό σχολείο εκπαίδευσεως για στρατηγούς. Εάν αυτά τα μέσα δεν παράξουν μεγάλους άνδρες, θα παράξουν το λιγότερο στρατηγούς με αρκετές ικανότητες ώστε να τοποθετηθούν άμεσα μετά τους φυσικούς κατόχους της τέχνης του πολέμου.

Παράρτημα στην Περίληψη της Τέχνης του Πολέμου

Στο έργο μου «Περίληψη της Τέχνης του Πολέμου» που δημοσιεύτηκε το 1836, για να βοηθήσει στην εκπαίδευση του Κληρονόμου Μεγάλου Δούκα της Ρωσίας, περιείχε ένα τελικό άρθρο το οποίο ουδέποτε εκδόθηκε. Θεωρώ σκόπιμο να το δημοσιεύσω τώρα υπό μορφή Παραρτήματος και να προσθέσω ένα ειδικό άρθρο επί των μέσων για την απόκτηση μιας σίγουρης και εύκολης στρατηγικής ματιάς.

Είναι σημαντικό για τον αναγνώστη της περιλήψεως μου να καταλάβει καθαρά ότι στη στρατιωτική επιστήμη, όπως και σε κάθε άλλη, η μελέτη των λεπτομερειών είναι εύκολη για τον άνδρα ο οποίος έχει μάθει πώς να συλλαμβάνει τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά στα οποία όλα τα υπόλοιπα είναι βοηθητικά. Είμαι στην προσπάθεια να αναπτύξω αυτά τα στοιχεία της τέχνης, και οι αναγνώστες μου θα πρέπει να προσπαθήσουν να τα αντιληφθούν καθαρά και να τα εφαρμόσουν σωστά. Δεν μπορώ να επαναλαμβάνω συχνά ότι η θεωρία των μεγάλων συνδυασμών του πολέμου είναι αυτή καθ' αυτή πολύ απλή και δεν απαιτεί τίποτα παραπάνω από κοινή εξυπνάδα και προσεκτική μελέτη. Παρά όμως την απλότητά της, πολλοί περισπούδαστοι στρατιωτικοί άνδρες έχουν δυσκολία στο να την κατανοήσουν πλήρως. Η σκέψη τους παρασύρεται σε δευτερεύουσες λεπτομέρειες, αντί να είναι σταθερή στους πρώτους σκοπούς και έτσι τραβούν μακριά, ψάχνοντας αυτό που είναι μέσα στα χέρια τους, εάν μπορούσαν να το σκεφτούν.

Δύο τελείως διαφορετικά πράγματα πρέπει να συνυπάρχουν στον άνδρα για να τον κάνουν στρατηγό: αυτός πρέπει να γνωρίζει πώς να προετοιμάζει ένα καλό σχέδιο επιχειρήσεων και πώς να το φέρει σε επιτυχή κατάληξη. Το πρώτο από αυτά τα ταλέντα μπορεί να είναι φυσικό δώρο, αλλά μπορεί επίσης να αποκτηθεί και αναπτυχθεί από τη μελέτη. Το δεύτερο εξαρτάται περισσότερο από τον προσωπικό χαρακτήρα, είναι μάλλον ένα προσωπικό χαρακτηριστικό και δεν μπορεί να δημιουργηθεί από τη μελέτη, παρά το ότι μπορεί να βελτιωθεί. Είναι ιδιαίτερα αναγκαίο για έναν μονάρχη ή για έναν επικεφαλής μιας κυβερνήσεως να έχει το πρώτο απ' αυτά τα ταλέντα, επειδή σ' αυτήν την περίπτωση, παρά το ότι είναι πιθανό να μην έχει την ικανότητα να εκτελεί, μπορεί να προετοιμάζει σχέδια επιχειρήσεων και να αποφασίζει σωστά για τις αρετές ή τα ελαττώματα όσων στελεχών τού διατέθηκαν.

Έτσι αυτός θα διευκολύνεται να εκτιμήσει σωστά την ικανότητα των στρατηγών του κι όταν βρει έναν στρατηγό που να μπορεί να κάνει ένα καλό σχέδιο και να έχει σταθερότητα και ψυχραιμία, σ' έναν τέτοιο άνθρωπο μπορεί με ασφάλεια να του εμπιστευθεί τη διοίκηση ενός στρατού. Εάν από την άλλη, ο αρχηγός ενός κράτους είναι ένας άνθρωπος εκτελεστικής ικανότητας, αλλά χωρίς ικανότητα να ρυθμίζει σοφά στρατιωτικούς συνδυασμούς, αυτός είναι πιθανό να κάνει όλα τα λάθη που χαρακτήρισαν όλες τις εκστρατείες πολλών διάσημων πολεμιστών, οι οποίοι ήταν μόνο γενναίοι στρατιώτες χωρίς να έχουν καθόλου βελτιωθεί από μελέτη.

Από τις αρχές που παρέθεσα και την εφαρμογή τους σε πολλές διάσημες εκστρατείες, οι αναγνώστες μου θα αντιληφθούν ότι η θεωρία των μεγάλων συνδυασμών του πολέμου μπορεί να συνοψιστεί στις ακόλουθες αλήθειες.

Η επιστήμη της στρατηγικής συνίσταται, κατά πρώτον, στο να γνωρίζεις πώς να επιλέξεις σωστά ένα θέατρο πολέμου και να εκτιμήσεις σωστά αυτό του εχθρού. Για να το κάνει αυτό ένας στρατηγός, πρέπει να συνηθίσει τον εαυτό του στο να αποφασίζει για την αξία των αποφασιστικών σημείων, θέμα το οποίο δεν είναι δύσκολο όταν αυτός βοηθείται από τις επισημάνσεις που έχω κάνει επί του θέματος, ειδικά στα άρθρα από XVIII μέχρι XXII.

Η τέχνη συνίσταται στη συνέχεια, στην κατάλληλη ανάπτυξη των τμημάτων επί του θεάτρου των επιχειρήσεων, είτε επιθετικά είτε αμυντικά¹⁹⁷.

Η ανάπτυξη αυτών των δυνάμεων θα πρέπει να διέπεται από δύο θεμελιώδεις αρχές: η πρώτη είναι, να αποκτήσεις με ελεύθερες και γρήγορες κινήσεις το πλεονέκτημα να φέρεις τη μάζα των δυνάμεών σου εναντίον τμημάτων της δύναμης του εχθρού. Η δεύτερη να χτυπήσεις στην πιο αποφασιστική κατεύθυνση, δηλαδή στην κατεύθυνση στην οποία οι επιπτώσεις της ήττας θα είναι οι πλέον καταστροφικές για τον εχθρό, ενώ ταυτόχρονα η επιτυχία του εχθρού δεν θα του αποφέρει μεγάλα πλεονεκτήματα.

Η όλη επιστήμη των μεγάλων στρατιωτικών συνδυασμών περιλαμβάνεται στις δύο αυτές θεμελιώδεις αλήθειες. Γι' αυτό, όλες οι κινήσεις που δεν συνδέονται άμεσα μεταξύ τους ή που είναι πιο εκτεταμένες σε σύγκριση με αυτές του εχθρού, θα είναι σοβαρά λάθη. Τέτοια λάθη θα είναι επίσης, η κατάληψη μιας θέσης που είναι πολύ αποκομμένη ή η αποστολή ενός μεγάλου αποσπάσματος χωρίς λόγο. Αντίθετα, κάθε καλά συνδεδεμένο και συγκροτημένο σύστημα επιχειρήσεων θα είναι σοφό. Το ίδιο επίσης θα είναι, οι κεντρικές στρατηγικές γραμμές και κάθε στρατηγική θέση λιγότερο εκτεταμένη από αυτήν του εχθρού.

Η εφαρμογή αυτών των θεμελιωδών αρχών είναι επίσης πολύ απλή. Εάν έχεις 100 τάγματα εναντίον ίδιου αριθμού ταγμάτων του εχθρού, μπορείς με την ευκρινσία και αναλαμβάνοντας την πρωτοβουλία, να φέρεις 80

197 Βλέπε Άρθρο XVII

από αυτά στο αποφασιστικό σημείο, χρησιμοποιώντας τα υπόλοιπα είκοσι να παρατηρούν και να παραπλανούν τον μισό στρατό του εχθρού. Θα έχεις έτσι 80 τάγματα εναντίον 50 στο σημείο όπου θα λάβει χώρα η σημαντική μάχη. Θα φτάσεις σ' αυτό το σημείο με σύντομες πορείες, με εσωτερικές γραμμές ή με μια γενική κίνηση προς το ένα άκρο της εχθρικής γραμμής. Έχω υποδείξει τις περιπτώσεις στις οποίες ο ένας ή ο άλλος τρόπος πρέπει να προτιμηθούν.

Εκπονώντας ένα σχέδιο επιχειρήσεων, είναι σημαντικό να θυμάσαι ότι «ένα στρατηγικό θέατρο, όπως και κάθε θέση που κατέχεται από έναν στρατό, έχει ένα κέντρο και δύο άκρα». Ένα θέατρο έχει συνήθως τρεις ζώνες, μια δεξιά, μια αριστερή και μια κεντρική. Επιλέγοντας μια ζώνη επιχειρήσεων, επέλεξε μία:

1. Που θα παρέχει μια ασφαλή και πλεονεκτική βάση.
2. Στην οποία θα πάρεις το λιγότερο δυνατό ρίσκο, ενώ ο εχθρός θα είναι στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό εκτεθειμένος σε απώλειες.
3. Έχοντας κατά νου την προϊστορία των δύο εμπλεκομένων.
4. Γνωρίζοντας τις διαθέσεις και τις προτιμήσεις των δυνάμεων των οποίων τα εδάφη είναι κοντά στο θέατρο του πολέμου.

Μια από τις ζώνες θα είναι πάντοτε πολύ κακή ή πολύ επικίνδυνη, ενώ οι άλλες δύο θα είναι λίγο πολύ βολικές σύμφωνα με τις επικρατούσες συνθήκες.

Αφού επιλεγούν η ζώνη και η βάση, το αντικείμενο των πρώτων προσπαθειών, πρέπει να επιλεγεί. Αυτή είναι η επιλογή του αντικειμενικού σκοπού των επιχειρήσεων. Υπάρχουν δύο διαφορετικά είδη αντικειμενικών σκοπών: μερικοί που λέγονται *εδαφικοί* ή *γεωγραφικοί αντικειμενικοί σκοποί*, αναφέρονται απλά σε μια εχθρική αμυντική γραμμή την οποία είναι επιθυμητό να καταλάβεις ή ένα φρούριο ή οχυρωμένο στρατόπεδο που πρέπει να καταληφθεί. Οι άλλοι *αντικειμενικοί σκοποί αντίθετα, συνίστανται στην πλήρη καταστροφή ή αποδιοργάνωση των εχθρικών δυνάμεων χωρίς να δίνουν σημασία σε γεωγραφικά σημεία οιαδήποτε είδους*. Αυτός ήταν ο αντικειμενικός σκοπός που προτιμούσε και ο Ναπολέων¹⁹⁸.

Δεν μπορώ να προσθέσω τίποτα άλλο σε αυτά που έχω γράψει επί αυτού του σημείου και όπως η επιλογή του αντικειμενικού σκοπού είναι μακράν το πιο σπουδαίο πράγμα σ' ένα σχέδιο επιχειρήσεων, συνιστώ όλο το Άρθρο XIX.

198 Ο αντικειμενικός σκοπός μπορεί να είναι σε κάποιο βαθμό πολιτικός ειδικά στις περιπτώσεις πολέμων παρέμβασης στις υποθέσεις ενός άλλου κράτους, αλλά μετά, μετατρέπεται πραγματικά σε γεωγραφικό.

Αφού επιλεγεί ο αντικειμενικός σκοπός, ο στρατός θα κινηθεί προς αυτόν διά μέσου μιας ή δύο γραμμών επιχειρήσεων, αφού ληφθεί μέριμνα για συμμόρφωση με τη θεμελιώδη αρχή που παρατέθηκε και με προσοχή για αποφυγή διπλών γραμμών, εκτός και αν ο χαρακτήρας του θεάτρου του πολέμου καθιστά αναγκαία τη χρησιμοποίησή τους, ή ο εχθρός είναι πολύ κατώτερος είτε σε αριθμό, είτε στην ποιότητα των τμημάτων. Το Άρθρο XXI πραγματεύεται πλήρως αυτό το αντικείμενο. Εάν δύο γεωγραφικές γραμμές χρησιμοποιούνται, είναι σημαντικό να κινήσεις τη μεγάλη μάζα των δυνάμεων κατά μήκος της κυριότερης από αυτές και να κατέχεις τη δευτερεύουσα με αποσπάσματα που να έχουν συγκλίνουσα σε κατεύθυνση, εάν είναι δυνατόν, με το κύριο σώμα.

Ο στρατός όντας καθ' οδόν προς τον αντικειμενικό σκοπό, πριν να συναντήσει τον εχθρό και δώσει μάχη, κατέχει ανά ημέρα ή προσωρινά, στρατηγικές θέσεις: το μέτωπο που καταλαμβάνει ή αυτό επί του οποίου ο εχθρός μπορεί να επιτεθεί, είναι το **μέτωπο των επιχειρήσεων**. Υπάρχει ένα σημαντικό ζήτημα σε σχέση με την κατεύθυνση του μετώπου των επιχειρήσεων και των αλλαγών που αυτό μπορεί να υποστεί, κάτι το οποίο πραγματεύτηκα στο Άρθρο XX.

Η θεμελιώδης αρχή απαιτεί, ακόμα και όταν οι δυνάμεις είναι ισόδυναμες, το μέτωπο να είναι λιγότερο εκτεταμένο από αυτό του εχθρού, ειδικά εάν το μέτωπο παραμένει αμετάβλητο για κάποιο χρόνο. Εάν οι δικές σου στρατηγικές θέσεις είναι πιο στενά συνδεδεμένες από αυτές του εχθρού, μπορείς να συγκεντρωθείς πιο εύκολα και πιο γρήγορα από τον εχθρό και με αυτόν τον τρόπο θα εφαρμοστεί η θεμελιώδης αρχή. Εάν οι θέσεις είναι εσωτερικές και κεντρικές, ο εχθρός δεν μπορεί να συγκεντρωθεί εκτός κι αν περάσει μέσα από τον όγκο των μεραρχιών σου ή κινούμενος κυκλικά γύρω τους: τότε είναι ακριβώς η κατάσταση που δεν μπορεί να εφαρμόσει τη θεμελιώδη αρχή, ενώ αυτό είναι το πιο προφανές δικό σου μέτρο.

Αλλά αν είσαι πολύ αδύναμος και ο εχθρός είναι πολύ ισχυρός, μία κεντρική θέση, η οποία μπορεί να περικυκλωθεί από όλες τις πλευρές από δυνάμεις ανώτερες σε κάθε σημείο, δεν μπορεί να κρατηθεί, εκτός και εάν τα εχθρικά σώματα χωρίζονται γρήγορα μεταξύ τους όπως στην περίπτωση με τα συμμαχικά στρατεύματα στον Επταετή Πόλεμο. Ή εκτός και εάν η κεντρική ζώνη έχει ένα φυσικό εμπόδιο επί μιας ή δυο πλευρών της, όπως ο Ρήνος, ο Δούναβης ή οι Άλπεις, το οποίο θα εμπόδιζε τον εχθρό να χρησιμοποιήσει τις δυνάμεις του ταυτόχρονα.

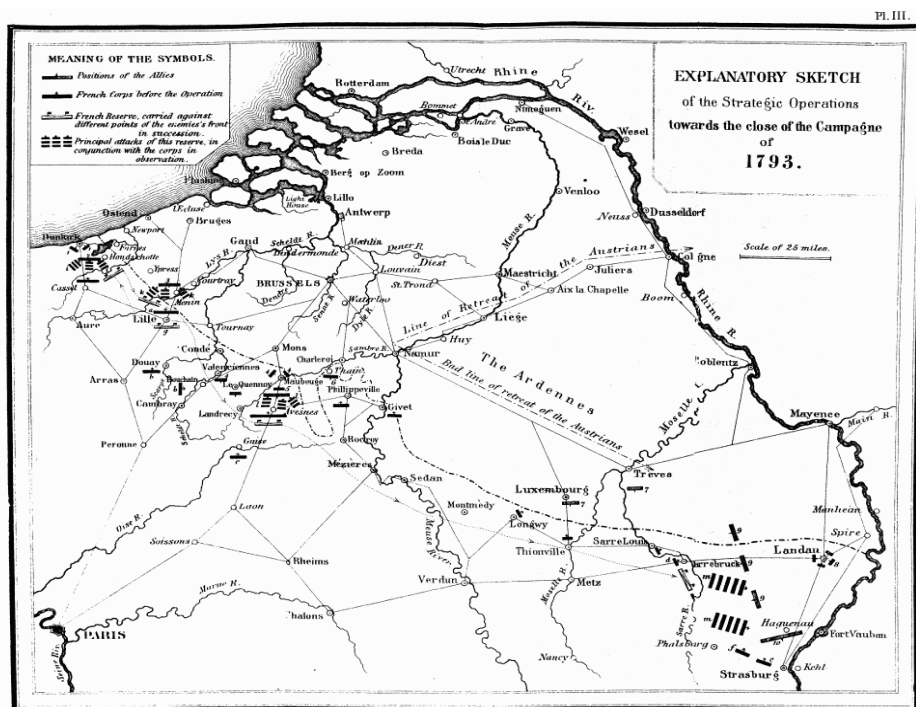
Σε περίπτωση μεγάλης αριθμητικής κατωτερότητας, είναι παρά ταύτα, σοφότερο να ελιχθείς επί ενός από τα άκρα αντί εναντίον του κέντρου της εχθρικής γραμμής, ειδικά εάν ο όγκος των δυνάμεων του είναι αρκετά κοντά ώστε να δημιουργεί κίνδυνο για σένα. Έχει διατυπωθεί ανωτέ-

ρω, ότι η στρατηγική, εκτός από το να υποδεικνύει τα αποφασιστικά σημεία ενός θεάτρου πολέμου, απαιτεί δύο πράγματα:

1. Την κύρια μάζα των δυνάμεων να κινηθεί εναντίον τμημάτων του εχθρού, ώστε να τους επιτεθεί διαδοχικά.

2. Και να υιοθετηθεί η καλύτερη κατεύθυνση κίνησης, δηλαδή μία που να οδηγεί κατευθείαν στα ήδη γνωστά αποφασιστικά σημεία και κατόπιν επί των δευτερευόντων σημείων.

Θα ξαναθυμηθούμε ότι οι σύμμαχοι είχαν δέκα κύρια σώματα στρατού επί των συνόρων της Γαλλίας από τον Ρήνο μέχρι τη Βόρεια Θάλασσα. (Βλέπε Χάρτη Στρατηγικών Επιχειρήσεων περί το τέλος του 1793).

ΧΑΡΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
(Τέλος 1793)

Ο Δούκας του Γιόρκ έκανε επίθεση στη Δουνκέρκη (No 1).

Ο Στρατάρχης Freytag κάλυπτε μια πολιορκία (No 2).

Ο Πρίγκιπας του Orange είχε καταλάβει μια ενδιάμεση θέση στο Menin (No 3).

Ο Πρίγκιπας του Coburg με τον κύριο στρατό επιτίθετο στην Maubeuge και φύλαγε τον χώρο μεταξύ αυτής της θέσης και του Schelt με ισχυρά αποσπάσματα (No 4).

Ο Clairfayt κάλυπτε μια πολιορκία (No 5).

Ο Benjouski κάλυπτε το Σαρλερουά και τον Μεύση, προς το Thuin και το Σαρλερουά, οι οχυρώσεις του οποίου ήταν υπό ανακατασκευή (No 6).

Ένα άλλο σώμα στρατού κάλυπτε τις Αρδέννες και το Λουξεμβούργο (No 7).

Οι Πρώσοι πολιορκούσαν το Landau (No 8).

Ο Δούκας του Brunswick κάλυπτε την πολιορκία στα Βόσγια Όρη (No 9).

Ο Στρατηγός Wurmser επιτηρούσε το Στρασβούργο και τον στρατό του Ρήνου (No 10).

Οι Γάλλοι εκτός από τα αποσπάσματα στο μέτωπο κάθε εχθρικού σώματος, είχαν πέντε κύριες μάζες δυνάμεων στα στρατόπεδα της Λίλ, του Douai, του Guise, του Sarre Louis και του Στρασβούργου, (a, b, c, d, e). Μια ισχυρή εφεδρεία (g), που αποτελούνταν από τα καλύτερα τμήματα παρμένα από τα στρατόπεδα των βόρειων συνόρων ήταν σχεδιασμένη να προσβάλει διαδοχικά όλα τα σημεία της εχθρικής γραμμής, βοηθούμενη από τα τμήματα που βρίσκονταν ήδη στην περιοχή (i, k, l, m).

Αυτή η εφεδρεία βοηθούμενη από τις μεραρχίες του στρατοπέδου του Cassel κοντά στη Δουνκέρκη, άρχισε τις επιχειρήσεις της νικώντας τα σώματα 1 και 2, υπό τον Δούκα του Γιορκ. Μετά αυτό των Ολλανδών (No 3) στο Menin, μετά αυτό του Clairfayt (No 5) προ της Maubeuge. Τέλος συνενώθηκε με το στρατό του Μοζέλα προς το Sarre Louis, νίκησε τον Δούκα του Brunswick στα Βόσγια και με τη βοήθεια του στρατού του Ρήνου (f), έβγαλε τον Wurmser από τις γραμμές του Wissembourg.

Η γενική αρχή εφαρμόστηκε σίγουρα καλά και κάθε παρόμοια επιχείρηση θα είναι αξιόπαινη. Αλλά, καθώς οι Αυστριακοί αποτελούσαν το μισό των συμμαχικών δυνάμεων και είχαν τις γραμμές συμπύξεως τους από τα σημεία 4, 5 και 6 επί του Ρήνου, είναι προφανές ότι αν οι Γάλλοι είχαν συγκεντρώσει τρία από τα μεγάλα σώματα στρατού τους ώστε να τα οδηγήσουν κατά του Benjouski στο Thuin (No 6) και μετά να πέσουν επί του αριστερού του Πρίγκιπα του Coburg δια του δρόμου του Σαρλερουά, θα είχαν πετάξει τον αυτοκρατορικό στρατό επάνω στη Βόρεια Θάλασσα και θα είχαν επιτύχει τεράστια αποτελέσματα. Η Επιτροπή Δημόσιας Ασφάλειας θεώρησε ως ζήτημα υψίστης σπουδαιότητας να μην αφήσει τη Δουνκέρκη να πέσει στα χέρια των Άγγλων. Εκτός αυτού το σώμα στρατού του Γιορκ, το οποίο

είχε στρατοπεδεύσει σε λιβάδια, θα μπορούσε να αποκοπεί και να πεταχτεί στη θάλασσα. Οι διαθέσιμες γαλλικές δυνάμεις γι' αυτόν τον σκοπό ήταν στο Douai, στη Λιλ και το Cassel. Έτσι υπήρχαν σοβαροί λόγοι να αρχίσουν τις επιχειρήσεις επιτιθέμενοι στους Άγγλους. Η κύρια αποστολή απέτυχε επειδή ο Houchard δεν εκτίμησε το στρατηγικό πλεονέκτημα που είχε και δεν ήξερε πως να ενεργήσει επί της γραμμής συμπτώξεως του Αγγλο-Hanoverian στρατού. Καταδικάστηκε και εκτελέστηκε στη γκιλοτίνα, παρ' ότι έσωσε τη Δουνκέρκη, όμως απέτυχε να αποκόψει τους Άγγλους όπως θα έπρεπε να είχε κάνει. Θα παρατηρηθεί ότι αυτή η κίνηση της γαλλικής εφεδρείας κατά μήκος όλου του μετώπου ήταν η αιτία των πέντε νικών, ουδεμία από τις οποίες είχε αποφασιστικό αποτέλεσμα επειδή οι επιθέσεις έγιναν μετωπικά και επειδή όταν οι πόλεις απελευθερώνονταν, οι συμμαχικές δυνάμεις δεν αποκόπτονταν και η γαλλική εφεδρεία συνέχιζε σε διαφορετικά σημεία αλληλοδιαδόχως, καμία από τις νίκες πέτυχε το αποτέλεσμα που εδικαιούτο να επιτύχει. Εάν οι Γάλλοι είχαν τη βάση τους επί των πέντε οχυρωμένων πόλεων του Μεύση, είχαν συγκεντρώσει 100.000 άνδρες με τολμηρές και γρήγορες πορείες, είχαν επιπέσει επί του κέντρου αυτών των σε διαφορετικές τοποθεσίες σωμάτων, είχαν συντρίψει τον Benjouski, είχαν επιτεθεί στον Πρίγκιπα του Coburg από τα νότια, τον είχαν νικήσει και καταδιώξει με μανία όπως έκανε την καταδίωξη ο Ναπολέων στο Ratisbon και όπως αυτός ήθελε να κάνει στο Ligny το 1815, το αποτέλεσμα θα ήταν τελείως διαφορετικό.

Μνημόνευσα αυτό το παράδειγμα καθώς δείχνει πολύ καλά τα δυο σημαντικά σημεία που πρέπει να ακολουθούνται στη στρατηγική διεύθυνση μαζών δυνάμεων, δηλαδή τη χρησιμοποίησή τους σε διαφορετικά σημεία αλληλοδιαδόχως και σε αποφασιστικά σημεία¹⁹⁹.

Κάθε μορφωμένος στρατιωτικός άνδρας θα εντυπωσιαστεί από αυτές τις αλήθειες και θα πεισθεί ότι η τελειότητα των ελιγμών θα εξαρτάται από το κατά πόσον αυτοί συμμορφώνονται με τις αρχές στις οποίες έχουμε επιμείνει. Στο ότι δηλαδή το μεγάλο μέρος της δύναμης πρέπει να κινείται κατά μιας πτέρυγας ή κατά του κέντρου, σύμφωνα με τη θέση των εχθρικών μαζών. Είναι σημαντικό σε μάχες να υπολογίζονται οι αποστάσεις με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια, γιατί τα αποτελέσματα των κινήσεων επί του πεδίου της μάχης επέρχονται πιο γρήγορα απ' ό,τι στην περίπτωση στρατηγικών ελιγμών, κάθε μέτρο δε πρέπει να λαμβάνεται για την αποφυγή έκθεσης οποιουδήποτε μέρους της γραμμής από επικίνδυνες εχθρικές επιθέσεις,

¹⁹⁹ Οι μνημονευθείσες επιχειρήσεις δείχνουν το πλεονέκτημα της χρησιμοποίησης των μαζών στο αποφασιστικό σημείο, όχι επειδή αυτό έγινε το 1793, αλλά επειδή αυτό δεν έγινε. Εάν ο Ναπολέων ήταν στη θέση του Carnot, θα είχε επιπέσει με όλες τις δυνάμεις επί του Σαρλερουά και έτσι θα είχε επιτεθεί στο αριστερό του Πρίγκιπα του Coburg και θα τον είχε αποκόψει από τη γραμμή συμπτώξεως του. Ας αφήσουμε οποιονδήποτε να συγκρίνει τα αποτελέσματα των ημι-επιδέξιων επιχειρήσεων του Carnot, με τους σοφούς ελιγμούς στην περίπτωση του Αγίου-Βερνάρδου και της Ιένα για να πεισθεί.

ειδικά αν ο εχθρός διατηρείται συμπαγής. Προσθέστε σ' αυτά τα πράγματα την ηρεμία κατά τη διάρκεια της ενεργείας, την ικανότητα να επιλέγεις θέσεις για μάχη με τον τρόπο που έχει περιγραφεί για την άμυνα αλλά με επιθετικές επιστροφές, την ταυτόχρονη χρήση των δυνάμεων για να δώσουν το αποφασιστικό χτύπημα, την ικανότητα να ξεσηκώνεις τους στρατιώτες και να τους προωθείς εμπρός σε κατάλληλες χρονικές στιγμές και έχουμε μνημονεύσει όλα αυτά τα οποία μπορούν να βοηθήσουν τον στρατηγό για εξασφάλιση νικών και όλα όσα θα τον καταστήσουν έναν καλό τακτικιστή.

Είναι σχεδόν πάντοτε εύκολο να προσδιορίζεις το αποφασιστικό σημείο ενός πεδίου μάχης. Αλλά δεν είναι τόσο εύκολο να προσδιορίζεις το αποφασιστικό χρονικό σημείο και είναι ακριβώς εδώ που η ευφυΐα και η εμπειρία είναι τα πάντα και που η θεωρία έχει πολύ μικρή αξία. Είναι επίσης σημαντικό, να ξεετάζεις επιμελώς το Άρθρο XLII που εξηγεί πώς ένας στρατηγός μπορεί να κάνει ένα μικρό αριθμό υποθέσεων ως προς το τι μπορεί να κάνει ο εχθρός και ως προς το ποιόν τρόπο ενεργείας πρέπει αυτός να ακολουθήσει επί αυτών των υποθέσεων. Έτσι θα συνηθίσει τον εαυτό του να είναι προετοιμασμένος για κάθε ενδεχόμενο. Επίσης πρέπει να επιστήσω προσοχή επί του Αρθρου XXVIII σχετικά με τα μεγάλα αποσπάσματα. Αυτά είναι αναγκαία κακά και εάν δεν τα διαχειριστείς με μεγάλη προσοχή, μπορεί να αποδειχθούν καταστροφικά και για τους καλύτερους στρατούς. Οι βασικοί κανόνες επί αυτού του σημείου είναι να κάνεις όσο λιγότερα αποσπάσματα είναι δυνατόν, να τα έχεις έτοιμα για κίνηση, να τα ενσωματώνεις και πάλι στον κύριο κορμό όταν αυτό μπορεί να γίνει και να τους δίδεις καλές οδηγίες, ώστε να αποφύγεις καταστροφές.

Δεν έχω τίποτα να πω σχετικό με τα δύο πρώτα κεφάλαια επί της Πολιτικής επί των Στρατιωτικών Πραγμάτων, γιατί αποτελούν τα ίδια μια περίληψη αυτού του τμήματος της τέχνης του πολέμου, το οποίο αφορά κυρίως πολιτικούς, αλλά που θα πρέπει να γίνει πλήρως κατανοητό από στρατιωτικούς. Θα επιστήσω όμως ειδική προσοχή επί του Αρθρου XIV που αφορά τη διοίκηση στρατών ή την επιλογή διοικητών, ένα αντικείμενο που αξίζει τη μεγαλύτερη προσοχή από μέρους μιας σοφής κυβερνήσεως, επειδή από αυτήν την επιλογή εξαρτάται συχνά η ασφάλεια ενός έθνους.

Μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι ένας καλός στρατηγιστής θα είναι ένας καλός επιτελάρχης για έναν στρατό, αλλά για τη διοίκηση στρατευμάτων χρειάζεται ένας άνθρωπος με δοκιμασμένες αρετές, υψηλού φρονήματος και μεγάλης ενεργητικότητας. Η συνέργεια δύο τέτοιων ανδρών, ενός ως διοικητή κι ενός ως επιτελάρχη, όταν δεν μπορεί να υπάρχει ένας αρχηγός πρώτης γραμμής, μπορεί να φέρει τα πιο σπουδαία αποτελέσματα.

Σημείωση επί του Τρόπου Απόκτησης μιας Καλής Στρατηγικής Ματιάς

Η μελέτη των αρχών της στρατηγικής δεν θα αποφέρει πολύτιμα πρακτικά αποτελέσματα, εάν δεν κάνουμε τίποτα παραπάνω από το να τις θυμόμαστε, χωρίς ποτέ να προσπαθούμε να τις εφαρμόσουμε, με τον χάρτη ανά χειράς, σε υποθετικούς πολέμους ή σε έξυπνες επιχειρήσεις μεγάλων αρχηγών.

Όταν ένας στρατιωτικός ο οποίος σπουδάζει την τέχνη του, έχει κατανοήσει πλήρως τα πλεονεκτήματα που προέρχονται από την κίνηση μιας ισχυρής μάζας εναντίον διαδοχικών τμημάτων του συνόλου της εχθρικής δύναμης και ειδικότερα όταν αναγνωρίζει τη σημασία του να κατευθύνεις συνεχώς τις κύριες προσπάθειες εναντίον αποφασιστικών σημείων του θεάτρου των επιχειρήσεων, αυτός θα επιθυμεί με φυσικό τρόπο να είναι ικανός να αντιλαμβάνεται με μια γρήγορη ματιά ποια είναι αυτά τα αποφασιστικά σημεία. Έχω ήδη υποδείξει στην προηγούμενη Περίληψη, τους απλούς τρόπους μέσω των οποίων αποκτάται αυτή η γνώση. Υπάρχει πράγματι, μία αλήθεια αξιοσημείωτης απλότητας, η οποία περιέχει όλους τους συνδυασμούς ενός μεθοδικού πολέμου. Και αυτή είναι: *σε κάθε θέση που ένας στρατηγός μπορεί να κατέχει, αυτός έχει να αποφασίσει εάν θα επιχειρήσει δια του δεξιού, διά του αριστερού ή δια του μετώπου.*

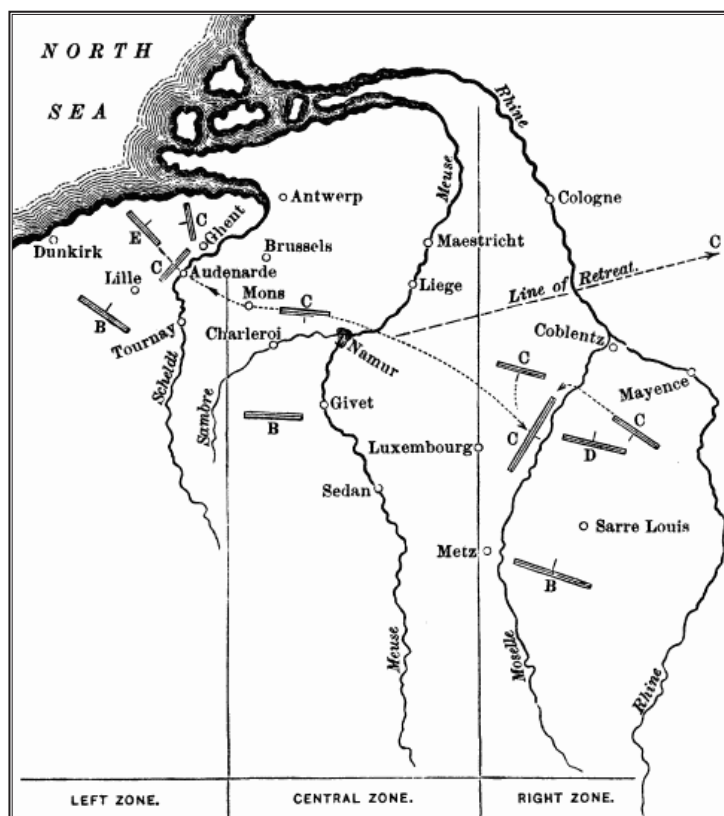
Για να πεισθεί κάποιος για την ορθότητα αυτού του ισχυρισμού, ας πάρουμε πρώτα αυτόν τον στρατηγό που είναι μέσα στο γραφείο του στην αρχή του πολέμου. Η πρώτη του φροντίδα θα είναι να επιλέξει αυτήν τη ζώνη των επιχειρήσεων, η οποία θα του δώσει τον μεγαλύτερο αριθμό ευκαιριών για επιτυχία και που να είναι η λιγότερο επικίνδυνη γι' αυτόν σε περίπτωση αναποδιάς. Καθώς κανένα θέατρο επιχειρήσεων μπορεί να έχει παραπάνω από τρεις ζώνες (αυτήν του δεξιού, αυτήν του κέντρου κι αυτήν του αριστερού) και όπως έχω τονίσει στα Άρθρα από XVII μέχρι XXII τον τρόπο για να καταλάβεις τα πλεονεκτήματα και τους κινδύνους αυτών των ζωνών, η επιλογή μιας ζώνης επιχειρήσεων δεν θα είναι δύσκολο ζήτημα.

Όταν ο στρατηγός θα έχει τελικά επιλέξει μία ζώνη εντός της οποίας θα επιχειρήσει με τον κύριο όγκο των δυνάμεών του και όταν αυτές οι δυνάμεις εγκατασταθούν σ' αυτήν τη ζώνη, ο στρατός θα έχει ένα μέτωπο επιχει-

ρήσεων προς τον εχθρικό στρατό, ο οποίος θα έχει επίσης ένα. Τώρα, αυτά τα μέτωπα επιχειρήσεων θα έχει το καθένα δεξιό, αριστερό και κέντρο. Τότε το μόνο που απομένει για τον στρατηγό, είναι να αποφασίσει σε ποιά από αυτές τις κατευθύνσεις μπορεί να βλάψει περισσότερο τον εχθρό, γιατί αυτό θα είναι πάντοτε το καλύτερο, ειδικά εάν μπορεί να κινηθεί εναντίον του χωρίς να διακινδυνεύσει τις επικοινωνίες του. Έχω ήδη ασχοληθεί με αυτό το σημείο στην περιλήψη που προηγήθηκε.

Τέλος όταν οι δύο στρατοί βλέπουν ο ένας τον άλλον στο πεδίο της μάχης όπου η αποφασιστική σύγκρουση θα ακολουθήσει και είναι λίγο πριν ανταλλάξουν χτυπήματα, ο καθένας θα έχει ένα δεξιό, ένα αριστερό και κέντρο και εναπόκειται στον στρατηγό να αποφασίσει σε ποια από αυτές τις τρεις κατευθύνσεις θα χτυπήσει.

Ας πάρουμε σαν παράδειγμα αυτών των αληθειών που μόλις μνημόνευσα, το θέατρο των επιχειρήσεων στο οποίο αναφερόμαστε ήδη, μεταξύ του Ρήνου και της Βόρειας Θάλασσας (Εικ 37).

Εικόνα 37

Παρότι αυτό το θέατρο παρουσιάζει κατά μια άποψη τέσσερις γεωγραφικούς τομείς, τον χώρο μεταξύ του Ρήνου και του Μοζέλα, αυτόν μεταξύ του Μοζέλα και του Μεύση, αυτόν μεταξύ του Μεύση και του Scheldt και αυτόν μεταξύ του τελευταίου ποταμού και της θάλασσας, είναι παρόλα αυτά αλήθεια ότι ένας στρατός του οποίου ΑΑ είναι η βάση και ΒΒ το μέτωπο των επιχειρήσεων, θα έχει μόνο τρεις γενικές κατευθύνσεις από τις οποίες να διαλέξει, γιατί οι δυο χώροι στο κέντρο θα αποτελέσουν μια μόνο κεντρική ζώνη, καθώς αυτός ο στρατός θα έχει πάντοτε μια στα δεξιά και μια στα αριστερά.

Ο στρατός ΒΒ, επιθυμώντας να κινηθεί επιθετικά κατά του στρατού CC του οποίου βάση ήταν ο Ρήνος, θα είχε τρεις κατευθύνσεις για επιχειρήσεις. Εάν αυτός ελίσσονταν από το δεξιό άκρο, κατεβαίνοντας τον Μοζέλα (προς το D), αυτός θα απειλούσε προφανώς την εχθρική γραμμή συμπύξεως προς τον Ρήνο. Αλλά αυτός συγκεντρώνοντας τον όγκο των δυνάμεων του προς το Λουξεμβούργο, θα μπορούσε να επιπέσει στο αριστερό του στρατού D και να τον υποχρεώσει να αλλάξει μέτωπο και να πολεμήσει έχοντας τα νώτα προς τον Ρήνο, προκαλώντας την καταστροφή του σε περίπτωση σοβαρής του ήττας.

Εάν αντίθετα, ο στρατός Β ήθελε να εφαρμόσει τη μεγαλύτερη προσπάθεια του επί του αριστερού (προς το E), ώστε να εκμεταλλευτεί τις πολύ καλά οχυρωμένες πόλεις της Λιλ και Valenciennes, θα εξέθετε τον εαυτό του σε μπελάδες πολύ πιο σοβαρούς από ότι πριν. Επειδή ο στρατός CC, συγκεντρώνοντας τη δύναμή του προς την Audenarde, θα μπορούσε να επιπέσει στο δεξιό του Β και υπερφαλαγγίζοντας αυτήν την πτέρυγα στη μάχη, θα μπορούσε να την ρίξει στην απροσπέλαστη εδαφική έκταση προς Αμβέρσα μεταξύ του Scheldt και της θάλασσας, όπου δεν θα απέμεναν παρά δυο πράγματα γι' αυτόν να κάνει: είτε να παραδοθεί διακριτικά, είτε να κόψει δρόμο περνώντας ανάμεσα από τον εχθρό, θυσιάζοντας τη μισή του δύναμη.

Φαίνεται λοιπόν προφανές, ότι η αριστερή ζώνη θα ήταν η πιο μειονεκτική για τον στρατό Β και η δεξιά ζώνη δεν θα βόλευε παρά το ότι θα ήταν κάπως ευνοϊκή από κάποια άποψη. Η κεντρική ζώνη μένει να εξεταστεί. Αυτή βρέθηκε να έχει όλα τα επιθυμητά πλεονεκτήματα, επειδή ο στρατός Β, μπορεί να κινήσει τον όγκο των δυνάμεών του έως το Σαρλερουά με σκοπό να κόψει στη μέση το απέραντο μέτωπο των επιχειρήσεων του εχθρού, μπορεί να υπερνικήσει το κέντρο του και να οδηγήσει το δεξιό του πίσω στην Αμβέρσα και στον Κάτω Scheldt, χωρίς να εκθέσει σοβαρά τις δικές του επικοινωνίες.

Όταν οι δυνάμεις επικεντρώνονται κυρίως επί της πιο πλεονεκτικής ζώνης, θα πρέπει βέβαια, να έχουν αυτήν την κατεύθυνση κίνησης προς το μέτωπο επιχειρήσεων του εχθρού, το οποίο είναι σε αρμονία με τον κύριο αντικειμενικό σκοπό. Για παράδειγμα, εάν θα έπρεπε να έχετε επιχειρήσει με το δεξιό σας εναντίον του αριστερού του εχθρού με πρόθεση να αποκό-

ψετε το μεγαλύτερο μέρος του στρατού του από τη βάση του στον Ρήνο, θα έπρεπε σίγουρα να συνεχίσετε να επιχειρείτε στην ίδια κατεύθυνση. Γιατί εάν εφαρμόζατε τη μεγαλύτερη προσπάθειά σας εναντίον του δεξιού του εχθρικού μετώπου, ενώ το σχέδιο σας ήταν να κερδίσετε πλεονέκτημα επί του αριστερού, οι επιχειρήσεις σας δεν θα μπορούσαν να καταλήξουν όπως θα περιμένατε, ανεξάρτητα από το πόσο καλά τις είχατε εκτελέσει. Εάν αντίθετα, είχατε αποφασίσει να ακολουθήσετε την αριστερή ζώνη με πρόθεση να περιορίσετε τον εχθρό πίσω επάνω στη θάλασσα, θα έπρεπε συνεχώς να ελίσσεστε με το δεξιό σας ώστε να εκπληρώσετε τον αντικειμενικό σκοπό σας. Γιατί αν ο ελιγμός εκτελούνταν με το αριστερό, εσείς και όχι ο εχθρός θα ήταν εκείνος που θα πεταγόταν πίσω στη θάλασσα σε περίπτωση αναποδιάς.

Εφαρμόζοντας αυτές τις ιδέες στα θέατρα των επιχειρήσεων του Marengo, του Ουλμ και της Ιένα, ευρίσκουμε τις ίδιες τρεις ζώνες, με την διαφορά ότι σ' αυτές τις εκστρατείες η κεντρική κατεύθυνση δεν ήταν η καλύτερη. Το 1800, η κατεύθυνση του αριστερού οδηγούσε κατ' ευθείαν στην αριστερή όχθη του Ρο στη γραμμή συμπτώξεως του Mélas. Το 1805, η αριστερή ζώνη ήταν αυτή που οδηγούσε μέσω του Donauwerth στο άκρο δεξιό και την γραμμή συμπτώξεως του Mack. Το 1806 όμως, ο Ναπολέων μπορούσε να φθάσει την πρωσική γραμμή υποχωρήσεως δια της δεξιάς ζώνης, κινούμενος σε φάλαγγα από το Bamberg προς την Gera.

Το 1800, ο Ναπολέων είχε να επιλέξει μεταξύ μιας γραμμής επιχειρήσεων επί του δεξιού, που οδηγούσε στην ακτογραμμή προς Νίκαια και Savona, αυτής του κέντρου που οδηγούσε δια μέσου του Mont-Cenis προς Τορίνο και αυτής του αριστερού, που οδηγούσε από τη γραμμή επικοινωνιών του Mélas, δια μέσου της διάβασης του Saint-Bernard ή της Simplon.

Οι δύο πρώτες κατευθύνσεις δεν είχαν κάποιο πλεονέκτημα και το δεξιό θα μπορούσε να ήταν πολύ επικίνδυνο όπως απεδείχθη στον Massena, ο οποίος υποχρεώθηκε να οπισθοχωρήσει στη Γένοβα όπου και πολιορκήθηκε. Η αποφασιστική κατεύθυνση ήταν προφανώς αυτή του αριστερού. Έχω πει αρκετά για να εξηγήσω τις ιδέες μου επί αυτού του σημείου.

Το θέμα των μαχών είναι κάπως πιο περίπλοκο, γιατί στις προετοιμασίες γι' αυτές υπάρχουν και στρατηγικά και τακτικά ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη και να συγκεραστούν. Μια θέση για μάχη, όντας υποχρεωτικά συνδεδεμένη με τη γραμμή συμπτώξεως και τη βάση των επιχειρήσεων, πρέπει να έχει μια πολύ καλά προσδιορισμένη στρατηγική κατεύθυνση και πρέπει επίσης να εξαρτάται κατά κάποιο τρόπο από τον χαρακτήρα του εδάφους και τις θέσεις των τμημάτων και των δύο πλευρών στην εμπλοκή. Αυτά είναι τακτικά ζητήματα. Παρ' ότι ένας στρατός καταλαμβάνει μια τέτοια θέση για μάχη ώστε να έχει τη γραμμή της συμπτώξεως του πίσω από αυτήν τη θέση, μερικές φορές είναι υποχρεωμένος να καταλάβει θέση παράλληλη προς αυτή τη γραμμή. Σε μια τέτοια περίπτωση είναι προφανές

ότι εάν επιτεθείς με υπέρτερες δυνάμεις επί της πτέρυγας που είναι πλησιέστερα στη γραμμή συμπτώξεως, ο εχθρός μπορεί να αποκοπεί ή να καταστραφεί ή το λιγότερο να μην έχει άλλη οδό διαφυγής, ει μη μόνον με ενέργεια δια μέσου της δικής σου γραμμής.

Στη μάχη του Leuthen ο Φρειδερίκος κατέκλυσε το αριστερό των Αυστριακών το οποίο ήταν στην κατεύθυνση συμπτώξεως τους και γι' αυτόν το λόγο, η δεξιά πτέρυγα υποχρεώθηκε να καταφύγει στο Breslau, όπου και παραδόθηκε λίγες ημέρες αργότερα.

Σε τέτοιες περιπτώσεις δεν υφίσταται λόγος για δισταγμό. Το αποφασιστικό σημείο είναι αυτή η πτέρυγα του εχθρού η οποία είναι πλησιέστερα προς τη γραμμή συμπτώξεως του και αυτήν τη γραμμή πρέπει να καταλάβεις προστατεύοντας συγχρόνως τη δική σου.

Όταν ένας εχθρός έχει μία ή δύο γραμμές συμπτώξεως κάθετες προς τη θέση μάχης του και πίσω από αυτήν, θα είναι γενικά καλύτερο να επιτεθείς στο κέντρο ή σε αυτήν την πλευρά που τα εμπόδια του εδάφους θα είναι λιγότερο πλεονεκτικά για την άμυνα. Γιατί σε μια τέτοια περίπτωση, το πρώτο μέλημα είναι να κερδίσεις τη μάχη χωρίς να υπολογίζεις σε ολική καταστροφή του εχθρού. Αυτή εξαρτάται από την αριθμητική ισχύ των αντιπάλων, το ηθικό των δύο στρατών και άλλες συνθήκες, σχετικά με τις οποίες δεν μπορούν να θεσπιστούν σταθεροί κανόνες.

Τελικά συμβαίνει μερικές φορές ένας στρατός να επιτυγχάνει να κυριεύσει την εχθρική γραμμή συμπτώξεως πριν καν δοθεί μάχη, όπως ο Ναπολέων έκανε στο Marengo, στο Ουλμ και στην Ιένα. Με το αποφασιστικό σημείο να έχει εξασφαλιστεί σε τέτοια περίπτωση από έξυπνες πορείες πριν τη μάχη, απομένει μόνο να εμποδίσεις τον εχθρό να ενεργήσει διά μέσου της δικής σου γραμμής. Δεν μπορείς να κάνεις τίποτα καλύτερο από το να δώσεις μια παράλληλη μάχη, καθώς δεν υπάρχει λόγος να ενεργήσεις κατά της μιας πτέρυγας περισσότερο από την άλλη. Αλλά για τον εχθρό ο οποίος έτσι αποκόπτεται, η περίπτωση είναι διαφορετική. Αυτός θα πρέπει σίγουρα να χτυπήσει ισχυρά στην κατεύθυνση εκείνης της πτέρυγας που μπορεί να ελπίζει ότι γρήγορα θα ξανά θέσει υπό τον έλεγχό του την κανονική γραμμή συμπτώξεως του. Κι αν αυτός ρίξει τον όγκο των δυνάμεών του εκεί, μπορεί να σώσει ένα μεγάλο μέρος αυτών. Ότι έχει να κάνει είναι να προσδιορίσει εάν η κύρια του προσπάθεια θα είναι κατά του δεξιού ή του αριστερού.

Το βρίσκω σωστό να σημειώσω ότι η διάβαση ενός μεγάλου ποταμού υπό την παρουσία ενός εχθρικού στρατού είναι μερικές φορές μια εξαιρετική περίπτωση στην οποία οι γενικοί κανόνες δεν εφαρμόζονται. Σ' αυτές τις επιχειρήσεις, οι οποίες είναι υπερβολικά λεπτού χαρακτήρα, το σημαντικό πράγμα είναι να διατηρήσεις τις γέφυρες ασφαλείς. Εάν μετά την πραγματοποίηση της διάβασης, ένας στρατηγός έρριπτε τον όγκο των δυνάμεών του προς το δεξιό ή το αριστερό με σκοπό να καταλάβει κάποιο αποφασιστικό

σημείο ή για να οδηγήσει τον εχθρό του πίσω στον ποταμό, ενώ αυτός βρισκόταν σε φάση συγκεντρώσεως των δυνάμεών του σε μια άλλη κατεύθυνση για να καταλάβει τις γέφυρες, τότε ο πρώτος στρατός μπορεί να περιέρχονταν σε πολύ δύσκολη θέση σε περίπτωση άσχημης εξελίξεως. Η μάχη του Wagram είναι ένα εξαιρετικό τέτοιο παράδειγμα. Έχω πραγματευτεί αυτό το αντικείμενο στο Άρθρο XXXVII.

Ένας στρατιωτικός ο οποίος κατανοεί πλήρως τη σημασία αυτών των αληθειών οι οποίες μόλις διατυπώθηκαν, θα επιτύχει να αποκτήσει μια γρήγορη και αποτελεσματική ματιά. Θα γίνει αποδεκτό πάντως ότι ο στρατηγός ο οποίος εκτιμά αυτές τις αλήθειες, την πραγματική τους αξία και εθίζει τον εαυτόν του στη χρησιμοποίησή τους είτε διαβάζοντας στρατιωτική ιστορία, είτε με υποθετικές περιπτώσεις επί χαρτών, σπάνια θα αμφιβάλλει σε πραγματικές εκστρατείες για το τι θα πρέπει να κάνει και ακόμα και όταν ο εχθρός επιχειρεί ξαφνικές και μη αναμενόμενες κινήσεις, αυτός θα είναι πάντοτε έτοιμος έχοντας λάβει τα κατάλληλα μέτρα να αντιδράσει σ' αυτές τις κινήσεις, έχοντας συνεχώς κατά νου, τις λίγες απλές και θεμελιώδεις αρχές οι οποίες πρέπει να διέπουν τις πολεμικές επιχειρήσεις.

Ο Θεός να φυλάξει, εάν θεωρηθεί ότι εγώ προσπαθώ να μειώσω την αξία της ανυπέβλητης τέχνης του πολέμου παραθέτοντας τέτοια απλά στοιχεία. Εκτιμώ πλήρως τη διαφορά μεταξύ των κατευθυντηρίων αρχών των συνδυασμών που ρυθμίζονται στην ησυχία ενός γραφείου και αυτού του ειδικού ταλέντου το οποίο είναι απαραίτητο για έναν οποίος έχει εν μέσω της συγχύσεως και του θορύβου της μάχης, να οδηγήσει 100.000 άνδρες να συνεργαστούν προς την επίτευξη ενός μοναδικού αντικειμενικού σκοπού. Γνωρίζω πολύ καλά πώς θα πρέπει να είναι ο χαρακτήρας και το ταλέντο του στρατηγού ο οποίος πρέπει να κάνει μάζες δυνάμεων να κινούνται σαν ένας άνθρωπος, να τις εμπλέκει στο σωστό χρόνο και σημείο ταυτόχρονα, να τις εφοδιάζει με όπλα, προμήθειες, ρουχισμό και πυρομαχικά. Ακόμα παρά το ότι αυτό το ειδικό ταλέντο στο οποίο έχω αναφερθεί είναι απαραίτητο, πρέπει να παραδεχθούμε ότι η ικανότητα να δίνεις σωστή κατεύθυνση στις μάζες επί των καλύτερων στρατηγικών σημείων του θεάτρου των επιχειρήσεων είναι το ανώτερο χαρακτηριστικό ενός μεγάλου αρχηγού.

Πόσοι γενναίοι στρατοί υπό τη διοίκηση γενναίων αρχηγών οι οποίοι διέθεταν εκτελεστική ικανότητα, έχασαν όχι μόνο μάχες, αλλά ακόμα και αυτοκρατορίες γιατί κινήθηκαν ασύνετα σε μια κατεύθυνση ενώ αυτοί θα έπρεπε να έχουν ακολουθήσει κάποια άλλη! Πολυάριθμα παραδείγματα μπορεί να μνημονευθούν, αλλά θα αναφερθώ μόνο στο Βατερλό, στο Ligny, στο Bautzen, στο Dennewitz και στο Leuthen.

Δεν θα πω περισσότερα γιατί απλά θα επαναλάβω ότι έχει ήδη ειπωθεί. Για να απαλλάξω τον εαυτό μου από την κατηγορία η οποία θα μου αποδοθεί για το ότι έδωσα υπερβολική προσοχή στην εφαρμογή μερικών απο-

φθεγμάτων που παρατίθενται στις εργασίες μου, θα επαναλάβω ότι ήμουν ο πρώτος που διατύπωσε ότι: «ο πόλεμος δεν είναι ακριβώς μια επιστήμη, αλλά ένα δράμα γεμάτο πάθος, ότι οι ηθικές αξίες, τα ταλέντα, η εκτελεστική προνοητικότητα και ικανότητα, η μεγαλοσύνη του χαρακτήρα των ηγετών και οι διαθέσεις, οι συμπάθειες και τα πάθη των μαζών, ασκούν μεγάλη επιρροή επί αυτού». Μπορεί επίσης να μου επιτραπεί μετά τη συγγραφή της λεπτομερούς ιστορίας των τριάντα εκστρατειών κι έχοντας βοηθήσει προσωπικά σε δώδεκα από τις πιο διάσημες εξ αυτών, να ανακοινώσω ότι δεν βρήκα ούτε μια περίπτωση στην οποία αυτές οι αρχές να εφαρμόστηκαν σωστά και να μην οδήγησαν σε επιτυχία.

Σε ότι αφορά την ειδική εκτελεστική ικανότητα του ισορροπημένου διεισδυτικού νου ο οποίος διαχωρίζει τον πρακτικό άνθρωπο από αυτόν που γνωρίζει μόνο ότι έχει διδαχθεί από άλλους, ομολογώ ότι ουδέν βιβλίο μπορεί να βάλει αυτά τα πράγματα μέσα στο κεφάλι στο οποίο το μικρόβιο δεν προϋπάρχει εκ φύσης. Έχω δει πολλούς στρατηγούς ακόμα και στρατάρχες, να αποκτούν κάποια φήμη μιλώντας γενικά για αρχές τις οποίες αντελήφθησαν λανθασμένα στη θεωρία και δεν μπορούσαν να εφαρμόσουν καθόλου. Έχω δει αυτούς τους ανθρώπους στους οποίους εμπιστεύθηκαν την ανωτάτη διοίκηση στρατών να κάνουν τα πιο απίθανα σχέδια διότι τους έλειπε τελείως η σωστή κρίση και διότι ήταν γεμάτοι υπέρμετρη αλαζονεία. Οι εργασίες μου δεν απευθύνονται σε τέτοια παραπλανημένα άτομα, αλλά η επιθυμία μου είναι να διευκολύνω τη μελέτη της τέχνης του πολέμου για προσεκτικά και ερευνητικά μυαλά, τονίζοντας τις αρχές-οδηγούς. Από αυτήν την άποψη διεκδικώ να έχω προσφέρει αξιόλογες υπηρεσίες σε αυτούς τους αξιωματικούς που πραγματικά επιθυμούν να διακριθούν στο επάγγελμα.

Τέλος θα κλείσω αυτήν τη σύντομη περίληψη με μια τελευταία αλήθεια: «η πρώτη απ' όλες τις αναγκαίες συνθήκες για την επιτυχία ενός άνδρα σαν ηγέτη, είναι να είναι γενναίος. Όταν ένας στρατηγός οδηγείται από ένα πραγματικά στρατιωτικό πνεύμα και μπορεί να το μεταδώσει στους στρατιώτες του, μπορεί να κάνει λάθη, αλλά θα κερδίσει νίκες και θα εξασφαλίσει δάφνες που θα δικαιούνται».

Προσθήκη Επί της Συγκρότησης των Τμημάτων για Μάχη

Ευρισκόμενος στο Παρίσι κοντά στο τέλος του 1815, ένα διακεκριμένο πρόσωπο μου έκανε την τιμή να ερωτήσει τη γνώμη μου ως προς το εάν οι τελευταίες εξελίξεις στα πυροβόλα όπλα θα επέφεραν μεγάλη διαφοροποίηση στον τρόπο που διεξάγεται ο πόλεμος. Απάντησα ότι αυτές οι εξελίξεις πιθανόν να είχαν κάποια επιρροή επί των λεπτομερειών της τακτικής, αλλά ότι στις μεγάλες στρατηγικές επιχειρήσεις και στους μεγάλους συνδυασμούς των μαχών, η νίκη θα προέλθει και τώρα όπως πάντοτε από την εφαρμογή των αρχών οι οποίες οδήγησαν σε επιτυχία μεγάλους στρατηγούς όλα τα χρόνια από τον Αλέξανδρο και τον Καίσαρα μέχρι τον Φρειδερίκο τον Μεγάλο και τον Ναπολέοντα. Ο διάσημος συνομιλητής μου φάνηκε να συμφωνεί πλήρως με τη γνώμη μου.

Τα ηρωικά γεγονότα τα οποία συνέβησαν πρόσφατα κοντά στη Σεβαστούπολη δεν έχουν αλλάξει στο παραμικρό τη γνώμη μου. Η γιγάντια διαμάχη μεταξύ δύο τεράστιων οχυρωμένων στρατοπέδων, τα οποία κατείχαν τεράστιοι στρατοί και στα οποία υπήρχαν ταγμένα 2.000 όπλα του μεγαλύτερου δυνατού διαμετρήματος, είναι ένα γεγονός χωρίς προηγούμενο και το οποίο δεν θα έχει ισοδύναμο γεγονός στο μέλλον, επειδή οι συνθήκες οι οποίες προκάλεσαν αυτό το γεγονός δεν μπορεί να ξανασυμβούν.

Πλέον αυτού, αυτή η σύγκρουση κανονιών σε πολεμίστρες, μη έχοντας ομοιότητα με τις τακτικές μάχες εκ παρατάξεως που διεξήχθησαν στο κέντρο της ηπείρου, δεν μπορεί με κανένα τρόπο να επηρεάσει τους μεγάλους συνδυασμούς του πολέμου, ούτε ακόμα την τακτική των μαχών.

Οι αιματηρές μάχες σε Alma²⁰⁰ και Inkermann, αποδεικνύοντας τις θανατηφόρες συνέπειες των νέων πυροβόλων όπλων, με ανάγκασαν φυσικά να εξετάσω τις αλλαγές που πιθανόν να ήταν αναγκαίες να γίνουν εξ αιτίας αυτού του λόγου στην τακτική του πεζικού.

Θα προσπαθήσω να εκτελέσω αυτό το καθήκον με λίγες λέξεις, ώστε να συμπληρώσω αυτά που είχαν δημοσιευθεί επί αυτού του σημείου είκοσι χρόνια πριν, στην «Περίληψη της Τέχνης του Πολέμου».

200 Ποταμός στην Κριμαία. Ο συγγραφέας αναφέρεται σε γεγονότα του Πρώτου Κριμαϊκού Πολέμου (1853-1856). Στη μάχη στον Alma, οι συμμαχικοί στρατοί των Αγγλο-Γάλλων κατανίκησαν τον ρωσικό στρατό.

Η σημαντική ερώτηση για το κατά πόσον επηρεάζει το πυρ των μουσκέτων τις μάχες δεν είναι καινούργια: χρονολογείται από τη βασιλεία του Φρειδερίκου του Μεγάλου και ειδικότερα από τη μάχη του Mollwitz²⁰¹, την οποία λέγεται ότι αυτός κέρδισε εξαιτίας των πεζών στρατιωτών του, οι οποίοι με τη χρήση κυλινδρικών βεργών για τη γέμιση των μουσκέτων τους ήταν ικανοί να ρίχνουν τρεις βολές ανά λεπτό περισσότερες απ' ό,τι οι εχθροί τους²⁰². Η συζήτηση η οποία προέκυψε εκείνη την εποχή μεταξύ των υποστηρικτών των βαθιών και ρηχών διατάξεων μάχης των τμημάτων, είναι γνωστή σε όλους τους στρατιωτικούς σπουδαστές. Το σύστημα με αναπτυγμένες γραμμές σε τρεις σειρές υιοθετήθηκε για το πεζικό, το ιππικό συγκροτούνταν σε δυο γραμμές και στη διάταξη μάχης αυτό αναπτύσσονταν επί των πτερύγων ή ένα κομμάτι του κρατείτο σε εφεδρεία. Ο περίφημος κανονισμός για ελιγμούς του 1791, προσδιόριζε τις αναπτυγμένες γραμμές σαν την μόνη διάταξη για μάχη: φαινόταν να γίνεται αποδεκτή η χρήση των ταγμάτων σε φάλαγγα με διπλή σειρά στο κέντρο, μόνο σε μερικές μάχες, όπως ήταν μια επίθεση εναντίον μιας μεμονωμένης θέσης, ενός χωριού, ενός δάσους ή μικρών αποσπασμάτων²⁰³.

Η ανεπαρκής εκπαίδευση των τμημάτων της Δημοκρατίας σε ελιγμούς, ανάγκασε τους στρατηγούς, που υστερούσαν στην τακτική, να χρησιμοποιούν στη μάχη, το σύστημα των φαλάγγων υποστηριζόμενο από πολυάριθμους ακροβολιστές. Εκτός αυτού, η φύση όλων των χωρών που απετέλεσαν το θέατρο των επιχειρήσεων, τα Βόσγια όρη, οι Άλπεις, τα Πυρηναία και η δυσκολία του εδάφους της La Vendée, κατέστησαν αυτό το σύστημα, ως το μόνο κατάλληλο. Πώς θα ήταν δυνατόν να εκδηλωθούν επιθέσεις στα στρατόπεδα του Saorgio, του Figueras και του Mont-Cenis με αναπτυγμένα συντάγματα;

Την εποχή του Ναπολέοντα, οι Γάλλοι χρησιμοποιούσαν γενικά το σύστημα των φαλάγγων, καθώς ήταν σχεδόν πάντοτε οι επιτιθέμενοι.

Το 1807, δημοσίευσα στο Glogau στη Σιλεσία, ένα μικρό φυλλάδιο με τίτλο «Οι Μεγάλες Αρχές της Τέχνης του Πολέμου», στο οποίο πρότεινα να

201 Στη μάχη του Mollwitz, συγκρούστηκαν η Πρωσία και η Αυστρία το 1741, με αντικείμενο την πλούσια επαρχία της Σιλεσίας.

202 ΣΜων: Είναι πιθανόν ο Baron Jomini εδώ να αναφέρεται σε σιδερένιες αντί για κυλινδρικές βέργες. Πριν το 1730, όλοι οι ευρωπαϊκοί στρατοί χρησιμοποιούσαν ξύλινες ράβδους και η εφεύρεση των σιδερένιων πιστώνεται από κάποιους στον Πρίγκιπα του Anhalt και από κάποιους άλλους στον πρίγκιπα Λεοπόλδο του Dessau. Οι Πρώσοι ήταν οι πρώτοι που υιοθέτησαν τη σιδερένια ράβδο και την εποχή της μάχης στο Mollwitz (1741), αυτή η ράβδος δεν είχε εισαχθεί στην υπηρεσία των Αυστριακών. Ο Φρειδερίκος δεν υιοθέτησε τις σιδερένιες ράβδους μέχρι το 1777, τριάντα χρόνια μετά τη μάχη του Mollwitz. Το πλεονέκτημα της κυλινδρικής ράβδου συνίσταται στο ότι ο στρατιώτης κέρδιζε χρόνο στη διαδικασία της γέμισης, αλλά προφανώς αυτή η μικρή οικονομία στον χρόνο, δεν θα μπορούσε ποτέ να τον καταστήσει ικανό να γεμίσει τρεις φορές ενώ ο εχθρός του γέμιζε μια, με όλους του υπόλοιπους παράγοντες να είναι ισοδύναμοι.

203 Οι φάλαγγες ταγμάτων σε κλειστές μάζες φαινόταν να χρησιμοποιούνταν σε μακρές φάλαγγες κατά τη διάρκεια πορείας, για να κρατούνται συγκροτημένες ώστε να διευκολύνεται η ανάπτυξή τους.

γίνει αποδεκτό για την επίθεση το σύστημα με γραμμές σχηματισμένες από φάλαγγες ταγμάτων αποτελούμενων από διλοχίες. Με άλλα λόγια, να βαδίζεις για επίθεση με γραμμές ταγμάτων σε κλειστές μάζες χωρίς αποστάσεις μεταξύ τους ή με μικρές αποστάσεις, έχοντας μπροστά πολυάριθμους ακροβολιστές και με τις φάλαγγες να χωρίζονται με κενά τα οποία να ποικίλουν μεταξύ του αναγκαίου διαστήματος για την ανάπτυξη ενός τάγματος και του ελαχίστου διαστήματος που καταλαμβάνει το μέτωπο μιας φάλαγγας.

Αυτά που είδα πρόσφατα στις εκστρατείες του Ουλμ, του Αούστερλιτς, της Ιένα και του Eylau, με έπεισαν για τη δυσκολία, εάν όχι η αδυναμία του να βαδίζει ένας στρατός για επίθεση κατά εχθρού που κατέχει μια θέση, σε αναπτυγμένες γραμμές σε δύο ή τρεις σειρές. Ήταν αυτή η πεποίθηση που με οδήγησε να εκδώσω το φυλλάδιο στο οποίο αναφέρθηκα παραπάνω. Αυτή η εργασία προσέχθηκε αρκετά, όχι μόνο εξαιτίας της πραγματείας επί της στρατηγικής, αλλά επίσης και για ότι έλεγε επί της τακτικής. Η επιτυχία του Ουέλινγκτον στην Ισπανία και στο Βατερλό με τμήματα αναπτυγμένα σε παράταξη με βάθος δύο σειρών, αποδόθηκε γενικά στο θανατηφόρο αποτέλεσμα των πυρών του πεζικού και δημιούργησε αμφιβολία σε μερικούς, ως προς την καταλληλότητα της χρήσης των μικρών φαλάγγων. Αλλά δεν ήταν παρά μόνον μετά το 1815 που αυτές οι διαφωνίες ως προς τον καλύτερο σχηματισμό για μάχη, ανανεώθηκαν με την εμφάνιση ενός φυλλάδιου από τον Marquis de Chambray²⁰⁴.

Σ' αυτές τις συζητήσεις, σημείωσα μια σημαντική τάση από τα πιο φωτεινά μυαλά, να υποβαθμιστεί κάθε σύστημα πολέμου σε απόλυτους κανόνες και να τοποθετηθούν στο ίδιο καλούπι όλοι οι τακτικοί συνδυασμοί που ένας στρατηγός μπορούσε να υιοθετήσει, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι τοπικές συνθήκες, το ηθικό, τα εθνικά χαρακτηριστικά και οι ικανότητες των διοικητών. Πρότεινα τη χρήση γραμμών με μικρές φάλαγγες, ειδικά στην επίθεση. Δεν είχα ποτέ πρόθεση να αναγάγω αυτό το σύστημα σ' ένα αποκλειστικό σύστημα, ειδικά για την άμυνα. Είχα δύο ευκαιρίες για να πειστώ ότι αυτός ο σχηματισμός έτυχε της αποδοχής των μεγαλύτερων στρατηγών της εποχής μας. Η πρώτη ήταν στο Συνέδριο της Βιέννης, προς το τέλος του 1814: ο αρχιδούκας Κάρολος παρατήρησε ότι «αυτός ήταν υποχρεωμένος για τη σύνοψη που εγώ είχα δημοσιεύσει το 1807, την οποία ο Στρατηγός Walmoden τού είχε πάει το 1808 από τη Σιλεσία». Κατά την έναρξη του πολέμου το 1809, ο πρίγκιπας δεν είχε σκεφθεί την πιθανότητα εφαρμογής του σχηματισμού που εγώ πρότεινα, αλλά στη μάχη του Essling, ο περιορισμένος χώρος του πεδίου της μάχης τον παρακίνησε να συγκροτήσει ένα μέρος του στρατού του σε φάλαγγες ταγμάτων οι οποίες και αντιστάθηκαν θαυμάσια

204 Georges, Marquis de Chambray: Γάλλος αξιωματικός του Πυροβολικού που έλαβε μέρος στις μάχες του Ουλμ, του Αούστερλιτς και στην εκστρατεία στη Ρωσία όπου και συνελήφθη αιχμάλωτος. Έγραψε την «Ιστορία της Εκστρατείας στη Ρωσία» και την «Philosophie de la guerre» (Φιλοσοφία του Πολέμου)

στις ορμητικές επιθέσεις των θωρακοφόρων του Στρατηγού d' Espagne²⁰⁵, οι οποίες κατά την άποψη του Αρχιδούκα, δεν θα είχαν αποκρουστεί εάν είχε αναπτυχθεί σε παράταξη.

Στη μάχη του Wagram, το μεγαλύτερο μέρος της αυστριακής γραμμής είχε σχηματιστεί με τον ίδιο τρόπο όπως και στο Essling και μετά από δύο ημέρες τρομερών μαχών ο αρχιδούκας εγκατέλειψε το πεδίο της μάχης, όχι επειδή ο στρατός του είχε ηττηθεί, αλλά επειδή το αριστερό του είχε υπερκεραστεί και είχε οπισθοχωρήσει τόσο, ώστε να τίθεται σε κίνδυνο η γραμμή συμπτώξεως του προς Ουγγαρία. Ο πρίγκιπας ήταν ικανοποιημένος που η ισχυρή αντίσταση των τμημάτων του οφείλονταν μερικώς σε αυτήν τη μίξη μικρών φαλάγγων με αναπτυγμένα τάγματα.

Η δεύτερη μαρτυρία είναι αυτή του Ουέλινγκτον, παρ' ότι αυτή είναι προφανώς όχι τόσο πειστική. Έχοντας παρουσιαστεί σ' αυτόν στο συνέδριο της Βερόνα το 1823, είχα την ευκαιρία να του μιλήσω επί του θέματος των διχογνωμιών στις οποίες έδωσε λαβή το δικό του σύστημα των σχηματισμών για μάχη (ένα σύστημα στο οποίο αποδίδονταν μεγάλο μέρος των επιτυχιών του). Αυτός σημείωσε ότι ήταν πεπεισμένος ότι ο τρόπος επίθεσης των Γάλλων εναντίον του, σε παράταξη πυκνών φαλάγγων λίγο πολύ ήταν πολύ επικίνδυνο εναντίον ενός συμπαγούς και καλά εξοπλισμένου πεζικού το οποίο είχε εμπιστοσύνη στα πυρά του και υποστηρίζονταν καλά από πυροβολικό και ιππικό. Εγώ παρατήρησα στον Δούκα, ότι αυτές οι βαθείς φάλαγγες ήταν πολύ διαφορετικές από την παράταξη μικρών φαλάγγων την οποία εγώ πρότεινα, σαν τον σχηματισμό οποίος εξασφαλίζει στην επίθεση σταθερότητα, δύναμη και ευκινησία, ενώ μεγάλοι όγκοι δυνάμεων δεν μπορούν να προσφέρουν μεγαλύτερη ευκινησία και δύναμη από ότι μια αναπτυγμένη γραμμή και είναι πολύ εκτεθειμένες στα καταστροφικά πλήγματα του πυροβολικού.

Ερώτησα τον εύστροφο στρατηγό εάν δεν είχε διατάξει τα στρατεύματα του Ανόβερο, του Brunswick και του Βελγίου, σε φάλαγγες ταγμάτων. Αυτός απήντησε, «ναι, γιατί δεν μπορούσα να βασίζομαι τόσο πολύ σ' αυτά τα στρατεύματα, όσο στα αγγλικά». Ανταπάντησα ότι αυτή η παραδοχή απεδείκνυε ότι αυτός σκεπτόταν ότι μια γραμμή από φάλαγγα ταγμάτων ήταν πιο σταθερή από ότι οι αναπτυγμένες γραμμές. Αυτός απήντησε ότι «Αυτές είναι σίγουρα καλές επίσης, αλλά η χρήση τους εξαρτάται πάντοτε από τις τοπικές συνθήκες και το πνεύμα των τμημάτων. Ένας στρατηγός δεν μπορεί να ενεργεί με τον ίδιο τρόπο κάτω από όλες τις συνθήκες».

Σε αυτήν την έξυπνη απόδειξη θα μπορούσα να προσθέσω ότι ο ίδιος ο Ναπολέων στην εκστρατεία του 1813, καθόρισε για την επίθεση τον σχηματισμό του πεζικού σε φάλαγγες των δύο λόχων σε δύο σειρές, σαν την πιο κατάλληλη, κάτι το οποίο ήταν το ίδιο με αυτό που είχα προτείνει το 1807.

205 Jean-Louis-Brigitte Espagne: Γάλλος αξιωματικός του ιππικού που έφθασε στον βαθμό υποστρατήγου. Σκοτώθηκε στη μάχη του Essling το 1809.

Ο Δούκας του Ουέλινγκτον παραδέχτηκε επίσης ότι οι γαλλικές φάλαγγες στο Βατερλό, ειδικά αυτές της δεξιάς πτέρυγας, δεν ήταν μικρές φάλαγγες ταγμάτων αλλά τεράστιες μάζες, πολύ περισσότερο δυσκίνητες και πολύ μεγαλύτερου βάθους. Εάν πιστέψουμε τις πρωσικές διηγήσεις και τα σχέδια της μάχης, φαίνεται ότι οι τέσσερις μεραρχίες του Ney δεν είχαν σχηματίσει παρά τέσσερις φάλαγγες τουλάχιστον στην πορεία τους για επίθεση εναντίον της La Haye Sainte και στη γραμμή που εκτεινόταν από αυτήν τη φάρμα μέχρι το Papelotte. Δεν ήμουν παρών, αλλά αρκετοί αξιωματικοί με διαβεβαίωσαν ότι για μια φορά τα στρατεύματα ήταν συγκροτημένα σε φάλαγγες των δυο ταξιαρχιών εκάστη, με τα τάγματα να είναι αναπτυγμένα το ένα πίσω από το άλλο με κενά διαστήματα έξι βημάτων μεταξύ τους.

Αυτή η περίπτωση δείχνει πόσο υπολείπονται οι Γάλλοι σε στρατιωτικούς όρους. Χρησιμοποιούμε τον ίδιο όρο μεραρχία²⁰⁶ για δυνάμεις των τεσσάρων συνταγμάτων και για υποδιαιρέσεις ενός τάγματος των δύο λόχων εκάστη, κάτι το οποίο είναι εντελώς παράλογο. Ας υποθέσουμε για παράδειγμα, ότι ο Ναπολέων είχε διατάξει στις 18 Ιουνίου του 1815, τον σχηματισμό μιας γραμμής σε φάλαγγες με μεραρχίες και με τάγματα, έχοντας την πρόθεση να εφαρμόσει τον κανονισμό του 1813. Οι υφιστάμενοί του μπορεί πολύ φυσιολογικά να είχαν καταλάβει τελείως διαφορετικά τον όρο και να είχαν εκτελέσει έναν από τους παρακάτω σχηματισμούς, ανάλογα με την ερμηνεία που είχαν δώσει στην ίδια διάταξη:

1. Είτε οι τέσσερις μεραρχίες της δεξιάς πτέρυγας θα είχαν συγκροτηθεί σε τέσσερις μεγάλες μάζες, καθεμία από 8 ή 12 τάγματα (σύμφωνα με τη δύναμη των συνταγμάτων)²⁰⁷. (Εικ 38).

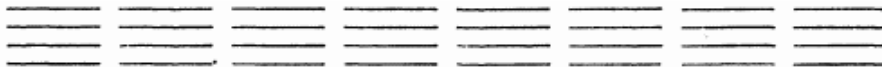

Εικόνα 38

206 Ο γαλλικός όρος από τον οποίον προέρχεται και η σύγχυση στην οποία αναφέρεται ο συγγραφέας είναι η λέξη «division» που σημαίνει, μεραρχία, διλοχία και διαίρεση.

207 Υποθέτουμε ότι το κάθε σύνταγμα αποτελούνταν από δύο τάγματα. Εάν ανήκαν τρία τάγματα σε κάθε σύνταγμα τότε η βαθιά φάλαγγα θα αποτελούνταν από 12 γραμμές των 24 ή 36 σειρών.

2. Ἡ ἡ κάθε μεραρχία θα διετάσσετο σε 8 ἢ 12 φάλαγγες ταγμάτων με υποτομήματα των δυο διμοιριών ἢ λόχων, σύμφωνα με το σύστημα που εἶχα προτείνει, ὅπως φαίνεται στην Εικόνα 39.

Εικόνα 39

Εντυπωσιασμένος ἀπ' ὅτι προηγήθηκε, θεώρησα σωστό να τροποποιήσω το μέρος της «Περιλήψεως» μου που αναφέρονταν σ' αὐτό το θέμα, που πριν ἦταν πολύ περιεκτικό και ακριβές και στην αναθεώρηση αφιέρωσα ἕνα κεφάλαιο στη συζήτηση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων των διαφορετικῶν σχηματισμῶν για μάχη. Ἐπίσης προσέθεσα μερικές σκέψεις για ἕνα μικτό σύστημα που χρησιμοποιήθηκε στο Eylau ἀπὸ τον στρατηγὸ Benningsen, το οποίο συνίστατο στον σχηματισμὸ ἐνὸς συντάγματος ἀπὸ τρία τάγματα με ἀνάπτυξη του κεντρικοῦ και με τα ἄλλα δυο να εἶναι σε φάλαγγα στις πτέρυγες (Εικόνα 40).

Εικόνα 40

Μετά ἀπὸ αὐτὲς τις συζητήσεις ἔβγαλα τα εξῆς συμπεράσματα:

1. Το σύστημα του Ουέλινγκτον ἦταν σίγουρα καλὸ για την ἀμυνα.

2. Το σύστημα του Benningsen μπορούσε, ἀνάλογα με τις περιστάσεις, να εἶναι το ἴδιο καλὸ τόσο για την επίθεση ὅσο και για την ἀμυνα, εφόσον χρησιμοποιήθηκε ἐπιτυχῶς ἀπὸ τον Ναπολέοντα στη διάβαση του Tagliamento.

3. Και ο πλέον ἐπιδέξιος τακτικιστὴς θα εἶχε βιώσει μεγάλη δυσκολία στην ἐκτέλεση πορείας 40 ἢ 50 ἀναπτυγμένων ταγμάτων σε δύο ἢ τρεῖς σειρές με μεσοδιαστήματα ἀνω των 1.200-1.500 γιάρδων, διατηρώντας ικανοποιητικὴ τάξη ὥστε να ἐπιτεθεῖ σ' ἕναν ἐχθρὸ σε ἀμυντικὴ θέση με κάποια τύχη για ἐπιτυχία και με το μέτωπο ἐν τῷ μεταξύ να ἐξελίσσεται με ἀγῶνα πυροβολικοῦ και πυρῶν μουσκέτων.

Δεν έχω δει οτιδήποτε άλλο αυτού του είδους στην εμπειρία μου. Το θεωρώ ως αδύνατο και είμαι πεπεισμένος ότι μία τέτοια γραμμή δεν θα μπορούσε να προχωρήσει σε επίθεση με επαρκή τάξη ώστε να έχει την απαραίτητη δύναμη για επιτυχία.

Ο Ναπολέων είχε τη συνήθεια να απευθύνεται στους στρατάρχες του με αυτές τις φράσεις: «Πηγαίνετε τα τμήματά σας με καλή τάξη και κάνετε μια ορμητική επίθεση κατά του εχθρού». Εγώ ερωτώ, ποιός τρόπος υπάρχει για να διεξάγεις επίθεση σ' έναν εχθρό με 40 ή 50 αναπτυγμένα τάγματα σαν ενιαίο σύνολο με καλή τάξη; Θα φτάσουν στον εχθρό σε ασύνδετα αποσπάσματα και ο διοικητής δεν θα μπορεί να εξασκήσει έλεγχο επί της μάζας σαν σύνολο.

Δεν είδα τίποτα τέτοιο ούτε στο Ουλμ, ούτε στην Ιένα, ούτε στη Δρέσδη, ούτε στο Eylau, ούτε στο Bautzen, ούτε στο Culm, ούτε στη Λειψία. Ούτε κάτι τέτοιο συνέβη στο Friedland, στο Katzbach, στο Dennewitz ή στο Αούστερλιτς.

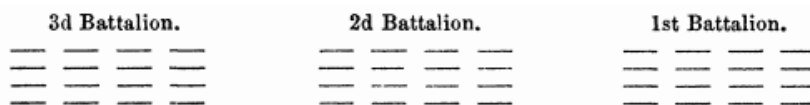
Δεν γνωρίζω εάν ο Ουέλινγκτον βάδισε ποτέ σε οποιαδήποτε από τις μάχες του σε αναπτυγμένες γραμμές για να επιτεθεί σ' έναν εχθρό που κατείχε κάποια θέση. Αυτός γενικά περιμένε επίθεση. Στη Βιτόρια και την Τουλούζη νίκησε ελισσόμενος κατά των πλευρών. Και στην Τουλούζη το δεξιό της πτέρυγας του Soult ηττήθηκε ενώ κατέβαινε τα υψώματα για να επιτεθεί.

Ακόμα και στο Βατερλό, ποιά μοίρα θα είχε βρει τον αγγλικό στρατό εάν αφήνοντας το πλατό του Mont Sain-Jean, αυτός είχε βάδισε αναπτυγμένος για να επιτεθεί στον Ναπολέοντα που είχε λάβει θέση στα υψώματα La Belle Alliance;

Νομίζω ότι θα μου συγχωρεθούν αυτές οι ανακεφαλαιώσεις, καθώς φαίνονται αναγκαίες για την επίλυση ενός ερωτήματος που προέκυψε από τη στιγμή που γράφτηκε η «Περίληψη της Τέχνης του Πολέμου».

Μερικοί Γερμανοί στρατηγοί, αναγνωρίζοντας πλήρως τα πλεονεκτήματα που προέκυψαν το 1813 από το σύστημα των φαλάγγων των ταγμάτων, προσπάθησαν να προσθέσουν στην αξία του διακλώντας τις φάλαγγες και αυξάνοντας τον αριθμό τους, έτσι ώστε να τις κάνουν με λιγότερο βάθος και να διευκολύνουν την ανάπτυξή τους. Με αυτόν το σκοπό, αυτοί προτείνουν αντί του σχηματισμού τεσσάρων διλοχιών ή λόχων με τον ένα πίσω από τον άλλον, να τους τοποθετήσεις τον ένα δίπλα στον άλλον, όχι αναπτυγμένους, αλλά σε μικρές φάλαγγες. Δηλαδή εάν ένα τάγμα αποτελείται από τέσσερις λόχους των 240 ανδρών έκαστο, κάθε λόχος θα χωριστεί σε τέσσερα τμήματα των 60 ανδρών το καθένα. Ένα από αυτά τα τμήματα θα διασκορπιστεί σε αποστολή ακροβολιστών και τα άλλα τρία, σε δυο σειρές θα σχηματίζουν μια μικρή φάλαγγα, έτσι ώστε το τάγμα αντί να σχημα-

τίζει μια φάλαγγα, να σχηματίζει τέσσερις και το σύνταγμα των τριών ταγμάτων να σχηματίζει 12 μικρές φάλαγγες αντί για τρεις (Εικόνα 41).

Εικόνα 41

Είναι βέβαιο ότι θα ήταν ευκολότερο να βαδίσει μια τέτοια γραμμή εναντίον του εχθρού, από ότι εάν ήταν αναπτυγμένη. Αλλά αυτές οι μικρές φάλαγγες των 60 ακροβολιστών και των 180 ανδρών σε γραμμές, δεν θα παρουσιάσουν την ίδια τάξη και συνοχή όπως αυτή της μιας και μόνης φάλαγγας ενός τάγματος. Και πάλι, καθώς το σύστημα έχει μερικά πλεονεκτήματα, δικαιούται μια δοκιμή και πράγματι δοκιμάστηκε στην πράξη στην Πρωσία και Αυστρία.

Ο ίδιος σχηματισμός εφαρμόζεται επίσης και για τάγμα πεζικού των έξι ή οκτώ λόχων. Σ' αυτήν την περίπτωση το τάγμα δεν θα διατάσσονταν σε λόχους αλλά σε διλοχίες, δηλαδή σε τρεις ή τέσσερις φάλαγγες, σύμφωνα με τον αριθμό των λόχων.

Δύο σοβαρά ζητήματα μου φαίνεται ότι εμφανίζονται σε καθένα από αυτούς τους σχηματισμούς. Σε περίπτωση ισχυρής επίθεσης ιππικού, αυτές οι μικρές υποδιαίρεσεις θα διατρέξουν μεγάλο κίνδυνο. Ακόμα και αν επιτίθονταν στην εχθρική γραμμή, εάν απωθούντο και κατεδιώκοντο, μάλλον αταξία θα εμφανίζονταν, κάτι που δεν θα γίνονταν αν ήταν σε φάλαγγες ταγμάτων. Πάντως και οι δύο σχηματισμοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν ανάλογα με τις περιστάσεις, τις περιοχές και το ηθικό των τμημάτων. Μόνο η εμπειρία μπορεί να προσδώσει σε κάθε ένα από αυτά την πραγματική του αξία. Δεν γνωρίζω εάν οι Αυστριακοί εφάρμοσαν αυτές τις φάλαγγες των λόχων στη Custozza και στη Novara ή αν αυτοί οι ελιγμοί εφαρμόστηκαν μόνο στα στρατόπεδα εκπαιδύσεως των.

Η υιοθέτηση των φορητών όπλων και οι βελτιωμένες σφαίρες, θα επιφέρουν κάποιες σημαντικές αλλαγές στον σχηματισμό για μάχη και στις γνωστές σήμερα αρχές της τακτικής;

Εάν αυτά τα όπλα βοήθησαν τους συμμάχους στον Alma και στο Inkermann, ήταν επειδή οι Ρώσοι δεν ήταν εφοδιασμένοι με τέτοια όπλα και δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι σ' ένα ή δύο χρόνια, όλοι οι στρατοί θα τα έχουν προμηθευτεί, ώστε στο μέλλον το πλεονέκτημα αυτό να μην περιορίζεται στη μια πλευρά.

Τι αλλαγή θα επιφέρει αυτό στην τακτική;

Θα αναπτύσσονται ολόκληροι στρατοί σαν ακροβολιστές ή δεν θα είναι απαραίτητο να διατηρείς τον σχηματισμό είτε των αναπτυγμένων γραμμών σε δυο ή τρεις σειρές, είτε των γραμμών με τάγματα σε φάλαγγες;

Θα μετατραπούν οι μάχες σε μονομαχίες με τυφέκια, στις οποίες τα αντίπαλα μέρη θα αντιπυροβολούνται χωρίς να ελίσσονται μέχρι το ένα ή το άλλο να υποχωρήσει ή να καταστραφεί;

Ποιός στρατιωτικός θα απαντήσει καταφατικά;

Προκύπτει λοιπόν ότι για να κριθούν οι μάχες, οι ελιγμοί είναι απαραίτητοι και η νίκη θα πάει με το μέρος εκείνου του στρατηγού ο οποίος ελίσσεται με τον πιο επιδέξιο τρόπο. Αυτός δε ο στρατηγός, δεν μπορεί να ελιχθεί εκτός και αν έχει αναπτυγμένες γραμμές ή γραμμές φαλάγγων από τάγματα, είτε ολόκληρα, είτε υποδιαιρεμένα σε φάλαγγες του ενός ή δύο λόχων. Το να προσπαθήσεις να καθορίσει γραπτά κάτω από ποιές συνθήκες κάθε ένα από αυτά τα συστήματα θα εφαρμοστεί, θα ήταν χωρίς νόημα. Εάν ένας στρατηγός και ένας στρατός μπορούν να βρουν τρόπο ώστε να βαδίσουν εναντίον ενός εχθρού σε μια αναπτυγμένη γραμμή των 40 ή 50 ταγματών, τότε ας υιοθετηθεί η ρηχή διάταξη μάχης και ο σχηματισμός σε φάλαγγες να περιοριστεί στην επίθεση εναντίον μεμονωμένων θέσεων. Αλλά ομολογώ ελεύθερα, ότι ουδέποτε θα δεχόμουν τη διοίκηση ενός στρατού υπό αυτήν την προϋπόθεση. Το μόνο σημείο για να περιληφθεί σ' έναν κανονισμό για τη διάταξη μάχης, είναι να απαγορεύεται η χρήση των φαλάγγων με μεγάλο βάθος, επειδή αυτές είναι βαριές και δύσκολες στην κίνηση και στη διατήρηση της τάξης. Εκτός αυτού είναι τόσο πολύ εκτεθειμένες στο πυροβολικό, ώστε η καταστροφή τους να μοιάζει αναπόφευκτη, το δε μεγάλο τους βάθος, ουδόλως αυξάνει τις πιθανότητες τους για επιτυχία.

Εάν αφήνονταν σε μένα η οργάνωση ενός στρατού, εγώ θα υιοθετούσα για το πεζικό τον σχηματισμό σε δύο σειρές και την οργάνωση με συντάγματα, σύμφωνα με τη συγκρότηση για μάχη. Τότε θα έκανα κάθε σύνταγμα πεζικού να αποτελείται από τρία τάγματα και μία αποθήκη. Κάθε τάγμα θα έπρεπε να αποτελείται από έξι λόχους, έτσι ώστε όταν θα ήταν σε φάλαγγα διλοχιών, το βάθος να ήταν τρεις διλοχιές ή έξι σειρές.

Αυτός ο σχηματισμός φαίνεται ο πιο λογικός, είτε πρόκειται να συγκροτηθεί το τάγμα σε φάλαγγες επίθεσης με διλοχία στο κέντρο κάθε τάγματος ή για κάθε άλλη υποδιαίρεση. Οι φάλαγγες επίθεσης, αφού το βάθος είναι μόνο έξι σειρές δεν θα είναι τόσο πολύ εκτεθειμένες στα πυρά του πυροβολικού και θα είχαν την απαιτούμενη κινητικότητα για να πάνε τα τμήματα με καλή τάξη και να επιπέσουν στον εχθρό με ορμή. Η ανάπτυξη αυτών των μικρών φαλάγγων θα μπορούσε να εκτελεστεί με μεγάλη ευκολία και ταχύτητα και για τον σχηματισμό ενός τετραγώνου, μία φάλαγγα

των τριών διλοχιών σε βάθος θα ήταν προτιμότερη από πολλές απόψεις έναντι μιας φάλαγγας των τεσσάρων ή έξι διλοχιών.

Στον ρωσικό στρατό κάθε τάγμα αποτελείται από τέσσερις λόχους των διακοσίων 250 ανδρών έκαστο, με κάθε λόχο να είναι ίδιας δύναμης όπως η διλοχία στο γαλλικό σύστημα. Ο ελιγμός της διπλής φάλαγγας στο κέντρο δεν είναι πρακτικός, αφού το κέντρο εδώ είναι απλά ένα μεσοδιάστημα που χωρίζει τον δεύτερο και τρίτο λόχο. Άρα η φάλαγγα πρέπει να είναι μονή όχι στο κέντρο, αλλά σ' έναν από τους τέσσερις λόχους. Κάτι ανάλογο με τη διπλή φάλαγγα στο κέντρο θα επιτυγχάνονταν παρατάσσοντας τον πρώτο και τέταρτο λόχους πίσω από τον δεύτερο και τον τρίτο αντίστοιχα. Αλλά τότε ο σχηματισμός θα ήταν σε δύο γραμμές αντί σε μια φάλαγγα και αυτός είναι ο λόγος που εγώ θα προτιμούσα την οργάνωση του τάγματος σε έξι λόχους ή τρεις διλοχίες.

Διαιρώντας κάθε έναν από τους τέσσερις λόχους σε δύο διμοιρίες, δημιουργώντας οκτώ στο σύνολο, ο σχηματισμός της διπλής φάλαγγας στο κέντρο μπορεί να γίνει στην τέταρτη και πέμπτη διμοιρία, με αυτές τις διμοιρίες να είναι οι ηγετικές υποδιαίρεσεις. Αλλά τότε κάθε υποδιαίρεση θα αποτελούνταν από δύο διμοιρίες που θα ανήκαν σε διαφορετικούς λόχους, έτσι ώστε ο κάθε λοχαγός να έχει τους μισούς του άνδρες υπό τη διοίκηση άλλου αξιωματικού και το μισό της δικής του διλοχίας να αποτελείται από δύναμη άλλου λόχου.

Μια τέτοια οργάνωση, δεν θα ήταν καθόλου βολική στην επίθεση, επειδή καθώς ο λοχαγός είναι ο πραγματικός διοικητής, πατέρα και κριτής των ανδρών του λόχου του, αυτός μπορεί να παίρνει περισσότερα από τους άνδρες του στην εκτέλεση του καθήκοντος από οποιοδήποτε ξένο. Πλέον αυτού, εάν η διπλή φάλαγγα αντιμετώπιζε μια ισχυρή απώθηση και αν ήταν αναγκαίο να μετασχηματιστεί σε γραμμή, θα ήταν δύσκολο να προληφθεί αταξία, με τις διμοιρίες να είναι υποχρεωμένες να τρέχουν από την μια πλευρά στην άλλη για να βρουν τους λόχους τους. Στο γαλλικό σύστημα που κάθε τάγμα αποτελείται από οκτώ λόχους, σχηματίζοντας τόσες πολλές διμοιρίες κατά τις ασκήσεις, αυτή η αντίρρηση δεν υφίσταται, καθόσον κάθε λόχος οδηγείται από τον λοχαγό του. Είναι αλήθεια ότι θα υπάρχουν δυο λοχαγοί σε κάθε διλοχία, αλλά αυτό θα είναι μάλλον πλεονέκτημα παρά το αντίθετο, αφού θα υπάρχει ανταγωνισμός και άμιλλα μεταξύ των δυο λοχαγών και των ανδρών τους, κάτι το οποίο θα οδηγεί σε επίδειξη μεγαλύτερης γενναιότητας. Εκτός αυτού, ο αρχαιότερος λοχαγός είναι παρών, για να διοικήσει τη διλοχία ως σύνολο.

Είναι καιρός να αφήσω αυτές τις δευτερεύουσες λεπτομέρειες και να ξαναγυρίσω στη σημαντική ερώτηση κάθε θέματος.

Αφού έκανα υπαινιγμό στο σύστημα που υιοθέτησε ο Ουέλινγκτον, είναι πρόπον να το εξηγήσω ώστε να εκτιμηθεί στην πραγματική του αξία υπό το πρίσμα των ιστορικών γεγονότων.

Στην Ισπανία και Πορτογαλία ιδιαίτερα, ο Ουέλινγκτον είχε κάτω από τις διαταγές του και μάζα τμημάτων της χώρας, στα οποία τμήματα έδειχνε μικρή εμπιστοσύνη στον κανονικό σχηματισμό για μάχη εκ παρατάξεως, εξαιτίας των ελλείψεων τους σε εκπαίδευση και πειθαρχία, ελλείψεις οι οποίες όμως αντισταθμίζονταν από ένα δυνατό μίσος για τους Γάλλους. Αυτά τα στρατεύματα σχημάτιζαν τμήματα ακροβολιστών χρήσιμα στην παρενόχληση του εχθρού. Έχοντας μάθει από την πείρα τα αποτελέσματα της ορμής των γαλλικών φαλάγγων όταν οδηγούνταν από άνδρες όπως ο Ney και ο Massena, ο Ουέλινγκτον αποφάσισε να χρησιμοποιήσει έξυπνους τρόπους εξασθένισης αυτής της ορμητικότητας και στη συνέχεια να εξασφαλίσει τον θρίαμβο επί αυτών. Αυτός επέλεξε θέσεις δύσκολα προσβάσιμες και κάλυπτε όλες τους τις προσβάσεις με πλήθη από Ισπανούς και Πορτογάλους τυφεκιοφόρους οι οποίοι ήταν επιδέξιοι στο να εκμεταλλεύονται τα πλεονεκτήματα των ανωμαλιών του εδάφους. Τοποθέτησε μέρος του πυροβολικού του στη στρατιωτική οφρύν της θέσης και ένα μέρος πιο προς τα πίσω του, κοσκινίζοντας τις φάλαγγες που πλησίαζαν με φονικό πυρ πυροβολικού και μουσκέτων, ενώ το καταπληκτικό αγγλικό πεζικό, προστατευμένο από το πυρ ήταν τοποθετημένο 100 βήματα πίσω από την κορυφογραμμή, ώστε να περιμένει την άφιξη αυτών των φαλάγγων. Και όταν αυτές εμφανίζονταν στην κορυφή, εξαντλημένες και χωρίς αναπνοή, έχοντας υποστεί απώλειες, τις υποδέχονταν με γενικευμένο πυρ πυροβολικού και μουσκέτων, το οποίο ακολουθούσε άμεσα έφοδος πεζικού με ξιφολόγες.

Το σύστημα το οποίο ήταν απόλυτα λογικό και ιδιαίτερα εφαρμόσιμο στην Ισπανία και την Πορτογαλία, αφού εκεί αυτός διέθετε μεγάλους αριθμούς τμημάτων αυτού του είδους και μεγάλα τμήματα του εδάφους ήταν ανώμαλα και μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την κάλυψη των σκοπευτών, ήθελε μερικές τροποποιήσεις για να είναι εφαρμόσιμο και στο Βέλγιο. Στο Βατερλό ο Δούκας έλαβε θέση σ' ένα υψίπεδο που είχε μια ελαφρά κλίση σαν ανάχωμα, απ' όπου το πυροβολικό του είχε θαυμάσιο πεδίο βολής και απ' όπου προκάλεσε τρομερά αποτελέσματα. Και τα δύο πλευρά του υψιπέδου ήταν πολύ καλά προφυλαγμένα. Ο Ουέλινγκτον από την κορυφογραμμή του υψιπέδου, μπορούσε να διακρίνει και την παραμικρή κίνηση του γαλλικού στρατού, ενώ οι δικές του κινήσεις ήταν καλυμμένες. Αλλά παρ' όλα αυτά το σύστημά του δεν θα τον είχε προφυλάξει από το να χάσει τη μάχη, εάν ένας αριθμός άλλων συγκυριών δεν είχαν εξελιχθεί θετικά γι' αυτόν.

Όλοι γνωρίζουν λίγο-πολύ σωστά τα γεγονότα της φοβερής μάχης την οποία έχω περιγράψει αμερόληπτα αλλού. Έχω δείξει ότι τα αποτελέσματα της δεν οφείλονται ούτε στο πυρ των μουσκέτων, ούτε στη χρήση των αναπτυσσόμενων γραμμών από τους Άγγλους, αλλά στις ακόλουθες τυχαίες αιτίες:

1. Στη λάσπη η οποία κατέστησε την προχώρηση των Γάλλων στην επίθεση οδυνηρή και αργή, που έκανε τις πρώτες τους επιθέσεις να είναι

λιγότερο αποτελεσματικές και που δεν επέτρεψε στο πυροβολικό τους να τις υποστηρίξει με σωστό τρόπο.

2. Στην αρχική συγκρότηση σε φάλαγγες με μεγάλο βάθος από την πλευρά των Γάλλων, κυρίως επί της δεξιάς πτέρυγας τους.

3. Στην έλλειψη συνέργειας στη χρήση των τριών όπλων. Το πεζικό και το ιππικό έκαναν έναν αριθμό εφόδων εναλλάξ, αλλά ουδέποτε αυτές ήταν ταυτόχρονες.

4. Τέλος και κυρίως, στη μη αναμενόμενη άφιξη του πρωσικού στρατού στο αποφασιστικό σημείο, επί του δεξιού πλευρού, για να μην πω από τα νότια των Γάλλων.

Κάθε πεπειραμένος στρατιωτικός θα συμφωνήσει ότι παρά τη λάσπη και τη σταθερότητα του αγγλικού πεζικού, εάν η μάζα του γαλλικού πεζικού είχε επιτέσει στους Άγγλους σε φάλαγγες ταγμάτων, αμέσως μετά τη μεγάλη επίθεση του ιππικού, ο συνδυασμένος στρατός θα είχε σπάσει και θα είχε υποχρεωθεί να πάει πίσω στην Αμβέρσα. Ανεξάρτητα όμως από αυτό, εάν οι Πρώσοι δεν είχαν φθάσει, οι Άγγλοι θα είχαν υποχρεωθεί να υποχωρήσουν και υποστηρίζω ότι αυτή η μάχη δεν μπορεί να αναφέρεται ως απόδειξη της ανωτερότητας του πυρός των μουσκέτων έναντι των καλά εκτελεσθεισών επιθέσεων σε φάλαγγες.

Από όλες αυτές τις συζητήσεις, μπορούμε να εξάγουμε τα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Οι βελτιώσεις στα πυροβόλα όπλα δεν θα εισάγουν κάποια σημαντική αλλαγή στον τρόπο εισαγωγής τμημάτων στη μάχη, αλλά θα ήταν πολύ χρήσιμο να εισαχθεί στην τακτική του πεζικού ο σχηματισμός φαλάγγων με λόχους, η ύπαρξη πολυάριθμων τμημάτων ακροβολιστών ή τυφεκιοφόρων, καθώς και η εξάσκηση των τμημάτων στις βολές. Αυτοί οι στρατοί που έχουν ολόκληρα συντάγματα ελαφρού πεζικού μπορούν να τα κατανείμουν στις διάφορες ταξιαρχίες, αλλά θα ήταν προτιμότερο να οριστούν διακεκριμένοι σκοπευτές εναλλάξ σε κάθε λόχο, ανάλογα με τις ανάγκες, κάτι το οποίο θα είναι εφαρμόσιμο όταν όλα τα τμήματα θα είναι εξοικειωμένα με την εκτέλεση βολών. Με αυτό το σχέδιο τα συντάγματα του ελαφρού πεζικού θα μπορούν να χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με τα άλλα και αν κάποια στιγμή ο αριθμός των διακεκριμένων σκοπευτών που διατίθενται από τους λόγους είναι επαρκής, τότε θα μπορούσαν οι μεραρχίες να ενισχυθούν με ένα τάγμα ελαφρού πεζικού.

2. Ότι το σύστημα του Ουέλινγκτον των αναπτυγμένων γραμμών και του πυρός των μουσκέτων είναι εξαιρετικό για την άμυνα, θα ήταν όμως δύσκολο να χρησιμοποιηθεί σε μια επίθεση εναντίον εχθρού που είναι οχυρωμένος σε μια θέση.

3. Ότι παρά τις βελτιώσεις στα πυροβόλα όπλα, δύο στρατοί σε μια μάχη δεν θα περάσουν την ημέρα τους πυροβολώντας ο ένας τον άλλον από μια απόσταση, αλλά θα είναι πάντοτε αναγκαίο για τον ένα από αυτούς να προχωρήσει και να επιτεθεί.

4. Αφού αυτή η προχώρηση είναι αναγκαία, η επιτυχία θα εξαρτάται όπως και πρώτα από τον πιο επιδέξιο ελιγμό, σύμφωνα με τις αρχές της υψηλής τακτικής, οι οποίες συνίστανται στο εξής: στο να γνωρίζεις πώς να κατευθύνεις τη μεγάλη μάζα των τμημάτων σου στον σωστό χρόνο επί του αποφασιστικού σημείου του πεδίου της μάχης και στη χρήση γι' αυτόν τον σκοπό της ταυτόχρονης ενεργείας των τριών όπλων.

5. Το ότι θα είναι δύσκολο να προσθέσεις πολλά σε ότι έχει ειπωθεί επί αυτού του αντικειμένου στα Κεφάλαια για την Υψηλή Τακτική και για τις Επιχειρήσεις Μικτού Χαρακτήρα και το ότι θα ήταν παράλογο να προσδιορίσεις με κανόνες ένα απόλυτο σύστημα συγκροτήσεως για μάχη.

6. Ότι η νίκη μπορεί με μεγάλη βεβαιότητα να αναμένεται από την πλευρά που επιτίθεται, όταν ο στρατηγός που έχει τη διοίκηση διαθέτει το ταλέντο να εισάγει τα τμήματα του σε δράση με τάξη και να επιτίθεται με τόλμη στον εχθρό, υιοθετώντας το σύστημα σχηματισμού που προσαρμόζεται καλύτερα στο έδαφος, στο πνεύμα και την ποιότητα των τμημάτων και στον προσωπικό του χαρακτήρα.

Τέλος, θα κλείσω αυτό το άρθρο, με την ακόλουθη παρατήρηση: ο πόλεμος, μακριά από τα να είναι μια ακριβής επιστήμη, είναι ένα φοβερό και βίαιο δράμα, ρυθμιζόμενο είναι αλήθεια, από τρεις ή τέσσερις γενικές αρχές, αλλά τα αποτελέσματα του εξαρτώνται επίσης από έναν αριθμό ηθικών και φυσικών περιπλοκών.

Σύντομη Περιγραφή των Κύριων Θαλάσσιων Εκστρατειών

Σκέφθηκα σωστό να δώσω εδώ μια περιγραφή των κύριων θαλάσσιων εκστρατειών, ώστε να συνδεθούν με τα αποφθέγματα τα σχετικά με τις επιδρομές. Οι ναυτικές δυνάμεις της Αιγύπτου, της Φοινίκης και της Ρόδου, είναι οι πρώτες που αναφέρονται στην ιστορία και η περιγραφή αυτών είναι μπερδεμένη. Οι Πέρσες κατέκτησαν αυτά τα έθνη, καθώς επίσης και τη Μικρά Ασία και έγιναν η πιο φοβερή δύναμη τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα. Την ίδια περίπου εποχή οι Καρχηδόνιοι οι οποίοι ήταν κύριαρχοι των ακτών της Μαυριτανίας, όντας προσκεκλημένοι από τους κατοίκους του Cadiz, πέρασαν τα στενά, αποίκησαν την Boetica²⁰⁸ και κατέλαβαν τις Βαλεαρίδες νήσους, τη Σαρδηνία και τελικά έκαναν επιδρομή στη Σικελία.

Οι Έλληνες πάλεψαν κατά των Περσών με ανέλπιστα επιτυχία, παρά το ότι καμία χώρα είχε ποτέ πιο ευνοϊκή θέση για μια ναυτική δύναμη από την Ελλάδα, με τα πενήντα νησιά της και τη μεγάλη της ακτογραμμή.

Το ναυτικό εμπόριο της Αθήνας παρήγαγε την ευημερία της και της έδωσε τη ναυτική ισχύ στην οποία η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη για την ανεξαρτησία της. Οι στόλοι της, ενωμένοι με αυτούς των νησιών ήταν υπό τον Θεμιστοκλή, ο τρόμος των Περσών και των ηγεμόνων της Ανατολής. Αυτοί δεν έκαναν ποτέ μεγάλες επιδρομές γιατί οι χερσαίες τους δυνάμεις δεν ήταν ανάλογες με τη ναυτική τους ισχύ.

Εάν η Ελλάδα είχε μια ενιαία κυβέρνηση αντί μιας συνομοσπονδίας δημοκρατιών και εάν το ναυτικό των Αθηνών, των Συρακουσών, της Κορίνθου και της Σπάρτης είχαν συνδυασθεί αντί να πολεμούν μεταξύ τους, είναι πιθανόν οι Έλληνες να είχαν καταλάβει όλον τον κόσμο πριν από τους Ρωμαίους.

Εάν πιστέψουμε τις παρατραβηγμένες παραδόσεις των αρχαίων Ελλήνων ιστορικών, ο περίφημος στρατός του Ξέρξη δεν είχε λιγότερο από 4.000 πλοία και αυτός ο αριθμός είναι εκπληκτικός, ακόμα και αν διαβάσουμε τις περιγραφές του Ηροδότου. Είναι πιο δύσκολο να πιστέψεις ότι τον ίδιο χρόνο και με μια ενορχηστρωμένη κίνηση 5.000 άλλα πλοία αποβίβασαν 3.000

208 Είναι η σημερινή περιοχή της Ανδαλουσίας στην Ισπανία.

Καρχηδονίους στη Σικελία όπου αυτοί ηττήθηκαν από τον Γέλωνα την ίδια ημέρα που ο Θεμιστοκλής κατέστρεψε τον στόλο του Ξέρξη στη Σαλαμίνα. Τρεις άλλες εκστρατείες, υπό τον Αννίβα, τον Imilkon και τον Hamilcar²⁰⁹, διεξήχθησαν στη Σικελία, με 100 έως 150.000 άνδρες. Το Agrigentum²¹⁰ και το Παλέρμο κατελήφθησαν, ιδρύθηκε το Lilybaeum και οι Συρακούσες πολιορκήθηκαν δυο φορές. Την τρίτη φορά ο Androcles αποβιβάστηκε στην Αφρική με 15.000 άνδρες και έκανε την Καρχηδόνα να τρέμει. Αυτή η πάλη κράτησε ενάμιση χρόνο.

Ο Μέγας Αλέξανδρος διέβη τον Ελλήσποντο μόνο με 15.000 άνδρες. Η ναυτική του δύναμη ήταν μόνο 160 πλοία, ενώ οι Πέρσες είχαν 400 και για να σώσει τον στόλο του ο Αλέξανδρος, τον έστειλε πίσω στην Ελλάδα.

Μετά τον θάνατο του Αλέξανδρου, οι στρατηγοί του οι οποίοι τσακωνονταν για το μοίρασμα της αυτοκρατορίας, δεν έκαναν κάποια σημαντική ναυτική εκστρατεία.

Ο Πύρρος, αποδεχόμενος πρόσκληση των κατοίκων του Τάραντα και βοηθούμενος από τον στόλο τους, αποβιβάστηκε στην Ιταλία με 26.000 πεζούς, 3.000 άλογα και τους πρώτους ελέφαντες που είδαν στην Ιταλία. Αυτό έγινε 280 χρόνια πριν τη Χριστιανική εποχή.

Νικητής των Ρωμαίων στην Ηράκλεια και το Ασκολι, είναι δύσκολο να καταλάβεις γιατί έπρεπε να πάει στην Σικελία μετά από πρόσκληση των Συρακουσίων για να διώξει τους Καρχηδόνιους. Κληθείς πίσω μετά από κάποια επιτυχία από τους κατοίκους του Τάραντα, αυτός ξαναπέρασε τα στενά παρενοχλούμενος από τον στόλο των Καρχηδονίων. Τότε ενισχυθείς από τους Samnites ή Calabrians, αυτός κατέληξε στο να βαδίσει κατά της Ρώμης. Ηττήθηκε με τη σειρά του και απωθήθηκε προς το Beneventum, οπότε επέστρεψε στην Ήπειρο με 9.000 άνδρες, ότι του είχε απομείνει από την αρχική του δύναμη.

Η Καρχηδόνα η οποία ευημερούσε για μεγάλο χρονικό διάστημα, εκμεταλλεύτηκε την πτώση της Τύρου και της Περσικής Αυτοκρατορίας. Οι Καρχηδόνιοι πόλεμοι μεταξύ της Καρχηδόνας και της Ρώμης, η οποία ήταν τότε η υπερισχύουσα δύναμη στην Ιταλία ήταν οι πιο φημισμένοι στα ναυτικά χρονικά της αρχαιότητας. Οι Ρωμαίοι ήταν ιδιαίτερα αξιοσημείωτοι για την ταχύτητα με την οποία αύξησαν και βελτίωσαν το ναυτικό τους. Κατά το έτος 264 π.Χ, οι βάρκες τους ή τα πλοία τους μόλις και μετά βίας ήταν κατάλληλα για να περάσουν στη Σικελία. Οκτώ χρόνια αργότερα ο Regulus²¹¹ βρέθηκε νικητής του Έκνομου²¹², με 340 μεγάλα πλοία, των 300 κωπηλατών και

209 Hamilcar Barca: Ήταν Καρχηδόνιος στρατηγός, πατέρας του Αννίβα.

210 Agrigentum: Ήταν πόλη στο νότιο τμήμα της Σικελίας.

211 Marcus Atilius Regulus: Ρωμαίος Ύπατος, που κατά τον πρώτο Καρχηδονιακό πόλεμο (256 π.Χ), νίκησε τους Καρχηδόνιους στη ναυμαχία στο ακρωτήριο Έκνομο.

212 Ακρωτήριο στη νήσο Σικελία, κατά την αρχαιότητα.

120 μαχητών έκαστο, κάνοντας ένα σύνολο 140.000 ανδρών. Λέγεται ότι οι Καρχηδόνιοι ήταν δυνατότεροι κατά 12-15.000 άνδρες και 50 πλοία.

Η νίκη στο Έκνομο, ίσως πιο εκπληκτική από αυτήν στο Άκτιο, ήταν το πρώτο σημαντικό βήμα των Ρωμαίων προς την παγκόσμια αυτοκρατορία. Η επακόλουθη κάθοδος στην Αφρική έγινε με 40.000 άνδρες, αλλά με το μεγαλύτερο μέρος αυτής της δύναμης να ανακαλείται από τη Σικελία, το υπόλοιπο ανετράπη και ο Regulus, αφού αιχμαλωτίστηκε, έγινε διάσημος για τον θάνατό του, όσο είχε γίνει διάσημος και από τη νίκη του.

Ο μεγάλος στόλος που θα έπαιρνε εκδίκηση είχε επιτυχία στο Clypea, αλλά καταστράφηκε από καταιγίδα κατά την επιστροφή του, ο δε διάδοχος του είχε την ίδια τύχη στο ακρωτήριο Pactyus.

Αποθαρρημένη από αυτές τις διαδοχικές καταστροφές η Σύγκλητος αποφάσισε κατά πρώτον να αποκηρύξει τη θάλασσα, αλλά παρατηρώντας ότι η ισχύς της Σικελίας και της Ισπανίας προέρχονταν από τη ναυτική τους υπεροχή, κατέληξε στο να επανεξοπλίσει τους στόλους της και κατά το έτος 242 π.Χ, ο Lutatius Catullus ξεκίνησε με 300 γαλέρες και 700 μεταφορικά από το Δρέπανο και κέρδισε τη μάχη στα νησιά Egates²¹³, στην οποία οι Καρχηδόνιοι έχασαν 120 πλοία. Αυτή η νίκη έφερε και το τέλος του πρώτου Καρχηδονιακού πολέμου.

Η δεύτερη, ξεχωριστή από την εκστρατεία του Αννίβα στην Ιταλία, ήταν λιγότερο ναυτική στον χαρακτήρα της. Ο Σκιπίων πάντως έφερε τους ρωμαϊκούς αετούς στην Καρχηδόνα και με την κατάληψή της, κατέστρεψε για πάντα την Καρχηδονική Αυτοκρατορία στην Ισπανία. Τελικά έφερε τον πόλεμο μέσα στην Αφρική με μια δύναμη μικρότερη από αυτήν του Regulus και παρ' όλα αυτά κατάφερε να κερδίσει τη μάχη στη Zama, επιβάλλοντας μια ντροπιαστική ειρήνη στην Καρχηδόνα και καίγοντας 500 από τα πλοία της. Κατόπιν ο αδελφός του Σκιπίωνα, διέβη με 25.000 άνδρες τον Ελλήσποντο και κέρδισε τη διάσημη νίκη στη Μαγνησία η οποία παρέδωσε στο έλεος των Ρωμαίων το βασίλειο του Αντιόχου και όλη την Ασία. Αυτή η εκστρατεία βοηθήθηκε από μια νίκη στη Μυόνησο της Ιωνίας, από τους ενωμένους στόλους της Ρώμης και της Ρόδου, επί του ναυτικού του Αντιόχου. Από εκείνο τον καιρό, η Ρώμη δεν είχε αντίπαλο και συνέχισε να προσθέτει στη δύναμή της χρησιμοποιώντας κάθε τρόπο για να εξασφαλίσει τη θαλάσσια αυτοκρατορία της. Ο Paulus Emilius το έτος 168 π.Χ, αποβιβάστηκε στη Σαμοθράκη επικεφαλής 25.000 ανδρών, νίκησε τον Περσέα²¹⁴ και υπέταξε τη Μακεδονία. Είκοσι χρόνια μετά, ο τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος έκρινε την τύχη της Καρχηδόνας. Με το σημαντικό λιμάνι της Utica να έχει παραδοθεί στους Ρωμαίους, ένας τεράστιος στόλος χρησιμοποιήθηκε για να μεταφέ-

213 Νησιά στη δυτική πλευρά της Σικελίας.

214 Ο Περσέας ήταν ο τελευταίος βασιλιάς της Μακεδονίας από τη δυναστεία των Αντιγονιδών. Έχασε από τους Ρωμαίους στη Μάχη της Πύδνας το 168 π.Χ.

ρει σε αυτό το σημείο 80.000 πεζούς στρατιώτες και 4.000 άλογα. Η Καρχηδόνα πολιορκήθηκε και ο γιός του Paulus Emilius μαζί με τον υιοθετημένο γιο του μεγάλου Σκιπίωνα, είχαν την ευκαιρία να συμπληρώσουν τη νίκη αυτή που είχε ξεκινήσει ο Emilius και ο Σκιπίων, καταστρέφοντας τον κακό αντίπαλο της χώρας τους.

Μετά από αυτόν τον θρίαμβο, η ισχύς της Ρώμης στην Αφρική καθώς και στην Ευρώπη ήταν ανώτερη. Αλλά η αυτοκρατορία της στην Ασία ταρακουνήθηκε προς στιγμήν από τον Μιθριδάτη. Αυτός ο ισχυρός βασιλιάς αφού κατέκτησε διαδοχικά τα μικρά γειτονικά κράτη, βρέθηκε να έχει όχι λιγότερο από 250.000 άνδρες και ένα στόλο από 400 πλοία, από τα οποία 300 είχαν κατάστρωμα. Αυτός νίκησε τους τρεις Ρωμαίους στρατηγούς που διοικούσαν την Καππαδοκία, εισέβαλε στη Μικρά Ασία και κατέσφαξε τουλάχιστον 80.000 Ρωμαίους πολίτες, στέλνοντας επί πλέον έναν μεγάλο στρατό στην Ελλάδα.

Ο Σύλλας αποβιβάστηκε στην Ελλάδα με μια ενίσχυση 25.000 Ρωμαίων και ξαναπήρε την Αθήνα, αλλά ο Μιθριδάτης έστειλε διαδοχικά δυο μεγάλους στρατούς από τον Βόσπορο και τα Δαρδανέλια. Ο πρώτος δύναμης 100.000 ανδρών καταστράφηκε στη Χαιρώνεια και ο δεύτερος δύναμης 80.000, είχε ίδια τύχη στον Ορχομενό. Την ίδια περίοδο, ο Λούκουλλος έχοντας μαζέψει όλους τους ναυτικούς πόρους από τις πόλεις της Μικράς Ασίας, των νησιών και ειδικότερα από τη Ρόδο, προετοιμάστηκε για να μεταφέρει τον στρατό του Σύλλα από τη Σηστό²¹⁵ στην Ασία και ο Μιθριδάτης από τον φόβο του συνήψε ειρήνη.

Στον δεύτερο και τον τρίτο πόλεμο που διεξήχθησαν από τον Λούκουλλο και τον Murena αντίστοιχα, δεν έγιναν επιδρομές. Ο Μιθριδάτης οδηγούμενος βήμα-βήμα μέσα στην Κολχίδα και ανίκανος πλέον να κυριαρχήσει στη θάλασσα, συνέλαβε το σχέδιο να στραφεί στη Μαύρη Θάλασσα από τον Καύκασο, ώστε να περάσει διαμέσου της Θράκης και να αναλάβει επίθεση, μία πολιτική την οποία είναι δύσκολο να καταλάβεις λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ήταν ανίκανος να υπερασπίσει το βασίλειο του έναντι των 50.000 Ρωμαίων.

Ο Καίσαρας στη δεύτερη επιδρομή του κατά της Αγγλίας, είχε 600 πλοία που μετέφεραν 40.000 άνδρες. Κατά τη διάρκεια των εμφύλιων πολέμων, μετέφερε 35.000 άνδρες στην Ελλάδα. Ο Αντώνιος ήρθε από το Μπρίντζι να ενωθεί μαζί του με 20.000 άνδρες και με τη βοήθεια του στόλου της Πομπηίας, σε μια ενέργεια που ευνοήθηκε τόσο από το τυχερό άστρο του Καίσαρα, όσο και από τις ενέργειες των αξιωματικών του. Μετά, ο Καίσαρας μετέφερε 60.000 άνδρες στην Αφρική, όχι σαν ένα ενιαίο σύνολο, αλλά σε διαδοχικά αποσπάσματα. Ο μεγαλύτερος εξοπλισμός των τελευταίων ημερών της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας ήταν αυτός που Αυγούστου, ο οποίος

215 Η Σηστός ήταν αρχαία ελληνική πόλη νότια της Καλλίπολης στα Δαρδανέλια.

μετέφερε 80.000 άνδρες και 12.000 άλογα στην Ελλάδα για να αντιμετωπίσει τον Αντώνιο. Γιατί εκτός από τα πολυάριθμα μεταφορικά που χρειαζόταν για έναν τέτοιο στρατό, υπήρχαν και 260 πολεμικά πλοία για να τα προστατεύουν. Ο Αντώνιος είχε υπέρτερες χερσαίες δυνάμεις, αλλά εμπιστεύτηκε την παγκόσμια αυτοκρατορία σε μια ναυμαχία. Αυτός είχε 170 πολεμικά πλοία και επιπλέον 60 γαλέρες της Κλεοπάτρας, έναν στόλο που επάνδρωναν 22.000 επίλεκτα τμήματα εκτός από τους αναγκαίους κωπηλάτες.

Αργότερα ο Γερμανίκος διεξήγαγε μια εκστρατεία από τις εκβολές του Ρήνου στις εκβολές του Ems, με 1.000 πλοία τα οποία μετέφεραν 60.000 άνδρες. Ο μισός από αυτόν τον στόλο καταστράφηκε από καταιγίδα κατά την επιστροφή του. Είναι δύσκολο να καταλάβεις γιατί ο Γερμανίκος ενώ ήλεγχε και τις δύο όχθες του Ρήνου, θα έπρεπε να εκθέσει τον στρατό του στις διαθέσεις της θάλασσας, ενώ θα μπορούσε να είχε φθάσει στο ίδιο σημείο από την ξηρά μέσα σε λίγες ημέρες. Όταν η ρωμαϊκή εξουσία εξαπλώθηκε από τον Ρήνο στον Ευφράτη, οι θαλάσσιες εκστρατείες ήταν σπάνιες κι η μεγάλη πάλη με τις φυλές του Βορρά της Ευρώπης, η οποία ξεκίνησε μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας, έδωσε δουλειά στα ρωμαϊκά στρατεύματα που ευρίσκονταν στη Γερμανία και στη Θράκη. Το ανατολικό τμήμα της αυτοκρατορίας διατηρούσε ακόμα ένα ισχυρό ναυτικό, το οποίο ήταν αναγκαίο για την κατοχή των νησιών του Αιγαίου, ενώ την ίδια στιγμή τα νησιά παρείχαν στο ναυτικό τα μέσα. Οι πρώτοι πέντε αιώνες της χριστιανικής εποχής δεν προσέφεραν παρά λίγα ενδιαφέροντα γεγονότα στον ναυτικό πόλεμο. Οι Βάνδαλοι, έχοντας κατακτήσει την Ισπανία, αποβιβάστηκαν στην Αφρική με 80.000 άνδρες υπό τον Genseric. Νικήθηκαν από τον Βελισάριο, αλλά κατέχοντας τις Βαlearίδες Νήσους και τη Σικελία ήλεγχαν την Μεσόγειο για κάποιο χρόνο.

Την εποχή που τα έθνη της Ανατολής εισέβαλαν στην Ευρώπη, οι Σκανδιναβοί άρχισαν να αποβιβάζονται στην ακτή της Αγγλίας. Οι επιχειρήσεις τους είναι πιο καλά γνωστές από αυτές των βαρβάρων. Είναι κρυμμένες στα μυστήρια του Odin²¹⁶. Σκανδιναβοί ποιητές αποδίδουν 2.500 πλοία στους Σουηδούς. Λιγότερο ποιητικές περιγραφές αποδίδουν 970 στους Δανούς και 300 στην Νορβηγία. Αυτοί ενεργούσαν συχνά σε συνεννόηση. Οι Σουηδοί έστρεψαν φυσικά την προσοχή τους στην κεφαλή της Βαλτικής και οδήγησαν τους Βαράγγους στη Ρωσία. Οι Δανοί, σε πιο ευνοϊκή θέση σε σχέση με τη Βόρεια Θάλασσα, κατευθύνθηκαν προς τις ακτές της Γαλλίας και της Αγγλίας.

Εάν η περιγραφή που παρατίθεται από τον Depping είναι σωστή, ο μεγαλύτερος αριθμός αυτών των πλοίων δεν ήταν τίποτα άλλο από ψαρόβαρκες επανδρωμένες από καμιά εικοσαριά κωπηλάτες. Υπήρχαν επίσης και snekars, με είκοσι πάγκους για να κάθονται σαράντα κωπηλάτες. Το

216 Ο Όντιν θεωρείται ο ανώτατος θεός στη Σκανδιναβική και Γερμανική θρησκεία και μυθολογία.

μεγαλύτερο είχε 34 πάγκους για κωπηλάτες. Οι επιδρομές των Δανών οι οποίοι είχαν από καιρό ανεβεί τον Σηκουάνα και τον Λίγηρα, μας οδηγούν να συμπεράνουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος αυτών των πλοίων ήταν μικρά.

Όμως, ο Hengist, προσκεκλημένος από τον Βρετανό Vortigern, μετέφερε 5.000 Σάξονες στην Αγγλία με 18 πλοία, κάτι το οποίο δείχνει ότι υπήρχαν τότε και μεγαλύτερα σκάφη ή ότι το ναυτικό του Έλβα ήταν ανώτερο από αυτό των Σκανδιναβών. Μεταξύ των ετών 527 και 584, τρεις νέες εκστρατείες, υπό τον Ida και τον Cridda κέρδισαν την Αγγλία για τους Σάξονες οι οποίοι την διαίρεσαν σε επτά βασιλίες. Αυτοί δεν ενώθηκαν πάλι παρά μόνον μετά τρεις αιώνες αργότερα (833), κάτω από την εξουσία του Egbert.

Οι αφρικανικές φυλές επισκέφθηκαν με τη σειρά τους τη νότια Ευρώπη. Το 712 οι Moors διέβησαν τα στενά του Γιβραλτάρ κάτω από την ηγεσία του Ταρίκ. Αυτοί ήρθαν με 5.000 άνδρες, μετά από πρόσκληση του Count Julian και χωρίς να αντιμετωπίσουν μεγάλη αντίσταση, έγιναν δεκτοί με ευχάριστηση από τους πολυάριθμους εχθρούς των Βησιγόθων. Αυτή ήταν η ωραία εποχή των Χαλίφηδων, αν και οι Άραβες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως απελευθερωτές σε σύγκριση με τους τυράννους του Βορρά. Ο στρατός του Ταρίκ σύντομα αυξήθηκε και έφθασε τους 20.000 άνδρες, νίκησε τον Rodrigo στο Jerez και υποχρέωσε το βασίλειό του σε υποταγή. Με τον καιρό, αρκετά εκατομμύρια κατοίκων της Μαυριτανίας πέρασαν τη θάλασσα και εγκαταστάθηκαν στην Ισπανία και αν και οι πολυάριθμες μεταναστεύσεις τους δεν μπορούν να θεωρηθούν ως επιδρομές, παρά ταύτα αποτελούν μια από τις πιο ενδιαφέρουσες και περίεργες σκηνές στην ιστορία, που συνέβησαν μεταξύ των επιδρομών των Βανδάλων στην Αφρική και των Σταυροφοριών στην Ανατολή.

Μια όχι ασήμαντη επανάσταση και μια επανάσταση που άφησε εμφανή σημάδια, απετέλεσε η εγκαθίδρυση στον Βορρά, μιας τεράστιας αυτοκρατορίας που σήμερα είναι γνωστή ως Ρωσία. Οι Βαράγγοι πρίγκιπες, προσκληθέντες από τους Novgorodians²¹⁷ που είχαν αρχηγό τον Rurik, έκαναν γρήγορα εμφανή την παρουσία τους κάνοντας μεγάλες εκστρατείες. Το 902, λέγεται ότι ο Oleg επιβίβασε 80.000 άνδρες σε 2.000 βάρκες στο Δνείπερο, αυτοί πέρασαν τους καταρράκτες του ποταμού και ξεχύθηκαν στη Μαύρη Θάλασσα, ενώ το ιππικό τους ακολούθησε τις όχθες. Αυτοί έφθασαν στην Κωνσταντινούπολη και υποχρέωσαν τον Λέοντα τον Φιλόσοφο να πληρώσει φόρους.

Σαράντα χρόνια αργότερα, ο Igor ακλούθησε τον ίδιο δρόμο με έναν στόλο που λέγεται ότι αποτελούνταν από 10.000 βάρκες. Κοντά στην Κωνσταντινούπολη ο στόλος τρομοκρατημένος από τα αποτελέσματα του υγρού πυρός, οδηγήθηκε στην ακτή στην Ασία όπου η δύναμη αποβιβάστηκε, νικήθηκε και γύρισε πίσω.

²¹⁷ Έτσι ονομάζονταν οι κάτοικοι του κράτους του Novgorod, στο βόρειο τμήμα της σημερινής Ρωσίας, κατά τον 12^ο αιώνα.

Χωρίς να αποθαρρυνθεί, ο Igor ξανάφτιαξε τον στόλο και τον στρατό του και κατέβηκε στις εκβολές του Δούναβη, όπου ο αυτοκράτορας Ρωμανός Ι έστειλε αντιπροσωπεία για να ανανεώσει την πληρωμή των φόρων και να ζητήσει ειρήνη (943).

Το 967, ο Svatoslan ευνοημένος από τη διαμάχη του Νικηφόρου με τον βασιλιά της Βουλγαρίας, επιβίβασε 60.000 άνδρες, ξεχύθηκε στη Μαύρη Θάλασσα, ανέβηκε τον Δούναβη, και κατέλαβε τη Βουλγαρία. Κληθείς δε από τους Πετσενέγκους οι οποίοι απειλούσαν το Κίεβο, έκανε συμμαχία μαζί τους και ξαναγύρισε στη Βουλγαρία, έσπασε τη συμμαχία του με τους Έλληνες και αφού ενισχύθηκε από τους Ούγγρους, διέσχισε τη Βαλκανική και βάδισε για να επιτεθεί στην Αδριανούπολη. Ο θρόνος της Κωνσταντινουπόλης ήταν κατειλημμένος από τον Τσιμισκή, ο οποίος ήταν άξιος της θέσης του. Αντί να αγοράσει ασφάλεια πληρώνοντας φόρους υποτελείας όπως έκαναν οι προκάτοχοι του, αυτός ενεργοποίησε 100.000 άνδρες, εξόπλισε έναν σοβαρό στόλο, απώθησε τον Svatoslan στην Αδριανούπολη, τον υποχρέωσε να υποχωρήσει στη Σιλιστρία και κατέλαβε με έφοδο την πρωτεύουσα των Βουλγάρων. Ο Ρώσος πρίγκιπας βάδισε για να τον συναντήσει και έδωσε μάχη όχι μακριά από τη Σιλιστρία, αλλά υποχρεώθηκε να ξαναπάει στη θέση του, όπου και άντεξε μια από τις πιο αξιομνημόνευτες πολιορκίες που έχουν καταγραφεί στην ιστορία. Σε μια δεύτερη και πιο αιματηρή μάχη, οι Ρώσοι έδειξαν θαυμαστή ανδρεία και γενναιότητα, αλλά υποχρεώθηκαν και πάλι να υποκύψουν στους αριθμούς. Ο Τσιμισκής τιμώντας την ανδρεία τους, τελικά συνήψε πλεονεκτική συνθήκη ειρήνης.

Την ίδια περίπου περίοδο, οι Δανοί έλκονται από την Αγγλία και την ελπίδα του πλιάτσικου και όπως έχει ειπωθεί, ο Lothaire κάλεσε τον βασιλιά τους Ogier στη Γαλλία για να εκδικηθεί για τους αδελφούς του. Η πρώτη επιτυχία αυτών των πειρατών μεγάλωσε την τρέλα τους γι' αυτού του είδους την περιπέτεια και για πέντε με έξι χρόνια, οι συμμορίες τους κατέκλυζαν τις ακτές της Γαλλίας και της Βρετανίας και κατέστρεφαν την ενδοχώρα.

Ο Ogier, ο Hastings, ο Regner, και ο Sigefroi τους οδήγησαν μερικές φορές στις εκβολές του Σηκουάνα, άλλες στις εκβολές του Λίγηρα και τέλος σ' αυτές του Garonne²¹⁸. Υποστηρίζεται ότι ακόμα και ο Hastings μπήκε στη Μεσόγειο και ανέβηκε τον Ροδανό μέχρι το Avignon. Αλλά αυτό είναι το λιγότερο, αμφίβολο. Η ισχύς των στόλων τους δεν είναι γνωστή. Φαίνεται ο μεγαλύτερος να αποτελούνταν από 300 πλοία.

Στην αρχή του 10^{ου} αιώνα, ο Rollo²¹⁹ αποβιβάστηκε πρώτα στην Αγγλία, αλλά εκτιμώντας ως λίγες τις πιθανότητες για επιτυχία εναντίον του Αλφρέδου, συμάχησε μαζί του, αποβιβάστηκε στη Neustria το 911 και προχώρη-

218 Garonne: ποταμός της νοτιοδυτικής Γαλλίας που πηγάζει από την ισπανική πλευρά των Πυρηναίων.

219 Ο Rollo (860 - 932) ήταν ιδρυτής της Νορμανδικής δυναστείας των Βίκινγκ, που κυβέρνησε αργότερα και την Αγγλία.

σε από τη Ρουέν προς το Παρίσι. Άλλα τμήματα βάδισαν από τη Nantes στη Chartes. Απωθούμενος από εκεί ο Rollo, κατέκλυσε και κατέστρεψε τις γειτονικές επαρχίες. Ο Κάρολος ο Απλός, δεν είδε άλλο καλύτερο μέσο απαλλαγής του βασιλείου του από αυτήν τη συνεχώς αυξανόμενη μάστιγα από το να προσφέρει την ωραία επαρχία της Neustria στον Rollo, υπό τον όρο ότι θα παντρευόταν την κόρη του και ότι θα γίνονταν Χριστιανός, μια προσφορά που έγινε ευχαρίστως δεκτή.

Τριάντα χρόνια αργότερα, ο υιοθετημένος γιός του Rollo, ενοχλημένος από τους διαδόχους του Καρόλου, κάλεσε σε βοήθεια του τον βασιλιά της Δανίας. Ο τελευταίος αποβιβάστηκε με σημαντικές δυνάμεις, νίκησε τους Γάλλους, πήρε τον βασιλιά αιχμάλωτο και εξασφάλισε για τον γιό του Rollo την κατοχή της Νορμανδίας.

Στη διάρκεια του ίδιου χρονικού διαστήματος (838-950), οι Δανοί επέδειξαν μεγαλύτερη εχθρότητα προς τους Αγγλους απ' ότι στους Γάλλους, παρά το ότι οι Δανοί ήταν πολύ πιο κοντά στους Σάξονες απ' ότι στους Γάλλους, στη γλώσσα και στα ήθη. Ο Ivar μετά τη λεηλασία του βασιλείου, εγκατέστησε την οικογένειά του στο Northumberland. Ο Αλφρέδος ο Μεγάλος αφού πρώτα νικήθηκε από τους διαδόχους του Ivar, επέτυχε να ξανακερδίσει τον θρόνο του και να υποχρεώσει τους Δανούς σε υποταγή.

Η ροή των γεγονότων αλλάζει και πάλι: ο Sweyn ακόμα πιο τυχερός από ότι ο Ivar, αφού κατέκτησε και ερήμωσε την Αγγλία, παρέσχε ειρήνη υπό τον όρο ότι θα πληρώνονταν ένα ποσό χρημάτων γυρίζοντας στη Δανία και αφήνοντας πίσω ένα μέρος του στρατού του.

Ο Ethelred που είχε μια ελαφρά διαμάχη με τον Sweyn, ότι απέμεινε από την ισχύ των Σαξόνων, σκέφτηκε ότι δεν θα μπορούσε να κάνει τίποτα καλύτερο για να απελευθερώσει τον εαυτό από τους ενοχλητικούς φιλοξενούμενους του, από το να διατάξει μια ταυτόχρονη σφαγή όλων των Δανών στο βασίλειο. Αλλά ο Sweyn επανεμφανίστηκε τον επόμενο χρόνο επικεφαλής μιας επιβλητικής δύναμης και μεταξύ του 1003 και του 1007, τρεις διαδοχικοί στόλοι πραγματοποίησαν αποβιβάσεις στην ακτή και η δυστυχής Αγγλία ερημώθηκε και πάλι.

Το 1012, ο Sweyn αποβιβάστηκε στις εκβολές του Humber και πάλι σάρωσε τη γη σαν χείμαρρος και οι Αγγλοι κουρασμένοι από την υποταγή σε βασιλείς, οι οποίοι δεν μπορούσαν να τους υπερασπιστούν, τον ανεγνώρισαν σαν βασιλιά του Βορρά. Ο γιός του ο Canute ο Μεγάλος είχε να παλέψει με έναν αντίπαλο πιο άξιο από αυτόν (Edmund Ironside).

Γυρνώντας από τη Δανία επικεφαλής μιας σημαντικής δύναμης και βοηθούμενος από τον ύπουλο Edric, ο Canute ερήμωσε το νότιο κομμάτι της Αγγλίας και απείλησε το Λονδίνο. Μια νέα διαίρεση προκλήθηκε στο βασίλειο, αλλά με τον Edmund να έχει δολοφονηθεί από τον Edric, ο Canute αναγνωρίστηκε τελικά ως ο βασιλιάς ολόκληρης της Αγγλίας. Μετά αυτός απέ-

πλευσε για να κατακτήσει τη Νορβηγία, από την οποία γύρισε για να επιτεθεί στη Σκωτία. Όταν αυτός πέθανε, μοίρασε το βασίλειό του μεταξύ των τριών παιδιών του όπως συνηθίζοταν εκείνον τον καιρό.

Πέντε χρόνια μετά τον θάνατό του, οι Άγγλοι έδωσαν το στέμμα στους δικούς τους Άγγλο-Σάξονες πρίγκιπες, αλλά ο Edward στον οποίον έπεσε το στέμμα ήταν πιο έτοιμος για μοναχός παρά για να σώσει ένα βασίλειο θύμα σε τέτοιες ανακατωσούρες. Πέθανε το 1066, αφήνοντας στον Harold μια κορόνα την οποία ο αρχηγός των Νορμανδών που εγκαταστάθηκαν στη Γαλλία διεκδίκησε με αυτόν και στον οποίον λέγεται ότι ο Edward είχε εκχωρήσει το βασίλειο. Δυστυχώς για τον Harold, αυτός ο αρχηγός ήταν μεγάλος και φιλόδοξος άνδρας.

Το έτος 1066, σηματοδεύτηκε από δυο εκπληκτικές εκστρατείες. Ενώ ο Γουίλιαμ ο Κατακτητής προετοιμάζει έναν εξαιρετικό στρατό στη Νορμανδία εναντίον του Harold, ο αδερφός του έχοντας εκτοπιστεί από το Northumberland για τα εγκλήματά του, ζήτησε υποστήριξη στη Νορβηγία και με το βασιλιά της Νορβηγίας, ξεκίνησε με 30.000 άνδρες σε 500 πλοία και αποβιβάστηκε στις εκβολές του ποταμού Humber²²⁰. Ο Harold σχεδόν κατέστρεψε αυτήν τη δύναμη σε μια αιματηρή μάχη κοντά στο Γιόρκ. Αλλά τον περιέμενε μια ακόμα πιο μεγάλη καταιγίδα. Ο Γουίλιαμ εκμεταλλεύτηκε την περίοδο που ο Άγγλο-Σάξονας βασιλιάς πολεμούσε με τους Νορβηγούς για να πλεύσει από το St. Valery μ' έναν πολύ μεγάλο στρατό. Ο Hume²²¹ βεβαιώνει ότι αυτός είχε 3.000 μεταφορικά ενώ άλλες πηγές μειώνουν τον αριθμό στα 1.200, που μετέφεραν 6-7.000 άνδρες. Ο Harold βιάστηκε να επιστρέψει από το Γιόρκ και έδωσε μια αποφασιστική μάχη κοντά στο Hastings, στην οποία βρήκε ένδοξο θάνατο και ο τυχερός αντίπαλός του σύντομα υπέταξε τη χώρα.

Κατά τον ίδιο χρόνο, ένας άλλος Γουίλιαμ με το παρατσούκλι Bras-de-fer, Robert Guiscard, και ο αδερφός του Roger, κατέκτησαν την Καλαβρία και τη Σικελία με μια χούφτα άνδρες (Από το 1058 μέχρι το 1070).

Μόνο τριάντα χρόνια μετά από αυτά τα αξιομνημόνευτα γεγονότα ένας ενθουσιώδης παπάς ζωντάνεψε την Ευρώπη με μια φανατική μανία και επίσπευσε την αποστολή μεγάλων δυνάμεων στην Ασία για να κατακτήσουν την Αγία Γη.

Στην αρχή ακολουθούμενος από 100.000, μετά από 200.000 αλήτες κακώς εξοπλισμένους οι περισσότεροι των οποίων χάθηκαν από τις επιθέσεις Ούγγρων, Βουλγάρων και Ελλήνων, ο Πέτρος ο Ερημίτης²²² πέτυχε να διαπεράσει τον Βόσπορο και έφτασε πριν από τη Νίκαια με 50-60.000 άνδρες οι οποίοι είτε σκοτώθηκαν, είτε αιχμαλωτίστηκαν από τους Σαρακηνούς.

220 Ποταμός στη Βόρεια Αγγλία.

221 Άγγλος ιστορικός που συνέγραψε την ιστορία της Αγγλίας.

222 Ιερέας από την Αμιένη που ήταν ο κινητήριος μοχλός της Α' Σταυροφορίας.

Μια πιο στρατιωτική εκστρατεία διαδέχτηκε αυτήν την εκστρατεία του θρησκευτικού προσκυνήματος. 100.000 άνδρες από Γάλλους, Βουργουνδιούς, Γερμανούς, κατοίκους της Λορένης υπό τον Godfrey of Bouillon, βάδισαν από την Αυστρία στην Κωνσταντινούπολη, ενώ ίδιος αριθμός ανδρών υπό τον Κόμη της Τουλούζης, βάδισε δια μέσου της Λυών, στην Ιταλία, Δαλματία και Μακεδονία. Ο Bohemond, Πρίγκιπας του Τάραντα, ξεκίνησε με μια δύναμη αποτελούμενη από Νορμανδούς, κατοίκους της Σικελίας και Ιταλούς και δια μέσου της Ελλάδας, πήγε στην Καλλίπολη.

Αυτή η εκτεταμένη μετανάστευση μας θυμίζει τις περιφημες εκστρατείες του Ξέρξη. Γενοβέζικοι, βενετικοί και ελληνικοί στόλοι ναυλώθηκαν για να μεταφέρουν αυτά τα πλήθη των σταυροφόρων διά μέσου του Βοσπόρου ή των Δαρδανελίων στην Ασία. Πάνω από 400.000 άνδρες συγκεντρώθηκαν στις πεδιάδες της Νίκαιας όπου εκδικήθηκαν την ήττα των προκατόχων τους. Ο Godfrey τους οδήγησε μετά διά μέσου της Ασίας και της Συρίας μέχρι την Ιερουσαλήμ όπου ίδρυσε ένα βασίλειο. Όλοι οι ναυτικοί πόροι της Ελλάδας και των ανθρών δημοκρατιών της Ιταλίας χρειάστηκαν για τη μεταφορά αυτών των μαζών διά μέσου του Βοσπόρου και για την υποστήριξή τους κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Νίκαιας. Η μεγάλη ώθηση που δόθηκε διά μέσου αυτής της εκστρατείας στα παράκτια κράτη της Ιταλίας ήταν ίσως το πιο καλό αποτέλεσμα των Σταυροφοριών.

Αυτή η προσωρινή επιτυχία των Σταυροφόρων έγινε πηγή μεγάλων καταστροφών. Οι μουσουλμάνοι μέχρι τότε διαιρεμένοι μεταξύ τους, ενώθηκαν για να αντισταθούν στους άπιστους, ενώ διχόνοια άρχισε να εμφανίζεται στα χριστιανικά στρατόπεδα. Μια νέα εκστρατεία ήταν αναγκαία για να βοηθηθεί το βασίλειο το οποίο ο γενναίος Νουρεντίν απειλούσε. Ο Λουδοβίκος VII και ο αυτοκράτορας Conrad, ο καθένας επικεφαλής 100.000 Σταυροφόρων, βάδισαν όπως είχαν κάνει οι προκατόχοί τους διά μέσου της οδού της Κωνσταντινουπόλεως (1142). Αλλά οι Έλληνες φοβούμενοι από τις επανεμφανιζόμενες επισκέψεις αυτών των απειλητικών προσκεκλημένων, μηχανεύτηκαν την καταστροφή τους.

Ο Conrad ο οποίος ήθελε να είναι πρώτος, έπεσε στις παγίδες που του έστησαν οι Τούρκοι και ηττήθηκε σε δύο, σε διάφορες μάχες από τον σουλτάνο του Ικονίου. Ο Λουδοβίκος πιο τυχερός, νίκησε τους Τούρκους στις όχθες του ποταμού Μαϊάνδρου, αλλά χωρίς υποστήριξη από τον Conrad και με τον στρατό του να παρενοχλείται και να ηττάται μερικώς από τον εχθρό κατά τις διαβάσεις στενωπών και με ελλείψεις εφοδίων, περιορίστηκε στην Αττάλεια στην ακτή της Παμφυλίας, όπου προσπάθησε να επιβιβάσει τον στρατό του. Τα μέσα που του παρασχέθηκαν από τους Έλληνες ήταν ανεπαρκή και μόνο 15-20.000 έφθασαν στην Αντιόχεια με τον βασιλιά. Οι υπόλοιποι είτε χάθηκαν είτε έπεσαν στα χέρια των Σαρακηνών.

Αυτή η ασθενική ενίσχυση σύντομα εξαφανίστηκε κάτω από τις επιθέσεις του κλίματος και των καθημερινών αψιμαχιών με τον εχθρό, παρά το

ότι εβοηθούντο συνεχώς από μικρά τμήματα που έρχονταν από την Ευρώπη με ιταλικά πλοία. Και πάλι ήταν έτοιμοι να ενδώσουν κάτω από τις επιθέσεις του Σαλαντίν, όταν η Αυλή της Ρώμης²²³ πέτυχε να συνάψει συμμαχία μεταξύ του αυτοκράτορα Φρειδερίκου Μπαρμπαρόσα και των βασιλέων της Γαλλίας και Αγγλίας για να σώσουν την Αγία Γη. Ο αυτοκράτορας ήταν ο πρώτος που ξεκίνησε. Επικεφαλής 100.000 Γερμανών, άνοιξε ένα πέρασμα διά μέσου της Θράκης παρά την επίσημη αντίσταση των Ελλήνων που είχαν για κυβερνήτη τον Ισαάκ Άγγελο. Ο αυτοκράτορας βάδισε στην Καλλιόπολη, διέβη τα Δαρδανέλια και κατέλαβε το Ικόνιο. Πέθανε συνεπεία ενός ασύνετου λουτρού σ' ένα ποτάμι το οποίο λέγεται ότι ήταν ο Κύδνος²²⁴. Ο γιός του Δούκας της Swabia, ενοχλούμενος από τους Μουσουλμάνους και βασανιζόμενος από ασθένειες, έφερε στην Πτολεμαΐδα μόλις και μετά βίας 6.000 άνδρες.

Τον ίδιο καιρό, ο Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος²²⁵ και ο Φίλιππος Αύγουστος, πιο συνετά, πήραν τον δρόμο από τη θάλασσα και απέπλευσαν από τη Μασσαλία και τη Γένοβα με δυο τεράστιους στόλους (1190). Ο πρώτος κατέλαβε την Κύπρο και στη συνέχεια και οι δυο αποβιβάστηκαν στη Συρία, όπου πιθανόν να είχαν θριαμβεύσει αν δεν είχε ξεσπάσει μια διαμάχη μεταξύ τους, εξ αιτίας της οποίας ο Φίλιππος γύρισε στη Γαλλία.

Δώδεκα χρόνια αργότερα, μια νέα σταυροφορία αποφασίστηκε (1203). Μέρος των Σταυροφόρων επιβιβάστηκε από την Provence ή την Ιταλία. Άλλοι Σταυροφόροι οδηγούμενοι από τον Κόμη της Φλάνδρας και από τον Μαρκήσιο του Montferrat, έφτασαν στη Βενετία με την πρόθεση να επιβιβαστούν εκεί. Οι τελευταίοι πείστηκαν από τον επιδέξιο Δάνδολο να τον βοηθήσουν σε μια επίθεση κατά της Κωνσταντινούπολης με το πρόσχημα της διατηρήσεως των δικαιωμάτων του Αλεξίου Αγγέλου, του θείου του Ισαάκ Αγγέλου, ο οποίος είχε πολεμήσει τον αυτοκράτορα Φρειδερίκο και ήταν διάδοχος αυτών των Κομνηνών, οι οποίοι ήταν συνένοχοι για την καταστροφή των στρατευμάτων του Conrad και του Λουδοβίκου VII.

20.000 άνδρες είχαν την τόλμη να επιτεθούν στην αρχαία πρωτεύουσα του κόσμου η οποία είχε τουλάχιστον 200.000 υπερασπιστές. Την προσέβαλαν από τη θάλασσα και την ξηρά και την κατέλαβαν. Ο σφετεριστής έφυγε και ο Αλέξιος αποκαταστάθηκε στον θρόνο αλλά δεν ήταν ικανός να κρατήσει τη θέση. Οι Έλληνες έκαναν μια ανταρσία υπέρ του Μούρτζουφλου, αλλά οι Λατίνοι πήραν την Κωνσταντινούπολη μετά από μια πιο αιματηρή επίθεση σε σχέση με την πρώτη και έβαλαν στον θρόνο τον αρχηγό τους τον

223 Έτσι ονομάζεται ο διοικητικός μηχανισμός της Αγίας Έδρας του Βατικανού

224 Ποταμός της Κιλικίας.

225 Ο Ριχάρδος απέπλευσε από την Αγγλία με 20.000 πεζούς και 5.000 ιππείς και αποβιβάστηκε στη Νορμανδία και από εκεί πήγε δια ξηράς στη Μασσαλία. Δεν ξέρουμε τι στόλο χρησιμοποίησε για να μεταφέρει τα στρατεύματά του στην Ασία. Ο Φίλιππος επιβιβάστηκε στη Γένοβα σε ιταλικά πλοία, με δύναμη το λιγότερο όσο και αυτή του Ριχάρδου.

κόμη Baldwin της Φλάνδρας. Αυτή η αυτοκρατορία κράτησε μισό αιώνα. Τα υπολείμματα των Ελλήνων βρήκαν καταφύγιο στη Νίκαια και στην Τραπεζούντα.

Μια έκτη εκστρατεία δρομολογήθηκε εναντίον της Αιγύπτου από τον Ιωάννη της Βριέννης, ο οποίος παρά την επιτυχή έκβαση της τρομερής πολιορκίας της Damietta, υποχρεώθηκε να φύγει προ των συνεχώς αυξανόμενων προσπαθειών του μουσουλμανικού πληθυσμού. Τα υπολείμματα του υπέροχου στρατού του, αφού τη γλίτωσαν φτηνά και δεν πνίγηκαν στο Νείλο, θεωρούσαν τους εαυτούς τους πολύ τυχερούς που στάθηκαν ικανοί να αγοράσουν άδεια για να ξανά επιβιβαστούν για την Ευρώπη.

Η Αυλή της Ρώμης της οποίας το συμφέρον ήταν η συντήρηση του ζήλου για τη Χριστιανοσύνη μέσα από αυτές τις εκστρατείες από τις οποίες συνέλεγε όλους τους καρπούς, ενθάρρυνε τους Γερμανούς πρίγκιπες να διατηρήσουν το παραπαίον βασίλειο στην Ιερουσαλήμ. Ο αυτοκράτωρ Φρειδερίκος και ο Landgrave of Hesse επιβιβάστηκαν στο Μπρίντζι το 1227, επικεφαλής 40.000 επίλεκτων στρατιωτών. Ο Landgrave και μετά ο Φρειδερίκος ο ίδιος, αρρώστησαν και ο στόλος έπιασε λιμάνι στον Τάραντα, από το οποίο ο Αυτοκράτορας, ενοχλημένος από την έπαρση του Πάπα Γρηγορίου ΙΧ, οποίος τον αφόρισε επειδή ήταν πολύ αργός στην ικανοποίηση των επιθυμιών του, συνέχισε αργότερα με 10.000 άνδρες ενδίδοντας έτσι στον φόβο που ενέπνεαν οι κεραυνοί του Πάπα.

Ο Λουδοβίκος ο ΙΧ, επηρεασμένος από τον ίδιο φόβο ή παρακινούμενος, αν μπορούμε να δώσουμε βάση στον Ancelot, από υψηλά κίνητρα ξεκίνησε από το Aigues-Mortes το 1248, με 120 μεγάλα πλοία και 1.500 μικρότερες βάρκες μισθωμένα όλα από Γενοβέζους, Βενετούς και Καταλανούς, επειδή η Γαλλία εκείνη την εποχή δεν είχε ναυτικό αν και βρέχεται από δυο θάλασσες.

Ο ίδιος βασιλιάς, προχώρησε στην Κύπρο και έχοντας συγκεντρώσει εκεί μια ακόμα μεγαλύτερη δύναμη, σύμφωνα με τα όσα είπε ο Joinville²²⁶, με πάνω από 1.800 πλοία, ξεκίνησε για να κάνει επιδρομή στην Αίγυπτο. Ο στρατός του πρέπει να αριθμούσε περί τους 80.000 άνδρες και παρά το ότι ο μισός στόλος ήταν διασκορπισμένος και παρατημένος στις ακτές της Συρίας, αυτός λίγους μήνες αργότερα βάδισε κατά του Καϊρού με 60.000 πολεμιστές, από τους οποίους οι 20.000 ήταν έφιπποι. Πρέπει να ειπωθεί ότι ο Κόμης του Poitiers είχε φθάσει επίσης από τη Γαλλία με τμήματα.

Η κακή τύχη που βίωσε αυτός ο θαυμάσιος στρατός, δεν εμπόδισε τον ίδιο βασιλιά να εμπλακεί σε μια νέα σταυροφορία είκοσι χρόνια αργότερα (1270). Με αυτήν την ευκαιρία αποβιβάστηκε στα ερείπια της Καρχηδόνας και πολιορκήσε την Τύνιδα. Μέσα σε λίγους μήνες η πανούκλα άφησε

²²⁶ Ο Jean de Joinville ήταν Σταυροφόρος που συμμετείχε στη σταυροφορία υπό τον Λουδοβίκο και κατέγραψε την ιστορία αυτής της εκστρατείας με τίτλο «Vie de Saint Louis» το (1309)

το μισό στρατό του με τον ίδιο να είναι ένα από τα θύματα. Ο βασιλιάς της Σικελίας, έχοντας φτάσει με ισχυρές ενισχύσεις την εποχή του θανάτου του Λουδοβίκου και θέλοντας να οδηγήσει πίσω στη Σικελία τα υπολείμματα του στρατού, αντιμετώπισε μια καταιγίδα, η οποία προκάλεσε την απώλεια 4.000 ανδρών και είκοσι μεγάλων πλοίων. Ο πρίγκιπας δεν πτοήθηκε από αυτήν του την κακοτυχία, από επιθυμία να κατακτήσει την Ελλάδα και την Κωνσταντινούπολη, η οποία έμοιαζε σαν βραβείο μεγάλης αξίας και εύκολης προσπάθειας. Ο Φίλιππος, γιός και διάδοχος του Saint Louis, όντας ανυπόμονος να γυρίσει πίσω στη Γαλλία, δεν είχε σχέση με αυτό το σχέδιο. Αυτή ήταν η τελευταία προσπάθεια. Οι Χριστιανοί, οι οποίοι είχαν εγκαταλειφθεί στη Συρία καταστράφηκαν από επιθέσεις που σημειώνονταν από την Τρίπολη και την Πτολεμαΐδα. Μερικά από τα απομεινάρια των θρησκευτικών ταγμάτων κατέφυγαν στην Κύπρο και εγκαταστάθηκαν στη Ρόδο.

Οι Μουσουλμάνοι με τη σειρά τους διέβησαν τα Δαρδανέλια στην Καλλίπολη και το 1355, κατέλαβαν τη μια μετά την άλλη τις ευρωπαϊκές επαρχίες της Ανατολικής Αυτοκρατορίας, στην οποία οι Λατίνοι είχαν δώσει το θανάσιμο κτύπημα.

Ο Μωάμεθ ο II το 1453, ενώ πολιορκούσε την Κωνσταντινούπολη, λέγεται ότι μετέφερε τον στόλο του από την ξηρά με σκοπό να τον τοποθετήσει στο κανάλι και να κλείσει το λιμάνι. Έχει γραφεί ότι ήταν αρκετά μεγάλος ώστε να επανδρώνεται από 20.000 επίλεκτους στρατιώτες. Μετά την κατάκτηση της πρωτεύουσας, ο Μωάμεθ είδε τα μέσα να αυξάνονται με όλα αυτά του ελληνικού ναυτικού και σε σύντομο χρόνο η αυτοκρατορία του έφθασε στην πρώτη σειρά των ναυτικών δυνάμεων. Αυτός διέταξε να γίνει επίθεση στη Ρόδο και στο Οτράντο στην ιταλική ηπειρωτική χώρα, ενώ προχώρησε στην Ουγγαρία ψάχνοντας για έναν πιο άξιο αντίπαλο.

Έχοντας αποκρουστεί και τραυματιστεί στο Βελιγράδι, ο Σουλτάνος επέπεσε στην Τραπεζούντα, έκανε την πόλη να εκλιπαρεί για συνθήκη και τότε προχώρησε με έναν στόλο 400 πλοίων για να κάνει απόβαση στο νησί της Εύβοιας, το οποίο και κατέλαβε με έφοδο. Μια δεύτερη προσπάθεια πραγματοποιήθηκε κατά της Ρόδου, όπως έχει καταγραφεί, με έναν από τους πιο ικανούς υφισταμένους του να είναι επικεφαλής 100.000 ανδρών, η οποία απέτυχε με μεγάλες απώλειες για τους επιτιθέμενους. Ο Μωάμεθ προετοιμαζόταν να πάει ο ίδιος σε αυτό το νησί μ' έναν τεράστιο στρατό, ο οποίος συγκεντρώνονταν στις ακτές της Ιωνίας και τον οποίον ο Vertot²²⁷ εκτιμά ότι ήταν 300.000 χιλιάδες άνδρες. Αλλά ο θάνατος έκλεισε την καριέρα του και το σχέδιο δεν πραγματοποιήθηκε.

Περίπου την ίδια περίοδο, η Αγγλία άρχισε να γίνεται τρομερή για τους γείτονές της, τόσο στη στεριά όσο και στη θάλασσα. Οι Ολλανδοί επίσης διεκδικώντας ξανά τη χώρα τους από τις επιδρομές που γίνονταν από

227 René-Aubert Vertot: Γάλλος ιστορικός (1655-1735)

τη θάλασσα, έβαλαν τα θεμέλια για μια δύναμη καλύτερη ακόμα και από αυτήν της Βενετίας. Ο Εδουάρδος ο ΙΙΙ αποβιβάστηκε στη Γαλλία και πολιορκήσε το Καλέ με 800 πλοία και 40.000 άνδρες.

Ο Ερρίκος ο V, έκανε δυο επιδρομές το 1414 και το 1417, έχοντας όπως έχει γραφεί, 1.500 πλοία και μόνο 30.000 άνδρες από τους οποίους 6.000 ήταν ιππικό.

Όλα αυτά τα γεγονότα που περιγράψαμε να έχουν γίνει μέχρι εκείνη την περίοδο συμπεριλαμβανομένης και της καταλήψεως της Κωνσταντινούπολεως, έλαβαν χώρα πριν την εφεύρεση της πυρίτιδας. Εάν ο Ερρίκος ο V είχε κανόνια στο Agincourt, όπως υποστηρίζεται από μερικούς συγγραφείς, αυτά σίγουρα δεν χρησιμοποιούντο στον ναυτικό πόλεμο. Από τότε όλοι οι ναυτικοί εξοπλισμοί άλλαξαν εντελώς και αυτή η επανάσταση έλαβε χώρα, εάν μπορώ να χρησιμοποιήσω αυτήν την έκφραση, κατά τον χρόνο που η εφεύρεση της ναυτικής πυξίδας, η ανακάλυψη της Αμερικής και του Ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας ήταν γεγονότα έτοιμα να εισάγουν το παγκόσμιο εμπόριο από τη θάλασσα σε νέους δρόμους και να εγκαθιδρύνουν ένα εντελώς νέο σύστημα εξαρτήσεως από τις αποικίες. Δεν θα μνημονεύσω λεπτομερώς τις εκστρατείες των Ισπανών στην Αμερική, αυτές των Πορτογάλων, των Ολλανδών και των Αγγλων στην Ινδία, με περίπλου του Ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας. Παρά τη μεγάλη τους επιρροή επί του παγκόσμιου εμπορίου και παρά την ιδιοφυΐα του Βάσκο ντε Γκάμα, του Albuquerque και του Κορτέζ, αυτές οι εκστρατείες που ανελήφθησαν από μικρά τμήματα των δύο ή τριών χιλιάδων ανδρών εναντίον φυλών οι οποίες δεν γνώριζαν για πυροβόλα όπλα, δεν παρουσιάζουν ενδιαφέρον από στρατιωτική άποψη.

Το ισπανικό ναυτικό, η φήμη του οποίου μεγάλωνε με αυτήν την ανακάλυψη του νέου κόσμου, έφθασε στο απόγειο στη διάρκεια της βασιλείας του Καρόλου του V.

Όμως η δόξα της εκστρατείας στην Τυνησία, η οποία κατακτήθηκε από αυτόν τον πρίγκιπα όντας επικεφαλής 30.000 στρατιωτών που μεταφέρθηκαν με 500 γενοβέζικα ή ισπανικά πλοία, εξισορροπήθηκε με την καταστροφή που βρήκε μια παρόμοια εκστρατεία εναντίον της Αλγερίας, το 1541, που ανελήφθη όταν η εποχή είχε προχωρήσει πολύ και παρά τις αντίθετες σοφές συμβουλές του Ναυάρχου Ντόρια. Η εκστρατεία είχε μόλις αρχίσει, όταν ο αυτοκράτορας είδε 160 από τα πλοία του και 8.000 χιλιάδες άνδρες να χάνονται στα κύματα. Τα υπόλοιπα σώθηκαν χάρη στην επιδεξιότητα του Ντόρια και συγκεντρώθηκαν στο Ακρωτήριο Metafuz όπου ο ίδιος ο Κάρολος ο V έφτασε, αφού αντιμετώπισε μεγάλους κινδύνους και δυσκολίες. Ενώ αυτά τα γεγονότα συνέβαιναν, οι διάδοχοι του Μωάμεθ δεν αγνόησαν τα πλεονεκτήματα που κληρονόμησαν με την κατοχή τόσων πολλών εξαιρετικών θαλάσσιων περιοχών, οι οποίες τους δίδαξαν άμεσα τη σημασία του ελέγχου της θάλασσας και της κατοχής μέσων για να επιτυγχάνεται ο έλεγχος.

Εκείνη την περίοδο οι Τούρκοι είχαν σε γενικές γραμμές αρκετές γνώσεις για το πυροβολικό και τη στρατιωτική τέχνη, όπως και οι Ευρωπαίοι. Έφθασαν στο ζενίθ τους υπό τον Σουλεϊμάν Ι, ο οποίος πολιόρκησε και κατέλαβε τη Ρόδο (1552) με έναν στρατό, όπως έχει γραφεί, που έφθασε τις 140.000, ο οποίος ήταν τρομερός ακόμα και αν υποθέσουμε ότι η δύναμή του είχε υπολογισθεί κατά το ήμισυ μεγαλύτερη απ' ότι πραγματικά ήταν.

Το 1565, ο Μουσταφά και ο περίφημος Dragut²²⁸ έκαναν την επιδρομή κατά της Μάλτας, όπου οι ιππότες της Ρόδου είχαν εγκατασταθεί εν νέου. Αυτοί μετέφεραν πάνω από 32.000 γενιτσάρους με 140 πλοία. Ο Ιωάννης της Βαλέτας όπως είναι γνωστό, κέρδισε μεγάλη φήμη αποκρούοντάς τους.

Μια πιο τρομερή εκστρατεία από 200 πλοία και 55.000 άνδρες έγινε το 1527 στο νησί της Κύπρου, όπου η Λευκωσία κατελήφθη και η Αμμόχωστος πολιορκήθηκε. Οι τρομερές αγριότητες που έγιναν από τον Μουσταφά αύξησαν την ανησυχία για την προχώρησή του. Η Ισπανία, η Βενετία, η Νάπολι και η Μάλτα ένωσαν τις ναυτικές τους δυνάμεις για να βοηθήσουν την Κύπρο. Αλλά η Αμμόχωστος είχε ήδη παραδοθεί παρά την ηρωική άμυνα του Bragadino ο οποίος γδάρθηκε ζωντανός και δολίως με διαταγή του Μουσταφά, για να εκδικηθεί το θάνατο των 40.000 Τούρκων που είχαν χαθεί στο διάστημα των δύο ετών που ευρίσκονταν στο νησί.

Ο συμμαχικός στόλος, κάτω από τις διαταγές δύο ηρώων, του Δον Ιωάννη της Αυστρίας αδελφού του Φιλίππου ΙΙ και ο Αντρέα Ντόρια, επιτέθηκαν στον τουρκικό στόλο στην είσοδο του Κόλπου του Lepanto κοντά στο ακρωτήριο Άκτιο, όπου ο Αντώνιος και ο Αύγουστος πολέμησαν κάποτε για την κυριαρχία στον κόσμο. Ο τουρκικός στόλος σχεδόν καταστράφηκε ολοσχερώς, πάνω από 200 πλοία και 30.000 Τούρκοι συνελήφθησαν ή χάθηκαν (1571). Αυτή η νίκη δεν έβαλε τέλος στην κυριαρχία των Τούρκων αλλά ήταν ένα μεγάλο εμπόδιο στον δρόμο τους, για την περαιτέρω εξάπλωσή τους. Πάντως αυτοί έκαναν μεγάλες προσπάθειες, ώστε ένας μεγάλος στόλος όπως ο πρώτος, να βγει στη θάλασσα κατά την επόμενη χρονιά. Η ειρήνη τερμάτισε αυτή τη διαμάχη η οποία επέφερε τόσο μεγάλες απώλειες.

Η κακή τύχη του Καρόλου V στην εκστρατεία του εναντίον του Αλγερίου, δεν αποθάρρυνε τον Σεβαστιανό της Πορτογαλίας από το να θελήσει την κατάκτηση του Μαρόκο όπου είχε προσκληθεί από έναν Μαυριτανό πρίγκιπα, ο οποίος είχε χάσει την ακίνητη περιουσία του. Αφού αποβιβάστηκε στις ακτές του Μαρόκο επικεφαλής 20.000 ανδρών, αυτός ο νεαρός πρίγκιπας σκοτώθηκε και ο στρατός του κόπηκε σε κομμάτια στη μάχη του Alcazar από τον Muley Abdulmalek, το 1578.

Ο Φίλιππος ΙΙ του οποίου η υπερηφάνεια είχε μεγαλώσει μετά τη ναυμαχία στο Lepanto εξαιτίας της επιτυχίας που είχε στη Γαλλία από τη διπλω-

228 (Στην Τουρκική: Turgut Reis): Τούρκος ναυτικός, γεννημένος στη Μικρά Ασία, ο οποίος υπηρέτησε αρχικά υπό τον Μπαρμπαρόσα και στη συνέχεια στο ναυτικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τα παράλια της Βόρειας Αφρικής και τα νησιά της Μεσογείου, υπέφεραν από τις επιδρομές του.

ματία του και από την τρέλα των οπαδών της Λίγκας, θεώρησε τα όπλα του ακαταμάχητα. Σκέφθηκε να κάνει την Αγγλία να υποκύψει. Η ανίκητη Αρμάδα με την οποία είχε σκοπό να επιφέρει αυτό το αποτέλεσμα και η οποία ήταν τόσο ξακουστή, αποτελούνταν από μια εκστρατευτική δύναμη που προερχόταν από το Cadiz και περιελάμβανε σύμφωνα με την περιγραφή του Hume, 137 πλοία οπλισμένα με 2.630 μπρούτζινα κανόνια ενώ μετέφερε 20.000 στρατιώτες πλέον των 11.000 ναυτών. Σε αυτές τις δυνάμεις ήταν να προστεθεί και ένας στρατός από 25.000 άνδρες τους οποίους ο Δούκας της Πάρμα θα έφερε από τις Κάτω Χώρες μέσω της Οστάνδης. Μια καταίγδα και οι προσπάθειες των Άγγλων προκάλεσαν την αποτυχία αυτής της εκστρατείας, η οποία παρ' ότι είχε τεράστια βαρύτητα για την περίοδο που εμφανίστηκε, με κανένα τρόπο edικαιούτο την τεράστια φήμη που απέκτησε. Ο Φίλιππος έχασε 13.000 άνδρες και τα μισά από τα πλοία πριν καν πλησιάσει την αγγλική ακτή.

Μετά απ' αυτήν την εκστρατεία έρχεται χρονολογικά αυτή του Γουσταύου Αδόλφου στη Γερμανία (1630). Ο στρατός αποτελούνταν μόνο από 15-18.000 άνδρες, ο στόλος ήταν αρκετά μεγάλος και επανδρώνονταν από 9.000 ναύτες. Ο M. Ancillon πρέπει πάντως να έχει λάθος λέγοντας ότι έφερε 8.000 κανόνια. Η αποβίβαση στην Pomerania δεν αντιμετώπισε μεγάλη αντίσταση από τα αυτοκρατορικά τμήματα και ο βασιλιάς της Σουηδίας είχε ισχυρή υποστήριξη από τον γερμανικό λαό. Ο διάδοχος του ήταν ο αρχηγός μιας εξαιρετικής εκστρατείας, η οποία μοιάζει μόνο με μία άλλη από αυτές που μνημονεύονται στην ιστορία. Αναφέρομαι στην πορεία του Καρόλου X της Σουηδίας κατά μήκος της Belt²²⁹ πάνω σε πάγο, με σκοπό να κινηθεί κατά της Κοπεγχάγης μέσω της νήσου Funen (1658). Αυτός διέθετε 25.000 άνδρες, από τους οποίους 9.000 ήταν ιππικό, ενώ διέθετε και ανάλογο πυροβολικό. Αυτή η αποστολή ήταν τόσο απερίσκεπτη επειδή ο πάγος δεν παρείχε ασφάλεια και αρκετά κανόνια και ακόμα και η άμαξα του βασιλιά, χάθηκαν ανάμεσα στους σπασμένους πάγους.

Μετά από εβδομήντα πέντε χρόνια ειρήνης, ο πόλεμος μεταξύ της Βενετίας και των Τούρκων ξανάρχισε το 1645. Οι Τούρκοι μετέφεραν έναν στρατό από 55.000 άνδρες με 350 πλοία στον Χάνδακα²³⁰ και πήραν την κατοχή της σημαντικής θέσης των Χανίων πριν η Δημοκρατία σκεφτεί να στείλει βοήθεια.

Παρ' ότι ο λαός της Βενετίας άρχισε να χάνει το πνεύμα που την είχε κάνει μεγάλη, υπήρχαν ακόμα ανάμεσά στους πολίτες της, μερικές γενναίες ψυχές: ο Μοροζίνι, ο Grimani και ο Mocenigo, πάλεψαν πολλά χρόνια εναντίον των Τούρκων, οι οποίοι αντλούσαν πολλά πλεονεκτήματα από την αριθμητική υπεροχή τους και την κατοχή του λιμένα των Χανίων. Ο στόλος της

²²⁹ Belt χαρακτηρίζεται ο θαλάσσιος χώρος που μεσολαβεί μεταξύ των νησιών της Δανίας

²³⁰ Ο συγγραφέας αναφέρεται στον Κρητικό Πόλεμο, 1645-1669, μεταξύ της Δημοκρατίας της Βενετίας και άλλων Χριστιανικών δυνάμεων και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

Βενετίας είχε κερδίσει παρόλα αυτά, μία σημαντική άνοδο κάτω από τις διαταγές του Grimani, όταν το ένα τρίτο του καταστράφηκε από μια τρομερή καταιγίδα, στην οποία χάθηκε και ο ίδιος ο ναύαρχος.

Το 1648, αρχίζει η πολιορκία του Χάνδακα. Ο Γιουσουφ επιτέθηκε με μανία στην πόλη επικεφαλής 30.000 ανδρών. Αφού αποκρούστηκε δύο φορές, αυτός ενθαρρύνθηκε να ξαναπροσπαθήσει από ένα μεγάλο ρήγμα που προκλήθηκε. Οι Τούρκοι μπήκαν στην πόλη, ο Mocenigo βιάστηκε να τους αντιμετωπίσει αναμένοντας να πεθάνει ανάμεσά τους. Μια λαμπρή νίκη ήταν η ανταμοιβή του για την ηρωική του διαγωγή. Ο εχθρός απωθήθηκε και οι τάφοι γέμισαν με πτώματα Τούρκων.

Η Βενετία θα μπορούσε να έχει διώξει τους Τούρκους στέλνοντας 20.000 άνδρες στον Χάνδακα. Αλλά η Ευρώπη δεν της παρέσχε παρά ασθενική υποστήριξη, καθώς είχε ήδη καλέσει στην ενεργό υπηρεσία όλους τους άνδρες που ήταν ικανοί για πόλεμο.

Η πολιορκία ξανάρχισε λίγο καιρό μετά, διήρκεσε περισσότερο από αυτήν της Τροίας και κάθε εκστρατεία χαρακτηριζόταν από τις καινούργιες προσπάθειες από την πλευρά των Τούρκων να φέρουν βοήθεια στον στρατό τους και από τις ναυτικές νίκες που κέρδισαν οι Βενετοί. Οι Βενετοί ακολούθησαν όλη την πρόοδο της ναυτικής τακτικής στην Ευρώπη και έτσι ήταν απόλυτα ανώτεροι από τους μουσουλμάνους, οι οποίοι παρέμειναν προσκολλημένοι στις παλιές συνήθειες και πλήρωσαν ακριβά κάθε προσπάθεια εξόδου από τα Δαρδανέλια. Τρία πρόσωπα με το όνομα Μοροζίνι και αρκετά με το όνομα Mocenigos έκαναν τους εαυτούς τους διάσημους στην παρατεταμένη αυτή πάλη. Τελικά ο διάσημος Κιοπρουλού που ήταν με την αξία του επικεφαλής του οθωμανικού υπουργείου, αποφάσισε να πάρει προσωπικά τη διεύθυνση του πολέμου ο οποίος είχε κράτησε τόσο πολύ. Έφτασε στο νησί στο οποίο μεταφορικά πλοία είχαν αποβιβάσει 50.000 άνδρες, ετέθη επικεφαλής τους και πραγματοποίησε μια δυναμική επίθεση (1667).

Σε αυτήν την αξιομνημόνευτη πολιορκία, οι Τούρκοι επέδειξαν μεγαλύτερη δεξιότητα από ότι προηγούμενως. Το πυροβολικό τους, πολύ βαρέως διαμετρήματος, υπηρετείτο πολύ καλά και για πρώτη φορά χρησιμοποιήσε χαρακώματα, τα οποία ήταν εφεύρεση ενός Ιταλού μηχανικού. Οι Βενετοί από την πλευρά τους, βελτίωσαν τα μέγιστα τις μεθόδους άμυνας με τη χρήση ναρκών. Ποτέ μέχρι τότε δεν έχει επιδειχθεί τέτοιος ζήλος αμοιβαίας καταστροφής μέσω μαχών, ναρκών και επιθέσεων. Η ηρωική τους αντίσταση διευκόλυνε τη φρουρά να κρατήσει κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Την άνοιξη η Βενετία έστειλε ενισχύσεις και ο Δούκας του Feuillade, έφερε μερικές εκατοντάδες Γάλλους εθελοντές.

Οι Τούρκοι είχαν επίσης δεχθεί σοβαρές ενισχύσεις και διπλασίασαν τις προσπάθειές τους. Η πολιορκία έβαινε προς το τέλος της όταν 6.000 Γάλλοι ήρθαν προς βοήθεια της φρουράς κάτω από την ηγεσία του Δούκα του

Beaufort και του Navailles (1669). Μια κακώς εκτελεσθείσα έξοδος αποθά-
ρυνε αυτόν τον αλαζονικό νεαρό, ο οποίος αηδιασμένος από τις κακουχίες
που υπέφερε κατά τη διάρκεια της πολιορκίας, ανέλαβε την ευθύνη μέσα σε
δύο μήνες να φέρει πίσω στη Γαλλία τα υπολείμματα των τμημάτων του. Ο
Μοροζίνι μη έχοντας πάνω από 3.000 εξαντλημένους άνδρες για την άμυνα
μιας θέσης η οποία ήταν ανοιχτή απ' όλες τις πλευρές, τελικά συνηγόρησε
να την εκκενώσει και συμφωνήθηκε μία ανακωχή, η οποία οδήγησε σε επί-
σημη συνθήκη ειρήνης. Ο Χάνδακας στοίχισε στους Τούρκους 25 χρόνια προ-
σπαθειών, πάνω από 130.000 νεκρούς σε δέκα οκτώ επιθέσεις και αρκετές
εξόδους. Υπολογίζεται ότι 35.000 Χριστιανοί διάφορων εθνοτήτων χάθηκαν
για την ένδοξη άμυνα της θέσης.

Η πάλη μεταξύ του Λουδοβίκου XIV, της Ολλανδίας και της Αγγλί-
ας, δίδει παραδείγματα μεγάλων ναυτικών επιχειρήσεων, αλλά όχι αξιοση-
μειώτες επιδρομές. Αυτή του James II στην Ιρλανδία το 1690, έγινε από 6.000
Γάλλους παρ' ότι ο στόλος του De Tourville²³¹ αποτελούνταν από 73 πλοία
με δυο καταστρώματα, που διέθεταν 5.800 κανόνια και 29.000 ναύτες. Μεγά-
λο λάθος ήταν η μη αποστολή 20.000 ανδρών στην Ιρλανδία με όσα μέσα
ήταν διαθέσιμα. Δυο χρόνια αργότερα, ο De Tourville, νικήθηκε την περίφη-
μη ημέρα της La Hogue και τα υπολείμματα των τμημάτων που είχαν αποβι-
βαστεί δεν είχαν τη δυνατότητα να επιστρέψουν παρά το ότι η συνθήκη που
ακολούθησε, απαιτούσε την εκκένωση του νησιού από αυτά.

Στην αρχή του 18ου αιώνα, οι Σουηδοί και οι Ρώσοι ανέλαβαν δύο
εκστρατείες πολύ διαφορετικές σε χαρακτήρα.

Ο Κάρολος ο XII θέλοντας να βοηθήσει τον Δούκα του Holstein έκανε
μια επιδρομή κατά της Δανίας, επικεφαλής 20.000 ανδρών, τους οποίους
μετέφεραν 200 πλοία και προστάτεψε μια ισχυρή μοίρα. Είχε τη βοήθεια του
ναυτικού της Αγγλίας και της Δανίας, αλλά η εκστρατεία δεν ήταν γι' αυτόν
τον λόγο η λιγότερο αξιοσημείωτη για τις λεπτομέρειες της αποβάσης. Ο
ίδιος πρίγκιπας πραγματοποίησε μια επιδρομή στη Λιβονία²³² για να βοηθή-
σει την Narva²³³, αλλά αποβίβασε τα τμήματά του ένα σουηδικό λιμάνι.

Ο Μεγάλος Πέτρος έχοντας κάποιους λόγους να παραπονιέται κατά
των Περσών και θέλοντας να επωφεληθεί από τις διαφωνίες τους, διέπλευ-
σε τον Βόλγα (1722), μπήκε στην Κασπία θάλασσα με 270 πλοία που μετέ-
φεραν 20.000 πεζούς στρατιώτες και κατέβηκε στο Agrakhan, στις εκβολές
του Κοΐσου όπου περίμενε να συναντήσει το ιππικό του. Αυτή η δύναμη που

231 Anne Hilarion de Costentin, comte de Tourville: Υποναύαρχος του γαλλικού ναυτικού και
Στρατάρχης της Γαλλίας. Κατετάγη στο γαλλικό πολεμικό ναυτικό πολύ μικρός και έλαβε μέ-
ρος σε πολλές ναυμαχίες στη Μεσόγειο.

232 Περιοχή κατά μήκος των ανατολικών ακτών της Βαλτικής Θάλασσας.

233 Περιοχή στα σύνορα Εσθονίας-Ρωσίας. Σήμερα είναι η τρίτη σε μέγεθος πόλη της Εσθο-
νίας.

αριθμούσε 9.000 έφιππους πεζούς²³⁴ και 5.000 Κοζάκους, συνενώθηκε μαζί του μετά από πορεία μέσα από τον Καύκασο. Ο Τσάρος τότε κατέλαβε το Derbent, πολιορκήσε το Μπακού και τελικά συνήψε συνθήκη με ένα από τα μέρη των οποίων οι διχόνοιες εκείνο τον καιρό γέμιζαν με διαφωνίες την αυτοκρατορία των Soofees: αυτός προκάλεσε την παραχώρηση του Astrabad, του κλειδιού για την Κασπία θάλασσα και σε κάποιο βαθμό, όλης της περσικής αυτοκρατορίας.

Η εποχή του Λουδοβίκου του XV μας παρέχει παραδείγματα δευτερευουσών εκστρατειών, εκτός και αν θεωρήσουμε αυτήν του Richelieu εναντίον της Minorca, η οποία ήταν πολύ ονομαστή σαν τρέλλα, αλλά λιγότερο υπέροχη σαν επιδρομή²³⁵.

Οι Ισπανοί πάντως, έκαναν μια επιδρομή με 15 ή 16.000 άνδρες κατά της πρωτεύουσας της Αλγερίας, με σκοπό να τιμωρήσουν αυτούς τους πειρατές για τις τολμηρές πειρατείες τους. Αλλά η εκστρατεία λόγω έλλειψης συντονισμού της ενεργείας μεταξύ της μοίρας και των χερσαίων δυνάμεων και εξαιτίας του φονικού πυρός που δέχθηκε από τους Τούρκους και Άραβες τυφεκιοφόρους, που ήταν διασκορπισμένοι στα χαμόκλαδα που υπήρχαν γύρω από την πόλη, απέτυχε. Τα τμήματα επέστρεψαν στα πλοία τους έχοντας 2.000 άνδρες εκτός μάχης.

Ο αμερικανικός πόλεμος (1779) ήταν η εποχή των μεγαλύτερων ναυτικών προσπαθειών από πλευράς των Γάλλων. Η Ευρώπη έμεινε έκπληκτη βλέποντας αυτήν τη δύναμη που έστειλε ο Κόμης d'Estaing²³⁶ στην Αμερική με 25 πλοία των δυο καταστρωμάτων, ενώ τον ίδιο χρόνο ο M. Orvilliers μ' έναν γαλλο-ισπανικό στόλο από 65 πλοία των δυο καταστρωμάτων, είχε να καλύψει μια επιδρομή που θα γίνονταν με 300 μεταφορικά και 40.000 άνδρες που συγκεντρώθηκαν στην Havre και στο St. Malo.

Αυτή η νέα Αρμάδα πήγαινε μπρος πίσω για αρκετούς μήνες, χωρίς να καταφέρει κάτι τελικά. Οι άνεμοι την οδήγησαν τελικά πίσω στο λιμάνι.

Ο d'Estaing ήταν πιο τυχερός, καθώς επέτυχε να πάρει την κυριαρχία στις Αντίλλες και να αποβιβάσει στις ΗΠΑ 6.000 Γάλλους υπό τις διαταγές του Rochambeau, τους οποίους ακολούθησε αργότερα μια άλλη μεραρχία, η οποία και βοήθησε στην πολιορκία του αγγλικού στρατού υπό τον Cornwallis στο Yorktown (1781), εξασφαλίζοντας έτσι την ανεξαρτησία της Αμερικής.

Η Γαλλία μπορούσε ίσως να είχε θριαμβεύσει επί του αδυσώπητου αντίπαλου της με πιο διαρκή αποτελέσματα, εάν πλέον της επιδείξεως που

234 ΣΜ: Δράκους

235 ΣΜων: Το 1762, ο αγγλικός στόλος απέπλευσε από το Πόρτσμουθ και ενώθηκε μ' ένα μέρος της Μοίρας από τον Αγ. Μαυρίκιο. Όλος ο στόλος είχε 19 πλοία με δυο καταστρώματα, 18 μικρότερα πολεμικά και 150 μεταφορικά που μετέφεραν 10.000 άνδρες. Με την εκστρατεία αυτή, πολιορκήσαν και κατέλαβαν την Αβάνα.

236 Charles-Hector, count d'Estaing: Ο Γάλλος επικεφαλής του στόλου που εστάλη προς υποστήριξη των αποίκων στην Αμερική, κατά τη διάρκεια της αμερικανικής επανάστασης.

έκανε στο αγγλικό κανάλι, είχε στείλει 10 πλοία και 7 έως 8.000 άνδρες πάρα πάνω στην Ινδία με τον ναύαρχο Suffre.

Κατά τη διάρκεια της γαλλικής επανάστασης υπήρξαν λίγα παραδείγματα επιδρομών: η φωτιά στην Τουλόν, η μετανάστευση και η ναυμαχία στο Ushant²³⁷ έβλαψαν σοβαρά το γαλλικό ναυτικό. Η εκστρατεία του Hoche εναντίον της Ιρλανδίας με 25.000 άνδρες, σκόρπισε από τους ανέμους και δεν έγιναν άλλες απόπειρες εκείνη την εποχή (1796).

Αργότερα η εκστρατεία του Βοναπάρτη στην Αίγυπτο με 23.000 άνδρες, 13 πλοία, 17 φρεγάτες και 400 μεταφορικά, είχε μεγάλη επιτυχία αρχικά, αλλά ακολούθησαν αναποδιές. Οι Τούρκοι ελπίζοντας να τον εκδιώξουν αποβίβασαν 15.000 άνδρες στο Αμπουκίρ, αλλά όλοι είτε συνελήφθησαν, είτε πετάχτηκαν στη θάλασσα παρά τα πλεονεκτήματα που αυτή η χειρσόνησος τους έδινε να περιχαρακωθούν και να αναμένουν ενισχύσεις. Αυτό είναι ένα καταπληκτικό παράδειγμα για μίμηση από την πλευρά που αμύνεται υπό παρόμοιες συνθήκες.

Η μεγάλης σημασίας εκστρατεία που έγινε το 1802 στον Άγιο Δομίνικο ήταν αξιοσημείωτη ως επιδρομή, αλλά δεν επέτυχε εξ αιτίας κρουσμάτων κίτρινου πυρετού.

Από την επιτυχία τους εναντίον του Λουδοβίκου του XIV και μετά, οι Άγγλοι εστίασαν περισσότερο στην καταστροφή αντίζηλων στόλων και στην υποταγή αποικιών, παρά σε μεγάλες επιδρομές. Οι προσπάθειες που έγιναν τον 18ο αιώνα εναντίον της Μπρεστ και του Cherbourg με τμήματα των 10 ή 12.000 ανδρών δεν ήταν τίποτα για την καρδιά ενός ισχυρού κράτους, όπως ήταν η Γαλλία. Οι αξιοσημείωτες κατακτήσεις, οι οποίες δημιούργησαν την Ινδική Αυτοκρατορία, συνέβησαν στη συνέχεια. Έχοντας εξασφαλίσει την Καλκούτα και στη συνέχεια τη Βεγγάζη, οι Άγγλοι ενισχύθηκαν σταδιακά με την άφιξη μικρών τμημάτων και χρησιμοποιώντας τους Sepoys²³⁸, τους οποίους εκπαίδευαν μέχρι τον αριθμό των 150.000.

Η Αγγλο – Ρωσική εκστρατεία στην Ολλανδία το 1799 αποτελούνταν από 40.000 άνδρες, αλλά δεν αποβιβάστηκαν όλοι με μία προσπάθεια. Η μελέτη των λεπτομερειών αυτών των επιχειρήσεων είναι πάντως αρκετά ενδιαφέρουσα.

Το 1801, ο Abercrombie, αφού απείλησε το Ferrol και το Cadiz, πραγματοποίησε μια επιδρομή στην Αίγυπτο με 20.000 Άγγλους. Τα αποτελέσματα αυτής της εκστρατείας είναι γνωστά.

237 Η ναυμαχία έγινε το 1778, στο νησάκι Ushant που ευρίσκεται στο στενό της Μάγχης μεταξύ των στόλων της Αγγλίας και της Γαλλίας. Από τη ναυμαχία δεν υπήρξε σαφής νικητής.

238 Ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε για να χαρακτηρίσει τους στρατιώτες του αγγλικού στρατού που προέρχονταν από την Ινδία.

Η εκστρατεία του στρατηγού Stuart στην Καλαβρία το 1806, μετά από κάποιες επιτυχίες στο Maida²³⁹, έγινε για την ανακατάληψη της Σικελίας. Αυτή εναντίον του Μπουένος Άιρες είχε ατυχή αποτελέσματα και τερματίστηκε με συνθηκολόγηση.

Το 1807, ο Λόρδος Cathcart προσέβαλε την Κοπεγχάγη με 25.000 άνδρες, πολιορκησε και βομβάρδισε την πόλη και κατέλαβε τον δανέζικο στόλο που ήταν και ο αντικειμενικός του σκοπός.

Το 1808, ο Ουέλινγκτον εμφανίστηκε στην Πορτογαλία με 15.000 άνδρες. Μετά τη νίκη στη Vimeira και βοηθούμενος από τη γενική εξέγερση των Πορτογάλων, ανάγκασε τον Junot²⁴⁰ να φύγει από το βασίλειο. Ο ίδιος στρατός, φθάνοντας τις 25.000 και κάτω από τις διαταγές του Moore, ενώ έκανε προσπάθεια διεισδύσεως στην Ισπανία για την απελευθέρωση της Μαδρίτης, πιάστηκε και υποχώρησε στην Κορούνια και εκεί επιβιβάστηκε και πάλι αφού υπέστη αρκετές απώλειες. Ο Ουέλινγκτον έχοντας πραγματοποιήσει μια άλλη απόβαση στην Πορτογαλία με ενισχύσεις, συγκέντρωσε έναν στρατό 30.000 Άγγλων και άλλων τόσων Πορτογάλων, με τον οποίο εκδικήθηκε τις ατυχίες του Moore, αιφνιδιάζοντας τον Soult στο Οπόρτο (Μάιος 1809) και νικώντας τον Joseph στην Talavera, κάτω από τις πύλες της πρωτεύουσάς του.

Η εκστρατεία στην Αμβέρσα τον ίδιο χρόνο ήταν μια από τις μεγαλύτερες που ανέλαβε η Αγγλία από την εποχή του Ερρίκου του V. Σ' αυτήν συμμετείχαν όχι λιγότερο από 70.000 άνδρες συνολικά, 40.000 χερσαίες δυνάμεις και 30.000 ναύτες. Δεν πέτυχε εξ αιτίας της ανικανότητας του αρχηγού. Μια επιδρομή παρόμοιου χαρακτήρα με αυτήν του Καρόλου X της Σουηδίας πραγματοποιήθηκε με 30 ρωσικά τάγματα να περνούν τον Κόλπο της Bothnia²⁴¹ πάνω στον πάγο σε πέντε φάλαγγες, μαζί με το πυροβολικό τους. Ο αντικειμενικός σκοπός ήταν να καταλάβουν τα νησιά Aland²⁴² και να μεταδώσουν ένα αίσθημα ανησυχίας μέχρι τις πύλες της Στοκχόλμης. Μια άλλη μεραρχία πέρασε τον κόλπο προς Umeå²⁴³ (Μάρτιος 1809).

Ο στρατηγός Murray πέτυχε να πραγματοποιήσει μια καλά σχεδιασμένη επιδρομή στο έδαφος της Tarragona το 1813, με πρόθεση να αποκόψει τον Suchet από τη Valencia. Όμως μετά από κάποιες επιτυχείς επιχειρήσεις, θεώρησε καλύτερα να επιβιβαστεί και να φύγει.

Η εκστρατεία που αναλήφθηκε από την Αγγλία κατά του Ναπολέοντα μετά την επιστροφή του από τον Έλβα το 1815 ήταν αξιοσημείωτη εξαιτίας του μεγάλου όγκου του υλικού που μεταφέρθηκε σε Οστάνδη και

239 Πόλη της Καλαβρίας στη Νότια Ιταλία.

240 Ο Junot ήταν ο διοικητής των γαλλικών δυνάμεων που εισέβαλαν στην Πορτογαλία.

241 Ο κόλπος μεταξύ Σουηδίας και Φιλανδίας.

242 Νησιά στην είσοδο του κόλπου της Bothnia που ανήκουν στη Φιλανδία.

243 Πόλη στη Βόρεια Σουηδία.

Αμβέρσα. Ο μικτός στρατός Άγγλων και Ανόβερου περιελάμβανε 60.000 άνδρες, από τους οποίους κάποιοι ήρθαν από την ξηρά και κάποιοι άλλοι αποβιβάστηκαν σε φίλιο λιμάνι.

Οι Άγγλοι ενεπλάκησαν σε μια άλλη αποστολή την ίδια χρονιά, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως εκπληκτική. Αναφέρομαι στην επίθεση στην πρωτεύουσα των ΗΠΑ. Ο κόσμος έμεινε έκπληκτος βλέποντας μια χούφτα από 7 ή 8.000 Άγγλους, να εμφανίζονται στο μέσον ενός κράτους δέκα εκατομμυρίων ανθρώπων, να καταλαμβάνουν την πρωτεύουσά τους και να καταστρέφουν όλα τα δημόσια κτίρια, κάτι που δεν είχε προηγούμενο στην ιστορία. Θα μπαίναμε στον πειρασμό να περιφρονήσουμε το ρεπουμπλικανικό πνεύμα και τον αντιμιλιταρισμό των κατοίκων αυτών των πολιτειών, εάν η ίδια η πολιτοφυλακή τους δεν είχε ξεσηκωθεί όπως αυτή στην Ελλάδα, στη Ρώμη και στην Ελβετία για να υπερασπιστεί τα σπίτια τους, εναντίον ακόμα πιο ισχυρών επιθέσεων και αν τον ίδιο χρόνο, μια αγγλική εκστρατεία πιο μεγάλη από την προηγούμενη, δεν είχε πλήρως νικηθεί από την πολιτοφυλακή της Λουϊζιάνα και άλλων πολιτειών κάτω τις διαταγές του στρατηγού Τζάκσον.

Εάν οι καταπληκτικοί αριθμοί που ενεπλάκησαν στην εισβολή του Ξέρξη και των Σταυροφόρων εξαιρεθούν, ουδεμία άλλη αποστολή τέτοιου είδους έχει πραγματοποιηθεί, ειδικά από τότε που οι στόλοι εξοπλίστηκαν με ισχυρό πυροβολικό και μπορεί να συγκριθεί με το γιγάντιο σχέδιο και τις ανάλογες προετοιμασίες που έκανε ο Ναπολέων για να ρίξει 150.000 βετεράνους κατά των ακτών της Αγγλίας με τη χρήση 3.000 ακάτων ή μεγάλων πλοίων, που θα τα προστάτευαν 60 πολεμικά πλοία διπλού καταστρώματος.

Από την προηγούμενη περιγραφή ο αναγνώστης θα αντιληφθεί τι διαφορά υπάρχει από πλευράς δυσκολίας και πιθανοτήτων επιτυχίας, μεταξύ επιδρομών που επιχειρούνται κατά μήκος στενών βραχιόνων στη θάλασσα λίγων μιλίων μόνο σε πλάτος και αυτών που τμήματα και υλικό πρέπει να μεταφερθούν σε μεγάλες αποστάσεις διαμέσου ανοικτής θάλασσας. Αυτό το γεγονός εξηγεί γιατί τόσες πολλές επιχειρήσεις αυτού του είδους έχουν εκτελεσθεί μέσω του Βοσπόρου.

Οι παρακάτω παράγραφοι έχουν συνταχθεί από αυθεντικά δεδομένα:

Το 1830, η γαλλική κυβέρνηση έστειλε μια αποστολή στο Αλγέρι, που αποτελούνταν από ένα στρατό 37.500 ανδρών με 180 κανόνια. Χρησιμοποιήθηκαν πάνω από πεντακόσια πολεμικά και μεταφορικά πλοία. Ο στόλος απέπλευσε από την Τουλόν.

Το 1832, η Γαλλία έστειλε ένα στόλο 22 πλοίων στη Βέρα Κρούζ. Το φρούριο του San Juan d'Ulloa έπεσε στα χέρια τους μετά από ένα σύντομο βομβαρδισμό.

Μια μικρή δύναμη περίπου χιλίων ανδρών, σε τρεις φάλαγγες κατέλαβε την πόλη της Βέρα Κρούζ με έφοδο: η αντίσταση ήταν μικρή.

Το 1847, οι ΗΠΑ έκαναν μια επίδρομή στην ακτή του Μεξικό, στη Βέρα Κρούζ, με έναν στρατό από 13.000 άνδρες υπό τη διοίκηση του στρατηγού Σκοτ. Εκατόν πενήντα πλοία χρησιμοποιήθηκαν για πολεμιστές και για μεταφορές. Η πόλη της Βέρα Κρούζ και το κάστρο του San Juan d'Ulloa έπεσαν γρήγορα στα χέρια των δυνάμεων των ΗΠΑ. Αυτή η σημαντική θέση έγινε η βοηθητική βάση επιχειρήσεων για μια θαυμάσια εκστρατεία, η οποία τελείωσε με την κατάληψη της πόλης του Μεξικό.

Το 1854 άρχισε η αλησμόνητη και γιγαντιαία σύγκρουση²⁴⁴ μεταξύ της Ρωσίας από τη μια πλευρά, της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Σαρδηνίας και της Τουρκίας από την άλλη. Αρκετές επίδρομές έγιναν από τις συμμαχικές δυνάμεις σε διαφορετικά σημεία της ρωσικής ακτής. Από αυτές η πρώτη ήταν στη Βαλτική Θάλασσα. Ένας αγγλικός στόλος απέπλευσε από το Spithead κάτω από τη διοίκηση του σερ Charles Napier στις 12 Μαρτίου και ένας γαλλικός στόλος από τη Μπρεστ κάτω από τις διαταγές του υποναυάρχου Parseval Deschênes στις 19 Απριλίου. Ενώθηκαν στον κόλπο του Bomarsund στις 11 Ιουνίου. Ο συμμαχικός στόλος αριθμούσε 30 πλοία και 50 φρεγάτες, κορβέτες και άλλα πλοία. Οι ναυτικοί διοικητές ήθελαν να επιτεθούν στις αμυντικές θέσεις του Bomarsund, επί μιας από τις νήσους Aland, αλλά μετά από μια αναγνώριση, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ήταν αναγκαίο να έχουν χειρσαίες δυνάμεις. Ένα γαλλικό σώμα στρατού από 10.000 άνδρες εστάλη αμέσως στο Bomarsund υπό τον στρατηγό Baraguay-d'Hilliers και η τοποθεσία κατελήφθη γρήγορα.

Αργότερα μέσα στην ίδια χρονιά, πραγματοποιήθηκε η μεγάλη εκστρατεία στην Κριμαία. Τα παρακάτω γεγονότα δημοσιεύονται από αυτήν την εκστρατεία, ώστε να δοθεί μια ιδέα της σημασίας της:

Στις 14 Σεπτεμβρίου, ένας στρατός από 58.500 άνδρες και 200 κανόνια αποβιβάστηκε κοντά στην Eupatoria, που αποτελούνταν από 30.000 Γάλλους, 21.500 Άγγλους και 7.000 Τούρκους. Αυτοί μεταφέρθηκαν από τη Βάρνα στην τοποθεσία που αποβιβάστηκαν με 389 πλοία, ατμόπλοια και μεταφορικά. Αυτή η δύναμη κέρδισε τη μάχη στην Άλμα (20 Σεπ) και από εκεί προχώρησε προς τη Σεβαστούπολη. Οι Άγγλοι κατέλαβαν τον λιμένα του Balaklava και οι Γάλλοι του Kamiesch: αυτά ήταν τα σημεία στα οποία ακολουθούσες ενισχύσεις και εφόδια στέλλονταν για τον στρατό στην Κριμαία.

Στις 5 Νοεμβρίου στη μάχη του Inkermann, ο συμμαχικός στρατός αριθμούσε 71.000 άνδρες.

Στο τέλος Ιανουαρίου του 1855, η γαλλική δύναμη αριθμούσε 75.000 άνδρες και 10.000 άλογα. Μέχρι τότε, οι Άγγλοι είχαν στείλει 54.000 άνδρες

²⁴⁴ Τα γεγονότα αυτά έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού Πολέμου.

στην Κριμαία, αλλά μόνο 15.000 διεσώθησαν και ήταν κατάλληλοι για ανάληψη καθηκόντων.

Στις 4 Φεβρουαρίου, οι Γάλλοι αριθμούσαν 85.000, οι Άγγλοι 25.000 ικανούς για επιχειρήσεις και οι Τούρκοι 25.000.

Στις 8 Μαΐου 1855, ο στρατηγός La Marmora έφθασε στο Balaklava, με 15.000 Σαρδηνίους.

Στο τέλος Μαΐου, μια αποστολή από 16.000 άνδρες εστάλη στο Kertch.

Τον Αύγουστο, η γαλλική δύναμη στη Σεβαστούπολη είχε ανέλθει σε 120.000 άνδρες.

Στις 8 Σεπτεμβρίου έλαβε χώρα η τελική επίθεση, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την εκκένωση της θέσης από τους Ρώσους. Οι σύμμαχοι είχαν εντεταγμένα σε πυροβολαρχίες, πάνω από 800 κανόνια.

Ο στόλος, ο οποίος θα συνεργαστεί και με τις χερσαίες δυνάμεις στην επίθεση του πυροβολικού στις 17 Οκτωβρίου 1854, αποτελούνταν από είκοσι πέντε πλοία. Ήταν εκεί και είχαν προετοιμασθεί για να επιτεθούν τον Σεπτέμβριο του 1855, τριάντα τέσσερα πλοία.

Τον Οκτώβριο του 1855, μια εκστρατευτική δύναμη από 9.000 άνδρες εστάλη στο Kinburn, η θέση του οποίου και κατελήφθη.

Ο Στρατάρχης Vaillant, στην αναφορά του ως Υπουργός Πολέμου προς τον Γάλλο Αυτοκράτορα, λέει ότι είχαν αποσταλεί από τη Γαλλία και την Αλγερία, 300 και 10.000 άνδρες και 10.000 άλογα, από τους οποίους 200 και 27.000 γύρισαν στη Γαλλία και την Αλγερία.

Η αναφορά του Στρατάρχη δίδει τα παρακάτω εντυπωσιακά στοιχεία²⁴⁵:

Το υλικό του πυροβολικού που ήταν στη διάθεση του Στρατού της Ανατολής, αποτελούνταν από 1.700 κανόνια, 2.000 φορείς πυροβόλων, 2.700 άμαξες, 2.000.000 βλήματα και 9.000.000 λίβρες πυρίτιδος. Στον στρατό είχαν σταλεί 3.000 τόνοι πυρίτιδας, 70.000.000 σφαίρες για το πεζικό, 270.000 γεμίσματα και 8.000 ρουκέτες.

Την ημέρα της τελικής επίθεσης, υπήρχαν 118 πυροβολαρχίες, οι οποίες κατά τη διάρκεια της πολιορκίας, είχαν καταναλώσει 7.000.000 λίβρες πυρίτιδας. Χρειάστηκαν 1.000.000 σάκους με άμμο και 50.000 πασσάλους.

Από πλευράς υλικών μηχανικού, είχαν σταλεί 14.000 τόνοι. Οι μηχανικοί κατασκεύασαν 50 μίλια χαρακωμάτων χρησιμοποιώντας 80.000 πασσάλους, 60.000 ξύλινους στρωτήρες και 1.000.000 σάκους με άμμο.

Από τροφή, νομή και καύσιμα εστάλησαν 500.000 τόνοι.

Από ρουχισμό, εξοπλισμό στρατοπεδιάς και ιπποσκευή, εστάλησαν 12.000 τόνοι.

245 Αναφέρεται μόνο σε γαλλικές επιχειρήσεις.

Jomíni ☼ Η Τέχνη του Πολέμου

Από υλικά νοσοκομείου 6.500 τόνοι.

Αμαξες εφοδίων, νοσοκομειακά, κάρρα και άλλα υλικά, 8.000 τόνοι.

Συνολικά, περίπου 600.000 τόνοι. Δεν θεωρείται απαραίτητο να προστεθούν παρόμοια στοιχεία για τον αγγλικό, τον τουρκικό και τον στρατό της Σαρδηνίας.

Το 1859, οι Ισπανοί έκαναν μια επιδρομή στο Μαρόκο, με μια δύναμη 40.000 πεζών στρατιωτών, 11 ιλών ιππικού και 800 κανονιών, χρησιμοποιώντας 21 πολεμικά πλοία με 327 πυροβόλα, εκτός από 24 κανονιοφόρους και πολυάριθμα μεταφορικά.

Το 1860, μια δύναμη από Άγγλους και Γάλλους αποβιβάστηκε στην ακτή της Κίνας και από εκεί βάρδισε προς το Πεκίνο, όπου και υπαγόρευσε όρους για ειρήνη. Αυτή η εκστρατεία είναι αξιοσημείωτη για τον μικρό αριθμό ανδρών που επεχείρησε σε μια τόσο μεγάλη απόσταση από τις βάσεις ενισχύσεων και εφοδίων, γιατί αποβιβάστηκε σε μια εχθρική ακτή και διείσδυσε στο μέσον της πιο πολυάνθρωπης αυτοκρατορίας του κόσμου.

Προς το τέλος του πολέμου το 1861, η κυβέρνηση των ΗΠΑ έστειλε μια εκστρατευτική δύναμη από 13.000 άνδρες στο Port Royal, στην ακτή της νότιας Καρολίνας, μια από τις αποσχισθείσες πολιτείες. Ο στόλος από πολεμικά και μεταφορικά πλοία απέπλευσε από το Hampton Road υπό τις διαταγές του Πλοιάρχου Dupont και διασκορπίστηκε από έναν ισχυρό άνεμο. Οι απώλειες σε άνδρες και υλικά ήταν μικρές πάντως και ο στόλος έφτασε στο σημείο συναντήσεως.

Η άμυνα του λιμανιού εξουδετερώθηκε από τις ναυτικές δυνάμεις και η αποβίβαση των χερσαίων τμημάτων έγινε, με το γενικό πρόσταγμα να έχει ο στρατηγός Σέρμαν.

Η Αγγλία, η Γαλλία και Ισπανία είναι τώρα (16 Ιανουαρίου 1862) εμπλεγμένες στην εκστρατεία εναντίον του Μεξικό. Οι πρώτες επιχειρήσεις έγιναν για την κατάληψη από ισπανικές δυνάμεις της Βέρα Κρούζ και της αμυντικής τοποθεσίας της. Οι Μεξικανοί δεν προέβαλαν αντίσταση σε αυτό το σημείο. Το μέλλον θα διαμορφώσει τα σχέδια των συμμάχων, αλλά το τελικό αποτέλεσμα μιας διαμάχης (εάν πράγματι οι Μεξικανοί προσπαθήσουν), δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, όταν τρία από τα πιο ισχυρά κράτη της Ευρώπης έχουν συνταχθεί εναντίον της αδύναμης και τρεκλίζουσας Δημοκρατίας του Μεξικό.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Αγγλικής γλώσσας

- Aar, 82
Abensberg, 183, 236
Abercrombie, 336
Adige, 12, 62, 74, 78, 81, 94, 111, 114,
126, 180, 188, 194, 195
Agincourt, 168, 330
Agrakhan, 334
Agrigentum, 318
Aigues-Mortes, 328
Aland, 337, 339
Albis, 143, 157
Albuera, 264
Alcazar, 331
Alessandria, 88, 97
Allard, 136
Allenstein, 79
Alma, 304, 311
Altorf, 207
Alvinzi, 180
Amberg, 236
Ancelot, 15, 328
Andreis, 137
Androcles, 318
Aosta, 130
Aragon, 22
Arcola, 46
Argentine, 125
Argonne, 23
Assiette, 185
Asti, 97, 188
Astrabad, 335
Astri, 104
Asturias, 21, 213
Audenarde, 41, 299
Augereau, 114, 148, 235, 250, 270
Augsburg, 68, 79, 83, 141
Avignon, 323
Badajos, 190
Baggavout, 171
Baireuth, 98
Bakenberg, 29
Balaklava, 339
Baldwin, 328
Ballasteros, 21
Bamberg, 86, 300
Baraguay-d'Hilliers, 339
Barclay, 87, 212, 230
Bard, 72, 130, 144
Bassano, 111, 211
Bautzen, 162, 171, 173, 281, 288, 302, 310
Bayonne, 212, 234
Beaufort, 334
Beaumont, 235
Béfort, 64
Bellegarde, 142, 143
Belt, 332
Beneventum, 318
Benjouski, 294
Benkedorf, 243
Benningsen, 37, 79, 92, 105, 130, 147,
184, 256, 309
Beresford, 21
Beresina, 150, 200, 207, 217, 243
Bergen, 147
Berg-op-zoom, 187, 190
Bernadotte, 85, 105, 182, 193, 197, 235,
237, 250
Berthrier, 236, 237, 238
Berwick, 22
Besançon, 64
Betanzos, 20
Biberach, 216
Blake, 21
Blenheim, 189, 269, 285
Blücher, 41, 47, 105, 106, 108, 110, 112,
114, 118, 173, 235, 243, 245
Bocage of la Vendée, 19
Boetica, 317
Bohemond, 326
Böhmerwald, 125

- Boileau, 48
Bomarsund, 339
Borovsk, 243
Bothnia, 337
Boulogne, 117, 221, 248, 249
Bousmard, 225
Bragadino, 331
Brailoff, 70
Braunau, 126, 236, 244
Breslau, 78, 85, 301
Bressières, 260
Brienne, 106, 174, 243
Brisgau, 89, 90, 197
Broglie, 92
Brown, 92
Brunn, 197, 205
Brunswick, 98, 242, 294, 307
Bug, 148
Bulow, 87, 88, 173, 210, 211, 212
Buntzelwitz, 133, 170, 187
Busano, 264
Cadiz, 18, 150, 234, 317, 332, 336
Cambay, 91
Canute, 324
Canute ο Μεγάλος, 324
Carion-Nizas, 69
Carnot, 47, 116, 152, 295
Casale, 98
Cassano, 202
Cassel, 86, 98, 128, 294, 295
Cassini, 29
Castanos, 21
Castel Ceriole, 174
Cateau, 93
Cathcart, 337
Châlons, 90, 243
Chambers, 35
Champagne, 89, 106
Championnet, 145
Chapuis, 92
Charles Napier, 339
Chartes, 324
Chateau-Thierry, 277
Chateler, 116
Chemnitz, 85
Cherbourg, 336
Chiusella, 120, 199
Chur, 142, 207
Clairfayt, 92, 93, 116, 203, 294
Clermont, 42, 45
Clypea, 319
Coblentz, 89, 98, 110, 128, 136
Coburg, 92, 93, 115, 116, 169, 294, 295
Condé, 42, 44
Congreve, 37
Conrad, 326, 327
Constance, 235
Convention, 16, 35
Cornwallis, 335
Courtray, 93
Crapacks, 125
Crescentino, 199
Cridda, 322
Cuesta, 21
Culm, 105, 112, 196, 310
Custoza, 311
Czernicheff, 243
D' Albermale, 196
d' Espagne, 307
Damietta, 328
Dampierre, 91
Dantzic, 102
Daun, 90, 120, 180
Davidoff, 243
Davidovitch, 112
Davoust, 174, 182, 197, 235, 236, 237, 250, 262
De Tourville, 334
Dedon, 200
Denain, 196
Dennewitz, 105, 106, 111, 120, 285, 302, 310
Depping, 321
Derbent, 335
Dessau, 66, 85, 114, 305
d'Estaing, 335

- Diamond, 51
Diebitsch Paskevitch, 22
Dillingen, 79
Dirnstein, 124
Doctoroff, 243
Donauwerth, 28, 73, 83, 96, 110, 118,
141, 147, 199, 204, 250, 300
Douai, 294, 295
Dragut, 331
Dubarrys, 42
Dumouriez, 16, 43, 90
Dunaburg, 130
Dupont, 341
Dwina, 135, 148
Ebro, 17
Echmuhl, 236
Edmund, 324
Edmund Ironside, 324
Edric, 324
Egates, 319
Egbert, 322
Elbing, 79
Elster, 245
Enzersdorf, 237
Erfurt, 236, 241, 242
Erzgebirge, 85, 125
Essling, 136, 168, 169, 174, 175, 200,
202, 217, 260, 286, 306, 307
Ethelred, 324
Eupatoria, 339
Eylau, 36, 37, 79, 174, 183, 184, 256,
260, 270, 271, 282, 306, 309, 310
Famars, 91
Feldkirch, 142, 185
Fentenoy, 23
Fermor, 11
Ferrol, 21, 336
Feuillade, 333
Figueras, 305
Fink, 196
Flerus, 245
Fleurus, 116, 169, 175
Fossano, 145
Fouquet, 196
Francis I, 12, 24, 121, 125, 145, 146
Freytag, 293
Fribourg, 197
Friedlingen, 51
Frioul, 54, 111, 129, 193, 194
Fuentes-de-Onore, 264
Funen, 332
Fussen, 104, 132, 140
Gaillard, 125, 146
Garda, 78, 108
Garonne, 323
Gautsch, 245
Gembloux, 110, 111
Genseric, 321
Gera, 46, 68, 79, 86, 96, 98, 118, 234,
235, 240, 242, 300
Gijon, 21
Giurgevo, 194
Givet, 89
Glaris, 144
Glogau, 78, 305
Godfrey of Bouillon, 326
Gorlitz, 162
Gosa, 271
Grimani, 332
Grimoard, 225
Grisons, 94, 146, 191
Grouchy, 108, 245
Guadalquivir, 150
Guibert, 225
Guise, 294
Gustavusburg, 128
Gutstadt, 219
Halle, 66, 114
Hamilcar, 318
Hampton Road, 341
Hanoverians, 91
Harold, 325
Hastings, 323, 325
Hengist, 322
Herder, 29
Hermann, 145

- Herzberg, 111
Hesse, 86, 114, 328
Hoche, 22, 221, 336
Hochkirch, 206, 244, 269
Hochkrich, 184
Hochstadt, 200
Hof, 98, 242
Hohenfriedberg, 271
Hohenlinden, 159, 181
Hohenlohe, 114, 271
Holstein, 334
Houchard, 295
Hougoumont, 157, 269
Humber, 324, 325
Hume, 325, 332
Huningue, 88
Ida, 322
Iglau, 197
Igor, 322, 323
Imilkon, 318
Inglostadt, 236
Ingolstadt, 199
Inkermann, 304, 311, 339
Inn, 5, 29, 94, 126, 140, 147, 199, 213, 236, 244
Iser, 213
Isla de Leon, 17
Ismail, 189
Ivar, 324
Ivrea, 73
James II, 334
Jerez, 322
Joinville, 328
Joseph, 31, 143, 337
Joubert, 114
Jourdan, 43, 63, 86, 92, 93, 94, 102, 108, 116, 135, 142, 180, 181, 203, 204, 217, 245
Julian, 12, 322
Junot, 337
Jura, 125, 142, 143
Kagoul, 51
Kalouga, 67, 243
Kamiesch, 339
Katzbach, 105, 106, 310
Kaunitz, 92, 93
Kehl, 68, 128, 133, 135, 185, 190, 197, 198, 200
Kellerman, 114
Kellermann, 21, 178
Kertch, 340
Kienmayer, 147
Kinburn, 340
Kinzig, 132
Kleber, 216
Kleist, 230, 281
Koisou, 334
Kolin, 120, 269
Komorn, 150
Konigsberg, 128
KÖnigsberg, 10
Königstein, 130
Kons, 90
Koudacheff, 242
Koutousoff, 147, 243
Krajova, 194
Krasnoi, 67, 118, 207, 208, 243
Kray, 73, 79, 133, 197, 199
Kufstein, 140
Kunnersdorf, 270
La Belle Alliance, 310
La Furca, 142
La Haye Sainte, 157, 308
La Hogue, 334
La Marmora, 339
La Romana, 21
La Vendee, 194
la Vendée, 19, 22
La Vendée, 305
Lahn, 135, 203
Landau, 89, 91, 93, 116, 119, 152, 294
Landgrave, 328
Landrecies, 92
Landshut, 196, 236
Lanne, 51
Lannes, 235, 250

- Laroche-Aymon, 225
Lascy, 90
Laudon, 170, 187, 196
Lauter, 132
Lavis, 94, 111
League, 15, 22, 24
Lech, 213
Lecoubre, 144, 207
Legnago, 78, 81
Leon, 21
Lepanto, 331
Leutasch, 145, 191
Leuthen, 107, 120, 166, 203, 301, 302
Ligny, 82, 110, 171, 295, 302
Lilybæum, 318
Limmat, 82
Lindenau, 238
Linz, 136, 137, 140, 237
Little Islands, 90
Livonia, 334
Lloyd, 29, 87, 126, 213, 257, 258, 278
Lodi, 94
Lofers, 140
Lothaire, 323
Louvois, 34, 42, 47, 127
Lowenberg, 78
Lowenhaupt, 196
Lower Lech, 73
Lowicz, 102
Lucisteig, 191
Luckau, 111
Lugo, 21
Lusatia, 242
Lusignan, 180
Lutatius Catullus, 319
Lutzen, 183, 184
Luxembourg, 42
Luzzara, 183
M. Ancillon, 332
M. de Bellisle, 206
M. Orvilliers, 335
Macdoland, 105, 106
Macdonald, 118, 148, 182, 207, 262
Mack, 31, 42, 45, 72, 82, 115, 116, 118, 141, 147, 199, 242, 300
Madonna del Pilar, 30
Maida, 336
Main, 65, 66, 68, 73, 86, 95, 109, 128, 199, 203
Maloi-Yaroslavitz, 243
Malplaquet, 158
Mantua, 54, 74, 78, 81, 82, 94, 120, 131, 135, 211
Marchand, 21
Marengo, 31, 36, 66, 83, 98, 174, 175, 178, 184, 270, 300, 301
Marienberg, 78
Maritime Alps, 62
Marlborough, 104, 109, 129, 269, 277, 285
Marmont, 100, 114, 120, 181, 237, 250
Marquis de Chambray, 306
Marsin, 41, 42
Massena, 21, 80, 82, 140, 142, 143, 157, 193, 236, 300, 314
Masséna, 280
Matenpoet, 181
Mathieu Dumas, 146
Maubeuge, 91, 116, 152, 294
Maurice-Mathieu, 21
Maxen, 196
Mayence, 91, 93, 110, 114, 126, 128, 132, 134, 135, 185, 186, 187, 188, 202, 203, 213, 214, 241
Media, 206
Mélas, 73, 88, 97, 98, 104, 118, 199, 300
Melnitz, 181
Memmingen, 141
Menin, 152, 293, 294
Mésières, 64
Metafuz, 330
Meuport, 90
Millesimo, 94
Mincio, 78, 88, 104, 108, 188, 214
Minden, 247
Minorca, 335

- Mocenigo, 332, 333
Mocenigos, 333
Modlin, 128
Molitor, 144
Mollendorf, 180
Mollwitz, 305
Moncey, 199
Mondovi, 94
Mongatsch, 139
Mont Sain-Jean, 310
Mont St. Jean, 111
Mont-Cenis, 125, 145, 153, 300, 305
Mont-Genève, 125
Moore, 181, 337
Moors, 322
Moravia, 72
Moreau, 28, 29, 68, 79, 86, 94, 95, 102, 104, 108, 116, 133, 135, 140, 178, 197, 198, 199, 204, 207, 211, 216, 250
Mortier, 68, 86, 100, 114, 124
Muley Abdulmalek, 331
Murat, 184, 207
Murena, 320
Murray, 337
Muttenthal, 144, 207
Nantes, 324
Narew, 79, 128
Narva, 334
Naumburg, 66, 68, 79, 240, 242
Navailles, 334
Navarre, 20
Navia, 21
Neresheim, 216
Nero, 109
Neustria, 323
Neuwied, 217
Ney, 20, 21, 82, 111, 114, 120, 145, 157, 158, 173, 189, 191, 235, 250, 271, 281, 308, 314
Neytra, 139
Niemen, 76, 147, 207
Noric Alps, 114
Northumberland, 324, 325
Novara, 311
Novgorodians, 322
Nubia, 12
Oder, 10
Odin, 321
Ogier, 323
Oka, 64, 67
Oleg, 322
Olmutz, 100, 196, 206
Ossiek, 102, 120
Osterode, 219
Ostrolenka, 79
Oudinot, 148, 182, 236, 237, 262
Oviedo, 21
Pactyrus, 319
Palatinate, 235
Papelotte, 157, 158, 308
Parseval Deschênes, 339
Paskevitch, 30, 102, 120, 171, 187, 189
Passarge, 82, 219
Passau, 29, 100, 126
Paulus Emilius, 319
Pavia, 98
Perkins, 37, 265
Perlinsberg, 137, 138
Peschiera, 78
Pesciera, 112
Peterwardein, 51
Petrach, 190
Piacenza, 73, 104
Pichegru, 92, 93
Pirna, 81
Pitts, 34
Plauen, 235
Pleisse, 245
Po, 74, 300
Polotzk, 217
Pomerania, 114, 332
Pompadours, 42
Pontremoli, 207
Port Mahon, 187, 190
Port Royal, 341
Potemkin, 43

- Preititz, 281
Presburg, 197
Provence, 213, 327
Pultusk, 79, 103
Quasdanovitch, 108
Quatre-Bras, 108, 206
Queich, 132
Ramilles, 285
Ratisbon, 100, 108, 110, 153, 173, 236, 244, 295
Reding, 21
Regner, 323
Regulus, 318, 319
Reichenbach, 162
Reynier, 148
Rheineck, 142
Rhetian, 63, 213
Rhetian Ἀλπεις, 63
Richelieu, 335
Richelieus, 34
Riesengebirge, 125
Rivoli, 81, 83, 155, 161, 180, 181
Robert Guiscard, 325
Rochambeau, 335
Rodrigo, 322
Rollo, 323, 324
Roman States, 114
Romanzoff, 51
Rossbach, 107, 182, 183, 248, 285
Routchouk, 194
Roverbella, 211
Roveredo, 94
Roverendo, 111
Rumelia, 14
Rurik, 322
Saale, 66, 241, 242
Saalfeld, 98, 235
Saint Louis, 328, 329
Saint-Bernard, 300
Saint-Cyr, 146, 181, 193
Saint-Gothard, 142, 143, 144, 153, 199
Saint-Lambert, 245
Salamanca, 120
Sambre, 87, 92, 93, 116, 217, 235
San Juan d'Ulloa, 338
Santiago de Compostela, 21
Saône, 72, 213
Saorgio, 305
Sarre, 91, 294
Satounovo, 201
Savona, 98, 300
Saxe, 42, 90, 171
Schaffhausen, 68, 73, 142, 199
Scharnitz, 104, 132, 140, 145, 185, 191
Scheldt, 299
Scheleiz, 98
Scherer, 43
Schmidt, 116
Schwarzenberg, 148, 242, 243, 245
Schwerin, 92
Scwarzenberg, 104
Sebastian, 221
Sedan, 64
Ségur, 146
Sepoys, 336
Seslawin, 243
Shumla, 70, 133, 194
Siegberg, 236
Sierock, 79
Sigefroi, 323
Silistria, 70
Simplon, 142, 145, 153, 300
Siptitz, 180
Sizeboli, 70
Slugen, 63
Smolensk, 130, 133, 148, 189, 208
Soltikoff, 11
Soofees, 335
Soubise, 42, 45, 92
Soult, 20, 21, 151, 212, 235, 250, 310, 337
Spectateur Militaire, 136
Spithead, 339
Splugen, 125, 153
St. Valery, 325
Stettin, 114, 214

- Stockach, 94, 142, 155, 180, 181, 197
Stollhofen, 132
Stradella, 104
Stuart, 336
Stura, 125
Styria, 237
Suchet, 21, 22, 80, 146, 337
Suffre, 335
Suwaroff, 30, 43, 47, 95, 118, 140, 143, 144, 147, 207
Suza, 125, 145
Svatoslav, 323
Swabia, 94, 97, 103, 121, 141, 218, 221, 235, 327
Sweyn, 324
Tagliamento, 260, 309
Tagus, 69, 150
Talavera, 264, 285, 337
Tallard, 42, 189
Taroutin, 118, 184
Tarragona, 337
Tellnitz, 181
Tenda, 98, 104
Ternay, 225
Teschen, 90
Thiebaut, 225
Thielke, 187
Thorn, 79, 102
Thuin, 294
Ticino, 74, 121, 199
Torgau, 180
Torres-Verdas, 69, 133
Traun, 138
Trebbsia, 118, 207
Trent, 111, 211
Tschitchagoff, 217
Tuileries, 39
Turcoing, 93
Turenne, 42, 218
Ukerath, 216
Umeå, 337
Ushant, 336
Utica, 319
Vaillant, 340
Valais, 98, 143
Valencia, 337
Valenciennes, 91, 213, 299
Valtellina, 143, 146
Vandamme, 112, 174, 196
Var, 98
Vauban, 127
Vaubois, 111
Vendeans, 16
Vendôme, 41, 202
Vicenza, 94
Viceroy, 237
Victor, 114, 148
Villars, 51, 196
Villeroi, 42, 277
Vimeira, 337
Vortigern, 322
Waag, 139
Wagram, 31, 51, 83, 150, 171, 174, 181, 200, 230, 237, 252, 255, 260, 262, 280, 282, 288, 302, 307
Waldshut, 142
Walmoden, 306
Wavre, 108, 110, 111, 112
Weimar, 98, 240
Wesel, 98, 110, 126, 241
Weser, 65
Weyrother, 147, 180, 181
Wiazma, 67
Wilna, 149
Wischau, 205
Wissembourg, 132, 188, 294
Wittenberg, 78, 85, 111, 114, 242
Wittgenstein, 230
Wrede, 148
Wurmser, 81, 94, 108, 111, 135, 143, 211, 294
Wurtembergers, 236
Wurzburg, 94
Yorktown, 335
Yvernois, 39
Zama, 155, 319

Ελληνικής γλώσσας

Αγγλία, 9, 12, 25, 39, 61, 150, 193, 220, 221, 320, 322, 323, 324, 325, 327, 329, 332, 334, 336, 337, 338, 339, 341
 Αγγλο – Ρωσική εκστρατεία, 336
 Αγγλο-Hanoverian, 295
 Αγία Γη, 325, 327
 Άγιος Βερνάρδος, 31, 46, 63, 73, 97, 118, 125, 142, 145, 208
 Άγιος Δομίνικος, 221, 336
 Αδριανούπολη, 70, 127, 323
 Αδριατική Θάλασσα, 78
 Αθήνα, 320
 Αίγυπτος, 15, 95, 221, 317, 328, 336
 Αικατερίνης, 43
 Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας, 330
 Άκτιο, 319, 331
 Αλγέρι, 331, 338
 Αλγερία, 340
 Αλγερίας, 330, 335
 Αλέξανδρος, 12, 25, 33, 150, 220, 240, 242, 318
 Αλέξιος, 327
 Αλεξίου Αγγέλου, 327
 Άλμα, 339
 Άλπεις, 28, 46, 62, 63, 80, 103, 109, 114, 121, 125, 126, 129, 139, 145, 146, 188, 195, 213, 292, 305
 Αλσατία, 14, 22, 74, 100, 218, 243
 Αλφρέδος ο Μεγάλος, 324
 Αμβέρσα, 72, 76, 110, 221, 299, 315, 337
 Αμβούργο, 69, 78
 Αμερικανικός πόλεμος, 335
 Αμερική, 330, 335
 Αμμόχωστος, 331
 Αμπουκίρ, 336
 Ανατολικής Αυτοκρατορίας, 329
 Ανδαλουσίας, 18, 317
 Αννίβας, 155, 167, 171, 318, 319
 Ανόβερο, 193, 307, 337
 Αντικειμενικά Σημεία, 74

Αντιόχεια, 326
 Αντιόχου, 319
 Αντώνιος, 206, 320, 331
 Άνω Βιστούλας, 102
 Αούστερλιτς, 83, 100, 147, 155, 161, 173, 181, 182, 193, 285, 306, 310
 Απένινα, 98, 111
 αποφασιστικά γεωγραφικά σημεία, 72
 Αποφασιστικά Σημεία, 28, 55, 57, 70, 71, 72, 75, 76, 141, 290, 297
 Αραβες, 148, 322, 335
 Αρδέννες, 294
 Αρχιδούκας Κάρολο, 51, 63, 76, 83, 93, 100, 108, 109, 116, 129, 136, 140, 146, 151, 193, 202, 211, 216, 217, 260
 Αρχιδούκα Φερδινάνδο, 42, 197
 Αρχιδούκας Μαξιμιλιανός, 136
 Αρχιπέλαγος, 220
 Ασκολι, 318
 Αττάλεια, 326
 Αύγουστος, 206, 320, 331
 Αυστρία, 6, 8, 9, 10, 11, 14, 19, 23, 26, 51, 54, 61, 62, 74, 76, 85, 88, 89, 90, 94, 106, 112, 114, 126, 127, 128, 129, 140, 153, 199, 213, 214, 236, 241, 279, 305, 311, 326
 Αυτοκράτειρα Μαρία-Λουίζα, 243
 Αυτοκράτορας Ιούλιος, 206
 Αυτοκρατορική Φρουρά, 235
 Αφρική, 220, 318, 319, 320, 321, 322
 Βαλεαρίδες νήσοι, 317, 321
 Βαλένθια, 22
 Βαλκάνια, 28, 79, 263
 Βαλκανική, 14, 109, 127, 133, 194, 198, 208, 323
 Βαλτική, 79, 92, 321, 334, 339
 Βάνδαλοι, 121, 148, 321, 322
 Βαράγγοι, 321, 322
 Βάρνα, 70, 131, 198, 339
 Βαρσοβία, 79, 128, 185, 187
 βάση επιχειρήσεων, 14, 17, 61, 64, 339
 Βασιλεία, 68, 128, 142, 199, 203

- Βατερλό, 37, 63, 83, 87, 108, 110, 118,
 157, 158, 159, 161, 173, 174, 181, 206,
 245, 257, 260, 262, 264, 269, 270, 271,
 285, 288, 302, 306, 308, 310, 314
 Βαυαρία, 65, 73, 84, 85, 97, 114, 126,
 140, 147, 151, 198, 204, 213, 235, 236,
 242, 244
 Βαυαροί, 236
 Βεγγάζη, 336
 Βέλγιο, 22, 60, 64, 72, 76, 81, 89, 90,
 93, 116, 121, 194, 307, 314
 Βελιγράδι, 329
 Βελισάριος, 321
 Βενετία, 327, 330, 331, 332, 333
 Βενετούς, 328
 Βέρα Κρούζ, 338, 341
 Βέρνη, 143
 Βερολίνο, 29, 85, 111, 114, 242
 Βερόνα, 18, 81, 82, 111, 114, 307
 Βεσσαραβία, 126, 263
 Βεσφαλία, 64, 65
 Βησιγόθοι, 322
 Βιέννη, 5, 29, 47, 89, 100, 104, 114, 116,
 197, 181, 213, 237, 306
 Βίκινγκς, 220
 Βίκτωρ Αμαντέους, 12
 Βιστούλα, 10, 79, 92, 102, 114, 120,
 126, 147, 148, 199, 214
 Βιτόρια, 310
 Βλαχίας, 263
 Βοημία, 10, 28, 67, 69, 73, 78, 80, 85,
 92, 100, 105, 106, 126, 139, 147, 162,
 197, 212, 213, 214, 241
 Βόλγα, 148, 334
 Βοναπάρτη, 43, 94, 131, 211, 248, 336
 Βόρεια Θάλασσα, 64, 65, 66, 90, 242,
 293, 294, 321
 Βόρειας Θάλασσας, 67, 72, 92, 298
 Βόσγια, 23, 132, 139, 294, 305
 Βόσγια Όρη, 132, 139, 294
 Βοσγίων, 115, 125
 Βόσπορος, 220, 320, 326, 325, 338
 Βουλγαρία, 323
 Βουργουνδία, 19, 22, 41
 Βουργούνδιους, 326
 Βρανδεμβούργο, 11
 Βρυξέλλες, 92, 108, 110, 235
 Γαλάτες, 48
 Γαλατία, 50
 Γαλικία, 195
 Γαλικία, 21
 Γαλλία, 6, 12, 13, 15, 16, 19, 22, 23, 24,
 25, 35, 39, 47, 49, 62, 64, 74, 79, 87, 89,
 91, 103, 105, 106, 115, 116, 125, 127,
 152, 213, 217, 220, 235, 241, 323, 325,
 327, 328, 329, 330, 332, 334, 335, 336,
 338, 340, 341
 Γαλλίας, 8, 9, 10, 13, 14, 23, 24, 29, 39,
 61, 72, 77, 80, 88, 89, 91, 103, 126, 128,
 129, 134, 139, 140, 146, 168, 184, 212,
 218, 221, 225, 244, 248, 293, 321, 323,
 327, 334, 336, 339
 Γαλλική επανάσταση, 29
 Γαλλικό Διευθυντήριο, 140
 Γαλλικός Στρατός, 17
 Γέλων, 318
 Γενίτσαροι, 28, 49
 Γένοβα, 51, 104, 136, 199, 300, 327
 Γερμανία, 11, 23, 61, 62, 64, 75, 86,
 103, 109, 121, 140, 148, 211, 235, 241,
 321, 332
 Γερμανίας, 14, 50, 62, 65, 66, 68, 72,
 94, 109, 126, 148, 211
 Γερμανική Αυτοκρατορία, 12
 Γερμανίκιος, 321
 γεωγραφικό στρατηγικό σημείο, 71
 Γιβραλτάρ, 190, 322
 Γιόρκ, 294, 325
 Γιουσουφ, 333
 Γιρονδίνιοι, 16, 25
 Γότθοι, 48, 121, 148
 Γουίλιαμ ο Κατακτητής, 325
 Γουσταύος Αδόλφος, 332
 Γραμμές Άμυνας, 77, 80
 γρεναδιέροι, 249, 250
 Δαλματία, 326

- Δαρδανέλια, 320, 326, 327, 329, 333
 Δαρείος, 12, 120, 220
 Διοικητική Μέριμνα, 3, 53, 56, 118, 111, 119, 224
 Δνείπερος, 149, 322
 Δον Κιχώτης, 20
 Δούκας της Angoulême, 17
 Δούκας της Rohan, 146
 Δούκας της Ορλεάνης, 41, 42
 Δούκας της Σαβοΐας, 12, 25, 151
 Δούκας του York, 181, 293
 Δούκας του Γιορκ, 76, 93, 294
 Δούκας Φερδινάνδου, 65
 Δούκας της Πάρμα, 332
 Δούναβης, 5, 28, 72, 73, 79, 80, 93, 94, 95, 97, 109, 121, 126, 133, 136, 137, 138, 139, 157, 168, 194, 199, 200, 213, 217, 230, 237, 250, 286, 323
 Δουνκέρκη, 76, 77, 88, 91, 116, 118, 128, 152, 293, 294
 Δρέπανο, 319
 Δρέσδη, 78, 82, 85, 105, 119, 130, 133, 174, 185, 186, 187, 206, 214, 242, 270, 288, 310
 Έβρο, 17, 79, 139, 150
 Εδουάρδος ο III, 330
 Εθνική Βουλή, 16
 Εθνικοί Πόλεμοι, 18
 Εκλέκτορας της Βαυαρίας, 25
 Εκλέκτορας της Σαξονίας, 12
 Έκνομο, 318, 319
 Έλβας, 5, 64, 67, 69, 78, 96, 98, 112, 114, 130, 134, 214, 220, 241, 242, 322, 337
 Ελβετία, 94, 100, 128, 139, 140, 142, 143, 147, 266, 338
 Ελλάδα, 206, 220, 317, 318, 320, 329, 338
 Ελλήσποντος, 318, 319
 Εμφύλιοι και Θρησκευτικοί Πόλεμοι, 23
 Εξωτερικές Γραμμές, 86
 Επαμεινώνδας, 166
 Επιθετικοί Πόλεμοι, 6, 12
 Επιτροπή Δημόσιας Ασφάλειας, 35, 91, 153, 294
 Επιτροπής της Δημόσιας Ασφάλειας, 116
 Επταετής Πόλεμος, 10, 60, 92, 107, 158, 180, 184, 206, 241, 248, 292
 Ερρίκος ο V, 330
 Ερρίκου του V, 22, 337
 Εταιρεία Αγγλίας – Ινδών, 9
 Ευγένιος, 104, 109, 129, 131, 186, 188, 191, 269, 285
 Ευρώπη, 6, 13, 15, 25, 28, 29, 30, 43, 47, 91, 121, 127, 129, 135, 254, 264, 320, 321, 322, 325, 327, 328, 333, 335
 Ευφράτης, 321
 Ζυρίχη, 76, 94
 Ήπειρο, 318
 Ηράκλεια, 318
 Ηρόδοτος, 317
 Θέατρο Πολέμου, 5, 10, 53
 Θέατρο των Επιχειρήσεων, 61
 Θεάτρου Πολέμου, 28, 70
 θεάτρου του πολέμου, 61, 65, 67, 71, 77, 113, 152, 194, 225, 286, 292
 Θεμιστοκλής, 317, 318
 Θήβα, 175
 Θράκη, 120, 320, 321, 327
 Ιακωβίνων, 25
 Ιβηρική Χερσόνησος, 21, 30
 Ιένα, 46, 51, 66, 76, 79, 83, 118, 120, 153, 174, 240, 271, 285, 295, 300, 301, 306, 310
 Ιερουσαλήμ, 326, 328
 Ικόνιο, 326, 327
 Ινδία, 15, 33, 330, 335, 336
 Ινδική Αυτοκρατορία, 336
 Ιρλανδία, 221, 334, 336
 Ισαάκ Άγγελο, 327
 Ισλάμ, 15
 Ισπανία, 12, 13, 17, 20, 23, 25, 30, 60, 69, 93, 177, 220, 236, 242, 257, 306, 314, 317, 319, 321, 322, 331, 337, 341

- Ισπανική Διαδοχή, 8
 Ιστορία των Πολέμων της
 Επανάστασης, 146, 188
 Ιταλία, 12, 14, 21, 46, 61, 73, 74, 84, 85,
 88, 93, 94, 103, 105, 106, 116, 121, 146,
 199, 207, 214, 220, 266, 282, 318, 319,
 326, 327, 336
 Ιταλική Αυτοκρατορία, 11
 Ιωάννη της Βριέννης, 328
 Ιωάννης της Βαλέτας, 331
 Ιωνία, 319, 329
 Καϊρου, 328
 Καίσαρας, 36, 43, 48, 109, 131, 206,
 220, 304, 320
 Καλαβρία, 325, 336
 Καλέ, 330
 Καλκούτα, 336
 Καλλίπολη, 326, 327, 329
 Καμβύσης, 12
 Καμπανία, 266
 Καμπανία, 22
 Καμπρέ, 77
 Καππαδοκία, 320
 Κάρολος ο Απλός, 324
 Κάρολος ο ΧΙΙ, 334
 Κάρολος ο V, 129, 331
 Κάρολος ο VIII, 148, 206
 Κάρολος ο ΧΙΙ, 148, 196
 Καρόλου του V, 12, 221, 330
 Κάρολος ο Χ, 332, 337
 Καρχηδόνα, 318, 319, 328
 Καρχηδονική Αυτοκρατορία, 319
 Καρχηδόνιοι, 317, 318, 319
 Κασπία θάλασσα, 334
 Καστίλη, 139, 221
 Καταλονία, 22, 80, 139, 146
 Κάτω Ρήνος, 202
 Κάτω Χώρες, 19, 332
 Καύκασος, 19, 320, 335
 Κίεβο, 323
 Κιρκάσιοι, 274
 Κλαούζεβιτς, 143, 154
 Κλεοπάτρα, 321
 Κοζάκοι, 242, 243, 273, 278, 279, 334
 Κολωνία, 98, 152
 Κόμης της Τουλούζης, 326
 Κόμης d'Estaing, 335
 Κόμης του Poitiers, 328
 Κομνηνών, 327
 Κοπεγχάγη, 221, 332, 337
 Κοράνι, 15
 Κορίνθου, 317
 Κορούνια, 20, 337
 Κράσσοι, 12
 Κριμαία, 304, 339
 Κροάτες, 279
 Κύδνος, 327
 Κύπρος, 327, 328, 331, 329, 331
 Κωνσταντινούπολη, 28, 322, 323, 326,
 327, 329, 330
 Κωσταντζά, 68
 Λειψία, 37, 72, 85, 98, 99, 104, 119, 169,
 174, 206, 237, 242, 243, 245, 271, 310
 Λεόν, 80, 212
 Λέων ο Φιλόσοφος, 322
 Λευκό Όρος, 142
 Λεύκτρων, 166
 Λευκωσία, 331
 Λίγηρα, 64, 322, 323
 Λιθουανίας, 103, 221
 Λιλ, 129, 294, 295, 299
 Λισαβόνα, 69
 Λομβαρδία, 139, 143, 153, 218
 Λονδίνο, 39, 48, 324
 Λορένη, 22, 100, 107, 243, 326
 Λουδοβίκος VII, 326, 327
 Λουδοβίκος ο ΙΧ, 15, 328
 Λουδοβίκος XIV, 12, 25, 34, 42, 61, 171,
 218, 334
 Λουδοβίκου XVI, 16
 Λουδοβίκου του XIV, 41, 47, 255, 336
 Λουδοβίκος ο XV, 335
 Λουϊζιάνα, 338
 Λούκουλλος, 320
 Λουξεμβούργο, 23, 64, 110, 126, 294,
 299

- Λυών, 72, 326
 Μάαστριχτ, 111
 Μαγδεμβούργο, 78, 85, 210
 Μαγνησία, 319
 Μαδρίτη, 195, 213, 234, 337
 αϊανδρος, 326
 Μάιντς, 62
 Μακεδόνες, 33, 262
 Μακεδονία, 150, 319, 326
 Μάλτα, 331
 Μαμελούκοι, 49, 272
 Μαντινείας, 166
 ΜΜάνχαϊμ, 76, 93, 94, 126, 202
 Μαρκήσιος του Montferrat, 327
 Μαρόκο, 331, 340
 Μασσαλία, 327
 Μαύρη Θάλασσα, 220, 320, 322, 323
 Μαυρίκιος, 12, 151
 Μαυριτανίας, 317, 322
 Μαύρο Δάσος, 28, 97, 125, 135, 139, 202
 μάχη των Καννών, 167
 Μεγάλη Συμμαχία, 85
 Μεγάλος Πέτρος, 40, 44, 196, 255, 334
 Μέγας Φρειδερίκος, 25
 Μεξικό, 21, 338, 341
 Μεσαίωνα, 23, 37, 115, 120, 121, 148
 Μεσόγειος, 62, 321, 323, 334
 Μετς, 128, 282
 μέτωπο επιχειρήσεων, 54, 58, 74, 77, 78, 83, 85, 114, 200, 213, 297, 299
 Μεύσης, 23, 64, 72, 74, 87, 89, 90, 91, 93, 109, 152, 217, 294, 295, 299
 Μιθριδάτης, 320
 Μικρά Ασία, 150, 220, 317, 320, 331
 Μιλάνο, 97, 120, 199
 Μογγόλοι, 121
 Μοζέλα, 64, 74, 89, 90, 91, 93, 116, 213, 294, 299
 Μολδαβία, 51, 126, 217, 263
 Μόναχο, 29, 236
 Μόντενα, 94
 Μοντεσκιέ, 106
 Μοραβία, 196, 212
 Μοριάς, 20
 Μοροζίνι, 332, 333, 334
 Μόσχα, 64, 133, 149, 207, 208, 217, 243
 Μούρτζουφλου, 327
 Μουσταφά, 331
 Μπακού, 335
 Μπαρμπαρόσα, 327, 331
 Μπέργκαμο, 78
 Μπορντό, 212
 Μποροντίνο, 5, 37, 79, 119, 171, 174, 270, 288
 Μπουένος Άιρες, 336
 Μπουργκάς, 70
 Μπρέντα, 111
 Μπρέσια, 94
 Μπρεστ, 336, 339
 Μπριντίτσι, 320, 328
 Μυόνησο, 319
 Μυρίων, 206
 Μωάμεθ, 15, 329, 330
 Ναμύρ, 90, 110
 Ναπολέοντα, 10, 12, 13, 20, 21, 26, 30, 31, 33, 36, 37, 39, 40, 42, 46, 47, 51, 65, 66, 67, 73, 75, 78, 79, 81, 82, 91, 94, 99, 102, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 117, 118, 119, 121, 122, 124, 125, 129, 130, 131, 134, 136, 140, 143, 145, 146, 147, 148, 151, 161, 171, 173, 175, 179, 180, 181, 182, 184, 195, 198, 199, 200, 206, 207, 208, 212, 217, 221, 230, 234, 237, 241, 242, 243, 253, 254, 260, 261, 274, 282, 304, 305, 309, 310, 337
 Ναπολέοντας, 11, 76, 95
 Ναπολέων, 10, 12, 25, 28, 29, 37, 39, 44, 46, 51, 63, 68, 69, 75, 78, 79, 82, 83, 86, 94, 96, 97, 99, 100, 104, 105, 106, 111, 112, 114, 116, 117, 121, 129, 136, 141, 145, 148, 153, 159, 168, 175, 181, 193, 197, 199, 205, 207, 208, 217, 219, 221, 230, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 242, 243, 244, 252, 253, 255, 277, 280, 282, 291, 295, 300, 301, 307, 308, 310, 338

- Νάπολη, 94, 140, 148, 193, 206, 331
 Νείλος, 328
 Νίκαια, 62, 73, 128, 300, 325, 326, 328
 Νικηφόρος, 323
 Νορβηγία, 321, 325
 Νορμανδίας, 324
 Νότια Καρολίνα, 341
 Νουρεντίν, 326
 Ντίσελντορφ, 88, 93, 102, 108, 133, 203
 Ντόρια, 330, 331
 Νυρεμβέργη, 110
 Ξέρξης, 120, 150, 220, 317, 326, 338
 Οθωμανική Αυτοκρατορία, 14, 126
 Ολλανδία, 64, 76, 77, 102, 193, 218, 221, 336
 Όντερ, 67, 80, 105, 126, 148, 199, 210, 214, 241
 Οπόρτο, 337
 Ορεινοί, 16
 Ορχομενός, 320
 Οστάνδη, 72, 90, 332, 337
 Οτράντο, 329
 Ουγγαρία, 139, 150, 197, 237, 266, 307, 329
 Ουέλιγκτον, 83, 108, 110, 133, 161, 179, 181, 206, 235, 306, 307, 308, 309, 310, 313, 314, 315, 337
 Ουέλλιγκτον, 21, 60, 69, 157, 158
 Ουκρανία, 148
 Ουλμ, 41, 46, 66, 72, 76, 79, 83, 110, 118, 120, 122, 133, 141, 153, 174, 193, 199, 236, 242, 300, 301, 306, 310
 Ούννοι, 121, 148
 Ουσάροι, 36, 278, 279
 Πάδος, 88, 95, 121, 126, 188, 199
 Παλέρμο, 318
 Παμφυλίας, 326
 Παναγίου Τάφου, 15
 Πάππα Γρηγορίου ΙΧ, 328
 Πάρθους, 12, 206, 278
 Παρίσι, 29, 47, 91, 100, 106, 235, 244, 304, 324
 Περσέα, 319
 Περσία, 33, 206
 Περσικής Αυτοκρατορίας, 318
 Πέτρος ο Ερημίτης, 325
 Πετσενέγκοι, 323
 Πιατσέντζα, 188, 199
 Πιεμόντε, 80, 94, 116, 125, 199
 Πόλεμοι για Ιδεολογίες, 14
 Πόλεμοι Παρέμβασης, 9
 Πόλεμος της Χερσονήσου, 21
 πολιτικά αντικειμενικά σημεία, 76, 147
 Πολιτική επί των Στρατιωτικών Πραγμάτων, 37
 Πολιτική περί τα Στρατιωτικά Πράγματα, 6, 27, 34
 Πολωνία, 9, 105, 106, 121, 128, 187, 218
 Πομπηία, 320
 Ποντίφικας, 24
 Πορτογαλία, 60, 69, 80, 139, 181, 314, 337
 Πορτογαλίας, 20, 123, 221, 331
 Πότσνταμ, 45
 Πράγα, 92, 105, 206
 Πράγας, 79, 158, 165, 180, 189, 196, 288
 Πρίγκιπας Ευγένιος, 12, 42, 51
 Πρίγκιπας de Ligne, 204
 Πρίγκιπας του Orange, 293
 Πρωσία, 11, 14, 33, 82, 88, 93, 106, 128, 214, 218, 241, 305, 311
 Πρωσίας, 6, 34, 48, 89, 90, 92, 102, 187, 206
 πρώτου Καρχηδονιακού πολέμου, 319
 Πτολεμαΐδα, 327, 329
 Πυραμίδες, 174
 Πυρηναία, 125, 139, 150, 212, 305
 Πυρηναίων, 17, 128, 212, 323
 Πύρρος, 318
 Ρήνο, 10, 17, 22, 28, 62, 64, 74, 77, 86, 87, 89, 93, 94, 98, 103, 110, 114, 116, 129, 132, 134, 135, 148, 202, 203, 204, 213, 214, 217, 293, 299, 300, 321

- Ρήγος, 80, 126, 129, 199, 292, 299
 Ρήγου, 5, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 87, 88,
 91, 92, 93, 94, 95, 97, 102, 114, 121, 132,
 134, 136, 143, 146, 194, 199, 200, 202,
 213, 235, 266, 270, 282, 294, 298, 299,
 321
 Ριβολί, 173
 Ρίγα, 130
 Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος, 327
 Ροβεσπιέρου, 35
 Ροδανό, 323
 Ροδανός, 126
 Ροδανού, 72
 Ρόδο, 320, 329, 331
 Ρόδου, 317, 319, 329, 331
 Ρότερνταμ, 90
 Ρουέν, 324
 Ρουμελία, 263
 Ρωμαϊκής δημοκρατίας, 33
 Ρωμαϊκής Δημοκρατίας, 320
 Ρωμαίοι, 9, 48, 318
 Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, 15
 Ρωμαίους, 262, 317, 319, 320
 Ρωμαίων, 24, 220, 248, 318, 319, 320
 Ρωμανός Ι, 323
 Ρώμη, 319, 338
 Ρώμης, 48, 318, 319, 320, 327, 328
 Ρωσία, 9, 10, 12, 25, 121, 184, 217, 218,
 241, 244, 282, 306, 321, 322
 Ρωσίας, 8, 37, 48, 51, 75, 123, 149, 193,
 200, 289, 322, 334, 339
 Ρώσοι, 19, 49, 67, 127, 133, 135, 198,
 271, 311, 323, 334
 Σαβοΐα, 62, 128
 Σαβοΐας, 188
 Σαλαμάνκα, 161, 181
 Σαλαμίνα, 318
 Σαλαντίν, 327
 Σάλτσμπουργκ, 126
 Σαμοθράκη, 319
 Σάξονες, 81, 236, 322, 324, 325
 Σαξονία, 11, 81, 85, 98, 105, 206, 214,
 218, 281
 Σαξονίας, 151, 248
 Σαξόνων, 324
 Σαρ, 90
 Σαραγόσα, 22, 80, 195, 212
 Σαρακηνούς, 325
 Σαρακηνών, 326
 Σαρδηνία, 317
 Σαρδηνίας, 339, 340
 Σαρλερουά, 92, 93, 235, 294, 295, 299
 Σεβαστιανό, 331
 Σεβαστούπολη, 304, 339, 340
 Σηκουάνα, 64, 129, 322, 323
 Σηστό, 320
 Σικελία, 220, 317, 318, 319, 321, 325,
 329
 Σικελίας, 318, 319, 326, 329, 336
 Σιλεσία, 6, 81, 187, 212, 305, 306
 Σιλεσίας, 8, 41, 85, 105, 107, 305
 Σιλιστρία, 323
 Σκανδιναβοί, 321
 Σκανδιναβών, 322
 Σκιπίων, 319
 Σκιπίωνα, 36, 50, 109, 319
 Σκιπίωνας, 155
 Σκοτ, 338
 Σκυθία, 12
 Σκωτία, 325
 Σουηδία, 25, 121, 337
 Σουηδίας, 149, 193, 242, 332, 337
 Σουηδοί, 15, 148, 321, 334
 Σουηδών, 148
 Σουλεϊμάν Ι, 331
 Σουλτάνου Μαχμούντ, 29
 Σπάρτη, 175
 Σπάρτης, 317
 Σταυροφορίες, 15, 150, 220
 Σταυροφοριών, 322, 326
 Σταυροφόροι, 121, 327
 Σταυροφόρων, 121, 326, 327, 338
 Στοκχόλμης, 337
 Στουτγάρδη, 29
 Στρασβούργο, 68, 108, 128, 129, 134,
 136, 202, 236, 294

- Στρασβούργου, 213, 294
 Στρατηγικά Μέτωπα, 77
 Στρατηγικές Γραμμές, 70, 85, 109
 Στρατηγικές Θέσεις, 54, 77, 81
 Στρατηγική, 3, 53, 56, 133, 287
 στρατηγικό μέτωπο, 54, 55, 68, 77, 78,
 79, 80, 84, 96, 109, 119, 194, 211
 Στρατιωτικοί Θεσμοί, 32
 Σύλλα, 320
 Σύλλας, 320
 Συμβούλιο Αυλικών, 31
 Συρακούσες, 318
 Συρακουσίων, 318
 Συρακουσών, 317
 Συρία, 327, 329
 Συρίας, 326, 328
 Σωζοπόλης, 198
 Σωζοπόληστο, 190
 Τακτική, 3, 37, 53, 56
 Ταλαβέρα, 161
 Τάραντα, 318, 326, 328
 Ταρίκ, 322
 Τάταροι, 148
 Τζάκσον, 338
 Τζέγκινς Χαν, 13
 Τηλέμαχου του Fénélon, 43
 Τιρολέζων, 19
 Τιρόλο, 12, 20, 29, 54, 62, 73, 80, 94,
 104, 110, 111, 114, 139, 141, 143, 144,
 153, 194, 195, 211, 213, 214
 Τίσσα, 139
 Τορίνο, 12, 41, 104, 118, 120, 131, 132,
 145, 185, 186, 188, 199, 285, 300
 Τουλόν, 194, 336, 338
 Τουλούζη, 310
 Τουρκία, 13, 25, 121
 Τουρκίας, 79, 123, 139, 339
 Τούρκοι, 51, 126, 133, 213, 263, 272,
 278, 326, 331, 332, 333, 336, 339
 Τούρκους, 13, 20, 274, 326, 333, 334,
 335, 339
 Τούρκων, 8, 13, 273, 331, 332, 333
 Τρανσυλβανούς, 279
 Τραπεζούντα, 328, 329
 Τριακονταετή Πόλεμο, 15
 Τριακονταετής Πόλεμος, 15
 Τρίπολη, 329
 τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος, 319
 Τσερκέζοι, 278
 Τσιμισκή, 323
 Τυνησία, 330
 Τύνιδα, 328
 Τύρο, 150
 Τύρου, 318
 Υψηλή Τακτική, 3, 53, 56, 81, 154, 316
 Υψηλής Τακτικής, 133, 174, 288
 Φερδινάνδος, 18
 Φιλαδέλφεια, 221
 Φίλιππο ΙΙ, 19
 Φίλιππος Αύγουστος, 327
 Φίλιππος ΙΙ, 15, 24, 331
 Φιλίππου, 33, 220, 331
 Φιλοκλή, 43
 Φλάνδρα, 89, 92, 110, 148
 Φλάνδρας, 91, 93, 115, 327, 328
 Φοινίκης, 317
 Φράμπουργκ, 29
 Φρανκονία, 64, 84, 235, 241
 Φρανκονίας, 67, 95, 109, 241
 Φρανκφούρτη, 98, 236
 Φρειδερίκο, 6, 8, 47, 121, 133, 166, 196,
 304, 327
 Φρειδερίκος, 6, 25, 39, 44, 45, 60, 90,
 92, 100, 107, 120, 147, 180, 192, 203,
 212, 230, 248, 301, 305, 328
 Φρειδερίκος ο ΙΙ, 6
 Φρειδερίκου, 33, 34, 36, 40, 107, 120,
 171, 179, 187, 196, 207, 230, 255, 270,
 288, 305, 327
 Φρειδερίκου του Μεγάλου, 33, 187,
 196, 207, 305
 Χαιρώνεια, 320
 Χάνδακα, 332, 333
 Χανίων, 332

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ,
ΕΚΤΥΠΩΘΗΚΕ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΤΟ ΕΤΟΣ 2015
ΣΕ 2000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΣΕ ΧΑΡΤΙ 90 ΓΡΑΜΜΑΡΙΩΝ

Ο Antoine-Henri Jomini ήταν ο πιο φημισμένος συγγραφέας της Ναπολεόντειας τέχνης του πολέμου. Ο Jomini ήταν παρών στις περισσότερες από τις πιο σημαντικές μάχες των Ναπολεόντειων Πολέμων. Γι' αυτό και τα γραπτά του είναι τα πιο έγκυρα επί του θέματος.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Εάν η Ελλάδα είχε μια ενιαία κυβέρνηση αντί μιας συνομοσπονδίας δημοκρατιών και εάν το ναυτικό των Αθηνών, των Συρακουσών, της Κορίνθου και της Σπάρτης είχαν συνδυασθεί αντί να πολεμούν μεταξύ τους, είναι πιθανόν οι Έλληνες να είχαν καταλάβει όλον τον κόσμο πριν από τους Ρωμαίους

Jomini

ISBN: 978-960-99796-4-1